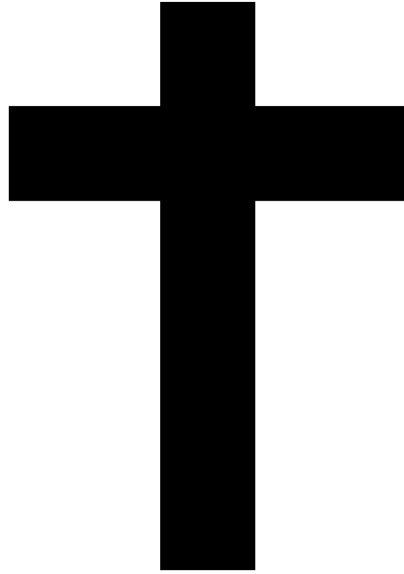

KARINΞEGE NŌMΞE
NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒGE NŌMĒE NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara S noufo (S noufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

  2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not sell this work for a profit.

    You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

WURUTI	1
ZHONASI	6
MACOO	9
MARIKA	58
LUKA	88
YOHANA	139
KAPYEGEE	179
OROME SHEEN	231
1 KORENTE SHEEN	255
2 KORENTE SHEEN	278
GALASI SHEEN	293
EFESE SHEEN	302
FILIPE SHEEN	309
KOLOSE SHEEN	315
1 TESALONIKI SHEEN	321
2 TESAKONIKI SHEEN	326
1 TIMOTE	329
2 TIMOTE	336
TITE	341
FILEMO	344
HEBURUU	346
YAKUBA	363
1 PYEERI	370
2 PYEERI	377
1 YOHANA	381
2 YOHANA	387
3 YOHANA	388
ZHUDE	390
KASHEE	392

Wuruti Semε wemu w'a Wuruti wo keree kee ge

Elimeleki ni wu kpuun li keree

¹ Caṇa nii lemu ni Yawutuu pu wo fanha ki bye kiirikoon pu keṇε ni ge, xuugo ka ya pa jé fiige ki ni lee caṇa nii li ni. A Betilehemu shen ná wa di yiri ni wu shō ni wu jalaa shuun ni Zhude fiige ki ni, na she tateenge sha Mowabu fiige ki ni.

² Wee ná wu mege ki bye na Elimeleki, wu shō wu mege di je na Nomi, ja wa mege di je na Makilon, wusama mege di je na Kilijon. Efirata shi sheen pu bye pii na foro Zhude fiige ki ni Betilehemu ni. Ba p'a nō Mowabu fiige ki ni we, na diin wà.

³ A Nomi poo Elimeleki wu ba xhu, na Nomi ni jalaa shuun wu yaha wà.

⁴ A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu wo pushaa shuun wa leṇε. Cee wa mege ki bye na Jripa, wa mege di je na Wuruti. A p'i yèe ke shishiin pye wà.

⁵ Lee kadugo na a Makilon ni Kilijon wu be di ba xhu. Ayiwa, a Nomi di boon wu poo we, ni wu jalaa shuun wu ni.

Wuruti ya taha Nomi na na pa Betilehemu ni

⁶ Ayiwa, ba Nomi ya pa logo na Tehenε Baa Kile ya wu shi sheen pu tege, na jalige kan pu mu na wu yaha Mowabu fiige ki ni we, a wu ni jalaa cèe p'i gbegele na p'i yiri wà, p'a gaanji wu to fiige ki ni.

⁷ Wee tuun wu ni, xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yiri wee xuu wu ni. A jalaa cèe shuun wu be di daha wu na. A p'i koolo na guri na gaanji Zhuda fiige ki ni.

⁸ Wee tuun wu ni a Nomi di wu jalaa cèe shuun wu pye: «Yi shuun wu beeri pu kuri, wa beeri w'a se wu nu puga. Y'a saama pye ne na, piimu p'a xu ge, na saama pye pee be na. Tehenε Baa

Kile wu she no yi be na mu lee noḡana li na!

⁹ Tehenε Baa Kile wu she janinε kan yi beeri nigin nigin wu mu yi namaa gbaya ni!» A wu xho na noḡonro fò kan pu mu. A p'i sipyaa le na suu.

¹⁰ A p'i Nomi pye: «Ahayi! Wèe na daha ma na da gaanji fo ma shi sheen pu wo fiige ki ni.»

¹¹ A Nomi di pu pye: «Na nagoo, yi kuri! Naha na y'a da binne da se ni na ni we? Jire n'a da ba gan sanha jalaa piitiilee mu pee pu ta jeri yi namaa laa?»

¹² Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a se! Ne le toro gbajiire taan. Ali ná jehε da ba bye ne mu nijaa ye pyaa, na jo ne dà li na jo ne na ba funanaa kii se,

¹³ ta yee bi da zhe shege na gbaya ni, yi na yere fo pee ba le, p'i na yi leṇε pye pu cèe ge? Ahayi, na nagoo! Kanhama pemu pu wa ne na ge, p'a soro fo xuuni na toro yee wo pu taan, bani Tehenε Baa Kile ya wu keṇε ki fanha digi ne na.

¹⁴ A p'i sipyaa kii su sanha. Lee kadugo na a Jripa di noḡonro fò kan wu yashō wu mu, na gari, ga a Wuruti di daha yaha wu feni.

¹⁵ A Nomi di ba Wuruti pye: «Ma cuun wu wii w'a kari wu puga sheen ni wu peṇε yanmuyō yi yiri. Ma be wu kuri m'a se wu feni.»

¹⁶ Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu na kori, fo di laha ma na di guri ma feni we! Bani xuu xuu ni m'a gaanji ge, wà ne be w'a da se. Xuu xuu ni m'a da diin ge, wà ne be w'a da diin. Piimu pu je ma wo shi sheen pu ge, pee na bye ne be wo shi sheen. Wemu wu je ma wo Kile wu ge, wee na bye ne be wo Kile we.

¹⁷ Xuu beeri ni m'a she xhu ge, wà ne be w'a da xhuu, p'i na le wà. Kaa latii bu ne waa laha mu na xu kadugo na, Tehenε Baa Kile wu kanhama nigbo shan na juṇṇō ni!»

¹⁸ Ba Nomi ya Wuruti ta w'a nōro yaha wu na lee nōroḡana li na we, wu ya yaaga jo nige we.

¹⁹ Wee tuun wu ni a p'i gari mu shiizhan fo na she nō Betilehemu ni.

Ba p'a nɔ jé wà wɛ, a lee di kulo li shɛɛn pu bæri fo. A cèe p'i ganha na yu: «Nɔmi w'a sii tii pye we ya?»

²⁰ A Nɔmi di pu jɔ shɔ na: «Yi ganha ba na pyi nige Nɔmi wɛ (Nɔmi kóri jɛ fɛɛmɛ fɔɔ), ga y'a na pyi Mara (lee kóri jɛ kanhama fɔɔ), bani Se Bæri Fɔɔ ya kanhama shan nɛ jɔnɔ ni.»

²¹ Tuun wemu ni nɛ foro naha na gaaji ge, nɛ bye yara fɔɔ, ga a Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ di shɛ nɛ kewayaya wo kurunɔ na pa leɲɛ. Naha na yi na pyi sanha Nɔmi na Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ yaha w'a ŋmahana jɛri nɛ fɛni wɛ? Se Bæri Fɔɔ w'a bɔɔngɔ shan nɛ jɔnɔ ni.»

²² Ayiwa, mu Nɔmi ni wu ja shɔ Mowabu shi shɛn Wuruti w'a kuri pa mu lee pagana li na na yiri Mowabu fiige ki ni. Ɔrije* shinma wu wo yalɔɔɔ ti lɔduun ni p'a nɔ Bɛtilɛhɛmu ni.

2

Wuruti ya kari di zhe shinma fugi Bowazi wo tɛgɛ ni

¹ Nɔmi poo wu puga shɛn wa bye wà. Ná baraga wo wu bye wii, na jɛ yara fɔɔ na foro Elimelɛki wo kpuun li na. Wee mɛgɛ ki bye na Bowazi.

² Caɲa ka a Mowabu shi shɛn Wuruti wu ba Nɔmi pye: «Na yaha di shɛ kɛɛyɛ yi ni, wa bu shɛ jɔnɔ jaari na na, di da shinma furi weefɔɔ fɛni. A Nɔmi di wu pye: «Ta se na poro!»

³ Wee tuun wu ni a wu gari tɛgɛ ka ni, na shɛ ganha na shinma wu furi faapyii pii fɛni. Li kaɲudanga a kee tɛgɛ k'i shɛ da Bowazi wogo, Elimelɛki wo kpuun shɛn wa.

⁴ Ayiwa, a Bowazi di ba yiri Bɛtilɛhɛmu ni na nɔ, na faapyii pu pye: «Yi faabye! Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu pye ni yi ni!» A p'i wu jɔ shɔ na: «Uun faabye! Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu duba ma mu!»

⁵ Lee kadugo na a Bowazi di faapyii pu jahagbaa fɔɔ wu yiri na wu pye: «Le cebilere le di jɛ jɔgɔ wɛ?»

⁶ A faapyii pu jahagbaa fɔɔ wu wu jɔ shɔ na: «Mowabu shi shɛn cee wemu w'a taha Nɔmi na na pa na yiri Mowabu fiige ki ni ge, wee wu wa.

⁷ W'a nɛ jɛɛri na nɛ wu yaha wu da furi shinmakɔɔn pu kadugo yiri kalapɔhɔɔ ki tɛ ni. Fo jɛsɔɔgɔ ki na w'a pa. Wu di pa ge, wu sanha ŋmɔ wɛ, fo nime ye w'a shɛ ŋmɔ jɛri.»

⁸ A Bowazi di Wuruti pye: «Na poro, niwegee shan! Ma ganha bu shɛ shinma fugi nige tɛgɛ katii ni wɛ! Ma ganha bu laraga kɔn nahamɛ na wɛ! M'a gori naha ni na wo kapye-byezhaa pu ni!

⁹ Ta pu wii, pu ba xuu wemu kɔɔn, ma da furi wà pu fɛni! Nɛ yi jo na kapyebyii pu mu jo wa ganha bu nɔ ma na wɛ. Waga ba ma ta, m'a fulo kuzhɔyɔ yi na, m'a gba kapyebyii pu wo lokogo ki ni!»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin Bowazi fɛɛ ni, na wu pye: «A nɛ bye dii na fɛɛmɛ ta mu jaha tàan, fo mu ya jɔnɔ jaari nɛ na wɛ, nɛ wemu wu jɛ nabun ge?»

¹¹ A Bowazi di jo: «Mu ya lemu bæri pye ma yashɔ wu mu ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya laha ma to we ni ma nu wu tàan, na yiri laha ma fiige ki bɛ ni, na ba shi watii wo fiige ni, kee kemu ki jɛ mu bi sanha kee cɛ-ɛ ge, p'a yee bæri jaha jo nɛ mu.

¹² Lemu m'a pye ge, Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu ma saraa lee na! Tɛhɛnɛ Baa Kilɛ wu saraa jɔfana wo kan ma mu, Izirayɛli wo Kilɛ we, wee wemu wo kapaɲa nɔhɔ ni m'a pa lara ge.

¹³ A Wuruti di wu pye: «Di fɛɛmɛ ta ma jaha tàan na kafɔɔ! M'a ma kapye-byezhɔ wu luu jɛnɛ, na kafilasaama jo ni wu ni, na ta mu kapyebyezhaa pu d'a pɔɔ bɛ nɛ na.»

¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ wɛ, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma da li, m'a ma buuri wu niɲɛ shiga ki ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti di diin shinmakɔɔn pu kabanugo. A Bowazi di shinmapya nigaaga ka kan wu mu. A

* 1:22 Ɔrije jɛ shinma ba alikama jɛ wɛ. Ga wu pɛɛmɛ d'a taan. W'a foro maa fɛni na toro kalaga taan.

Wuruti di li fo na din, na kisaŋa keme yaha.

¹⁵ Ba w'a pa guri shinma wu ɲɔ kɔn na furi wɛ, a Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi wu yaha wu da furi shinmapɔhɔɔ ki bɛ tɛ ni, wa ganha bu yaaga jo ni wu ni wɛ!

¹⁶ Y'a shinma kaya ya bɛ shaan ɲiŋɛ na kɔnhɔ wu da yee bɛ luu! Yi ganha ba wu zɔ yu wɛ!

¹⁷ A Wuruti di shinma wu fugi Bowazi wo tɛgɛ ki ni fo na shɛ caŋa ki xɔ. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di bɛ ni kiloo keɛɛ taanri (30) shishiin ni.

¹⁸ A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu shɛ wu yashɔ wu na. A Wuruti di wu caŋa yalige kisaŋa bɛ yeege, na ki kan Nɔmi mu.

¹⁹ A Nɔmi di wu yege na: «Jɔgɔ wo tɛgɛ ni ma d'a we shinma we bɛɛri fugi ɲinaa wɛ? Tɛgɛ keke ni ma di bye wɛ? Sipyaa wemu w'a ɲuŋɔ ɲaari ma na ge, Tɛhɛɛ Baa Kilɛ wu duba weefɔɔ mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na caŋa ki xɔ ná wemu kɛɛyɛ ni ge, a wu yi bɛɛri ɲaha jo wu yashɔ wu mu, na wu pye na wee ná wu mɛgɛ ki bye na Bowazi.

²⁰ A Nɔmi di wu ja shɔ wu pye: «Tɛhɛɛ Baa Kilɛ wu duba wee ná wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wèe na ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu bɛ na wɛ.» A wu jo sanha na: «Wèe cebooloo piimu p'a yaa na kasɛɛgɛ yaha wèe na, na wèe ɲuŋɔ wolo ge, wee wa wu ɲɛ Bowazi.»

²¹ Ayiwa, a Mowabu shi shɛn Wuruti wu jo sanha: «W'a nɛ pye sanha bɛ na: «Ta furi na wo shinma wu kɔnvɛɛ pu fɛni fo pu ba shɛ shinma wu bɛɛri kɔn xɔ.»

²² A Nɔmi di Wuruti pye: «Lee kunni ya ɲɔ na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyezhaa pu ni. Lee funɲɔ ni ma wa da zhe nige watii wo tɛgɛ ni, di zhe kanhama pa nɔ mayɛ na wɛ.»

²³ Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha na se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyezhaa pu ni fo na shɛ ɔrijɛ ni alikama yalɔɔɔ ti pye t'a

xɔ. A wu gori yaha wà wu yashɔ wu taan.

3

Wuruti ya kaa lemu ɲɛɛri Bowazi mu ge

¹ Caŋa ka Wuruti yashɔ Nɔmi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu kɔnhɔ m'a fɛɛɛɛ ta.

² Bowazi wemu wo kapyebyezhaa ni m'a bi labye wu pinne na byi ge, wèe ceboro wu ɲɛ wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu ɲinaa piige.

³ Wee tuun wu ni yiri m'a wuu, m'a nudanga sinne pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a shɛ shuu li na. Ga ma ganha bu mayɛ shɛ wu na na wu ta wu sanha li na gba wɛ.

⁴ Wu ba sinne tuun wemu ni, m'a wu tasinnege ki keme sɛɛri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatɔŋɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, m'a sinne wu tɔɔyɔ yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyɛ pyaa na yee saya ɲaha jo ma mu.»

⁵ A Wuruti di wu ɲɔ shɔ na: «Keree kiimu bɛɛri m'a jo na mu ge, n'a da zhe ki bɛɛri pye.»

⁶ A Wuruti di gari shuu li na, wu yashɔ w'a keree kiimu bɛɛri jo wu mu ge, a wu shɛ kee bɛɛri pye.

⁷ A Bowazi di ba li, na gba a wu funɲɔ di sii taan xuuni, a wu gari na shɛ sinne wu ɔrijɛ shinmapya wu taan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatɔŋɔ ki laha wu tɔɔyɔ yi na, na sinne wu tɔɔyɔ yi ni.

⁸ Ba ɲiŋɛ k'a pa ɲi wɛ, a Bowazi di ba gburogi yiri, na jonɔ wii wu tɔɔyɔ ni wɛ, na cee wa nizinnege ta wà.

⁹ A wu jo: «Jɔgɔ wi wɛ?» A cee wu jo: «Nɛ Wuruti wi, ma kapyebyezhɔ we! Ma fatɔŋɔ ki tɔ na na, bani wèe ceboro wemu w'a yaa na wèe ɲuŋɔ wolo ge, wee mu ɲɛ.»

¹⁰ A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tɛhɛɛ Baa Kilɛ wu duba ma mu! Le m'a pye mɛ nime ge, lee ya li shɛɛ na m'a pye ɲɔmɛɛ fɔɔ ma yashɔ wu shizhaa na na ye taashiine li bɛ na. Bani mu bi da zii daha levɛɛ p'a nɔhɔ ni, pu kabyya fɛɛ, kelee pu la baa fɛɛ.»

¹¹ Ayiwa nimε, ma ganha bu fya wε na poro. Ma bu kaa bεeri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu bεeri ya li cε na mu ya pye cee wemu ya tii ge.

¹² Can wu jε wii, nε kunni jε yee ce-boro, wemu ya yaa na mu jηηo wolo ge, ga yee ceboro wa jε wà, juwuuro t'a wee tεηε na ye nε na.

¹³ Shon naha! Di ba she wee ná wu pεregi jiga jisooḡo na, wu bu da wu na da zoo wu ma jηηo wolo. Wu bu she soo, wu na li pye. Wu bu she li she, n'a da jomεε lo ma mu, jo nε na ma jηηo wolo Tehεε Baa Kile jii wo wu mεge na. Sinne naha fo jiga ba she mugil!

¹⁴ Wee tuun wu ni a Wuruti di sinne Bowazi tooḡo yi ni fo na she kpεenge pye ki na woni. A wu ba soo yiri na kpεenge ki ta ki sanha no wa wu wa cε wε. Bani Bowazi bi wu pye na wu ganha bu sipya wa shishiin yaha wu li cε na cee wa w'a pa shuu li na wε.

¹⁵ Ba w'a yiri na giin da gaanj wε, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma fadegbohō ki ni! M'a ki co xuuni!» A wu ki co xuuni, a Bowazi di orije shinma kiloo kε ni kaguro shishiin le ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na gaanj kanha ki ni.

¹⁶ Ba Wuruti ya she no wu yasho wu na wε, a wee di wu yege na: «Dii yi d'a she da wε porofoo we?» Lemu bεeri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu lee bεeri paari wu yasho wu mu.

¹⁷ A wu wu yasho wu pye sanha: «Wee w'a we orije shinma kiloo kε ni kaguro we kan nε mu, bani w'a bi jo na nε kewaye wo ya yaa na kuri pa jε mu feni wε.

¹⁸ Wee tuun wu ni a Nomi di wu pye: «Porofoo we, tiin naha fo kii keree kii ba shoonri shoonrigana lemu na, bani wu ya kii keree kii shoonri nijaa wε, wu jaha da ga jinε wε.

4

Bowazi ya Wuruti lenε

¹ A Bowazi di gari kulo li tajege ki joo na, xuu wemu ni p'a ma keree ki shoonri ge, a wu she diin wà. Bowazi bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na

juwuuro t'a wee tεηε xuuni ge, a wee di ba no na doroo. A Bowazi di wu pye: «Ee! Shen wefoo, gbara naha, m'a diin!» A ná wu fulo, na diin.

² Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li nohaleε kε wa jaha bulo, na pee pye na pu bε pu pa diin. A pu bε di ba diin.

³ Ayiwa, juwuuro t'a ná wemu tεηε xuuni ge, a wu wee pye: «Nomi kunni ya yiri Mowabu fiige ki ni na pa, m'a lee cε. W'a li she na wee da wu ceboroná Elimeleki wo tεge ki pεε.

⁴ Nε jo di yi jo ma mu, jo ma ki sho kulo li nohaleε pee, ni sipyii pusamaa bεerijii na piimu bεeri pu wa naha ge. Ma bu da ma na da wu jηηo wolo, m'a wu jηηo wolo! Ma shiin bu da m'a da wu jηηo wolo wε, m'a yee bε jo na jii na. Bani juwuuro ti bu laha mu na, nε na t'a da no.» A ná wu jo: «Uun, nε na wu jηηo wolo.»

⁵ A Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tεge ki sho Nomi mu, wee tuun wu ni m'a yaa ma Mowabu shi shen Wuruti bε jηηo wolo, kōnhō shi di ba da wu poo wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye wu cen wu loḡo ge.»

⁶ A ná wu jo: «Wee tuun wu ni, ni li jε mu, n'a da já wu jηηo wolo nige wε, bani nε bu lee pye, n'a da jaagi shan naye pyaa wo cen wu na. Wu jηηo wolo mayε mu, lee bε wε n'a da já wε.

⁷ (Taashiine ni Izirayeli ni, wa bu wa keηε yaaga sho kelee na ma juwuuro faa; kalε lemu li bi lee fiinε ge, lee li wa mε: Wa wu da wu wo tanhaja wolo, na ki kan wa mu. Lee ma li she na lemu joo pu shuun wu bεeri ya wo ge, na p'a bε li jηηo ni.)

⁸ Ná wemu na juwuuro ti bi no ge, a wee di Bowazi pye: «Wu jηηo wolo!» A wu wu tanhaja wolo na kan wu mu.

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na fara nohaleε pu na ge, a Bowazi di pu bεeri pye: «Yee pu wa li seereε nijaa na jo yaaga yaaga k'a bye Elimeleki mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijon ni Makilon mu ge, nε yee bεeri sho Nomi mu.

¹⁰ Lee funjoo ni n'a da Mowabu shi shen Wuruti lo na pye na sho, Makilon

ya xu na cee wemu yaha ge, kǎnhǎ shi di ba da wu nixhugo ki mu, na fara lee na, kǎnhǎ wu mεge ki ganha bu biin fεεfεε wu cebooloo pu niηε ni wu to kulo li ni wε. Yee pu wa lee wo sεεrεε nijaa.»

¹¹ Ayiwa, nǎhǎlee pu fara sipyii pusamaa bεeri na piimu bεeri pu bye kulo li tajege ki ηǎ na ge, a pu bεeri di jo: «Uun, wεe wa li sεεrεε. Cee we w'a jin ma puga ki ni ge, Tεhεnε Baa Kile wu wu pye ba Arasheli ni Leya ηε wε, pee piimu p'a Izirayeli nagoo pu bεeri se ge. Kile wu fanha kan ma mu Efirata shi wu ni, wu mεge nigbǎhǎ da ma mu Betilehemu kulo li ni!

¹² Tεhεnε Baa Kile wu nagoo nijehεmεε da ma mu le cebilere le na, ma kpuun l'i bye Perεzi wuu li tuugo, Tamari ya Perεzi wemu se Zhuda mu ge.»

Nǎmi ya ηabige ka ta

¹³ Ayiwa, a Bowazi di Wuruti lenε. A Tεhεnε Baa Kile di duba wu mu. A wu yere yacεrε na, na funana se.

¹⁴ A Betilehemu wo cεe p'i ganha na Nǎmi pyi: «Tεhεnε Baa Kile w'a sǎni! Sipya wemu w'a da ba ma lǎ wu yere ni ma keree bεeri ni ge, w'a wee pye wee ya se nijaa. Kile wu mεge nigbǎhǎ da we pya we mu Izirayeli fiige ki ni!

¹⁵ We pya we na ba ma luu ηiηε, na yere ni ma keree ni ma ni ma lεge ki bε ni. Ma ja shǎ we, w'a ye jalaa gbarashuun na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee w'a ke ηabige ke se ma mu.

¹⁶ A Nǎmi di pya wu co, na wu taha wu dodonǎ na. Wee shiin w'a wu lǎ, na ganha na wu biini.

¹⁷ A Nǎmi wo tiinηii cεe p'i ganha na mujonǎ waa na yu: «Nǎmi ya ja ta!» Pu ni Nǎmi ni, a p'i pya wu mεge le na Obedi (lee kǎri ηε wemu w'a fungǎngǎ yeri sipya na ge). Obedi w'a pye Izayi wo to we, Izayi di ηε saannaa Dawuda to.

¹⁸ Perεzi wo kadugo ki sipyii pu mεye yi ye:

- Perεzi w'a Esirǎmu se.
- ¹⁹ A Esirǎmu di Aramu se.
A Aramu di Aminadabu se.
- ²⁰ A Aminadabu di Nasǎn se.
A Nasǎn di Salimǎ se.
- ²¹ A Salimǎ di Bowazi se.
A Bowazi di Obedi se.
- ²² A Obedi di Izayi se.
A Izayi di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda nǎhǎ tayirige

Zhonasi Semε wemu w'a Kilε tudunmɔɔ Zhonasi keree yu ge

*Zhonasi ya fe na gbee Tεhεnε Baa
Kilε jaha na*

1 Cana ka Tεhεnε Baa Kilε ya Ami-
tayi ja Zhonasi pye:*

2 «Yiri, m'a she Ninive* kugbɔɔ li
feni! M'a she jo ni kulo li shεn pu ni
ni mujuugbɔɔ ni, bani pu kuumɔ p'a
pεle ye nε jaha taan.»

3 Ga a Zhonasi di yiri, na wu baa
gbee Tεhεnε Baa Kilε jaha na. Lee
funɔɔ ni a wu gari Zhopa suumɔ lɔhɔ
ki kɔrɔɔ yi tayerege ki ni, na she
kɔrɔɔ ka ta wà kemu bi se Tarisisi
ni ge. A wu jé jé pεrεmε pu kan, na
jé tiin kɔrɔɔ ki ni na gaanji ni pee ni
Tarisi ni, kɔnhɔ wu laha Tεhεnε Baa
Kilε taan.

4 Ga a Tεhεnε Baa Kilε di kafεεgbɔhɔ
ka yirige suumɔ lɔhɔ ki na. A kafεεge
k'i sii pεle fo kɔrɔɔ ki na zhaa di
gyεεgi.

5 A kɔrɔɔ ki kapyebyii p'i sii fya
fo xuuni. A pu bεeri di ganha na
pu kilelεε jεeri. A p'i kɔrɔɔ ki funɔɔ
tuguro ti wolo wá lɔhɔ ki ni, kɔnhɔ
kɔrɔɔ k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee
ya tigi kari fo kɔrɔɔ ki maazaɔa ki ni,
na she sinne ηmunɔ tara wà.

6 A kɔrɔɔ ki paavɔɔ wu gari
Zhonasi feni, na she wu pye: «Mu d'a
sinne yaha na ηmunɔɔ do? Ma be wu
yiri m'a ma wo Kilε wu jεeri. La wa
la ni wu na wu funɔɔ sha ni wù kaa
ni, na wù jɔɔ wolo, kɔnhɔ wù ganha
bou gyεεgi wε.»

7 Ayiwa a kɔrɔɔ ki kapyebyii p'i
puyε pye: «Yi pa wù kagaanshaan
pye, wemu wuu na ke bɔɔngɔ ke wa
nɔni wù na ge, kɔnhɔ wù weefɔɔ cε.»
Ap'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi wo
kagaan l'i lɔ.

* 1:1 2 Saannaa 14:25 * 1:2 Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi
bye pεn, lee na Jonasi funɔɔ bye Kilε wu jɔɔ jaaari pu na wε.

8 A p'i Zhonasi pye: «Lemu li wa ke
bɔɔngɔ ke nɔni wèe na ge, lee jo wù
mu. Mii mu d'a yiri wε? Labye wekε
tuugo mu di wa byi wε? Fiige keke
shεn mu di jε wε? Shi wekε shεn mu
di jε wε?»

9 A Zhonasi di pu jɔɔ shɔ na: «Heburu
nε jε, Tεhεnε Baa Kilε nε bεlε, Fugba
Kilε we, wee wemu w'a suumɔ lɔhɔ ni
jɔɔ ki yàa ge.»

10 A wu pu pye sanha na Tεhεnε Baa
Kilε jaha na wee ya fe na gbee. A
p'i sii fya fo xuuni, na Zhonasi pye:
«Naha na ma d'a le pye wε?»

11 A suumɔ lɔhɔ ki lokuruyo y'i
ganha na bεlε na se jaha na, lee funɔɔ
ni, a p'i Zhonasi pye: «Leke wèe d'a
yaa na pye mu na, kɔnhɔ lokuruyo y'i
yere wε?»

12 A Zhonasi di pu pye: «Yi na lɔ
wá suumɔ lɔhɔ ki ni, lokuruyo yi na
yere, bani nε li cε jo nε wuu na ke
kafεεgbɔhɔ ke wa yee taa.»

13 A kɔrɔɔ ki kapyebyii p'i pu se
bεeri pye, kɔnhɔ p'i kɔrɔɔ ki paa fulo
kɔɔ ki na, ga pu ya já wε, bani la li bi
faraa lokuruyo yi bεlε wu na.

14 Wee tuun wu ni a p'i Tεhεnε Baa
Kilε jεeri na: «Ee! Tεhεnε Baa Kilε
jɔɔ jaaari wù na, ma ganha bu wù
yaha wù kyεεgi we ná we wuu na wε.
Ma ganha bu jaagi baa fɔɔ shishan foo
yege wù na wε, bani lemu l'a taan
mu mu ge, Tεhεnε Baa Kilε, lee mu ya
pye.»

15 Lee kadugo na a p'i Zhonasi co,
na wu wá suumɔ lɔhɔ ki ni. Lee
taapile li ni a lokuruyo ye ni kafεεge
ki bεeri di yere.

16 Ba lee ya pye wε, a kɔrɔɔ ki
kapyebyii p'i sii fya fo xuuni Tεhεnε
Baa Kilε na. A p'i saraya wolo kan
Tεhεnε Baa Kilε mu, na jɔɔ bε faa wu
mu.

2

*Zhonasi ya Kilε jεeri na wu yaha fya
wu funɔɔ ni*

1 Wee tuun wu ni a Tεhεnε Baa Kilε
di fyatabaaga ka pye k'a she Zhonasi

lɔ jɔ. A wu caya taanri ni nibiye taanri pye kee fyatabaaga ki funɔ ni.*

² Na Zhonasi yaha fya wu funɔ ni, a wu wu Kafɔɔ Tɛhɛnɛ Baa Kile wu jɛeri na:

³ «Na nɛ yaha na kanhama pu ni, Tɛhɛnɛ Baa Kile nɛ mu jɛeri, a mu di nɛ jɔ shɔ.

Na nɛ yaha xu wo nibiige ki ni, nɛ mɛɛ su mu fɛni, a mu di nɛ mɛɛ li logo.

⁴ M'a bi na wá suumɔ locogonɔ ki nɔhɔdaan. A lɔhɔ k'i na jɔnɔ jɔ. A suumɔ lokuruyo y'i fɔ toro na jɔnɔ ni.

⁵ Nɛ bi yu jɔ m'a na kɔri laha mayɛ tɔan.

Ga nɛ na ba ma Fɛfɛɛɛ Pɛɛɛɛ Pugbɔhɔ ki na sanha.

⁶ Suumɔ lɔhɔ k'a fɔ nɛ jɔnɔ jɔ fɔ nɛ na zhaa di xhuu. Suumɔ lɔhɔ k'a nɛ maha círi. Suumɔ lɔhɔ ki nɔhɔdaan jà k'a bi nɛ katige ki migile.

⁷ Nɛ bi tigi fɔ faaboboyo yi nɔhɔdaan. Niɛ ki jɔ bi tɔ wá nɛ na ma xɔ fɔ badaa badaa.

Ga a mu di nɛ jɔni wo wu yeege wecogonɔ ki ni, Tɛhɛnɛ Baa Kile, na Kafɔɔ we.

⁸ Tuun wemu ni nɛ bi zhaa di xhuu ge, a nɛ funɔ di do ni mu Tɛhɛnɛ Baa Kile kaa ni.

A mu di nɛ jɛɛɛge ki logo na ma yaha ma Fɛfɛɛɛ Pɛɛɛɛ Pugbɔhɔ ki ni.

⁹ Piimu p'a yapɛɛɛ ki pɛɛ ge, kee kiimu ki jɛ jɔnɔ baa ge pee ya pu wo jɔnaara takoro li yaha.

¹⁰ Ga nɛ wi ge, nɛ na ba ma masɔnɔ yoyo cee, na saraya wolo kan ma mu.

Nɛ jɔfaaya yemu faa ma mu ge, nɛ na ba yee bɛɛri wolo yi tɛhɛnɛ na,

bani mu Tɛhɛnɛ Baa Kile w'a sipya jɔnɔ wo.»

¹¹ Ayiwa a Tɛhɛnɛ Baa Kile di jo ni fya wu ni, a wu shɛ Zhonasi tɛɛɛɛ shan kogonɔ ki na.

3

Ninive shɛɛn ya daajɛɛ jo pu jurumu wu na

¹ A Tɛhɛnɛ Baa Kile di Zhonasi pye sanha wu tɔɔnii shuun wuu ni na:

² «Yiri, m'a shɛ Ninive kugbɔɔ li fɛni! Jomɔ pemu n'a jo ma mu ge, m'a shɛ pee yɛɛ pye ni mujuugbɔɔ ni!»

³ Wee tuun wu ni a Zhonasi di yiri, na gari Ninive kulo li ni ba Tɛhɛnɛ Baa Kile ya yi jo wɛ. Kugbɔɔ li bi sii pye Ninive, ma bu jo m'a li jaari, cabyaa taanri ma da bye, ma na li círi.

⁴ A Zhonasi di caɔa nigin jara pye na na mujuu waa na yu: «Cabyaa kɛɛɛ shishɛɛɛ (40) nijaa kadugo na Ninive w'a da gyɛɛgi.»

⁵ A Ninive shɛɛn di dà Kile Kafila wu na. A p'i yi jo waha kulo li shɛɛn pu bɛɛri mu na pu suun le, na co nɔhɔpiire ti na, na shɛ nɔ sipyilɛyɛ yi na, a pu bɛɛri di bɔɔɔyɔ fàya* le.

⁶ Ba pee jomɔ p'a nɔ Ninive fanhafɔɔ wu na wɛ, a wu yiri laha wu saanra koro li na, na wu saannaa fadegbɔhɔ ki wolo yaha, na bɔɔɔyɔ fàya le, na diin shɔɔnrɔ ni*.

⁷ A saan wu ni wu fanhafɛɛnii p'i we saliya we tɛɛɛ kan kulo li shɛɛn pu bɛɛri mu na:

«Sipyii fara yapɔɔyɔ yi na, niyyɛ fara yatɔɔpya wu na, ka shishiin ganha bu yaaga le ki jɔ ni wɛ. Ka shishiin ganha bu li wɛ, ka shishiin ganha bu lɔhɔ bɛ gba wɛ.

⁸ Sipyii pu bɛɛri di bɔɔɔyɔ fàya le, p'i ya le yapɔɔyɔ yi bɛ na, pu da mɛhɛɛ suu Kile fɛni, p'i daajɛɛ jo pu kapyeguunɔ kee ni pu katiibaagaa ki na, p'i ki jɔ yaha.

⁹ Kile bi giin wu ba bɔɔngɔ kemu nɔ wù na ge, la wa la ni wu na ba jɔnɔ jaari wù na, na wu fungɔngɔ jɛri, kɔnhɔ wù ganha bu gyɛɛgi wɛ.»

* **2:1** Macoo 12:40 * **3:5** Na bɔɔɔyɔ fàya le, lee ya li shɛɛ na p'a daburajɛ jo pu jurumu wu na. * **3:6** Na tiin shɔɔnrɔ ni, lee ya li shɛɛ na p'a daburajɛ jo pu jurumu wu na.

¹⁰ Ayiwa a Kile di pu ja p'a daajenje jo, na pu kapyeguunjo ki no yaha. Wu bi boongɔ kemu gbegele pu kaa na ge, wu ya kee yaha no pu na nige we.*

4

Zhonasi luu ya yiri na jaha na Kile ya juɔ jaari Ninive* shɛn na we

¹ Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni, a wu luu di sii yiri fo xuuni.

² A wu Tɛhɛnɛ Baa Kile jɛɛri na: «Tɛhɛnɛ Baa Kile, ta ye be ne bi jo ma na yaha na fiige ki ni we? Go le na ne bi fe na se Tarisisi ni, bani ne li ce jo mu je Kile wemu w'a saama pyi, na juɔ jaari ge. Mu luu ya yiri tovuyo na we, ma taanɛɛge ki be d'a pele. Mu bu boongɔ be jaha tii wa na, kee be daajenje na je ma ni.

³ Ayiwa Tɛhɛnɛ Baa Kile, na munaa li wolo nime, bani xu ya poro ne mu niifɛɛɛ ti na.»

⁴ A Tɛhɛnɛ Baa Kile di wu pye: «Ta kapii wa mu mu mu wu ma luu yirige le na ge?»

⁵ A Zhonasi di foro Ninive kugboɔ li ni, na she diin kulo li Kile-nɔho ki na. A wu gba wa yereɛ wa, na diin wee jime ni, lemu na ba kulo li shɛn ta ge, na ganha na lee jaha wii.

⁶ Wee tuun wu ni a Tɛhɛnɛ Baa Kile di gbogo tirige ka pye k'a fin foro, na do, na jime tirige Zhonasi juɔ na, kɔnhɔ wu funjo di jine wu kanhama pu na. A kee tirige ki kaa di sii taan Zhonasi ni.

⁷ Ga kee caɔa ki jimuguro, kpɛɛnge ki na no kɔn na woni, a Kile di fyenge pye k'a je gbogo tirige ki ni, na ki li, a k'i waha.

⁸ Ba caɔa k'a pa foro we, a Kile di kafɛɛge nivugo yaha pa na yiri Kile-nɔho* ki na. A caɔa k'i dara Zhonasi juɔ ki na fo wu na zhaa di jiregi. A wu xu jɛɛri Tɛhɛnɛ Baa Kile mu, a wu jo: «Xu ya poro ne mu niifɛɛɛ na.»

⁹ A Kile di Zhonasi pye: «Ta kapii wa mu mu mu wu luu yirige ke gbogo

tirige ke kaa na ge?» A Zhonasi di Kile pye: «Uun! Kapii wa ne mu ne wu luu yirige fo na no xu be na.»

¹⁰ A Tɛhɛnɛ Baa Kile di jo: «Mu ya ta labye wa shishiin be pye ke tirige ke na kɔnhɔ k'i le we, ga ki jinaara d'a je mu ni. Piige ka ni k'a fin, na xhu piige ka ni.

¹¹ Wee tuun wu ni jaha na mu di giin ne ganha bu juɔ jaari Ninive kugboɔ li na-e we? Lee lemu sipyii p'a jehɛ sipyii kabɔfoɔ xhuu nigin ni kelɛɛ shuun (120.000) na ge, pee piimu pu je wa ya wu kanige ce wolo wu kamene ni-i ge, na fara yapɔɔyo nijehɛye be na.

* 3:10 Macoo 12:41; Luka 11:32 * 4: Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugboɔ le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye peen, lee na Jonasi funjo bye Kile wu juɔ jaari pu na we. * 4:8 Siwaga ki bye Kile-nɔho ki na, lee l'a bi kafɛɛge ki pye k'a wɛri.

Macoo Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jε Macoo wε?

Macoo bε wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kε ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafεε wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɪnjε ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromε shεen wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pεrεmε kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pεrεmε pu shuu Yawutuu pu mu. Tεεgεε njɛhεnjεε funjɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jε ma dan Yawutuu pusamaa ni wε, bani p'a sɔɔ Oromε shεen pu mu na kapyenjεε pyi pu mu. Pee fanhafεε wari shɔvεε pu p'a bi sipyii pu njmahana, na la faraa munaa pεrεmε pu bε na, kɔnhɔ pu bε di bye lafεε. Yawutuu pu bi pee wii kɔnjɔ ke bεeri wo jurumu fεε. Ga Yesu ya jɪnjɔ jaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɪnjɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jεhε Yawutuu shizhaa na. Wu sεmε wu ka jɪngbɔhɔ ki jε na: Yawutuu pu wo saan wu jε Yesu, wemu wo jɔmεε Kilε tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: **1** Faabobonjɔ ki jɪnjɔ wo kalaa we (Macoo 5–7). **2** Yesu ya piimu tun pu shε Kilε saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). **3** Fugba saanra ti wo talenjεε (Macoo 13). **4** Sipya jiiifεεε pyegana wu cebooloo n'a daa fεε tε ni (Macoo 18). **5** Kalaapiire ti na já Yesu cabaŋa caŋa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24–25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɪngbɔjɔ

* **1:5 Zhese:** Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

Macoo 1–2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1–4:11 Yohana Batizelipye wo Kilε Jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12–18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19–20 Yesu nigariwo Zheruzalεmu ni.

Macoo 21–28 Yesu wo labye we Zheruzalεmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo. A w'i ba jε.

*Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sεmε
(Luka 3:23-38)*

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sεmε w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fεresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pεresi di Esirɔmu se,

Esirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obedi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obedi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fεnhε pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amɔ se.

Amɔ di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayeli sipyii pu co na kari Babilɔni ni.

12 Pee sipyii pu na co xo na kari Babiloni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.

Salaceli di Zorobabeli se.

13 Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azori se.

14 Azori di Sadaki se.

Sadaki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

15 Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

16 Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

17 Shi wu segee ke ni shishere wu je Ibirayima ni Dawuda te ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishere di bye Dawuda ni Izirayeli shen coduun wu te ni na kari Babiloni ni. A shi wu segee ke ni shishere di bye na lo wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana (Luka 2:1-7)

18 Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curo. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fefere Munaa sefere di digi Mariyama na, a w'i yere yacere na.

19 Wu curo Yusufu wu bye sipyi-tiime, wu funjo bye wu Mariyama mege kyegi we. A w'i li kon wuyefunjo ni na w'i tee curoro te kyegi nmohoro ni.

20 Na Yusufu yaha ni kee fungongo ki ni, a Kile wo meleke wa di ba wuyeshewu na nmungo ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama lenje na we, bani Fefere Munaa sefere ni w'a yere yacere na.

21 Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu sho pu jurumu wu na.»

22 Kee keree ki beeri ya pye mu, konho Kafo Kile bi yemu jo wu taatunnoli wo Kile tudunmo wu jo ni ge, yee jo di fa na:

23 «Li wii, dojine fuceri nacebaa na ba yere yacere na,

na funana se. Li mege na le na

«Emanuweli.»*

lee kori je «Kile je we ni ni.»

24 Ba Yusufu ya yiri nmunumo pu na we, na li pye na be ni Kafo wu meleke wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu po.

25 Ga pu ya pinne ja we, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

2

Woro cere ya pa na yiri Kile-noho na

1 Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilehemu ni, saannaa Herodi cana jii ni. Wu nizexhogo ki na, a woro cere pii di ba na yiri Kile-noho na, na no Zheruzalemu ni.

2 A p'i yegene pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa we? Wee ya wu woro ja, na wee yaha Kile-noho ke na, na ba di ba wu pele.»

3 Ba saannaa Herodi ya yee logo we, a l'i wu naha wo fo xuuni, na fara Zheruzalemu shen beeri na.

4 A Herodi di saraya naha shonrivere junofere, ni saliya karamogolo pu beeri pinne, na pu yege na: «Kirisa wemu wu je Saan ni Izirayeli wo Shoro wu ge, mii wu d'a yaa na se we?»

5 A p'i wu jo sho na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmo w'a li ka na:

6 «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge,

mu wa Zhude fanha kulogo ki beeri

nifenhafenhen-e de,

bani junofogbo wa na ba foro mu ni, wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

7 Lee kadugo na a Herodi di woro cere pu nmoho yiri, na pu yege xuuni, lee woro li paduun wu keree na.

8 Na xho na pu tun kari Betilehemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha

* 1:23 Ezayi 7:14 * 2:6 Mishe 5:1-2

xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kɔnhɔ na be di she li peɛ.»

⁹ Ba wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a saan wu jomɔ pu logo wɛ, na gari. P'a wɔrɔ lemu ja na pu yaha Kile-nɔhɔ ki na ge, a lee wɔrɔ l'i doro pu jaaha na, fo na she nɔ pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu juja na.

¹⁰ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a lee wɔrɔ li ja tuun wemu ni ge, na funɔ taan xuuni.

¹¹ Ba p'a jé puga ki ni wɛ, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li peɛ, na pu yerɛye ja mugi, na pubinne li kan sanni, ni perɛwa yaɲmuyɔ ya be, yee je nudanga yawurire, ni nudanga sinme pemu je na mire ge.

¹² Lee kadugo na, a Kile di pu kaala ɲmunɔgɔ ni na pu ganha bu guri zhe Herɔdi yiri wɛ. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu nigaraga na a Kile wo meɛke wa di wuyɛ she Yusufu na ɲmunɔgɔ ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herɔdi na ba pya wu shaa di gbo.»

¹⁴ A Yusufu di yiri kee piinunɔ ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni.

¹⁵ A p'i she diin wà fo na she Herɔdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kɔnhɔ Kafɔ Kile ya jomɔ pemu jo wu tudunmɔ wu ja ni ge, pee ja di fa na: «Ne na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a nɔhɔpiire ta gbo

¹⁶ Herɔdi ya li ja na wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a wu ja faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu taan kulogoo ki funabiire ti beeri gbo, temu ti je ti yee sanha doro shuun taan wɛ ge, wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a tuun wemu she ge, na be ni wee ni.

* **2:15** Oze 11:1   * **2:18** Zheremi 31:15   * **3:2** **Kilɛ saanra:** Tee ninuuro ti je fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri wɛ, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra.   * **3:3** Ezayi 40:3

¹⁷ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ja di fa. Wu bi jo na:

¹⁸ «Sipyii ya meheɛ logo na foro Arama koomɔ pu ni:

Xugunɔɔ ni sipyaa.

Araseli w'a wu nɔhɔpiire yameheɛ suu.

Pu ya wu fehɛje ta kɔnhɔ wu luu di ni je wɛ,

bani p'a xu xɔ.»*

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Herɔdi nixhugo na a Kile wo meɛke wa di wuyɛ she Yusufu na ɲmunɔgɔ ni, na wu yaha Misira fiige ki ni.

²⁰ A wee meɛke wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.»

²¹ A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni.

²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herɔdi wu tatɛnge ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya sɔɔ na she wà wɛ. A Kile di wu funɔ to ɲmunɔgɔ ni, na wu she Galile fiige ki ni.

²³ A wu she diin kulo la ni wà lemu mege ki je na Nazareti ge, kɔnhɔ Kile tudunmɔ pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shɛn ge, yee ja di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yere

(*Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28*)

¹ Ayiwa, caɲa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomɔ pu yerɛ li ja kɔn wà.

² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daa-je je jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra* t'a tɛɛje.»

³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmɔ Ezayi bi byi na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

⟨Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!
Yi wu korogoo ki tii!⟩*
4 Fàya yemu yi bye Yohana na ge,
yee bi yàa ni jɔhɔyɔ shiire ni, sɛɛge
di jɛ wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye
funjɔ sɛɛ, yee yi bye wu jɔlige.

5 Zheruzalɛmu shɛɛn, ni Zhude fi-
ige ki bɛɛri, ni Zhurudɛn Gba wu ka-
banugo kulogoo ki bɛɛri bi se Yohana
yíri,

6 na yeree pu jurumu wu na, na
puyɛ kaan Yohana mu wu na batizeni
Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni.

7 Ba Yohana ya li ja na Farizhɛɛn,
ni Sadushɛɛn nijɛhɛmɛɛ pu bi ma na
puyɛ kaan wu mu wu na batizeni wɛ,
a wu pu pye: «Yee matɔn nagoo piiri,
jɔgɔ w'a yee kaala na yee pu paa Kile
wo loyire nibana li jaha na wɛ?»

8 Kapyegege kiimu k'a li shɛɛ na y'a
daajɛɛ jo yi jurumu wu na ge, y'a kee
pyi.

9 Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn yɛ na
Ibirayima wu jɛ yee to wɛ. Bani n'a
da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye
ye jɛri na pye Ibirayima nagoo.

10 Kacerege k'a lɔ na xɔ, di da tiye
yi niye yi cere. Tige bɛɛri ki jɛ ki ya
nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba
gɔn, na ki wá na ni.

11 «Nɛ kunni w'a yee batizeni lɔhɔ yɛ
ni. Lee w'a li shɛɛ na y'a daajɛɛ jo
yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma nɛ
kadugo, wee fanha ya jɛhɛ nɛ wogo
na. Ali na wu tanhaya ye yɛ pyaa bɛ
wolo wu tɔɔyɔ na, nɛ yaa ni lee ni wɛ.
Wee na ba yi batize Fɛfɛɛɛ Munaa ni
na ni.*

12 Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu
keɛɛ ni. Wu na ba sigiye yi fɔ na
wolo shinmapya wu ni. Wu na ba
shinmapya wu kemɛ, na wu le wu
kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo
nafugibaaga ni.»

*Yohana ya Yesu batize
(Marika 1:9-11; Luka 3:21-22)*

13 Ayiwa, a Yesu di yíri Galile fiige
ki ni na pa Zhurudɛn Gba wu jɔ na

Yohana yíri, kɔnhɔ Yohana di ba wu bɛ
batize.

14 A Yohana di ganha na li shege, na
jo: «Mu w'a yaa na nɛ batize goo, a m'i
dɛɛɛ na ma nɛ mu ya?»

15 A Yesu di wu pye: «Sɔɔ lee na, lee
di bye mu nimɛ, bani lee pyegana li
funjɔ ni w'à da Kile wo jidaan wu
pye.» A Yohana di sɔɔ, na wu batize.

16 Ba Yesu ya batize na xɔ wɛ, na
foro lɔhɔ ki ni. Taapile ni a fugba wu
jɔ di mugi. A Yesu di Kile Munaa li
ja li na diri na ma wu mu ba gbegbe
shazhira jɛ wɛ, na ba do wu na.

17 A mujuu la di foro fugba wu ni
na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we, wu kaa
l'a dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

4

*Shitaanni ya Yesu taanna wii
(Marika 1:12-13; Luka 4:1-13)*

1 Lee kadugo na a Fɛfɛɛɛ Munaa di
Yesu jaha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ
Shitaanni di shɛ wu taanna wii.

2 A w'i suun le na ta cabyaa
kelɛɛ shishɛɛɛɛ (40) ni nibiiye kelɛɛ
shishɛɛɛɛ. Lee kadugo na, a xuugo di
wu ta.

3 A Shitaanni di fulo wu na, na wu
pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, ye faak-
ageeye ye pye na yi jɛri buuri.»

4 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile
Kafila wu ni na:

⟨Nɔ yalige yɛ wa sipya jɔ shaa wɛ,
ga fo jomɔ pemu bɛɛri Kile ya yu
ge.⟩*»

5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari
ni wu ni Fɛfɛɛɛ Kulo li ni, na shɛ wu
yaha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki jidii li ni,

6 na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we,
kɔn to jɛɛ na. Bani l'a ka Kile Kafila
wu ni na:

⟨Kile na ma kaa jo wu mɛlekɛɛ pu mu,
pee na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu
kagerɛɛ yafiin na wɛ.⟩*»

7 A Yesu di wu pye: «L'a ka bɛ sanha
Kile Kafila wu ni na:

⟨Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii
wɛ.⟩*»

* 3:11 Na batize Fɛfɛɛɛ Munaa ni na ni: Lee kóri wu jɛ na Fɛfɛɛɛ Munaa le, ni na ki na ba wù pye
fɛfɛɛ. * 4:4 Duterɛnɔmɛ 8:3 * 4:6 Zaburuu 91:11-12 * 4:7 Duterɛnɔmɛ 6:16

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na she yaha faabobotɔngɔ ka fugba ni, na she koŋɔ saanra ti bɛeri, ni ti nɔɔrɔ wu bɛeri she wu na,

⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, na nɛ pɛlɛ, nɛ na ye bɛeri kan ma mu.»

¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «She wà dɛ, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile ye pɛlɛ, ma da labye pyi wee ye nigin mu.»*

¹¹ Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tɔan, na gari, a mɛlɛkɛɛ pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

Yesu ya wu labye wu ɲɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

¹² Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni.

¹³ Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni wɛ, a wu she diin Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu ɲɔ ki na, Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni.

¹⁴ Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee ɲɔ di fa na:

¹⁵ «Zabulɔn wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni, pee pemu pu ɲɛ Galile Gba wu ɲɔ koomɔ pe, Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri ge, shi watii shɛɛn ya ɲɛhɛ Galile wemu wo koomɔ pu ni ge.

¹⁶ Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge, pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ ɲa.

Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,

kpɛɛngɛ ya foro pee mu.»*

¹⁷ Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yeɛ li ɲɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajɛɲɛ jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tɛɛɲɛ.»

Yesu ya fyashaa shishɛɛɛ yiri
(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

¹⁸ Canja ka, na Yesu yaha wu na ɲaari Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu fyashaa shuun ɲa, p'i ɲɛ cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyɛɛri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni.

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Yi taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.»

²⁰ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu fɛni.

²¹ A wu she ɲaha na, na ceborona-maa shuun wa bɛ ɲa. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funŋɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee bɛ yiri.

²² Taapile ni a pee bɛ di pu wo kɔrɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu fɛni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuuŋɔ

(Luka 6:17-19)

²³ Yesu bi Galile fiige ki bɛeri ɲaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi bɛeri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔrɔ tuugo bɛeri na.

²⁴ A Yesu mɛgɛ di Siiri fiige ki bɛeri círi. A sipyii p'i ganha na yama fɛɛ pu bɛeri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo bɛeri yi bye pee yama fɛɛ pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di ɲɛ kirikirizaanaa fɛɛ, kabanuxuyo fɛɛ ɲɛ pu ni. A Yesu di pu bɛeri cuuŋɔ.

²⁵ A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalɛmu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri.

5

Kile Kafila yeɛ lemu l'a pye faaboboŋɔ ki ɲuŋɔ ni ge

¹ Ayiwa, ba Yesu ya sipyiire ti ɲa wɛ, na dugi tiin faaboboŋɔ ki ɲuŋɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulo wu na.

² A wu ɲɔ kɔn na pu kalaa na:

Piike p'i ɲɛ duba nagoo pu wɛ?
(Luka 6:20-23)

* 4:10 Dutɛɛnɔmɛ 6:13 * 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

3 «Piimu p'a li ce na funmɔ fɛɛ pee jɛ
Kilɛ shizhaa na ge,
pee jɛ duba nagoo,
bani pee wuuro ti jɛ
fugba saanra te.

4 Piimu wo zɔɔɔ p'a mɛhɛɛ suu ge,
pee jɛ duba nagoo.
Bani pee logoo na ba jɛɛ.

5 Piimu pu jɛ ni lotangaa ni ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani pee na ba jɛɛ ki ta na pye cɛn.

6 Piimu p'a tiimɛ la pyi
ba yalige ni logbaga jɛ-ɛ ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani pee funyɔ na ba jɛɛ.

7 Piimu p'a jɛɛ jaari pusamaa na ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani Kilɛ na ba jɛɛ jaari pee na.

8 Piimu wo zɔɔɔ pu jɛ fɛɛfɛɛ ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani pee na ba Kilɛ ja.

9 Piimu p'a jɛɛ shaa k'i bye pu ni
pu sipyɛɛ ni ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kilɛ nagoo.

10 Kanhama ya nɔni
piimu na Kilɛ wo jidaan bye
funyɔ ni ge,
pee jɛ duba nagoo.

Bani pee wuuro ti jɛ fugba saanra te.

11 «Sipyii ba yi shɛhɛɛ, na yi kana,
na kakuunɔ tuuyo bɛɛri wo kafɛɛɛ
teri yi na nɛ mɛgɛ wuu na, wee tuun
wu ni yi jɛ duba nagoo.

12 Yi funyɔ yi taan fo xuuni, bani
yi saraa w'a pɛɛ fugba wu ni. Kilɛ
tudunmɔ piimu p'a toro yee jaha
na ge, mu p'a pee bɛ kanha lee kan-
hagana li na.

*Ke konɔ ke wo suumɔ ni ki kpɛngɛ
(Marika 9:50; Luka 14:34-35)*

13 «Yee pu jɛ ke konɔ ke wo suumɔ.
Ga suumɔ tipoomɔ bu foro pu ni, jaha
na pu taan sanha wɛ? Pee suumɔ
pe da já yaaga bɛ jɔ nige wɛ, fo na
pu wá kpɛngɛ na sipyii tɔɔɔ ni p'a
danhana.

14 Yee pu jɛ ke konɔ ke wo kpɛngɛ.
Kulo lemu l'a tenɛ faabobonɔ jɛɛ ni
ge, lee ya já nɛmɔ wɛ.

15 Wa shishiin ya sokinna leni m'a
yaaga shigile wu jɛɛ ni wɛ. Ga
yaaga ka jɛɛ ni ma ma wu taha,
kɔnhɔ wu da kpɛngɛ yeege puga ki
jevɛɛ pu bɛɛri mu.

16 Mu yee bɛ wo kpɛngɛ k'a yaa na
fòro lee forogana li na sipyii pu mu,
kɔnhɔ pu da yi wo kapyegeɛ nizaanɔ
ki jaa, pu da baraga teri yi fugba To
Kilɛ wu na.

Yesu ya pa saliya wu jɔ fa

17 «Yi ganha ba giin na nɛ pa di ba
saliya wɛ, kelee Kilɛ tudunmɔ pu wo
jomɔ pu gbo wɛ. Nɛ ta pa di ba yee gbo
wɛ, ga nɛ pa di ba yi jɔ fa.

18 Can na n'a da yi jo yi mu, na
fugba wɛ ni jɛɛ ke yaha, Kilɛ wo
saliya wu kamapile nifɛnhɛnhɛnɛ
bɛ, kelee wu kamapile fuduunɔ nigin
bɛ wa da zhɔ do wɛ, fo na shɛ keree ki
bɛɛri nɔ ki tɛhɛnɛ na.

19 Lee wuu na sipyaa sipya w'a
saliya wu jɔmɛɛ nifɛnhɛnhɛnɛ ni-
gin bɛ kyɛɛgi ge, na nugo na sipyii
pu kalaa lee ni ge, weefɔ na ba bye
fugba saanra ti wo sipyii pu bɛɛri
wo nifɛnhɛnhɛnɛ. Ga sipya wemu
ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu
kalaa lee ni, weefɔ na ba bye fugba
saanra ti wo sipyigbɔ wa.

20 N'a da yi jo yi mu, yee bu bye
yee di ya saliya karamɔgɔɔ pee, ni
Farizhɛɛn pu já tiimɛ ni wɛ, yee da ba
jé bada fugba saanra ti ni wɛ.

Kilɛ wo loyire li keree

21 «Yee ya yi logo na l'a shɛ wɛɛ
sefɛɛɛ pu na na: «Ma ganha ga sipya
gbo wɛ.»* Sipyaa sipya w'a wu sipyɛɛ
gbo ge, kiiri wu da gɔn ma na.

22 Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo
sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro
taan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefɔ
na. Wemu bu wu ceboro pye na na-
hanaha wu jɛ wii, kiirikɔn kurunɔ
k'a yaa na kiiri kɔn weefɔ na. Wemu
bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ,
weefɔ ya yaa na le Jahanɛmɛ wo na
ki ni.

23 Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga
lɔ, na ma da zhɛ ki wolo gan Kilɛ mu

* 5:21 Ekizode 20:13; Dutɛɛnɔmɛ 5:17

saraya yi tawologo ki ni. A ma funɲo di do li na na kabɛbaana la m'a pye ma ceboro wa na.

²⁴ Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fɛnhɛ shɛ bɛ ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu.

²⁵ Sipyaa wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le mayɛ ni, m'a bɛ ni wee kiiri kɔɲɲii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu shɛ ma le kiirikɔɔn pu keɲɛ ni, pee di ma kan gɛdii pu mu pu le kaso ni wɛ.

²⁶ Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jɛ wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.

Dɔdɔɔrɔ keree

²⁷ «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: «Ma ganha ga dɔdɔɔrɔ pye wɛ.»*

²⁸ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔɔ ya dɔdɔɔrɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na.

²⁹ Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige nii le bu da lee na nɛ kaɲɲɔ di ma le jurumu ni, li wehɛɛ wolo, m'a li wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatɛngɛ nigin yɛ ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jɛ Jahanɛmɛ ni.

³⁰ Ma kanige keɲɛ ke shiin bi nɛ kaɲɲɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatɛngɛ nigin yɛ ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jɛ Jahanɛmɛ ni.

Gbaxɔɔrɔ keree

(Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Y'a jo bɛ sanha na: «Ná wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaxɔɔrɔ sɛmɛ yàa kan wu mu.»*

³² Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔrɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ ɲɲɔ-ɛ ge, dɔdɔɔrɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Ná wemu bɛ w'a ceforogo ka leɲɛ ge, dɔdɔɔrɔ wee bɛ ya pye.

Yi ganha ba gari wɛ

³³ «Yee ya yi logo sanha na l'a shɛ wèe sefɛɛɛ pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyɛɛgi wɛ. Ga kaaga bɛɛri m'a kàa Kafɔɔɲaha tàan ge, kee bɛɛri ɲɔ fa fo ki tɛhɛnɛ.»*

³⁴ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada wɛ. Yi ganha ba gari fugba we na wɛ, bani wee nɛ Kile wo saanra koro le.

³⁵ Yi ganha ba gari ɲɲɛ ke na wɛ, bani kee nɛ Kile wo tɔɔyɔ tatahanɔ. Yi ganha ba gari Zheruzalɛmu kulo li na wɛ, bani lee nɛ Saangbɔ wu wo kulo le.

³⁶ Ma ganha ba gari mayɛ pyaa wo ɲɲɔ ke bɛ na wɛ, bani ma da já ma ɲuzhige nigin we wa bɛ fiɲɲɛ kelee di ki wɔ wɛ.

³⁷ Yi sii jo yɛ «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tɛgɛ pye ma sipyɲii na, lee ya yaa wɛ

(Luka 6:28-30)

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: «Nii li nɛ nii wo tɛgɛ, gaan di nɛ gaan wo tɛgɛ.»*

³⁹ Ga nɛ kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuunɔ taga kakuunɔ la foo tɔ wɛ. Sipyaa wa bu kadaa ja ma kanige ɲibɛgɛ ni, ke ki bɛ tagi wu mu.

⁴⁰ Sipyaa wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire shɔ ma na, fadegbɔhɔ kiyɛ pyaa bɛ kan wu mu.

⁴¹ Fanhafɔɔ wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lɔ, m'a kilo nigin ɲaari ni ti ni, ti lɔ wu mu, m'a kiloo shuun ɲaari ni ti ni.

⁴² Wa bu yaaga ka ɲɛɛri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni wɛ.

Yi pɛɛn pu taan yi mu

(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a shɛ na: «Ma ɲii wu taan ma mu,»* m'a ma pɛn kɔ.

⁴⁴ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu, yi pɛɛn pu taan yi mu! Piimu p'a taha

* 5:27 Ekizode 20:14; Dutɛɛnɔmɛ 5:18 * 5:31 Dutɛɛnɔmɛ 24:1 * 5:33 Levitike 19:12; Dutɛɛnɔmɛ 23:21-23 * 5:38 Ekizode 21:24 * 5:43 Levitike 19:18

yaha yi na na gana ge, y'a Kile jɛɛri pee mu.

⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, kɔnhɔ yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo cana ki yeege sipyikuunɔ ni sipyisaama bɛɛri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga bɛɛri mu.

⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke y'i da da lee ni we? Ali ta lee ninunɔ bɛ fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu bɛ wa byi we?

⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagbɔɔ li wa lere ya? Ta lee ninunɔ bɛ Kile cɛbaalaa pu bɛ wa byi we?

⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu jɔ ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu jɔ ya fa fagana lemu na we.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kasɛɛge yaha yiye na, yi wo Kile koo jara li ganha bu da bye na yiye shɛɛ ye sipyii na we. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu we.

² Ma ba da yaaga ka kan funmɔ fɛɛ mu, ma ganha ba maga wi mayɛ jahagbaa na we. Lee shuun shuun jɔvɛɛ pu wa byi Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ ye, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ p'i da masɔɔ taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

³ Ga ma ba da yaaga kan funmɔ fɛɛ mu, ma kanige kenɛ ba kemu kaan, kamɛnɛ wogo ki ya yaa na kee cɛ we,

⁴ kɔnhɔ kee yakanga ke di bye ɲmɔhɔrɔ wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kanmɔhɔɲɔɔ jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nɛɛɛɛ pyegana (Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile jɛɛri, yi ganha bu da bye shuun shuun jɔvɛɛ pii shi we. Pee wo jidaan wu jɛ mɛ na yeree na Kile jɛɛri Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, kɔnhɔ sipyii pu bɛɛri di da pu jaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

⁶ Ga ma ba da jɛɛɛɛ pye, jɛ ma puga, m'a gbura ki tɔ w'a mayɛ na, m'a Kile jɛɛri. Ma To we w'a keree bɛɛri jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

⁷ Yi ba da Kile jɛɛri, yi ganha ba jɔɲɔ baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninunɔ na y'a yu tɔɲii niɲɛɛɛ ni, ba Kile cɛbaalaa pii ya li pyi we. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe jɛɛɛ, na pee jomɔ pe jɛɛɛ funɲɔ ni Kile w'a da pee wo jɛɛɛ ki shɔ.

⁸ Yi ganha bu da yiye yaha pee shi we! Bani yee mago wa yanmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee cɛ na ta yee sanha yi jɛɛri wu mu we.

⁹ Y'a Kile jɛɛri mume:

«Wɛɛ To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,

Mu mɛɛɛ ki pye fɛɛfɛɛ.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma jidaan w'a byi jɲɛ ke na, Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na fugba we ni we.

¹¹ Wù niɲaa jɔlige kan wù mu.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu, ba wɛɛ bɛ ya wù sipyijii wo kakuuyo yi yafani pu mu we; p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù jɛ nɔwuuro ni we, ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefɛɛɛ te, ni nɔɔrɔ we, yee bɛɛri jɛ Mu woyo tɛɛɛ baa. Amiina.]

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu.

¹⁵ Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi jahaya tanha, ba shuun shuun jɔvɛɛ pii ya li pyi pyegana lemu na we. Pee wa ma pu wo jahaya yi tanha, kɔnhɔ wa bɛɛri bu pu ja, wufɔɔ di li cɛ na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ.

17 Ga ma ba da suun le, ma naha ki je, m'a lasikoli fara ma nuɗo ki na,

18 kɔnhɔ sipyii ganha bu li cɛ na suun m'a le wɛ, fo ma To Kile wu yɛ, wee wemu w'a ma funɗo cɛ ge. Ma To Kile wu w'a kaɲmɔhɔɲɔ ki naa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayanja nijenje
(Luka 12:33-34)

19 «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiyɛ mu ke koɲo ke na wɛ. Fyɛnre ni tatɔn ya wu kyɛɛgi, na-gaalaa bɛ di gburaya kyɛɛgi na jin, na yuli.

20 Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiyɛ mu fugba wu ni. Fyɛnre ni tatɔn wa wà di wu kyɛɛgi wɛ, nagaa bɛ di wa wà wu gbura kyɛɛgi jé, wu wu yu wɛ.

21 Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.

Ceepuuro kpɛngɛ
(Luka 11:34-36)

22 «Sipya nɔi ki nɛ wu ceepuuro sokinna. Ma nɔi ki bu nɔ, ma ceepuuro ti bɛeri na ba bye kpɛngɛ ni.

23 Ga ma nɔi ki bu bye ki ya nɔ wɛ, ma ceepuuro ti bɛeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpɛngɛ ke ki nɛ mu ni ge, piige bu jé kee ni, kee na nɛri nibiicogonɔ dɛ!

Kile keree ni naafuu keree
(Luka 16:13)

24 «Sipya wa shishiin da já da kapyɛnɛ pyi nuɗofɛɛ shuun mu wɛ. Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛnɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.

Yi Kile pye yi tadanja
(Luka 12:22-31)

25 «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi nɔshaga ni na naha y'a da li, kelee naha y'a da gbuu wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na naha y'a da leni wɛ. Ta munaa ya ye yalige na, ceepuuro bɛ d'a ye cére fàya na wɛ?

26 Yi shazhɛɛɛ te wii fugba we ni. Ti wa yemɛ nuri wɛ, t'i wa shinma kɔɔn wɛ, t'i wa shinma kemɛɛ na yeri

kpɔngɔɔ ni wɛ. Ga yee fugba To wu ti nɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛɛɛ na na kanha wɛ?

27 Joɲo wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni wɛ?

28 Naha na y'i yi funyɔ shaa ni yi cére faleye kaa ni wɛ? Yi sige yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛnre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyɛnɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ!

29 Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bɛeri ni, wu fàɲa ka ya ke yawege ke ka fyɛnre nigin bɛ xɔ saana ni wɛ.

30 Nà ke ki wa sige ki ni nɔnaa, na ta na di da ba kee sɔrogo niga na ge. Ni Kile ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, ta wu da ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na wɛ? Yee n'a daa w'a cèrɛ dɛ!

31 Lee wuu na yi ganha ba yi funyɔ shaa na: «Naha wèe da da li wɛ?» kelee «Naha wèe da da gbuu wɛ?» kelee «Naha wèe di da da leni wu fàya wɛ?»

32 Kile cɛbaalaa p'a ye yaɲmuyɔ ye bɛeri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li cɛ na yee mago wa ye yaɲmuyɔ ye na.

33 Yi fɛnhɛ ya Kile wo saanra te ni wu wo tiimɛ pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yaɲmuyɔ ye bɛeri kan yi mu, na la taha yi na.

34 Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni niga kaa ni wɛ! Yi niga keree yaha niga keɲɛ ni! Caɲa bɛeri ki nɛ ni ki nuɗo cɔnrɔmɔ ni.

7

Yi ganha ba yiyɛ jaagi wɛ!
(Luka 6:37-38, 41-42)

1 «Yi ganha ba pusamaa jaagi wɛ! Kɔnhɔ yi bɛ ganha bu ba jaagi wɛ.

2 Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee bɛ wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuɗo ni yeeyɛ pyaa bɛ wo daanna wa da ba bye.

3 Kagaanra le li wa mu ceboro wu nɔi ni ge, naha na mu di lee wii, na ta

puga tinbara di ƚε muyε pyaa ƚii ni, mu di ya lee ƚaa-i wε?

⁴ Kelee dii mu di da ƚá ma ceboro pye: «Yere di kagaanra le wolo ma ƚii li ni!» na ta puga tinbara di ƚε mu wuu li ni wε?

⁵ Shuun shuun ƚovɔɔ dε, fεnhε puga tinbara le wolo mayε pyaa ƚii le ni. Lee bu bye ma na ƚá ƚa xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu ƚii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fεfεεε yanmuyɔ waa puun mu wε! Kɔnhɔ pu ganha bu da ηmahana ƚeri yi feni p'i yi shεengi shεengi wε. Yi ganha ba yi pεewa kuun waa shaalaa mu wε! Kɔnhɔ pu ganha bu da wu tanhana tanhana wε.

Y'a Kile ƚεeri
(Luka 11:9-13)

⁷ «Y'a ƚεeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da ƚaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.

⁸ Bani sipyaa sipya w'a ƚεεεε pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da ƚaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

⁹ Yee wa bεeri ja w'a buuri ƚεeri wu mu ge, ƚɔgɔ wu wa yee ni wemu na kagerεε kan wu ja wu mu buuri wu wege ni wε?

¹⁰ Kelee ja wu bu fya ƚεeri wu mu, w'i wɔ kan wu mu fya wu wege ni wε?

¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cε mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi ƚεεri vεε pu mu wε?

¹² Yi funɔɔ wa sipyii p'a keree ki-imu bεeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bε mu, bani wee wu ƚε Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ pii wo kalaa we.

Kuɔɔ nifεnhεfεnhεε li wo keree
(Luka 13:24)

¹³ «Y'a ƚin kuɔɔ nifεnhεfεnhεε li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pεε, li tajege ki bε d'a pεε. Sipyii ƚεεmεε p'a se lee koo le ni.

¹⁴ Ga koo lemu l'a kari ƚii sicuumɔɔ pu ni ge, lee koo l'a cεε, li tajege ki bε

d'a cεε. Sipyii piimu p'a ƚin lee ni ge, pee ya ƚεhε wε.

Ki yaseyε feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Piimu p'a puyε faanna na Kile tudunmɔɔ pee ƚε ge, y'a yiyε kasεri pee na! Pu ma ma yee mu ba dubyaa ƚε wε, ga p'i ƚε yacoyo.

¹⁶ Pu kapyεgee ki na y'a da ba pu cε. Ta εεεεε nile ya daa mε xhuyo tige na? Kelee ta nitorɔɔ na da xhutɔɔnyɔ tige na?

¹⁷ Tige kemu ya ƚɔ ge, yaseyε nizaaya k'a byi; tikuunɔ bε di yaseyε niguuyo pyi.

¹⁸ Tisaanɔ da ga ƚá yaseyε niguuyo pye wε; tikuunɔ bε di wa da ga ƚá yaseyε nizaaya pye wε.

¹⁹ Tige bεeri ki ƚε ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gɔn, na ki wá na ni.

²⁰ Lee cεgana li na yee da ba tudunmɔɔ kafinejuu pu cε pu kapyεgee ki na.

Piimu pu da ba ƚé Kile wo saanra ti ni ge

(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu bεeri p'a nε pyi: «Kafɔɔ, Kafɔɔ» ge, pee bεeri wa da ba ƚé fugba saanra ti ni-i dε, fo piimu yε p'a nε fugba To wu wo ƚidaan wu pyi ge.

²² Kiiri wu cagɔngɔ sipyii ƚεhεmεε na ba yu na: «Kafɔɔ, Kafɔɔ, ta wée ya keree nibanɔɔ jo mu mεε na, na ƚinaa kɔri yeege yama fεε ni, na kakanhanɔɔ ni ƚεhεnεε pye mu mεε na wε?»

²³ Wee tuun wu ni nε ma li shε pu na jo: «Nε yee cε bada wε. Yee kakuubyii piiri, yi laha na tãan dε!»

Puga nɔhɔshanma p'a jateni xuuni
(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a nε jomɔ pu nuri, na pu koo ƚaari ge, weefɔɔ ya foro ná fungɔngɔ fɔɔ wa feni, wemu ya wu puga yereɔε faaya ƚunɔ ni ge.

²⁵ A zangbɔhɔ di ba ni kafεεgbɔhɔ ni, a gbalaa p'i ƚi fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya ƚá ke puga ke shan wε, bani faaya na ki nɔhɔ ya tenε.

²⁶ Ga sipyaa sipya ba ne jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo jaari we, weefɔɔ ya foro fungɔngɔ baa fɔɔ wa feni, wemu ya wu wo puga yerenɛ gbazhenhe juɔɔ ni ge.

²⁷ A zangbɔhɔ di ba ni kafɛɛgbɔhɔ ni. A gbalaa p'i ji fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ we, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti naha wɔ xuuni,

²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamɔgɔɔ pu wo wu bye ninumɔ we. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefɛɛɛ ni.

8

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuɔɔ (Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonɔ ki na we, a sipyiire nijehere di daha wu feni.

² Wee tuun wu ni a togo fɔɔ wa di fulu wu na, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na ja ne cuuɔɔ.»

³ A Yesu di wu kenɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne sɔɔ mu wu cuuɔɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ, a wu bye fɛɛfɛɛ.

⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kasɛɛge yaha maye na, ma ganha bu ye naha jo wa shishiin be mu we. Ga she maye she saraya naha shɔɔnriwɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuuɔɔ.»

Sɔɔsɔsɔ juuɔɔ wa wo kapyebye ya cuuɔɔ (Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya je Kapɛrinɔmɔ kulo li ni we, a sɔɔsɔsɔ juuɔɔ wa di fulu wu na, na wu jɛɛri na:

⁶ «Kafɔɔ, ne kapyebye wu nizinnege ki je puga. Wu kabanuyo shuun wu beɛri w'a xu. Kanhama pu je wu juuɔɔ ni fo pu nigbɔ.»

⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuuɔɔ.»

⁸ Ga, a wee sɔɔsɔsɔ juuɔɔ wu jo: «Kafɔɔ, ne yaa mu wu je ne puga we. Ga jɔmɛɛ nigin ye jo, lee na ne wo kapyebye wu cuuɔɔ.

⁹ Bani juuɔɔɛɛ pii wo fanha nɔhɔ ni ne je, sɔɔsɔsɔ pii di je ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Ne bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

¹⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu logo we, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni we.

¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyijehemɛɛ na ba ba na yiri Kile-nɔhɔ ni camutomɔ ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni.

¹² Ga fugba saanra ti mege ya taha piimu na ge, pee na ba w'a kpeɛnge na nibiige ki ni. Pee na ba mehɛɛ suu w'a, na ganhaa kuri.»

¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔɔsɔsɔ juuɔɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuɔɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ nijehemɛɛ cuuɔɔ (Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ A Yesu di gari Pyɛɛri kaban, na she Pyɛɛri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro kenɛ ni.

¹⁵ A Yesu di gbɔn wu kenɛ na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree ya.

¹⁶ Ba yakonɔ k'a pa na we, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii nijehemɛɛ ni, jinaa je piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kori yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fɛɛ pu beɛri cuuɔɔ.

¹⁷ Lee funɔɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee juu di fa na: «W'a juuɔɔ le we wo fanhaxhɔɔɔ ti taan, ni we wo yama pu ni.»*

* 8:17 Ezayi 53:4

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiire ti ja t'a pa wu kuuri we, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.»

¹⁹ A saliya karamoḡo wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù karamoḡo, xuu beeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.»

²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhεεε di ne ni shiire ni. Ga tashoḡo wa Sipya Ja wu mu kemu ne wuyε pyaa wogo we.»

²¹ A wu kalaapiire la be di wu pye: «Kafoo, na yaha di ba fεnhe na to wu le.»

²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

Yesu ya kafεεgbōhō ka yereḡe

(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i jε kari koroḡo ka ni.

²⁴ Taapile ni a kafεεgbōhō ka di yiri lohō ki nuḡo ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di koroḡo ki tō. Lee bi Yesu ta wu na ḡmunoo.

²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu ne, na wu pye: «Kafoo, wù na da gori lohō ni, yiri m'a wù nuḡo wolo!»

²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi me we? Yee n'a daa w'a cεε dε!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sele kafεεε ke ni lokuruyo yi na, a tunmō pu beeri di yere.

²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We ná we di ne sipya weke tuugo, fo kafεεεε ni lohō be na wu ḡmεε coni we?»

Yesu ya jinaa kori yeege namaa shuun wa ni

(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nō gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni we, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu nuḡo círi. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige we.

²⁹ A p'i ḡo kōn na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni we, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wù

nuḡo ni, na ta pu tuun di sanha nō-ε ya?»

³⁰ Lee bi shaagbaga nijenε ka ta ki na naha wà taliige ni.

³¹ A jinaa p'i Yesu neeri na: «Ma bu wù kori, ma di wù yaha wù she jε pii shaalaa pii ni.»

³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she jε shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki beeri di gburogi, na digi yaḡa gologoloyo yi ni, na she jε gba lohō ki ni, na xhu wà.

³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi beeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be naha jo.

³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu nuḡo círi. Ba p'a wu ja we, na wu kemε neeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fōo wa cuuḡo

(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di koroḡo ka lō, na guri gba wu kōn sanha, na ba wuyε pyaa wo kulo li ni.

² A sipyii pii di ba wu mu ni ná kabanuxuyo shuun fōo wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na ná kabanuxuyo shuun fōo wu pye: «Na ja, lowaa le mayε ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

³ Wee tuun wu ni a saliya karamoḡolōo pii di ganha na yu puyε funyo ni na: «Kile mege we ya gyεεgi me.»

⁴ Yemu p'a bi yu puyε funyo ni ge, a Yesu di yee cε, na pu pye: «Naha na ke fungonkuuḡo ke d'a tigi yee funyo ni we?»

⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da jaari!» Leke l'a faha we?

⁶ Ga kōnhō y'i li cε na se wa Sipya Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu ninε ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fōo wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnege ki lō, ma da se puga!»

⁷ A wu yiri, na gari puga.

⁸ Ba sipyiire t'a lee ja we, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefere ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu na wa nidenge ja fanhafee pu wari wu tasho ki ni, wu mege di ne na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni.

¹⁰ Cana ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafee wari shove ni jurumupyii nijeheme piitiilee be di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti be na.

¹¹ Ba Farizheen p'a lee ja we, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamo w'i li ni fanhafee wari shove, ni jurumupyii piitiilee be ni we?»

¹² Ba Yesu ya yee logo we, na jo: «Sicuumo fee mago ne were fo na we, fo yama fee.

¹³ Yi she yi funyo sha ni pe jomo pe kari ni na: «Y'a juno naari yiy na, ne Kile wa lee feni na toro saraya taan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, ne ta pa di ba pee yiri we, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomo ni kalaa nile keree

(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na we ni Farizheen di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i we?»

¹⁵ A Yesu di pu no sho na: «Cenabun poo* kaafee na ja nahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga cana ka wa ma, cenabun poo wu na ba sho pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipya wa shishiin da ga favono tara falege na we. Lee bu bye, favono li na falege ki kile zheengi, kee tashenge ki na bele.

¹⁷ Duvon nivomo be di ya leni foroyo niley ni we. Lee bu bye be, foroyo yi na zheengi, duvon wu na

wo, foroyo yi be na gyegi. Ga foroyo nivoyo ni duvon nivomo ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni we.»

Yesu ya cee wa cuuno, na nahagbaa fo wa wo poro nixhugo ne

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomo pu na, a Yawutuu wo nahagbaa fo wa di ba nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Ne poro fuceere l'a xu nime nime. Ga pa ma keje taha wu na, wu na ne.»

¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni.

²⁰ Lee bi cee wa be ta w'a yee ke ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbon wu fadenge na.

²¹ Wee cee wu bi yi yu wuy funyo ni na: «Ne bu sii ja ta kpon ye wu fadenge ke na, ne na juuno.»

²² A Yesu di nmahana neri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le maye ni, ma n'a daa w'a ma cuuno.» Taapile ni a cee wu juuno.

²³ Ba Yesu ya no wee nahagbaa fo wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiire ti be ta tunmo pu na we,

²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu we, ga w'a nmunoo.» A p'i ganha na wu la wo.

²⁵ Ba sipyiire t'a foro we, a Yesu di je puga ki ni, na pya wu co wu keje ke na, a pya w'i yiri.

²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beeri ciri.

Yesu ya fyenmee shuun wa ni mugii

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyenmee shuun wa di daha wu na, na sele, na yu: «Dawuda Ja, juno naari wu na.»

²⁸ Ba w'a no puga we, a fyenmee p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya da li na na ne na ja yee ni ki mugii ya?» A p'i jo: «Uun, Kafoo.»

²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbom pu ni ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.»

* 9:15 Yohana 3:29

³⁰ A pu ɲi k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le cε wε!»

³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shi-taanni yiri we

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaanɲi wε, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo.

³³ A Yesu di wee jina wu kɔri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiiire ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ɲa Izirayeli fiige ki ni bada wε!»

³⁴ Ga, a Farizheen pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa ɲuɲɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

Sipyiiire ti ɲiɲaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi ɲaari kulogoo ki beeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiiire ti kalaa pu Kile-pεεɲε piyeyε yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yεε li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔrɔ ti beeri.

³⁶ Ba w'a sipyiiire ti ɲa wε, a pu ɲiɲaara di jé wu ni. Bani sipyiiire ti bi sii kanha, samɔhɔrɔ be di ɲε pu ni wε, ba nahavɔɔ baa dubyaa ɲε wε.

³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigɔnbaama w'a ɲεhe, ga kapyebyii pu d'a cèrε.

³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu ɲεeri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.»

10

Yesu kalaapiire ke ni shuun we (Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhɔɔrɔ ti beeri.

² Pee Tudunmɔɔ ke ni shuun wu mεyε yi wa ye: Nizhiime wu ɲε Simɔ p'i wu pyi na Pyεeri, ni wu ceborona

Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana.

³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fεnhε pye fanhafεε wari shɔvɔɔ ge; Alife ja Yakuba ni Tade;

⁴ Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kuruɲɔ ki ni ge, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keɲε ni.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun (Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu ɲε Yawutuu wε, yi ganha bu she wee yiri wε! Yi ganha bu da jé Samari sheen wo kulo la shishiin be ni wε!

⁶ Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa ɲε-ε ge, yi she pee yiri.

⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a tεεɲε!

⁸ Y'a yama fεε pu cuuɲɔ! Yi da xuu pu ɲeni! Y'a togo fεε pu cuuɲɔ, yi da pu pyi fεεfεε! Yi da jinaa pu kɔri y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi be p'a li kaan ma fuu na.

⁹ Yi ba gaanɲi, yi ganha bu sanni kelee warifyen lɔ wε! Yi ganha bu waripyaa be lɔ le yiyε feni wε!

¹⁰ Yi ganha bu kushεyεyεyε, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lɔ wε! Bani kapyeyε ya sii yaa ni wu ɲɔlige ni.

¹¹ Yi bu jé kulo beeri ni, kugbɔɔ la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zɔɔ wu yi tirige ge. Yi diin weefɔɔ mu fo yi kariduun ba she nɔ.

¹² Yi ba da jé puga beeri ni y'i fεnhε fɔ pye na: «Kile wu ɲaɲiɲε kan yi mu!»

¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo ɲaɲiɲε ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo ɲaɲiɲε ki ni wε, yi wo ɲaɲiɲε ki na guri na pa yi mu.

¹⁴ Puga beeri kelee kulo beeri l'a she li da yi tirige wε, kelee pu ya yi jomɔ logo wε, yi ba fɔro wee xuu wa ni, y'i yi tɔyɔ gbazhenhe ɲahara wo wà.

* **10:15 Sodɔmu ni Gɔmɔɔri:** Zhenzi 19:1-21; 18:20

15 Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodomu* ni Gómòori shéén wo kanhama keree na ba bərə lee kulo li wogoo na kiiri wu cagəngə.»

Kanhama pemu p'a ma ge
(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

16 «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa jε mε yacoyo niηε ni wε. Wee tuun wu ni, yi kasεεge yaha yiyε na ba wəłə jε wε! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni wε, ba gbegebe shazhεεε jε wε!

17 Y'a yiyε kasεri sipyii pii na dε, bani pu na ba yi leni kiirikəon kuruyo yi keηε ni, na yi kpəon ni kashεngεε ni pu wo Kile-pεεηε piyεyε yi ni.

18 Pu na ba se ni yi ni gbafεnεεεε ni saannaa mu nε mεge wuu na. Lee na ba bye kapuηə yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama bε mu.

19 Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi jogaηaa ganha bu da bye yi mu funzhaga wε. Jomə pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyo ni wee tuun wuyε pyaa ni.

20 Bani yiyε pyaa wa da ba bye pee jomə pe jovεε wε, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi jəyə na.

21 «Ceboro na ba wu ceboro le keηε ni, kənhə p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bε na ba yiri pu sefεε feni, kənhə p'i pu gbo.

22 Sipyii bεeri na ba yi kə nε mεge wuu na, ga wemu bu já luu mara fo tεhεnε na, weefəɔ na zhə.

23 Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki bεeri naari ge, Sipya Ja wu na guri ba.

24 «Kalaapire ya pεle li kalaato na wε; kapyebye ya pεle wu juηəfəɔ na wε.

25 Kalaapire tεhεnε li wa na pye ba li kalaato wu jε wε. Kapyebye bε tεhεnε li jε na pye ba wu juηəfəɔ jε wε. Ni p'i wa kpəon fəɔ wu mεge yiri na Belizebuli,* mεge kemu na ba yiri kpəon li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na wε?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Luka 12:2-7)

26 «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na wε! Bani yaaga ka shishiin niηməhəηə wa kemu da ba foro kpεεngε na wε. Kanməhəηə la shishiin wa lemu da ba jε wε.

27 N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpεεngε na! Y'a kaləhəɔ temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga!

28 Piimu na já sipya gbo, na ta p'i da já yafiin bε pye wu munaa na-ε ge, yi ganha ba fyagi pee na wε! Ga, wemu wu da já sipya gbo, na ma munaa bε le Jahanεmε ni ge, y'a fyagi wee na!

29 Ta cənriləɔ shuun bε p'a bεrεε wari pile wε? Ga lee bε na, ali wee wa nigin bε, wu ya dun jiniηε na yee To Kile wu gəηa ni wε.

30 Ga yee kunni, Kile ya ali yee juzhiire teyε pyaa bεeri jə cε.

31 Lee wuu na yi ganha ba fyagi wε; y'a ye cənriləɔ niηεhεmεε na!

Na səɔ Yesu na kelee na she wu ni
(Luka 12:8-9)

32 «Sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha tən na nε wo wee jε ge, nε bε na ba yere li na na fugba To wu naha tən, na weefəɔ jε nε wo.

33 Ga wemu bu foro nε kaa tən sipyii naha tən, nε bε na ba foro weefəɔ kaa tən na fugba To wu naha tən.

Nəniηε bε wε, ga ηməpara li
(Luka 12:51-53; 14:26-27)

34 «Yi ganha ba giin na nəniηε ni nε pa niηε ke na-ε dε! Nε ta pa ni nəniηε ni wε, fo ηməpara.

35 Nε pa na pa bεganhara le ja ni wu to tε ni, porofəɔ ni wu nu tε ni, ni ja shə ni wu yashə tε ni.

36 Sipya puga shéén yε pyaa ki da ba bye wu pεen.

37 Sipyaa sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro nε tən ge, weefəɔ ya yaa ni nε ni wε. Sipyaa sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro nε tən ge, weefəɔ ya yaa ni nε ni wε.

* 10:25 Belizebuli: Wee jε jinaa wo juηəfəɔ we, wee wemu wu jε Shitaanni ge.

³⁸ Sipyaa wemu ya wu korikoritige lo, na daha ne feni we, weefoo ya yaa ni ne ni we.

³⁹ Sipyaa wemu w'a giin wu wu mu-naa mara nijaa ge, wee na ba buun li ni niga na. Ga wemu w'a bonri wu munaa ni nijaa ne wuu na ge, wee na ba wu munaa nunjo wolo niga na.

Kasaanaa footano
(Marika 9:41)

⁴⁰ «Sipyaa wemu bu yee co xuuni, ne w'a co xuuni. Sipyaa wemu bu ne co xuuni, we w'a ne tun ge, we w'a co xuuni.

⁴¹ Sipyaa wemu bu Kile tudunmo wa co xuuni, na bani Kile tudunmo wu je wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmo ni ge, weefoo na wee ta. Sipyaa wemu bu sipyitiime co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiime ni ge, wufoo na wee ta.

⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ceegbuu nii lonije nidiige ye pyaa be kan we nohacerere we wa mu, na bani wu je ne kalaapire ge, weefoo da ga fo lee wo kuduun ni we.»

11

Yesu labye w'a li shee na Shovoo wu je wii

(Luka 7:18-35)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xo wu kalaapiire ke ni shuun wu mu we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na she ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yere li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni.

² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shovoo wu kapyegeee ki beeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu she wu yege na:

³ «P'a Shovoo wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii naha wii?»

⁴ A Yesu di pu no sho na: «Y'a lemu naa, na yemu nuri ge, yi she lee paari Yohana mu na:

⁵ Fyenneme wa naa, faanna di naari, togo fee di juunjo, nudunnoo di nuri,

xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu.

⁶ Sipyaa wemu nunjo ya kyeege ne na we, weefoo je duba pya.»

⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari we, a Yesu di no kon na yu ni sipyire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya?

⁸ Wee tuun wu ni yee d'a she naha wii we? Fazaaya foo ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saanna piyeyeni.

⁹ Yee d'a she naha wii we? Kile tudunmo ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmo na.

¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmo we tun ma jahagbaa na
wu ma koo li yaa yaha ma naha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana Batizelipye na we. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhafenene ya pele wu na.

¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomoo pu yere li na, fo na pa no nime na, yatnwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatnye waha ge, pee p'a ti ta.

¹³ Kile tudunmo pu beeri, na fara Kile tudunmo Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa no Yohana Batizelipye wo tuun wu na.

¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi naha ce, Kile tudunmo Eli wemu wo ba kaa l'a fene jo ge, Yohana wu je wee Eli we.

¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶ «Ne na ja nijaa wo sipyii pii taanna ni jogo ye ni we? Pu je ba nohapiire ta je we, temu ya tiin pinnerere kpeenge na ge, na pu kaafee pyi:

¹⁷ «Wee ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xonho we. Lee kadugo na a we di yamehe su yee mu yee di ya ta yiyenijaara yahana yaha we.»

* 11:10 Malaki 3:1

18 Bani Yohana ya pa, wu ya li wε, w'i ya gbuu wε. A p'i jo na: «Jina wu jε wu ni.»

19 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lanherε fɔɔ ni gba fɔɔ wu jε we ná we. Fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii pii bε wo napii wu jε wii.» Ga kanii ya kan Kile wo fungɔngɔ fεεε ti mu wu kapyegeε ki gbɔɔrɔ ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Luka 10:13-15)

20 Ayiwa, Yesu ya wu kakanhanjaa nigbɔhɔɔ ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jɔ kɔn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shεεn ya ta sɔɔ na daajenje jo pu wo jurumu wu na wε. A w'i jo:

21 «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shεεn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shεεn wogo! Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nimε bi da pee ta pee ya daajenje jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyε na, shɔɔnrɔ ni.

22 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ.

23 Mu do Kaperinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahanεmε we ni. Bani kakanhanjaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodɔmu kulo li ni, nimε bi da li ta li na jε sanha.

24 Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodɔmu wo kanhama pu na ba bɔrɔ mu wo pu na kiiri wu cagɔngɔ.»

Yesu w'a ηmɔnɔ kaan

(Luka 10:21-22)

25 Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jinε ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ηmɔhɔ fungɔnyɔ fεε ni kalaagbɔ fεε na, na ki shε nɔhɔpiire na.

26 Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

27 Nε To w'a keree ki bεeri le nε kenε ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu cε wε, fo To Kile wu yε nigin. Wa shishiin bε di ya To Kile cε wε, fo wu Ja wu yε nigin, ni wu la jε wu To wu shε sipya wemu na ge.

28 Y'a ma na mu, yee piimu bεeri p'a kanha, tuguro di jε yi juyɔ ni ge; nε na ηmɔnɔ kan yi mu.

29 Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere nε di da yi kalaa, yi zɔlɔɔ pu na tifahama ta. Bani nε juyɔ k'a peni, nε luu bε d'a taan.

30 Nε wo zhu wu ya dugo wε, fanha bε di jε nε wo tuguro ti ni wε.»

12

Yesu ya yemu jo cadεεngε ki keree na ge

(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

1 Cana ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kerεyε ya tε ni. Kee cana k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεεngε ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma seyε ya kɔn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri.

2 Ba Farizhεεn p'a lee ja wε, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεεngε ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi mε!»

3 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i gε?

4 W'a jε Kile-pεεnε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lɔ. A wu ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ p'i shε wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya jaha shɔɔnrivεε pu yε bε wε.

5 L'a ka saliya wu ni na saraya jaha shɔɔnrivεε pu ma kapyenεε pyi Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni cadεεngε ni; lee di jε kakuunɔ wε. Ta yee sanha lee bε kalaa wε?

6 Na ta wa di wa naha wemu ya yε Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki na ge, di yee jo yi mu.

7 «Y'a juyɔ jaari yiyε na, nε wa lee feni, na toro saraya tãan.»* Yee da bi

* 12:7 Oze 6:6

pee jomɔ pe kɔri cɛ dɛ, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni wɛ.

⁸ Bani Sipya Ja wu jɛ cadɛɛngɛ ki bɛ Kafɔɔ.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuɔɔ cadɛɛngɛ ka ni

(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ A Yesu di yiri wà, na gari na shɛ jé pu Kile-pɛɛɛɛ puga ka ni.

¹⁰ Lee bi ná wa ta wà wu keɛɛ ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuuɔɔ cadɛɛngɛ ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kaɔɔɔ sha p'i wu tɔɔɔ le.

¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu shɛ da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadɛɛngɛ ni, ta wufɔɔ da zhɛ wu wolo wɛ?»

¹² Ta sipya ya ye fo na shɛ ganha dubya na wɛ? Lee wuu na do, na kasaana pye cadɛɛngɛ ni, lee ya jɔ.»

¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di ná wu pye: «Ma keɛɛ ki sanha!» A wu keɛɛ ki sanha, a k'i juuɔɔ ba keki jɛ wɛ.

¹⁴ A Farizhɛɛn p'i foro, na shɛ puyɛ ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Kilɛ ya kapyebye wemu nahá bulo ge, wee jɛ Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee cɛ wɛ, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyijɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bɛɛri cuuɔɔ.

¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee jɛ sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

¹⁷ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kilɛ bi yemu jo Kilɛ tudunmɔɔ Ezayi jɔ na ge, yee jɔ di fa na:

¹⁸ «Na kapyebye wu we, nɛ wemu nahá bulo ge.

Na nidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Nɛ na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

¹⁹ W'a da ba nakaara pyi wɛ.

W'a da ba nama kɔɔn wɛ.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo

kakuutoroyo ni wɛ.

²⁰ Wahagaan lemu ya kuri ge,

w'a da ga lee sana kegi wɛ.

Sokinna wemu kpɛɛngɛ ya jin wà ge,

w'a da ga wee sama fugi wɛ.

Mu w'a da ba bye fo na shɛ tiime pu pye p'a se ta.

²¹ Shi we bɛɛri na ba wu pye pu tadanɔ.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wɛ

(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

²² Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni ná wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyɛn, na nɔhɔ pye bobo. A Yesu di wu cuuɔɔ. A wu já na jaa, na yu bɛ.

²³ A lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛɛri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii mɛ saannaa Dawuda Ja wu wɛ?»

²⁴ Ga ba Farizhɛɛn p'a yee logo wɛ, na jo: «Jinaa juuɔɔ Belizebuli fanha ni we ná we ya jinaa pu kɔri.»

²⁵ Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanra bɛɛri t'a yiri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi. Kulo bɛɛri, kelee puga bɛɛri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyɛɛgi.

²⁶ Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kɔri, li jɛ kanna Shitaanni w'a yiri wuyɛ kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyɛɛgi baa wɛ?

²⁷ Ni yee wa yu na jinaa juuɔɔ Belizebuli baraga ni nɛ jinaa pu kɔri, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kɔri ge, pee di pu kɔri jɔɔɔ baraga ni wɛ? Yee wo sipyii puyɛ pyaa ki da ba kiiri kɔn yee na.

²⁸ Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kilɛ Munaa li baraga ni, lee w'a li shɛɛ na Kilɛ saanra t'a nɔ yee na.

²⁹ «Wa na já pye dii na jé fanhɔjɛhɛɛɛ fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ wɛ? Ga ma bu fɛnhɛ wu pɔ, ma na já jé puga ki ni na yanmuyɔ yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu jɛ nɛ jii wɛ, nɛ pɛn wu jɛ weefɔɔ. Sipya wemu ya nɛ tɛri na sipyii pu pinneɛ wɛ, weefɔɔ ya pu caaga.

³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu bɛɛri pyi,

* 12:21 Ezayi 42:1-4

na fanhara temu bæeri pyi Kile na ge, kee bæeri na já yafa pu mu. Ga wa bu Fefæere Munaa li fanha, wufɔɔ da lee wo yafa ta bada wε.

³² Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fefæere Munaa li mεge kyεegi, weefɔɔ da lee wo yafa ta naha ke konɔ ke na wε, w'i da li yafa ta laxhara be ni wε.

*Ki yasεye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-45)*

³³ «Tige kemu bu nɔ, ki yasεye be na nɔ. Tige kemu bu golo, ki yasεye be na golo, bani ki yasεye feni p'a tige ceni.

³⁴ Yee piimu p'a kolo ba matenεε nε-ε ge, dii yee di da já kafila nizaama jo wε? Bani lemu l'a sipya zɔ we ni ge, lee l'a fòro wu nɔ ke ni.

³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahaɲa ni; sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahaɲa ni.

³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumɔ pemu bæeri yu ge, pu na ba yege yee bæeri na kiiri wu cagɔngɔ.

³⁷ Kiiri na ba gɔn ma na, na kanii kan ma mu na saha ni ma nɔjomɔ pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma nɔjomɔ pu ni.»

*Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)*

³⁸ Ayiwa, a saliya karamɔgɔlɔɔ pii, ni Farizhεen pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, wεe funnɔ ki wa m'a naha sheshεere kakanhana la pye ma she wu na.»

³⁹ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Nijaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye nɔmεε baa fεε ge, pee p'a naha sheshεere kakanhana shaa, ga la shishiin da zhεε pu na wε, fɔ Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.

⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piie taanri fya nagaɲa ki funnɔ ni wε,* mu Sipya Ja wu be da ba da caya taanri ni piie taanri ninε ke ni.

⁴¹ Ninive shεen na ba yiri na nijaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagɔngɔ caɲa, bani Ninive shεen ya daajenε jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yεε li baraga ni.* Na ta wa di nε naha wemu ya ye Zhonasi na ge.

⁴² Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi, bani wee ya pa na yiri ninε ki tehεnε na. Kanhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fεere jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a pele Solomani na ge!

*Jina na kuri jé sipya ni
(Luka 11:24-26)*

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tεye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na naari yee ni na tanmɔnɔ shaa, ga w'i da ki ta wε.

⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyε funnɔ ni na: «Na puga kemu ni nε foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na she kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fεεfεε, na ki kemε xuuni.

⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyε pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funnɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiinε li be taan. Mu shiin l'a da ba bye nijaa wo sipyikuuyo ye be wo shizhaa na.»

Jɔgɔ ye pu nε Yesu nu ni wu cebooloo pu wε?

(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpεεngε ki na. Pu funnɔ ki bye p'i jo ni wu ni.

⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεεngε ke na, pu funnɔ ki wa p'i jo ni ma ni.»

⁴⁸ A Yesu di wee nɔ shɔ na: «Jɔgɔ ye pu nε nε nu ni nε ceboronamaa pu wε?»

⁴⁹ Ba w'a yee jo wε, na kenε she wu kalaapiire ti na, na jo: «Nε nu ni nε ceboronamaa pu piiri naha.

* 12:40 Zhonasi 2:1 * 12:41 Zhonasi 3:5-10 * 12:42 1 Saannaa 10:1-10; 2 Caɲaɲεhεε Jomɔ 9:1-9

⁵⁰ Ne To we wu ne fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo nidaan pyi ge, wee wu ne ceborona, ni ne ceboroshɔ, ni ne nu.»

13

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Kee cana kiyε pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu nɔ ki na.

² A sipyi neheme di ba binne, na wu maha fo w'a je tiin korogɔ ka ni. A sipyiire ti beeri di yere lohɔ ki nɔ ki na.

³ A wu ganha na keree ni nehene yu pu mu talene ni. A wu jo: «Cana ka na wa ya foro na kari wu tege ni di zhe wu alikama shi wa fene shi wagana na.

⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki nɔ na. A shazhere di ba tee jo.

⁵ A ta di do faaga nunɔ ni pogoo kii ni. A tee di weri fin, bani ponhere bye wa we.

⁶ Ba caya y'a pa yeree we, a t'i fanha, na waha, bani nire tatii bye ti na we.

⁷ A nuguro ta di do xhuyo ni ne ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li.

⁸ A nuguro ta di do nijene na. A tee di fin, na le na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelee gbaara (60) pye, la ma kelee taanri (30) pye.»

⁹ Ba w'a yee jo xɔ we, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talene ki kajuu nunɔ

(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talene ni we?»

¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo nmohoro ti ce, yee mu lee ya kan. Ga ti je wu ya ta kan pii mu we.

¹² Bani la ne wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a nehe wu mu. Ga la ne wemu mu we, ali

nifenhenehene lemu be li ne wu mu ge, li be na zho wu na.

¹³ Lee wuu na ne yu ni pu ni talene ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga naa we. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri we, p'i ya yi naha be ceni we.

¹⁴ Kile tudunmoo Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee nɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo, ga y'i wa da yi naha ce we.

Yi na ba ni taan, na wii, ga y'i wa da yaaga be na we.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha. P'a pu niwegee to, na pu ni to.

Pu funno ya pye p'i na pu ni ki ni we, p'i logo pu niwegee ki ni we, p'i yi naha ce pu fungonyo yi na we.

Lee funno ni pu da ba ne mu, kanhɔ ne pu cuuno we.*

¹⁶ Ga yee kunni, yee ne duba nagoo, bani yee ni ki wa naa, yi niwegee k'i nuri.

¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa naa ge, Kile tudunmoo ni neheme ni sipyiime ni neheme pii funno ya pye na lee na, ga p'i ya li na we. Yemu yee wa nuri ge, pu funno ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.

Yesu ya nuguro ti wo talene li kori jo
(Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talene li kori wu ni.

¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomɔ pu nuri, p'i ya pu naha ce-ε ge, pee ne ba koo nɔ nuguro ne we. Shitaanni na ba pee jomɔ pe wolo pu funno ni.

²⁰ Faaga wo nuguro ti ne piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na pu co tovuyo na ni fundanga ni.

²¹ Ga nire di ne pu na we, p'a bye pu da mo lee ni we. Conromɔ bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomɔ pe wuu na, wu nunɔ na wakaraa kyegi.

²² Xhuyo ni ne wo nuguro ti ne piimu ge, pee na jomɔ pu logo, ga ke konɔ ke wo funzhakeree ni naafuu la piinne na pu conri fo pu da nagoo pye we.

* 13:15 Ezayi 6:9-10

²³ Nijenε wo nuguro ti jε piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu jaha cε. P'a nagoo nijεhemεε pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma kelεε taanri (30) pye.»

Yesu ya talenε la jo jakuunɔ shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talenε la bε jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Ná wa w'a yashi nijemε wá wu tεge ni.

²⁵ A wee ná wu pen di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu bεeri yaha pu na ηmunɔɔ. Nà kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee jakuunɔ ki wo pya wa wá alikama wu tε ni, na gari.

²⁶ A alikama wu fin, na ba seyε pye. A jakuunɔ ki bε di foro yere.

²⁷ A tεge ki kafɔɔ wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafɔɔ, ta yashi nijemε bε mu ya wá ma tεge ki ni wε? Ke jakuunɔ ke d'a yiri mii wε?»

²⁸ A wu pu jɔ shɔ na: «Nε wo pen wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funɔɔ ki wa wù she kee jakuunɔ ke kɔngi?»

²⁹ A wu jo: «Ahayi, nε fyagi jo yee bu she kee kɔngi, yi ganha bu da alikama wu bε kɔngi wε.

³⁰ Yi yi bεeri yaha wà y'i binne le. Yalɔɔɔ ti lɔduun ba nɔ, wee tuun wu ni nε na ba yi jo yalɔɔɔ ti lɔvεε pu mu jo pu fenhe jakuunɔ ke kɔn fɔlɔ, p'i ki pɔ, p'i ki sòrogo, pu bu xhɔ p'i alikama wu kemε le na kpɔɔn le ni.»»

Yesu ya talenε la jo mutaridi pile shizhaa na

(Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talenε la bε jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tεge ni.

³² L'a cèrε foro yashi wusama bεeri tàan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a beke na toro naxhoo wu tiye yi saya bεeri tàan. L'a jεri tige fo shazhεεε na ti shiire tεri ki geye na.»

Yesu ya talenε la jo buuri shizhenhεε shizhaa na
(Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talenε la bε jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti jε ba buuri shizhenhεε jε wε. Cee wa ya tee le wu farani myε kiloo kelεε shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bεeri di yiri.»

Yesu wo talenεε ki kajuu juno
(Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomɔ pe bεeri jo sipyiiire ti mu talenεε ni. Wu bi yu ni pu ni talenε baa wε.

³⁵ W'a lee pye kɔnhɔ Kilε tudunmɔ w'a bi yemu jo ge, yee jɔ di fa na:

«Nε na ba yu ni pu ni talenεε ni. Keree kiimu k'a bi ηmɔhɔ fo kɔɔ ki yaaduun wu ni ge, nε na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya jakuunɔ ki wo talenε li kɔri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Nakuunɔ ki k'a foro tεge ki ni ge, lee talenε le kɔri jo wù mu.»

³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemε wu wá ge, wee jε Sipya Ja.

³⁸ Tεge ke, kee jε kɔɔ ke yashi nijemε we, wee jε fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuunɔ ke, kee di jε Shitaanni wo nagoo pee.

³⁹ Pen wemu w'a jakuunɔ ki pya wu wá ge, wee jε Shitaanni wuyε pyaa. Yalɔɔɔ ti lɔduun we, wee jε kɔɔ ki taaxɔ le. Yalɔɔɔ ti lɔvεε pee, pee jε melεkεε.

⁴⁰ Ba sipya ma jakuunɔ kɔngi, na ki wá mε na ni wε, mu l'a da ba bye kɔɔ ki taaxɔ li ni.

⁴¹ Piimu bεeri p'a sipyii pu juno kyεegi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuunɔ pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu melεkεε pu tun p'a she pee sipyii pii bεeri ninε wolo wu wo saanra ti ni,

⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehεε suu wà, na ganhaa kuri.

* 13:35 Zaburuu 78:2

⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimεε Kile mu ge, pee na ba jí pu To wu saanra ti ni ba cana je we. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenε lemu jo naafuu niηmohomε shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti je ba naafuu je we, naafuu wemu w'a ηmohε tεge ka ni ge. A ná wa di wu ja, na guri wu ηmohε sanha. A wu fundanga wo di she wu keηe yaηmuyε beeri pere, na ba kee tεge ki shε.»

Yesu ya talenε lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti je ba kuun perevεε je we, wemu ya kuun nizaama shaa ge.

⁴⁶ Ba w'a kuun peewa wo wa ja we, a wu wu keηe yaηmuyε beeri pere, na she wee kuun wu shε.»

Yesu ya talenε lemu jo fyaa jε wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti je sanha be ba jε je we, sipyii ma wu wá gba lohε ni, na fyaa tuuyo beeri co.

⁴⁸ Ba jε w'a jí we, jεwaa pu na wu yeege shan gba wu jε ki na. P'a diin, na fyaa pu shεonri. P'a fyacemεε pu le pu yerεye ni, na niguuyo yi wá.

⁴⁹ Mu l'a da ba bye koηε ki taaxεε li ni. Melekεε p'a da ba sipyisaamaa pu shεonri na wolo sipyikuuyo yi ni.

⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mehεε suu, na pu ganhaa kuri wá.»

Kafonεε ni kalεgeε keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii beeri naha ce?» A p'i jo: «Uun.»

⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamεε wa beeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fεε wa feni wemu ya kafonεε ni kalεgeε taa na foro wu naafuu tayahaηa ni ge.»

Nazarεti shεen ya dε Yesu na we (Marika 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Ba Yesu ya talenεε ki jo xε we, na laha wee xuu wu ni.

⁵⁴ Kulo lemu ni w'a le ge, a wu gari wá, na she sipyiiire ti jε kεn na galaa Kile-pεεηε piyεye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungεngε fεεε te ta we? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhanaa kii na we.»

⁵⁵ Ta wu je me menizhe ná wu ja wu we? Ta wu nu be wu je me Mariyama we? Ta wu ceboronamaa be pu je me Yakuba, Yusufu, Simε ni Zhude we?

⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu beeri be pu je naha wu niηe ni we? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke beeri ni we?»

⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dε Yesu na we. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmε ya pεεηε taa xuu beeri ni, fo wuyε pyaa kulo le, ni wuyε pyaa puga ke.»

⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhanaa niηeηεε pye wá we, bani pu ya dε wu na we.

14

Herodi hakili ya wuregi

(Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)

¹ Wee tuun we ni gbafeηεεεε Herodi Antipasi ya Yesu kaa logo.

² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu je we ná we, wee w'a sii wii. W'a je na foro xu ni, lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanaa kii na.»

Yohana Batizelipye xugana

(Marika 6:17-29)

³ Ayiwa, Herodi bi pu pye p'a Yohana co, na shεnhεyε le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe shε Herεjasi wuu na Herodi bi lee pye.

⁴ Bani Yohana bi li shεε wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we leηε we.»

⁵ Herodi funηε ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmε.

⁶ Lee be na, a Herodi wo cazege cana ki wo kalenε l'i ba nε, a Herεjasi poro fuceεε l'i yiri na xhεnhε sipyiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herodi ni,

⁷ fo w'a kàa fuceere li mu na li bu yaaga beeri jeeeri wee mu, na wee na kee kan li mu.

⁸ Li nu wu wo njomɔ funɔ ni, a fuceere l'i Herodi pye: «Yohana Batizelipye njomɔ taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!»

⁹ A lee di saan wu jaha tanha. Ga na wu yaha w'a kàa na xɔ wu sipiyir-ilee pu nii na, a wu njomuu li jɔ yaha fuceere li mu.

¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana njomɔ ki kɔn kaso wu ni.

¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu l'a she gan li nu wu mu.

¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lɔ na she le, na xhɔ na she yee jaha jo Yesu mu.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔ kaguro mu

(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)

¹³ Ba Yesu ya yee logo we, a wu jé kɔrɔgɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiiire ti tãan na kari siponɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔyɔ na Yesu feni.

¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, na pee sipyijehemee pu ja, a pu njinaara di jé wu ni. A wu pu yama fee pu cuunɔ.

¹⁵ Ba yakonɔ k'a pa nɔ we, a Yesu wo kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Canja k'a xɔ toro, wèe di je siponɔ ni naha. Sipyiiire ti yaha kɔnhɔ p'i she yaligee sha shɔ kulogoo ki ni.»

¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari we, yiyee pyaa ki yalige kan pu mu!»

¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri njuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye wu je wèe mu naha.»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!»

¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiiire ti pye na pu tiin japurege ki ni. A wu yee buuri njuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na jaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri njuyɔ yi kegi kegi na kan

wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiiire ti mu.

²⁰ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee sanja keme fo na saganjaa ke ni shuun ji.

²¹ Pee yalilimee pii bye sipyii na-maa kabɔfonɔ kaguro (5.000) shi, cèe ni nɔhɔpiire ninje je we.

Yesu ya jaari gba lɔhɔ njomɔ ni

(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)

²² Ba p'a xɔ we, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu jaha na, yani wu sipyiiire ti yaha ge.

²³ Ba w'a pu yaha xɔ we, na dugi kari faabobonɔ ki na wu ye nigin, na she Kile jeeeri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu ye wà.

²⁴ Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ kɔnɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafeege ki bi jirini pu na.

²⁵ Xhupee mehèe suduun wu ni, a Yesu di ganha na jaari lɔhɔ ki njomɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri.

²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ja wu na jaari lɔhɔ ki njomɔ ni we, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li je le!» A p'i fya fo na sipyaa waa.

²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, ne wu wa, yi ganha bu da vya we!»

²⁸ A Pyeeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na be di jaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.»

²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyeeri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na jaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni.

³⁰ Ga w'a pa kafeege ki ta k'a pelee ge, na fya. A wu jɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na: «Kafɔɔ, na shɔ!»

³¹ Taapile ni a Yesu di wu kenje yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cèere ba! Naha na ma d'a maye kaala we?»

³² A pu shuun wu beeri di jé kɔrɔgɔ ki ni, a kafeege k'i yere.

³³ Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fee ni, na

wu pɛɛ na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fɛɛ cuunɔ Zhenɛzarɛti fiige ki ni

(Marika 6:53-56)

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenɛzarɛti fiige ki jinɛ ki na.

³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cɛ. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bɛɛri c'iri, fo sipyii pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma.

³⁶ A p'i Yesu jɛɛri na wu yere p'i gbɔn yɛ wu fadegenɛ ke na. Sipyii piimu bɛɛri p'a kpɔn ki na ge, a pee bɛɛri di juunɔ.

15

Kalaa wemu w'a ta wu sefɛɛ pu mu ge

(Marika 7:1-13)

¹ Farizhɛɛn p'a, ni saliya karamɔgɔlɔ pii bi y'iri Zheruzalɛmu ni na pa Yesu y'iri. A pee di ba wu yege na:

² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wɛɛ sefɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki kyɛɛgi wɛ? Pu ba da li, pu da pu keye je wɛ.»

³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jɔmɛhɛɛ ki kyɛɛgi yi wo kalɛgɛɛ ki fɛni wɛ?»

⁴ Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu pɛɛ.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

⁵ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛɛri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da j'a na naafuu wemu taga mu tɛgɛ ge, wee ya kan xɔ Kile mu.»

⁶ Na li jɛ nige fanha kaa weefɔɔ jɔnɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛgɛ wɛ. Lee funɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye jɔnɔ baa, na daha yiyɛ pyaa wo kalɛgɛɛ fɛni.

⁷ Yee shuun shuun jovɛɛ piiri! Kile tudunmɔɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

⁸ «Nɔyɔ yɛ ni pii sipyii pii ya nɛ pɛɛ, ga pu zɔlɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

⁹ Tawaga ni p'a nɛ pɛɛ, pu wo kalaa w'i jɛ sipyii wo jɔmɛhɛɛ yɛ.»*

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge

(Marika 7:14-23)

¹⁰ A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo!

¹¹ Yaaga kemu k'a jin sipya jɔ ni, na se ma funɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fɔro sipya jɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.»

¹² A Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na gɛ?»

¹³ A wu pu pye: «Tige bɛɛri ki jɛ nɛ fugba To Kile we ya ta ki nɔri-i ge, yee bɛɛri na ba gɔɔngi laha wà.

¹⁴ Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu jɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co, pu shuun wu bɛɛri na do wege ni.»

¹⁵ A Pyɛɛri di jo: «Lee talɛɛ le kɔri jo wu mu.»

¹⁶ A Yesu di jo: «Yee bɛ sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛɛ ta-ɛ ya?»

¹⁷ Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, ma yacɛɛ le ni kee ma jé, lee kadugo tãan na ba she foro yaara tashɛgɛ ke ni wɛ?

¹⁸ Ga lemu l'a fɔro sipya jɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fɔro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ.

¹⁹ Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fɔro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, cɛshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineyɛ, ni mekyɛɛgɛɛ.

²⁰ Kee keree kii k'a sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dà Yesu na

(Marika 7:24-30)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di y'iri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige ki ni.

²² Kana shɛn cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ, Dawuda Ja we, jɔnɔ naari na na, jina wa wu jɛ nɛ poro fucɛɛɛ li ni, wee ya wu kana fo xuuni.»

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17 * 15:9 Ezayi 29:13

23 Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ ali ni kafila kaɲa nigin be ni we. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu ɲɛri na wu wee cee we le koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da ɲaari pu fɛni we.

24 A Yesu di pu pye: «Nɛ ta tun piitiilee mu we, fo Izirayeli wo nagoo pu ye, pee piimu p'a piin ba dubyaa ɲɛ-ɛ ge.»

25 A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu ɲɛri na: «Kafɔɔ, na tɛge!»

26 A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu we.»

27 A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalinahara temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun ɲiɲɛ na ge, pobiire ti wa tee li.»

28 A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a pɛɛ. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma ɲidaan ni.» A cee wu poro fuceɛɛ l'i juunɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ ɲiɲɛhemɛɛ cuunɔ

29 Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu ɲɔ na. A wu dugi tiin faaboboɲɔ ka na.

30 A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo beɛri ni: tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ, fyɛnmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni yama fɛɛ ɲiɲɛhemɛɛ piitiilee be. A p'i ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a wu pu cuunɔ.

31 Ba sipyiire t'a boboo pu ɲaa pu na yu, taa fɛɛ p'i juunɔ, tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ di ɲaari, fyɛnmɛɛ di ɲaa we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ mu (Marika 8:1-10)

32 Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii ɲiɲaara ti wa nɛ ni, bani ɲiɲaa ɲɛ pu caɲa taanri wogo nɛ yiri naha, ɲɔyalige ka shishiin di ɲɛ nige pu mu we. Nɛ funɲɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa she xhɔ koo na we.»

33 A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wɛɛ di da yalige ta naha ke siponɔ ke ni di pii sipyii pii beɛri ɲɔ sha we?»

34 A Yesu di pu yege na: «Buuri ɲuyɔ juu yi wa yee mu we?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Buuri ɲuyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.»

35 A wu sipyiire ti pye na pu tiin ɲiɲɛ ki na.

36 A wu xhɔ, na yee buuri ɲuyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu.

37 A pu beɛri di li na din. A kalaapiire t'i saganɲaa gbarashuun ɲi buuri ɲukoroyo yi saya na.

38 Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ (4.000), cɛɛ ni nɔhɔpiire ɲiɲɛ ɲɛ we.

39 A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jɛ kɔrɔgɔ ka ni na kari Magadan ɲiɲɛ ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye

(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

1 Caɲa ka Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pii ya pa fulu Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu ɲaha sheshɛɛɛ kakanhana la pye pee ɲii na lemu ya yiri fugba we ni ge.

2 A Yesu di pu pye: «Fugba we bu ɲaɲa na foro caɲa d'a to xɔ, yee na jo na: «Zanha da ba ɲiga na we.»

3 Fugba wu bu ɲaɲa fo na wuu ɲimugunɔ na, yee na jo na: «Zanha ki da do ɲiɲaa.» Fugba wu wo ɲɛnaa le, yee ya lee keree cɛ na shɔnri kiyɛ ni. Ga yee di da já we tuun we wo ɲaha sheshɛɛɛ ti kɔri cɛ we!

4 ɲiɲaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye ɲɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a ɲaha sheshɛɛɛ kakanhana shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na we, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo taan a Yesu di pu yaha wá, na gari.

Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu wo buuri shizhɛnhɛɛ te (Marika 8:14-21)

5 Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaɲi gba wu kadugo yiri ge, a pu funɲɔ di wɔ pu ya ta buuri lɔ we.

6 A Yesu di pu pye: «Yi fungonyo ta! Y'a yiyε kasεri Farizhεen ni Sadushεen wo buuri shizhenherε ti na!»

7 A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani wεe ya ta buuri lo wε.»

8 Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cεrε dε! Naha na yee di yiyε pyi na buuri jε yee mu-i wε?»

9 Yee sanha sii ye jaha cε nime be-ε ya? Nε buuri juyō kaguro wu kεgi kεgi sipyii kabofonōo kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ni wε?»

10 Nε buuri juyō gbarashuun wu kεgi kεgi sipyii kabofonōo shishεεrε (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ni wε?»

11 Nε na yee pye: «Y'a yiyε kasεri Farizhεen ni Sadushεen wo buuri shizhenherε te na.» A jaha di yee pye yee ya ta li cε nago kanna nε ta na buuri kaa yu yee mu-i wε?»

12 Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li cε lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyε kasεri buuri shizhenherε na wε, na ga p'a puyε kasεri Farizhεen ni Sadushεen wo kalaa wu na.»

Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu jε Yesu
(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

13 A Yesu ni wu kalaapiire t'i she nō Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipyia Ja wu pyi na jōgō wu jε wε?»

14 A p'i wu jō shō na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu jε, pii di yu na Eli, pii bε di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmō watii.»

15 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu, nε di jε jōgō wε?»

16 A Simō Pyεeri di wu pye: «Kirisa mu jε, wee wemu wu jε Saan, na nōhō pye Izirayeli wo Shōvōo wu ge, Kile jii wo wu wo Ja we.»

17 A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simō, mu jε duba pya, bani wemu w'a we can we she mu na ge, weefō jε Adama pya wε. Ga nε To Kile wemu wu jε fugba wu ni ge, wee w'a wu she mu na.»

18 N'a da li she ma na jo Pyεeri ma jε, lee kori jε faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerejε kee faaga ki na. Adesi gburaya da já wu yerejε wε.

19 N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bεeri koro kan jinjε ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bεeri koro tō jinjε ke na, lee koro na dō fugba wu ni.»

20 Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bε mu na wee wu jε Kirisa wu wε.

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo
(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

21 Na co wee tuun wu na a Yesu di jō kōn na yi fiinjε na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nε bu she Zheruzalemu ni. Nōhōlεε, ni saraya jaha shōonrivεε jūnjōfεε, ni saliya karamōgōlōo pu na ba nε kanha fo xuuni wà. Pu na ba nε gbo, ga nε na ba jε na foro xu ni na caxhugo cana taanri wogo ki na.»

22 A Pyεeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jō kōn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafōo, lee wa da ma ta wε! Kile wu ma tanha lee na!»

23 Ga, a Yesu di ηmahana jεri na Pyεeri pye: «Toro laha na tãan, mu Shitaanni we! Nε jūnjō mu wa zhaa da gyεegi mε, bani mu fungōngō jε Kile keree na wε, fo sipyii wogoo.»

24 Lee kadugo tãan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funjō bi jε wu binne ni na ni, wu she wuyε ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni.»

25 Bani sipya we w'a giin wu wuyε pile munaa jūnjō wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bōnri wu munaa ni nijaa nε wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta jiga na.

26 Li na ba jaha jō sipya na wu kōnjō yanmuyō bεeri ta, wu ba buun wuyε pile munaa ni wε? Yaaga keke sipya di da ba já daga wu munaa jūnjō wolo wε?»

27 Ayiwa, Sipyia Ja wu kuuni na ba ba ni wu melekεε pu ni, wu To wu nōōrō wu ni. Lee ba bye tuun wemu

ni, wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin saraa na be ni pu kapyege ni.

²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu ja tapaga ni ba saan jε-ε wε.»

17

Yesu jεwiine l'a jeri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wε, a Yesu di gari ni Pyεeri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni.

² A Yesu jεwiine l'i she jeri pu nii na. A wu naha k'i ganha na jɪ ba cana jε wε, a wu faya yi be di fiinjε ba kpeenge jε wε.

³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli ja pee na yu ni Yesu ni.

⁴ Lee na a Pyεeri di Yesu pye: «Kafɔ wɛe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dε. Ma bu sɔɔ, nε na buguloo taanri yerejε. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.»

⁵ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a nahaja ka di jɪ jɪ na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee nahaja ki ni na: «Nε jidaan Ja wu jε we. Wu kaa l'a dan nε ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!»

⁶ Ba kalaapiire t'a pee jomɔ pu logo wε, a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu nahaya ye buri jinjε na.

⁷ A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya wε! Yi yiri!»

⁸ A p'i pu nahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii ja nige wε, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faabobonɔ ki na wε, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a ja ge, yi ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin be mu wε, fo Sipya Ja wu ba jε na foro xu ni tuun wemu ni.»

¹⁰ Lee kadugo taan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni naha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa wε?»

¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki beeri gbegelevonɔ gbegele.

¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, ga sipyii p'i ya ta wu ce wε, na wu pye pu jidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninunɔ na p'a da ba Sipya Ja wu be kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li ce na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa jε sipyiire ti ni wε, a n'a wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fεε ni,

¹⁵ na jo: «Kafɔ, jɔnɔ jaari na ja wu na, bani juzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Tεεgεε kii ni jɔnɔ ki ma wu shan na ni, kelee lohɔ ni.

¹⁶ Nε pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya ja wu cuunɔ wε.»

¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jε sipyikuuyo n'a daa baa fεε! Nε na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke wε? Nε na yee keree xu fo tuun weke wε? Pa ni ma pya wu ni naha!»

¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juunɔ lee taapile li ni.

¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na wɛe di ya ja we jina we kari yeege pya wu ni i wε?»

²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cεε toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xɔ pεεε ni, yee bi da yi jo ke faabobonɔ ke mu na ki yiri naha, k'i she mε, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee ja wε. [

²¹ Ga ke jina tuugo ke foromɔ ya taan wε, fo suun ni Kile-jεεgε.]»

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo sanha

(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Cana ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.

²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo cana taanri wogo, wu na ba jε sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyɛeri bɛ ya saraa katahanɗaa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ Kaperinɔmɔ kulo li ni wɛ, a Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki wo wari wu shɔvɛɛ p'i fulo Pyɛeri na, na wu pye: «Yee wo karamɔgɔ wu ya gaan Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki wo wari wu ni-i gɛ?»

²⁵ A Pyɛeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyɛeri ya jɛ puga ki ni wɛ, a Yesu di fɛnhɛ jomɔ pu lɔ, na jo: «Pyɛeri, mu funɗɔ na jɔgɔ wu d'a yaa na munaa pɛrɛmɛ, kelee katahanɗaa ki wo wari wu kaan ke koɗɔ ke wo saannaa pu mu wɛ? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?»

²⁶ A Pyɛeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funɗɔ ni, ma cɛ kantiinlɛɛ niɗɛ wa lee ni-i sa!

²⁷ Ga lee bɛ na, kɔnhɔ wu ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na wɛ, she ηmehɛnɛ la wá gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma ηmehɛnɛ li lɔ ge, m'a wee ɗɔ mugi. Ma na wari tuunɔ ka ta wá, m'a she kee kan nɛ ni mu wo munahaa ki pɛrɛmɛ.»

18

Weke w'i ɗɛ nahagbaa fɔɔ wɛ?
(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Weke wu ɗɛ pu bɛeri wo nahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni wɛ?»

² A Yesu di nɔhɔcɛɛɛɛ la yiri, na lee yereɗɛ pu niɗɛ ni,

³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya ɗɛri ba nɔhɔpiire ɗɛ-ɛ wɛ, yee da ga ba jɛ fugba saanra ti ni bada wɛ.

⁴ Sipya wemu w'a wuyɛ tirige na pye ba le nɔhɔcɛɛɛɛ le ɗɛ-ɛ ge, weefɔɔ wu ɗɛ pusamaa bɛeri wo nahagbaa fɔɔ fugba saanra ti ni.

⁵ Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcɛɛɛɛ le la shi co xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a co xuuni.

W'à wùye kasɛri ɗugyɛɛgi keree na
(Marika 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Te nɔhɔpiire te t'a dà nɛ na ge, sipyaa sipya w'a le la ɗunɔ kyɛɛgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga

ɗɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lohɔ nɔhɔdaan.

⁷ Bɔɔngɔ ki wa koɗɔ wogo sipyii pu wo ɗugyɛɛgɛɛɛ ti wuu na. ɗugyɛɛgɛɛɛ kunnɔ da ga já bye pyebaa wɛ. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevɛɛ pu wogo.

⁸ Ma keɗɛ kelee ma tɔɔgɔ bi ɗɛ kaɗunɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a ki wá. Ma keɗɛ nigin wo, kelee ma tɔɔgɔ nigin wo na jɛ Alijinɛ ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni.

⁹ Ma ɗii bi ɗɛ kaɗunɔ di ma le jurumu ni, li wehɛle wolo, m'a li wá. Ma ɗii nigin wo na jɛ Alijinɛ ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ɗii shuun wo wu wá Jahanɛmɛ na ki ni.

Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛngɛ shizhaa na
(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Y'a yiyɛ kasɛri dɛ! Yi ganha bu da le nɔhɔcɛɛɛɛ le la shishiin cɛrɛɗɛ wɛ. N'a da yi jo yi mu jo pu mɛlɛkɛɛ pu niyereye yi wa tuun bɛeri ni nɛ To wu nahagbaa na fugba we ni. [

¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wu ba pee shɔ.]

¹² «Dii yee di wa li wii wɛ? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelɛɛ gbarashɛɛɛɛ ni gbarashɛɛɛɛ (99) wu samaa yaha wá faabobonɔ ki na, na she we wu nigin wu sha wɛ?

¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ɗa, wu da funɗɔ taan fo xuuni wu ɗa wu wuu na na toro pusamaa kelɛɛ gbarashɛɛɛɛ ni gbarashɛɛɛɛ (99) wu taan, pee piimu pu ɗɛ pu ya piin wɛ ge.

¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu bɛ ɗidaan ɗɛ le nɔhɔcɛɛɛɛ le la li piin wɛ.

W'à yaa na yafani wùye mu

¹⁵ «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu fɛni, m'a she yi jo wu mu yiyɛ shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiyɛ sipyii.

¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu wɛ. M'a shɛn nigin kelee shɛɛn shuun wa fara yiyɛ na, kɔnhɔ jomɔ pu bɛeri di she bye sɛɛɛɛ shuun kelee sɛɛɛɛ taanri ɗii na.

¹⁷ Wu bu she li she wu da pee be woyo yi logo we, m'a she yi naha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu be woyo yi logo we, m'a wu jate ba Kile-cebaama ne we, kelee ba fanhafee wari shovoo wa ne we.

¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu beeri she jine ke na, Kile be na ba lee she fugba wu ni. Yi bu soo kaa lemu beeri na jine ke na, Kile be na ba soo lee na fugba wu ni.

¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu be kaa beeri na naha jine ke na, na lee jeri ne fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu.

²⁰ Bani sheen shuun taanri bu she puy pinne ta xuu beeri ni ne mege na, ne wa pu jine ni.»

Tehene ne yafa na sipya ni wu sipyini te ni we

²¹ Wee tuun wu ni a Pyeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wu Kafoo, ne ceborona ba kakuunoo pyi ne na tuun beeri ni, ne yaa na yafani wu mu fo na she no tainii juu na we? Fo tainii gbarashuun ge?»

²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tainii gbarashuun we de, ga fo tainii gbarashuun yahaana kelee gbarashuun (70).

²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree naha wolo ni wu kapyeyii pu ni.

²⁴ Ba w'a li jo kon we, a p'i ba ni kapyeyee wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo nijeheme fo li bye wee na.

²⁵ Se bye wu ni wu lee fo le to we. A saan wu jo na pu pu pere taga fo li to, wu ni wu sho, ni pu nagoo, ni pu kene yanmuyoo yi beeri.

²⁶ A wee kapyeyee wu she nuguro sin wu kafoo wu fee ni, na wu jeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri fo to ma mu.»

²⁷ A wu jinaara di je wu kafoo wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu be sanha fo li beeri na.

²⁸ «Ba wee kapyeyee w'a foro wa we, a wu ni wu kapyeyee wa di jiri.

Wu wari dejee xhuu nigin foo di bi bye wee kapyeyee we na. A wu wee co, na wu katige nmohari, na jo: «Na fo li to!»

²⁹ A wu kapyeyee wu nuguro sin wu fee ni, na wu keme jeri na: «Ma luu li gbo na taan, n'a da ba ma wari wu beeri fo to ma mu.»

³⁰ Ga wu ya soo we, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo fo li to.

³¹ Ba kapyeyee pusamaa ya lee na we, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i she yi beeri naha jo pu kafoo wu mu.

³² Wee tuun wu ni, a kafoo wu wee kapyeyee wu yiri na wu pye: «Kapyeyee niguuma mu ne! Ne mu wo fo li beeri yaha mu na, bani mu ya ne jeri saama na.

³³ Ta mu be bi yaa na juno jaari ma kapyeyee wu na ba ne li pye mu na-e we?»

³⁴ A Kafoo wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni konho wu da jaani wa, fo wu ba she fo li saraa na xo tuun wemu ni.

³⁵ Mu li wa yee be mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zoloo pu beeri na we, lee pyegana le na ne wo fugba To wu be wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxar shizhaa na ge

(Marika 10:1-12)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xo sipyire ti mu we, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri.

² A sipyijeheme di daha wu feni wa. A wu pu yama fee pu cuuno.

³ A Farizheen pii di fulo wu na, konho p'i wu peri wii. A p'i wu pye: «L'a saha na wu wu sho gbaga xo kajujo beeri na ya?»

⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni we? Na: «Fo konjo ki nokoono na, konjo ki yaavoo w'a pu ya na ni cee.»*

* 19:4 Zhenzi 1:27

* 19:5 Zhenzi 2:24

⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nǎrǎ wu shǎ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

⁶ Lee funɲǎ ni, pu ɲε nige shuun wε, ga fo nigin. Ayiwa Kilε ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.»

⁷ Ga Farizhεεn p'i wu pye: «Wee tuun wu ni ɲaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shǎ yaha, na wu fεnhε gbaxǎǎrǎ sεmε yǎa kan wu mu wu na wu yaha wε?»*

⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxǎǎrǎ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiinε li ni, li bi byi mu wε.»

⁹ Nε kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shǎ gbaga xǎ ge, cee wu bu da wu ya dǎdǎǎrǎ pye, a lee di gbaga ki xǎ wε, ná wu bu wu yaha, na watii lenε, dǎdǎǎrǎ w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi ɲε ná wo tayerege wu ni wu shǎ tε ni, wee tuun wu ni na mεhε pye wǎ cee baa, lee ya pǎrǎ.»

¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se ɲε sipyii bεeri ni wε, fo piimu yε mu Kilε ya wu se kan ge.»

¹² Kanuyǎ ya ɲε wǎ yemu ya ná ɲaha kǎǎn wu da cee lenε-ε ge. Pii ya seni pu ɲε namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii bε di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee lenε baa ge, wu pye cee lenε baa.»

*Yesu ya duba nǎhǎpiire ta mu
(Marika 10:13-16; Luka 18:15-17)*

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nǎhǎpiire ta ni, kǎnhǎ wu wu keye taha ti na wu Kilε ɲεeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni.

¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi nǎhǎpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ɲaha kǎǎn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲε fugba saanra te.»

¹⁵ A wu wu keye taha tee nǎhǎpiire ti na. Ba w'a xǎ wε, na yiri wǎ na kari.

Naafuugbǎ fǎǎ jeme p'a pεn Kilε wo saanra ti ni

(Marika 10:17-31; Luka 18:18-30)

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamǎgǎ, kasaana leke tuugo nε d'a yaa na pye kǎnhǎ di ba ɲii sicuumǎ nixhǎbaama ta wε?»

¹⁷ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin wε? Nigin yε pe w'a ɲǎ. Ma funɲǎ bi ɲε m'a ɲii sicuumǎ ta, ta saliya wu ɲǎmεhεε ki koo ɲaari.»

¹⁸ A ná wu jo: «Kiike wε?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu dǎdǎǎrǎ pye wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafineyε taha ma sipyini na wε!»

¹⁹ Ma da ma nu ni ma to pεle! Ma sipyini wu taan ma mu ba mayε pyaa ki ɲε wε!»*

²⁰ A wee lεvǎǎ wu jo: «Nε kii bεeri koro ɲaari. Lekε d'a fǎ sanha wε?»

²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funɲǎ bi ɲε m'a fa, shε ma kenε yanmuyǎ yi pεre, m'a wee wari wu kan la baa fεε mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tǎan m'a ba daha na fεni.»

²² Ga ba lεvǎǎ w'a yee logo wε, na ɲaha tanha na gaanɲi, bani naafuugbǎ wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbǎ fǎǎ jeme p'a pεn fugba saanra ti ni.»

²⁴ N'a da ye bε jo yi mu sanha jo ɲǎhǎǎ jeme ya taan museni wii ni na toro naafuugbǎ fǎǎ jé na Kilε wo saanra ti ni.»

²⁵ Kalaapiire t'a pee jomǎ pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shǎ wε?»

²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wε, ga kaa la shishiin ya Kilε jani wε.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pyεeri di jomǎ pu lǎ, na jo: «Li wii, wée ya kahari yanmuyǎ bεeri ni, na daha mu fεni. Lekε di da ba bye wée shizhaa na wε?»

* 19:7 Dutεrenǎmε 24:1-4 * 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

28 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipya Ja wu ba ba diin wu saanra koro nɔɔrɔ wuu li ni, konɔ nivonɔ ki ni tuun wemu ni, yee be na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.

29 Sipya wemu beeri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerεye, ne wuu na ge, weefɔɔ na ba yee yahaɲaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta nii sicuumɔ nixhɔbaama pu be ni.

30 Ga nahagbaa wuu nijehemee na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemee na bye nahagbaa wuu.»

20

Erɛzen tɛge kafɔɔ ni wu kapyebyii keree

1 Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Kerεye fɔɔ wa ya sɔɔ foro nisɔɔgɔ ka taan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu erɛzen tɛge ni.

2 Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deɲe nigin na, wa beeri wo caɲa nii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire tɛge ki ni.

3 A caɲa k'i ba dugi jeri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni kpεengε ki na, p'i bi la pyi we.

4 A wu pu pye: «Yi be pu she caɲa nii li pye na erɛzen tɛge ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.»

5 A pee di gari tiire tɛge ki ni. A caɲa k'i ba nɔ niɲe niɲe ni, a tɛge ki fɔɔ wu foro sanha, na saha ni pii be ni, na pee be lɔ lee lɔgana li na. Na ba foro sanha yakonɔ caɲa ki be ni, na saha ni pii be ni, na pee be lɔ lee lɔgana li na.

6 A wu ba guri foro sanha yakonɔ ki be ni, na pii be niyereye ta kpεengε ki na, pu be di ne la ni we. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caɲa nii li beeri pye lapye baa we?»

7 A pee di wu pye: «Sipya wa shishiin ya ta we sha wu wo labye na

nijaa we.» A wu pu pye: «Yi be pu she na kerεye yi ni.»

8 «Ba caɲa k'a pa xhɔ baari wu tigiduun na nɔ we, a tɛge ki kafɔɔ w'i wu kapahashɔnrimɔ wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li nɔ kɔn kurogo wuu pu na, na se naha wuu pu mu.»

9 Piimu p'a pu wo labye wu nɔ kɔn yakonɔ ki ni ge, a pee di fenhe fulo, a pu beeri di wari deɲe nigin nigin ta.

10 Ba l'a pa nɔ nizhiilee pu na we, a pee di ganha na giin na pee wo wu na nehe wari deɲe nigin nigin na. Ga, a p'i wari deɲe nigin nigin kan pu be mu.

11 Ba wee wari w'a kan pee mu we, a p'i ganha na tɛge ki fɔɔ wu yɔgɔ puyε taan, na yu:

12 «Pii p'a nɔ kurogo ki na ge, leeri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di derε we wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, we piimu p'a caɲa nii li beeri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke beeri lɔ ge.»

13 Ga, a tɛge ki kafɔɔ wu shen nigin wa pye pu ni: «Nanii, ne ta to mu na we! Ta wari deɲe nigin na be ne ni mu ya be mu wo caɲa nii li saraa we?»

14 Ayiwa, ma wo saraa wu lɔ, ma da gaanɲi. Ne mu l'a taan nago kanna ne wu saraa ninumɔ kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa tɛge ki ni kurogo ge.

15 Lemu bu ne taan, ta lee be ne yaa na pye ni na wo wari wu ni we? Kelee ta ne wo saama pu neɲeɲe yere l'a je ma ni?»

16 A Yesu di jo sanha: «Piimu pu ne kadugo yiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye nahagbaa wuu. Piimu pu ne nahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu ne wu jo sanha (Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)

17 Ayiwa, Yesu ya pa yiri na gaanɲi Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye:

18 «Wu wii gaanɲi Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipya Ja wu le wa saraya naha shɔnriweɲe nɲɔfεε ni saliya

karamogaloo pu kenε ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni.

¹⁹ P'a wu le shi watii kenε ni, pee na zhehe wu na. Pu na ba wu kpɔn ni susaloo ni, na wu kori tige na. Cana taanri wogo ki na w'a jε na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya jahagbaa fεεε shaa Yesu mu (Marika 10:35-45)

²⁰ Ayiwa, a Zebede shoo wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fεε ni, na wu jεeri, na wu joo wee na.

²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wε?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di soo na mu, na nagoo shuun we di diin ma taan. Nigin wa di diin ma kanige ce, wa di diin ma kamεne ce.»

²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa jεeri ge, yee wa li ce wε. Kanhama ceεgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na ja gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, weε na ja gba li ni.»

²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba ne wo ceεgbuu li ni. Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamεne ce, ne jε yee tatiinye yi kanvoo wε. Piimu kaa na ne To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo wε, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu taan.

²⁵ A Yesu di pu beeri yiri, na jo: «Yee ya li ce na shi wemu jε Yawutuu wε, wee shi wu wo juno fεε p'a pu juno fεεε pyi wu na. Pu sipyigboo p'i pu fanha shεε wu na.

²⁶ Ga li da ba bye mu yee te ni wε. Yee wa funno bi jε wu bye sipyigbo, wufoo wu pye pusamaa wo kapyebye.

²⁷ Yee wa funno bi jε wu bye jahagbaa foo, weefoo wu pye pusamaa wo bulo.

²⁸ Mu li wa, Sipya Ja wu be ya ta pa konho sipyii di ba kapyenεε pyi wu mu wε. Ga w'a pa, wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu ba wu

munaa kan l'i bye sipyijehemεε wo juwuuro saraa.»

Yesu ya fyεnmεε shuun wa cuunjo (Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wε, a sipyijehemεε di daha Yesu feni.

³⁰ Lee bi fyεnmεε shuun wa nidεngε ta koo li joo na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo wε, a p'i xhuulo na: «Wu Kafoo, Dawuda Ja we, juno jaari wu na!»

³¹ Sipyiiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyε na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wu Kafoo, Dawuda Ja we, juno jaari wu na!»

³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin ne di leke pye yi mu wε?»

³³ A p'i jo: «Wu Kafoo, wu pye wu da jaa.»

³⁴ A pu jijaara di je Yesu ni, a wu gbɔn pu jii ki na. A p'i joo kon na jaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya je Zheruzalemu ni ba saan jε wε

(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a teεnje Zheruzalemu na wε, a p'i no Betefaje shizhaa, Oliviye faabobono ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,

² na pu pye: «Yi she yi jahagbaa kulo li ni. Yi bu no ye, yi na kafazho wa nibogo ta wa, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha!

³ Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i weefoo pye na Kafoo mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi joo yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.»

⁴ Lee ya pye konho Kile tudunmo w'a jomoo pemu jo ge, pee joo di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyon poro* wu mu na:
 «Li wii, ma saan w'a ma ma mu.
 W'a wuyε tirige,
 na dugi tiin kafabige na,
 kafazho wa wo pya.»*

⁶ A kalaapiire t'i gari, na she li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wε.

* 21:5 Siyon poro: Wee jε Zheruzalemu shεen pee.

* 21:5 Zakari 9:9

7 A p'i ba ni kafazhə wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbəyɔ ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà.

8 A sipyiɲehemεε di pu fadegbəyɔ pii koo li ni. A pii bε di wɛburiye kən, na yee pii koo li ni.

9 Ba p'a gaanɲi wε, piimu pu ɲε Yesu ɲahagbaa na, ni piimu pu ɲε wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

«Masəɲə k'a byi Dawuda Ja wu mu!
Wemu w'a ma mε Kafəɔ mεge na ge,
wee ɲε duba pya!
Masəɲə k'a byi Kile mu fugba lii lii we
ni!»*

10 Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wε, a tunmə p'i kulo li bεeri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di ɲε jəgɔ wε?»

11 A sipyiire t'i jo: «Kile tudunməɔ Yesu wu ɲε wii, Galile Nazareti shen we.»

Yesu ya Kile-pεεɲε pugbəhə ki pye fεfεε
(Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

12 A Yesu di jé Kile-pεεɲε pugbəhə ki ni. Sipyii piimu pu bi bεere ni zhə pyi wà ge, a wu pee bεeri kəri yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhεere pεrεvεε pu wo yatiinyε yi ɲeri buri,

13 na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba nε puga ki pyi Kile-ɲεrεge puga.»* Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

14 A fyenmεε ni losixuyo fεε pii di fulo Yesu na Kile-pεεɲε pugbəhə ki ni. A w'i pee cuɲɔ.

15 Yesu ya kakanhanəaa kiimu pye ge, ba saraya ɲaha shəɔnrivεε ɲuɲɔfεε ni saliya karaməgəɔɔ p'a kee ɲa wε, na nəhəpiire ti bε ɲaa ti na xhuulo na yu: «Masəɲə k'a byi Dawuda Ja wu mu wε!» A pu logoo di yiri.

16 Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu mε ge, ta mu wa yi nuri mε?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee bε sanha li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na:

«Mu ya ma masəɲə pye k'a foro nəhəpiire ni pubinɲεε ɲəyɔ ni.»*

17 Ba w'a yee jo wε, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na shε shən Bətani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka lanɲi
(Marika 11:12-14, 20-24)

18 Ayiwa, ɲimuguro ti ɲisəɔgɔ ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta.

19 A wu nitoodige ka ɲa koo li ɲə na, na fulo kee na. Ga wu ya yafin bε ɲa ki na wεyε yε kadugo na wε. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yasεyε pye nige bada wε!» Taapile ni a kee nitoroɲə k'i waha.

20 Ba kalaapiire t'a lee ɲa wε, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitoroɲə ke di bye dii na waha mε taapile ni wε?»

21 A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i ɲε yee zəɔɔ pu ni bada wε, lemu nε pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee yε na-ε dε! Ga yee na ba ke faaboboɲə ke pye: «Yiri laha naha, m'a shε mayε wá suumə ləhə ni.» Lee na bye.

22 Yi ba yaaga tuugo bεeri ɲεeri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

Mii Yesu wo sefεere ti d'a yiri wε?
(Marika 11:27-33; Luka 20:1-8)

23 Ayiwa, a Yesu di shε jé Kile-pεεɲε pugbəhə ki ni, na sipyii pu ɲə kən na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya ɲaha shəɔnrivεε ɲuɲɔfεε ni nəhəɔlεε p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefεere teke gbəɔrɔ ni mu wa kii keree kii pyi wε? Jəgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu wε?»

24 A Yesu di pu pye: «Nε bε w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na ɲə shə, wee tuun wu ni, sefεere temu gbəɔrɔ ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε na tee jo yi mu.

25 Jəgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wε? Kile laa sipyii?» A p'i puyε pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni ɲaha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?»

* 21:9 Zaburuu 118:26 * 21:13 Ezayi 56:7 * 21:16 Zaburuu 8:3

26 Ga wù bu nàhò jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti bæeri wa Yohana wii Kile tudunmò.»

27 Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya cè wè.» A Yesu bε di pu pye: «Ayiwa nε bε ya she, sefεεε temu gbòòrò ni nε bε ya kii keree kii pyi ge, nε bε da tee jo yee mu wè.»

Yesu ya talenε la jo jalaa shuun wa shizhaa na

28 A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke kòon yiye funyò ni kii keree kii shizhaa na wè? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiimε wu pye: «Na ja, she nijaa wo caña nii li wo labye wu pye na ερεzen tεge ki ni.»

29 A wee ja wu wu pye: «Nε se wà wè.» Ga ba jεεε ya pye wè, yemu w'a jo ge, a yee wo daajenje di jé wu ni. A wu gari tεge ki ni.

30 A to wu she yee ninuyò jo ja shuun wo wu bε mu. A wee di wu pye: «Uun, nε na zhe.» Ga na dεεε pye wu ya she wè.

31 Pu shuun wu ni wekε d'a tofò wu jidaan pye wè?» A p'i jo: «Jashiime we.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafεε wari shòvεε ni navarashaa pu na ba jé yee jaha na Kile wo saanra ti ni.

32 Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya dà wu na wè. Ga, a fanhafεε wari shòvεε ni navarashaa p'i dà wu na. A yee di lee bε na, ga lee bε na yee ya ta daajenje jo yi guri dà wu na wè.»

Ερεzen faapyii niguumò pu wo talenε le

(Marika 12:1-12; Luka 20:9-19)

33 A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talenε le bε logo: Kεreyε fòò wa w'a bi ερεzen tεge ka shan, na ki maha ni kasòrògò ni. A w'i wege ka wolo na pye ερεzen wu lòhò ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhòn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ερεzen tiire tεge ki kaa le ερεzen faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni.

34 Ba ερεzen wu leduun ya pa dερενε wè, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee ερεzen faapyii pu mu, na pu she ερεzen nile wu shò pa.

35 Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpòn xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wá gbo ni kagereye ni.

36 «Ayiwa, a ερεzen wu kafò wu kapyebyii pii bε tun piimu ya jεhe nizhiilee pu na ge. A p'i pee bε pye ba p'a nizhiilee pu pye wè.

37 Lee bæeri kadugo tàan, a tεge ki kafò w'i wuyε pyaa ja tun kari, na jo: «Nε ja we kunni, pu na zhe gbòòrò taha wee na.»

38 Ga ba ερεzen faapyii pu nii ya taha ερεzen wu kafò wu ja wu na wè, a p'i puyε pye: «Cen wu lòvò wu w'a we. Yi pa wù wu gbo, cen wu na bye wù wo.»

39 A p'i jafò wu co, na gari ni wu ni ερεzen tεge ki kadugo yíri, na she wu gbo.

40 «Wee tuun wu ni ερεzen tεge ki kafò wu ba ba, w'a ba leke pye pii ερεzen faapyii pii na wè?»

41 A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunò na, na ερεzen tεge ki kaa le piitiilee kenε ni, piimu na da ερεzen nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.»

42 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wè? Na:

«Puyirilee p'a faakagerenje kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunnmii li faakagerenje ki nijenje ke.

Li wii, Kafò w'a lee pye

kakanhana li wa lii wù jaha tàan.»*

43 A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba shò yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [

44 Wemu bu do kee kagerenje ke juyò ni, weefò na gεgi gεgi. Kee kagerenje ki shiin bu do sipya bæeri juyò ni, weefò na dònhanò.]»

45 Ba saraya jaha shòonrivεε juyòfεε ni Farizhεen p'a Yesu talenε

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

li logo wε, a p'i li cε na pee kaa w'a byi.

⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kilε tudunmα.

22

Cekaanra ligbǎhǎ ki wo talenε le (Luka 14:15-24)

¹ Ayiwa, a Yesu di talenε la bε jo sanha sipyiire ti mu na:

² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε: Saan wa ya ligbǎhǎ gbegele wu ja cekaanra ni.

³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun shε pee yiri yalige ki na. Ga pu ya sαα na pa wε.

⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu shε pu pye: «Nε na yalige ki gbegele xα nimε. Nε na sinmε niiyε ye, ni na sinmε yapǎrǎyǎ yi gbo, keree ki bεeri ya gbegele xα. Yi pa cekaanra ti lige ki feni.»

⁵ Ga sipyiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wε. A pu bεeri di gari pu nibyegee feni. Wa ya kari wu kerεyε ni, a wa di gari wu kegaanja tapyege ni.

⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo.

⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sǎrǎsii yaha kari p'a shε pee sipyig-buu pu gbo, na pu kulo li sǎrogo.

⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbǎhǎ ki kunni ya gbegele xα, ga sipyii piimu p'a fεnhε yiri ki na ge, pee ninε wa nige ki ni wε.

⁹ Yi shε kodoroyo yi ni, yi bu shε sipyii piimu bεeri ta wà, y'i ba ni pee bεeri ni lige ki kaa na.»

¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu bεeri p'a shε da wà ge, nizaamaa fara niguumα na, a p'i ba pee bεeri pinne fo cekaanra ti puga k'a ni lili pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lili pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra fàya yi le wε.

¹² A wu jo: «Najii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra fàya yi ba wε?» Nǎshǎrǎ ya ta wee ná wu mu wε.

¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: «Yi wu tǎyǎ ye ni wu keye yi pǎ! Yi wu wà kpεεngε ki na nibiige ki ni! Mεsuu ni gankunno na ba bye wá.»

¹⁴ Bani sipyijehemεε kunni pu wa yiri, ga piimu naha k'a bulo ge, pee ya jehε wε.»

P'a Yesu yege munaa perεmε keree na (Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhεen p'i shε puyε ja, na p'i Yesu sha peri, p'i wu co wuyε pyaa wo jǎ jomα feni.

¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Herǎdi wo sipyii pii tun na pu shε Yesu pye: «Karamǎgǎ, wèe ya li cε na jo can fǎ mu jε. M'a sipyii pu fiinε na galaa bε Kilε koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bεeri pu jε nigin mu mu.

¹⁷ Ayiwa mu wo fungǎngǎ di wa kekε le kaa le ni wε? L'a saha p'a munaa perεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε?»

¹⁸ Yesu bi pu funguunǎ ki cε, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, naha na y'i na jǎ yegee wε?»

¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa perεmε pu saraa ge, yi wu tuunǎ la shε na na.» A p'i wari dεjε nigin wa shε wu na.

²⁰ A Yesu di pu pye: «Jǎgǎ wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?»

²¹ A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kilε bε wuu li kaan Kilε bε mu.»

²² Ba p'a tee nǎshǎrǎ ti logo wε, a lee di pu naha wǎ fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushεen p'a Yesu yege xujεnε li keree na (Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ayiwa kee canunǎ ke, a Sadushεen pii bε di ba shε Yesu yiri. Pee bi yu na xujεnε da ba bye jiga na wε. A p'i Yesu pye:

24 «Karamogɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wε, na wu ceborona wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.

25 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiime wu cee leɲε, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee ɲε ceborona shuun wo we.

26 A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bε shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu bæeri xɔ.

27 Lee kadugo na a cee wu bæ di xhu.

28 Wee tuun wu ni xuu pu caɲεɲε ke, wee cee w'i da ba bye shen nigin wekε wo pii cebooloo gbarashuun we ni wε? Bani pu bæeri ya wu leɲε toro.»

29 A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cε wε, y'i wa Kile wo sefεεε ti bε cε wε.

30 Xuu pu caɲεɲε, sipyii wa da cèe leɲε, kelee na gbaya je wε. Ga pu bæeri na ba bye ba fugba melekεε ɲε wε.

31 Kile ya yemu jo xunεε li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wε? W'a jo:

32 «Nε ɲε Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»* Kile ɲε xuu wo Kile wε, wyii wo Kile wu ɲε wii.»

33 Ba sipyiiire t'a yee logo wε, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kile wo saliya ɲəmehεε ki bæeri wo nighbɔ le

(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

34 Ba Farizhεεn p'a logo na Yesu ya fεhεε wá Sadushεεn pu na wε, a pee di guri she puyε pinne sanha.

35 Shen nigin wa ɲε pu ni, wee bye saliya karamogɔ. Wee funɲɔ ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo:

36 «Karamogɔ, ɲəmεε leke li d'a pele saliya wu ɲəmehεε ki bæeri ni wε?»

37 A Yesu di wu pye: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zɔ wu bæeri na, ni ma munaa li bæeri, ni ma fungɔngɔ ki bæeri.»*

38 Lee li wa saliya wu ɲəmehεε ki bæeri nizhiine, na ɲε ki bæeri nighbɔ be sanha.

39 Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa mε. «Ma sipyiiii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki ɲε wε.»*

40 Saliya wu ɲəmehεε ki bæeri, ni Kile tudunmɔɔ pu wo kalaa wu bæeri w'a foro kii ɲəmehεε shuun we ni.»

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wε

(Marika 12:35-37; Luka 20:41-44)

41 Na Farizhεεn pu nibinnεyε ta, a Yesu di pu pye:

42 «Lekε yee di wa gɔɔn yi funyɔ ni Shɔvɔɔ wu shizhaa na wε? Jɔgɔ wo ja wu ɲε wii wε?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu ɲε wii.»

43 A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni ɲaha na Dawuda di wu pyi Kafɔɔ, Fεfεεε Munaa fanha ni wε? Bani Dawuda ya jo:

44 «Kafɔɔ Kile ya yi jo nε Kafɔɔ mu na: Tiin saanra tatεengε ki ni na kanige cε, fo di ba ma pεen pu tirige na pa le ma tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»*

45 Ni Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i ɲε dii wu ja yε nigin wε?»

46 Wa shishiin ya já Yesu ɲɔ shɔ pu ni, ali ni ɲɔɲii nigin bε ni wε. Na co kee caɲa ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fεε pu kàa ni

(Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

1 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiiire ti pye:

2 «Saliya karamogɔlɔɔ ni Farizhεεn pu wo nibyii li ɲε na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni.

3 Lee wuu na saliya wu keree kiimu bæeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu ɲəmεε co, na ganha na kee bæeri pyi! Ga keree kiimu puyε pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni wε, bani

* 22:32 Ekizode 3:6

* 22:37 Duterεnɔme 6:5

* 22:39 Levitike 19:18

* 22:44 Zaburuu 110:1

kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyε pyaa ki ya wee koo jaari wε.

⁴ Pu ma tuguro nigbɔɔrɔ pɔ na taha sipyii nuyɔ ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee bε taga ti lɔvεε tεge p'i ti tugo wε.

⁵ P'a pu kapyegee ki bεeri pyi kɔnhɔ sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo sεmεε pee, ni pu kabogoo ki wo sεmεε pu pεlegi. Na pu fadeye nɔwaya ye tɔɔngi ni yalere ni.

⁶ Yalicenεε wo tatiinceye, ni Kile-pεεηε piyεye yi wo nahagbaa tatiinye y'a dan pu ni.

⁷ Sipyii na pu shaari pinnerεε kpεenyε na, na pu pyi: «Karamɔgɔlɔɔ», lee bε l'a dan pu ni xuuni.

⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi: «Karamɔgɔlɔɔ» wε. Bani Karamɔgɔ nigin pe ye wu jε yee mu. Yee bεeri pu jε cebooloo.

⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jɪnε ke na yi to wε. Bani To nigin pe ye wu jε yee mu. Wee jε fugba we ni.

¹⁰ Yi ganha bu sɔɔ p'a yi pyi nɔɔfεε wε. Bani Nɔɔfɔɔ nigin pe ye wu jε yee mu. Wee jε Shɔvɔɔ we.

¹¹ Wemu wu jε sipyigbɔ yi bεeri tε ni ge, wee wu pye yi bεeri wo kapyebye.

¹² Sipya wemu w'a wuyε durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyε tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizhεen ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu jaagi

(Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li tɔni sipyii pusamaa naha na. Yiyε pyaa ki wa jin ti ni wε, piimu p'a giin p'i jε ge, a y'i ganha na pee bε naha kɔɔn.

[
¹⁴ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa naxhugoshaa keηε yanmuyɔ bεeri ηmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jεrεge na, kɔnhɔ y'i yiyε pye see sipyii.

Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa jɪnε ke jaari, na suumɔ lɔhɔ ke bε jaari, kɔnhɔ yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee jε wε. Yee bu wee ta na xɔ, yee na wee pye w'a yaa ni Jahanεmε ni tɔɔnii shuun na toro yiyε pyaa ki tɔan.

¹⁶ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, yee fyεnmεε piimu pu jε fyεnmεε kagaan-comɔɔ ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki na ge, na kee kaaga ke ya jatani wε. Ga wufɔɔ bu gaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki wo sannu wu na, na kee kaaga ke k'a jatani.

¹⁷ Fungɔnyɔ baa fεε fyεnmεε yee jε. Keke ki d'a ye keke na ye shuun we ni wε? Sanni we laa, kelee Kile-pεεηε pugbɔhɔ ke, kee kemu k'a sannu wu pye fεεfεε ge?

¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jatani wε. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufɔɔ bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jatani.

¹⁹ Fyεnmεε yee jε. Keke ki d'a ye keke na wε? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fεεfεε ge?

²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni yanmuyɔ yemu bεeri yi jε ki nɔɔɔ ni ge, yee bεeri na m'a kaa.

²¹ Wemu bu gaa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki na, Kile-pεεηε pugbɔhɔ ke ni Kile na m'a kaa, wee wemu w'a den ki ni ge.

²² Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kaa.

²³ «Bɔɔngɔ ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamɔgɔlɔɔ fara yee Farizhεen na! Bani yee wa loyɔ wu yapyiire nifenhεfenhεre ti jagi wo: nanayi, ni wεye yemu bεeri y'a leni shiga ni ge. Nɔmεhεε kiimu tayerege k'a pεle saliya wu ni ge, a yee di

kee yaha wà. Kee ñe: tiime, ñijaara, ni ñomεε fεεε. Yee bi yaa na kii kagbòhò kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

²⁴ Fyεnmεε yee ñe piimu p'a fyεnmεε pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fɔnfɔnrɔ wo ki ni, ga na dεεε na ñòhòyò juuri.

²⁵ «Bòòngò ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamògòlò fara yee Farizhεεn na! Yee ma cεεgbuugoo ni golεye kaduyo jii na fi-inni, na ta yi d'a ñi nagaara yañmuyò, ni yi lakuunò yañmuyò na.

²⁶ Farizhen fyεn, fεnhε cεεgbuu le, ni golεge ki funnò ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi bε na bye fεεfεε yi mu.

²⁷ «Bòòngò ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamògòlò fara yee Farizhεεn na! Yee ñe ba faya ñe wε p'a yemu fiinne ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a ñò kpεεngε ke na, ga yi funyò d'a ñi xuu kaciye ni yañmufònyò tuuyo bεeri na.

²⁸ Mu yee bε ñe. Yee ma yiyε pye na tifiire fεε yee ñe sipyii naha tàan, ga yee zòlò pu d'a ñi shuun shuun juuro ni kuumò na.

²⁹ «Bòòngò ki wa yee shuun shuun jovεε pii wogo, yee saliya karamògòlò fara yee Farizhεεn na! Yee wa Kile tudunmò pu faya yi yari na ñògi. Piimu p'a Kile ñomεε co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacεηεε ni.

³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo caña ñii li ni, na yee bi da ga sò di pu tεge pu Kile tudunmò pu gbo wε.

³¹ Lee funnò ni yeeyε pyaa ya li shεε na piimu p'a Kile tudunmò pu gbo ge, na pee wò nagoo yee ñe.

³² Ayiwa, yi shε naha na, yi sefεε p'a lemu ñò kàn ge, yi lee ñò fa!

³³ Wòlò yee ñe, matàn nagoo. Yee na já pye dii na yiyε tánha Jahanεmε na wε?

³⁴ Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmò, ni fungònyò fεε, ni kalaa fεε tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kpòn ni susòlò ni yi Kile-pεεηε piyεyε yi ni. Yi

na ba daha pu feni, na pu kana kulo ni kulo.

³⁵ Sipyitiimεε piimu wo shishan p'a wo ñiηε na ge, kònho pee di ba do yi ñunò ni, na co tiime fεε Abeli* wo shishan pu na, fo na pa ñò Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-pεεηε pugbòhò ki saraya yi tawologo ke, ni fεfεεε xuu wu tε wu ni ge.

³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te bεeri wo footòlò li kanhama na ba do ñija wo sipyii pii ñunò ni.

Yesu ya jo Zheruzalεmu keree na (Luka 13:34-45)

³⁷ «Zheruzalεmu, Zheruzalεmu, mu wemu w'a Kile tudunmò pu xuli ge, piimu p'a dunnii ma mu ge, na kager-eye taga na pee bε waa na xhuli ge, ñe funnò ya pye tεεgeε ñiηεηεε ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneε mε wu kapaña nòhò ni wε. Ga yee di ya ta sò lee na wε.

³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fεfεε, ki niwaga.

³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ña nige wε, fo yi ba shε yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mε Kafò mεge na ge, wee ñe duba pya.»*

24

Yesu ya Kile-pεεηε pugbòhò ki ja wu jo

(Marika 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ A Yesu di foro Kile-pεεηε pugbòhò ki ni na gañi. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na ganha na Kile-pεεηε pugbòhò ki yereηεgana li shεε wu na, k'a kemε yàa yaagana lemu na ge.

² A Yesu di pu pye: «Yee ñii wa yee bεeri ni ge? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagerεηε ka shishiin wa da ba gori naha ka ñunò ni wε. Yi bεeri na ba do fεεfεε.»

Keree kiimu na ba byi sani koñò ki xò ge

(Marika 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidεεngε yaha Oliviyε faabobonò ki na, a wu kalaapiire t'i fulo wu na pu yε na, na wu yege na:

* 23:35 Zhenzi 4:8-10

* 23:35 2 Cañahεεε Jomò 24:20-22

* 23:39 Zaburuu 118:26

«Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshεεεε temu na ba li she na ma paduun w'a nɔ, konɔ ki taaxɔɔ li be d'a nɔ ge, m'a tee be she wù na!»

⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyε kasεri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɛ we!»

⁵ Bani sipyii nijehεmεε na ba ma ni ne mεge ni, na yu: «Ne wu jε Shɔvɔɔ we.» Pu na ba sipyiijehεmεε piinɛ.

⁶ Yi na ba kashen keree nuri, na kashen gbegemε keree nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da ben we! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li we.

⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jinɛ cεlɛɛ na ba byi tεyε ya ni.

⁸ Kee keree kii bεeri wa kanhama pu keree jɔkɔɔnrɔ yε, ba cee laa ma yiri mε we.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu bεeri na ba yi kɔ ne mεge wuu na.

¹⁰ Wee tuun wu ni sipyiijehεmεε na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyε nɔhɔ yeri, na puyε kɔ.

¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu nijehεmεε na ba foro yere. Pu na ba sipyiijehεmεε piinɛ.

¹² Kakuunɔɔ ki jɔ na ba jehε tapyege ni. Lee ma bye kanunɔ na sipyiijehεmεε wo taanɛεge ki cεrɛɛ.

¹³ Ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tɛhεne na, weefɔɔ na ba shɔ.

¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kilε saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo konɔ ke kabaya ye bεeri na, kɔnhɔ shi wu bεeri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge (Marika 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyεεgi pyevɔɔ* wu jɔ tuun wemu ni Fεfεεεε xuu wu ni, wee wemu kaa Kilε tudunmɔɔ Dajɛli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi jaha cε.)

¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni.

¹⁷ Lee ba wemu ta katanɔ jɔnɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yεrεyε lo puga ki ni we.

¹⁸ Wemu ba da wu kerεyε ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenɛ lo we.

¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fεε ni puɔmaraya fεε wogo yee caya yi na.

²⁰ Y'a Kilε jεeri kɔnhɔ tee tafεre ti canɔ ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadεengε ni we.

²¹ Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye jɔ we, na co konɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we.

²² Kilε da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni we, sipya wa shishiin bi da ga shɔ we. Ga sipyii piimu jaha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!» kelee «Wu we mε.» Yi ganha bu dà yee na we!

²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyε pye shɔvεε ni Kilε tudunmɔɔ. Pu na ba jaha sheshεεεε kagbɔhɔɔ ni kakanhanɔaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinɛ. Ali Kilε ya sipyii piimu jaha bulo ge, nago ba pu da já ba pee be piinɛ we, pu bi da ba pee be piinɛ.

²⁵ Li wii, ne kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shɔvɔɔ wu jε!», yi ganha bu she wà we. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maanɔ ke ni wu wa naha!», yi ganha bu dà yee na we.

²⁷ Kilε bu jɔ Kilε-nɔhɔ na, kpεengε ki ma nɔ camutomɔ ni nɔgana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu be wa da ba ba.

²⁸ Xuu wemu ni yaxugo jε ge, wà tobinyε ya yiyε pinneε.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbɔ pu wo caya yi ba doro yε, taapile ni nibiige na ba jé

* 24:15 Dajɛli 9:27; 11:31; 12:11

caɲa ki ni; yeɲe wa da kpɛɛngɛ yeege we. Wɔrɔɔ ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ.

30 Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo ɲaha shɛshɛɛɛ te, tee na ba ɲa fugba we ni. Shi wemu bɛɛri wu ɲe ɲiɲe ke na ge, wu bɛɛri na ba mɛhɛɛ suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ɲa fugba ɲahaya ye na ni sefɛɛɛ ti bɛɛri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni.

31 Maga nigbɔhɔ ki mɛɛ li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu ɲaha bulo ge, wu na ba mɛɛkɛɛ tun pu pee pinne, na yiri koɲɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu bɛɛri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li ɲɔ kɔn koɲɔ ke kabaɲa ka na, na se koɲɔ ke kabaɲa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

32 «Naha shɛshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba ɲɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yee wa ma li cɛ na ki nagoo pyeduun w'a tɛɛɲɛ.

33 Mu li wa, yi ba kii keree kii bɛɛri ɲaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛɲɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kuɲɔɔ li ɲɔ na.

34 Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa ɲi na nimɛ ge, sani pee bɛɛri pu xu ge, kii keree kii bɛɛri ɲɔ na va.

35 Fugba we ni ɲiɲe ke na ba doro, ga nɛ jomɔ pe wa da doro bada we.

Kilɛ ye nigin pe w'a taaxɔɔ li tuun cɛ
(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

36 «Ga sipya wa shishiin wa kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ we, ali fugba mɛɛkɛɛ pu bɛ we, Kilɛ Ja wu bɛ we. To Kilɛ ye nigin pe w'a kee caɲa ke ni wee tuun we cɛ.

37 Ba Nuxhun wo caɲa ɲii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu bɛ cabaɲa k'a da ba bye.

38 Na logbɔhɔ ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na cɛɛ leɲɛɛ, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she

nɔ caɲa kemu Nuxhun ya jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni ge.*

39 Pu ya puyɛ kaala kaa la shishiin bɛ na we, fo na she logbɔhɔ ki pye k'a pa, na pu bɛɛri ɲuɲɔ tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bɛ cabaɲa.

40 Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kerɛye ni, p'a nigin wa lɔ, na wa yaha wà.

41 Cɛɛ shuun na ba tira tiree, wa na ba lɔ na wa yaha.

42 Lee wuu na yi kori yaha ɲi na bani caɲa kemu Kafɔɔ w'a ma ge, yi wa kee cɛ we.

43 Yi li cɛ na puga fɔɔ da ba li cɛ na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha ɲi na. Wu da ga gbara nagaa wu jɛ wu puga we.

44 Lee wuu na yi bɛ pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soɲi tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu niguumɔ keree

(Luka 12:41-48)

45 «Kapyebye ɲɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'a wu teɲɛ wu puga ki wo kapyebyii pusamaa ɲuɲɔ ni, na wu pye na w'a pu yaligee keree ɲaha wo ki tuun ni ge, wee ɲe jɔgɔ we?

46 Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee ɲe duba pya.

47 Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teɲɛ wu keɲɛ yaɲmuyɔ yi bɛɛri ɲuɲɔ ni.

48 Ga wee kapyebye we bu da sipyikuɲɔ, wu na li kɔn wuyɛ funɲɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mɔ wà.

49 W'a ɲɔ kɔn na wu kapyebyenii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni.

50 Ayiwa, caɲa kemu ni tuun wemu wu ɲe kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu soɲi-i ge, kee caɲa ke ni wee tuun we ni wu da ba.

51 Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

* 24:38 Zhenzi 7:7

25

Talene lemu l'a jo dojinε pushaa ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro dojinε pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lo na se di zhe cenabun poo wu nuᅇo cırı ge.

² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungonyo baa fee, kaguro wa di je fungonyo fee.

³ A fungonyo baa fee p'i pu wo sokinnaa pu lo, ga p'i ya ta sinme patii lo na taha sokinnaa pu na we.

⁴ A fungonyo fee p'i pu wo sokinnaa pu lo, na sinme patii be lo na taha pu wo sokinnaa pu na.

⁵ A cepoo w'i mo, wu da ba we. A ᅇmunumo di pu beeri ta, a pu beeri di ᅇmuno.

⁶ A mujuu la di ba foro jininε ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu cırı!»

⁷ Wee tuun wu ni a dojinε pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu ya ya.

⁸ A fungonyo baa fee p'i fungonyo fee pu pye: «Wee wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sinme dooni wa kan wu mu.»

⁹ A fungonyo fee p'i pu pye: «Ahayi! Sinme pemu pu je wee mu ge, pee wa da ga wee ni yee yaa we. Yi she sinberlee pu mu, y'i she pa sho yiye mu!»

¹⁰ A fungonyo baa fee p'i gari sinme pu feni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wa. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di je ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shoh.

¹¹ Lee kadugo taan a pii pu be di ba no, na xhuulo na: «Kafoo, kafoo, gbura ki mugu wu mu!»

¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo ne yee ce we.»

¹³ Lee wuu na yi kori yaha ni na, bani yi wa kee cana ke ni wee tuun we ce we.

Talene lemu l'a jo na naha tii wari kegaanja pyeve pu na ge (Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro na wa feni wee wemu ya gaanji kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu kenε yara li kaa le pu kenε ni.

¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu beeri nigin nigin wu wo sefeeεε nuᅇo kana ni.

¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanja no kon ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na.

¹⁷ A shuun foo wu be di kegaanja pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na.

¹⁸ Ga, a talan nigin foo wu she wege tugi, na wu kafoo wu wo wari wu ᅇmoh wa.

¹⁹ A kapyebyii pu kafoo wu sii mo wa, na na pa ba. Ba w'a pa ba we, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo.

²⁰ A wari talaan kaguro foo w'i fulo wu na ni we wu kaguro wu be ni na jo: «Na Kafoo, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.»

²¹ A wu kafoo wu pu pye: «L'a no kapyebye nizaama no mee foo. M'a pye no mee foo kafenhεfenhεne ni, lee wuu na n'a da kagbohoo kaa le ma kenε ni. Pa wu binne funno taan!»

²² A talaan shuun foo wu be di fulo wu na, na wu pye: «Na kafoo, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.»

²³ A wu kafoo wu jo: «L'a no, kapyebye nizaama no mee foo. M'a pye no mee foo kafenhεfenhεne ni, lee wuu na n'a da kagbohoo kaa le ma kenε ni. Pa wu binne funno taan!»

²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavoo wu be di fulo na jo: «Na kafoo, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee xuu wu wo yaloo mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wa we, wee xuu wu wo yapyiire mu ya goon.

²⁵ Ne fya, na she ma wari wu ᅇmoh jininε ke ni. Wu we!»

²⁶ A wu kafɔɔ wu wu pye: «Kapye-bye niguumɔ saa fɔɔ mu jɛ. Mu ya li cɛ na nɛ ya xuu wemu nugi wɛ, na wà nɛ na wo yalɔɔɔ ti luu, na na yapyiire ti kɔɔn xuu ni nɛ ta wemu wo yashi wa-ɛ ge,

²⁷ go mu bi yaa na shɛ na wari wu yaha banji na dɛ, kɔnhɔ di ba ba, di shɛ wu lɔ ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu shɔ wu na, y'i wu kan talaan kɛ fɔɔ wu mu!

²⁹ La jɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la jɛhɛ wu mu. Ga la jɛ wemu mu wɛ, ali nifɛnhɛfɛnhɛnɛ lemu bɛ li jɛ wu mu ge, lee bɛ na ba shɔ wu na.

³⁰ We kapyebye niguumɔ we kunni, yi wu co wá kpɛɛngɛ ke na nibiige ki ni! Mɛsuu ni gankunnɔ na ba bye wà.

Taaxɔɔ li wo kiiri we

³¹ «Sipyá Ja wu ba ba wu nɔɔɔ wu ni tuun wemu ni ni melekɛɛ pu bɛɛri ni, wu na ba diin wu saanra koro nɔɔɔ wuu li ni.

³² Shi we bɛɛri na ba binne wu tàan. Wu na ba pu waa na laha pu yɛ na ba yatɔɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha mɛ pu yɛ na wɛ.

³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige cɛ, na sikaa pu yaha wu kamɛnɛ cɛ.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige cɛ wuu pu pye: «Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo konɔ ki yaaduun wu ni ge, yi pa jé tee ni, y'i ti pye yi wuuro.

³⁵ Bani xuugo ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ li. Waga ya nɛ ta, a yee di nɛ kan nɛ gba. Nɛ bi bye nabun, a yee di nɛ tirige yi kaban.

³⁶ Fafunmɔ bye nɛ na, a yee di nɛ fafunmɔ pu xɔ. Nɛ bi bye yama fɔɔ, a yee di nɛ keree yàa. Nɛ bi bye kaso ni, a yee di shɛ foro nɛ na.»

³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jɔmɛɛ co ge, pee na saan wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu wɛ? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba wɛ?

³⁸ Tuun wekɛ ni wèe d'a mu nabɔɔ wo wu ja, na mu tirige wù puga, kelee na ma fafunmɔ wo ja, na pee fafunmɔ pu xɔ wɛ?

³⁹ Tuun wekɛ ni wèe d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na shɛ foro ma na wɛ?»

⁴⁰ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun bɛɛri ni yee ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ na ge, nɛ na yee ya li pye.»

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamɛnɛ cɛ wuu pu pye: «Yi laha na tàan, yee lanji fɛɛ piiri! Yi shɛ nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo melekɛɛ pu kaa na ge.

⁴² Bani xuugo bi bye nɛ na, yee di ya ta yalige kan nɛ mu wɛ. Waga bi bye nɛ na, yee di ya ta nɛ kan nɛ gba wɛ.

⁴³ Nɛ bi bye nabun, yee di ya ta nɛ tirige yi puga wɛ. Nɛ bi bye fafunmɔ ni, ye di ya ta nɛ fafunmɔ pu xɔ wɛ. Nɛ yama wo bi bye, nɛ bi bye kaso ni, yee di ya ta shɛ foro nɛ na wɛ.»

⁴⁴ Ayiwa, pee bɛ na wu pye: «Kafɔɔ, tuun wekɛ ni wèe d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔɔ wo, kelee ma fafunmɔ wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she wèe da ma tɛgɛ-ɛ wɛ?»

⁴⁵ Saan wu na pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali nɛ cebooloo pu bɛɛri wo nifɛnhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ na wɛ, yee ya ta li pye nɛ na wɛ.»

⁴⁶ Pee na ba jé kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba jé jìi sicuumɔ nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu jɔnjɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu bɛɛri jo xɔ sipyiiire ti mu wɛ, na wu kalaapiire ti pye:

² «Y'a li cɛ na cabyaa shuun tɛ ni Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'a da nɔ. Sipyá

Ja wu na ba jé keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ ni Yawutuu nɔhɔlɛɛ p'i she puyɛ pinne Kayifɛ kaban, wee ɲɛ saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we.

⁴ A p'i bɛ yi na na pu Yesu peelee co ɲmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo.

⁵ Ga, a p'i jo: «Wù ganha bu wu co kalenɛ li ni wɛ, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti tɛ ni wɛ.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu ɲuɲɔ ni (Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8)

⁶ Na Yesu yaha Bɛtani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fɛnhɛ wemu co toroge,

⁷ a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ɲi pɛɛwa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu ɲuɲɔ ni.

⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee ɲa wɛ. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo ɲuɲɔ di ɲɛ lekɛ wɛ?»

⁹ We lasikoli we bi da já bɛɛɛ wari ɲiɲɛhɛmɛ na, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.»

¹⁰ Ba Yesu ya lee cɛ wɛ, na jo: «Naha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na.

¹¹ Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri ni, ga nɛ kunni wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ.

¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wɛri na ceepuuro ti kemɛ yaha faɲa le kaa na.

¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛɛri ni pe Kilɛ Jozaama pe ya jo ke kɔɲɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhudasi ya Yesu shaa di le kenɛ ni (Marika 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin wa, wemu mɛgɛ ki bye na Zhuda Isikariyɔti ge, a wee di she saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ pu mu,

¹⁵ na she pu pye: «Nɛ bu Yesu le yee kenɛ ni, juu yee di da gan nɛ mu wɛ?»

A p'i warifyɛn tuuɲɔɔ kelɛɛ taanri (30) tɔrɔ kan wu mu.

¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan

(Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30)

¹⁷ Shizhenhɛɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Ma funɲɔ wa wù Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shɛn wefɔɔ pye: «Karamɔgɔ w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li.»»

¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu diin na li.

²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le kenɛ ni yee ni.»

²² A kalaapiire ti nahaya di sii tanha fo xuuni. A pu bɛɛri di ɲɔ kɔn na wu yegee nigin nigin na: «Nɛ wi ya, Kafɔɔ?»

²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu kenɛ ki le golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge, wee w'a da ba nɛ le kenɛ ni.

²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bɛ wɛ, lee bi da bɔrɔ wu mu.»

²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, a wee bɛ di wu yege na: «Nɛ wi ya, Karamɔgɔ?» A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa k'a yi jo.»

Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree

(Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Sheɛn 11:23-25)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kilɛ na, na wu kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire

ti mu, na pu pye: «Yi wa lɔ yi li, nɛ ceepuuro ti wa te!»

²⁷ Lee kadugo na a wu ɛɛzɛn lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi bɛɛri pu ka gba ke ni,

²⁸ nɛ shishan pu jɛ pe, Kile wo karijɛɛgɛ jɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyijɛhɛmɛɛ wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu.

²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke ɛɛzɛn lɔhɔ ke ka gba nige wɛ, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.»

³⁰ Ba p'a li xhɔ wɛ, na Kile masɔɲɔ yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviyɛ faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tãan

(Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bɛɛri na ba baa na nɛ yɛ nigin yaha nijaa wo piige keyɛ pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nɛ na ba yatɔɔnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu bɛɛri na baa caaga.»*

³² Ga nɛ ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni, nɛ na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»

³³ A Pyɛɛri di jo: «Ali pusamaa bɛɛri jɛhɛ baa na ma wá, nɛ wa da ga ma wá bada wɛ!»

³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keyɛ pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tãan tɔɲii taanri.»

³⁵ A Pyɛɛri di wu pye: «Ali li mɛhɛ yaha nɛ wu xu bɛ ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tãan wɛ.» A kalaapiire tisara bɛɛri di yee ninuyɔ jo.

Yesu ya Kile jɛɛri Zhetisemanɛ tiire tɛgɛ ki ni

(Marika 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mɛgɛ ki jɛ na Zhetisemanɛ ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di shɛ Kile jɛɛri mɛke.»

³⁷ A wu gari wà ni Pyɛɛri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zɔ wu kanha fo xuuni, na wu jaha bɛ tanha.

³⁸ A wu pu pye: «Nɛ zɔ we bɛɛri w'a tanha fo nɛ na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na ni na ni!»

³⁹ A wu shɛ jaha na jɛri, na buri jiiɲɛ na, na Kile jɛɛri na: «Na To le kanhama cɛɛgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee bɛ na, nɛ wo jidaan ganha bu bye wɛ, fo mu wo jidaan.»

⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ. A wu Pyɛɛri pye: «Yee ya já kori yaha jii na ni nɛ ni na ali lɛɛri nigin bɛ pye-e ya?

⁴¹ Yi kori yaha jii na! Yi da Kile jɛɛri, kɔnhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni wɛ. Sipyaa munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a cɛɛɛ.»

⁴² A Yesu di laha pu tãan tɔɲii shuun wuu li ni, na shɛ Kile jɛɛri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cɛɛgbuu le sanha da já lii nɛ na wɛ, fo nɛ bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo jidaan wu pye.»

⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ηmunɔ sanha, bani ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni.

⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu tãan sanha, na shɛ Kile jɛɛri tɔɲii taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha.

⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yiri, na ba pu pye: «Yee wa ηmunɔɔ sanha na ηmɔni gɛ? Tuun w'a nɔ, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu kenɛ ni.

⁴⁶ Yi yiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le kenɛ ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee jɛ kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyijɛhɛmɛɛ pii ni. Njɔparaa ni pubegeɛ ki bye pee mu. Saraya

* 26:31 Zakari 13:7

naha shòonrivèè jùṅṅfèè ni Yawutuu nahagbaa fèè pu bi pee tun.

⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kenè ni ge, wee bi naha sheshèè ta she sipyiire ti na na: «Di ba she jòsòonrò fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.»

⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamògò!» Na jòsòonrò fò kan wu mu.

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na najii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co.

⁵¹ A Yesu wo kalaapire la di li wo ḡmòpara kòngi li forogo ni, na saraya naha shòonrivèè wo jùṅṅfògbò wu wo kapyebye niwènè paa laha.

⁵² A Yesu di lee kalaapire li pye: «Ma ḡmòpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ḡmòparaa luu ge, ḡmòparaa ki da ba pee bè jùṅṅ tugo.

⁵³ Go nè bi da já na To wu jèèri w'a mèlekèè pii yaha na pa nime nime piimu ya jèhè miliyo na ge, ta mu ya lee cè wè?»

⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee jò na fa dii wè? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ḡmòparaa ni pubegeè ni nè taconò ni ma na jo kakuubye di jè ya? Nè bi den caṅa bèèri Kile-pèènè pugbòhò ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta nè co wè.

⁵⁶ Ga kii keree kii bèèri ya pye kònhò Kile tudunmò p'a yemu bèèri ka Kile Kafila wu ni ge, yee bèèri jò di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti bèèri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikòon kurunò ki nahagbaa na

(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayifè kaban, wee jè saraya naha shòonrivèè wo jùṅṅfògbò wè. Saliya karamògòlò ni Yawutuu nahagbaa fèè pu nibinnèè ki bye wà.

⁵⁸ A Pyèèri di laraga kòn pu na, na daha pu fèni, fo na she jé saraya

naha shòonrivèè wo jùṅṅfògbò wu wo kaanṅa ki ni. Ba w'a jé kaanṅa ki ni wè, na diin gèdii pu tàan kònhò wu ba le kaa le nòhò ja.

⁵⁹ Saraya naha shòonrivèè jùṅṅfèè pu fara kiirikòon kurunò ki na, pee bi can baa wo sèèri kaa la shaa Yesu fèni kònhò p'i wu gbo.

⁶⁰ Ga pu ya li ta wè, ali na li ta bè sipyiñhèmèè bi ma na kafinèyè leni Yesu na. A sipyii shuun wa bè di ba nò kurogo ki na, na pu woyo jo na:

⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-pèènè pugbòhò ki ja, na ki yerènè cabyaa taanri funnò ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya naha shòonrivèè wo jùṅṅfògbò wu yiri yere, na Yesu pye: «Jomò pemu bèèri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu jò shò-è gè?»

⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyè na. A saraya naha shòonrivèè wo jùṅṅfògbò wu jo: «Ma bi jè Shòvòò wè, Kile Ja wè, nè li shaa ma mu Kile jù wo wu mègè na, jo ma yee jo wù mu.»

⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Mayè pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidèngè ja Se Bèèri Fòò Kile kanige cè. Yi na ba wu nibawo ja bè sanha fugba nahaya ye na.»

⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya naha shòonrivèè wo jùṅṅfògbò wu wuyè pyaa wo fadenè shèngi, na jo: «Kile mègè w'a kyèègi mè dè! Naha fèni wù jè sanha sèèrèè pu mu wè? Y'a wu Kile mèkyèègèè jomò pu logo nime.

⁶⁶ Yee di wa yekè yu wè?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i jòlòhò tugi na wà wu naha ni, na wu kpòn ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu jibègè ni.

⁶⁸ A p'i jo: «Shòvòò wè, ma bi sii Kile tudunmò wè, ma kpònvòò wu mègè yiri wù mu!»

Pyèèri ya foro Yesu kaa tàan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyèèri nidèngèè ta kpèngè ki na kaanṅa ki ni, a kapye-byèzhò wa di fulo wu na, na wu pye:

«Go mu be wu bye ni Galile shɛɛn Yesu ni.»

⁷⁰ Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa t̄aan sipyii pu bɛɛri nii na. A wu jo: «Nɛ cɛ yeke mu wa yu wɛ.»

⁷¹ Lee kadugo na a Pyɛɛri di gari kaanja ki tajege ki yiri. A kapyebyezhɔ wa be di wu ja w̄a, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We ná we be wu bye ni Nazarɛti shɛɛn Yesu ni.»

⁷² A Pyɛɛri di foro wu kaa t̄aan sanha, na gaa. A wu jo: «Nɛ we ná we cɛ wɛ.»

⁷³ Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere w̄a ge, a pee di fulo Pyɛɛri na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige shɛɛ.»

⁷⁴ Ga, a Pyɛɛri di gaa, na wuyɛ lanji. A wu jo: «Nɛ wee ná wu cɛ wɛ.» Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su.

⁷⁵ Ayiwa, a Pyɛɛri funɲɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa t̄aan t̄ɔɲnii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»* A Pyɛɛri di foro kari kpɛɛngɛ ki na, na she mɛɛ su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲunɲɔfɛɛ pu bɛɛri ni nɔhɔlɛɛ p'i be yi na na Yesu ya yaa na wu gbo.

² A p'i wu pɔ, na she wu le gbafɛnɛɛrɛɛ Pilate kenɛ ni.

Zhudasi xugana
(Kapyegɛe 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le kenɛ ni ge, ba wee ya li ja na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo wɛ, a li daajɛɛ di jé wu ni, a wu wari tuunɲɔ kelɛɛ taanri (30) wu lɔ, na wu she ki tɛɛɲɛ saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲunɲɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu na.

⁴ A wu pu pye: «Kakuunɔ nɛ pye na jaagi baa fɔɔ ɲunɲɔ le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wèe wo naha wa yee ni wɛ? Mu wo ɲunɲɔ wuu li wa lere!»

⁵ A Zhudasi di wari wu shan ɲinɛ na Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari na she wuyɛ pɔ gbo.

⁶ A saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲunɲɔfɛɛ p'i wari wu lɔ, na jo: «Li ya saha wèe pu we wari we le Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki wo keshi wu ni wɛ. Bani shishan pɛɛmɛ pu ɲɛ pii.»

⁷ A p'i jo be yi na, na wee wari we taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛɛɛ ki shɔ, na kee pye pu nabuun faya.

⁸ Lee wuu na p'a kee tɛɛɛ ke mɛɛɛ yiri ali ɲinɲaa we be ni na shishan tɛɛɛ.

⁹ Lee funɲɔ ni Kilɛ tudunmɔɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee ɲɔ di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuunɲɔ kelɛɛ taanri (30) wu lɔ, wee wemu w'a pye wu pɛɛmɛ pu ge. Kee ɲɔ ke na Izirayɛli nagoo p'a bi be.

¹⁰ A p'i wee wari wu lɔ na taga cogo faanrivɔɔ wu wo tɛɛɛ ki shɔ. Kafɔɔ w'a bi nɛ pye nɛ wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege
(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yerenɛ Pilate naha t̄aan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu ɲɛ ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ.»

¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲunɲɔfɛɛ ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ p'a pa wu t̄ɔɔɔ leni wɛ, wu ya wa shishiin be ɲɔ shɔ wɛ.

¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu bɛɛri na p'a mu jaagi mɛ ge, mu wa ki nuri-i gɛ?»

¹⁴ Ga Yesu ya wu ɲɔ shɔ lee la shishiin na wɛ. A lee di gbafɛnɛɛri wu fo fo xuuni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

¹⁵ Ayiwa, gbafɛnɛɛri wu bi tee na kaa la pyi. Lee ɲɛ, yee bɛɛri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalɛnɛ l'a nɔ wɛ, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyɛ pyaa wo ɲidaan wu ni.

* 26:75 Macoo 26:34 * 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

16 Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mege ya foro ge. Wu mege ki bye na Barabasi.

17 Sipyiire ti bi pa binnε a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shovoo wu ge, pee shuun wu ni yi funno wa pu weke yaha we?»

18 Bani Pilate bi li ce na Yesu wo nepenen na p'a bi wu le wee kenε ni.

19 Na Pilate nidεengε yaha kiiri wu takongo ki ni, a wu sho w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tooo le we jaagi baa foo we wo keree ki ni we, bani we keree k'a ne kanha shen xuuni nmunoo ni piige ki ni.»

20 Ga, a saraya naha shonrivεe nunofee ni Yawutuu nahagbaa fee p'i sipyiire ti son na pu Pilate neri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo.

21 A gbafenneri wu guri pu pye sanha: «Yi funno wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni we?» A p'i wu pye: «Barabasi.»

22 A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shovoo wu ge, di leke pye wee na we?» A pu beri di wu pye: «Wu kori tige na!»

23 A Pilate di pu yege na: «Kakuuno leke wu d'a pye we?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li taan na: «Wu kori tige na!»

24 A Pilate di ba li ta na wee wa da le ja we, bani la li bi faraa sipyiire ti kafugo na. A w'i loko ko, na wu keye je sipyiire ti beri nii na, na jo: «Ne tooo wa ni yi ni we jaagi baa foo we wo shishan pu wo na we. Yeeye pyaa wo kenε woyo yi wa yere.»

25 A sipyiire ti beri di jo: «Wu shishan pu to wee ni wu nagoo nuno ni!»

26 Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpon ni susolo ni, na wu le pu kenε ni pu kori tige na.

Sarasi p'a Yesu la wolo

(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

27 Ayiwa, a gbafenneri wu sarasi p'i gari ni Yesu ni gbafenneri wu kaana ki ni. A sarasi pu kuruno ki beri di foro pinne wu feni.

28 A p'i Yesu faya yi wolo wu na, na fadeborono nijiga ka le wu na.

29 A p'i xhuyo shin na pye saanra nudono, na lee to wu nuno ni, na wahagaan le wu kanige kenε ke ni. A p'i xho na ganha na nuguro sinni wu fee ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!»

30 A p'i ganha na nobho tugoo na woni wu na, na wahagaan li lo, na wu kpono nuno ke ni.

31 Ba p'a wu la wolo xo mu we, a p'i fadeborono nijiga ki wolo wu na, na wuyε pyaa wo faya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

*P'a she Yesu kori tige na
(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43;
Yohana 19:17-27)*

32 Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni we, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mege ki bye na Simo. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo.

33 A p'i she no xuu wa ni, wee mege ne na «Goligota», lee kori ne: «Nugoroogo xuu».

34 A p'i duven suri duragi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee nehe we, wu ya soo na yi gba we.

35 Ba p'a wu kori xo we, a sarasi p'i kagaanshaan pye, na wu faya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni.*

36 Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kasari.

37 P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka koro la na na kori wu nuno na na:
YESU WU NE WE, YAWUTUU WO
SAAN WE.

38 A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di ne wu kamene ce.

39 Kodoroloo pu bi pu nuyoo kori, na wu shehele,

40 na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-pene pugboko ki ja, na ki yere ne sanha cabyaa taanri funno ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye sho sa! Tigi laha tige ki na!»

41 Saraya naha shonrivεe nunofee, ni saliya karamogolo ni Yawutuu

* 27:35 Zaburuu 22:19

nahagbaa fεε pu bε pu bi Yesu la wo, na yu:

⁴² «W'a sipyii piitiilee shə, ga w'a da já wuyε shə wε! GoIzirayeli wo saan wu nε wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wù na dà wu na!

⁴³ «W'a Kile pye wu tadaņa. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee nε wε?»

⁴⁴ Nagaapeleyε yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee bε bi wu fanri lee fanhagana li na.

Yesu xugana

(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

⁴⁵ Na caņa ki yaha nιηε nιηε ni, a nibiige di jé fiige ki bæeri ni, fo na she da læεεε taanri.

⁴⁶ Yakonɔ wo tuunɔ nii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri nε: «Na Kile, na Kile, naha na ma d'a na yaha wε?»*

⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wε, na jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.»

⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sən.

⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wù wu wii Eli bu da wu na da ba wu shə!»

⁵⁰ A Yesu di mujuugbɔɔ la bε wá sanha, na xhu.

⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki nahaparaga fàņa* nigbi-lege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo nιηε ke. A nιηε k'i jελε, a faaboboyo ye di ja ja.

⁵² A faya yi nɔ di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di nε.

⁵³ A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa nε wε, a p'i jé fεfεεε kulo li ni, na puyε she sipyιηεhemεεε na.

⁵⁴ Sɔrɔsii nunɔfɔɔ we ni sɔrɔsii piimu samaa pu bi Yesu kasεεge pyi ge, ba pee ya nιηε cελεηε ke ni kee keree ki bæeri ja wε, a p'i sii fya fo xuuni, na

jo: «Can na Kile Ja yε pyaa ki bye we ná wε!»

⁵⁵ Cèe nιηεhemεε pii bε pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu.

⁵⁶ Pii mεyε yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, Yakuba ni Yusufu yε nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

Yesu legana faņa ni

(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁵⁷ Ba yakonɔ k'a pa nɔ wε, a Arimate shen naafuu fɔɔ wa di ba, wee mεge ki bye na Yusufu. Wee bε wu bye Yesu wo kalaapire la.

⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki nεeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu.

⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lɔ, na fatɔvige nivonɔ ka migile wu na. Kee bi yàa ni lenfu* ni.

⁶⁰ Na she wu le faņa nivonɔ ka ni. Wu bi pu pye p'a kee faņa ke tugi na yaha wuyε kaa na faaya yi ni. A wu xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faņa ki nɔ tɔ, na gari.

⁶¹ Magadala shεen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faņa ki ni.

P'a sɔrɔsii taha faņa ki na na p'a ki nunɔ sigee

⁶² Nimuguro ti na, a saraya naha shɔnrvεεε nunɔfεεε ni Farizhεen pii di she gbafenεεεεε Pilate mu. Kee caņa k'a pye cadεεngε ki wo gbegemε pu caņa ki nimuguro.

⁶³ A p'i ba wu pye: «Nunɔfɔɔ we, na we nugyεεgi sipya we yaha nιi na, wèe fungɔngɔ wa li na na w'a bi jo na wee na ba nε na foro xu ni wu caxhugo caņa taanri wogo na.

⁶⁴ Lee wuu na wèe funnɔ wa ma di sɔrɔsii taha faņa ki na, pee di da ki nunɔ sigee fo na she cabyaa taanri wu torogo. Kɔnhɔ wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu

* 27:43 Zaburuu 22:9

* 27:46 Zaburuu 22:2

* 27:51 Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki nahaparaga fàņa: Kee nε fàņa kemu ki bi fεfεεε xu wu tεhene kɔn na wolo fεfεεε ti bæeri wo fεfεεε xu wu ni ge. Lee ya li sheε na wa bæeri na já vulo nime Kile na.

da yi yu sipyii pu mu na w'a jε na foro xu ni wε. Lee bu bye tee kurogo wo juygεεgεε ti na golo taashiine li be wuuro ti na.»

⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sɔrɔsii pu pi-iri! Lemu beeri y'a giin di bye, kɔnhɔ y'i faɲa ki jɔɲɔ sige xuuni ge, yi lee pye.»

⁶⁶ A p'i gari faɲa ki na, na she jɔtɔɲɔ ki yàa, na fe yaha ki na, na sɔrɔsii pu taha ki na a pee di ganha na ki jɔɲɔ sige.

28

Yesu ya jε na foro xu ni
(*Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10*)

¹ Ayiwa, ba cadeenge k'a toro wε, Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun wu ni, a Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faɲa ki wii.

² Taapile ni a jɔɲε celenε nigbɔhɔ di bye. A Kafɔ wo meleke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagerenε ki gologolo laha faɲa ki jɔ na, na diin ki jɔɲɔ ni.

³ Meleke wu jaha ki bi ji ba Kile-jine jε wε, wu fàya ye di fiinje welewele ba xɔrɔ jε wε.

⁴ Sɔrɔsii piimu p'a faɲa ki jɔɲɔ sige ge, a pee di fya fo na jεε, a p'i bye kanna p'a xu.

⁵ A meleke wu cèe pu pye: «Yi ganha bu da vya wε! Ne li ce jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa.

⁶ Wu wa naha wε, w'a jε na foro xu ni ba w'a bi yi jo wε. P'a bi wu sinniε xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii.

⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a jε na foro xu ni, na w'a gaɲi yi jaha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ja wà. Ye y'a bye ne mu di jo yi mu.»

⁸ A cèe p'i fyaala laha faɲa ki na, pu bi fya, ga pu zɔlɔ pu be d'a ni fundanga na. A p'i ganha na fe na gaɲi p'i she yee jaha jo kalaapiire ti mu.

⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu jɔɲɔ cìri na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i

fulo Yesu na, na wu co tɔɔyɔ ye na, na pεenε taha wu na.

¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wε! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ja.»

Sɔrɔsii p'a Yesu jε wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔrɔsii piimu pu bi faɲa ki jɔɲɔ sige ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii beeri jaha jo saraya jaha shɔɔnrivεε jɔɲɔfεε pu mu.

¹² A saraya jaha shɔɔnrivεε jɔɲɔfεε p'i she puyε ja ni Yawutuu jahagbaa fεε pu ni. A p'i jo be yi na, na wari niɲeheme wa kan sɔrɔsii pu mu,

¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee niɲmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni.

¹⁴ Gbafεεeri wu bu yee logo, wèe na zhe yee jaha shɔɔnri ni wu ni na wù wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta wε.»

¹⁵ A sɔrɔsii p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu wε. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu te ni. Fo niɲaa we be ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na

(*Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegee 1:6-8*)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire ke ni nigin w'i gari Galile ni. Faaboboɲɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà.

¹⁷ Ba p'a Yesu ja wε, a p'i wu pεε. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔ ni pu ni.

¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki beeri k'a kan ne mu fugba we, ni jɔɲε ke na.

¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu beeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fεfεεε Munaa mεge na!

²⁰ Nɔmehεε kiimu ne jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni jiga beeri fo na she koɲɔ xɔ.»

Marika Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jɔgɔ wu jε Marika wε?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni wε, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tεge pu wo labye wu na (Kapyegee 12:25). Wu nu mεge ki bye Mariyama (Kapyegee 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shεen 4:10). W'a Tudunmɔɔ Pyεeri bε tεge wu wo labye wu na (1 Pyεeri 5:13). Pyεeri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilε Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girekii mεge ki jε Marika, ga mεge ka bε ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilε Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana nunɔ

Piimu jε Yawutuu wε, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shεε wεe na na Kilε Ja wu jε Yesu, Kilε wo sefεεε ti jε wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyε pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu pu jɔnɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jugbɔyɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔkɔɔnrɔ.

Marika 1:14–8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shε na: «Kilε saanra t'a tεnε yi na.» Le wu bi byi ge, lee bε bi li shεε can na: W'a yama fεε cuunɔ, na jinaa kɔri yeege sipyii ni, na yu ni sefεεε ni. Ga sipyii bi puyε yegee wu keree na na: «We ná we di jε sipya weke wε?»

Marika 8:31–10:52 Kanhama pe pu da ba na Yesu na Zheruzalεmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1–16:8 Yesu cewusana Zheruzalεmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jε na foro xu ni, na wuyε shε wu kalaapiire ta na.

Marika funɔɔ wa mu bε di li cε ba Oromε shεn sɔrɔsii jɔnɔfɔɔ w'a yi jo wε na: «Can na Kilε Ja yε pyaa ki jε we ná we.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilε jomɔ yεε

(Macao 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28)

¹ Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔkɔɔnrɔ ti wa te.

² Kilε tudunmɔɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yàa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kilε jomɔ pu yεε pyi sipyii pu mu na pu daajenε jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu.

⁵ Zhude fiige ki bεeri ni Zheruzalεmu shεen bεeri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyε kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhurudεn Gba lɔhɔ ki ni.

⁶ Yohana yε pyaa, jɔhɔyɔ shiire fàya yi bye wu na, seεge di jε wu yapɔgɔ. Kabeeye ni wegeye funɔɔ sεε, yee yi bye wu jɔlige.

⁷ W'a bi Kilε Kafila wu yu na: «We w'a ma nε kadugo ge, wee fanha k'a jεhε nε wogo na. Na leele, na wu tanhaya mεεε bε sanha, nε yaa ni lee ni wε:

⁸ Nε yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fεfεεε Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuuro

(Macao 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yiri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhurudεn Gba lɔhɔ ki ni.

* 1:2 Malaki 3:1   * 1:3 Ezayi 40:3

10 Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu ɲɔ ɲa k'a mugi, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira ɲɛ wɛ.

11 A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu ɲɛ nɛ ɲidaan Ja, mu kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

12 Ba yee ya jo wɛ, a Fɛfɛɛɛ Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni.

13 A wu cabyaa kɛlɛɛ shishɛɛɛ (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacoyo niɲɛ ni, mɛlɛkɛɛ di wu keree yari.

*Na Yesu yaha Galile ni
(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)*

14 Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà,

15 na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tɛɲɛ. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

*Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana
(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)*

16 Caɲa ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu ɲɔ ki na, a wu fyashaa shuun ɲa: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni.

17 A Yesu di pu pye: «Yi taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.»

18 Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu fɛni.

19 A wu she ɲaha na jɛri, na Zebede wo jalaa shuun ɲa: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɲɔ ni.

20 Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyebyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu fɛni.

*Yesu ya sipyii kalaa, na jina bɛ kɔri Kapɛrinɔmɔ ni
(Luka 4:31-37)*

21 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. A Yesu di fɛnhɛ jé Kile-pɛɲɛ puga ki ni cadɛɛngɛ ki na, na sipyii pu kalaa.

22 A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu ɲaha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye

ninumɔ wɛ. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefɛɛɛ ni.

23 Lee ya bi ná wa ta Kile-pɛɲɛ puga ki ni, jina na ɲɛ wu ni. A wee di xhuulo na jo:

24 «Naha mu di zhaa wèe fɛni wɛ, Yesu Nazarɛti shɛn? M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fɛfɛɛɛ wo mu ɲɛ.»

25 A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayɛ na, m'a foro we ná we ni!»

26 A jina wu ná wu ɲahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

27 A l'i bye kakanhana sipyii pu bɛɛri mu; fo pu na puyɛ yegee na: «Le bɛ do? We ɲɛ kalaafomɔ dɛ! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu ɲɔmɛɛ conɪ.»

28 A Yesu mɛgɛ di wakaraa Galile fiige ki bɛɛri círi.

*Yesu ya yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ cuunɔ
(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)*

29 Ba Yesu ya foro yɛ Kile-pɛɲɛ puga ki ni wɛ, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire yɛ kaban.

30 Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinnɛ ceefuuro keɲɛ ni. Ba Yesu ya nɔ wà yɛ wɛ, a p'i wee kaa jo wu mu.

31 A wu fulo wu na, na wu co wu keɲɛ na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na pu keree yàa.

32 Ba caɲa k'a to wɛ, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo bɛɛri ni, ni jinaa wa piimu ni ge.

33 A kulo li shɛɛn bɛɛri di ba binne kɔrɔɔ li ɲɔ na.

34 Piimu p'a bi kanha yama tuuyo niɲɛhɛyɛ keɲɛ ni ge, a Yesu di pee cuunɔ, na jinaa kɔri na yeege sipyiiɲɛhɛmɛɛ ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo wɛ, bani pee ya wu shi cɛ.

*Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni
(Luka 4:42-44)*

35 Kee caɲa ki ɲimuguro ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛɛngɛ ki ta ki sanha wo wɛ, a Yesu di yiri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile ɲɛɛri wà.

36 A Simɔ ni wu kaafɛɛ di ganha na wu shaa.

37 Ba p'a she wu ɲa wɛ, na wu pye: «Sipyii pu bɛɛri p'a mu shaa.»

38 A wu pu na shɔ na: «Wù shɛ xuu watii ni, wù tãan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di shɛ Kilɛ Kafila wu jo kee bɛ ni. Bani lee wuu na nɛ pa.»

39 Lee na wu bi Kilɛ Kafila wu yɛɛ pyi Kilɛ-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni Galile fiige ki bɛɛri ni, na jinaa bɛ kɔri, na yeege sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ
(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

40 Caŋa ka, togo fɔɔ wa ya shɛ nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu jɛɛri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuuŋɔ.»

41 A wu niŋaara di jé Yesu ni. A wu keŋɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuuŋɔ!»

42 Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juuŋɔ.

43 Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na:

44 «Kasɛɛɛɛ yaha mayɛ na, ma ganha yaaga jo sipya nigin bɛ mu wɛ. Ga shɛ mayɛ shɛ saraya na shɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li shɛ na m'a cuuŋɔ.»

45 Ga, a we ná we di foro na kaan niini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyɛ shɛ sipyii na, kulo la shishiin ni wɛ, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi bɛɛri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ

(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

1 Ba piiye ya ya toro wɛ, a Yesu di guri shɛ Kapɛrinɔmɔ ni. A sipyiiire t'i yi logo na puga wu wa.

2 A sipyiiŋɛhɛmɛɛ di ba binne, fo tayerege bɛ ya daa ali kuŋɔɔ li bɛ na wɛ. A Yesu di Kilɛ Kafila jo pu mu.

3 Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na jɛ namaa shishɛɛɛɛ keye ni.

4 Sipyii pu jɛhɛɛɛ keŋɛ ni pu ya já gbara Yesu na wɛ. Puga kemu ni wu jɛ ge, a p'i kee wo kataŋa ki lahala wu juuŋɔ na, na ná wu ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni.

5 Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu na wɛ, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

6 Lee bi saliya karamɔgɔlɔɔ pii ta wà tiinne na, a pee di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na:

7 «Naha na we ná we di yu le jogana le na wɛ? Kilɛ mɛge we ya gyɛɛgi. Joɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kilɛ yɛ bɛ wɛ?»

8 Taapile ni a Yesu di pu fungonyɔ cɛ, na jo: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?»

9 Na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da naari.» Lekɛ l'a faha wɛ?»

10 Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha niŋɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye:

11 «Nɛ w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se puga!»

12 Taapile ni a wu yiri, na wu yasinnege ki lɔ, na foro kari pu bɛɛri nii na. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga tɛri Kilɛ na, na yu: «Wèe sanha le jɔhɔ na wɛ.»

Yesu ya Levi yiri
(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

13 Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu na ki na. A sipyiiŋɛhɛmɛɛ di gari wu yiri wà. A wu ganha na pu kalaa.

14 Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nidɛɛngɛ na fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na fɛni.» A Levi di yiri, na daha wu fɛni.

15 Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri caŋa ka, na yalige niŋɛhɛɛɛ yàa wu mu, a wu gari wà. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii niŋɛhɛmɛɛ piiti-ilee bɛ di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyiiŋɛhɛmɛɛ pu bi taha wu fɛni.

16 Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a Yesu na wu na li ni jurumupyii, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu ni ge, a p'i

ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafεε wari shɔvεε ni jurumupyii piitiilee bε ni wε?»

17 Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumɔ fεε mago jε wεrε fɔɔ na wε, fo yama fεε. Sipyii piimu p'a tii ge, nε ta pa di ba pee yiri wε, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilε keree (Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35)

18 Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizhεen wo kalaapiire ti bi suun leni na bε ni Yawutuu pu wo kalεgεε ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege caɲa ka na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire ti fara Farizhεen pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni wε. Naha na wε?»

19 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε jε ba cenabun poo jε wε. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafεε na já suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan gε? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da já suun le wε.

20 Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ, pu bε na da suun leni.

Nε wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalε ni wε. (Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39)

21 «Wa shishiin da ga favonɔ tara falεge na wε. Lee bu bye, favonɔ li na nilεge ki kile zhεengi, kee tashεngεɲε ki na belε xuuni.

22 Wa shishiin da ga duvεnfomɔ le foroyo* nilεyε ni wε. Lee bu bye, duvεn wu na foroyo yi shεengi, duvεn we ni foroyo yi bεeri na gyεεgi. Ga duvεnfomɔ w'a leni foroyo nivoyo ni.»

Yesu ya yemu jo cadεngε ki shizhaa na ge (Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5)

23 Yesu ya pa doroo shinma kerεyε ya tε ni cadεngε ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li jɔ shinma sεyε ya kɔn.

24 A Farizhεen p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεngε ni wε, naha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi wε?»

25 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta, na pu ta yalige jε pu mu-i ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ε gε?»

26 Jegana lemu na w'a jé Kilε-pεεɲε puga ki ni, saraya naha shɔɔnrivεε jɲɔfɔɔ Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kilε mu ge, na yee buuri juyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu bε mu. Na ta watii bi wee buuri we li wε, ni saraya naha shɔɔnrivεε yε bε wε. Ta yee sanha lee kalaa wε?»

27 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadεngε k'a pye; sipya ya ta pye cadεngε ki wuu na wε.

28 Lee wuu na Sipya Ja wu jε cadεngε ki bε Kafɔɔ.»

3

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuɲɔ cadεngε ka ni

(Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11)

1 Caɲa ka, Yesu ya jé sanha Kilε-pεεɲε puga ka ni. Ná wa bε di jε wà wu keɲε ke na waha.

2 A p'i ganha na Yesu kasεri, na wu wii, wu bu da wu na da we ná we cuuɲɔ cadεngε ni, kɔnhɔ p'i kɔɲɲɔ ta di wu tɔɔgɔ le.

3 A Yesu di ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri yere sipyii pu niɲε ni!»

4 Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadεngε ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Lekε l'a saha wε?» A p'i fεhε.

5 A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatεnyε gbo. A wu ná wu pye: «Ma keɲε ki sanha.» A wu ki sanha; a wu keɲε k'i juuɲɔ.

6 Taapile ni a Farizhεen ni Hεrɔdi wo sipyii p'i foro na she puyε ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuuɲɔ

* 2:22 Foroyo: Yee jε sεyε kashaya yemu y'a yàa lɔhɔyɔ tuuyo bεeri le kaa na ge.

7 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu nɔ ki na. A sipiyiɲehemɛɛ di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke,

8 ni Zheruzalem kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni Zhuruden Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidan kulo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipiyiɲehemɛɛ di Yesu kapyege kaa logo, na she wu yiri.

9 A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu korɔgɔ ka yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha wu canri we.

10 W'a bi sipiyiɲehemɛɛ cuunɔ. Lee na yama fɛɛ pu beeri ya gburogi, kɔnhɔ p'i gbɔn wu na.

11 Ba jinaa p'a wu naa we, na ganha na dun wu nahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu ne.»

12 A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee ne sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu we.

Yesu ya tudunmɔ ke ni shuun naha bulo
(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

13 Lee kadugo na a Yesu di dugi faaboboɲɔ ka na, na wu nidaan sipyii yiri. A p'i she wu yiri.

14 A wu ke ni shuun naha bulo na yaha wuyɛ mu, na pee pye wu Tudunmɔ, na pee tun na pu she Kile Kafila wu jo,

15 na fanha kan pu mu, p'a jinaa kori p'a yeege sipyii ni.

16 Ke ni shuun wu naha w'a bulo ge, pee meye yi wa ye: Simɔ (A Yesu di wee mege neri «Pyeeɾi»),

17 ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee meye neri «Bonɾijɛɛzi» lee kori ne «Pu ne ba Kile-selenɾe ne we»),

18 ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge,

19 ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le kenɛ ni.

Yesu puga sheen pii ya she wu feni

20 Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyɛ pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya ja talige ta we.

21 Ba wu puga sheen pii ya yee logo we, na jo na: «Wu nunmuu ne we.» Na gari wu feni di zhe jo.

Yesu ya wu tɔgɔ lewee nɔ sho
(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23;12:10)

22 Saliya karamɔgɔɔ piimu p'a yiri Zheruzalem ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu ne wu ni. Jinaa nunɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kori.»

23 Ba p'a yee jo we, a Yesu di pu yiri, na le talene le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da ja Shitaanni wa kori we?»

24 Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyeeɾi.

25 Puga beeri sipyii p'a yiri puyɛ kaa na ge, pee na gyeeɾi.

26 Ga Shitaanni bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyeeɾi. Wu saanra ti na xho.

27 Wa na ja je fanhanɾehɾe fɔɔ puga, di wu yanmuyɔ kuu, na ta ma ya fenhe wu pɔ-ɛ ya? Ga ma bu wu pɔ, ma na ja puga ki yanmuyɔ yi kuu.

28 Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu we, ni pu Kile mekyeeɾe ti beeri na ja yafa pu mu.

29 Ga wa bu Fɛfɛɾɛ Munaa li mege kyeeɾi, lee da yafa weefɔɔ mu we. Weefɔɔ na gori yaha ni wee jurumu tɾene baa wo wu ni.»

30 Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

Jɔgɔ ye pu ne Yesu nu ni wu cebooloo pu we?
(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

31 Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri.

32 Sipiyiɲehemɛɛ pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kpeɾe ke na. P'a ma shaa.»

33 A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ ye pu ne nu ni ne ceboronamaa pu we?»

³⁴ Lee kadugo na a wu wu tãan sipyitiinye yi wii na jo: «Ne nu ni ne ceboronamaa pu piiri naha.

³⁵ Sipyaa sipya w'a Kile nidaan pyi ge, wee wu je ne ceborona, ni ne ceboroshã, ni ne nu.»

4

Talenε lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ A Yesu di ba guri she sanha Galile Gba wu jã ki na, a sipyii p'i ganha na se na binnεε, a wu pu jã kãn na galaa. A sipyijehemεε di ba binnε, na wu maha fo w'a jε tiin kãrãgã ka ni. Kee kãrãgã k'a bye lãhã ki ni; sipyiire ti bæeri di je kpεenge ki na gba wu jã ki na.

² W'a bi pu kalaa kapheheje ni, ni talenjeε ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na:

³ «Yi ye logo, caña ka ná wa ya foro na kari wu tεge ni di zhe wu alikama shi wá fenε shi wagana na.

⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tεge ki jã na. A shazheεε di ba tee jã.

⁵ A ta di do faaga jũjũ ni pogoo kii ni. A tee di wεri fin, bani pojehεε bye wã wε.

⁶ Ba caya y'a pa yeree wε, a t'i fanhaña, na waha, bani nire tatii bye ti na wε.

⁷ A nuguro ta di do xhuyo niñε ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye wε.

⁸ A nuguro ta di do nijenje na. A tee di fin, na ε, na pya le. Pile la ma pyaa kelεε taanri (30) pye; la ma kelεε gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

⁹ A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo dε!»

Yesu talenjeε ki kajuu jũjũ

(Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipyijehemεε pu tãan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire ke ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talenjeε ki kãri na.

¹¹ A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra ninmãhãrã ti cemε pu bæeri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bæeri w'a yu pu mu talenjeε ni,

¹² kãnhã:

«P'i já wii xuuni,

ga p'i ganha bu yaaga ja wε.

P'i já niwegee shan xuuni,

ga p'i ganha bu yi naha ce wε.

Lee kaa be wε, pu na guri ba Kile mu,

w'a pu jurumu wu yafa pu mu.»*

Yesu ya nuguro ti wo talenε li kãri jo

(Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talenε le ce-ε ya? Yee na ba talenjeε kisaña bæeri ce dii wε?

¹⁴ Nuguzhi wavã we, Kile jomã w'a nuri.

¹⁵ Sipyii pii di je ba koo jã je wε, jomã pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni, na ba pee jomã pe ninugumã wolo pu funyã ni.

¹⁶ Wee cogo wu na faaga wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomã pu logo, na dã pu na tãvuyo na ni fundanga ni.

¹⁷ Ga nire di je pu na wε, pu da mã wε. Lee wuu na cãnrãmã bu nã pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomã pe wuu na, taapile ni pu juyã na gyεegi.

¹⁸ Piimu pu je ba xhuyo niñε wuu pu je-ε ge, pee na jomã pu logo,

¹⁹ ga ke koñã ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinñε, ni keree kii be wo la na pu cãnri pu funyã ni, fo pu da nagoo pye wε.

²⁰ Nijenje wuu pu je piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye kelεε taanri (30), la je kelεε gbaara (60), la je xhuu nigin (100).»

Talenε lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge

(Luka 8:16-18)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a ceεε shigile wu jũjũ ni laa, m'a wu le karaga nãhã ni? Ta yaaga jũjũ ni be ma ma wu taha wε?»

* 4:12 Ezayi 6:9

22 Yaaga beeri k'a nmoh ge, ki na ba foro kpeenge na, kaa kaa l'a nmoh ge, sipyii beeri na ba lee ce.

23 Wemu na logo ge, wu logo de.»

24 A Yesu di guri li she pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yiyε kaseri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuᅅo ni yeeyε pyaa be wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu.

25 La je wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la je wemu mu we, ali nifenhene lemu be li je wu mu ge, li be na zho wu na.»

Talene lemu l'a jo yeme nivinme pu shizhaa na ge

26 A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Na wa w'a yeme nugi wu kereye ni.

27 W'a nmunoo piige la, w'a yeree na cana xuu la, yeme pu na viin puyε mu, na le, na ta wu ya yaaga ce pu keree ni we.

28 Pile li ma fin na foro jine ki ni, na ba shicene yeege, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni.

29 Ki ba le, na wu ma foro, na ki kon ni wu nmoo ni, bani yaloo ti loduun w'a no.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

30 A Yesu di pu pye sanha: «Wee na ja Kile saanra ti taanna ni naha ni we? Wu na talene leke taga ti kaa jo we?

31 T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi jine na, l'a cere foro jine ke yashi we sama beeri taan.

32 Ga li bu nugi xo, l'a fin, na bele na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri taan. L'a gegboyo yeege, fo shazhere na ja shiire tagi yemu jime ni ge.»

33 Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talene kii tuuyo njehaye ni, pu na ja kiimu logo, p'i ki naha ce ge.

34 Wu bi yu ni pu ni talene baa we, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyε na, w'a kee talene ki beeri kari jo pu mu.

Yesu ya kafεgboh ka yereᅅe
(Macoo 8:23-27; Luka 8:22-25)

35 Kee canuᅅo ki yakuᅅo, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wu she gba wu kadugo.»

36 A p'i sipyiire ti yaha kari. Yesu bye korogo kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A koroyo ya be di binne kari ni wu ni.

37 A kafεgboh ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun korogo ki funuᅅo ni, fo na zhaa di ki ji loh na.

38 Yesu bi bye na nmunoo, korogo ki kadugo yiri, na wu juᅅo taha judahaᅅa ka na. A wu kalaapiire t'i wu je, na wu pye: «Wu Karamogo, wu na da gori loh ni, mu wa lee wii kaa-i ge?»

39 A Yesu di je, na sele kafεge ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafεge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmo pu beeri di yere.

40 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi me we? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i we?»

41 Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puyε pyi: «We na we d'a sii jogo we? Kafεge ni loh be na wu nomεε con.»

5

Yesu ya jinaa kari yeege na wa ni
(Macoo 8:28-34; Luka 8:26-39)

1 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i no Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni.

2 Ba Yesu ya foro ye korogo ki ni we, taapile ni a na wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na je wu ni, na ba wu juᅅo ciri.

3 Wee na we tateenge ki bye faxhuu. Wa shishiin be bi da ja wu po nige we, ni tooo shonhoᅅo be ni we.

4 P'a shonhoᅅo taga wu po tegeε njehene ni, na biriye le wu tooo na. Ga w'a shonhoᅅo yi kon, na biriye yi be kon wolo tooo yi na. Wa shishiin bi da ja wu yereᅅe we.

5 Cana fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuyε jogo ni faaya ni.

6 A wu Yesu na, na wu yaha taliige ni, na baa na she nuguro sin wu fee ni,

7 na jo ni mujuugboḡ ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbotabaaga Ja, Yesu? N'a ma j̄eri, Kile wuu na ma ganha bu na kyeeḡi we!»

8 W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee ná wu ni.»

9 Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu meḡe di j̄e we?» A wu wu j̄o sh̄o na: «Ne meḡe j̄e «W̄e Ya Neh̄e,»» bani jinaa nijeh̄emeḡe pu bi j̄e wu ni.

10 A jinaa p'i wu j̄eri xuuni, na wu ganha da pee k̄ori yeeḡe fiige ki ni we.

11 Lee bi shaagbaga nij̄e ka ta ki na naha yaḡa ki kabanugo.

12 Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu j̄eri na: «W̄u yaha w̄u sh̄e j̄e pii shaalaa pii ni.»

13 A wu s̄o, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na sh̄e j̄e shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaḡa gologoyo yi ni, na j̄e gba l̄h̄o ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi sh̄e kab̄of̄oḡ shuun (2.000) feni.

14 A pee shaanahamaa p'i baa kari, na sh̄e yee paari kanha ki ni, ni siti-inm̄e pu mu. A sipyii p'i foro, na sh̄e lee nibyii li wii.

15 P'a n̄o Yesu na ge, a p'i wee ná wu nid̄eḡe j̄a, jin̄eh̄emeḡe pu bye wemu ni ge. F̄aya yi bye wu na, wu d'a cuuḡo. A p'i fya.

16 Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu j̄ii na ge, a pee di lee paari pu mu.

17 Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu j̄eri na wu foro pu wo fiige ki ni.

18 Yesu nijewo k̄oḡo ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu j̄eri na wu bi da j̄a binne ni wu ni.

19 Yesu ya ta s̄o we, ga na li sh̄e wu na na: «Ta se puga! Kaf̄o Kile ya j̄uḡo j̄aari ma na, na kagb̄oḡo kiimu b̄eri pye ma mu ge, m'a sh̄e kee paari ma puga sh̄eḡn pu mu!»

20 A we ná we di gari. Yesu ya kagb̄oḡo kiimu b̄eri pye wu mu ge, na sh̄e kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logov̄e pu b̄eri mu.

Yesu wa cee wa cuuḡo, na Zhayirusi poro nixhugo j̄e

(Macoo 9:18-26; Luka 8:40-56)

21 A Yesu di guri k̄oḡo ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba l̄h̄o ki j̄o na, a sipyiij̄eh̄emeḡe di ba binne wu f̄e ni.

22 Ayiwa a Kile-p̄eḡe puga j̄uḡoḡo wa di ba, wee meḡe j̄e Zhayirusi. Ba w'a Yesu j̄a tuun wemu ni we, na sh̄e nuguro sin wu f̄e ni,

23 na wu j̄eri saama na na: «Na poro fuceere l'a taxuyo shaa. N'a ma j̄eri, pa ma keḡe taha wu na, k̄nh̄o wu sh̄o, wu bye j̄ii na.»

24 A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyiij̄eh̄emeḡe di daha wu feni, na wu c̄nri.

25 Lee bi cee wa b̄e ta w̄a shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun.

26 W'a bi kanha xuuni w̄ebyii nij̄eh̄emeḡe keḡe ni. Wu keḡe yara b̄eri ya x̄o na yama pu ta pu sanha b̄oḡo we, fo pusama na d̄nri.

27 A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu t̄e ni Yesu kadugo ȳiri, na ba gb̄on wu faden̄e na.

28 Bani wu bi wu funḡo k̄oḡn na: «Ne bu j̄a ta k̄oḡn ye wu faden̄e ke na, ne na juuḡo.»

29 Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li c̄e wu c̄ere ti na, na wee ya cuuḡo.

30 Taapile ni a Yesu di li c̄e wuȳe ni na sef̄ere ta t'a foro wee ni. A wu ḡmahana j̄eri sipyii pu nij̄e ni, na jo: «J̄oḡo w'a k̄oḡn ne faden̄e ke na we?»

31 A wu kalaapiire t'i wu j̄o sh̄o na: «Mu j̄aha j̄e sipyiiire ti ni t'a mu c̄nri, na yegee sanha na j̄oḡo w'a k̄oḡn ma na we?»

32 Ga, a Yesu di ganha na wu t̄an sipyii pu wii, k̄nh̄o wu lee pyev̄oḡo j̄a.

33 Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuȳe pyaa bi lee c̄e. A wu fya na j̄eḡe, na ba nuguro sin Yesu f̄e ni, na yi b̄eri fiin̄e jo wu mu.

34 Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma sh̄o. Ta se j̄an̄iḡe na! M'a sh̄o ma kanhama pu na!»

35 Na Yesu yaha pee jom̄o pu na, a sipyii pii di ba na ȳiri Kile-p̄eḡe puga

ɲunɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceere l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunɲɔ peɛ Karamɔgɔ wu na wɛ?»

³⁶ Ga Yesu ya ta ɲaha taga pee jomɔ pu yiri wɛ, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wɛ; dɔ ye nɛ na.»

³⁷ W'a ta sɔɔ wa shishiin bɛ wu pinne ni wu ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana.

³⁸ A p'i nɔ Kile-peɛɲɛ puga ɲunɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a peɛ. Sipyiɲehɛmɛɛ pu bye wà, na mɛhɛɛ suu, na sipyaa waa.

³⁹ A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mɛhɛɛ suu, na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ? Pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.»

⁴⁰ A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bɛɛri yeege kpɛɛngɛ ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to we, ni wu nu we, ni wu wo kalaapiire taanri we, a pee di binne jé wà.

⁴¹ A wu fuceere li co li keɲɛ na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri ɲɛ: «Fuceere, nɛ w'a ma pye mu, yiri!»

⁴² Taapile ni a fuceere l'i yiri na ɲaari. Li yee wa bye kɛ ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni.

⁴³ Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li cɛ wɛ. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

*Nazarɛti shɛɛn ya dɔ Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Luka 4:16-30)*

¹ Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a lɛ ge, na she wà. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni.

² Ba cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wu she jé cadɛɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wu she jé Kile-peɛɲɛ puga ki ni, na ɲɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyiɲehɛmɛɛ di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wɛ? Te fungɔngɔ fɛɛɛ te t'a kan wu mu ge, tee ɲɛ ɲaha wɛ? Kii kakanhanɔaa kii di wa byi wu mu dii wɛ?»

³ Ta wu ɲɛ mɛ Mariyama ja mɛnizhe wu wɛ? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dɔ Yesu na wɛ.

⁴ Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya peɛɲɛ taa xuu bɛɛri ni, fo wuyɛ pyaa kulo, ni wu cebooloo niɲɛ ni, ni wuyɛ pyaa puga.»

⁵ Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wɛ, fo na wu keɲɛ ye taha yama fɛɛ nigin nigin wa na, na pee cuunɔ.

⁶ Pu na pye pu ya dɔ wu na wɛ, a lee di wu fo.

*Yesu ya wu kalaapiire kɛ ni shuun
wu tun
(Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6)*

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni.

⁷ A wu wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na.

⁸ A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaanɲi, yi ganha bu yaaga katii lɔ wɛ, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lɔ wɛ, kelee kushɛyɛɛyɛ wɛ, yi ganha bu waripyaa lɔ wɛ!»

⁹ Y'i tanhaya le, ga yi ganha bu fad-eye shuun le wɛ.»

¹⁰ A wu pu pye: «Yi bu jé puga bɛɛri ni kulo lemu ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ.

¹¹ Xuu wa shɛɛn bu zhe pu da yi tirige wɛ, kelee pu ya yi jomɔ logo wɛ, yi ba fòro y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe ɲahara wo wà. Lee na ba bye sɛɛri kaa pu fɛni.»

¹² A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburajɛ jo pu jurumu wu na.

¹³ P'a jinɔɲehɛmɛɛ kɔri yeege sipyii-ire ti ni, na sinme tìre yama fɛɛ niɲehɛmɛɛ na, na pu cuunɔ.

*Hɛrɔdi hakili ya wuregi
(Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9)*

¹⁴ Saannaa Hɛrɔdi ya Yesu kaa logo, bani wu mɛgɛ ki bi foro xuu wu bɛɛri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a ɲɛ na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhanɔaa kii na.»

15 Pii bi yu na: «Kile tudunmɔɔ Eli wu jɛ wii.» Pii bɛ di yu na: «Kile tudunmɔɔ watii wu jɛ wii, ba taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu jɛ wɛ.»

16 Ba Hɛrɔdi ya yee logo tuun wemu ni wɛ, na jo: «Yohana wu jɛ wii, nɛ pu pye p'a wemu wo jɔnɔ kɔn ge. W'a jɛ na foro xu ni.»

*Yohana Batizelipye xugana
(Macoo 14:3-12)*

17 Yi li cɛ na Hɛrɔdi yɛ pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shɔnhɔyɔ le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu leɲɛ

18 Bani Yohana bi li shɛɛ wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona shɔ leɲɛ wɛ.»

19 A Hɛrɔjasi luu di yiri xuuni Yohana taan, na giin di wu gbo, ga Hɛrɔdi wuu na wu bi da ja wu gbo wɛ.

20 Hɛrɔdi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li cɛ na zɔsaama fɔɔ ni fɛfɛɛɛ sipya wu jɛ wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jomɔ pu ma Hɛrɔdi zɔ wu wuregi, ga lee bɛ na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jomɔ nuri.

21 Ga Hɛrɔjasi ya pa cazaɲa ka ta: Hɛrɔdi cazege caɲa ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagbɔhɔ ki sipyii, ni wu sɔrɔsii jɔnɔfɛɛ, ni Galile sipyigbɔɔ pu mu.

22 A Hɛrɔjasi poro fucɛɛɛɛ l'i jɛ wà, na xhɔnhɔ. A lee di daan Hɛrɔdi ni wu sipyiirilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fucɛɛɛɛ li pye: «Yaaga yaaga kaa li jɛ ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.»

23 A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha nɛ mu, nɛ na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke bɛ.»

24 A fucɛɛɛɛ l'i foro, na shɛ li nu wu yege na: «Di naha jɛɛri wɛ?» A nu wu li jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye jɔnɔ.»

25 Taapile ni a fucɛɛɛɛ l'i gari tɔvuyo na saan wu yiri, na shɛ wu pye: «Nɛ funɲɔ ki wa, m'a Yohana Batizelipye jɔnɔ taha yaaga ka na nimɛ, ma kan na mu.»

26 A lee di saan wu naha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kaa na xɔ

wu sipyiirilee pu jii na, wu ya ja li she wɛ.

27 Taapile ni a wu sɔrɔsi nigin wa tun, na wu shɛ ba ni Yohana jɔnɔmuu ni. A wee sɔrɔsi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na shɛ Yohana jɔnɔ ki kɔn,

28 na ba ni jɔnɔ ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fucɛɛɛɛ li mu, a l'i shɛ ki kan li nu wu mu.

29 Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo wɛ, a t'i shɛ wu nixhugo ki lɔ na shɛ le faɲa ni.

*Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfɔnɔɔ
kaguro mu*

*(Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17;
Yohana 6:1-14)*

30 Ayiwa, Yesu bi Tudunmɔɔ piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki bɛɛri paari wu mu.

31 Sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi se Yesu yɛ yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tɛɛɛ ya ja ta pu mu p'i li wɛ. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu shɛ sige ki ni xuu wa ni, wu yɛ na, kɔnhɔ y'i ɲmɔ jɛri.»

32 A p'i jɛ kɔrɔgɔ ka ni, na laha sipyiire ti taan na kari sipɔnɔ ki xuu wa ni.

33 Ga, a sipyiɲɛhɛmɛɛ di pu ɲa takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu ɲaha tatagaɲa na, na pu tashɛɛɛ cɛ. A p'i ganha na yiri kulogoo ki bɛɛri ni, na fe na gaɲi tɔɔyɔ na wee xuu wu ni, na shɛ nɔ Yesu ni wu kalaapiire ti ɲaha na.

34 Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni wɛ, na pee sipyiɲɛhɛmɛɛ pu ɲa, a pu ɲiɲaara di jɛ wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa dubyaa jɛ wɛ. A wu jɔ kɔn na pu kalaa kaɲɛhɛɲɛɛ ni.

35 Ba caɲa k'a pa digi wɛ, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Caɲa k'a xɔ, wɛɛ di jɛ sipɔnɔ ni naha.

36 Sipyii pu yaha p'i shɛ kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i shɛ yalige shɔ wà.»

37 A Yesu di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyɛ pyaa ya cɛ sipyiire t'a ɲɛhɛ ɲɛhɛgana lemu na ge, ta wari dɛɲɛɛ xhuu shuun yalige bɛ na pii yaa ya?»

³⁸ A Yesu di pu pye: «Buuri nuyɔ juu y'i wa yee mu wɛ? Yi shɛ yi pɛrɛgi!» P'a shɛ yi pɛrɛgi ge, na wu pye: «Buuri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun.»

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti bɛeri tɛnɛ ɲapurege ki ɲuɲɔ ni kuruyo kuruyo.

⁴⁰ A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), kɛɛɛ kaguro kaguro (50).

⁴¹ Lee kadugo na a Yesu di yee buuri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na ɲaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri nuyɔ yi kɛgi kɛgi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yerenɛ sipyii pu tɔan, na fyaa shuun wu bɛ taa taa pu bɛeri na.

⁴² A pu bɛeri di li na din.

⁴³ Buuri ɲukɛgɛyɛ ni fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya kemɛ fo na saganɲaa kɛ ni shuun ɲi.

⁴⁴ P'a namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) tɔrɔ wee buuri wu livɛɛ ni.

*Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuɲɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)*

⁴⁵ Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jɛ kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu ɲaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyiire ti yaha ge.

⁴⁶ Ba w'a pu yaha wɛ, na dugi kari faaboboɲɔ ka na, na shɛ Kile ɲɛeri.

⁴⁷ Piige k'a pa wɔ, kɔrɔgɔ k'i ɲɛ gba lɔhɔ ki ɲiɲɛ ni, Yesu di ɲɛ wu ye ɲiɲɛ ki na.

⁴⁸ A wu wu kalaapiire ti ɲa t'a kanha kabiinɲɛ ki fɛni, bani kafɛɛgɛ ki bi jirini pu na. Ba xhupee mɛhɛɛ suduun ya nɔ wɛ, a Yesu di ganha na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di doro pu tɔan.

⁴⁹ Ba p'a wu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni wɛ, na ganha na giin na yafugunɔ li, na wá na xhuulo xuuni.

⁵⁰ Bani pu bɛeri pu bi wu ɲaa. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»

⁵¹ Lee kadugo na a wu jɛ fara pu na kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛgɛ k'i yere. A l'i bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu.

⁵² Bani kakanhana lemu l'a pye buuri nuyɔ yi shizhaa na ge, pu ya lee cɛ ta wɛ, pu fungɔnyɔ yi bi tɔ.

Yesu ya yama fɛɛ cuuɲɔ Zhɛɛzarɛti fiige ki ni

(Macoo 14:34-36)

⁵³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhɛɛzarɛti fiige ki ɲiɲɛ ki na, na pu kɔrɔgɔ ki pɔ wà kɔɲɔ ki na.

⁵⁴ P'a foro ye kɔrɔgɔ ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu cɛ.

⁵⁵ A p'i kee fiige ki bɛeri paa. Pu bu logo na wu ɲɛ xuu bɛeri ni, p'a ganha na yama fɛɛ ni pu yasinɲɛyɛ tugoo na se wà ke wu yiri.

⁵⁶ Xuu bɛeri ni Yesu ya shɛ ge: kugbɔhɔɔ la, kupiire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fɛɛ pu ni caanya yi na, na wu ɲɛeri na wu yere p'i gbɔn wu fadegenɛ ke ye na. Sipyii piimu bɛeri p'a bi gbɔn kee na ge, pee bɛeri bi cuuɲɔ.

7

Kalaa wemu w'a ta wu sefɛɛ pu mu ge

(Macoo 15:1-9)

¹ Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii ya pa ba na yiri Zheruzalɛmu ni, na ba binnɛ Yesu tɔan.

² A p'i li sɛeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔrɔyɔ ni, lee kɔri ɲɛ pu ya pu keye je wɛ.

³ Farizhɛɛn ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na bɛ ni pu sefɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki ni wɛ.

⁴ Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa wɛ. Pu bi kalɛgɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ kii bɛ pyi sanha, ma na jo cɛɛgbuu jegana, ni shɔɔ, ni dajaa yagbegeye jegana.

⁵ A Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya wɛ sefɛɛ pu wo kalɛgɛɛ ki koo ɲaari wɛ, fo na tɛrɛ na li ni pu kenɔrɔyɔ ni wɛ?»

6 A Yesu di pu pye: «Ezayi ya ka-panaa kiimu jo yee shuun shuun jovee pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

«Noyɔ ye ni pii sipyii pii ya ne peɛ, ga pu zɔɔɔ d'a lii ne na fo xuuni.

7 Tawaga ni p'a ne peɛ, pu wo kalaa w'i je sipyii wo jomɛɛ ye.»*

8 Yee wa Kile jomɛɛ yeɛri, na sipyii wo kalɛɛ pyi.»

9 A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo jomɛɛ ki shege, kɔnhɔ yi da yi tii kalɛɛ pyi.

10 Kile tudunmɔɔ Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu peɛ.» Na jo sanha: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

11 Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tege ge, wee je Koriban.» (Lee kari je wee ya kan xɔ Kile mu.)

12 Yee da ga weefɔɔ yaha wu wu to ni wu nu wu tege nige we.

13 Lee funɔɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye jɔnɔ baa ni yi wo kalɛɛ ki ni. Yee wa kii shi keree nijehenje pyi.»

Keree kiimu k'a sipya nɔɔgɔ ge (Macoo 15:10-20)

14 A Yesu di sipyiire ti yiri sanha, na pu pye: «Yi beeri pu niwegee shan, y'i ye logo!

15 Yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da ja wu nɔɔgɔ we. Ga lemu l'a fɔro sipya zɔ we ni ge, lee l'a wu nɔɔgɔ.

16 [Wemu na logo ge, wu logo de!]

17 Ba Yesu ya laha sipyii pu taan na je puga we, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talene li kari na.

18 A wu pu pye: «Yee be, yee sanha fungonyɔ ta-e ya? Ta yee ya li ce nago yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, kee da ja wu nɔɔgɔ-e we?»

19 Bani kee ya jin wu zɔ ni we. Ga wu yacere le ni kee ma je. Lee kadugo na na ba foro yaara tashenge ke ni.» (Pee jomɔ pe funɔɔ ni Yesu ya li she na yalige beeri ki je fefee.)

* 7:7 Ezayi 29:13 * 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

20 A Yesu di jo sanha na: «Le l'a fɔro sipya funɔɔ ni ge, lee l'a ma nɔɔgɔ.

21 Sipya funɔɔ, lee kari je wu zɔ we. Fungonkuuyo ye beeri wa fɔro wa, ni cessaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu,

22 ni dɔdɔɔɔ, ni jɛgbɔɔ, ni kuumɔ, ni nafaanra, ni popama, ni jepereɛ, ni mekyeegere, ni na maye shee, ni fungongɔ baara.

23 Kii kakuunɔɔ kii beeri wa fɔro sipya funɔɔ ni, kee k'a sipya nɔɔgɔ be.»

Shi watii shen cee wa ya da Yesu na (Macoo 15:21-28)

24 Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she je puga ka ni. Wu funɔɔ bye sipya be wu wu sanha ce wa we. Ga wu ya ja nmɔhɔ we.

25 A cee wa di wu kaa logo, jina di je wee poro fuceere ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fee ni.

26 Wee cee wu bye Yawutu we, Fenisi shen wu bye wii. A wu Yesu jere ni na wu jina wu kari yeege wu poro fuceere li ni.

27 Ga, a Yesu di talene la jo wee cee wu mu na: «Yere nɔhɔpiire t'i fenhɛ li, t'i din. Bani li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wa pobiire mu we.»

28 A cee wu jo: «Yee wa can Kafɔɔ. Ga tabali wu nɔhɔ wo pobiire ti wa nɔhɔpiire ti yalimahara ti li.»

29 Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomɔ pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fuceere li ni.»

30 A wu guri kari puga, na she porofɔɔ wu nijuunɔ ta yasinnege ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuunɔ

31 Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidon ni, na Dekapoli fiige ki kan jeri, na nɔ Galile Gba wu jɔ ki na.

32 A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu jere ni na wu wu keje taha wee na.

33 Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu taan ni wee na wu ye ni, na

shε wu kabεhεε le wee ná wu niwegee ni, na jɔlɔhɔ tugi, na gbɔn wu jile na.

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na ηmɔgaɲa yeege, na wee ná wu pye: «Efata!» (Lee kɔri jε «Nɔ mugi!»)

³⁵ Taapile ni a ná wu niwegee k'i mugi, a jile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu bεeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin bε mu wε. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu wε, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu na.

³⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki bεeri k'a jɔ xuuni. W'a boboo bε pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔ shishεεrε mu
(Macoo 15:32-39)

¹ Yee caya yi na sipyiηehεmεε bi pa binne sanha, jɔyalige ka shishiin di jε pu mu wε. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye:

² «Pii sipyii pii ninaara ti wa nε ni, bani ninaa jε pu caɲa taanri wogo nε yiri naha, jɔyalige ka shishiin di jε nige pu mu wε.

³ Nε bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xhɔ koo na, bani pii tayiriye y'a lii pu ni xuuni.»

⁴ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii jɔ sha naha ke sipɔɲɔ ke ni wε?»

⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri juyɔ juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Buuri juyɔ gbarashuun.»

⁶ A wu sipyiire ti pye na pu tiin jinε ki na. A wu yee buuri juyɔ gbarashuun wu lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na.

⁷ Fyagaa kii bε bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee bε

wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee bε taa taa pu na.

⁸ A sipyiire t'i li na din. A kalaapiire t'i saganaa gbarashuun jɔ buuri jukoroyo yi saya na.

⁹ Pee yalilimεε p'a bi sipyii kabɔfoɲɔ shishεεrε (4.000) xɔ. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari.

¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Dalamannuta fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p'a nɔ wà wε, a Farizhεen di ba nɔ, na nakaara jɔ kɔn ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu jaha sheshεεrε kakanhana la pye shε pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, kɔnhɔ p'i wu taanna wii.

¹² A Yesu di ηmɔgaɲa yeege xuuni, na jo: «Naha na ninaa sipyii di jaha sheshεεrε kakanhana shaa wε? Can na n'a da yi jo yi mu, jaha sheshεεrε kakanhana la shishiin da zheε pu na wε.»

¹³ Lee kadugo na a wu laha pu tãan, na jé kɔrɔgɔ ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizhεen ni Herɔdi wo buuri shizhεnhεrε te
(Macoo 16:5-12)

¹⁴ Kalaapiire ti funɲɔ bi wɔ, ti ya ta buuri lɔ wε, buuri bε di bye pu mu kɔrɔgɔ ki ni wε, fo buuri juyɔ nigin yε.

¹⁵ A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yiyε kasεri Farizhεen wo buuri shizhεnhεrε* te, ni Herɔdi wuuro te na dε!»

¹⁶ A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani buuri jε wée mu wε.»

¹⁷ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Naha na yee di yu na buuri jε yee mu-i wε? Yee sanha sii ye jaha cε nimε bε-ε ya? Yee funyɔ y'a tɔ gε?»

¹⁸ Nii jε yee mu; y'i wa jaa-i gε? Niwegee jε yee mu; y'i wa nuri-i gε? Yee funyɔ ya dun kaa na-ε gε?

* **8:15 Shizhεnhεrε** nifenhεfenhεnεε ki ma faranimyε niηehεmεε pye p'a yiri. Wee cogo we ninumɔ na tafɔnrɔ nifenhεfenhεnε bu shε da wée zɔlɔ pu ni, lee na já wée munaa li kyεεgi.

19 Ne buuri juyɔ kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganɔaa juu yee d'a ni yee buuri nukoroyo yi saya na we?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Ke ni shuun.»

20 «Ne buuri juyɔ gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabɔfonɔɔ shishɛɛɛ (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, saganɔaa juu yee d'a ni yee buuri nukoroyo yi saya na we?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Gbarashuun.»

21 A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi naha ce nime be-e ge?»

Yesu ya fyɛn wa cuunɔ Betisayida ni

22 Ba p'a nɔ Betisayida ni we, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyɛn wa ni, na wu jɛeri na wu kpɔn wu na.

23 A Yesu di fyɛn wu co wu keje na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she jɔlɔhɔ le wee nɔ wu jɔni ni, na wu keje taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga naa ya?»

24 A fyɛn wu wu naha yirige na jo: «Ne w'a sipyii pu naa ba tiire wa we; ga p'i naari.»

25 A Yesu di wu keye taha sanha wee nɔ wu jɔni na. A wu wii xuuni, na juunɔ, na yanmuyɔ yi beeri na shɔnri.

26 A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha je kulo li ni we!»

Pyɛeri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu

(Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

27 Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaanji Sezare Filipe taan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ ne jɛ we?»

28 A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii be di yu sanha na Kile tudunmɔ wa.»

29 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di jɛ jɔgɔ we?» A Pyɛeri di wu pye: «Kirisa mu jɛ.»

30 A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo
(Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti jɔ kɔn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔleɛ, ni saraya naha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na jɛ.»

32 A wu yi fiinne jo pu mu. A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jɔ kɔn na yu ni wu ni.

33 Ga, a Yesu di nmahana jɛri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyɛeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungɔngɔ jɛ Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

34 Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lo taha na feni.»

35 Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa ne ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu munaa jɔnɔ wolo jiga na.

36 L'a naha jɔ sipya na wu konɔ yanmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni we?

37 Yaaga keke sipya di da ja daga wu munaa jɔnɔ wolo we?

38 Nijaa wo sipyii pii jɛ jurumupyii, p'i ya tii Kile naha taan we. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya ne ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu be na ba shiige le wuyɛ ni weefɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔrɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fefɛɛɛ melekɛ pu ni.»

9

1 A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te na tapaga ni, ni fanha ni we.»

Yesu jɛwiine l'a jɛri
(Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)

2 Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni

Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni pu ye na. A wu ɲewiine l'i she ɲeri pu ɲii na.

³ A wu faya y'i ganha na ɲi, na fiinne fiinneɣana la na, wa shishiin ɲe ɲiɲe na wemu na ja yaaga fiinne di mu xɔ we.

⁴ A p'i Eli ni Musa ɲa wu na yu ni Yesu ni.

⁵ Lee na a Pyeri di Yesu pye: «Wu Karamɔgɔ, wɛ bu gori naha, lee ya ɲɔ xuuni de. Wu buguloo taanri yereɲe, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.»

⁶ Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee ce we, bani pu bi fya xuuni.

⁷ A ɲahaɲa ka di ba pu tɔ, a mujuu la di foro kee ɲahaɲa ki ni na: «Ne ɲidaan Ja wu ɲe we. Wu kaa l'a dan ne ni. Y'a wu nijoyo nuri!»

⁸ Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii ɲa nige we, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faabobonɔ ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a ɲa ge, na pu ganha bu lee ɲaha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba ɲe na foro xu ni tuun wemu ni.

¹⁰ A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ ni. A p'i puyɛ yege na: «Sipya Ja wu na ɲe na foro xu ni, lee kɔri ɲe dii we?»

¹¹ A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa we?»

¹² A wu pu ɲɔ shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fenhe pa, na ba keree ki beeri gbegelevonɔ gbegele. Ga ɲaha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni we, na pu na ba zhe wu ni we?»

¹³ Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu ɲidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we.»

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge

(Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa je kalaapiire tisara ni we, na sipyinehemɛɛ ta p'a pu maha, saliya karamɔgɔlɔɔ p'i ɲe na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni.

¹⁵ Sipyiiire t'a Yesu ɲa tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

¹⁶ A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni we?»

¹⁷ A na wa di wu ɲɔ shɔ sipyiiire ti te ni na jo: «Wu Karamɔgɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni.

¹⁸ Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan ɲiɲe na. Kakaya na ganha na fɔro pya wu ɲɔ ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Ne yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kɔri yeege wu ni, ga p'i ya ja we.»

¹⁹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ɲe n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu, fo tuun weke ni we? Pa ni ma pya wu ni!»

²⁰ A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ɲa we, taapile ni a jina wu wu ɲahara xuuni, a wu do ɲiɲe na, na gologolo. A kakaya di ganha na fɔro wu ɲɔ ni.

²¹ A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun weke ni le ya wu ta we?» A wu wu ɲɔ shɔ na: «Fo wu nɔhɔpiire tuun ni.

²² Teegeɛɛ niɲehɛɲɛɛ ni jina wu ma wu shan na ni, ni lɔhɔ ni, kɔnhɔ wu xhu. Ma bi jani yaaga na, ɲunɔ ɲaari wu na, m'a wu tege!»

²³ A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree beeri k'a ja pye n'a daa fɔɔ mu.»

²⁴ Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Ne da ma na, pa na tege m'a n'a daa baara ti wolo na funɔ ni.»

²⁵ Yesu ya li ɲa sipyiiire t'a gburogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo ɲudunnɔ, ne w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha je wu ni nige bada we.»

²⁶ A jina wu xhuulo, na funana li ɲahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki ɲe, fo sipyinehemɛɛ bi yu na: «W'a xu.»

²⁷ Ga Yesu di funana li keɲe ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

28 Ba Yesu ya pa jé puga wε, na wu ni kalaapiire ti yaha pu yε na. Ap'i wu yege na: «Naha na wèe di ya já we jina we kōri yeege pya wu ni-i wε?»

29 A Yesu di pu jə shə na: «Ke jina tuugo ke ya fōro forogana la shishiin na ni Kile-ɲεεge be wε.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲε wu jo sanha (Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 A p'i yiri wà, na Galile fiige ki ja toro na gaanji. Yesu funɲə bye pu wu sanha cε wε,

31 bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipyaa Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a ɲε.»

32 Ga pu bi pee jomə pu kōri cε wε, na fya pu ya já wu yege pee keree na wε.

Weke w'i ɲε nahagbaa fə wε? (Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 A p'i nə Kapεrinomə ni. Yesu ni-jege na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara teke na yi bye koo li na wε?»

34 Ga, a p'i cari, bani pu bi puyε yegee koo li na na weke wu ɲε pee beeri wo nahagbaa fə wε?

35 Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funɲə bi ɲε na pye nahagbaa fə, w'a yaa na pye pu beeri kadugo yiri wo, ni pu beeri kapye-bye.»

36 A wu nəhəcεεε la lə, na lee yereɲε pu niɲε ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na:

37 «Sipyaa sipyaa w'a le nəhəcεεε le la shi co xuuni nε wuu na ge, nε w'a co xuuni. We w'a nε co xuuni ge, wee ya nε co xuuni wε, ga nε tunvə wε w'a co xuuni.»

Sipyaa wemu ɲε wèe pεn wε, wèe nii wu ɲε wii (Luka 9:49-50)

38 A Yohana di Yesu pye: «Wù Karaməgə, wèe ya ná wa ɲa, wu na jinaa kōri na yeege sipyii ni mu mεge na. A wèe di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi wε, bani wu ɲε wèe wa wε.»

39 A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu ɲaha kən wε, bani sipyaa wa shishiin da já kakanhana pye nε mεge na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a nε joguumə yu wε.

40 Bani sipyaa wemu ɲε wèe pεn wε, wèe nii wu ɲε wii.

41 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a cεεgbuu nii ləhə kan yi mu y'a gba na bani yi ɲε Kirisa wuu ge, weefə da ga fə lee wo kuduun ni wε.

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee jə yaha (Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

42 «Te nəhəpiire te t'a dà nε na ge, sipyaa sipyaa w'a le la ɲunɲə kyεεgi ge, li bi da bəɾə weefə mu, na faatabaaga pə wu katige ni, na wu wá suumə ləhə ni.

43 Ma keɲε bi ɲε kapunɲə di ma le jurumu ni, ki kən. Ma keɲε nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pəɾə ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha Jahanεmε ni nafugibaaga ni. [

44 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.]

45 Ma təgə bi ɲε kapunɲə di ma le jurumu ni, ki kən. Ma təgə nigin wo na jé Alijinε ni, lee ya pəɾə ma mu, ma təgə shuun wo wu wá Jahanεmε ni. [

46 Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.]

47 Ma nii bi ɲε kapunɲə di ma le jurumu ni, li wehε wolo. Ma nii nigin wo na jé Kile wo saanra ti ni, lee ya pəɾə ma mu, ma nii shuun wo wu wá Jahanεmε ni.

48 «Wee xuu wu ni, wu fyenyε ya xhuli wε, kee na ki ya furi wε.»*

49 «Bani ba l'a saha na suumə le shiga ni wε, mu l'a saha jurumupyii be pu sorogo na ni.

50 Suumə ya jə, ga pu tipoomə bu foro pu ni, ɲaha ma da daga pu taan sanha wε? Suumə pu pye yiyε pyaa ni, ɲaɲinε di bye yi tε ni.»

* 9:48 Ezayi 66:24

10

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa na ge

(Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

¹ A Yesu di yiri wà, na gari Zhude fige ki ni, ni Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri. A sipyiire t'i ba binne wu tãan sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wɛ.

² A Farizhɛɛn pii di fulo wu na, na wu pɛri. Ap'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ ya?»

³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɔmɛɛ leke Musa d'a jo yee mu wɛ?»

⁴ Ap'i jo: «Musa ya koro kan wèe mu na wa ba da wu shɔ yaha, na wufɔɔ wu fɛnhɛ gbaxɔɔrɔ sɛmɛ yàa kan wu mu wu na wu yaha.»

⁵ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le jɔmɛɛ le ka na kan yee mu.

⁶ Ga fo konɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, Kile ya pu yàa ná ni cee.

⁷ Lee wuu na ná na ba wu to, ni wu na yaha, na nɔrɔ wu shɔ na.

⁸ Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funɔ ni pu jɛ nige shuun wɛ, ga fo nigin.

⁹ Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wɛ.»

¹⁰ Ba p'a jé puga wɛ, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha.

¹¹ A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, na watii lenɛ ge, dɔdɔɔrɔ m'a pye ma ceshiime wu shizhaa na.

¹² Wee cogo wu na cee bɛ bu foro wu poo mu, na gbaga je ná watii mu, dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³ Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni.

¹⁴ Yesu ya lee ja ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire ti pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn wɛ! Bani pee shi tuugo wuuro ti jɛ Kile wo saanra te.

¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛɛ jɛ-ɛ wɛ, wee da ga ba jé ti ni bada wɛ.»

¹⁶ Lee kadugo na a wu nɔhɔpiire ti lɔ, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pɛn Kile wo saanra ti ni

(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)

¹⁷ Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo lɔ na gaanji wɛ, a ná wa di baa nɔ, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu yege na: «Karamɔgɔsaama, jaha nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?»

¹⁸ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kile yɛ.

¹⁹ M'a Kile wo jɔmɛɛjogoo ki cɛ na: «Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyijii na wɛ! Ma ganha bu wa njmahana wɛ! Ma da ma nu ni ma to pɛlɛ!»

²⁰ A wee ná wu jo: «Karamɔgɔ, fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni nɛ jɔ kɔn na kii koro jaari.»

²¹ A Yesu di wu wii ni taanɛɛɛɛ ni, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuunɔ. She ma kenɛ yanmuyɔ yi beeri pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na fɛni!»

²² A pee jomɔ p'i wu jaha tanha na gaanji, bani naafuugbɔ wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu tãan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pɛn Kile wo saanra ti ni dɛ!»

²⁴ A pee jomɔ p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kile wo saanra ti jeme p'a pɛn dɛ!»

²⁵ Nɔhɔjɔ jeme ya taan museni wii ni na toro, naafuugbɔ fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.

²⁶ A l'i bye tɛhɛɛ baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puyɛ pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?»

27 A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wε, ga li na já bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani wε.»

28 A Pyεeri di wu pye: «Li wii, wèe ya kahari yanmuyɔ bεeri ni, na daha mu feni.»

29 A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerεye, nε ni Jozaama pe wuu na ge,

30 weefɔɔ na ba yee bεeri yahanɔaa xhuu nigin (100) ta ke konɔ ke na: piyεye, ni ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni kerεye, na kanhama bε ta, na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama bε ta jiga na.

31 Ga nahagbaa wuu nijehemεε na ba bye kadugo yiri wuu, kadugo yiri wuu nijehemεε na bye nahagbaa wuu.»

Yesu ya wu xu ni wu jε wu jo sanha (Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)

32 Koo na pu bye na gaaji Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti nahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyεegi. Sipyii pii p'a taha pu feni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu kε ni shuun wu ye ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee jɔ kɔn na yu pu mu.

33 A wu pu pye: «Wù wii gaaji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyaa Ja wu le wà saraya jaha shɔɔnriwεε jɔɔfεε ni saliya karamɔɔlɔɔ pu kenε ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii kenε ni, wemu jε Yawutuu shi wε.

34 Wee na ba zhehe wu na, na jɔlɔhɔ tugi wu na, na wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu gbo. Cana taanri wogo ki na w'a jε.»

Yakuba ni Yohana ya nahagbaa fεεε shaa Yesu mu

(Macoo 20:20-28)

35 Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wù Karamɔɔ,

kaa le wù da ba jεeri ma mu ge, wù la jε m'a lee pye wù mu.»

36 A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin nε leke pye yi mu wε?»

37 A p'i wu jɔ shɔ na: «Ma sɔɔ m'a nahagbaa fεεε tatiinyε yi kan wù mu: nigin wa di diin ma kanige cε, wa di diin ma kamεne cε, ma saanra nɔɔɔ wuuro ti ni.»

38 Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa jεeri ge, yee wa li cε wε. Kanhama cεεgbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya? Kelee nε na ba batize kanhama ni gberigberiwemu ni ge, yee na já batize yee ni ya?»

39 A p'i wu pye: «Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba nε wo cεεgbuu li ni. Nε na ba batize kanhama ni gberigberiwemu ni ge, yi na ba batize yee bε ni.

40 Ga na tiin nε kanige cε, kelee nε kamεne cε, nε jε yee tatiinyε yi kanvɔɔ wε. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

41 Ba kalaapiire kε wu samaa ya yee logo wε, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan.

42 Lee na a Yesu di pu bεeri yiri na jo: «Y'a li cε na shi wemu jε Yawutuu wε, pii p'a wii jɔɔfεε wee shi wu jɔɔ ni ge, pee ya pu jɔɔfεεε pyi wu na, pu sipyigbɔɔ p'i pu fanha shεε wu na.

43 Ga li da ba bye mu yee te ni wε. Yee wa funɔɔ bi jε wu bye sipyigbɔɔ, wufɔɔ wu pye pusamaa wo kapyebye.

44 Yee wa funɔɔ bi jε wu bye nahagbaa fɔɔ, wu pye pusamaa bεeri wo bulo.

45 Bani Sipyaa Ja wu ya ta pa kɔnhɔ sipyii di ba kapyenεε pyi wu mu wε. Ga w'a pa, wu ba kapyenεε pyi sipyii mu, wu wu munaa kan l'i bye sipyijehemεε wo juwuuro saraa.»

Yesu ya fyεn Batime cuunɔ

(Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

46 Lee kadugo na a p'i nɔ kulo la ni, lee mεge jε na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyijehemεε ya pa foro Zheriko ni wε, lee bi fyεn wa

nideenge ta koo li na, wee na saraya jεeri. Wee bye Time ja Batime.

47 W'a logo na Nazareti shεen Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, nuna jaari na na!»

48 Sipyijehemεε ya jo ni wu ni na wu co wuyε na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, nuna jaari na na!»

49 A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyen wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu tenε, yiri! W'a ma yiri!»

50 A wu wu fadenε wá, na sira yiri, na fulo Yesu na.

51 A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin nε leke pye ma mu wε?» A fyen wu wu na shó na: «Karamogó, di da naa!»

52 A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuunó.» Taapile ni a wu ganha na naa, na daha Yesu feni koo li na.

11

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jε wε

(Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

1 Ba p'a tεεηε Zheruzalemu na wε, a p'i nó Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviye faabobonó ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun,

2 na pu pye: «Yi she yi nahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na kafabige ka nibogó ta wà, sipya sanha dugi na kemu na wε, y'i kee sanha yi pa naha!»

3 Sipyaa wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wε?» Yi weefó pye: «Wèe Kafó wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kurunó na pa ma kan.»

4 A p'i gari, na she kafabige ka nibogó ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha.

5 Sipyii pii pu bye wà ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana naha na wε?»

6 A p'i pu na shó ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A pee sipyii p'i sóo na p'a gaani ni ki ni.

7 Ba p'a nó ni kafabige ki ni Yesu yiri wε, na pu fadegbóyó ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na.

8 A sipyijehemεε di pu fadegbóyó pii koo li ni. A pii be di weburiye kón tεye ni, na yee pii koo li ni.

9 Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu nahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kile w'a sóni! We w'a ma Kafó mεge na ge,

wee jε duba pya!»*

10 «Wù to Dawuda wo saanra te t'a ma ge,

Kile wu duba ti mu.

Masónó k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni.»*

11 Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni wε, na gari Kile-pεεηε pugbóhó ki ni, na she ki kabaya yi beeri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka lanji (Macoo 21:18-19)

12 Kee cana ki nimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta.

13 Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka na, wεε di jε ki na. A wu she ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nó ki na wε, wu ya yaaga na wε, fo wεye ye. Bani nitoronó pyeduun bi sanha nó wε.

14 Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipya da ga mu pya li nige bada wε.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

Yesu ya Kile-pεεηε pugbóhó ki pye fεεfεε

(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)

15 P'a nó Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di jé Kile-pεεηε pugbóhó ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zhó pyi wà ge, a wu ganha na pee kóri na yeege. A wu wari faavεε pu wo tabalaa pee, ni gbegebe shazhεεε perεvεε pu wo yatiinye yi jeri buri.

16 W'a ta sóo yaaga perεvóo wa shishiin wu toro Kile-pεεηε pugbóhó ki kaana ki ni wε.

* 11:9 Zaburuu 118:26 * 11:10 2 Samuweli 7:11-14

17 A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni we na: <Pu na ba ne puga ki pyi shi wu beeri wo Kile-nerenge puga we?»*

Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

18 Ba saraya jaha shonrivεε junoφεε, ni saliya karamogoloo p'a yee logo we, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu juyoo co xuuni.

19 Ba yakonoo k'a no we, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na (Macoo 21:20-22)

20 Kee cana ki jimuguro jisoo go ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki ja k'a waha fo ki niye ye.

21 Kaa le l'a bi pye ge, a Pyεeri funnoo di do lee na, a wu Yesu pye: «Wu Karamogo, m'a nitoodige kemu lanjige, k'a waha!»

22 A Yesu di pu pye: «Yi da Kile na!

23 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ke faabobono ke pye: «Yiri laha naha, m'a she maye wa suumo loho ni ge.» Nakaara bye t'i je wufoo zo wu na we, wu bi da li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu.

24 Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo beeri jεeri, yi da li na na y'a kee ta na xo, kee na gan yi mu.

25 Yi bu yere na Kile jεeri, na wa ta w'a kakuuno la pye yi na, yi lee yafa weefoo mu, kanoo yi fugba To Kile wu yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu.

26 Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi fugba To Kile wu da ba yi be wo kakuuyo yi yafa yi mu we.»

Mii Yesu wo sefεεε ti d'a yiri we? (Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

27 A p'i gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na jaari Kile-pεεεε pugboh ki ni, a saraya jaha shonrivεε junoφεε, ni saliya karamogoloo, ni noholee p'i fulu wu na,

28 na wu yege na: «Sefεεε teke gbōoro ni mu wa kii keree kii pyi we? Jogo w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi we?»

29 A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na no sho. Wee tuun wu ni, sefεεε temu gbōoro ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu.

30 Jogo wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we, Kile laa sipyii? Yi na no sho.»

31 A p'i puyε pye: «Wu bu jo: <Kile w'a wu tun>, wu na jo: <Wee tuun wu ni jaha na yee di ya ta da wu na-ε we?»

32 Ga wu bu noho jo: <Sipyii p'a wu tun...>» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu beeri bi Yohana wii can can na Kile tudunmo.)

33 Lee na a p'i Yesu pye: «Wee ya ce we.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefεεε temu gbōoro ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

12

εεεεε faapyii niguumoo pu wo talene le (Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)

1 Lee kadugo na a Yesu di talenεε no kon na yu pu mu na: «Na wa w'a bi εεεεε tege ka shan, na ki maha ni kasoro go ni. A w'i wege ka wolo na pye εεεεε wu loho ki tawologo, na zangaso wa ya shazhon wu kaa na. Lee kadugo na a wu εεεεε tiire tege ki kaa le εεεεε faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni.

2 Ba εεεεε w'a pale we, a wu kapyebye wa tun pee εεεεε faapyii pu mu, na wu she εεεεε nile wu sho pu mu.

3 Ga, a p'i kapyebye wu co, na wu kroon, na wu kewaye wo yaha kari.

4 Lee kadugo na a tege ki foo wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee juno bana, na wu cogana kolo.

5 A wu noho kapyebye wa be tun kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii nijehemεε pii be tun. A p'i pii kroon, na pii gbo.

* 11:17 Ezayi 56:7

6 «Ja nigin ye di bye tege ki fɔɔ wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu beeri kadugo yiri, na jo: «Ne ja we kunni pu na zhe gbɔɔɔ taha wee na.»

7 Ga, a erenzen faapyii p'i puyɛ pye na: «Cɛn wu lɔvɔɔ w'a we. Yi pa wu wu gbo, cɛn wu na bye wu wo.»

8 A p'i jafɔɔ wu co na wu gbo, na wu wá tege ki kadugo yiri.

9 «Wee tuun wu ni tege ki kafɔɔ wu da ba naha pye we? Wu na ba ba, na pee erenzen faapyii pu gbo, na erenzen tege ki kaa le piitiilee kenɛ ni.

10 Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni we? na:

«Puyirilee p'a faakagerenɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki
gunɲmii li faakagerenɛ ki nijenɛ ke.

11 Li wii Kafɔɔ w'a lee pye,
kakanhana li wa lii wu naha tãan.»*

12 A Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya talenɛ li jo wà. Ga, a p'i fya sipyiire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wà, na gari.

P'a Yesu yege munaa peremɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)

13 Lee kadugo na a p'i Farizhen pii ni Herɔdi wo sipyii pii tun Yesu mu, kɔnhɔ p'i wu cɔ wuyɛ pyaa ɲɔ jomɔ fɛni.

14 A p'i ba na wu pye: «Wu Karamɔgɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu ɲɛ. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na we, bani sipyii pu beeri pu ɲɛ nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinne na galaa be Kile koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa peremɛ kaan Oromɛ saannaa Sezari mu laa, li ya saha we? W'à yaa na pu kaan, laa wu ya yaa na pu kaan we.»

15 Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cɛ na pu pye: «Naha na y'i na ɲɔ yegee we? Yi pa ni wari deɲɛ nigin wa ni, di wu wii.»

16 A p'i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i jo: «Oromɛ saannaa Sezari.»

17 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile be wuu li kaan Kile be mu.» A wu keree di pu naha wɔ fo xuuni.

Sadushɛɛn p'a Yesu yege xuyɛɛ li keree na
(Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Lee kadugo na, ɲuɲɔfɛɛ pii bye wà, p'i ɲɛ Yawutuu, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xuyɛɛ da ba bye ɲiga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye:

19 «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le ɲɔmɛɛ le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

20 Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee lenɛ, na xhu wu ya pya ta we.

21 A shuun wo wu wee cee wu ninumɔ lɔ, na xhu wu ya pya ta we. A taanri wo wu be di bye mu.

22 A pu gbarashuun wu beeri di wee cee wu lenɛ toro, a pu beeri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na we. Lee kadugo na a cee wu be di xhu.

23 Xuu pu canɛɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu lenɛ toro.»

24 A Yesu di pu pye: «Le be li wa yee piinne ki kanɲɔ we? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cɛ we, y'i wa Kile wo sefɛɛɛ ti be cɛ we.

25 Xuu pu ba ɲɛ, sipyii wa da cèe lenɛ, kelee na gbaya je we. Ga pu na ba bye ba fugba melekeɛ ɲɛ we.

26 Xuyɛɛ li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmɔɔ Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa we? na:

«Ne ɲɛ Ibirayima wo Kile,
ni Ishaaga wo Kile,
ni Yakuba wo Kile.»*

* 12:11 Zaburuu 118:22-23 * 12:26 Ekizode 3:6

27 Kile jε xuu wo Kile wε, ga wyii wo Kile wu jε wii. Yee ya piin xuuni.»

Kile wo saliya jomεhεε ki bεeri wo nigbɔɔ le

(Macoo 22:34-40; Luka 10:25-28)

28 A saliya karamɔgɔ wa di pee nakaara jomɔ pu logo. A wu li ja na Yesu ya Sadushεεn pu jɔ shɔ na jɔ. A wu fulo wu na na wu yege na: «Lekε l'i jε Kile wo saliya wu jomεhεε ki bεeri nigbɔɔ li wε?»

29 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Saliya wu jomεhεε ki bεeri nigbɔɔ li wa le na: «Izirayeli shεεn yi logo: Wù Kafɔɔ Kile we,

Kafɔɔ nigin pe wu jε wii.

30 Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu ma zɔ wu bεeri na, ni ma munaa li bεeri, ni ma fungɔngɔ ki bεeri, ni ma fanha ki bεeri.»*

31 Li shuun wuu li wa le: «Ma sipyiinii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε.»*

Kile wo saliya wu jomεε la shishiin wa ye kii shuun we na wε.»

32 A wee saliya karamɔgɔ wu Yesu pye na: «See na, wù Karamɔgɔ, ye m'a jo ge, kani li wa. Bani Kile yε nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na wε.

33 Kile na taan ma mu ma zɔ wu bεeri na, ni ma fungɔngɔ ki bεeri, ni ma fanha ki bεeri. A ma sipyiinii be di daan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε, lee ya pεle saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye bεeri na.»

34 A Yesu di li ja na w'a wee jɔ shɔ ni fungɔngɔ fεεε ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti te w'a lii wε.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na wε.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin wε

(Macoo 22:41-46; Luka 20:41-44)

35 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamɔgɔlɔɔ

p'i yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε wε?

36 Dawuda yε pyaa ya jo Fεfεεε Mu-naa fanha ni na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nε Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige cε,

fo di ba ma pεen pu tirige na pa le

ma tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»*

37 Dawuda yε pyaa ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni, w'a já pye dii wu ja ye nigin wε?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Luka 20:45-47)

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu bεeri ni xuuni.

38 A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiyε kaseri saliya karamɔgɔlɔɔ pu na. Na fadedɔonyɔ leni na jaari, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnεε kpεenyε na, lee l'a dan pu ni.

39 Kile-pεεnε piyεyε yi wo jahagbaa tatiinyε, ni yalicenεε wo tatiinceye be di dan pu ni.

40 P'a naxhugoshaa kenε yanmuyo bεeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mɔ Kile-jεεεε na, kɔnhɔ p'i puyε she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(Luka 21:1-4)

41 A Yesu di diin Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni, na saha ni yakanya yi tayahaja keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii. Naafuu fεε ni jεhεmεε bi wari ni jεhεmεε leni wu ni.

42 A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa be di ba, na wari tuunɔɔ nifεnhεfεnhεnεε shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na wε.

43 Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funjɔ ni ge, lee ya jεhε pusamaa bεeri wuu li na.

44 Bani pu bεeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni

* 12:30 Dutεrεnɔmε 6:4-5

* 12:31 Levitike 19:18; Galasi Shεεn 5:14

* 12:36 Zaburuu 110:1

wu la baara ti ni, lemu beeri li je wu mu wu jashaga wuu ge, w'a lee beeri kan.»

13

Yesu ya Kile-peene pugbaha ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Yesu nivorowo Kile-peene pugbaha ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wu Karamaga, ye kageegbaya ye ni ye piyeye ye yerenegana wii sa!»

² A Yesu di wu pye: «Mu nii wa ye pugbaya ye beeri ni ge? Kagerene ka shishiin wa da ba gori naha ka juna ni we. Yi beeri na ba do fefee.»

Keree kiimu na ba byi sani konjo ki xa ge

(Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidenge yaha Oliviye faabobona ki na Kile-peene pugbaha ki naha tii wu ni, a Pyeri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire ye di ba wu yege pu ye na na:

⁴ «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshere teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a no we?»

⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiyee kasari! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne we!»

⁶ Sipyii nijeheme na ba ba ni ne mege ni, na yu: «Ne wu je wii». Pu na ba sipyijeheme piinne.

⁷ Yi ba kashen keree nuri, na kashen gbegeme keree nuri tuun wemu ni, yi funya ganha da ben we. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxo li we.

⁸ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niye celenje na ba byi teye ya ni, na fara xuugbaha be na. Kee wa kanhama pu keree jokoonre ye, ba cee laa ma yiri me we.

⁹ «Ga yi da yiyee kasari, bani sipyii na ba yi leni kiirikoon kuruyo yi kene ni. Pu na ba yi kpoon xuuni Kile-peene piyeye yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafeneere ni saannaa mu ne mege

wuu na. Lee na ba bye kajujo yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.

¹⁰ Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu ye ye yaa na fene jo shi wu beeri mu.

¹¹ Pu ba yi con, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga we, ga jomope pu da ba digi yi funya ni wee tuun wuyee pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiyee pyaa wa da ba bye pu jovee we, fo Fefee Munaa.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le kene ni, kaha p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefee feni, kaha p'i pu gbo.

¹³ Sipyii beeri na ba yi ka ne mege wuu na, ga wemu bu ja luu mara fo na she no li tene na, weefo na ba sha.»

Kapyebaagaa

(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Ayiwa gyeege pyevoo wu ya yaa w'a jaa xuu wemu ni we, yi ba wu niyerege jaa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufoo wu yi naha ce!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni.

¹⁵ Lee ba wemu ta kanta juna ni, wu ganha bu da digi je wu puga ni di wu yeye lo we.

¹⁶ Wemu je kereye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu faden lo we.

¹⁷ Bongo na ba bye lahaa fee ni punmaraya fee wogo yee caya yi na.

¹⁸ Y'a Kile jeri kaha kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni we.

¹⁹ Bani kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye ja we, na co fo Kile ya konjo sii tuun wemu ni ge, fo na pa no njaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we.

²⁰ Kafoo da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni we, sipya wa shishiin bi da zha we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni.

²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shoo wu wa naha.»

kelee <Yi wii me, wu we me.> Yi ganha bu dà yee na we!

²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyε pye shovεε ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba nahā sheshεεε keree ni kakanhanāa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire ti piinje. Kile ya sipyii piimu nahā bulo ge, nago ba pu da já ba pee bε piinje we, pu bi da ba pee bε piinje.

²³ Yee kunni p'a yiyε kasεri dε! Nε kii keree kii bεeri jo yaha yi mu.»

*Sipya Ja nibanja keree
(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)*

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na,

<Nibiige na ba jε canja ki ni;
yεje wa da kpεεnge yeege we;

²⁵ wɔrɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni;

fugba wu sefεεε ti na ba jεε.»*

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo nahā fugba nahaya ye na ni sefεεε ti bεeri, ni nɔɔrɔ nigbɔ ni.

²⁷ W'a piimu nahā bulo ge, wu na ba melekeε tun pu pee pinne, na yiri kɔnɔ ki kabaya shishεεε wu bεeri na, na li jɔ kɔnjinje ke tɛhεε le na, fo fugba we tɛhεε le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha sheshεεε ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cε na ki nagoo pyeduun w'a tεεje.

²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii nahā ki na byi tuun wemu ni, y'i li cε na Sipya Ja w'a tεεje na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na.

³⁰ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa niifεεε ni nimε ge, pee bεeri wa da xhuu we, yani kii keree kii bεeri jɔ ki fa ge.

³¹ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga nε jomɔ pe wa da doro bada we.»

Wa ya kee canja ke, ni wee tuun we cε we

(Macoo 24:36-44)

³² «Ga sipya wa shishiin wa kee canja ke ni wee tuun we cε we, ali fugba

melekeε pu bε we, Kile Ja wu bε we. To Kile yε nigin pe w'a kee canja ke ni wee tuun we cε.

³³ Y'a yiyε kasεri, y'i diin yaha jii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cε we.

³⁴ Li na ba bye ma na jo ná wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu yanmuyɔ bεeri kaa le wu kapyebyii keje ni, na pu bεeri nigin nigin wu nibyii she pu na, na yi jo puga ki kujɔsigimε wu mu na wu tiin yaha jii na.

³⁵ «Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakɔnɔ la, jinjinε na la, xhupee mehεε suduun ni la, jisɔɔgɔ na la, yi wa cε we.

³⁶ Wu ganha ba yi fo, wu yi ninmunuyɔ ta we.

³⁷ Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu bεeri mu: <Yi kori yaha jii na!>»

14

Yawutuu junjofεε p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Cabyaa shuun yε wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenhεε Baa Buuri Kalenε li tε ni. Saraya nahā shɔɔnrivεε junjofεε ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peelee co ηmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo.

² A p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalenε li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiire ti tε ni we.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu junjɔ ni
(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

³ Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fεnhε wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ni pεεwa lasikoli wa na wemu mege ki je na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li jɔ waa, na li funjɔ lasikoli wu wo Yesu junjɔ ni.

⁴ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yiri, na ganha na puyε pyi: «Te lasikoli kakara te wo junjɔ je leke we?»

⁵ We lasikoli we bi da já bεε na toro wari kabɔfonɔɔ keleε shishεεε ni

* 13:25 Ezayii 13:10; 34:4

kaguro (w 45.000) shishiin tàan, na wee kan funmɔ fɛɛ mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

⁶ Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zɔ tɛnri wɛ? Go kasaana w'a pye mɛ nɛ na.

⁷ Funmɔ fɛɛ na da daa yee tɛ ni tuun bɛɛri ni. Tuun bɛɛri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nɛ kunni wa da ba bye yee tɛ ni tuun bɛɛri ni wɛ.

⁸ Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge.

⁹ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bɛɛri ni Kile wo Jozaama p'a jo ke koŋɔ ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bɛ na baari wà, na sipyii pu funyɔ tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyɔti funŋɔ ya pye wu Yesu nɔhɔ yaha

(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Zhuda Isikariyɔti we wu bye wu kalaapiire kɛ ni shuun wu wa nigin ge, wee ya shɛ saraya naha shɔnriwɛɛ nɔŋɔfɛɛ pu mu na wu da Yesu le pu kenɛ ni.

¹¹ P'a wu jomɔ pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i nɔmɛɛ lɔ wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenɛ ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan

(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

¹² Shizhenhɛɛ Baa Buuri wu wo Kalenɛ li cazhiige ke, kemu na nuwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funŋɔ wa wù shɛ Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele xuu wekɛ ni wɛ?»

¹³ A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi shɛ kanha ki ni. Yi na zhɛ saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee fɛni.

¹⁴ Wu ba shɛ jé puga kemu ni, y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wù Karamɔgɔ w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa wɛ?»

¹⁵ Wu na pugbɔhɔ ka shɛ yi na zangaso wu ni. Yɛɛɛɛ wa ki ni, k'a gbegele yaha. Yi Nuwuuro ti Kalenɛ li yalige ki gbegele wù mu wà.»

¹⁶ A kalaapiire t'i yiri kari kanha ki ni, na shɛ keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wɛ. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

¹⁷ Ba piige k'a pa wɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire kɛ ni shuun wu ba.

¹⁸ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le kenɛ ni yee ni, wemu w'a li ni nɛ ni ge.»

¹⁹ A kalaapiire ti nahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Nɛ wi ya?»

²⁰ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Yee kɛ ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu kenɛ ki le golɛgɛ ki ni ni nɛ ni ge.

²¹ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wɛ. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le kenɛ ni ge, bɔɔngɔ ki nɛ weefɔɔ wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bɛ wɛ, lee bi da bɔrɔ wu mu.»

Kafɔɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree

(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korɛnte Shɛɛn 11:23-25)

²² Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lɔ, nɛ ceepuuro ti wa tel!»

²³ Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn lɔhɔ cɛɛgɔbuu li lɔ, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu bɛɛri di ka gba.

²⁴ A Yesu di pu pye: «Nɛ shishan pu nɛ pe, Kile wo kariɛɛgɛ nɔmɛɛ li wo shishan pe. Sipyiɛhɛmɛɛ wuu na p'a wo.

²⁵ Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛɛɛn lɔhɔ gba nige wɛ, fo caɲa kemu n'a da ba ki nivonɔ gba Kile wo saanra te ni ge.»

²⁶ Ba p'a li xhɔ wɛ, na Kile masɔŋɔ yoyo cee. Lee kadugo tàan a p'i foro kari Oliviyɛ faabobonɔ ki na.

Yesu ya jo na Pyɛɛri na ba foro wee kaa tàan

(Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38)

27 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bæeri na ba baa na ne ye nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: <Ne na ba yatənahama wu gbo;

dubyyaa pu bæeri na baa caaga.»*

28 Ga ne ba je na foro xu ni tuun wemu ni, ne na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»

29 A Pyëeri di wu pye: «Ali pusamaa bæeri jehhe baa na ma wá, n'a da ga ma wá we.»

30 A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mehhe su ge, mu na ba foro ne kaa taan təjii taanri na mu ya ne ce we.»

31 Ga, a Pyëeri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mehhe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A pusamaa bæeri di yee ninuyə jo mu.

Yesu ya Kile jëeri Zhetisemanë tiire tēge ki ni

(Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46)

32 Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mege ki je na Zhetisemanë ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jëeri.»

33 A wu gari wà ni Pyëeri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funjə cənri fo xuuni, na wu jaha be tanha.

34 A wu pu pye: «Ne zə we bæeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na!»

35 A wu she jaha na jeri na do jije na, na Kile jëeri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu jujə ni.

36 A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani we, le kanhama ceegbuu le sanha lii na na. Lee be na, ne wo nidaan ganha bye we, fo mu wo nidaan.»

37 A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yiri, na ba pu ta p'a ηmunə. A wu Pyëeri pye: «Simə, m'a ηmunə ge? Mu ya já kori yaha jii na na ali lëeri nigin be pye-e ya?

38 Yi tiin yaha jii na y'i da Kile jëeri, kənhə Shitaanni ganha bu se ta yi

na we. Sipyaa munaa ya səə, ga wu ceepuuro fanha k'a cèrë.»

39 A wu laha pu taan sanha na Kile jëeri, na guri pee jonumə pu na.

40 Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yiri, na ba pu ta p'a ηmunə sanha, bani ηmunumə pu bi shə pu ni. A p'i bye pu ya ce dii pu da wu jə shə we.

41 A wu ba təjii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa ηmunə sanha na ηməni ge? L'a yaa, tuun w'a nə. Li wii, Sipyaa Ja wu na ba jé jurumupyii pu keje ni.

42 Yi yiri wu da se! We w'a da na le keje ni ge, w'a nə.»

Yawutuu p'a Yesu co
(Macoo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

43 Na Yesu yaha pee jomə pu na, taapile ni a Zhudasi di nə, wee je kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nə ni sipyijehemee pii ni. Nməparaa ni pubegee ki bye pee mu. Saraya jaha shənrivēe jujəfēe, ni saliya karaməgəbə, ni nəhəle pu bi pee tun.

44 Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keje ni ge, wee bi jaha sheshēere ta she sipyire ti na na: «Di ba she jəsdənrə fə kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kasēge yaha wu na xuuni, yi da gaani ni wu ni.»

45 A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karaməgə!» Na jəsdənrə fə kan wu mu.

46 Ba lee ya pye we, a p'i fulo Yesu na, na wu co.

47 A Yesu wo sipya nigin wa di wu ηməpara kəngi, na saraya jaha shənrivēe wo jujəfəgbə wu wo kapyebye niwēje paa laha.

48 A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni ηməparaa, ni pubegee ni ne təcəni ni, ma na jo kakuubye di je ya?

49 Ne bi bye ni yee ni caja bæeri, na sipyii kalaa Kile-pēje pugbəhə ki ni, yee di ya ne co we. Ga l'a pye, kənhə Kile Kafila wu jə di fa.»

50 A wu kalaapiire ti bæeri di baa, na wu yaha wà.

* 14:27 Zakari 13:7

51 A levɔɔ wa di daha Yesu feni, fatɔŋɔ ye ki bi mugile wu na. A shen nigin wa di wu co sipyii pu ni.

52 A wu wu fatɔŋɔ ki yaha wee kenje ni, na baa kari ni ceepile ni.

P'a she ni Yesu ni Yawutuu wo ki-irikɔɔn pu mu

(Macoo 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24)

53 A p'i gari ni Yesu ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu ka-ban. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ, ni nɔhɔɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ pu beeri di puyɛ pinne wà.

54 A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu wo kaanɔ ki ni, na diin gɛdii pu tɔan na na wahani.

55 Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ pu fara kiirikɔɔn kurunɔ ki na, pee bi seeri kaa la shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo, ga pu ya li ta wɛ.

56 Sipyiɔhɛmɛɛ ya kafinɛyɛ seeri keree pye Yesu feni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

57 A sipyii pii di yiri na kafinɛyɛ taha Yesu na na:

58 «W'a yi jo wèɛnii na na: «Sipyii p'a ke Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ kemu yerenɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yerenɛ cabyaa taanri funɔ ni, sipyii keye ya kemu yerenɛ wɛ.»»

59 Ga lee be na, pu seeri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

60 Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu yiri yere sipyii pu niɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu jɔ shɔ-ɛ gɛ?»

61 Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu jɛ Shɔvɔɔ we, duba fɔɔ Kile Ja we?»

62 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipya Ja wu nidɛɛngɛ ja Se Beeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ja be sanha fugba jahaya ye na.»

63 Lee na a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ shɛɛngi loyire kenje ni, na jo: «Naha feni wu jɛ sanha seereɛ pu mu wɛ?»

64 Yi niwegee wa wu Kile mekyɛɛgɛɛ jomɔ ni. Yee di wa yeke yu wɛ?»

A pu beeri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo.

65 A pii di jɔɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu jaha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔnvɔɔ wu mege yiri wu mu?» A gɛdii pu be di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan
(Macoo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27)

66 Na Pyɛɛri yaha saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu kaanɔ ki ni, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu wo kapyebyezhɔ wa di yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi jiniɛ ki na.

67 A wee di ba Pyɛɛri ja wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu be wu bye ni Nazareti shɛɛn Yesu ni.»

68 Ga, a wu foro wu kaa tɔan na jo: «Ye mu wa yu ge, nɛ yi cɛ wɛ, nɛ yi jaha cɛ wɛ.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mee su.

69 A kapyebyezhɔ wu wu ja sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we be wu wa pu ni.»

70 A Pyɛɛri di foro Yesu kaa tɔan sanha.

Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere Pyɛɛri tɔan ge, a pee be di wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni, bani Galile shen mu be jɛ.»

71 Ga, a Pyɛɛri di gaa na wuyɛ lanjɔ na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, nɛ wu cɛ wɛ.»

72 Taapile ni a xhupoo di mee su xhupeshuun wuu na. A Pyɛɛri funɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mehɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tɔan tɔɔnii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» A mee di shɔ wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macoo 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔɔfɛɛ, ni nɔhɔɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni kiirikɔɔn kurɔɔ ki bɛɛri, a pee di puyɛ pinne, na puyɛ ja. A p'i Yesu pɔ, na she wu le Pilate kenɛ ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee nɛ jɛ.»

³ A saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔɔfɛɛ p'i wu tɔɔgɔ le ni jomɔ nijɛhɛmɛ ni.

⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da jɔshɔɔrɔ ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tɔɔgɔ leni ge, mu wa kee nuri-i gɛ?»

⁵ Ga Yesu ya wu jɔ shɔ wɛ, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee jɛ yee bɛɛri pu bu kasolemɛ wemu sha Pilate mu pu Bulooro Nuwuuro Kalenɛ li ni, w'a wee yaha.

⁷ Ná wemu mɛgɛ ki jɛ na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyenii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funɔɔ ni.

⁸ A sipyiire t'i gari Pilate yiri na she wu jɛɛri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

⁹ A Pilate di pu jɔ shɔ na: «Yi la jɛ di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?»

¹⁰ Bani Pilate bi li cɛ na Yesu wo jɛpɛɛn na saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔɔfɛɛ p'a bi wu le wee kenɛ ni.

¹¹ Ga, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔɔfɛɛ p'i sipyiire ti sɔn, na pu Pilate jɛɛri na wu Barabasi yaha.

¹² A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na wɛ?»

¹³ A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!»

¹⁴ A Pilate di pu yege na: «Kakuuno leke wu d'a pye wɛ?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tãan na: «Wu kori tige na!»

¹⁵ Pilate funɔɔ bye wu sipyiire ti wo jidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu kenɛ ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo
(Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)

¹⁶ A sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaɔɔ ki ni, na pu kurɔɔ ki sɔrɔsii pu bɛɛri pinne wà.

¹⁷ A p'i saanra fadeboronɔɔ nijiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra jɔdɔnɔ, na lee tɔ wu jɔɔ ni.

¹⁸ Na fò kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!»

¹⁹ A p'i ganha na wu kpɔɔn jɔɔ ke ni ni wahagaan ni, na jɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na leele wu fɛɛ ni, na li pye kanna p'a wu pɛɛ.

²⁰ P'a wu la wolo xɔ ge, na kee fadeboronɔɔ nijiga ki wolo wu na, na wuyɛ pyaa wo fàya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

²¹ Ayiwa, na pu yaha pu na gaani, a p'i ná wa ja w'a yiri wu kɛɛɛɛ ni na doroo, wee mɛgɛ ki bye na Simɔ. Sirine kulo li shɛn w'a bye wii. Alekisandire ni Urufusi yɛ to wu bye wii. A sɔrɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ.

²² A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mɛgɛ jɛ na «Goligota», lee kɔri jɛ «Nugɔrɔgɔ xuu.»

²³ A p'i duvɛn suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta sɔɔ na yi gba wɛ.

²⁴ A p'i wu kori tige na, na wu fàya yi shan tahaa tahaa. A pu bɛɛri di kagaangaa lɔ, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan fàya tahaa ki jɔɔ ni. A p'i yi lɔ, wa bɛɛri w'a wu wo kagaan woyo lɔ.

25 P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye nisəəgə tuunə j̄ni gbarashεεε wu na.

26 P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

27 A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu t̄aan, nigin wa bye wu kanige cε, nigin wa di j̄ne wu kamεne cε. [

28 Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu t̄arə le kakuubyii ni ge, yee j̄nə ya fa.]

29 Kodoroloo pu bi pu j̄nyə kori, na wu shehεε, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-pεεηε pugbəhə ki ja, na ki yereηε sanha cabyaa taanri funηə ni ge.

30 Mayε shə sa! Tigi laha tige ki na!»

31 Saraya j̄aha shəənriვეε j̄nyəfεε ni saliya karaməgələə pu bε bi Yesu la wo puyε tε ni, na puyε pyi na: «W'a sipyii piitiilee shə, ga w'a da já wuyε shə wε,

32 Shəvəə we wu j̄ne Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, kənhə wū wu j̄a wū d̄a wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee bε bi wu fanri.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

33 Ba caηa k'a pa nə midi na wε, a nibiige di jé fiige ki bæri ni, fo na she nə yakəhə tuunə j̄ni taanri wu na.

34 Ba yakəhə ki wo tuunə j̄ni taanri w'a pa nə wε, a Yesu di ba mujuugbəə wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri j̄ne: «Na Kile, Na Kile, j̄aha na ma d'a na yaha wε?»

35 Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wε, na jo: «Wii, Kile tudunməə Eli w'a yiri.»

36 A shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantəəngə ka na, na she gan Yesu mu wu sən. A wee ná wu jo: «Yi yere wū wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.»

37 Ga, a Yesu di mujuugbəə wá, na xhu.

38 Taapile ni a Kile-pεεηε pugbəhə ki jahaparaga f̄aηa nigbilege k'i daa shuun, na lə fugba wu na fo j̄niηε ke.

39 Sərsii j̄nyəfəə we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu j̄a w'a sipile wá na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we.»

40 Cèe pii bε bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii mεyε yi wa ye pu ni: Magadala shεen Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salomε.

41 Pee cèe pu p'a bi taha Yesu feni, na wu tεge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cèe ni j̄nehemεε piitiilee bε bi taha wu feni na kari Zheruzalemu ni.

Yesu legana faηa ni

(Macoo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

42 A yakəhə k'i nə, kee j̄ne Pəri caηa. Kee caηa ki shi na Yawutuu pu ma cadεεngε ki keree gbegele yaha, kee da nəhə pye Yesu caxhugo caηa.

43 A Arimate shεen Yusufu di ba. Kiirikəən kurunə ki sipyigbə wa wu bye wii. Wee bε bi Kile wo saanra ti sigée, a wu j̄nyə waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki j̄neri wu mu.

44 A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu t̄avuyo na mε. A wu s̄ərsii j̄nyəfəə wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mə.

45 W'a j̄əshəəə ta na ȳiri s̄ərsii j̄nyəfəə wu ȳiri ge, a wu s̄əə na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lə.

46 A Yusufu di fatəhə ka shə, na Yesu tirige, na kee fatəhə ki migile wu na, na wu le faηa ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhə na kageegbəhə ka gologolo taga faηa ki j̄nə t̄ə.

47 Magadala shεen Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye wà na Yesu nixhugo ki talenε ki wii.

16

Yesu ya j̄ne na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

1 Ba Yawutuu wo cadεεngε k'a toro wε, a Magadala shεen Mariyama, ni

Yakuba nu Mariyama, ni Salome ye di she nudanga yaŋmuyɔ shɔ, na p'i she Yesu nixhugo ki tire ni yee ni.

² A p'i gari faɲa ki na Dimazhi wu nisɔɔgɔ ki na, caɲa ki foroduun ni.

³ Pu bi puyɛ pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kageegbɔhɔ ki gologolo laha wɛe mu faɲa ki jɔ na wɛ?»

⁴ A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faɲa ki jɔ na.

⁵ A p'i jé faɲa ki ni, na ná wa ja wà, wu nidɛngɛ ki bye kanige cɛ we ni, fadédɔngɔ nivige di jɛ wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni.

⁶ A wee di pu pye: «Yi ganha fya wɛ. Nazarɛti shɛɛn Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wɛ; w'a jɛ. P'a wu sinniɲɛ xuu wemu ni ge, yi wee wii.

⁷ Ga yi she yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyɛɛri bɛ na: «W'a gaɲi yi naha na Galile fiige ki ni. Yi na zhe wu ja wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu wɛ.»

⁸ A cèe p'i fya na jɛɛ, na baa foro faɲa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyɛ she Magadala shɛɛn Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[⁹ Yesu ni jɛɲɛ na foro xu ni, Dimazhi wu nisɔɔgɔ ki na, a wu wuyɛ she Magadala shɛɛn Mariyama na naha na. Jinaa gbarashuun wu bi kɔri yeege wee ni.

¹⁰ Pii pu bi jaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di she yi jo pee mu. Pee nahaya yi bi tanha, mɛhɛɛ pu bi suu.

¹¹ P'a logo na Yesu wa jiiifɛɛɛ ni, na Mariyama w'a wu ja ge, pu ya dà li na wɛ.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire shuun wa na

(Luka 24:13-35)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaɲi kulo la ni. Pu nigari-wuu, a Yesu cogo jɛriwo di wuyɛ she pu na.

¹³ Ba p'a kuri pa wɛ, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya dà yee bɛ na sanha wɛ.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ke ni nigin wu na

(Macoo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegɛe 1:6-8)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuyɛ she wu kalaapiire ke ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ja wu d'a jɛ xɔ ge, pu ya dà pee na wɛ.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi she koɲɔ ke kabaya ye bɛɛri na, y'i Kile wo Jozaama pu yɛɛ li pye sipyii pu bɛɛri mu.

¹⁶ Sipya wemu bu dà li na na batize, wee na zhɔ, ga wemu ya dà wɛ, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo.

¹⁷ Piimu bu dà, pee na ba kii kakanhanjaa kii pyi: Pu na ba jinaa kɔri na yeege sipyii ni nɛ mɛgɛ na. Pu na ba shi watii jomɔ yu.

¹⁸ Pu na ba wɔlɔɔ conɪ pu keye ni. Pu bu sipyigbɔ yaaga gba, kee wa da yaaga kyɛɛgi pu mu wɛ. Pu na ba pu keye taha yama fɛɛ na p'a juuɲɔ.»

Yesu ya kuri kari Kile yiri

(Luka 24:50-53; Kapyegɛe 1:9-11)

¹⁹ Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na she diin saanra tatɛngɛ ki ni Kile kanige cɛ.

²⁰ A pee kunni di gari, na she Jozaama pu jo kabaya yi bɛɛri na. Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu bɛɛri na, na kakanhanjaa pyi kiimu ya li shɛɛ na kani li wa pu jomɔ pu ge.]

Luka

Kilε Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu jε Luka wε?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ ke ni shuun wu ni wε. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegee Kitabu. Wu bye Yawutu wε, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shεen 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tεge wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushεgeε nijεhεjεε pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kilε wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jε Yawutuu wε ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyegee ki ja, na wu jomɔ pu bε logo ge, w'a yegenε gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmε ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana juyɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sεmε jε wε, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bεeri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bε bye kanna wu jε Yawutu wε, ba Luka ye pyaa jε wε. Wu funjɔ bye w'i li shε na konjɔ ke bεeri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jε Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kacε na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila pugbɔyɔ

Luka 1–2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1–4:13 Yohana Batizelipye wo Kilε Jomɔ yεε ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14–9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51–19:27 Yesu ya para lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalεmu ni. W'a talenεε nijenεε nijεhεjεε jo wà.

Luka 19:28–23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalεmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jε na foro xu ni fo na shε nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana juyɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wu ni nɔjε ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani.

² Kee keree k'a pye piimu jii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kilε kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wε mu. A ki kavεε di ki ka na bε ni ki javεε pu wo jogana li ni.

³ Keree kii bεeri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nε bε ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nε yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiye na mu mu, Teyofili.

⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Mεlεkε wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na Zhude juyɔ ni, Yawutuu wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mεge di jε na Zakari. Abiya wo kurujɔ ki wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya jaha shɔɔnrivεε juyɔfεε Arɔn poro wa; wee mεge ki bye na Elizabeti.

⁶ Pu shuun wu bεeri nidiye yi bye Kilε jaha tãan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kilε wo jomεεjogoo ki ni wε.

⁷ Ga pya bε bye pu mu wε, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu bεeri d'a lε.

⁸ Canja ka, na Zakari yaha saraya jaha shɔɔnrivεεε ti ni Kilε jaha tãan, wu wo kurujɔ ki tuun wu ni.

⁹ A p'i wu jaha bulo, na bε ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalεε li ni, na wu jε Kilε-pεεjεε pugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le.

¹⁰ Sipyii pu bεeri bye Kilε-jεεεε na kpεεngε ki na, wusuna wu leduun wu ni.

11 A Kile wo meleke wa di wuye she Zakari na, wee meleke wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige ce.

12 Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya.

13 Ga, a meleke wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya we, bani ma Kile-nerenge k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu. Ma na ba wu mege le Yohana.

14 Ma na ba fundanga pyi, ma funɔ na faha, sipyihemɛɛ na ba fundanga pye wu ze wu wuu na.

15 Wu na ba bye sipyigbo Kafɔ Kile naha taan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ja Fefere Munaa na, fo wu tigiduun ni.

16 Wu na ba Izirayeli wo sipyii nijehemɛɛ jeri pu Kafɔ Kile kabanja yiri.

17 Sefere munaa le l'a bye Kile tudunmɔ Eli ni ge, lee ninunɔ na ba bye wu be ni w'a jaari Kile naha taan, kɔnhɔ wu tii ni pu nagoo te ya, wu Kile jomɛɛ cobaalaa jeri fo p'a sipyitiiye fungonyɔ tuuyo ta, kɔnhɔ wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafɔ naha na.»

18 A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinne dii we? Ne le, ne shɔ be d'a shijehemɛ ta.»

19 A meleke wu wu jɔ shɔ na: «Ne jɛ Gaburiyeli. Ne yeree Kile naha taan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu.

20 Li wii, ma jɔ na ba bo, ma da ja jo we, fo kii keree kii jɔ ba fa cana kemu, bani ne jomɔ pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya da pee na we.»

21 Sipyii pu beeri bi Zakari sigee. Wu na mɔ Kile-peeɛɛɛ pugboho ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana.

22 W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya ja jo ni pu ni we. A p'i li ce na kashɛɛ la w'a ja na wu yaha Kile-peeɛɛɛ pugboho ki ni. Na wu yaha wu ya ja jo we, a w'i naha sheshɛɛɛ ta pye ni keye ni.

23 Zakari wo labye wu cabyaa ki jɔ ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga.

24 A cabyaa kii di doro, a wu shɔ Elizabeti di yere yacere na, na nmohɔ yebyaa kaguro, na jo:

25 «Kafɔ Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu jii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne jɔɔ ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

26 Elizabeti laa li yene gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee mege jɛ Nazareti,

27 na she nacebaa donije fuceri wa mu. Na wa wu bi wee co, wee mege jɛ Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa donije fuceri wu mege ki bye Mariyama.

28 A meleke wu je wa wu yiri, na wu pye: «Fereɛɛɛ bye, mu we w'a janiɛ ta ge, Kafɔ Kile wa ni mu ni.»

29 A Mariyama hakili di wuregi pee jomɔ pe wuu na, wu bi wu funɔ shaa na, we fo we kari na ja bye leke we.

30 A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fereɛɛɛ ta Kile mu.

31 Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu.

32 Wu na ba bye sipyigbo, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafɔ Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu.

33 Wu na ba bye saan Yakuba shi wu jɔɔ ni gbee; wu saanra t'a da ga xho we.»

34 A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha na shi ce we?»

35 A meleke wu wu jɔ shɔ na: «Fefere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefere ti nime na ba ma to. Lee wuu na Fefere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja.

36 Li wii, ma ceboroshɔ Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yene ke wa wu laa li yene gbaara wogo.

37 Bani yafiin ya Kile jani we.»

38 Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafɔ Kile bulozho wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee

kadugo na a mɛlɛkɛ wu gari, na laha wu t̄aan.

Mariyama ya shɛ foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di ȳiri, na gari t̄avuyo na faaboboyo fiige ki ni, na shɛ n̄o Zhude kulo la ni,

⁴⁰ na jé Zakari kaban, na Elizabeti shaari.

⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama f̄o mujuu li logo wɛ, a pya wu jɛhɛ wu funɲo ni. A Elizabeti di j̄i Fɛfɛɛɛ Munaa na.

⁴² A wu mujuugb̄oo wá na: «Mu jɛ duba pya na toro c̄ɛɛ pusamaa b̄ɛɛri t̄aan! Pya we ma da ba se ge, wee bɛ jɛ duba pya!

⁴³ J̄oḡo nɛ jɛ fo na Kaf̄oo bɛ nu wu na pa foro na na wɛ.

⁴⁴ Li wii nɛ mu f̄o mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di jɛhɛ nɛ funɲo ni.

⁴⁵ Mariyama, mu jɛ duba pya, bani Kaf̄oo Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya dà li na na yee j̄o na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

⁴⁶ A Mariyama di jo: «Nɛ Kaf̄oo Kile pɛlɛ na z̄o wu na.

⁴⁷ Na funɲo nidanga wo wu jɛ na Sh̄ov̄oo Kile ni,

⁴⁸ bani wu bulozh̄o we w'a wuyɛ tirige ge, w'a wu j̄ii taha wu na.

Li wii, na co nime na, shi we w'a ma ge,

wu b̄ɛɛri na ba nɛ pyi duba pya, ⁴⁹ bani Se B̄ɛɛri F̄oo Kile ya kagb̄oo pye nɛ mu,

wu mɛgɛ ki jɛ fɛɛfɛɛ. ⁵⁰ W'a j̄un̄o j̄aari wu j̄ii fyaara sipyii na,

fo na shɛ n̄o pu shi nibama wu b̄ɛɛri na.

⁵¹ W'a sefɛɛɛ keree pye ni wu keye ni, na tabaara funḡonȳo caaga.

⁵² W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu saanra korogoo na, pii p'a tigi ge, na pee yirige.

⁵³ W'a xuugo fɛɛ tin yalijɛɛ na, na lafɛɛ kewayaya wuu yaha kari.

⁵⁴ W'a wu kapyebye Izirayɛli wu tɛgɛ. A wu funɲo di do ni wuyɛ pyaa j̄ijaara keree ki ni

⁵⁵ Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee

ma na jo, ba w'a bi j̄omɛɛ li l̄o w̄u sefɛlɛɛ pu mu wɛ.»

⁵⁶ A Mariyama di gori Elizabeti ȳiri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

⁵⁷ Elizabeti tigiduun ya pa n̄o ge, a wu funana se.

⁵⁸ Ba wu tiinj̄ii ni wu cebooloo p'a logo na Kaf̄oo Kile ya wu j̄ijaara ti pɛlɛ wu shizhaa na wɛ, na binne funɲo t̄aan ni wu ni.

⁵⁹ Pya wu cazege caɲa gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cek̄onr̄o pye. Pu funɲo bye p'i wu to Zakari mɛgɛ le wu na,

⁶⁰ ga, a nuf̄oo wu jo na: «Ahayi, wu mɛgɛ ki da le Yohana.»

⁶¹ A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin mɛgɛ di wa mu-i dɛ?»

⁶² A p'i pya wu to wu yege ni j̄aha shɛshɛɛɛ ni, na wu funɲo wa wu mɛgɛ kekɛ le pya wu na wɛ?

⁶³ A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mɛgɛ ki wa Yohana.» A l'i pu b̄ɛɛri fo.

⁶⁴ Taapile ni a Zakari j̄o k'i mugi, a wu já na yu, na Kile s̄o.

⁶⁵ A pu tiinj̄ii pu b̄ɛɛri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki b̄ɛɛri ni.

⁶⁶ Yi logovɛɛ b̄ɛɛri bi pu funȳo shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye j̄aha wɛ?» Bani Kaf̄oo Kile wo sefɛɛɛ ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

⁶⁷ Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di j̄i Fɛfɛɛɛ Munaa na. A wu kapaɲaa jo na:

⁶⁸ «Kaf̄oo Izirayɛli wo Kile we w'a s̄oni, bani w'a wu j̄ii taha wu sipyii pu na, na pu j̄un̄o wolo.

⁶⁹ W'a Sh̄ov̄oo baraga wo yirige w̄ɛɛ mu na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.

⁷⁰ Wu bi wee kaa jo fo taatuunn̄o ni wu tudunm̄oo fɛfɛɛɛ wuu pu j̄o ni,

71 na wu na ba wèe tánha wù pɛɛn na,
na wù shɔ na wù wolo wù kɔvɛɛ
bɛɛri keŋɛ ni,
72 na wu nɪjaara keree ɲɔ fa wù sefɛɛɛ
pu shizhaa na,
na wu fungɔngɔ yaha wu fɛfɛɛɛ
ɲɔmɛɛ li na.
73 Wu bi kàa wù sefɛɛ Ibirayima
mu,
74 na wu na ba wù shɔ wù pɛɛn na,
kɔnhɔ wù lowagaa wuu di da
labye pyi wu mu,
75 wù bye fɛfɛɛɛ wuu,
nidiimɛɛ wu naha tàan
wù shi wu caŋa ɲɛhɛɛ ki bɛɛri ni.
76 Mu bɛ na pya, ma na ba yiri
Kilɛ-gbɔtabaaga tudunmɔ,
bani ma na ba ɲaari Kafɔɔ nahagbaa
na,
na wu korogoo ki yari.
77 Ma na ba li shɛ wu sipyii pu na
na wu na ba ɲuwuuro kan pu
mu,
bani pu jurumu w'a yafa pu mu
78 wèe wo Kilɛ wu wo nɪjaara te
ni wu saama pu gbɔɔrɔ ni.
Yee gbɔɔrɔ ni ɲimugunɔ ya nɔ wèe na
na yìri fugba we ni.
79 Pii p'a tiin piige ni ni xu ɲime ni ge,
w'a kpɛngɛ yeege pee mu,
na wèe tɔɔyɔ yaha ɲaɲiŋɛ koo ni.»
80 Ayiwa, wee pya wu bi lɛgi, na se
naha na fungɔngɔ fɛɛɛɛ ni. A wu gori
siwaga ki ni, fo na shɛ wu shɛduun nɔ
Izirayɛli na.

2

Yesu ze keree (Macoo 1:18-25)

1 Wee tuun wu ni Oromɛ saannaa
Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi sipyii
pu bɛɛri mɛyɛ yi ka.
2 Pee kama pu nizhiimɛ ya Kirinusi
ta wu ɲɛ Siiri fiige ki gbafɛnɛɛri.
3 A sipyii pu bɛɛri di gari pu kulogoo
ni, kɔnhɔ pu mɛyɛ di shɛ ga wà.
4 A Yusufu bɛ di foro Nazareti ni,
lee ɲɛ Galile fiige ki kulo la. Na gari
Betilɛhemu kulo li ni Zhude fiige ki ni,
lee ɲɛ saannaa Dawuda wo kulo le.
Bani Dawuda shi shɛn wu ɲɛ wii.

5 A wu gari wà, kɔnhɔ wu ni wu curɔ
Mariyama mɛyɛ di shɛ ga. Mariyama
laa wo wu bye.

6 Na pu yaha Betilɛhemu ni, a
Mariyama tigiduun di nɔ.

7 A wu wu funazhiire se, na fàya
migile pya wu na, na wu sinniŋɛ
shɔngɔ logbakɔrɔ ni, bani pu ya xu
ta nabuun tatigiŋɛ puga ki ni wɛ.

Mɛɛkɛ waya wuyɛ shɛ yatɔɔnahamaa pu na

8 Yatɔɔnahamaa pii bye kee fiige ki
ni, pee bi shuun ɲii na siponɔ ki ni, na
pu yatɔɔyɔ kasɛri.

9 A Kilɛ wo mɛɛkɛ wa di ba yere pu
ɲɔ na. A Kafɔɔ Kilɛ wo nɔɔrɔ wu ɲí ɲí
pu kabaya yi bɛɛri na. A p'i fya xuuni.

10 Ga, a mɛɛkɛ wu pu pye: «Yi
ganha fya wɛ, bani fundangbɔhɔ
Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba
bye sipyii pu bɛɛri wo.

11 Wii mɛ, Shɔvɔɔ w'a se nɪjaa yee
mu Dawuda kulo li ni, wee wu ɲɛ
Kirisa we, na nɔhɔ pye Kafɔɔ we.

12 Li naha sheshɛɛɛ ti wa te, yi na ba
pubinnɛ la ɲa, fàya na migile li na, na
li sinniŋɛ shɔngɔ logbakɔrɔ ni.»

13 Taapile ni a mɛɛkɛɛ kuruyo
niŋɛhɛyɛ di ba binne wee mɛɛkɛ wu
tàan, na yìri fugba we ni. Pu bi Kilɛ
sɔni na yu:

14 «Kilɛ w'a sɔni fugba lii lii we ni!
Nɲaɲiŋɛ ki pye ɲiŋɛ ke na
wu ɲidaan sipyii niŋɛ ni!»

15 Ba pee mɛɛkɛɛ p'a laha
yatɔɔnahamaa pu tàan, na kari fugba
we ni wɛ, a yatɔɔnahamaa p'i yi
jo puyɛ mu na: «Yi pa wù shɛ fo
Betilɛhemu ni. Le kapyexhɔ le kaa
Kafɔɔ Kilɛ ya jo wù mu ge, wù shɛ li
ɲa.»

16 A p'i gari tɔvuyo na, na shɛ
Mariyama ni Yusufu ta wà, ni pu-
binne le; lee bi sinniŋɛ shɔngɔ log-
bakɔrɔ ni.

17 Ba p'a pubinnɛ li ɲa wɛ, jomɔ
pemu ya jo pu mu wee pya wu
shizhaa na ge, a p'i pee paari.

18 Al'i bye kakanhana yatɔɔnahamaa
pu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu.

19 A Mariyama di kii keree kii bæeri yaha wuyε funṅo ni, na wu funṅo koon ki na.

20 Lee kadugo na a yatoonahamaa p'i guri, na ganha na Kile peɛ, na wu soni, na gaani, p'a keree kiimu logo, na kiimu na ge, kee bæeri wuu na. Ki bæeri ya pye na be ni meleke wu wo jomɔ pu jogana li ni pu mu.

Yesu mege k'a le

21 Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekoonro pye na wu mege le Yesu. Meleke w'a bi kee mege ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacere na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-peene pugboh ki ni

22 Ba Mariyama siveere ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafoo Kile mu,

23 ma na jo ba l'a ka Kafoo Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhiigee ki bæeri ki pye Kafoo Kile wogoo.»*

24 Kafoo Kile wo saliya w'a bi fefere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee be wolo: «Xobangaa shuun kelee gbegbe shazhibiye shuun.»*

25 Na wa bye Zheruzalemu ni wu mege ne na Simijo. Sipyitiime, Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shovoo wu sigee; Fefere Munaa bye wu na.

26 Lee bi li she wu na na Kile na ba Shovoo wemu tun na pa ge, na Simijo da xhu ni wu ya wu jii taha wee na we.

27 A Fefere Munaa l'i wu naha co na kari Kile-peene pugboh ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefee p'a je ni wu ni saliya wu keree ki zhonri wuu na ge,

28 a Simijo di pubinne li lo wu keye ni, na Kile so na jo:

29 «Kafoo Kile, nime ma na ja ma bulo wu yaha w'a gaani nanine na, na be ni ma jomɔ pu ni,

30 bani na jii l'a Shovoo wu na,

31 m'a wemu gbegele sipyii pu bæeri mu ge.

32 Wu na ba bye kpeenge, na kpeenge yeege shi wu bæeri mu,

ali wemu be ne Yawutuu we, na nooro taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

33 Simijo ya jomɔ pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu.

34 A Simijo di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen nijeheme tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye naha shesheere, nakaara na ba byi temu keree na ge,

35 konho sipyijeheme fungonyo di foro kpeenge na. Mu kunni Mariyama, nere wa na ba mu kanha, kanna nmopara l'a ma zo su.»

Kile tudunmoo Ane keree

36 Cee Kile tudunmoo wa be bye wa, wee mege bye Ane. Fanuweli poro wu bye wii, Azeri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi nijeheme ta. Wu donine wo, nacebaa wo w'a kan na wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee na wu ni, lee kadugo na a na wu xhu.

37 A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni shesheere (84) xɔ. Wu bi foro Kile-peene pugboh ki kaaja ki ni we, ga wu bi Kile peɛ cana fara piige na, na suun leni na Kile jeeeri.

38 A wee di no pu na wee tuun wuyε pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na juwuuro ti sigevε pu bæeri mu Zheruzalemu ni.

39 Kafoo Kile ya jomehe kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefee p'a kee bæeri jo fa we, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee ne puyε pyaa wo kulo le.

40 Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi ji fungongo fere na, Kile wo fereme pe bye wu na.

Yesu ya yee ke ni shuun ta

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15 * 2:24 Levitike 12:8

41 Kile ya Yawutuu juna wolo bu-looro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i jeri kalene pu mu. Yee beeri Yesu sefee pu na she lee kalene le gba Zheruzalemu ni.

42 Ba Yesu ya yee ke ni shuun ta we, a p'i gari Zheruzalemu ni kalene li ni, na be ni pu wo kalene li ni.

43 Ba kalene li cabyaa k'a fa we, a p'i koo lo na se puga, ga, a Yesu nahocere wo wu gori pu kadugo Zheruzalemu ni, wu sefee pu bi lee ce we.

44 A p'i li yaha na Yesu na da ni pee jaarjii pu ni. A p'i cana nigin para pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cevee pu te ni.

45 Pu ya wu ja-e ge, na guri pa wu sha Zheruzalemu ni.

46 Cabyaa taanri nidorogo na, a p'i she wu ta Kile-peeje pugboh ki ni, wu nideenge ki bye saliya karamogolo pu niye ni, na pee jom ni, na pu yegee.

47 Pii pu bi wu jom pu nuri ge, a wu fungongo fere te, ni wu jashoro ti pyegana di bye pu beeri mu kakanhana.

48 Ba wu sefee p'a wu ja we, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na we? Li wii! Ne ni ma to wu funjorogo wuu pu bi mu shaa.»

49 A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa we? Ta yee ya li ce na ne yaa na ta na To Kile wu puga ki ni we?»

50 Ga jom pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee ce we.

51 A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii beeri yaha wuye funjo ni.

52 Yesu bi legi fungongo ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu beeri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jom ye

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

1 Orome saannaa Tiberi wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Ponsi Pilate ta Zhude fiige ki

gbafenberi; Herodi di bye Galile fiige ki juna ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiye yi juna ni; Lisinasi di bye Abileni fiige ki juna ni.

2 Ane ni Kayife bi bye saraya jaha shonrivee junafee. Wee tuun wu ninumo ni, a Kile jom p'i no Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni.

3 Yohana bi Zhuruden Gba loho ki kulogoo ki beeri jaari, na Kile jom pu ye ye pyi sipyii pu mu na pu daajeje jo pu jurumu wu na p'i batize, kano pu jurumu w'i yafa pu mu.

4 Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmo Ezayi wo Kitabu wu ni we na:

«Mujuu l'a fero siwaga ki ni na:

«Yi Kafo wu koo li ya!

Yi wu korogoo ki tii!

5 Loguuyo ye beeri na ba ni daanna.

Faaboboyo ni bobono ki beeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye beeri na ba dii.

Takokaya ye beeri jo na ba daanna.

6 Kile ya Adama nagoo shuu shogana lemu na ge,

sipyii beeri na ba lee ja.»*

7 Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee maton nagoo piiri, jago w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le jaha na we?»

8 Kapyegge kiimu k'a li shee na y'a daajeje jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiye funjo ni na Ibirayima wu je yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye jeri na pye Ibirayima nagoo.

9 Ali nime, kacerege k'a lo na xo, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki je ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.»

10 A sipyiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni we ya yaa na leke pye we?»

11 A wu pu jo sho na: «Fadeye shuun je wemu mu ge, wu nigin kan funmo fo mu. Yalige yaaga je wemu mu ge, wu be wu li pye mu.»

* 3:6 Ezayi 40:3-5

12 A fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ pii bɛ di ba, kɔnhɔ p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya yaa na lekɛ pye wɛ?»

13 A wu pu jɔ shɔ na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shɔ di dorɔ wee jɔnɔ ni wɛ.»

14 A sɔrɔsii pii bɛ di wu yege na: «Wɛɛ do, wɛɛ ya yaa na lekɛ pye wɛ?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shɔ wu na fanha na wɛ. Yi ganha kafineyɛ taga wa shishiin tɔɔgɔ le wɛ. Yi yiyɛ yaha yi saraa na.»

15 Sipyii pu bi lee jɔbanja sigee, pu bɛɛri bi pu funyɔ kɔɔn Yohana shizhaa na, wu bu da wee jɛ Kirisa wu wɛ.

16 A Yohana di pu bɛɛri jɔ shɔ na: «Nɛ kunni wa yee batizeni lɔhɔ yɛ ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jɛhɛ nɛ wogo na. Nɛ yaa ni wu tanhaya mɛɛrɛ bɛ zanha ni wɛ. Wee na ba yi batize Fɛfɛɛrɛ Munaa ni na ni.»

17 Wu shinma fɔ fɔ yaaga ki wa wu keɲɛ ni, wu na ba wu shinma saɲa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kpɔɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi sɔrogo nafugibaaga ni.»

18 Yohana bi jomɔ patii nijɛhɛmɛ bɛ taga na sipyii pu yɛri, na Kilɛ wo Jozaama pe yu pu mu.

19 Ga Yohana bi fiige ki jɔnɔfɔɔ Hɛrɔdi nahama shɛ wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe shɔ Hɛrɔjasi kɔn shɔ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya bɛɛri bɛ wuu na.

20 Lee kadugo na a Hɛrɔdi di kakuunɔ la bɛ pye sanha na Yohana le kaso ni.

*Yesu Kirisa batizeli
(Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11)*

21 Ba sipyii pu bɛɛri ya batize xɔ wɛ, a Yesu bɛ di batize. Na wu yaha Kilɛ-jɛrɛgɛ ki na, a fugba wu jɔ di mugi;

22 a Fɛfɛɛrɛ Munaa di digi wu na, ba gbegebe shazhira jɛ wɛ. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu jɛ nɛ jɔdaa na, mu kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

*Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige
(Macoo 1:1-17)*

23 Yesu ya wu labye wu jɔ kɔn tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelɛɛ taanri (30) shi xɔ. Sipyii fungɔngɔ na na Yusufu ja wu jɛ wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

24 Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Mɛliki ni.

Mɛliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

25 Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Amɔsi ni.

Amɔsi di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

Esili di foro Nagayi ni.

26 Nagayi di foro Makati ni.

Makati di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Simeyi ni.

Simeyi di foro Zhosɛki ni.

Zhosɛki di foro Zhoda ni.

27 Zhoda di foro Zhokana ni.

Zhokana di foro ɛrɛsa ni.

ɛrɛsa di foro Zorobabɛli ni.

Zorobabɛli di foro Salacɛli ni.

Salacɛli di foro Nɛri ni.

28 Nɛri di foro Mɛliki ni.

Mɛliki di foro Adi ni.

Adi di foro Kɔsamu ni.

Kɔsamu di foro Elimada ni.

Elimada di foro Eri ni.

29 Eri di foro Zhouwe ni.

Zhouwe di foro Elizɛri ni.

Elizɛri di foro Zhorimu ni.

Zhorimu di foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

30 Levi di foro Simijɔ ni.

Simijɔ di foro Zhuda ni.

Zhuda di foro Yusufu ni.

Yusufu di foro Zhɔnamu ni.

Zhɔnamu di foro Eliyakimu ni.

31 Eliyakimu di foro Mɛleya ni.

Mɛleya di foro Mena ni.

Mena di foro Matata ni.

Matata di foro Natan ni.

Natan di foro Dawuda ni.

32 Dawuda di foro Zhese* ni.

Zhese di foro Obɛdi ni.

Obɛdi di foro Bowazi ni.

Bowazi di foro Salimɔ ni.

Salimɔ di foro Nasɔn ni.

33 Nasɔn di foro Aminadabi ni.

Aminadabi di foro Adamini ni.

Adamini di foro Arini ni.

Arini di foro ɛsirɔmu ni.

* 3:32 Zhese: Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

- Esiramu di foro Pɛɛzi ni.
 Pɛɛzi di foro Zhuda ni.
 34 Zhuda di foro Yakuba ni.
 Yakuba di foro Ishaaga ni.
 Ishaaga di foro Ibirayima ni.
 Ibirayima di foro Teraki ni.
 Teraki di foro Nakəri ni.
 Nakəri di foro Serugi ni.
 35 Serugi di foro Eregu ni.
 Eregu di foro Pɛɛgi ni.
 Pɛɛgi di foro Hɛbəri ni.
 Hɛbəri di foro Selaki ni.
 36 Selaki di foro Kayinamu ni.
 Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
 Aripakisadi di foro Sɛmu ni.
 Sɛmu di foro Nuxhun ni.
 Nuxhun di foro Lɛmɛki ni.
 37 Lɛmɛki di foro Mɛtusela ni.
 Mɛtusela di foro Henəki ni.
 Henəki di foro Zherɛdi ni.
 Zherɛdi di foro Malelɛli ni.
 Malelɛli di foro Kena ni.
 38 Kena di foro Enəsi ni.
 Enəsi di foro Seti ni.
 Seti di foro Adama ni.
 Adama di foro Kile ni.

4

*Yesu Kirisa nɔwuuro
 (Macoo 4:1-11; Marika 1:12-13)*

- 1 Ba Yesu ya ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa li na wɛ, na guri yiri Zhuruden Gba wu ɲɔ ki na. A Fɛfɛɛɛ Munaa di wu ɲaha co na kari siwaga ki ni.
 2 A wu cabyaa kɛɛɛ shɛshɛɛɛ (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na wɛ. Yee caya yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.
 3 Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi ɲɛ Kile wo Ja we, ke faakagerɛɛ ke pye na ki ɲɛri buuri.»
 4 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:
 <ɲɔ yalige yɛ wa sipya ɲɔ shaa wɛ.>»
 5 Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na shɛ konɔ saanra ti bɛɛri shɛ wu na taapile ni.
 6 A Shitaanni di wu pye: «Nɛ na te ɲunɔ fɛɛɛ te ni ti nɔɔɔ wu bɛɛri kan ma mu, bani t'a jɛ nɛ kɛɛ ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu.

7 Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, yee bɛɛri na bye ma woyo.»

8 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:
 <M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛɛɛ,
 ma da labye pyi wee yɛ nigin mu.>»

9 A Shitaanni di wu ɲaha co sanha, na kari Zheruzalɛmu ni, na wu yaha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ɲidii li ni, na wu pye: «Ma bi ɲɛ Kile wo Ja we, kɔn to ɲinɛ na.

10 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:
 <Kile na ma kaa jo wu mɛɛkɛɛ pu mu na p'a ma kasɛri.

11 Pu na ma co pu keye ni,
 kɔnhɔ ma tɔɔɔ ganha bu guu kagerɛɛ
 yafiin na wɛ.>»

12 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:
 <Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.>»

13 Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti bɛɛri ni wɛ, na gari na wu yaha wà, fo wu ɲidaan tuun wa betii.

Yesu ya wu labye ɲɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15)

14 A Yesu di guri shɛ Galile fiige ki ni Fɛfɛɛɛ Munaa gbɔɔɔ ni. Wu mɛɛɛ ki bi foro fiige ki bɛɛri ni.

15 W'a bi sipyii kalaa pu Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, sipyii pu bɛɛri di wu pɛɛɛ.

*Nazarɛti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
 (Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6)*

16 Yesu ya nɔ Nazarɛti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jɛ Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni cadɛɛngɛ ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa.

17 A p'i Kile tudunmɔɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu ɲɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

18 «Kafɔɔ Munaa wa nɛ na,
 bani w'a nɛ tire,
 kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama jo la baa fɛɛ mu.

W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni ka-solemɛɛ faha,
 di fyɛnmɛɛ ɲɛmugunɔ yɛɛ pye,

* 4:4 Duterɛnɔmɛ 8:3 * 4:8 Duterɛnɔmɛ 6:13 * 4:11 Zaburuu 91:11-12 * 4:12 Duterɛnɔmɛ 6:16

di cōnrómō fεε wolo pu kanhama ni,

19 di Kafōō wo fεrεmε yee li yerε pye.»*

20 Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu jō tō, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kōnhō wu da pu kalaa. A Kile-pεεηε puga ki sipyii pu bεeri di jahaya kō le wu ni.

21 Wee tuun wu ni a Yesu di jō kōn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomō pe y'a logo nijaa ge, pee jō ya fa.»

22 Pu bεeri bi wu mεsaana yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we jε mε Yusufu ja wu wε?»

23 A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talenε le jo na: «Wεrε pyevōō mayε cuunō.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kaperinómō ni ge, wèe ya ki kaa logo, ki shi pye nahamε bε mayε pyaa kulo li ni.»»

24 A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmō wa shishiin ya joni na jōgi wuyε pyaa kulo ni wε.

25 Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijehemεε bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmō Eli caņa jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbōhō di jé kee fiige ki bεeri ni.

26 Lee bε na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wε, fo naxhugoshō wa, wee bye Sidōn fiige kulo la ni, lee mεge jε Sarεpita.

27 Togo fεε nijehemεε bε di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmō Elize caņa jii ni. Lee bε na wa shishiin ya cuunō pee ni wε, fo Siiri fiige sipya wa, wee mεge ki bye Nama.»

28 Ba Kile-pεεηε puga ki funjō sipyii pu bεeri ya pee jomō pu logo wε, a pu logoo di yiri xuuni.

29 A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yerenε bobonō kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee jūnō ni, na p'i wu ηmununō shan bobonō ki wege ki ni.

30 Ga, a Yesu kunni di doru pu ninε ni, na gari.

Ná we w'a bi kanha jina kenε ni ge (Marika 1:21-28)

31 A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mεge jε Kaperinómō. W'a bi sipyii pu kalaa cadεenyε yi na wà.

32 A wu kalaa wu kangana l'i pu naha wō xuuni, bani w'a bi yu ni sefεεrε ni.

33 Ná wa bye Kile-pεεηε puga ki ni jina na jε wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbōō ni na:

34 «Eyi! Naha mu di zhaa wèe feni wε Yesu Nazareti shen? M'a pa ba wù kyεεgi gε? Nε mu shi cε, Kile Fεfεrε wō mu jε.»

35 A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayε na! M'a foro we ná we ni!» A jina wu wu shan jinε na pu bεeri ninε ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wε.

36 A l'i bye kakanhana sipyii pu bεeri mu, fo pu na puyε yegee na: «Le kaa le bε do? Fanha ni sefεεrε ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!»

37 Lee wuu na Yesu mεge ya fiige ki bεeri círi.

Yesu ya yama fεε nijehemεε cuunō (Macoo 8:14-17; Marika 1:29-34)

38 Ba Yesu ya foro Kile-pεεηε puga ki ni wε, na gari Simō kaban. Lee di Simō yafezhō niganhana ta ceefuuro kenε ni, a p'i Yesu jεeri na wu wu cuunō.

39 A Yesu di shε leele wu jūnō ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye jō kōn, na pu keree yàa.

40 Caņa ki na to xō, a sipyii di shε wu yiri ni pu yama fεε bεeri ni. A wu wu keye taha pu bεeri nigin nigin na, na pu cuunō.

41 A jinaa bε di foro sipyijehemεε ni, p'a bi zele na: «Mu jε Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sōō pu jo wε, bani pee ya cε na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-pεεηε piyεyε yi ni (Marika 1:35-39)

42 Ba jiga k'a mugi wε, a Yesu di yiri kari siponō ki xuu wa ni. Sipyii pu bi

* 4:19 Ezayi 61:1-2

wu shaa. Ba p'a she nɔ wu tãan wɛ, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha wɛ.

⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii nɛ wu Kilɛ saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisaŋaa bɛ ni, bani lee wuu na nɛ tun.»

⁴⁴ W'a bi Kilɛ Kafila wu yɛɛ pyi Yawutuu fiige ki Kilɛ-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri

(Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)

¹ Caŋa ka na Yesu yaha Zhenɛzarɛti Gba lɔhɔ ki jɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kilɛ jomɔ logo.

² A wu kɔrɔyɔ shuun wa ja gba lɔhɔ ki jɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔ jii.

³ A wu jɛ kee kɔrɔyɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔrɔyɔ ki nunuŋɔ kɔnɔ ki na jɛri. Ba lee ya pye wɛ, a wu diin kɔrɔyɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni wɛ, a wu Simɔ pye: «Kɔrɔyɔ ki fulo tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔ pu wá lɔhɔ ki ni fyaa pu fɛni!»

⁵ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya shɔn labye na, wɛɛ ya ta yafiin bɛ co wɛ. Ga, ma jomɔ pu wuu na, nɛ na jɔ wu wá lɔhɔ ki ni.»

⁶ Ba lee ya pye wɛ, a p'i fyanɛhɛmɛɛ co, fo pu jɔ w'a jɔ kɔn na gɔn.

⁷ A p'i ganha na pu kaafɛɛ pii kani ni keye ni kɔrɔyɔ katii ni, na pu pa pu tɛgɛ. A pee di ba. A p'i kɔrɔyɔ shuun wu bɛɛri ni, fo kɔrɔyɔ yi na zhaa da minɛɛ lɔhɔ ki ni.

⁸ Ba Simɔ Pyɛɛri ya lee ja wɛ, a wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo: «Kafɔɔ, laha nɛ tãan, bani jurumupye nɛ jɛ.»

⁹ Pu na pii fyanɛhɛmɛɛ pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafɛɛ pu bɛɛri mu.

¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simɔ karijii ge, pee bɛ bi li ta kakanhana. A Yesu di Simɔ pye na: «Ma ganha da vya wɛ. Ga nimɛ, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.»

¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba kɔrɔyɔ yi yerenɛ kɔnɔ ki na, na yi bɛɛri yaha wà, na daha wu fɛni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuŋɔ

(Macoo 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cɛɛ ti bɛɛri na. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wɛ, a wu do na wu jaaha buri jinɛ na, na wu jɛɛri, na jo: «Kafɔɔ, mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuuŋɔ.»

¹³ A Yesu di wu kenɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuuŋɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ.

¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye jaaha jo wa shishiin bɛ mu wɛ. Ga, she mayɛ she saraya jaaha shɔnriwɔɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuŋɔ.»

¹⁵ Lee bɛ na, a Yesu mɛgɛ di ganha na foro na se jaaha na, fo sipyiiire t'a pa tiye pinne wu yiri, kɔnhɔ p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu bɛ di xhɔ.

¹⁶ Ga Yesu bi se na Kilɛ jɛɛri wu yɛ nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuŋɔ

(Macoo 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Caŋa ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii nidɛɛnyɛ bye wà. P'a bi pa na yiri Galile ni Zhude kulogoo ki bɛɛri ni, ni Zheruzalɛmu ni. Kafɔɔ wo sefɛɛɛ ti bye Yesu ni na yama fɛɛ pu cuuŋɔ.

¹⁸ A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu lenɛ puga ki ni pu sinniɛ Yesu jaaha tãan.

¹⁹ Sipyii pu jɛhɛɛɛ kenɛ ni, pu ya já gbara Yesu na wɛ. A p'i dugi puga ki juŋɔ ni na katanɔ ki xuu wa lahala, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu jaaha tãan sipyii pu niɛ ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wɛ, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

21 A saliya karamogoloo ni Farizheen p'i ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «We ná we jɛ sipya wekɛ wɛ, fo wu na Kile mɛgɛ kyɛɛgi wɛ? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile yɛ bɛ wɛ?»

22 A Yesu di pu fungonyɔ cɛ, na pu pye na: «Naha na ke fungongɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?»

23 Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri m'a ma yasinnege ki lo, ma da jaari.» Lekɛ l'a faha wɛ?

24 Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha jɛnɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Nɛ w'a jo mu: Yiri, m'a ma yasinnege ki lo m'a se puga!»

25 Taapile ni a wu yiri pu bæri jii na, na wu yasinnege ki lo na gaanj puga, na baraga tɛri Kile na.

26 A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga tɛri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wèe ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri

(Macoo 9:9-13; Marika 2:13-17)

27 Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wa ja, wee mɛgɛ ki bye Levi. Wee nidɛɛngɛ ki bye fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na feni!»

28 A Levi di yanmuyɔ yi bæri yaha wà, na yiri, na daha wu feni.

29 Lee kadugo na a Levi di ba yaligee nijɛhɛnɛɛ yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ nijɛhɛmɛɛ ni sipyijɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ pu bi pinne na li ni pu ni.

30 A Farizheen ni saliya karamogoloo di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»

31 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Sicuumɔ fɛɛ mago jɛ wɛɛɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ.»

32 Sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree

(Macoo 9:14-17; Marika 2:18-22)

33 Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizheen pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tɛɛgɛɛ nijɛhɛnɛɛ ni, na Kile jɛɛri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.»

34 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ jɛ ba cenabun poo jɛ wɛ. Yee na já cenabun poo kaafɛɛ karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya?»

35 Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ pu bɛ na suun leni.»

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalɛ ni wɛ

(Macoo 9:16-17; Marika 2:21-22)

36 A Yesu di le talenɛ le bɛ jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fajunɔ shɛngi favonɔ na, di dara faleɛgɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ ki nizhɛɛngɛnɛ na gori, favonɔ li bɛ da ga bɛ faleɛgɛ ki na wɛ.»

37 Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nilɛyɛ ni wɛ. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi shɛngi, duven wu na wo, foroyo yi bɛ na gyɛɛgi.

38 Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni.

39 Ayiwa, we w'a duven nilɛ gba ge, wee da ga sɔɔ duvenfomɔ na wɛ, bani w'a ma jo na: «Nilɛ wu w'a taan.»

6

Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki keree na ge

(Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28)

1 Cadɛɛngɛ ka ni, Yesu bi doroo shinma kɛɛyɛ ya tɛ ni. A wu kalaapiire ti shinma sɛyɛ ya kɔn, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun.

2 A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadɛɛngɛ ni wɛ, naha na yee di lee pyi wɛ?»

3 A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ɛ gɛ?»

⁴ W'a jé Kile-pεεηε puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomoo pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya naha shoonrivoo pu ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?»

⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu je cadεεnge ki be Kafoo.»

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadεεnge ka ni

(Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6)

⁶ Cadεεnge ka be ni Yesu ya jé Kile-pεεηε puga ka ni na sipyii kalaa. Ná wa bye wà wu kanige keje ke na waha.

⁷ A saliya karamogoloo ni Farizheen p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuunɔ cadεεnge ni, kónhɔ p'i kanunɔ ta di wu tooɔ le.

⁸ Ga Yesu bi pu fungonyo ce. Wee tuun wu ni a wu ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niηe ni.» A wu yiri na yere.

⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadεεnge ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya sho laa, na wu gbo? Lεke l'a saha we?»

¹⁰ A wu naha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii círi, lee kadugo na na wee ná wu pye: «Ma keje ki sanha!» A wu ki sanha, a wu keje k'i juunɔ.

¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puyε yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmɔɔ ke ni shuun naha bulo

(Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19)

¹² Cana ka, Yesu ya kari faabobonɔ ka na, di zhe Kile jεeri. A wu shon Kile-jεεge ki na.

¹³ Ba niga k'a mugi we, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun naha bulo pu ni, na pye Tudunmɔɔ.

¹⁴ Pee pu wa me: Simo (a wu wee megε le sanha Pyεeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi,

¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simo wemu wu bi bye Zelotilee kurunɔ ki ni ge,

¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a Yesu le keje ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fεε cuunɔ

(Macoo 4:23-25)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i digi faabobonɔ ki na, na no kpeεngbohɔ ka na. Wu kalaapiire ti niηεhe ni sipyiiηεhemεε pu bi bye wà. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki beeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumo lohɔ ki jo fiige ki kugbohoo, Tiiri ni Sidon ni.

¹⁸ Pu bi pa, kónhɔ pu ba wu jomoo logo, wu pu cuunɔ. Pii p'a bi kanha jinaa keje ni ge, pee be ya cuunɔ.

¹⁹ Sipyii pu beeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefεεε ti bi fɔro wu ni, na pu beeri cuunɔ.

Duba nagoo ni lanj nagoo

(Macoo 5:1-12)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:

«Yee pii pu je la baa fεε ge,
yee je duba nagoo,

bani Kile saanra ti je yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,
yee je duba nagoo,

bani yee na ba din!

Yee piimu pu wa mehεε suu nime ge,
yee je duba nagoo,

bani yee na ba zhehe fundanga
keje ni!

²² Sipyii bu yi ko,

na pu mago wo yi ni, na yi
shεhele,

na yi mekuunɔ yu na bani yi je
Sipya Ja wuu,

wee tuun wu ni yi je duba nagoo.

²³ «Kee cana ke, yi nahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga keje ni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Pu sefεε pu be ya Kile tudunmɔɔ pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbo fεε,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,

bani yee ya yi wo naniηe ki ta xo!

²⁵ Yee pii p'a tin yalijεε na nime ge,
bɔɔngɔ ki wa yee wogo,

bani xuugo na ba yee ta!
 Yee pii p'a zhehēni nime ge,
 bəəngɔ ki wa yee wogo,
 bani yee nahaya na ba danha na
 mēhēē suu!
 26 Sipyii bēeri ba yi mēsaana yu tuun
 wemu ni,
 bəəngɔ ki wa yi mu,
 bani lee pēlegana li na
 pu sefēē ya tudunmɔɔ kafinejuu
 pu pēlē!»

*Yi pēen pu taan yi mu
 (Macoo 5:38-48; 7:12)*

27 «Ga yee pii pu wa nē jomɔ pu nuri
 ge, n'a da yi jo yi mu, yi pēen pu taan
 yi mu! Y'a kasaanāa pyi yi kɔvēē na!

28 Y'a duba pyi yi lanivēē mu! Pii p'a
 yi cogana kolo ge, yi da Kile jēeri pee
 mu!

29 Sipyaa wa bu kadaa ja ma nibēge
 nigin ni, ke ki bē tagi wu mu. Wa
 bu ma fadegbɔhɔ lɔ, ma ganha bu wu
 nahā kɔn ma fadebire bē lɔ na wē.

30 Sipyaa sipyaa w'a yaaga ka jēeri
 ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga
 lɔ, ma ganha bu weefɔ pye wu ki
 t'ereŋe ma na wē.

31 Yi funŋɔ wa sipyii p'a keree ki-
 imu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu bē
 mu.

32 «Yee ya taan sipyii piimu mu ge,
 yee bu daan ni pee yē ni, masɔŋɔ keke
 y'i da da lee ni wē? Ali jurumupyii bē
 ya taan ni pu taanjiinēē ni.

33 Pii p'a kasaanāa pyi yi na ge, yi ba
 kasaanāa pyi pee yē na, masɔŋɔ keke
 y'i da da lee ni wē? Ali lee jurumupyii
 bē wa byi.

34 Tadaŋa wa yee na na yaaga ta
 piimu mu ge, yi ba fɔhɔɔ leni pee yē
 na, masɔŋɔ keke y'i da da lee ni wē?
 jurumupyii bē wa fɔhɔɔ leni pu kaafēē
 na, kɔnhɔ p'i pu wogoo ki shi ta sanha.

35 Ga yi pēen pu taan yi mu, yi da
 kasaanāa pyi pu na, yi da fɔhɔɔ leni pu
 na yi ganha bu yi funyɔ yaha yaaga
 da na pu mu wē! Yi na ba kuduun ta,
 yi na ba bye Kile-gbɔtabaaga nagoo,
 bani wee ya jɔ java fēē ni kakuubyii
 mu.

36 Yi pye ŋunɔ ŋaarivēē ma na jo, ba
 yi To Kile wu jē ŋunɔ ŋaarivɔɔ wē.

*Yi ganha ba yiyē jaagi wē!
 (Macoo 7:1-5)*

37 «Yi ganha ba kiiri kɔɔn pusamaa
 na wē, kiiri da ba gɔn yi na wē. Yi
 ganha ba pusamaa jaagi wē, yi da ba
 jaagi wē. Yi da sipyii keree yafani pu
 mu, yi bē wogoo na ba yafa yi mu.

38 Y'a sipyii kaan, Kile bē na da yi
 kaan. Pu na ba yataanga lɔ na yi wo
 daanna wu pye, na wu serenē serenē,
 na wu sɔgɔsɔgɔ, na la fara wu na fo wu
 na woni, na wee kaana le yi fagenē ni.
 Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu
 wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke
 ninunɔ ni yeeyē pyaa bē wo daanna
 wa da ba bye.»

39 A Yesu di talenē bē jo pu mu na:
 «Fyēn wa na já fyēn wa kagaan co gē?
 Lee bu bye pu shuun wu bēeri na do
 wege ni.

40 Kalaapire ya pēlē li kalaato na wē,
 ga kalaapire bēeri l'a kalaa xuuni ge,
 lee na ba bye ba li kalaato wu jē wē.

41 «Kagaanra le li wa mu ceboro wu
 jii ni ge, nahā na mu di lee wii, na ta
 puga tinbara di jē muyē pyaa jii ni,
 mu di ya lee naa-i wē?

42 Dii mu da já ma ceboro pye: «Na
 ceboro, kagaanra le li wa ma jii li ni
 ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya
 puga tinbara le naa mayē wuu li ni-
 i wē? Shuun shuun jovɔɔ dē, fēnhē
 puga tinbara le wolo mayē pyaa jii le
 ni. Lee bu bye ma na já na xuuni, na
 kagaanra li wolo ma ceboro wu jii li
 ni.

*Ki yasēyē fēni p'a tige cēni
 (Macoo 7:16-20; 12:33-35)*

43 «Tisaana ya yasēŋe niguunɔ pyi
 wē, tikunɔ ya yasēŋe nizaana pyi wē.

44 Tiye bēeri wa jēni yi yasēyē fēni.
 Sipyaa da ga nitoronɔ kɔn xhuyo tige
 na wē; sipyaa di wa da ga ɛrēzēn kɔn
 xhutɔɔnyɔ tige na wē.

45 Sipyisaama w'a yasaaya kilee
 na yeege wu yasaaya tayahaŋa ni;
 sipyikuunɔ di yakuuyo kilee na yeege
 ki yakuuyo tayahaŋa ni. Bani lemu l'a
 sipyaa zɔ we jii ge, lee l'a fōro wu jɔ ke
 ni.

Piyeyē shuun keree
(Macoo 7:24-27)

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi «Kafɔɔ, Kafɔɔ» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i wε?»

⁴⁷ Sipyaa sipya w'a pa nε mu, na nε jomɔ pu nuri, na pu koo jaari ge; wèe na já weefɔɔ taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na.

⁴⁸ W'a foro piyeyē kɔnvɔɔ wa feni, wemu ya ninε ki tugi na cogi fo na she nɔ faaga na ge, na puga ki nidaa li tenε faaya juɔɔ ni, na puga ki yerenε yee juɔɔ ni. Ba lɔhɔ k'a pa nεhε wε, a gba wu ni, na seri. A lofomɔ pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki nεhε wε, bani ki bi yerenε juɔ.

⁴⁹ Ga wemu ba nε jomɔ pu nuri, wufɔɔ di ya pu koo jaari wε, weefɔɔ ya foro ná wa feni, wemu ya wu puga yerenε ninε na, wu ya nidaa tugi ki na-ε ge. Gba lɔhɔ k'a pa nɔ kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sɔrɔsii juɔɔfɔɔ wa wo kapyebye cuuɔɔ
(Macoo 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu bεeri jo xɔ sipyii pu mu wε, na jé Kaperinɔmɔ kulo li ni.

² Sɔrɔsii juɔɔfɔɔ wa bye wà, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuuɔɔ wε, wu bi zhaa di xhuu.

³ Ba wee juɔɔfɔɔ w'a Yesu kaa logo wε, na Yawutuu nabelyē ya tun pu she Yesu nεeri na wu pa wu kapyebye wu cuuɔɔ.

⁴ A p'i nɔ Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu nεeri xuuni na: «Ma bu lee pye we ná we mu, w'a yaa ni lee ni,

⁵ bani wèe shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wèe Kilε-pεεnε puga ki yerenε.»

⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tεεnε sɔrɔsii juɔɔfɔɔ wu puga ki na wε, a wee di wu naniinεε pii tun pu she wu pye: «Kafɔɔ, ma ganha da mayε kanha wε, bani nε yaa mu wu jé nε puga wε.

⁷ Lee wuu na nε wu she mu yiri, nε nayε ta nε cèrε lee bε ni. Ga jomεε nigin ye jo, kɔnhɔ na kapyebye wu juuɔɔ.

⁸ Bani juuɔfεε pii wo fanha nɔhɔ ni nε nε, sɔrɔsii pii di nε nε bε mu. Nε bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Nε bu wa bε pye: «Pa!» Wee bε na ba. Nε bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni wε, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu n̄mahana n̄eri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, nε sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu wε, ali Izirayeli fiige ki bε ni wε.»

¹⁰ Ba tudunmɔ p'a kuri kari pu juuɔfɔɔ wu puga wε, a p'i she kapyebye wu ni juuɔɔ ta wà.

Yesu ya naxhugoshɔ wa ja nixhugo nε

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mεge nε Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyii t'i gari ni wu ni.

¹² Ba p'a tεεnε kulo li tajege ki na wε, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaani ni ná wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wu nu wu bε di bye naxhugoshɔ. Kanha ki sipyii ni n̄εhεmεε pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talenε ni.

¹³ Kafɔɔ ya wee cee wu ja tuun wemu ni ge, a wu n̄naara di jé wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mεε suu wε!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu kenε taha karaya yi na, a gbo wu lɔvεε p'i yere. A Yesu di jo: «Nani we, nε w'a ma pye mu, yiri!»

¹⁵ A wu yiri tiin na jomɔ juɔ kɔn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu bεeri di fya, a p'i ganha na Kile sɔni na: «Kile tudunmɔ nigbɔ w'a wuyε she wu ninε ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tεge.»

¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki ka-banugo kulogoo ki bεeri ni.

Yesu labye w'a li shee na Shovoo wu je wii

(Macoo 11:2-19)

18 Yesu ya keree kiimu beeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee beeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri,

19 na pu tun she Kafoo mu, pu wu yege na: «P'a Shovoo wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii naha wii?»

20 Ba p'a no Yesu yiri tuun wemu ni we, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a we tun pa na we pu pa ma yege na: «P'a Shovoo wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wu watii naha wii?»»

21 Taapile ni a Yesu di sipyijeheme yama ni pu kanhama keree x, na jinaa kari yege pii ni, na fyenme nijeheme nii mug.

22 Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmoo pu jo sho na: «Y'a lemu ja, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyenme wa jaa, faannaa di jaari, togo fee di juuno, judunmoo di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu.

23 Sipya wemu juuno ya kyeege ne na we, weefoo je duba pya!»

24 Ba Yohana wo tudunmoo p'a kari we, a Yesu di jo kon na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya?»

25 Wee tuun wu ni yee d'a she naha wii we? Fazaaya foo ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijenje li ge, pee ya daa saannaa piyeye ni.

26 Yee d'a she naha wii we? Kile tudunmoo ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmoo na.

27 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na: «Li wii, n'a na tudunmoo we tun ma nahagbaa na wu ma koo li ya yaha ma naha na.»*

28 N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana na we, Ga lee

be na Kile saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhafenhenen ya pele wu na.»

29 Sipyii pii p'a wu jomoo pu logo ge, ni fanhafee wari shovofanfahafe wari shovoo, a pee di li she na finje na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu.

30 Ga Farizhen ni saliya karamogoo ya she Kile wo jome li ni puye pyaa shizhaa na, pu ya ta soo na batize Yohana mu we.

31 A Yesu di jo sanha na: «Ne na ja njaa wo sipyii pii taanna ni joo ye ni we? Joo ye feni pu d'a foro we?»

32 P'a foro noopiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeenge na, na ti mujonoo yaha no tiye na ge na: «Wee ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xonho we. Lee kadugo na a we di yamehe su yee mu yee di ya ta mehe su we.»

33 Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijenje li we, wu bi duven gbuu we, a yee di jo: «Jina wu je wu ni.»

34 A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lajehere foo ni gba foo wu je we na we. Fanhafee wari shovoo ni jurumupyii pii be wo nanii wu je wii.»

35 Ga Kile wo koo li jaarivee pu beeri ya kanii kan Kile wo fungongo feere ti mu.»

Dodsho wa wo jurumu ya yafa wu mu

36 Cana ka, Farizhen wa ya pa Yesu jeri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba jo kon na li.

37 Lee di dodsho wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee na wu puga we, a wu gari wa ni lasikoli gboro la ni.

38 A wu mesuwo di ba doro Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tooo ye ni, na Yesu tooo yi fyenmi ni jesinne ni, na wu juzziire taga pee joo, na ganha na wu tooo yi taala taala ni taanjenje ni, na lasikoli wu wo yi na.

39 Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ja we na jo wuyee funno ni na: «We na we da bi bye Kile tudunmoo, we cee we w'a kpon

* 7:27 Malaki 3:1

wu na ge, wu bi da li ce na dɔdɔshɔ wu jɛ wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa ne mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfonɔɔ kelɛɛ gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfonɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na.

⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan we, lee funɔɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Ne jo, we ná we kaa na daan weke ni xuuni pu shuun wu ni we?»

⁴³ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Ne giin jo w'a nijeheme wu yaha weke na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di nmahana jɛri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we jaa ge? Ne jé mu puga, mu ya tɔɔɔ je lɔhɔ kan ne mu we, ga we ya ne tɔɔɔ fyenmi ni nesinme ni, na pee jɔgɔ ni wu juzhiire ni.

⁴⁵ Mu ya ta ne shaari ni taanɛɛge ni ba l'a tee na byi ni jɔsɔɔnrɔ ni we. Ga ne di jé naha ge, taanɛɛge ni we cee we ya ne co, bani ne di jé ge, wu jɛ na ne tɔɔɔ taala taala.

⁴⁶ Mu ya ta sinme wo ne jɔnɔ ni we, ga wee ya pɛɛwa lasikoli wo ne tɔɔɔ na.

⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɛɛge nigbɔhɔ k'a li shɛɛ na wu jurumu wu ni wu jehɛ bɛɛri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu nijeheme jɔnɔ tãan we, weefɔɔ taanɛɛge na jɛɛ.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.»

⁴⁹ A wu lipii p'i jɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu jɛ we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu we?»

⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se jɔnɛ na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu feni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire jaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yɛɛ li pyi. Wu kalaapiire ke ni shuun wu bye ni wu ni,

² ni cèe pii bɛ. Wu bi pee cèe pu cuunɔ, na jinaa bɛ kɔri yeege pii ni pu ni. Cee nigin wa mɛge ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala shɛɛn Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni.

³ Wa mɛge jɛ na Zhanɛ, wee bye Kuza wo shɔ. Kuza bi bye saannaa Herɔdi wo koomɔ pu fanhafɔɔ wa. Suzani, ni cèe nijeheme piitiilee bɛ bye wà. Pee bɛɛri bi Yesu ni wu kalaapiire ti tɛri ni pu kenɛ yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki bɛɛri ni na se Yesu yiri. Sipyii t'a pa binne wu tãan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na:

⁵ «Caɔa ka ná wa ya foro na kari wu tɛge ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛge ki jɔ na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazhɛɛɛ di tee jɔ.

⁶ A nuguro ta di do faaga jɔnɔ ni pɔnehɛɛ di bye wà we. Ba t'a fin xɔ we, na waha, bani jime bye wà we.

⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɛ ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na legi; a y'i ba ti co, na ti li.

⁸ A nuguro ta di do jijenɛ na. A t'i fin, na le, na pya le, na ti tɛhɛɛ xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, na sɛle na: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talenɛ ki kajuu jɔnɔ

(Macoo 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talene le kɔri jɛ dii we?»

¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo nmɔhɔɔ ti ce, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki bɛɛri w'a yu pu mu talenɛ ni, kɔnhɔ: «Pu da wii,

ga p'i ganha ba yaaga naa we.
P'i da niwegee shaan,
p'i ganha ba yi naha ceni we.»*

*Yesu ya nuguro ti wo talenε li kori jo
(Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20)*

¹¹ «Lee talenε li kori we: Nuguzhi we, wee ne Kile jomɔ.

¹² Pii ne ba koo na ne we, ba pee ya pe jomɔ pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyo ni, kɔnhɔ pu ganha dɔ, p'i shɔ we.

¹³ Faaga wuu pu ne piimu p'a jomɔ pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di ne pu na we, p'a dɔ ye jere ye funyo ni. Nɔwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha.

¹⁴ Xhuyo ni ne wuu pu ne piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo. Ga ke koɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xɔnhɔ keree, na pu cɔnri, fo pu da le we.

¹⁵ Nijenε wuu pu ne piimu ge, pee na pe jomɔ pe logo, na pu co see na ni zɔsaama ni, na gori yaha pee jomɔ pe na, fo na nagoo pye.

Talenε le l'a jo sokinna shizhaa na ge

(Marika 4:21-25)

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu juno ni, kelee w'i wu le karaga nɔhɔ ni we. Ga yaaga juno ni wu da wu taha, kɔnhɔ wu da kpeenge yeege puga ki jevεε pu mu.

¹⁷ Bani kanmɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba je we. Nmɔhɔnɔ ta shishiin wa temu da ba foro kpeenge na we.

¹⁸ Lee wuu na yi kasεεε ta yi kafila logoganaa na, bani la ne wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la ne wemu mu we, w'a giin na nifenhεfenhεne lemu be li ne wu mu ge, lee be na zhɔ wu na.»

Jɔgɔ ye pu ne Yesu nu ni wu cebooloo we?

(Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35)

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu yiri, ga pu ya ja gbara wu na sipyii pu ke ne ni we.

²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye

yi wa kpeenge ke na, pu funyo ki wa p'i ma na.»

²¹ Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomɔ pu nuri, na pu koro naari ge, pee pu ne ne nu ni ne ceboronamaa.»

*Yesu ya kafεεgbɔhɔ ka yere ne
(Macoo 8:23; Marika 4:35-41)*

²² Cana ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wu shε gba wu kadugo.» A p'i je korogɔ ka ni na gaani.

²³ Na pu yaha pu gaani, a Yesu di nmunɔ. A kafεεε ka di yiri lohɔ ki juno ni. A korogɔ k'i ganha na zhaa di jii lohɔ na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulu wu na na wu ne, na wu pye: «Karamogɔ, Karamogɔ, wu na da gori lohɔ ni!» A wu yiri, na sele kafεεε ke ni lokuruyo yi na; a kafεεε ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmɔ p'i yere.

²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyε pyi: «We na we d'a sii jɔgɔ, fo wu na yu ni kafεεε ni lohɔ ni, y'i wu namεε coni we?»

*Yesu ya jinaa kori yeege na wa ni
(Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20)*

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee ne gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni.

²⁷ Ba Yesu ya foro korogɔ ki ni we, a na wa di ba wu juno ciri, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnɔ ni wu bi gbara w'a faya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tateenge ki bye faxhuu we.

²⁸ Ba w'a Yesu na we, na mujuugbɔ la wɔ, na nuguro sin Yesu fεε ni, na jo ni mujuugbɔ ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbɔtabaaga Ja Yesu? N'a ma jεeri, ma ganha bu na kanha we!»

²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee na wu ni. Jina wu bu yiri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu kemε pɔ ni tɔrɔ shɔnhɔyo ni, na biriye le wu tɔyo na, kɔnhɔ pu da wu

* 8:10 Ezayi 6:9

kaseri. Ga w'a tee pɔɔɔ ti bɛɛri kɔn. Jina wu bi ma wu kɔri kari siponɔ ni.

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mɛgɛ di jɛ wɛ?» A wu jo: «Nɛ mɛgɛ jɛ <Wèe Ya Nɛhɛ,>» bani jinaa nijɛhɛmɛɛ pu bi jé wu ni.

³¹ A pee jinaa p'i Yesu jɛɛri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni wɛ.

³² Lee bi shaagbaga nijɛɛ ka ta ki na naha yaɲa ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jɛɛri na wu sɔɔ p'i shɛ jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ.

³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na shɛ jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni wɛ, a p'i baa kari na shɛ yee paari kanha ki ni, ni sitiinmɛɛ pu mu.

³⁵ A sipyii p'i foro na shɛ lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu tàan wɛ, na wee ná wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidɛɛngɛ di jɛ Yesu fɛɛ ni, fàya yi bye wu na, wu d'a cuunɔ. A p'i fya.

³⁶ Ná jinaa wo w'a cuunɔ piimu jii na ge, a pee di kii keree kii bɛɛri paari pu mu.

³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa shɛɛn pu bɛɛri di Yesu jɛɛri na wu laha pu wo jiiɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔrɔgɔ ki ni, na laha pu wo jiiɛ ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jɛɛri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kurunɔ, na jo:

³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye ma mu ge, m'a shɛ kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛɛri pye wu mu ge, a wu gari na shɛ kee keree ki paari kulo li bɛɛri ni.

Yesu ya cee wa cuunɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jɛ

(Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yìri gba wu kadugo wɛ, a wu ba wu daan sipyii pu bɛɛri ni, bani pu bɛɛri bi wu sigee.

⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mɛgɛ jɛ na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-pɛɛɛɛ puga jiiɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu jɛɛri xuuni na wu shɛ wu puga,

⁴² bani fucɛɛɛɛ nigin yɛ li bye wu mu, li shi wu bye yee kɛ ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaanɔ wà wɛ, a sipyiiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri.

⁴³ Lee bi cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu fɛni fo yee kɛ ni shuun. Wu bi wu keɛɛ yara bɛɛri kan wɛbyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuunɔ wɛ.

⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yìri, na ba gbɔn wu fadegeɛɛ na. Taapile ni a wu shishan p'i yere.

⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ na wɛ?» Ba pu bɛɛri ya yu pee bɛ wɛ, a Pyɛɛri di jo: «Karamɔgɔ, sipyii p'a mu cɔnri xuuni dɛ!»

⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn nɛ na, bani nɛ li cɛ na sefɛɛɛɛ ta t'a foro na ni.»

⁴⁷ Ba wee cee w'a li ja na li da já ɲmɔhɔ nige wɛ, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuunɔ taapile ni cuunɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu bɛɛri jii na.

⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuunɔ. Ta se jiiɛɛ na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yìri Kile-pɛɛɛɛ puga jiiɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fucɛɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɔ pɛɛ nige Karamɔgɔ wu na wɛ.»

⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà yɛ, ma poro wu na juunɔ.»

⁵¹ Ba Yesu ya shɛ nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to.

⁵² Lee di sipyii pu bɛɛri ta pu na yamɛhɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mɛhɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li ce na w'a xu xɔ.

⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co kenε ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya we, yiri!»

⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu.

⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefεε pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wε.

9

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Macoo 10:5-15; Marika 6:7-13)

¹ Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefεεε ni fanha kan pu mu jinaa bεeri na, pu da yama bε xu.

² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yεε pye, p'i yama fεε cuunɔ.

³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lɔ yi kenε ni wε, kagaanga bε wε, kushεyaaga bε wε, yalige yaaga bε wε, wari bε wε. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lɔ wε.

⁴ Yi bu jε puga bεeri ni, y'i diin wà fo yi kariduun bu she nɔ.

⁵ Xuu wa shεen bu zhe pu da yi tirige wε, yi ba fɔro lee kulo li ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe nahara wo wà, lee na ba bye sεeri kaa pu feni.»

⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki bεeri ni, na yama fεε pu cuunɔ tεye yi bεeri ni.

Herodi hakili ya wuregi

(Macoo 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafεnεεεε Herodi ya kii kapyege kii bεeri kaa logo tuun wemu ni wε, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a jε na foro xu ni.»

⁸ A pii di jo: «Kile tudunmɔɔ Eli w'a kuri pa.» A pii bε di jo: «Wa w'a jε na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmɔɔ pu ni.»

⁹ Ga, a Herodi di jo: «Nε Yohana juyɔ kan p'a kɔn. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge,

wee jε jɔgɔ wε?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ja.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmɔɔ p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyege ki bεeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu yε na, na she nɔ kulo la jɔ na, lee mεge jε na Bεtisayida.

¹¹ Ba sipyiiire t'a pa li ce tuun wemu ni wε, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumɔ na ge, a wu pee cuunɔ.

¹² Ba caɲa k'a jɔ kɔn na diri wε, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, kɔnhɔ p'i she wu tɔan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashɔnyɔ sha wà, bani siponɔ ni wèe jε naha.»

¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga jε wèe mu buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun yε kadugo na wε, fo ma la bi jε wu she yalige shɔ pii sipyii pii bεeri mu.»

¹⁴ Pu bi namaa kabɔfonɔɔ kaguro (5.000) shi tɔrɔ pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu tenε keεε kaguro kaguro (50) shishiin.»

¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiiire ti bεeri tenε lee tenεgana li na.

¹⁶ A Yesu di yee buuri juyɔ kaguro we ni fyaa shuun wu lɔ, na nahà ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yerenε sipyii pu tɔan.

¹⁷ A pu bεeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa keme fo na saganɲa ke ni shuun ji.

Pyεeri ya yere li na na Kirisa wu jε Yesu

(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Caɲa ka, na Yesu yaha Kile-jεεεε na wu yε, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nε jε wε?»

19 A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔɔ Eli, pii bɛ di yu sanha na taashiinɛ li wo Kile tudunmɔ wa w'a jɛ na foro xu ni.»

20 A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» A Pyɛɛri di wu pye: «Kilɛ ya Kirisa wemu jaha bulo ge, wee mu jɛ.»

Yesu ya jo wu xu ni wu jɛ wu keree na

(Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

21 A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

22 A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya jaha shɔnriwɛɛ jɔnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo caɲa taanri wogo wu na ba jɛ.»

23 Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛɛri mu na: «Wa funjɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, jiga bɛɛri wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni.

24 Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɔnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba wu munaa jɔnɔ wolo jiga na.

25 L'a jaha jɔ sipya na wu koɲɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi wɛ?

26 Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔɔrɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛɛrɛ mɛlɛkɛɛ pu wo we, wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na.

27 Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja wɛ.»

Yesu jɛwiinɛ l'a jɛri

(Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8)

28 Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba ni faaboboɲɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile jɛɛri.

29 Na wu yaha jɛrɛge ki na, a wu jɛwiinɛ l'i jɛri, a wu fàya y'i fiinɲɛ, na jí.

30 Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli.

31 P'a puyɛ she ni nɔɔrɔgɔɔ ni. Yesu na ba wu labye wu jɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalɛmu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na.

32 Lee bi jɔmunɔgɔɔ ta p'a Pyɛɛri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a jɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔrɔ wuu ja.

33 Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu tãan ge, a Pyɛɛri di wu pye: «Wù Karamɔgɔ, wèe bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yerenɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

34 Na wu yaha pee jomɔ pu na, a jahaɲa ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee jahaɲa ki ni, a p'i fya.

35 A mujuu la di foro kee jahaɲa ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we. Nɛ w'a wu shɔnri lɔ. Y'a wu nijoyo nuri!»

36 Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wɛ.

Yesu ya pya wa cuɲɔ jina bye wemu ni ge

(Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27)

37 Kee caɲa ki jimuguro, pu na tigi xɔ faaboboɲɔ ki na, a sipyiɲehɛmɛɛ di she Yesu jɔnɔ círi.

38 A ná wa di mujuugbɔɔ la jo sipyiire ti tɛ ni na: «Karamɔgɔ, n'a ma jɛɛri, jɔ mayɛ na m'a na ja wu wii, we yɛ nigin pe wu jɛ na mu.

39 Jina wa wu jɛ wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu jahara, fo kakaya na fòro wu jɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma bɛn wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni.

40 Nɛ ma kalaapiire ti jɛɛri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wɛ.»

41 A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu

fo tuun weke we? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na we, a jina wu wu shan jinε na, na wu jahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuunɔ, na wu kan wu to wu mu.

⁴³ A Kile wo sefeεεε nigbɔɔɔ t'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha

(Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32)

Na Yesu kapyege ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye:

⁴⁴ «Yi niwegee shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.»

⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri ce we. Pee bi ηmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri ce we. A p'i fya pu ya ja wu yege pee keree na we.

Weke w'i ne nahagbaa fɔɔ we?

(Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37)

⁴⁶ Nakaara ya jε kalaapiire ti te ni, na weke wu ne pee beeri wo nahagbaa fɔɔ we?

⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ ce, na nɔhɔceεεε la lɔ, na lee yereεε wuyε tɔan,

⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔceεεε le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, ne tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee beeri nifenhεfenhεne ge, wee wu wa yee beeri wo sipyigbɔ.»

Sipyaa wemu ne yee pen we, yee nii wu ne

(Marika 9:38-40)

⁴⁹ A Yesu kalaapiire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔgɔ, wεe ya nɔ wa ja, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mege na. A wεe di wu jahana kɔn lee bye na, bani wu ne wεe wa we.»

⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jahana kɔn we, bani sipya wemu ne yee pen we, yee nii wu ne wii.»

Samari fiige ki kulo la shεen ya sɔɔ na Yesu kemε we

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔnɔ puga w'a gaani fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya teεεε we, a wu li

yaha wuyε funnɔ ni na fo wee bu jε Zheruzalεmu ni,

⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyε jahana. A pee nigariwuu di jε Samari fiige ki kulo la ni, na p'i she tajege sha wɔ wu mu.

⁵³ Ga lee kulo li shεen ya sɔɔ wu jε pu mu we, bani Zheruzalεmu ni wu bi gaani.

⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ja we, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la ne wu jo na ki yiri fugba we ni, ki tigi pa pu kyεεgi ya?»

⁵⁵ Ga, a Yesu di ηmahana ne pu shizhaa na, na din pu na xuuni.

⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge

(Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaani, a nɔ wa di Yesu pye: «Wu Kafɔɔ, xuu beeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.»

⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazheεεε di ne ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu ne wuyε pyaa wogo we.»

⁵⁹ A Yesu be di wa pye: «Taha na feni!» Ga, a wee nɔ wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhε na to wu le.»

⁶⁰ A Yesu di wu ne shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu she Kile wo saanra te yere pyi.»

⁶¹ A nɔ watii be di jo sanha na: «Kafɔɔ, ne na daha ma feni, ga ma di sɔɔ di fenhε zhe na puga shεen funnɔ to.»

⁶² A Yesu di wu ne shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niye tuugo con, na gari na wii kadugo yiri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni we.»

10

Yesu ya kalaapiire keεε gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii keεε gbarashuun ni shuun (72) watii be jahana bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni teye yemu beeri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyε jahana na yee teye yi ni.

² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a nɛhɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛrɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛɛri na wu kapyebyii pii bɛ tun sanha, p'i shɛ wu shinma wu kɔn.

³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye jɛ mɛ yacoyo niɲɛ ni wɛ.

⁴ Yi ganha bu wari tayahaɲa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛrɛyɛ wɛ, kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!

⁵ «Yi bu jɛ puga bɛɛri ni yi fɛnhɛ jo: <Naɲiɲɛ ki pye kee puga ki ni.>

⁶ Naɲiɲɛ pya wa bu da wà yi wo naɲiɲɛ ki na digi wee na, lee kaa bɛ wɛ ki na guri ba yi mu.

⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyɛyɛ yi ni wɛ!

⁸ «Yi bu jɛ kulo bɛɛri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li.

⁹ Yi yama fɛɛ pu cuunɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ pu na.

¹⁰ Ga yi bu jɛ kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co wɛ, y'i shɛ pu tatiinyɛ yi ni, y'i jo:

¹¹ <Ali yee kulo li gbazhɛnhɛ ke bɛ k'a mara wɛɛ tɔɔyɔ yi na ge, wɛɛ da ki pɔ pɔ yee fɛni. Lee bɛ na, yi li cɛ na Kile saanra t'a tɛɛɲɛ.>

¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge
(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betisayida shɛɛn wogo! Bani kakanhaɲaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nimɛ bi da pee ta pee ya daajɛɲɛ jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyɛ na, na diin shɔɔnrɔ ni.

¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ.

¹⁵ Mu do Kapɛrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomɔ logo, nɛ jomɔ w'a logo. Wa bu yi she, nɛ w'a she. Wa bu nɛ she, we w'a nɛ tun ge, we w'a she.»

Tudunmɔɔ kelɛɛ gbarashuun ni shuun w'a shɛ na pa

¹⁷ Pee tudunmɔɔ kelɛɛ gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafɔɔ, ali jinaa bɛ ya kuu wɛɛ mu mu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni!»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Nɛ Shitaanni nidogo ɲa na yiri fugba we ni ba Kile-jiɲɛ jɛ wɛ.

¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a ɲaari wɔlɔɔ ni namaa ɲunɔ ni, y'i wu Pɛn wu wo sefɛɛrɛ ti bɛɛri tɔnhɔnɔ yi tɔɔyɔ ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunɔ pye yi na wɛ.

²⁰ Ga lee bɛ na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wɛ. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi mɛyɛ wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funɲɔ taan
(Macoo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ɲi fundanga na Fɛfɛɛrɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni ɲiɲɛ ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ɲmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki shɛ nɔhɔpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

²² Nɛ To w'a keree ki bɛɛri le nɛ keɲɛ ni. Wa shishiin ya cɛ jɔgɔ wu jɛ Kile Ja wu wɛ, fo To Kile wu yɛ nigin. Wa shishiin bɛ di ya cɛ jɔgɔ wu jɛ To Kile wu wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la jɛ wu To wu shɛ sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di ɲmahana ɲɛri wu kalaapiire ti yiri, na pee yɛ pye: «Nii kii k'a yee wo kanagaa kii ɲa ge, kee jɛ duba wogoo.

²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa ɲaa ge, Kile tudunmɔɔ niɲɛhɛmɛɛ ni saannaa niɲɛhɛmɛɛ funɲɔ ya pye na lee ɲa, ga p'i ya li ɲa

wε. Yemu yee wa nuri ge, pu funṅo ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wε.»

Talene lemu l'a jo Samari fiige shen nizaama wu shizhaa na ge

(Marika 12:28-31)

²⁵ Caṅa ka, saliya karamoḡo wa ya pa yiri yere, na Yesu ṅo yege na: «Karamoḡo leke ne yaa na pye, kṅhṅo di ṅii sicuumṅo nixhṅobaama ta wε?»

²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamoḡo, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni wε? Leke mu wa galaa wà wε?»

²⁷ A wee ná wu wu ṅo shṅo na: «Ma Kafṅo Kile wu taan ma mu, ma zṅo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fanha ki beeri, ni ma fungṅoḡo ki beeri,» na fara lee na: «Ma sipiyinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki ṅe wε.»*

²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma ṅoshṅoṅo t'a ṅo. Ta lee pyi ma na ba ṅii sicuumṅo ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamoḡo we funṅo bye wu kajii kan wuyε mu, a wu Yesu yege na: «Weke di ṅe ne sipiyinii wε?»

³⁰ A Yesu di wu ṅo shṅo ni talene la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalemu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fεε di she do wu na, na wu fàya wolo, na wu yu. Na wu kpṅn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi.

³¹ Wee tuun wu ni a saraya ṅaha shṅonrivṅo wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee ná wu ṅa wε, na waa toro.

³² Lee kadugo na a ná wa be di ṅo wee xuu wu ni, wee ṅe Kile-pεεṅε pugbṅhṅo ki kapyebye wa, na wu ṅa. A wee be di waa toro.

³³ Ga, a Samari fiige shen wa kushεwo di she ṅo wu na, na wu ṅa, a wu ṅijaara di jé wu ni xuuni.

³⁴ A wu fulo wu na, na sinme ni duven le nṅoyṅo yi ni, na yi pṅo. Na xhṅo na wu durogo wuyε pyaa kafanṅa na, na gari ni wu ni nabuun tatiginε xuu wa ni, na wu keree yari.

³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafṅo wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu ṅunṅo tṅan na toro le tṅan, na niguribawo na lee t'εεṅε ma na.»

³⁶ A wu saliya karamoḡo wu pye: «Mu ṅii ni java fεε p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipiyinii wε?»

³⁷ A saliya karamoḡo wu wu ṅo shṅo na: «We w'a ṅunṅo ṅaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma be wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lenε wu puga wee mege ṅe Marite;

³⁹ wu ceboroshṅo wa mege ṅe Mariyama. A wee di diin Kafṅo tṅoyṅo tṅan, na wu jomṅo nuri.

⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo puga ki kapyenεε ki ṅehε na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafṅo, ne ceboroshṅo w'a ne ye nigin yaha kapyenεε ki na, lee wa kaa mu ṅii ni-i ge? Yi jo wu mu na wu na tεge!»

⁴¹ A Kafṅo di wu ṅo shṅo na: «Marite, Marite, mu wa maye kana, na keree niṅehεṅεε taga maye funṅo pεn.

⁴² Ga kaa nigin ye kajṅo di ṅe. Mariyama w'a taa nizaana li shṅonri. Lee wa da ba shṅo wu na wε.»

11

Nεεge pyegana

(Macoo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Caṅa ka, Yesu bi Kile ṅεeri. Ba w'a xṅo wε, a wu kalaapiire la di wu pye: «Wù Kafṅo, wù taanni Kile-ṅεεge ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na wε.»

² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile ṅεeri y'i jo: «Wè To Kile, mu mege ki pye fεεfεε, ma saanra ti pa.

³ Wù caṅa beeri wo ṅolige kan wù mu.

⁴ Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wè be ya wù sipiyinii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nṅuwuro ni wε.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jṅoḡo wu d'a bye ni ṅanii ni, ma bu she

* 10:27 Duterεnṅme 6:5; Levitike 19:18

wu yiri jiniŋe na na wu pye: «Na napii buuri juyɔ taanri foo le na na,

⁶ bani ne napii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di ne ne mu di gan wu mu we.»

⁷ Wee bu diin puga ki funŋo ni na wu jɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha we. Gbura k'a shɔhɔ, ne ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu we.»

⁸ A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan naneege ki wuu na we, wu na yiri na wu jidaan yanmuyɔ beeri kan wu mu wu navunŋo ki wuu na.

⁹ «Ne kunni na yi jo yi mu, y'a jeeeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.

¹⁰ Bani sipya sipya w'a jerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔ mu.

¹¹ «Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya jeeeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni we?»

¹² Kelee yee wa pya bu xhucere jeeeri wu mu, wufɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucere li wege ni ge?»

¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fefere Munaa li kan fo xuuni li jeeerivee pu mu we?»

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

(Macao 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kori yeege ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipiire ti beeri mu.

¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa juyɔfɔ Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kori.»

¹⁶ Piitiilee be funŋo bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha sheshere kakanhana la jeeeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungonyɔ ce na jo: «Saanra beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee

na gyeege. Puga beeri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyeege.

¹⁸ Shitaanni be bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyeege baa we? Bani yee ya jo na Belizebuli gbɔɔɔ ni ne jinaa kori na yeege sipyii ni.

¹⁹ Ne bi jinaa kori na yeege sipyii ni Belizebuli gbɔɔɔ ni, yee wo nagoo p'i wa pu kori jɔgɔ gbɔɔɔ ni we? Peeye pyaa na ba kiiri kon yee na.

²⁰ Ga ne bu da ne na jinaa pu kori Kile wo sefere ti baraga ni, lee w'a li shee na Kile saanra t'a nɔ yee na.

²¹ «Fanhanehene fɔ wemu ne ni kashen yanmuyɔ nijeye ni ge, wee ba wu puga kasenge pyi; sipya wa shishiin da já wee keŋe yanmuŋo lo we.»

²² Ga ná wemu fanha k'a jehɛ wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee beeri shɔ wu na, na wu keŋe yanmuyɔ yi beeri xuu, na yi taa taa wu kaafɛ na.

²³ Wemu ne ne nii we, wee ne ne pen. Wemu ya ne teri na yaanja pyi we, wee jɛ kakabye.»

Jina na kuri je sipya ni
(Macao 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, teye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na tanmɔŋo shaa. Wu bye wu ya kee ta we, w'a jo wuyɛ funŋo ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.»

²⁵ W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki pɔ fefɛɛ, na ki keme xuuni.

²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba je kee puga ki ni, na diin wà. Lee funŋo ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiine li be taan.»

Jɔgɔ ye pu jɛ duba nagoo pu we?

²⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a cee wa di mujuugbɔɔ wá, na wu yaha sipiire ti niŋe ni na: «Cee we w'a yere mu yacere na, na jire kan mu mu ge, wee jɛ duba pya.»

28 A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro ɲaari ge, pee pu ɲɛ duba nagoo puyɛ pyaa!»

Sipyiire t'a ɲaha sheshɛɛɛ kakanhana shaa

(Macoo 12:38-42)

29 Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cɔnri, a wu jomɔ ɲɔ kɔn na: «Nɲaa sipyii p'a kolo. P'a ɲaha sheshɛɛɛ kakanhana la shaa, ga la shishiin da zhɛɛ pu na wɛ, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.

30 Zhonasi ya pye ɲaha sheshɛɛɛ na she Ninive shɛɛn na shegana lemu na ge, mu Sipyia Ja bɛ na ba bye ɲaha sheshɛɛɛ na she nɲaa sipyii na.

31 Kiiri wu cagɔngɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nɲaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri ɲiɲɛ ki tɛhɛnɛ na, kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛɛɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a peɛɛ Solomani na ge!

32 Kiiri wu cagɔngɔ, Ninive shɛɛn na ba yiri na nɲaa sipyii jaagi, bani Ninive shɛɛn ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yɛɛ li funɲɔ ni. Wa di wa naha wemu w'a peɛɛ Zhonasi na ge!

Sipyia ɲii ki ɲɛ wu ceepuuro sokinna

(Macoo 5:15; 6:22-23)

33 «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ɲmɔhɔ, kelee wu yaaga shigile wu ɲuɲɔ ni wɛ. Ga yaaga ɲuɲɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ puga ki jevɛɛ da wu kpɛɛngɛ ɲaa.

34 Sipyia ɲii ki ɲɛ wu ceepuuro sokinna. Ma ɲii ki bu ɲɔ, ma ceepuuro ti bɛɛri ti wa kpɛɛngɛ ni, ga ma ɲii ki bu bye ki ya ɲɔ wɛ, ma ceepuuro ti bɛɛri ti wa piige ni.

35 Ta mayɛ kasɛri, kɔnhɔ ma funɲɔ kpɛɛngɛ ki ganha bye nibiige wɛ.

36 Lee na, ma ceepuuro ti bɛɛri bu bye kpɛɛngɛ ni, piige bu bye k'i ɲɛ ti xuu wa shishiin ni wɛ, ti bɛɛri na kpɛɛngɛ yeege, ma na jo ba sokinna ya kpɛɛngɛ yeege yeegegana lemu na wɛ.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

37 Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhɛn wa di wu ɲɛɛri na wu she caɲa yalige li wee puga. A Yesu di jɛ puga ki ni, na diin na li.

38 Ba wee ya Yesu ɲa wu na li wu keye jebaa wɛ, a lee di wu fo.

39 Ga, a Kafɔɔ di wu pye: «Yee Farizhɛn kunni wa cɛɛgbuugoo ni goleyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a ɲi nagaara keree ni kuumɔ tuugo bɛɛri na.

40 Fungɔnyɔ baa fɛɛ! Kile wemu w'a yaɲmuyɔ yi kaduyo yaa ge, ta wee bɛ w'a yi funyɔ yi bɛ yaa wɛ?

41 Ga yi goleyɛ yi funɲɔ yasaaya yi kan la baa fɛɛ mu, lee na yi bɛɛri na bye fɛɛfɛɛ yi mu.

42 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhɛn, bani yee wa nanayi, ni shiga yaɲmuyɔ ni loyɔ yaɲmuyɔ yi saya bɛɛri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi wɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.

43 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo Farizhɛn, bani yee wo ɲidaan wu ɲɛ Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi wo ɲahagbaa tatiinyɛ, ni sipyii p'a yi shaari pinnɛɛ kpɛɛnyɛ na.

44 Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya fɛni yemu y'a ɲmɔhɔ ge. Sipyii wa ɲaari yi na na ta pu ya yi cɛ wɛ.»

45 A saliya karamɔgɔ wa di wu pye: «Karamɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu wɛ, wɛɛ bɛ mu wa fanri.»

46 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔgɔɔ pu bɛ wogo, bani tuguro temu lɔmɔ p'a pɛn ge, tee yee wa dɛri sipyii ɲuyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tɛgɛ ni yi kabɛɛ bɛ ni wɛ.

47 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na ɲɔgi, na ta yee sefɛɛɛ d'a pu gbo.

48 Lee wa li shɛɛ na yee wa sɔɔ yi sefɛɛɛ pu kapyegɛɛ ki na, bani pee p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di pu faya yaa.

* 11:31 1 Saannaa 10:1-10

49 Lee wuu na Kile ya jo wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti ni na: «Nɛ na ba Kile tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii fɛni na gana.»

50 Lee na ba bye, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo kɔnɔ ki nɔ kɔnduun wu ni ge, pee bɛɛri foo di ba yege nijaa sipyii na.

51 Na nɔ kɔn Abɛli wo shishan pu na, fo na pa nɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki tɛ wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bɛɛri foo na ba yege nijaa sipyii na.

52 «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔgɔɔ, bani yee ya Kile saanra ti cɛmɛ pu kenikaan li wolo, yiyɛ pyaa ya jɛ wɛ. Piimu p'a giin p'i jɛ ti ni ge, a yee di pee bɛ naha kɔn.»

53 Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wɛ, a saliya karamɔgɔɔ ni Farizhɛɛn p'i nɔ kɔn, na wu kana, na wu nɔ yegee yegegana bɛɛri na.

54 Pu bi wu kasɛri, kɔnhɔ p'i wu tɔɔgɔ talɛɛ ta ni wuyɛ pyaa nɔ kafila ni.

12

Yesu ya kasɛɛge da jo shuun shuun juuro keree na
(Macoo 10:26-27)

1 Wee tuun wu ni sipyiiire ti bi tiyɛ pinne, pu bi sii nɛhɛ fo na doro. A p'i jɔnri, fo na duri puyɛ tɔɔyɔ na. A Yesu di fɛnhɛ jomɔ nɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn wo buuri shizhɛnhɛɛ ti na! Tee nɛ pu shuun shuun juuro te.

2 Yaaga ka shishiin ninmɔhɔnɔ wa kemu da ba foro kpɛɛngɛ na wɛ. Kanmɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba jɛ wɛ.

3 Lee wuu na y'a yemu bɛɛri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpɛɛngɛ na. Y'a yemu bɛɛri jo sipyii mu kalɔhɔrɔ ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge
(Macoo 10:28-31)

4 «Na naniiɛɛ, n'a da yi jo yi mu, piimu na jɔ sipya gbo, na ta p'i da jɔ latii pye lee kadugo na-ɛ ge, yi ganha ba fyagi pee na wɛ.

5 Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee shɛ yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xhɔ na li wɔ Jahanɛmɛ ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na.

6 Ta cɔnrilɔɔ kaguro bɛ p'a bɛɛɛ wari pyaa shuun wɛ? Lee bɛ na, ali wee wa nigin bɛ, Kile funnɔ ya wuu wu na wɛ.

7 Yee kunni Kile ya ali yee nuzhiire tɛyɛ pyaa bɛɛri nɔ cɛ. Yi ganha ba fyagi wɛ; y'a ye cɔnrilɔɔ nijɛhɛmɛɛ na!

Na sɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni
(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii naha tɔan na nɛ wo wee nɛ ge, Sipya Ja wu bɛ na ba yere li na Kile wo mɛlɛkɛɛ pu naha tɔan na weefɔɔ nɛ wee wo.

9 Ga wemu bu foro nɛ kaa tɔan sipyii naha tɔan, Sipya Ja wu bɛ na ba foro weefɔɔ kaa tɔan Kile wo mɛlɛkɛɛ pu naha tɔan.

10 Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wɔ Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fɛfɛɛɛ Munaa li mɛgɛ kyɛɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta wɛ.

11 «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na Kile-pɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, ni kiirikɔɔn, ni fanhafɛɛ naha tɔan, yi nɔshɔrɔ ni yi nijoyo ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ.

12 Bani jomɔ pemu y'a yaa na jo ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talɛɛ lemu l'a jo naafuu fɔɔ fungɔngɔ baa fɔɔ keree na ge

13 A nɔ wa di diin sipyiiire ti tɛ ni na Yesu pye: «Karamɔgɔ, yi jo na cɛborona wu mu na wu wu cɛn wu loolo wu na!»

14 Ga, a Yesu di wu nɔ shɔ na: «Na nanii, jɔgɔ w'a nɛ tɛɛ na pye yee kiiri kɔnvɔɔ, kelee yi cɛn loolovɔɔ wɛ?»

15 Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛɛri mu na: «Y'a yiyɛ kasɛri nɛgbɔɔ keree na, bani sipya naafuu nɛhɛ nɛhɛ

ƚehεgana bεeri na, wu ƚiifεεε ya fòro wee ni wε.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talenε le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fɔɔ wa na xuuni.

¹⁷ A wu wu funɔ sha na: «Lekε nε da bye wε, bani na shinma wu bεeri tayahaɔa wa wε?»

¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpɔngɔɔ ki ja di kiitiigeε yerenε, di kee pεε nizhiigeε ki na, di ba na shinma ni na keɔe yaɔmuyɔ bεeri pinne le kee funyɔ ni.

¹⁹ Lee kadugo na, di naye pye jo yaɔmuyɔ niƚehεye y'a gbegele yaha nε mu yee niƚehεɔe ɔaha na, n'a da naye ηmɔ di da li, di da gbuu, di da kalenεε pyi.»

²⁰ Ga, a Kilε di wu pye: «Mu nahahaha we! Niɔaa piige ke ni mu munaa da zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yaɔmuyɔ ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔgɔ woyɔ wε?»»

²¹ Ayiwa, lee funɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneε wuyε nigin wuu na ge, na ta wu ƚε naafuu fɔɔ Kilε kabaɔa na-ε ge, mumε weefɔɔ ƚε.»

*Yi Kilε pye yi tadaɔa
(Macoo 6:25-34)*

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi ƚɔshaga ni na ɔaha y'a da li wε. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na ɔaha y'a da leni wε.

²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro bε d'a ye cére fàya na.

²⁴ Yi shazhεεye kanraya ye wii. Yi wa yeme nuri wε, y'i wa shinma kɔɔn wε. Yaɔmuyɔ tayahaɔa kelee kpɔɔn wa yi mu wε, lee bε na, Kilε di yi ƚɔ shaa. Ta yee ya ye shazhεεye na na kanha wε?

²⁵ Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jεεε bε fara wuyε pyaa shi wu na ni funzhaga ni wε?

²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da já lee kapire le pye wε, ɔaha na yee di yi funyɔ shaa ni keree kisaɔaa ni wε?

²⁷ «Yi yaweye yi fyεngana li wii, y'a fyεnre nizaara temu pyi ge! Yi wa

kapyenεε pyi wε, y'i wa fàya shin wε! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bεeri ni, wu fàɔa ka ya ke yawege ke ka fyεnre nigin bε xɔ saana ni wε.

²⁸ Nà ke ki wa sige ki ni niɔaa, na ta na di da ba kee sòrogo ƚiga na ge. Ni Kilε ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na dε! Yee n'a daa w'a cère dε!

²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni wε! Yi ganha ba yiyε kaala yee da na wε!

³⁰ Kilε cεbaalaa p'a ye yaɔmuyɔ ye bεeri shaa, ga yee To Kilε w'a li cε na yee bε mago wa yee na.

³¹ Yee kunni p'a Kilε wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kilε na ye yaɔmuyɔ ye kan yi mu, na la taha yi na.»

*Fugba naafuu keree
(Macoo 6:19-21)*

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya wε, yee piimu pu ƚε ba yatɔgbara ƚε-ε ge, bani l'a taan yee To Kilε ni na wu saanra ti kan yee mu.

³³ Yi yi keɔe yaɔmuyɔ pεre kan la baa fεε mu. Yi wari tayahaya nilεbaaya yàa yiyε mu, y'i naafuu ni xhɔbaama pinne fugba wu ni, na-gaa wa wà wε, fyεnre da já wu kyεεgi wε.

³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bε funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori ƚi na ge

³⁵ «Yi yiyε pɔ xuuni ni kirimεhεε ni labye wu feni, y'i yi sokinnaa pu ƚi yaha.

³⁶ Y'i bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu ƚuɔfɔɔ sigee ge, wu ba ma na yiri cekaanra tεge ni tuun wemu ni, kɔnhɔ wu bu ba kuɔɔ li kuu, p'i kuɔɔ li mugu wu mu tɔvuyo na.

³⁷ ƚuɔfɔɔ wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu ɔaha wii, pee ƚε duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyε pɔ xuuni ni kirige ni wu pee teɔe yalige ki ƚuɔɔ ni, wu yalige ki taa taa pu na.

³⁸ Wu ba ba jiniŋe kelee jimuguro na, na ba pu ta jii na, pee ne duba nagoo.

³⁹ Yi li ce na puga fɔɔ da ba li ce na we leri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu je wu puga we.

⁴⁰ Yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu sonji tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguuma keree
(Macoo 24:45-51)

⁴¹ A Pyeri di wu pye: «Kafɔɔ, wele ye wuu na m'a le talene le yu laa, ta sipyiire ti beri wuu na?»

⁴² A Kafɔɔ di jo: «Karahashonrimo jomɛɛ fɔɔ fungangɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i da ba wu tenɛ wu kapyebyii pusamaa juro ni, na wu pye na w'a pu jolige keree jaha wo ki tuun ni ge, wee ne jɔɔ we?»

⁴³ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee ne duba pya.

⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu tenɛ wu kenɛ yanmuyɔ yi beri juro ni.

⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyɛ funɔɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zhe mo wu da ba we. W'a jɔ kɔn na wu kapyebyenii namaa ni ce pu sani, na li, na gbuu, na wuyɛ jini sinme na.

⁴⁶ Ayiwa, cana kemu ni tuun wemu wu ne kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu sonji-i ge, kee cana ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kori, na wu taa pinne ni Kile cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu jurofɔɔ jidaan ce ge, wu bye wu ya gbegeme pye, na kapyenɛ pye na be ni wu jidaan wu ni we, wee wo kpɔnro ti fanha na belɛ.

⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu jurofɔɔ jidaan ce we, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔn xɔ ge, wee wo kpɔnro ti fanha na jere. Nijehɛnɛnɛ ya kan wemu mu ge, nijehɛnɛnɛ na ba zha wee mu. Nijehɛnɛnɛ kaa ya le sipya wemu kenɛ ni ge, pu na ba wee yege sanha nijehɛnɛnɛ na.»

Waagi we wu da ja bye Yesu wuu na ge
(Macoo 10:34-36)

⁴⁹ «Na ne pa wa jini ki na. Nime da ba ki ta ki na jii na xɔ, lee bi da daan ne ni!

⁵⁰ Kanhama nigbo pa wa wa, ne yaa na je pee ni. Ga na funjonro wo w'a pee sigee.

⁵¹ Yee wa giin na jini ni ne pa konɔ na ya? Ahayi de, n'a da yi jo yi mu, fo waagi.

⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu be na ba yiri taanri wu feni.

⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja be na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fucere feni, poro fucere be na ba yiri li nu feni. Yasho na ba yiri wu ja sho feni, ja sho be na ba yiri wu yasho feni.»

Teege keree cɛgana
(Macoo 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu ja w'a wo suumo lɔho ki juro na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu.

⁵⁵ Kafere bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu.

⁵⁶ Shuun shuun jovee! Yee wa fugba we ni jini ke keree ce na shonri kiyɛ ni, jaha d'a li pye yee ya we tuun we keree ce na shonri-i we?»

Be wo gbegeme keree
(Macoo 5:25-26)

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine ce shonri yiyɛ ni-i we?»

⁵⁸ Na ma ni ma kiiri konji wu yaha, yi na se kiiri wu takangɔ ki ni, la le yi be yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee be we, wu na zhe ni ma ni kiiri konvɔ wu mu, wee na ma kan gedii pu mu p'a le kaso ni.

⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu je wee kaso wu ni, ma da ga foro wa ni wari pile nigin be foo ni we.»

13

Na daburajε jo jurumu na, kelee na kyεεgi

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile shεen pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔyɔ yi shishan wuregi puyε ni. A sipyii pii di shε wee kafila wu jo Yesu mu.

² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile shεen pii wa jurumupyii na toro Galile shεen pusamaa bεeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na gε?»

³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dε. Ga yee bye yee y'a daburajε jo yi jurumu wu na wε, yee bεeri na ba gyεεgi mu.

⁴ Silowe zangaso-tɔɔngɔ k'a to sipyii kε ni gbarataanri (18) wemu juɔɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalem shεen pusamaa taan ya?

⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dε. Ga yee bye yee ya daburajε jo yi jurumu wu na wε, yee bεeri na ba gyεεgi mu.»

Talene lemu l'a jo nitoodige nagoo pyebaaga ki shizhaa na ge

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi nɔri nά wa εrezεn tεge ni. A wu ganha na se na nitoroɔ shaa ki na, ga wu da ga nitoroɔ ta ki na wε.

⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Nε yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na nε da wu ta wε. Ki kɔn! Naha na k'i wa jinε ki na tawaga ni wε?»

⁸ Ga, a kapyebye wu wu juɔ shɔ na: «Na juɔɔfɔɔ, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni.

⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na bɔrɔ. Ga ki bye k'i ya nagoo pye wε, m'a ki kɔn.»

Yesu ya cee wa cuuɔ cadεenge kani

¹⁰ Cadεenge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-pεεɔ puga ka ni.

¹¹ Lee di cee wa bε ta wà, jinaa yama bye wu ni fo yee kε ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi já yiri tii wε.

¹² Ba Yesu ya wu juɔ wε, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a shɔ ma yama pu na nijaa.»

¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pεle.

¹⁴ Ga, a Kile-pεεɔ puga ki juɔɔfɔɔ wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fɔɔ wa cuuɔ cadεenge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu juɔ wà kapyεεε ya yaa na byi kiimu funɔɔ ni ge. Y'a ma yee caya yi na, kɔnhɔ y'i juuɔ. Yi ganha ba ma cadεenyε ni wε.»

¹⁵ A Kafɔɔ di wu pye: «Yee shuun shuun jovεε piiri! Ta yee bεeri nigin nigin ya yi niyiε, kelee yi kafaya sanhana cadεenyε ni, na se na yi kaan yi na gbuu wε?»

¹⁶ We cee we wu juɔ Ibirayima wo pya wa ge, wu nibɔɔ di juɔ Shitaanni mu fo yee kε ni gbarataanri (18) ge, ta tee pɔrɔ te ya yaa na sanha wu na cadεenge ni wε?»

¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu pεen pu bεeri di zhiige, ga, a sipyii pu bεeri di fundanga ta wu kagbɔhɔ ki bεeri bye wuu na.

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32)

¹⁸ Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni naha k'a foro yiyε feni wε? Ni naha ni n'a da ti taanna wε?»

¹⁹ T'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lɔ nugi wu tεge ni. A l'i bεle, na bye tigbɔhɔ. A shazhεεε di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhεε shizhaa na

(Macoo 13:33)

²⁰ Yesu ya jo sanha na: «Ni naha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha wε?»

²¹ Ti juɔ ba buuri shizhenhεε juɔ wε. Cee wa ya tee le wu farani myε kilo kelεε shuun ni kaguro (25) ni na tɔnhɔ, a wu bεeri di yiri.»

Kuɔɔjii nifenhεfenhεε keree
(Macoo 7:13-14, 21-23)

²² Yesu bi kugbòhòò ni kupiire òaari. W'a bi gaanji Zheruzalèmu ni, wu ni-gariwo bi sipyii kalaa.

²³ A wa di wu pye: «Kafòò, sipyii pii pu da ba shò ge, pee ya cèrè ya?» A Yesu di pu bèeri pye:

²⁴ «Yi la le y'i jé kùjòò nifènhèfènhèné li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyiihèhèmmèè na ba jegana shaa p'i jé, ga pu da já wè.»

²⁵ Kaanà ki fòò wu ba yìri, na kùjòò li shòhò tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba jò kòn na yeree kùjòò li jò na, na li kuuni na yu: «Kafòò, gbura ki mugi wù mu!» Wu na ba yee jò shò na: «Nè yee tayirige cè wè.»

²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba jò kòn na wu pyi na: «Wèè ya li, na gba ma jii na, m'a wèè kalaa wèè kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.»

²⁷ Wee na ba yee jò shò na: «Nè yee tayirige cè wè, yi toro laha na tàan, yee kakuubyii bèeri!»

²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmòò pu bèeri òa Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mèhèè suu wà, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wá kpèèngè ki na.

²⁹ Sipyii pii na ba na yìri Kile-nòhò, ni camutomò, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni.

³⁰ Wee tuun wu ni, kadugo yìri wuu pii na ba bye òahagbaa wuu. Òahagbaa wuu pii na bye kadugo yìri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalèmu keree na (Macoo 23:37-39)

³¹ Wee tuun wuyè pyaa ni a Farizhèen p'i fulo Yesu na na wu pye: «Yiri laha naha, bani Hèròdi funjò wa wu ma gbo.»

³² A Yesu di pu jò shò na: «We nanmahara fòò we kanna sige ponjò ki, yi shè yi jo wu mu na: «Nijaa ni jiga n'a da jinaa kòri yeege sipyii ni, di yama fèè cuunjò. Cana taanri wogo ki na nè na xhò lee ni.»

³³ Ga li waha l'i waha nè yaa na pye koo li na, nijaa, ni jiga, ni

jigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmò wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalèmu ni bè wè!

³⁴ «Zheruzalèmu, Zheruzalèmu, mu wemu w'a Kile tudunmòò pu xuli ge, piimu p'a dunni ma mu ge, na kager-eye taga na pee bè waa na xhuli ge, nè funjò ya pye tèègèè nijèhèjèèèè ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneè mè wu kapaña nòhò ni wè. Ga yee di ya ta sòò lee na wè.»

³⁵ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fèèfèè, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na òa nige wè, fo yi ba shè yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mè Kafòò mègè na ge, wee jè duba pya.»»

14

Yesu ya tinmè gban fòò wa cuunjò cadèèngè ni

¹ Cadèèngè ka na, Yesu ya kari Farizhèen pu wo sipyigbò wa puga, na li wà. Farizhèen piimu pu bye wà ge, pee bi wu kasèri.

² Ná wa bye wà tinmè gban na jè wu na.

³ A Yesu di jomò pu lò, na saliya karamògòlòò ni Farizhèen pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fòò cuunjò cadèèngè ni laa, kelee li ya saha wè?»

⁴ Ga, a p'i cari puyè na, wa ya jo wè. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fòò wè lò, na wu cuunjò, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niinjè na to keenjè ni, ta yee da zhè wu wolo tòvuyo na wè, ali ki pye cadèèngè ki bè wè?»

⁶ Pee ya já wu jò shò wè.

Tatiincèjè òaha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talenè jo pu mu, bani w'a li sèèri na pu ma òahagbaa tatiinyè yi òaha buloo. A wu pu pye:

⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhè diin òahagbaa tatèèngè ni wè. Ma ya li cè ni wemu tayerege k'a pèlè ma wogo na ge, ni wee bè ya yiri wè.»

⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateenge ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo yiri tateenge ka ni.

¹⁰ Ga ba ma yiri we, she diin kadugo yiri tateenge ni, kónhó ma yirivó wu ba ba, wu ma pye: «Na najii, she diin jahagbaa tateenge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na pene ta ma lijii pu jii na.

¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuyé durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyé tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee be pye: «Ma bu yalijehene pye cana ni kelee piige ni, ma ganha da ma najiinε yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinjii naafuu fεε we. Pee be na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footónó.

¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fεε, ni taafεε, ni faannaa, ni fyenmεε yiri.

¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footónó na we. Ma na ba lee footónó ta sipyitiimεε pu nixhuyo yi canene.»

*Cekaanra ligbáhó ki wo talenε le
(Macoo 22:1-10)*

¹⁵ Ba yalilimε wa ya pee jomó pu logo we, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra te ni ge, wee ne duba pya.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyijehemεε yiri.

¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya nó we, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebye wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyó yi beeri ya kemε xó.»

¹⁸ Ga, a pu beeri nigin nigin di ganha na fenri na foro yire li taan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiimε wu wu pye: «Tegε ka ne shó, ne yaa na she kee wii. N'a ma jεeri, le yafa na mu.»

¹⁹ A wa be di wu pye: «Nupheε ke ne shó, n'a da zhe kee taanna. N'a ma jεeri, le yafa na mu.»

²⁰ A wa be di wu pye: «Nimε ne cee lenε, lee l'a li pye, ne da já zhe we.»

²¹ A kapyebye wu guri she jujofó wu yiri, na kii keree kii beeri paari wu mu. A kaanja ki fó wu luu di yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pinnerε kpeenyε, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fεε, ni taafεε, ni fyenmεε, ni faannaa yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa we, na ba wu jujofó wu pye: «Na jujofó, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha ji we.»

²³ A jujofó wu kapyebye wu pye: «She kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kónhó na puga k'i ji.

²⁴ Bani sipyii pii ne fenhe yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, ne wo yalige ka ne wee wa shishiin jóni we.»»

*Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapi-
ire ti na ge*

(Macoo 10:37-38)

²⁵ Shenjehemεε bi taha Yesu feni. A wu nmahana jeri pu shizhaa na na pu pye:

²⁶ «Wa bu daha ne feni, ne kaa bye l'i ya dan weefó ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shó, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyé pyaa be taan we, wee da já bye ne kalaapire we.

²⁷ Wemu ya wu korikoritige ló, na daha ne feni we, wee da já bye ne kalaapire we.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tóngó yerenε yee ni, ta wu da venhe diin na ki yerenε yerenε perεme pu tó, yaaga bu da na ne wu kenε ni, di ki yerenε xhó we?»

²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nóhó shan, wu bi da já ki sana xó, ni ki javεε ya pa jón kón na zeheni wu na we,

³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee ná we ya puga ki yerenε jón kón, ga wu ya já ki xó we.»

³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kón saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funjón sha, wu ni namaa kabófonó ke (10.000) bu da na da

ja saan wa ni namaa kabɔfonɔɔ kelɛɛ shuun (20.000) ɲunɔ cɪri wɛ?

³² Wu bye wu da ja wɛ, na wee saan wu yaha tatɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu shɛ taanɲɛɛge sha.

³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu kenɛ yanmuyɔ bɛɛri ni wɛ, wee da ja bye nɛ kalaapire wɛ.

*Tipoomɔ ɲɛ suumɔ pemu ni wɛ
(Macoo 5:13; Marika 9:50)*

³⁴ «Suumɔ ya ɲɔ, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, ɲaha na pu taan sanha wɛ?

³⁵ Pu da yafiin bɛ ɲɔ ɲinɛ na wɛ, pu da ja bye kaafugo ɲinɛ na wɛ, sipyii na pu wá kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo dɛ!»

15

Yesu ya talenɛ la jo dubyapɛɛngɛ shizhaa na

(Macoo 18:12-14)

¹ Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii bɛ ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo.

² Lee na a Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔɔ p'i ganha na kalɔhɔɔ yu na: «We ná we ya jurumupyii conɪ na ɲɔgi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenɛ le jo pu mu na:

⁴ «Jɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelɛɛ gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) wu samaa yaha wà sige ki ni, wu shɛ nibɛɛngɛ ki sha fo wu ki ɲa wɛ?

⁵ Ba w'a shɛ wu ɲa wɛ, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni.

⁶ Ba w'a nɔ puga wɛ, w'a wu ɲapiinɛɛ ni wu tiinɲii yiri, na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nɛ na dubyapɛɛngɛ ki ɲa.»

⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupye nigin bɛ bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimɛɛ kelɛɛ gbarashɛɛɛ ni gbarashɛɛɛ (99) tãan, piimu mago ɲɛ nige jurumu yafa na wɛ.»

Talenɛ lemu l'a jo warifyɛn nibɛɛngɛ shizhaa na ge

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee wekɛ wu da bye ni warifyɛn tuuyo kɛ ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ɲa wɛ?

⁹ Wu bu ki ɲa tuun wemu ni, w'a wu pushaniinɛɛ ni wu tiinɲii cèe yiri na pu pye: «Wù fundanga ta shiizhan, bani nɛ warifyɛn tuunɔ ke ki bi piin ge, nɛ ki ɲa.»

¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii melɛkɛɛ pu mu jurumupye nigin na yere wu jurumu na.»

Talenɛ lemu l'a jo ja nibɛɛngɛ shizhaa na ge

¹¹ A Yesu di jo bɛ sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu.

¹² A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba nɔ na na cɛn wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo wɛ, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na.

¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu bɛɛri wá wuyɛ na. Na gari taliige fiige ka ni, na shɛ wuyɛ yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu bɛɛri kyɛɛgi ɲunɔ baa keree ni.

¹⁴ Ba wari wu bɛɛri ya xɔ wɛ, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na.

¹⁵ A wu shɛ jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kerɛyɛ ni shaanahana na.

¹⁶ A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funnɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wɛ.

¹⁷ «Ba w'a wu funnɔ sha wɛ, na jo: «Kapyebyii ɲinɛhɛmɛɛ pu wa nɛ to puga. Pu ma li, na yalige ki sanɔ yaha, nɛ kunni di zhaa di xhuu naha xuugo kenɛ ni.

¹⁸ N'a da guri zhɛ na to wu puga ki ni, di shɛ wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu bɛ mu.

¹⁹ Nɛ yaa na yiri nige mu ja sanha wɛ. Na co ba ma kapyebye wa ɲɛ wɛ.»

²⁰ A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ɲa, a wu ɲinaara di jé wu

ni. A wu baa kari na she jafɔɔ wu shaari ni taanɲeeɛɛ ni, na wu keye migile wu katige ni.

²¹ A ja wu to wu pye: «Na to, ne nahana Kile mu, na nahana mu be mu, ne yaa na yiri mu ja nige we.»

²² Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi beeri nizaana ki ni yi pa le wu na, y'i kabelene le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na.

²³ Y'i ba ni nupepinɲe sinme wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funɲo taan,

²⁴ bani ne pya we w'a ja ge, wu bi xu, w'a kuri pye niifere ni. Wu bi piin, w'a ja.» A p'i kalene ɲo co.

²⁵ «Lee bi wu jashiime wu ta wee na ɲe tege ki ni, ba wee ya teenɲe puga na we, a wu yatinye yi tunmɔ ni xonhɔɔ ti tunmɔ pu logo.

²⁶ A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalene li ɲunɔ na.

²⁷ A wee di wu ɲo shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinɲe sinme wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa je sicuumɔ na.»

²⁸ A jashiime wu luu di yiri, wu ya ta sɔɔ na je puga we. Ba wu to w'a yee logo we, na foro kari wu feni, na she wu beeri na wu ɲo wuyɛ na wu je.

²⁹ Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii me de! Ne yee ya nehe na kapyenɲe pyi mu mu. Ne ta mu ɲomɛɛ yaha tuun wa yafin ni we. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ja ne mu, konhɔ ne ni na naniine di fundanga pinne pye shiizhan we.

³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyeeɛgi dɔdɔshaa ni. Ba w'a pa we, a mu nupepinɲe sinme wogo gbo wu mu!»

³¹ «A wu to wu wu ɲo shɔ na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne taan naha, ne yanmuyɔ yi beeri wa mu woyo.

³² Ga we ya yaa na funɲo taan, na kalene pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a niifere ta nimɛ. W'a bi piin, ga w'a ja.»»

16

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari

kanahashɔnrimɔ

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kanahashɔnrimɔ wa di ɲe wu mu, a sipyii di wee tɔɔgo le na w'a wu ɲunɔfɔɔ wu kabyaa ki kyeeɛgi.

² A ɲunɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Lekɛ ne di nuri mu shizhaa na we? Wù keree ki ɲaha wolo, bani mu wa da já bye nige ne kanahashɔnrimɔ we.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kanahashɔnrimɔ wu yi jo wuyɛ funɲo ni na: «Lekɛ ne da ba byi we? Na ɲunɔfɔɔ w'a na leri wu kabyaa ki ɲunɔ ni. Faa fanha wa na ni we; ɲerege shiige di ɲe na na.

⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee ce, konhɔ di ba laha kabyaa ki ɲunɔ ni, pii di na círi lenɲe pu kaban.»

⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fɔhɔɔ lo wu ɲunɔfɔɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne ɲunɔfɔɔ wu juu wu wa mu na we?»

⁶ A wee di wu ɲo shɔ na: «Sinme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma seme wu lo, m'a diin tɔvuyo na m'a sinme barigoo ke ka.»

⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na we?» A wee di wu ɲo shɔ na: «Shinma bɔrilɔɔ xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma seme wu lo m'a shinma bɔrilɔɔ kelee gbarataanri (80) ka.»

⁸ A ɲunɔfɔɔ wu wee kanahashɔnrimɔ tifire baa fɔɔ we sɔ wu shizhiinme pu na, bani ke konɔ ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinme ni puyɛ te ni, na toro kpeenge nagoo taan.»

Naafuu ni Kile da já binnɛ bye yee ɲunɔfɛɛ we

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke konɔ ke wo naafuu wu lo na taga sipyii tege, na naɲeeɛɛ sha ni wee ni. Yee wo cana nii li ga ba xhɔ cana kemu ke konɔ puga ke ni, lee na ba bye kanunɔ na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni.

¹⁰ We wu ɲe n'a daa sipya kafɛnhɛfɛnhɛɲɛɛ ni ge, wee wu ɲe n'a daa sipya kagbɔhɔɔ be ni. We wu ɲe

tifire baa fɔɔ kafɛnhɛfɛnhɛnɛnɛ ni ge, wee wu ɲɛ tifire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ bɛ ni.

11 Lee wuu na, ke konɔ ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni wɛ, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee kenɛ ni?

12 Naafuu we wu ɲɛ watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni wɛ, ta yeeyɛ pyaa wo wu na ba gan yee mu?

13 Kapyebye wa shishiin da já da kapyɛnɛ pyi ɲunɔfɛɛ shuun mu wɛ. Bani wa na bɛn wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔrɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛnɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu wɛ.»

*Yesu wo yɛɛ li kafila wa
(Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12)*

14 Farizhɛɛn pii pu ɲɛ wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee bɛeri logo wɛ, na ganha na wu la wo.

15 A wu pu pye: «Pii p'a puyɛ pyi sipyitiimɛɛ sipyii nii na ge, pee pu ɲɛ yere. Ga Kile ya yee zɔlɔɔ pu cɛ, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bɛle ge, kee ki ɲɛ makɔɲɔ yaaga Kile ɲaha tɔan.

16 «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na shɛ nɔ Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lɔ fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii bɛeri di yatɛnyɛ waha p'i jé ti ni.

17 Fugba we ni ɲinɛ ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin bɛ wo do na.

18 «Sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ na watii lenɛ ge, dɔdɔrɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ lenɛ, dɔdɔrɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

19 «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa fàya leni, na fanhafɛɛ yaliye li ɲiga bɛeri.

20 Ná la baa fɔɔ wa bɛ di bye wà, wee mɛgɛɲɛ na Lazari. Wu ceesɛɛgɛ ki bɛeri ki bye nɔɔkuuyo. Pu bi shɛ wee

sinninɛ wee naafuu fɔɔ wu kaɲa ki kujɔɔ ɲɔ na,

21 Yalɲahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu nɔhɔ ni ge, wu funɲɔ bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee bɛ ta li wɛ, a ponɔɔ bɛ di nɔhɔ na ma na wu nɔɔyɔ yi laala sanha.

22 «Caɲa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a mɛlekɛɛ di wu munaa lɔ na shɛ yaha tatiincɛnɛ ka ni Ibirayima kanige cɛ. A naafuu fɔɔ wu bɛ di ba xhu, a p'i wu le.

23 Na wu niganhanɔ yaha xuu kulo li ni, a wu wu ɲaha yirige, na Ibirayima ɲa taliige ni, na Lazari bɛ ɲa wu kanige cɛ.

24 Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, ɲunɔ ɲaari na na! Lazari yaha wu shɛ wu kabee le munaa le fyɛnmi lɔhɔ ni, wu ba na ɲile le ɲinɛ, bani na niganhanɔ ki wa xuuni ke na ke ni.»

25 A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: «Na ja, ma funɲɔ kɔn li na na mu ya ma kasaanɔa ki bɛeri ta na mu yaha konɔ na, a Lazari di kakuunɔ ta lee tagana le na. Nimee wee ɲaha wa ɲinɛ, ga mu kunni ɲaha d'a wɛri.

26 Na fara lee na, wecogonɔ naganɔ ki ɲɛ wèe ni yee tɛ ni, kɔnhɔ piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yíri, pu ganha bu já wɛ. Piimu ba giin p'i yíri yee bɛ yíri p'a ma naha, pu bɛ ganha bu já wɛ.»

27 «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na ma ɲɛeri, Lazari yaha shɛ na to puga ki ni.

28 Bani nɛ ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu shɛ pu sɔnmi, kɔnhɔ pu ganha da ba we kanhama xuu we ni wɛ.»

29 A Ibirayima di wu ɲɔ shɔ na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu kenɛ ni, pu wee logo.»

30 Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee yɛ wa da yaa wɛ dɛ! Ga fo gbo nigin bɛ na ɲɛ na shɛ pu yíri wà; lee bu bye, pu na daburajɛ jo pu jurumu wu na.»

31 A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo

kafila wu logo wε, ali gbo wa jεhe jε foro pusamaa tε ni, pu da ga dā wε.»»

17

Nugyεεgi keree ni jurumu yafa

(Macao 18:6-7, 21-22; Marika 9:42)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyεεgi keree da ga já bye pyebaa wε. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, bɔngɔ ki wa weefɔɔ wogo.

² Wemu wu jε nɔhɔcεrεε n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa jɔnɔ kyεεgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔrɔ wu mu li bye na.

³ Y'a yiyε kaseri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburajε jo, m'a lee yafa wu mu.

⁴ Wu bu wɔrɔ ma ni tɔɔnii gbarashuun caɲa jii ni, wu bu guri she ma mu tɔɔnii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee bεeri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Caɲa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wù n'a daa wu na.»

⁶ A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere bε xɔ pεrεε ni, yee bi da yi jo ke tigbɔhɔ ke mu na ki kɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee jɔmεε co.

Kapyebye tayerege jε kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔyɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige jɔnɔ ni ya?

⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fεnhε she ki yerenε wufɔɔ yε pyaa tãan, wufɔɔ di li fo wu din, wu gba bε wε? Lee kadugo na kapyebye wu bε di na li wε? Ta wufɔɔ jε ma li pye mu wε?

⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan jɔnɔ jε wee mu wε.

¹⁰ Lee na yee bε, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee bεeri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana jɔnɔ yε y'a pye.»

Yesu ya togo fεε kε cuunɔ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tε ni.

¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fεε namaa kε wa di ba wu jɔnɔ ciri, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na,

¹³ na mujonɔɔ wá na: «Karamɔgo Yesu, jɔnɔ jaari wù na!»

¹⁴ Ba w'a pee ja wε, a wu pu pye: «Yi she yiyε she saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juunɔ.

¹⁵ Ba shen nigin wa ya wuyε ja w'a cuunɔ wε, na njmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni.

¹⁶ Ba w'a pa nɔ Yesu na wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu jaha buri jinε ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye bε Samari shen.

¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii kε bε w'a cuunɔ wε?

¹⁸ Pusamaa gbarashεrεε wu wa mii wε? Wa yafin ya ta pa Kile pεle nabunna we kadugo na wε.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuunɔ.»

Kile wo saanra ti ba jaha sheshεrεε

(Macao 24:23-28, 37-41)

²⁰ Caɲa ka, Farizhεen p'a pa Yesu yege na: «Tuun wekε ni Kile wo saanra t'i da ba wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasεεge ni wε.

²¹ Pu da ga ba jo bε: «Wu we naha,» kelee «Wu we mε wε,» bani Kile wo saanra ti wa yee ninε ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caɲa ka ja, ga yee da kee ja wε.

²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mε,» ga yi ganha da zhe wà wε, yi ganha da daha pu feni wε.

²⁴ Sipya Ja cabaɲa, kee na ba bye ba Kile-jinεε jε wε, ma jí taapile ni, kpεεngε ki ma yiri fugba wu kabaɲa ka na, na nɔ ka na.

²⁵ Ga yani kee caɲa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, nijaa sipyii di zhe wu ni.»

26 «Ba Nuxhun wo caŋa nii li keree k'a pye wε, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu bε cabaŋa.

27 Sipyii bi li na gbuu, na cèe leŋεε, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na shε nɔ caŋa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbɔhɔ di ba pee bæeri kyεεgi.

28 «Keree kiimu k'a pye Lɔti caŋa nii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lɔti caŋa nii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na berεε, na faa pyi, na piyεye yereŋε.

29 Ga Lɔti ya foro Sodɔmu kulo li ni caŋa kemu ge, kee caŋa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha jε wε, na pu bæeri kyεεgi.

30 «Caŋa kemu Sipya Ja da ba wuyε shε ge, kii keree kii bæeri tuuyo na ba bye sanha.

31 Kee caŋa ke wemu jε wu puga kataŋa na ge, wee ganha bu digi jé puga ki ni yaaga feni wε, mu wemu bε wu jε ma kerεyε ni ge, mu bε ganha bu guri da ma puga wε. Ga wa bæeri di da wu jubile ye shaa.

32 Yi funyɔ yi to Lɔti shɔ wu wuu li na!

33 Wemu w'a wu munaa juŋɔ shaa di wolo nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bɔnri wu munaa ni nijaa ge, wee na ba wu munaa juŋɔ wolo jiga na.

34 N'a da yi jo yi mu, kee caŋa ke, shεen shuun na ba bye yasinnenunɔ na piige ni, wa na ba lɔ na wa yaha.

35 Cèe shuun na ba shinma tiree shiizhan, wa na ba lɔ na wa yaha. [

36 Namaa shuun na ba bye tεge ni, wa na ba lɔ na wa yaha.»]

37 A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafɔɔ, xuu wekε ni lee da ba bye wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Xuu wemu ni yaxugo jε ge, wà tobinyε ya yiye pinneε.»

18

W'à yaa na Kile jεeri tuun bæeri ni

1 Yesu ya talenε jo pu mu na jaha tii ni Kile-jεerege ni, na sipyii ya yaa p'a Kile jεeri tuun bæeri ni, pu ganha bu ganha wε.

2 W'a jo: «Kiiri kɔnvɔɔ wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na wε, wu mago bye sipya wa yafiin bε ni wε.

3 Naxhugoshɔ wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu pεen kakuuyo footɔnɔ kan pu mu.

4 L'a mɔ, kiiri kɔnvɔɔ wu bi sanha sɔɔ wε. Kadugo tãan a wu wuyε pye: «Ali ne jεhe bye ne fyagi Kile na wε, ali ne mago jεhe bye wu jε sipya yafiin bε ni wε,

5 lee bε na we naxhugoshɔ we, w'a ne kana, lee wuu na n'a da wu pεen pu kakuuyo footɔnɔ kan pu mu, kɔnhɔ wu ganha ba ma da na kana tuun bæeri ni wε.»

6 A Kafɔɔ di jo: «Kiiri kɔnvɔɔ tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo.

7 Kile ya piimu jaha bulo pee di mεheε suu wu feni caŋa ni piige ge, ta wu da ba pee wo pεen pu kakuuyo yi footɔnɔ kan pu mu wε, ali na ta w'a luu gbo bε pu tãan wε?

8 N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footɔnɔ kan tɔvuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta jinε ki na gε?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

9 Sipyii piimu p'a bi daa puyε na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu jε yafiin bε wε ge, Yesu ya le talenε le jo pu shizhaa na na:

10 «Namaa shuun wa ya shε Kile-pεenε pugbɔhɔ ki ni na shε Kile jεeri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu jε fanhafεε wari shɔvɔɔ.»

11 A Farizhen wu yiri yere na Kile jεeri wuyε tãan mumε, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani ne ni sipyii pusamaa wa nigin wε: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dɔdɔɔ, ne wa ba we fanhafεε wari shɔvɔɔ we wa wε.

12 Cewuu cewuu, ne ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we ne daa ge, ne wee bæeri jagi wo.»

13 Ga, a fanhafεε wari shɔvɔɔ wu yere kabanugo na. Wu ya ta sɔɔ, ali na wu jaha yirige fugba wu ni wε, ga, a wu wu dodonɔ kpɔn kpɔn

ɲatanhaɲa keɲe ni na jo: «Kile, ɲuɲɔ ɲaari na na, jurumupye ne ɲe.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we ná we kaɲii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta we, bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Caɲa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu gbɔn ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ɲa we, na yogo jo ni pu ni.

¹⁶ Ga, a Yesu di tee nɔhɔpiire ti fulo wuyɛ na na jo: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti ɲaha kɔɔn we! Bani pee shi tuugo wuuro ti ɲe Kile wo saanra te.

¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nɔhɔcɛɛɛ ɲe-ɛ we, wee da ga ba jé ti ni bada we.»

Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni
(Macoo 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu ɲuɲɔfɔɔ wa ya Yesu yege na: «Karamɔgɔsaama, ɲaha ne yaa na pye, kɔnhɔ di ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta we?»

¹⁹ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama we? Nizaama wa shishiin wa we, fo Kile ye.

²⁰ «M'a Kile wo saliya wu ɲɔmɛhɛɛ ki ce: «Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye we! Ma ganha bu sipya gbo we! Ma ganha bu nagaara pye we! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyini na we! Ma da ma nu ni ma to pe!»»

²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni ne ɲɔ kɔn na kii koro ɲaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo we, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuɲɔ sanha! She ma keɲe ɲaɲmuyɔ yi beeri pɛɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni, ma na naafu ta fugba we ni. Lee kadugo tãan m'a ba daha na feni.»

²³ Ga ba ná w'a yee logo we, a wu ɲaha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye wu mu.

²⁴ Ba Yesu ya wu ɲaha ɲa k'a tanha we, na jo: «Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de!

²⁵ Nɔhɔɲɔ jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ we?»

²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani we.»

²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: «Li wii, wèe ya kahari ɲaɲmuyɔ beeri ni na daha mu feni.»

²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge,

³⁰ weefɔɔ na ba yee beeri yahaɲaa niɲehɛɲɛ ta na wu yaha kɔɲɔ na, na ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama be ta ɲiga na.»

Yesu ya wu xu ni wu ɲe wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

³¹ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: «Wù wii gaɲi Zheruzalɛmu ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee beeri na ba bye na ki fa.

³² Wu na ba jé shi watii keɲe ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na ɲɔlɔhɔ tugi wu na,

³³ na wu kɔn ni susɔlɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɲa taanri wogo ki na w'a ɲe.»

³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be ɲaha ce kii keree kii ni we. Bani pe jomɔ pe kɔri bi ɲmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kɔri ce we.

Yesu ya fyɛn wa ɲii mugi
(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

³⁵ Ba Yesu ya tɛɲɛ Zheriko na we, lee ya bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li ɲɔ na na saraya ɲɛɛri.

³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo wɛ, na yegenɛ pye na: «Le di jɛ naha wɛ?»

³⁷ A p'i wu pye: «Nazareti shɛɛn Yesu w'a doroo.»

³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, jɔnɔ jaari na na!»

³⁹ Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, jɔnɔ jaari na na!»

⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyɛn w'a fulo Yesu na wɛ, a Yesu di wu yege na:

⁴¹ «M'a giin di naha pye ma mu wɛ?» A wu wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da naa!»

⁴² A Yesu di wu pye: «Ta naa! Ma n'a daa w'a ma cuɔnɔ.»

⁴³ Taapile ni a wu ganha na naa. A wu daha Yesu fɛni, na ganha na Kile pɛlɛ. Tuun wemu ni sipyiire ti bɛeri ya lee ja ge, a pu bɛ di ganha na Kile sɔni.

19

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ Zangɛ keree

¹ Caɔa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni.

² Ná wa bye wà wu mɛge jɛ Zangɛ. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ jɔnɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii.

³ Wu bi giin wu Yesu ja wu wu cɛ, ga sipyiire ti jɛhe wuu na wu ya ta já wu ja wɛ, bani wu bi gberɛ.

⁴ Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mɛge ki jɛ na Sikomari ge, kɔnhɔ wu Yesu ja, bani wu na ba dorowà.

⁵ Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni wɛ, a wu wu naha yirige na Zangɛ pye: «Zangɛ, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi ninaa.»

⁶ A Zangɛ di digi tɔvuyo na, na wu jɔnɔ círi ni fundanga ni.

⁷ Ba sipyii p'a lee ja wɛ, a pu bɛeri di ganha na ɲmunu-ɲmunɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.»

⁸ Ga, a Zangɛ di yere Kafɔɔ naha tãan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fɛɛ mu. Li bu da na nɛ wa yanɔnɔn»

ka ɲmahana, nɛ na ki tuuyo shishɛɛɛ tɛɛɛɛ weefɔɔ na.»

⁹ A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya jé ninaa ke puga ke bɛ ni, bani we bɛ jɛ Ibirayima wo ja wa.

¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee shɔ.

Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanɔ pyi ge (Macoo 25:14-30)

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talɛ le jo pu mu, bani ba w'a tɛɛɛɛ Zheruzalɛmu na wɛ, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kile wo saanra t'a da tiyɛ she.

¹² Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpɔɔncɛɛ la na, na gari fiitɔngɔ ka ni kɔnhɔ p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa.

¹³ Na wu yaha wu sanha gari wɛ, a w'i wu kapyebyii kɛ yiri, na pu bɛeri kan warifyɛn tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi kenɛ kaanɔ ni we ni fo di ba she ba.»

¹⁴ Ga ba w'a kari wɛ, a wu shi shɛɛn di wu kɔ, na tudunmɔɔ tun wu mu, na wu pye: «Wèe funɔnɔ wa mu wu tiin wu jɔnɔ ni wɛ.»

¹⁵ «Ba w'a kuri wɛ, saanra ti na kan xɔ wu mu wɛ, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kɔnhɔ wu wee cɛ.

¹⁶ A nizhiime wu ba na jo: «Na jɔnɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyɛɛɛ pye, a wu wu shi kɛ ta.»

¹⁷ A wu wee pye: «L'a jɔ kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye jɔmɛɛ fɔɔ kapigee ni wɛ, n'a da ma pye kugbɔhɔɔ kɛ gbafɛɛɛri.»

¹⁸ A shuun wo wu ba na jo: «Na jɔnɔfɔɔ, n'a ma wari wu taga kapyɛɛɛ pye, a wu wu shi kaguro ta.»

¹⁹ A wu wee pye: «Mu bɛ wu pye kugbɔhɔɔ kaguro gbafɛɛɛri.»

²⁰ A wa bɛ di ba na jo: «Jɔnɔfɔɔ, ma warifyɛn wu we wu siime na, nɛ bi wu migile sicogo ni na kemɛ yaha.

²¹ Nɛ fya mu na, bani nɛ bi li cɛ jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha wɛ, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi wɛ, kee mu ya gɔɔn,»

22 A wu kafɔɔ wu wu pye: «N'a da ma kiiri kɔn na be ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumɔ, a mu ya li ce na ne keree k'a waha ge, ne kemu yaha we na kee luu, ne kemu nugi we na kee kɔɔn ge.»

23 Jaha na m'a ya ta ne wari wu yaha banɔ na, kɔnhɔ di ba wu lɔ ni wu kuduun ni na niguribawo we?»

24 Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shɔ wu na, y'i wu kan ke fɔɔ wu mu.»

25 A p'i wu pye: «Nunɔfɔɔ we! Go wu wo wu shi ke wu wa wu mu na xɔ!»

26 A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la je wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la je wemu mu we, ali nifenhɛfɛnhɛne lemu be li je wu mu ge, lee be na ba shɔ wu na.»

27 Ne peen piimu ya ta sɔɔ ne wu pye pu nunɔfɔɔ we ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na nii na.»

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan je we

(Macao 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)

28 Ba Yesu ya yee jo xɔ we, na doro sipyiire ti jahagbaa na, na se Zheruzalɛmu ni.

29 Tuun wemu ni w'a teenje Betefaje ni Betani kulogoo ki na ge, faabobonɔ ki shizhaa na kemu mege p'a yiri Oliviye faabobonɔ ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye:

30 «Yi she yi jahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibɔgɔ ta wà sipya sanha dugi ja kemu na we, y'i kee sanha yi pa naha.»

31 Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana we?» Yi weefɔɔ pye: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

32 Piimu pu bye tudunmɔɔ pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu we.

33 Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafɛɛ di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana we?»

34 A p'i jo: «Wèe Kafɔɔ wu mago wu wa ki na.»

35 A p'i ba ni ki ni Yesu yiri, na ba pu fadegbɔyɔ ya taha ki na, na Yesu durogo ki na.

36 Ba w'a gaanɔ we, a sipyii p'i ganha na pu fadegbɔyɔ piini koo li ni.

37 Tuun wemu ni wu bi teenje Zheruzalɛmu na ge, Oliviye faabobonɔ ki tatiginɛ ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnɛge ki beeri di ji fundanga na, na ganha na Kile pele ni mujonɔɔ nigbɔhɔɔ ni. P'a kakanhanɔaa kiimu beeri ja ge, kee wuu na.

38 A p'i jo:

«Pye duba fɔɔ, saan,
mu wemu w'a ma
Kafɔɔ Kile mege na ge!»*

«Nanɔje ki pye fugba wu ni,
nɔɔɔ di daha Kile mege na
fugba lii lii wu ni!»*

39 Farizheɛn piimu pu bye sipyiire ti ninɛ ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔgɔ, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puyɛ na!»

40 A wu pu jɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puyɛ na be, kagereye y'a da sipyaa suu pu tegɛ!»

Yesu ya mee su Zheruzalɛmu wuu na

41 Ba Yesu ya teenje Zheruzalɛmu na we, ba Yesu ya wu ja we, na mee su wu wuu na, na jo:

42 «Kaa le li da já nanɔje kan mu mu nijaa wo canɔnii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya nmɔhɔ mu na!»

43 Bani caya ya wa ma mu mu, ma peen na ba kasɔɔgɔ yerenɛ na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na.

44 Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tɔnhɔnɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahaɔa yaha la nunɔ ni we, bani Kile ya pa mu dege kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee ce we!»

Yesu ya Kile-peenje pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ

(Macao 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22)

45 Lee kadugo na a Yesu di jé Kile-peenje pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu

* 19:38 Zaburuu 118:26 * 19:38 Luka 2:14

bi berε ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege.

⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-ɲεεge puga,»^{*}» A Yesu di nɔhɔ jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan caɲa beeri Kile-peɲɲε pugbɔhɔ ki ni. A saraya ɲaha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε, ni saliya karamɔgɔlɔ, ni sipyiire ti sipyigbɔ p'i ganha na wu shaa di gbo.

⁴⁸ Ga pu ya cε dii pu da lee pye wε, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefεεε ti d'a yiri wε?

(Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33)

¹ Caɲa ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-peɲɲε pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya ɲaha shɔɔnrivɔ, ni saliya karamɔgɔlɔ p'i nɔ na fara nɔhɔlεε pu na,

² na wu pye: «Sefεεε teke gbɔɔrɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wù mu, kelee jɔgɔ w'a tee sefεεε ti kan mu mu wε?»

³ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yi yege.

⁴ Jɔgɔ w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wε? Kile laa sipyii?»

⁵ A p'i puyε pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta dà wu na-ε wε?»

⁶ Wù bu nɔhɔ jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wá gbo ni kagereye ni, bani pu beeri ya dà li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.»

⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya cε jɔgɔ w'a wu tun wε.

⁸ A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefεεε temu t'a ne pye ne na ki pyi ge, ne be da tee jo yee mu wε.»

εεzen faapyii niguumɔ pu wo talenε le

(Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talenε le yu pu mu na: «Ná wa w'a bi εεzen tεge ka shan, na ki kaa le

εεzen faapyii pii kenε ni, na gari fiige katii ni, na she mɔ wà.

¹⁰ Ba εεzen w'a pa ε wε, a wu kapyebye wa tun pee εεzen faapyii pu mu, kɔnhɔ p'i εεzen wa yaha pa wu kan. Ga, a εεzen faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewayaya wo yaha kari.

¹¹ A wu nɔhɔ kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kpɔn na wu cogana kolo, na wu be kewayaya wo yaha kari.

¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kɔri wá.

¹³ «A tεge ki kafɔɔ di jo: «Lεke n'a da bye wε? Na Ja nigin pe, na ɲidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na peɲɲε taha wee na.»

¹⁴ Ga ba εεzen faapyii p'a wee ɲa wε, na puyε pye: «Cen wu lɔvɔɔ wu ɲε we. Yi pa wù wu gbo, kɔnhɔ cen wu bye wù wo.»

¹⁵ A p'i gari ni wu ni εεzen tεge ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tεge ki kafɔɔ wu da ba ɲaha pye pu na wε?»

¹⁶ Wu na ba ba, na pee εεzen faapyii pu gbo, na εεzen tεge ki kaa le piitiilee kenε ni.»

Ba p'a yee logo wε, na jo: «Kile wu wù tánha lee na!»

¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerεε kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerεε nijεε.»^{*}

Pee jomɔ pu kɔri di ɲε dii wε?

¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerεε ke ɲuɲɔ ni ge, weefɔɔ na gεgi gεgi. Kee kagerεε ki shiin bu do sipya beeri ɲuɲɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔnɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔlɔ ni saraya ɲaha shɔɔnrivεε ɲuɲɔfεε p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cε na pee na Yesu ya le talenε le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

* 19:46 Ezayi 56:7

* 20:17 Zaburuu 118:22

P'a Yesu yege munaa p̄ε̄ε̄ε̄ keree na

(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kas̄eri, na ba kal̄h̄ojuu pii tun, na pu puȳε̄ pye sip̄yitiim̄ε̄ε̄, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu t̄aan, p'i kafila ta wu j̄o na, k̄onh̄o p'i wu le fanhaf̄ε̄ε̄ ni gbaf̄ε̄n̄ε̄m̄ε̄ wu sip̄yii pu ken̄ε̄ ni.

²¹ A pee di wu yege na: «Karam̄oḡo, w̄ε̄ε̄ ya li c̄ε̄ na jo mu ya yu, na sip̄yii kalaa ni tiim̄ε̄ ni, mu ya sip̄ya wa wo wa ni w̄ε̄. M'a sip̄yii pu fiin̄ε̄ na galaa b̄ε̄ Kil̄ε̄ koro li ni.»

²² Ayiwa, l'a saha w̄ε̄ε̄ p'a munaa p̄ε̄ε̄ε̄ kaan Orom̄ε̄ saannaa Sezari mu laa, li ya saha w̄ε̄?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu j̄a w̄ε̄, na pu pye: «Yi wari d̄ε̄j̄ε̄ wa sh̄ε̄ na na.»

²⁴ A p'i nigin wa sh̄ε̄ wu na. A wu jo: «J̄oḡo wo jaa ni wu kama pu wa we na w̄ε̄?» A p'i wu j̄o sh̄o na: «Orom̄ε̄ saannaa Sezari.»

²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kil̄ε̄ b̄ε̄ wuu li kaan Kil̄ε̄ b̄ε̄ mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jom̄o ni pemu pu da daga wu t̄oḡo le sip̄yii pu naha t̄aan w̄ε̄. Ga, a wu j̄osh̄ōō t'i pu naha w̄o, a p'i f̄ε̄h̄ε̄.

Sadush̄ε̄n p'a Yesu yege x̄uj̄ε̄n̄ε̄ li keree na

(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu j̄un̄j̄of̄ε̄ε̄ pii bye w̄a, Sadush̄ε̄n pu bye pii. Pee bi yu na x̄uj̄ε̄n̄ε̄ da ba bye j̄iga na w̄ε̄. A pii di ba sh̄ε̄ Yesu ȳiri, na sh̄ε̄ wu pye:

²⁸ «Karam̄oḡo, Kil̄ε̄ tudunm̄ōo Musa ya le j̄om̄ε̄ε̄ le ka na kan w̄ε̄ε̄ mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu sh̄o na w̄ε̄, na wu wee naxhugosh̄o wu l̄o, k̄onh̄o wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta w̄a. A nizhiim̄ε̄ wu cee len̄ε̄, na xhu pya baa.

³⁰ A shuun wo wu wee cee wu l̄o, na xhu pya baa, a taanri wo wu b̄ε̄ di wu l̄o na bye mu.

³¹ A pu gbarashuun wu b̄ε̄eri di cee wu len̄ε̄, a pu b̄ε̄eri di xhu pu ya n̄oh̄opiire ta w̄ε̄.

³² Lee kadugo na a cee wu b̄ε̄ di xhu.

³³ Wee tuun wu ni xuu pu cāj̄ε̄n̄ε̄ ke, wee cee w'i da ba bye pu sh̄ε̄n nigin wek̄ε̄ wo w̄ε̄? Bani pu gbarashuun wu b̄ε̄eri ya wu len̄ε̄ toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke kon̄o ke sip̄yii ya c̄ε̄ε̄ len̄ε̄ε̄, na gbaya jii,

³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa j̄é Kil̄ε̄ wo kobāja ki ni ge, pee ba ba xhu na ba j̄ε̄ na foro xu ni j̄iga na, pee wa da c̄ε̄ε̄ len̄ε̄, kelee na gbaya je w̄ε̄.

³⁶ Pee da xhuu nige w̄ε̄, bani pee na bye ba fugba m̄ε̄lek̄ε̄ε̄ pii wa w̄ε̄. Pu na bye Kil̄ε̄ nagoo, bani pee j̄ε̄ x̄uj̄ε̄n̄ε̄ li sip̄yii.

³⁷ Kil̄ε̄ tudunm̄ōo Musa ȳε̄ pyaa ya li sh̄ε̄ na x̄uj̄ε̄n̄ε̄ na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kaf̄ōo Kil̄ε̄ pyi: «Ibi-rayima wo Kil̄ε̄, ni Ishaaga wo Kil̄ε̄, ni Yakuba wo Kil̄ε̄.»

³⁸ Pee jom̄o pe ya li sh̄ε̄ε̄ na Kil̄ε̄ j̄ε̄ xuu wo Kil̄ε̄ w̄ε̄, ga wyii wo Kil̄ε̄ wu j̄ε̄ wii. Bani wee mu pu b̄ε̄eri wa j̄iif̄ε̄ε̄ε̄ ni.»

³⁹ A saliya karam̄oḡōōo pii di kafila wu l̄o, na jo: «Karam̄oḡo, ma jom̄o p'a j̄o.»

⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na w̄ε̄.

Sh̄ov̄ōo wu ya ta pye Dawuda ja ȳε̄ nigin w̄ε̄

(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu b̄ε̄ di pu yege na: «Naha na sip̄yii ya yu na Sh̄ov̄ōo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ȳε̄ kadugo na-ε̄ w̄ε̄?

⁴² Bani Dawuda ȳε̄ pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Kaf̄ōo Kil̄ε̄ ya yi jo n̄ε̄ Kaf̄ōo mu na:

Tiin saanra tat̄ε̄nge ki ni na kanige c̄ε̄,

⁴³ fo di ba ma p̄ε̄n̄ε̄ pye ma j̄idahaa tatahan̄a.»*

* 20:43 Zaburuu 110:1

44 Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i ɲe dii wu ja ye nigin we?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔɔ pu kaa ni

(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

45 Sipyiire ti beeri ɲii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye:

46 «Y'a yiyɛ kasɛri saliya karamɔgɔɔ pu na. Na fadedɔɔnyɔ leni na ɲaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnerɛ kpɛɛnyɛ na. Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi wo ɲahagbaa tatiinyɛ, ni yalicenɛɛ wo tatiinceye be di dan pu ni.

47 P'a naxhugoshaa kenɛ yanmuyɔ beeri ɲmahana na zhoo pu na, na mɔni Kile-ɲɛɛɛ na, kɔnhɔ p'i puyɛ pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga
(Marika 12:41-44)

1 A Yesu di wu ɲuɲɔ yirige, na naafuu fɛɛ pu ɲa pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni.

2 A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ɲa wu be ya wari tuunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛɲɛɛ shuun le wu ni.

3 A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya ɲɛhe pusamaa beeri wuu li na.

4 Bani pusamaa beeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu ɲɔshaga wuu li beeri kan.»

Yesu ya Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo

(Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2)

5 Lee kadugo na pii bi Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii ɲɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi be. Ga, a Yesu di pu pye:

6 «Yemu beeri yee wa ɲaa naha ge, caɲa ka wa ma, kagerɛɲɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲuɲɔ ni we. Yi beeri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge

(Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13)

7 A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, ɲaha sheshɛɛɛ teke t'i da bye we?»

8 A Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ yi ɲuyɔ ganha bu gyɛɛgi we. Bani sipyii ɲɛhɛmɛɛ na ba ma ni ne mɛge ni na yu: «Ne wu ɲe wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni we.

9 Yi ba kashɛn ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya we. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyɛ pyaa ni koɲɔ k'a da xhɔ we.»

10 Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na.

11 Niɲɛ cɛɛɲɛ nigbɔhɔ na ba byi tɛyɛ ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔɔ ni ɲaha sheshɛɛɛ nigbɔɔrɔ na ba ɲaa na yiri fugba we ni.

12 «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi coni, na yi ɲaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛɛɛɛɛ mu ne mɛge wuu na.

13 Lee na ba bye kaɲuɲɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu.

14 Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi ɲuɲɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni we.

15 Bani ne na ba ɲɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fɛɛɛɛ kan yi mu, fo sipya be da da yi pɛɛn pu ni, wemu na ja yi ɲɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala we.

16 Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga sheɛn, ni yi cebooloo, ni yi ɲaɲiinɛɛ be na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni.

17 Sipyii beeri na ba yi kɔ ne mɛge wuu na.

18 Ga, ali yi ɲuzhige nigin we wa be da biin we.

19 Lee wuu na, yi la le yiyɛ ni, yi yi logoo mara, lee funyɔ ni y'a da yi munahaa ɲuɲɔ wolo.

Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wu jo

(Macao 24:15-21; Marika 13:14-19)

²⁰ «Yi ba kashen keye ja y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a no.

²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funjo ni ge, pee di ba fe p'a foro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu je kanha ki ni we.

²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, konho yemu beeri Kile tudunmo p'a ka Kitabu wu ni ge, yi beeri jo di fa.

²³ Bongo na ba bye lahaa fee ni punmaraya fee wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbo pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na.

²⁴ Nmoparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu je Yawutuu we, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibanja keree

(Macao 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba naha sheshere na caja, ni yenje, ni woro kii ni. Lokuruyo nigbojo na ba sani na yiri suumo loho ni jinje ke na, yi tunmo na ba bele fo na fyaara ni funbeenre yaha jinje ki sipyii pu beeri na.

²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli jinje ke wo kapegee fyaara ni ki nibanja funbeenre kenje ni. Bani ali fugba wu sefere ti na ba jele.

²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefere ti beeri, ni noro nigbo ni.

²⁸ Yi ba kee keree kii jaa k'a jo kon na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi nuyoyirige, bani yi nuno woloduun w'a tene.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macao 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii.

³⁰ Yee ba yi jaa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiyi ni na ki nagoo pyeduun w'a tene.

³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saanra t'a tene.

³² Can na n'a da yi jo yi mu, nijaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we.

³³ Fugba we ni jinje ke na ba doro, ga ne jomope wa da doro bada we.»

Yi kori yaha ni na

³⁴ «Yi kasenge yaha yiyi na, yi ganha da gori ligboho ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni konjo yanmuyo da ni, fo di zhe ne cabaña pye ki pa yi be fo we.

³⁵ Bani ne cabaña na ba jinje ki sipyii pu beeri fo, ba jo ma fya fo na pu to wolo we.

³⁶ Ga yi kori yaha ni na, yi da Kile jere tuun beeri ni, konho y'i fanha ta, y'i ba sho kii keree nibanja kii beeri na, y'i ba ja yere Sipya Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-pene pugboho ki ni cana ni, ga piige bu wo, w'a she shon Oliviyi faabobojo ki na.

³⁸ Yani niga ki mugi ge, sipyii pu beeri na she wu nuno ciri Kile-pene pugboho ki ni, na wu jomope pu nuri.

22

Yawutuu nunofee p'a woni pye Yesu kaa na

(Macao 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenhene Baa Buuri Kalene lemu li je na Nuwuuro ti wo Kalene li ge, lee bi dene.

² Saraya naha shonrivene nunofee ni saliya karamogolo pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le kene ni

(Macao 26:14-16; Marika 14:10-11)

3 Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyoti ge, a Shitaanni di ba jé wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii.

4 A Zhudasi di she saraya naha shonrivεε junoφεε, ni Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki gedii junoφεε pu mu. Wu na já Yesu le pu kenε ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na.

5 A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na ba wari kan wu mu.

6 A Zhudasi di soɔ pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu kenε ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li shizhan

(Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30)

7 Shizhenherε Baa Buuri Kalenε li cana k'a nɔ ge, kee cana ke Nuwuuro ti wo Kalenε li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo.

8 A Yesu di Pyεeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele, kɔnhɔ wu she ki li.»

9 A p'i wu pye: «Ma funɔ wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?»

10 A wu pu jɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni ná wa ni w'a lɔhɔ shɔ tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she jé puga kemu ni, yi be di jé wà.»

11 Yi kee puga ki kafɔ pye: «Wu Karamɔgɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa we?»

12 Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenε li yalige ki gbegele wà.»

13 A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔ Fεfεεε yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korente Sheen 11:23-25)

14 Ba liduun w'a pa nɔ we, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li.

15 A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenε le wo yalige ki pinne li ni yee

ni, ne lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge.

16 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo cana kemu Kile da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

17 Wee tuun wu ni a wu ερεzen lɔhɔ cεεgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiyε na.

18 Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ερεzen lɔhɔ gba nige we, fo Kile wo saanra ti ba ba.»

19 Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Ne ceepuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

20 Ba p'a li xɔ we, a wu ερεzen lɔhɔ cεεgbuu li be lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya kariεεge jomεε nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa me ke ερεzen lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo.

21 Ga, lee be na we w'a da ne le kenε ni ge, wee we na li ni ne ni.

22 Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le kenε ni ge, bɔɔngɔ ki ne weefɔɔ wogo.»

23 A p'i jɔ kɔn na puyε yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fεεε keree na

(Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46)

24 Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyε yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri nahagbaa fɔɔ we?

25 A Yesu di pu pye: «Shi wemu ne Yawutuu we, wee shi wu wo saannaa ya pu junoφεεε pyi wu na. Pii pu wa fanhafεε pu ge, a pee funɔ di bye shi wu w'a pu meye yiri na: «Kasaanaa pyεεε.»

26 Ga, li ya yaa na pye mu yee mu we, ga we wu wa yee beeri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu beeri nɔhɔcεεε ne we. We wu ne junoφɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye ne we.

27 Kapyebye we w'a sori ge, ni wu junoφɔɔ we wu da ba diin ye wu li ge,

wekε w'a pεε pu shuun wu ni wε? We wu da ba diin yε wu li ge, ta wee bε w'a pεε wε? Ga lee bε na nε jε yee ninε ni ba kapyebye jε wε.

²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni nε ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge.

²⁹ Lee wuu na n'a da Kile wo saanra ti jɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti jɔ yaha na mu wε.

³⁰ Yi na ba binnε li, na binnε gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye kε ni shuun wu na.»

Yesu ya li shε na Pyεeri na ba foro wee kaa tɔan

(Macao 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni wε.

³² Ga nε Kile jεeri mu mu, kɔnhɔ ma n'a daa wu ganha bu guunɔ wε. Ma ba daburajε jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.»

³³ A Pyεeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jε ni ma ni ki bεeri ni.»

³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyεeri n'a da li shε ma na, yani xhupoo wu pa mεε su nijaa piige ge, mu na ba foro nε kaa tɔan tɔɔnii taanri na mu ya nε cε wε.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni nε yee tun kari na ta wari, ni kushεyεrεyε, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuunɔ ya?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yaaga bε ya wεe kuunɔ wε.»

³⁶ «Ga nime, wari jε wemu mu ge, wu wu lɔ, kushεyεrεyε jε wemu mu ge, wu yi lɔ, ηmɔpara jε wemu mu wε, wee di wu fadenε pεrε taga la shɔ.

³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka nε shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee jɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔrɔ le kakuubyii ni.» Lemu di jε nε shizhaa wuu li ge, lee jɔ na ba fa.»

³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu da lere, ηmɔparaa shuun wu wa mε.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya shε Kile jεeri Oliviyε faabobonɔ ki na

(Macao 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviyε faabobonɔ ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wε. A wu kalaapiire ti bε di daha wu feni.

⁴⁰ Ba p'a nɔ wee xuu wu ni wε, a Yesu di pu pye: «Yi Kile jεeri, kɔnhɔ yi ganha bu jε nɔwuuro ni wε.»

⁴¹ Ba w'a yee jo wε, na laha pu tɔan, na shε jaha na jeri, na nuguro sin, na Kile jεeri.

⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama cεεgbuu le sanha lii na na. Ga nε wo jidaan ganha bu bye wε, fo mu wo jidaan.»

⁴³ Wee tuun wu ni a mεleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu.

⁴⁴ Yesu funɔ ki bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kile-jεrεge ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lɔhɔ k'i jeri ba shishan jε wε, na ninεε na dun jinε na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-jεrεge ki na wε, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya ηmunɔ jatanhanɔ kanhama kenε ni.

⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di ηmunɔ wε? Yi yiri y'i Kile jεeri, kɔnhɔ yi ganha bu jε nɔwuuro ni wε.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee nahagbaa na. Yesu wo kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kɔnhɔ wu shε jɔsɔnrɔ fɔ kan wu mu.

⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go jɔsɔnrɔ fɔ ni mu ya Sipya Ja wu le kenε ni gε?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li cε na Yesu taconɔ ni p'a ma wε, a

p'i jo: «Kafɔɔ, wù ñmɔparaa lɔ pu feni ya?»

⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya ñaha shɔnriwɛɛ wo ñunɔfɔgbɔ wu wo kapyebye wu kanige cɛ niwɛnɛ paa laha.

⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere mɛ!» A wu gbɔn ná wu niwɛnɛ ki na, na wu cuunɔ.

⁵² Lee kadugo na, saraya ñaha shɔnriwɛɛ ñunɔfɛɛ, ni Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ñunɔfɛɛ, ni nɔhɔlɛɛ pii p'a she Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ñmɔparaa ni pubegeɛ ni nɛ tacɔnɔ ni ma na jo kakuubye di ñɛ ya?»

⁵³ Na ta nɛ bi bye ni yee ni caɲa bɛɛri Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta nɛ co wɛ. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan

(Macoo 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co wɛ, na gari ni wu ni saraya ñaha shɔnriwɛɛ wo ñunɔfɔgbɔ wu kaban. A Pyɛɛri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni,

⁵⁵ fo na she jé kaanɔ ki ni. A sipyii pii di na gberɛ kaanɔ ki ñinɛ ni, na diin ki tàan na wahani. A Pyɛɛri bɛ di diin pu tɛ ni.

⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyɛɛri ña na ki tàan wɛ, na wu wii xuuni na jo: «We bɛ wu wa Yesu wo sipya wa.»

⁵⁷ Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan na jo: «Cee we, nɛ ta wu cɛ bɛ wɛ.»

⁵⁸ A jɛɛɛ di bye, a ná wa di wu ña, na wu pye: «Go mu bɛ wu wa pu ni!» A Pyɛɛri di wee ná wu bɛ pye: «Ee! Nɛ wa pu ni-i dɛ!»

⁵⁹ A lɛɛri nigin shishiin di doro, a ná wa bɛ di ba wu ña. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we bɛ wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu bɛ.»

⁶⁰ Ga, a Pyɛɛri di wu ñɔ shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali nɛ yi shi cɛ wɛ.» Na Pyɛɛri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mɛɛ su.

⁶¹ A Kafɔɔ di ñmahana ñeri na Pyɛɛri wii wu ñaha ñinɛ ni. A Pyɛɛri funɔ di do ni Kafɔɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mɛɛ su ñinaa ge, mu na ba foro nɛ kaa tàan tɔɲii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.»

⁶² A Pyɛɛri di foro kpɛɛngɛ ki na na she mɛɛ su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehɛɛ na wu kpɔn

(Macoo 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu kenɛ ni ge, pee bi wu la wo, na wu kpɔn.

⁶⁴ A p'i wu ñaha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kpɔn wɛ? Ma kpɔnɔɔ wu mɛgɛ yiri gɛ!»

⁶⁵ A p'i wu shehɛɛ, na joguumɔ ñinɛhemɛ pa bɛ jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔn kurunɔ ki ñaha tàan

(Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba ñiga k'a mugi wɛ, a nɔhɔlɛɛ, ni saraya ñaha shɔnriwɛɛ ñunɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ di she puyɛ ña, na she ni Yesu ni pu wo kiirikɔn kurunɔ ki mu.

⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na ñɛ Shɔnɔɔ we, yi ñaha jo wù mu.» A Yesu di pu ñɔ shɔ: «Nɛ ñɛhe yi ñaha jo yee mu, yee wa da dà yi na wɛ;

⁶⁸ nɛ di bu yee yege, yi wa da na ñɔ shɔ wɛ.

⁶⁹ Ga na da ñinaa na, Sipya Ja wu na zhe diin Se Bɛɛri Fɔɔ Kile kanige cɛ.»

⁷⁰ A pu bɛɛri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu ñɛ Kile Ja we?» A Yesu di pu ñɔ shɔ na: «Ba yee wa yi yu wɛ, uun, wee nɛ ñɛ.»

⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Ñaha wo sɛɛri kaa feni wù ñɛ sanha wɛ? Wùye pyaa ya yi logo wu ñɔ na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu bɛɛri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu.

² Ba p'a nɔ wà wɛ, na jaagi ñɔ kɔn na dɛri wu na na: «Wèe ya we ná we sɛɛri na wu ta wu na wù fiige ki sipyii pu sɔn, na pu ñuyɔ nari. W'a pu ñaha

koon na pu ganha ba munaa pereme kaan Orome saannaa nuɔɔfɔɔ wu mu we. Na jo na wee wu ne Shɔvɔɔ we, na saan wee ne.»

³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu ne ya?» A wu wu nɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne ne.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya naha shɔnriɔɔ ni sipyiire ti pye: «Ne ta tanahana ka shishiin na we ná we na we.»

⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu nuɔɔ nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lo Galile fiige ki na, fo na pa no naha.»

P'a she ni Yesu ni Herodi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu ne Yesu?

⁷ A p'i wu pye na Galile shen wu ne wii. Lee di Herodi ta wee na ne Galile fiige ki nuɔɔ ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herodi mu.

⁸ Ba Yesu ya no Herodi yiri we, a lee di sii taan Herodi ni fo xuuni; bani wu bi keree nijehene nuri wu shizhaa na. A l'i mo xuuni Herodi funɔ na ne wu Yesu na. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be nii na,

⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree nijehene na, ga Yesu ya wu nɔ shɔ la shishiin na we.

¹⁰ Lee di saraya naha shɔnriɔɔ ni saliya karamogɔɔ pu be ta wa. A pee di ganha na nama koon, na joomo tuugo beeri taga na wu jaagi.

¹¹ A Herodi ni wu sorosii p'i sii Yesu shehele, na wu la wolo. A p'i saannaa fadenɔ ka le wu na. Lee kadugo na a Herodi di Yesu kurunɔ na pa gan Pilate mu sanha.

¹² Kee cana ke a Herodi ni Pilate di bye napiine, lee kaa be we, peen pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo (Macao 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya no Pilate na we, a Pilate di saraya naha shɔnriɔɔ

ni fanhafee, ni sipyii pu beeri yiri.

¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná we ni ne mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu nuɔɔ nari. Ne kunni ya wu yege yiye pyaa be nii na. Ga yee ya keree kiimu beeri jo ne mu wu shizhaa na ge, ne ta lee la shishiin wo zo na wu na we.»

¹⁵ Herodi be di wa zo ta wu na we, bani wu be ya wu kurunɔ na pa wu kan. Yi nii wa wu ni, wu kapyegge ki beeri ni, ne kaa na lemu l'a wu kagbuu xo we.

¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee beeri ba Yawutuu wo bulooro nuwuuro ti kalene l'a no we, wu ma yaa na kasoleme nigin wa yaha.]

¹⁸ A sipyiire ti beeri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi yaha!»

¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Cana ka w'a pa tunmo yirige kulo li funɔ ni, na sipyiire ti lo suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funɔ na ne wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha.

²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!»

²² A Pilate di pu pye toonii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ leke we ná we d'a pye we? Ne kunni ya kaa na wu na lemu ya wu kagbuu xo we. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonɔ k'i ba se ta Pilate na.

²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro.

²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu ne Yesu ge, a wu wee kan sorosii pu mu na pu sipyiire ti wo nidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na (Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

26 Ba p'a gaanji ni Yesu ni wu takorogo ki ni we, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kerεye ni na doroo. Wee mεge ki bye na Simo; Sirine shen wu bye wii. A sorosii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lo na taha wu feni.

27 Sipyijnehemεε pu bi taha pu na na gaanji. Cee pii be bye ni pu ni. Pee jahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpooon, na mehεε suu xuuni Yesu kaa na.

28 A Yesu di ba ηmahana jeri pu yiri na pu pye: «Zheruzalemu cee, yi ganha ba mehεε suu ne wuu na we, ga y'a mehεε suu yiyε pyaa ni yi nagoo wuu na!

29 Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cee pii pu je seganhanaa ge, pii pu je pu sanha pya se ja we, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee je duba nagoo.»

30 Wee tuun wu ni sipyii na ba faaboboyo ye pyi na:
«Yi to wu juno ni.»

Na boboyo ye pyi:

«Yi wu ηmoh.»*

31 Bani le bi je tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii we?»

32 A p'i gari ni kakuubyii shuun be ni, p'i she pee be pinne gbo ni Yesu ni.

33 Xuu wemu mεge p'a yiri na Nugorogo Xuu ge, ba p'a she no wa we, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu be kori wu taan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige ce, na wusama kori tige ka na wu kamεne ce.

34 A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li ce we.» Lee kadugo na a sorosii p'i kagaanshaan pye, na Yesu faya yi taa taa puyε na na be ni lee kagaanshaan li ni.

35 Sipyii pu bye wa na yere na wii. A Yawutuu juno fεε p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee sho, wu wuyε sho ge ni w'a sii Shovoo we, Kile ya wemu jaha bulo na wu tun na pa ge!»

36 A sorosii pu be di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu,

37 na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, mayε sho ge!»

38 A p'i koroo la kori wu juno na ni kama pa ni, pee je na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

39 Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu taan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shovoo wu we? Mayε sho sa, ma ba wu be sho!»

40 Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na we! Kanhama pemu na wu je ge, mu be na je pee ninumo na, na pe jomε pe tuugo yu.

41 Ne ni mu ni kunni, weε ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani weε wo kakuunoo ki wo footasaraa w'a we. Ga we ya kakuunoo la shishiin pye we.»

42 Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.»

43 A Yesu di wu jo sho na: «Can na n'a da yi jo ma mu, njaa ye pyaa ma na ba je ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macao 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

44 Ba cana k'a pa no jine nine ni we (12h00), a nibiige di je fiige ki beeri ni, fo na she no yakono cana ki na (15h00).

45 Bani cana ki bi to fεεfεε. Wee tuun we ni a Kile-pεεηε pugbohoo ki jahaparaga faja nigbilege k'i lo nine ke ni, na daa taaya shuun.

46 A Yesu di sii mujuugbooo wa na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma kenε ni.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

47 Sorosii juno fεε we wu bye wa ge, ba wee ya kii keree kii ja tapyege ni we, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we na we kunni, sipyitiime wu bye we.»

48 Sipyii piimu beeri pu bi pinne wa na pu wii ge, ba pee beeri ya kii keree kii ja tapyege ni we, a pu jahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpooon. A p'i guri na ma deeye ni.

* 23:30 Oze 10:8

⁴⁹ Yesu naniinεε pu bæeri, ni cèe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee bæeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faɲa ni
(*Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42*)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikɔɔn kuruɲɔ ki sipya wa ta wà, wee mεge jε Yusufu. Wu bi tii wu zɔ wu bε d'a jɔ. Arimate shɛn wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni.

⁵¹ kiirikɔɔn kuruɲɔ ki bi jo na bε keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tɔɔgɔ le lee la shishiin ni wε. Wu bε bi Kilε wo saanra ti sigeε.

⁵² A wee ná wu shε Pilate mu na shε Yesu nixhugo ki jεeri wu mu.

⁵³ A Pilate di sɔɔ. A Yusufu di shε Yesu nixhugo ki tirige, na fatɔɲɔ ka migile wu na, na shε wu le faɲa ka ni. Kee nidugiyahaɲa ki bye faaya yi ni. Sipya bε bi sanha le jɔ ki ni wε.

⁵⁴ Kee caɲa ki bye Pɔri caɲa, jiga na da mugi Yawutuu wo cadεεngε ke.

⁵⁵ Cèe pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee bε di gari ni Yusufu ni faɲa ki na, na shε Yesu nixhugo ki sinniɲεgana li wii.

⁵⁶ Lee kadugo na a pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yaɲmuyɔ ni nudanga sɪnmε yàa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ɲmɔ cadεεngε ki ni, na bε ni Kilε wo jɔmεε li ni.

24

Yesu ya jε na foro xu ni

¹ Dimazhi wu jɪsɔɔgbɔhɔ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sɪnmε pemu yàa ge, a p'i gari faɲa ki na ni pee ni. Kee caɲa ki bye Dimazhi caɲa.

² Ba p'a nɔ wà wε, kageegbɔhɔ ke ki bi taga faɲa ki jɔ tɔ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faɲa ki jɔ na.

³ A p'i jé faɲa ki ni, ga pu ya ta Kafɔɔ Yesu nixhugo ki jɔ wε.

⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo.

⁵ A cèe p'i fya, na pu juyɔ sogi sogi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya

wu wu jε jɪi na ge, jaha na yee d'a pa wee shaa xuu tε ni wε?»

⁶ Wu wa naha nige wε. W'a jε na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyɔ kɔn yee na.

⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii keɲε ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caɲa taanri wogo w'a jε.»

⁸ Ba p'a yee logo wε, a pu funyɔ di ba do Yesu wo nijoyo yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri faɲa ki na. Na ba yee bæeri jaha jo tudunmɔɔ kε ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bæeri.

¹⁰ Cèe pii p'a yiri faɲa ki na ge, pee bye: Magadala shɛn Mariyama, ni Zhanε, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu bε pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu bε di yee ninuyɔ jo tudunmɔɔ pu mu.

¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomɔ pu ta ba giraya jε wε, na bye pu ya dà pu na wε.

¹² Ga lee bε na, a Pyεeri kunni di yiri na baa kari faɲa ki na. Na shε nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti yε jɔ wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyε shε Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanji kee caɲa kiyε pyaa kulo la ni. Lee mεge jε na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalεmu tε wu bye kiloo kε ni nigin shishiin.

¹⁴ Keree kiimu bæeri k'a pye Zheruzalεmu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyε mu.

¹⁵ Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee jaha yu puyε mu, a Yesu yε pyaa di fulo pu na, na binne na gaanji ni pu ni.

¹⁶ A pu kunni di ganha na wu jaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cε wε.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa jaaari na keree kiike paari yiyε mu wε?» Ba Yesu ya yee jo wε, a p'i yere. Lee bi pu jahaya ta y'a tanha xuuni.

¹⁸ Wa mεge ki bye pu ni na Kilo-pasi, a wee di jo: «Ni mu yε nigin bε

wε, kaa le l'a sii pye Zheruzalemu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemu ni ni wu ya li ce wε!»

19 A Yesu di pu pye: «Lee ne leke wε?» A p'i wu na sho na: «Kaa le l'a pye Nazarēti shēen Yesu na ge ge! Yesu bi bye Kile tudunmō baraga wo. Fanha bye wu kapyege ni wu na jomō ni Kile naha taan ni sipyii pu be naha taan.

20 Wēe wo saraya naha shōnriwēen nūnōfēe ni wēe wo nahagbaa fēe p'a wu le shi watii keŋe ni, kōnhō wu xhu. A pee di wu kori tige na.

21 Wēe bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli shēen nūnō wolo, ga wu nixhugo na, nijaa ne wu caŋa taanri wogo.

22 Lee be na, cēe pii pu wa wēe ni ge, pii ya jomō pa jo wēe mu pemu ya wēe naha wō fo xuuni ge. Pee ya soo she nisōgō ke na faŋa ki na.

23 Na ba jo na pee ya she gbo wu na faŋa ki ni wε, ga na mēlekēe pii na wā. A pee mēlekēe p'i pee pye na Yesu wa nii na.

24 Wēe kaafēe pii be ya she faŋa ki na, na she li ta ba cēe p'a pa yi jo wēe mu wε, ga pu ya wuyε pyaa na wε.»

25 Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni ne fungōnyō baa fēe. Kile tudunmō p'a yemu beeri jo ge, ali yee ya daa yee be na tōvuyo na wε!

26 Go Shōvō wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nōrō wu kan wu mu!»

27 Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee beeri paari pu mu. A wu yi na kōn Kile tudunmō Musa wo nijoyo yi na, fo na she nō Kile tudunmō pusamaa beeri wo nijoyo yi na.

28 Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she dēŋe lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyε pye kanna nahagbaa na w'a doroo na se.

29 Ga, a p'i wu neeri na: «Pinne ni wū ni, bani caŋa k'a xō, jeri tapyege ni piige k'a da wō.» A wu sō pu mu, a p'i binne jé kanha ki ni.

30 Ba liduun w'a nō wε, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lō na

baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu.

31 Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wε, a pu nii di na pahala wu na. A p'i na li ce na Yesu ye pyaa ki ne kii. Ga taapile ni, a p'i wii fō wu ni.

32 A p'i ganha na puyε pyi na: «W'a jo ni wēe ni, na na kōn na Kitabuu pu jomō pu naha yu wēe mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xōnhōrō na wēe funyō di bi taan?»

33 Taapile ni a p'i guri na gaani Zheruzalemu ni. Ba p'a she nō wā wε, na tudunmō ke ni nigin wu ni kalaapiire ti beeri ta p'a pinne.

34 A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafō w'a ne foro xu ni! W'a wuyε she Simō na!»

35 Le l'a pye pee shuun we be na koo li na ge, a pu be di guri na yee beeri paari pu mu, fo na she nō cegana leke na p'a Yesu ta ce buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na

36 Na pu yaha pu na pee jomō pu yu, a Yesu di foro yere pu niŋe ni na pu pye: «Kile wu naniŋe kan yi mu!»

37 A pu jaalaa di yiri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunō pee ya na.

38 A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungōngō ke tuugo yaha yiyε mu wε?

39 Yi na keye yi wii ni na tōyō yi ni, neye pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbōn na na be. Bani yafugunō ne ni ceexaara ni kaciye ni wε, ga ne kunni di wa ni yi ni.»

40 Ba w'a yee jo wε, na wu keye ni wu tōyō yi she pu na.

41 A kalaapiire ti funyō di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funyō ni pu ya ta dā sanha wε. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu ya?»

42 Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu.

43 A wu ki shō na ki xa pu beeri nii na.

Yesu ya wuyε shε wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nε bye ni yee ni ge, go ye nε bi jo yee mu. Nε bi yee pye jo yemu bεeri y'a ka nε shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kilε tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bεeri jɔ ya yaa na fa.»

⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungɔnyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kilε wo Kitabu wu jomɔ pu cε.

⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a jε na foro xu ni.

⁴⁷ Wee mεgε na le yεrε le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu bεeri mu, na li jɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu bεeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kilε na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu.

⁴⁸ Yee pu wa lee wo sεrεrε.

⁴⁹ Na To Kilε w'a Fεfεrε Munaa lemu wo jɔmεε lɔ yi mu ge, nε na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sefεrε te ba fεnhε tigi yi na na yiri Kilε we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wε, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wε, a wu wu keye tagi pu jɔjɔ na, na ganha na duba pyi pu mu.

⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni.

⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pεlε. Ba p'a wu pεlε xɔ mu wε, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni.

⁵³ A p'i bye tuun bεeri ni p'a shε puyε pinne Kilε-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na Kilε pεlε.

Yohana Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Zebede ni Salomɛ yɛ wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jɛ wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jɛhɛ Yesu yiri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ keɲɛ ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mɛgɛ yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana juɲɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wɛɛ mu na wu bi se tɔɔɲii niɲɛhɛɲɛɛ ni Zheruzalemɛ ni kalɛɲɛ ni.

Yohana ya li shɛ na Yesu wu jɛ To Kilɛ wo Ja nigin pe we, wemu Kilɛ ya tun na pa koɲɔ puga funɲɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔɲii niɲɛhɛɲɛɛ ni we Kitabu we ni na Kilɛ wu jɛ wee To. W'a Yesu shɛɛ wɛɛ na na wee wu jɛ koo le, lee lemu l'a se jɲi sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila juɲɔyɔ

Yohana ya li shɛ na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 Yohana Batizelipye wo sɛɛri keree ni Yesu kalaapiire nizhi-ilee pee.

Yohana 2–12 Yesu ya wu sefɛɛɛɛ ti shɛ wu labye wu ni sipyiire ti niɲɛ ni ni jaha shɛshɛɛɛ kakanhanjaa gbarashuun ni.

Yohana 13–17 Yesu ya wu taanɲɛɛɛɛ ki shɛ wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18–21 Yesu na xu, na jɛ.

Jomɔ pe pu jɛ kpɛɛngɛ ni jɲi sicuumɔ ge

¹ Fo taashiinɛ li ni, na ta koɲɔ sanha yàa wɛ, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kilɛ wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jɛ Kilɛ.

² Fo taashiinɛ ni pee Jomɔ pe ni Kilɛ wu bye shiizhan.

³ Pee gbɔɔɔɔ ni Kilɛ ya yaɲmuyɔ yi bɛɛri yàa. Yaaga yaaga k'a yàa ge, kee ka shishiin ya yàa pee kadugo na wɛ.

⁴ Pee ni jɲi sicuumɔ ya daa. Pee jɲi sicuumɔ pu bi kpɛɛngɛ yeege sipyii pu mu.

⁵ Kee kpɛɛngɛ k'a jɲi nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.

⁶ A Kilɛ di ná wa tun, wee mɛgɛ ki bye na Yohana.

⁷ Wee ya pa bye sɛɛri na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu, kɔnhɔ pu bɛɛri di dà kee kpɛɛngɛ ki na, wee baraga ni.

⁸ Weeyɛ pyaa bi ta pye kpɛɛngɛ ki wɛ, ga wu kapana juɲɔ k'a pye na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu,

⁹ Pee jomɔ p'a bye kpɛɛngɛ can can wogo. Pee ya pa koɲɔ na, na ba ganha na kpɛɛngɛ yeege sipyii pu bɛɛri mu.

¹⁰ Pee bye koɲɔ na, pee shiin gbɔɔɔɔ ni koɲɔ ya yàa. Ga koɲɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na wɛ.

¹¹ P'a tigi puyɛ pyaa fiige shɛɛn mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wɛ.

¹² Ga lee bɛ na, shɛɛn nigin nigin ya sɔɔ pu na, na dà pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kilɛ nagoo.

¹³ Pee ya ta se sipyii segana na wɛ, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɲɔ ni wɛ, p'i ya se ná bɛ wo jidaan funɲɔ ni wɛ. Ga Kilɛ yɛ pyaa wo jidaan funɲɔ ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jɛri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jɛri sipya, na ba diin wɛɛ niɲɛ ni, a wɛɛ di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a

foro Kile ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fεrεmε ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Ná wemu kaa nε jo, jo w'a ma nε kadugo ge, wee bye nε jahana; bani yani nε wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu jε we.»

¹⁶ Wèe bεeri ya wù tahaa ta wu fεrεmε nigbɔ pu ni, na duba bε ta na fara duba na.

¹⁷ Kile tudunmɔɔ Musa baraga ni Kile ya wu saliya jomεhεε ki kan wèe mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wèe ya fεrεmε ni can cε.

¹⁸ Sipya wa shishiin sanha Kile ja bada wε. Ja nigin pe wu wu jε Kile, na jε ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a wèe pye wèe ya To Kile wu cε.

Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ yεrε

(Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomɔ pe, tuun wemu ni Yawutuu jujɔfεε p'a pa saraya jahana shɔnriwɔɔ ni Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmɔɔ p'a yiri Zheruzalemu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jɔgɔ mu di jε wε?»

²⁰ Yohana ya ta li pye ηmɔhɔrɔ kaa wε, na yi tii jo pu mu na: «Nε jε Shɔvɔɔ wu wε.»

²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di jε jɔgɔ wε? Kile tudunmɔɔ Eli gε?» A wu jo: «Nε jε Eli wε.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmɔ wemu kaa jo ge, mu wu wa gε?» A wu jo: «Ahayi.»

²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jɔgɔ wε? Ya jo wù mu gε, kɔnhɔ wù bε di she yee jo wù tunvεε pu mu. Jɔgɔ yε pyaa mu d'a sii wε?»

²³ A Yohana di pu jɔ shɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi wo jomɔ pa ni na:

«Sipya wa w'a mujuu waa siponɔ ki ni na:

«Yi Kafɔɔ wu koo li tii!»*

Nε wu jε wee sipya we.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizhεen pii bye pee ni.

²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di jε Shɔvɔɔ wu wε, mu di jε Eli wε, Kile tudunmɔ wemu kaa p'a jo ge, mu di jε wee bε wε, wee tuun wu ni jahana na mu di batizeli pyi wε?»

²⁶ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Nε wi ge, nε sipyii batizeni lɔhɔ yε ni, ga sipya watii wa wà yee ni nε ni na xɔ, yee di ya wee cε wε.

²⁷ Wee w'a ma nε kadugo, nε yaa ni wu tanhaya mεεrε be zanha ni wε.»

²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mεgε jε Betani. Lee wa Zhurudεn Gba wu Kile-nɔhɔ ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki jε Yesu

²⁹ Kee caɲa ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba kɔnɔ ki jurumu wu lɔ laha wà ge, kee ki wa mε.

³⁰ Ná wemu kaa nε jo yee mu ge, jo: «We w'a ma nε kadugo ge, wee bye wà fo taashiinε li ni. W'a pye wà na ta nε sanha se wε.» Wee wu jε we.

³¹ Nε kunni bi sanha wu cε wε, ga nε pa sipyii pu batizeni lɔhɔ ni, kɔnhɔ di wu she Izirayeli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Nε Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbege shazhira jε wε.

³³ Neyε pyaa bi ta wu cε wε, ga Kile wemu w'a nε tun na nε w'a sipyii pu batizeni lɔhɔ ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fεfεrε Munaa ni.»

³⁴ A nε shiin di li ja mu, na bye li sεeri, na pee jomɔ pe yu na Kile Ja wu jε wee ná we.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

³⁵ Kee caɲa ki jimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha.

³⁶ A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!»

* 1:23 Ezayi 40:30

37 Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo wε, na daha Yesu feni.

38 A Yesu di ηmahana ηeri, na pee ta p'a taha wu feni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa wε?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kori ηε «Karamagagb») mii mu d'a tigi wε?»

39 A wu pu ηo sho na: «Yi pa ki wii.» A p'i binnε kari ni wu ni, na she wu tatiginε ki ηa. Lee bi cana ki ta k'a tigi na no lεεεε ke ni gbaara wu na (16h00), a p'i cana ki sanja xo wa.

40 Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu feni ge, wa mεge bye Andire, wee ηε Simo Pyεeri cuun.

41 A Andire di fenhe she wu nahafoo Simo yiri na she wu pye: «Wεe ya Kirisa wu ηa,» (lee kori ηε «Kile ya wemu shoonri lo ge.»)

42 Lee kadugo na a Andire di gari ni Simo ni Yesu yiri. A Yesu di Simo wii na wu pye: «Yohana ja Simo wu ηε mu. Mεge katii ki da le nime mu na, kee ηε Sefasi.» (Kee kori ηε «Faakagereηε.»)

Yesu ya Filipe ni Nataηeli yiri; a p'i daha wu feni

43 Kee cana ki jimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.»

44 Filipe bi bye Betisayida kulo li shen wa, lee kulo le ninuno shεen pu bye Andire ni Pyεeri be.

45 Lee kadugo na a Filipe di ba Nataηeli ηa na wu pye: «Kile tudunmoo Musa ya sipya wemu kaa jo Kile wo saliya Kitabu wu ni, a Kile tudunmoo pusamaa be di wu kaa jo pu wo Kitabu pu ni ge, wεe ya wee ηa. Wee ηε Yusufu ja Yesu na yiri Nazareti kulo li ni.»

46 A Nataηeli di wu pye: «Dii yasaanja di da ja voro Nazareti ni wε?» A Filipe di wu ηo sho na: «Pa wu wii.»

47 Ba Yesu ya Nataηeli nibawo ηa tuun wemu ni wε, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, nanmahara ηε wemu zo ni wε.»

48 A Nataηeli di wu yege na: «Mii mu d'a ne ta ce wε?» A Yesu di wu ηo sho na: «Ne nii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan, na ta Filipe sanha mu yiri wε.»

49 A Nataηeli di gaala, na jo: «Wu Karamago, Kile Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!»

50 A Yesu di wu pye: «Ne mu pye jo ne nii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan ge, lee ye l'a mu pye mu ya da ne na ya? Ma na ba kagbohoo kii be ηa kiimu k'a ye le na ge!»

51 A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu ηo ηa k'a mugi, na Kile wo melekee pii naa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

1 Lee kadugo na, cana taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mεge ηε na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni.

2 P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti be yiri tee cekaanra ti ni.

3 Ba duven w'a pa guunjo wε, a Yesu nu wu fulu wu na na wu pye: «Pu duven w'a kuunjo.»

4 Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufoo we, ma ganha bu da le yaha li ma conri wε, ne wo tuun w'a sanha no wε.»

5 A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu beeri jo yi mu, yi lee pye.»

6 Yawutuu pu bi peye gbaara wa te na wolo faaya yi ni. Yee wo lohoo pu bi gori na daga na puyε jii na be ni pu fεεεε kalεgeε ki ni. Lohoo litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pege ka beeri ni.

7 A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye peye ye ni ni lohoo ni.» A p'i yi ni fo yi joo ye na.

8 A wu guri pu pye: «Yi ka ko she gan yalige ki naha shoonrivoo wu mu.» A pee di ka ko kari.

9 Lohoo ke k'a ηeri na pye duven wu ge, a yalige ki naha shoonrivoo wu

kee jehε. Ga wee bi wee duven wu taforogo ce we. Ga kapyebyii piimu p'a bi lohε ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo ce. A yalige ki naha shεnriwε wu cenabun poo wu yiri,

10 na wu pye: «Sipyii beeri ma fenhe duven nidan wu loolo. Pu bu wee nijeheme gba, wemu ya taan xuuni we, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dεε ma wo duven nidan wu yaha fo nimε.»

11 Le l'a pye Yesu naha sheshεεε kakanhanaa ki beeri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sefεεε she. Ba kalaapiire t'a lee ja we, na dā wu na.

12 Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinomε kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wā.

Yesu ya Kile-pεεηε pugbεhε ki pye fεεfεε

(Macoo 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)

13 Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalenε l'a tεεηε we, a Yesu di gari Zheruzalemu ni,

14 na she sipyii pii ta Kile-pεεηε pugbεhε ki kaaja ki ni, pu na niiye, ni dubyaa, ni gbegbe shazhira pεεε saraya wolovεε pu mu. Wari faavεε pu be d'a tiin wā pu tabalaa taaan, na saraya wolovεε pu wari wu fari pu mu.

15 Ba w'a she pu ta mu we, na she mεεεε pye susε, na pee beeri kori yeege Kile-pεεηε pugbεhε ki ni, ni pu niiye ni pu dubyaa ni, na wari faavεε pu wo tabalaa pu jeri buri, na pu wari wu wo jinε na.

16 A wu gbegbe shazhεεε pεεvεε pu pye: «Yi te lε laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege we!»

17 Ba Yesu ya lee pye we, a wu kalaapiire ti funηε di do Kitabu jomε pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan ne ni tεhεne baa,
n'a na funηε shaa ni ki ni xu-
uni.»*

* 2:17 Zaburuu 69:9

18 Lee kadugo na a Yawutuu juηεfεε p'i wu pye: «Naha sheshεεε teke mu di da jā bye tee di li she na kanii wa mu mu li bye na we?»

19 A Yesu di pu ηε shε na: «Yi ke Kile-pεεηε pugbεhε ke ja, di ki yereηε cabyaa taanri funηε ni.»

20 A p'i wu pye: «Go yee kelee shishεεε ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-pεεηε pugbεhε ke yereηε dε! Wee tuun wu ni mu di mayε wii jεgε mu wu jā kee yereηεvonε yereηε cabyaa taanri funηε ni we?»

21 Ga Kile-pεεηε pugbεhε kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuyε pyaa ceepuuro.

22 Ba Yesu ya pa ηε na foro xu ni we, a wu kalaapiire ti funyε di do na w'a yi jo. A p'i dā Kile Kafila wu na, Yesu bi yemu beeri jo ge, na dā yee be na.

Yesu ya sipyii fungonyε keree ce

23 Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalenε li tuun wu ni, a sipyii ηehemeε di wu naha sheshεεε kakanhanaa ki ja na dā wu na.

24 Ga Yesu ya ta wuyε yaha pu keηε na we, bani w'a bi pu fungonyε keree beeri ce.

25 Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu we, bani wu bi sipyii beeri fungonyε keree ce.

3

Yesu ni Nikodemu keree

1 Farizhen wa bye wā, wu mεge bye Nikodemu. Yawutuu pu juηεfεε wa wu bye wii.

2 A wee di ba she Yesu yiri cana ka piige ni, na wu pye: «Wu Karamεgε, naha sheshεεε kakanhanaa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da jā da ki pyi ni Kile ηε ni ma ni we. Lee wuu na wεε ya li ce, jo Kile w'a mu tun mu wu pa wεε kalaa.»

3 A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevonε se we, weefεε da jā jε Kile wo saanra ti ni we.»

4 A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya ɛ xɔ ge, dii weefɔɔ di da já sevonɔ se wɛ? Wu kunni wa da já guri jé wu nu funɔɔ ni pu kuri se wɛ?»

5 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se lɔhɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa gbɔɔɔ ni wɛ, weefɔɔ da já jé Kile wo saanra ti ni wɛ.

6 Bani sipyii ya piimu se ge, pee jɛ ceepuuro wuu. Piimu p'a se Kile wo Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni ge, pee ya jaari lee wo jaarigana na.

7 Nɛ na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevonɔ se, lee ganha bu da ma fo wɛ.

8 Ki jidaan tashɛge ni kafɛge ya se m'a ki tunmɔ logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashɛge bɛ cɛ wɛ. Sipya wemu bɛɛri w'a se Kile Munaa li gbɔɔɔ ni ge, mu li jɛ weefɔɔ shizhaa na.»

9 Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii bɛɛri di da já bye pye-gana lekɛ na wɛ?»

10 A Yesu di wu pye: «Mu na jɛ Izirayɛli karamɔgɔgbɔ, lee bɛ na mu di ya kii keree kii naha cɛ-ɛ ya?»

11 Can can na, n'a da yi jo ma mu, le wɛɛ ya cɛ ge, lee wɛɛ ya yu; le wɛɛ ya ja ge, lee wo sɛɛɛɛ bɛ wɛɛ jɛ. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wɛɛ wo sɛɛri keree ki na wɛ.

12 Nɛ na jɛnɛ ke wo keree naha yu yee mu, yee di ya daa kee na wɛ, nɛ bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na wɛ?

13 Wa shishiin wa sanha dugi ja fugba we ni wɛ, fo Sipya Ja wu yɛ, wee wemu w'a yiri fugba wu ni na tigi ge.

14 Kile tudunmɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha siponɔ ki ni, w'a tɔɔɔɔ danna yàa na pye wɔ, na wu yirige suri tinnɛ la ni sipyii pu niɛ ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu bɛ ya yàa na pa yirige lee yirigegana li na,

15 kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee di jɛi sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

16 Bani kɔnɔ ya taan Kile mu tɛhɛnɛ baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya

w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyɛɛgi wɛ, ga wu jɛi sicuumɔ nixhɔbaama ta.

17 Kile ya ta wu Ja wu tun na pa kɔnɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wɛ, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ kɔnɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

18 Sipya wemu bu dà wu na, Kile da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wɛ. Ga wemu bu bye wu ya dà wu na wɛ, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kile ni ge, wu ya dà wee na wɛ.

19 Wee kiiri wu kakɔɔn le: Kile wo kpɛɛngɛ k'a pa kɔnɔ na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a piige pɔɔɔnɔ kee kpɛɛngɛ ki na.

20 Bani sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kile wo kpɛɛngɛ ki ya dan wee ni wɛ. Wu ya sɔɔ bɛ wu foro kee kpɛɛngɛ ki na wɛ. Bani weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyo cɛ wɛ.

21 Ga sipya wemu w'a can wu koo jaari ge, kpɛɛngɛ na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii bɛɛri di ki ja, p'i li cɛ na wee ya Kile koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

22 Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalɛmu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye wà ni pu ni na sipyiire ti batizeni.

23 Lee bi Yohana bɛ ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mɛge jɛ Enɔ, wee xuu wu jɛ Salimu kulo li kabanugo. Bani gba lɔhɔ ni jɛhɛnɛ ki bye wee xuu wu ni. Sipyiire ti bi se wu yiri na wu pu batize.

24 Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni wɛ.

25 Cana ka, nakaara ya jé Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tɛ ni, fɛfɛɛɛ kalɛgeɛ ki shizhaa na Yawutuu pu kabanu na.

26 Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i shɛ wu pye: «Wu Karamɔgɔ, ma ni ná wemu wu bye Zhurudɛn Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nimɛ. Sipyii pu bɛɛri di se wee yiri.»

27 A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Kilɛ ya lemu kan sipya wemu mu wɛ, ta wu na já lee ta?»

28 Yeeyɛ pyaa wa li fiin na nɛ yee pye jo Kilɛ ya Shɔvɔɔ wemu tun ge, wee wa nɛ wɛ, ga Kilɛ ya nɛ tun na pa wu naha na yɛ.»

29 Lee kadugo na a Yohana di talenɛ la jo na: «Cenabun poo wo wu jɛ wu cenabun. Cenabun poo wu najii wu kunni niyerege yɛ ki ma bye wu tãan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki jɛ nɛ wogo ke. Kee fundanga k'a pɛlɛ fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na.

30 Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pɛɛnɛ ki na nime, la di da foro nɛ wo pɛɛnɛ ki ni.»

Sipya we w'a yiri fugba wu ni na pa ge

31 A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kilɛ ni ge, wee wu jɛ sipyii pu bɛɛri jɔnɔ ni. Ga wemu w'a foro jɔnɛ ni ge, wee jɛ nɔhɔdaan wo, jɔnɛ keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yiri fugba wu ni ge, wee wu jɛ pu bɛɛri jɔnɔfɔɔ.

32 W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na wɛ, fo shɛɛn nigin nigin yɛ.

33 Sipya wemu bɛɛri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li shɛɛ na fiinɛ na can jɛ Kilɛ ni.

34 Bani Kilɛ ya wemu tun ge, Kilɛ jomɔ wee ya yu. Kilɛ ya Fɛfɛrɛ Munaa taga wee jɔ.

35 To Kilɛ Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefɛrɛ ti le wu kenɛ ni yanmuyɔ bɛɛri na.

36 Wemu w'a dà Kilɛ Ja wu na ge, jɔi sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya dà Kilɛ Ja wu na wɛ, wee da jɔi sicuumɔ pu ta wɛ. Ga Kilɛ wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutuu ya shi wemu kɔ ge, Yesu ya tigi wee mu

1 Ayiwa, Farizhɛɛn p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijɛhɛrɛ taa na toro Yohana tãan, na pu batizeni.

2 Ga na ta Yesu yɛ pyaa bi ta na batizeli wu pyi wɛ, fo wu kalaapiire.

3 Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni.

4 Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro.

5 A wu shɛ nɔ Samari kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ na Sikari. Yakuba bi tɛgɛ kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee kabanugo Sikari bye.

6 Keenɛ ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha nara li tãan wɛ, na diin kee keenɛ ki jɔ na. Lee bi cana ki ta jɔnɛ niɛ ni.

7 A Samari shɛn cee wa di ba wà lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!»

8 Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔgɔ ni.

9 A wee Samari shɛn cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu jɛ Yawutu ge, jaha na mu d'a sɔɔ na logbaga jɛɛri nɛ mu na ta nɛ jɛ Samari shɛn wɛ?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishiin li pu ni Samari shɛɛn pinne wɛ.

10 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Cee we, Kilɛ ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee cɛ, sipya wemu w'a logbaga ki jɛɛri mu mu ge, na wee bɛ cɛ, muyɛ pyaa ki bi da logbaga jɛɛri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a jɔi sicuumɔ kaan sipyii bɛɛri mu ge.»

11 A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, goɔnɔ jɛ mu mu wɛ, keenɛ ki d'a cogi, mii mu di da kee jɔi sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan nɛ mu wɛ?»

12 Wèe tolɛ Yakuba w'a ke keenɛ ke kan wèe mu. Wuyɛ pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapɔɔyɔ yi bi kee lɔhɔ gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wèe tolɛ Yakuba na gɛ?»

13 A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Wa bɛɛri w'a ke keenɛ ke lɔhɔ gba ge, waga na ba weefɔɔ ta sanha.

14 Ga lɔhɔ ke nɛ gaan ge, wa bɛɛri w'a kee gba ge, waga da ba weefɔɔ ta nige bada wɛ. Bani lɔhɔ ke n'a

da gan weefɔɔ mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funɔɔ ni, na ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan wu mu.»

15 A cee wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, kee lɔhɔ ki kan na mu di gba, kɔnhɔ waga ganha bu na ta nige, di ba lɔhɔ shaa naha sanha wɛ.»

16 A Yesu di wu pye: «Shɛ ma poo wu yiri pa naha.»

17 A wu Yesu pye: «Ná wa na mu wɛ.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná ɲɛ ma mu wɛ.»

18 Bani m'a jé xɔ namaa kaguro mu. Ná wemu bɛ w'a jé ma mu nime ge, wee bɛ wa ma poo wɛ. Can m'a jo.»

19 A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, nɛ mu sɛeri na mu ta Kile tudunmɔ.»

20 Wèe Samari shɛɛn, ke faabobonɔ ke na wèe sefelɛɛ ya Kile pɛlɛ. Ga yee Yawutuu di yu na tapɛɛɛ katii wa Kile na ni Zheruzalɛmu bɛ wɛ.»

21 A Yesu di wu ɲɔ shɔ na: «Dà na na! Caɲa ka wa ma, y'a da ba To Kile pɛlɛ ke faabobonɔ ke na wɛ, kelee Zheruzalɛmu bɛ ni wɛ.»

22 Wemu yee Samari shɛɛn ya beɛ ge, yee ya wu cɛ wɛ, ga wemu wèe Yawutuu ya beɛ ge, wèe ya wu cɛ, bani wèe Yawutuu ni Shɔvɔɔ w'à foro.

23 Ga caɲa ka wa ma, kee ya nɔ xɔ. Piimu p'a To Kile pɛlɛ see na ge, pee na ba wu pɛlɛ munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ ge. Bani piimu p'a kee pɛɛɛ ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa.

24 Kile ɲɛ Munaa. Piimu p'a wu pɛlɛ ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pɛlɛ munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu shɛɛ ge.»

25 A cee wu wu pye: «Nɛ li cɛ jo Shɔvɔɔ wu na ba ba, (lee kóri ɲɛ «Kile ya wemu shɔɔnri lɔ ge.») Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki bɛeri ɲaha jo wèe mu.»

26 A Yesu di cee wu pye: «Nɛ wemu w'a yu ni mu ni ge, nɛ wu ɲɛ wii.»

27 Na Yesu ni cee wu yaha pee jomɔ pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashɔgɔ ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni wɛ, a l'i pu ɲaha wɔ. Ga wa shishiin ya sɔɔ na wu pye:

«Naha kaa m'a yegee cee wu mu wɛ?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni wɛ?»

28 A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keeɲɛ ki na, na guri kari kanha ki funɔɔ ni, na shɛ sipyii pu pye:

29 «Yi pa ná wa wii, w'a nɛ kapyelɛgɛɛ bɛeri jo nɛ mu. Kɔnhɔ wee di ɲɛ Shɔvɔɔ we-e dɛ?»

30 A sipyii p'i yiri kanha ki funɔɔ ni na pa Yesu yiri.

31 Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu ɲɛeri na: «Wù Karamɔgɔ, ɲɔ mayɛ na, m'a ganha li ba.»

32 Ga, a wu pu ɲɔ shɔ na: «Yalige ka wa nɛ mu na li, yee di wa kee cɛ wɛ.»

33 A kalaapiire t'i ganha na tiyɛ yegee na: «Ba kɔnhɔ wa w'a pa yalige ka kan wu mu wɛ?»

34 A Yesu di pu pye: «We w'a nɛ tun ge, nɛ na wee ɲidaan pyi; kapyɛɛ kii w'a kan nɛ mu ge, na kee bɛ ɲɔ fa, lee ɲɛ ɲɔ yalige yaaga nɛ mu.»

35 Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shishɛɛɛ wu ɲɛ wèe ni yalɔɔɔ ti tɛ ni wɛ? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kɛɛɛ yi wii xuuni!» Shinma w'a lɛ, wu kɔnduun w'a nɔ xɔ.»

36 Wemu w'a shinma wu kɔɔn ge, wee ya wu saraa taa na xɔ; w'a shinma pya wu pinne yaha ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvɔɔ we ni wu kɔnvɔɔ we, pu shuun wu bɛeri na fundanga ta shiizhan.

37 Bani talenɛ lemu l'a yu na: «Wa na ba yemɛ nugi, watii na ba wee shinma wu kɔn ge,» lee ɲɛ can.

38 Yee ya tɛgɛ kemu nugi wɛ, nɛ yee tun yee pu shɛ kee shinma kɔn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapyɛɛ ki ni.»

39 A Samari shɛɛn ɲiɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a nɛ kapyelɛgɛɛ bɛeri jo nɛ mu.»

40 Lee wuu na a Samari shɛɛn p'i yiri kanha ki funɔɔ ni na shɛ Yesu yiri. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Yesu ɲɛeri na wu tiin pu yiri. A wu sɔɔ na cabyaa shuun pye pu yiri.

⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyihemee piitilee di dà wu na sanha wu kafila wu wuu na.

⁴² A pee di cee wu pye: «Wèe ya ta dà wu na mu wo jomɔ pu ye wuu na-ε de. Ga wèeyε pyaa ya wu jomɔ pu logo, a wèe di li cε can na na wee wu jε konɔ ki Shɔvɔɔ wuyε pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbɔ wa wo ja cuunɔ

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro wε, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni.

⁴⁴ Yesu ye pyaa bi jo na: «Kile tudunmɔ wa shishiin ya pεεηε taa wu to kulo ni wε.»

⁴⁵ Ga, ba p'a nɔ Galile fiige ki ni wε, a Galile shεen di pu juunɔ círi ni fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu bæeri pye Zheruzalεmu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalenε li ni ge, Galile shεen pu bi kee bæeri ja, bani puyε pyaa bε bi shε lee kalenε li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lɔhɔ ki jεri na pye duven. Lee bi fiige ki sipyigbɔ wa ta Kapεrinɔmɔ kulo li ni; wee ja bi cuunɔ wε.

⁴⁷ Ba wee ná w'a logo na Yesu ya yiri Zhude ni na pa Galile ni wε, a wu gari wu yiri, na shε wu jεri na wu pa Kapεrinɔmɔ ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu shε wu cuunɔ.

⁴⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le yahagana le na yee wa da yiye yaha gε? Yee ya jaha sheshεεε kakanhaŋaa ni kagbɔhɔɔ ja wε, yee da ga dà bada wε.»

⁴⁹ Ga, a wee ná wu Yesu pye: «Karamɔgɔna we, jɔ mayε na m'a ba nimε, kɔnhɔ wù ja wu ganha bu xhu wε.»

⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanji ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu dà Yesu kafila wu na, na guri kari.

⁵¹ Ba w'a kuri na gaanji wε, a wu kapyebyii p'i shε wu juunɔ círi koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunɔ.»

⁵² A wu pu yege na tuun wekε ni wu d'a cuunɔ wε? A p'i jo na tanaa ceefuuro t'a wu yaha na canja ki yaha k'a fiin (13h00).

⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li cε na wee tuun wu ninumɔ ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunɔ.» A wee ná wu ni wu puga shεen bæeri di dà Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wε, le l'a pye wu jaha sheshεεε kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunɔ

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegbɔɔ la bye Yawutuu pu mu Zheruzalεmu ni. A Yesu bε di shε lee ni.

² Zheruzalεmu kulo li ni, kujɔɔ lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lɔhɔ ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mεge yiri Yawutuu jomɔ pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yerenε kee wege ki kabanugo.

³ Yama fεε nijehemee pu bi sinne pee gbalaa pu nɔhɔ ni. Fyεnmee, ni tɔɔgegeye fεε, ni faannaa, [pee bæeri bi ma lɔhɔ ki sigee, ki ba jεhe.

⁴ Bani Kafɔɔ wo mεlekε wa wu ma digi lɔhɔ ki ni tuun wa ni, na ki jεhe. Ba wee ya lɔhɔ ki jεhe xɔ wε, yama fɔɔ wemu bu fεnhε tigi kee ni, yama tuugo kemu bæeri ki jε weefɔɔ na ge, pee na xhɔ.]

⁵ Ná wa bye wà wee bi yee kelεε taanri ni gbarataanri (38) ta na yá.

⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinne wε, na li cε na w'a mɔ wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funnɔ ki wa m'a juunɔ gε?»

⁷ A wu Yesu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, lɔhɔ ki ba jεhe, sipya wa nε mu wemu na nε lɔ di dirige ki ni wε. Nε bu jo di yiri nayε mu, yani nε wu nɔ ge, watii na fyaala tigi nε jaha na.»

⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Yiri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.»

⁹ Taapile ni a wu juunɔ, a wu yiri na wu yasinnege ki lɔ, na ganha na jaari. Lee ya pye Yawutuu cadεenge ka na.

10 Ba Yawutuu ɲɔŋɔfɛɛ p'a wee ná wu ɲa w'a cuuŋɔ wɛ, a p'i wu pye: «Nɲaa ɲɛ cadɛɛngɛ dɛ! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnɛgɛ ki lɔ m'a ɲaari nɲaa wɛ.»

11 A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a nɛ cuuŋɔ ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da ɲaari.»»

12 A p'i wu yege na: «Jɔgɔ yɛ pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnɛgɛ ki lɔ, ma da ɲaari wɛ?»

13 Ga sipya nigin wemu w'a bi ná wu cuuŋɔ ge, wu bi wee cɛ nige wɛ; bani sipyiire ti bi ɲɛhɛ. Lee bi Yesu ta w'a foro xɔ sipyiire ti niɲɛ ni.

14 Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni ná wu ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki funɲɔ ni na wu pye: «Wii, m'a cuuŋɔ nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige wɛ, kɔnhɔ kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le bɛ na ge wɛ.»

15 A wee ná wu she yi jo Yawutuu ɲɔŋɔfɛɛ pu mu, na Yesu w'a wee cuuŋɔ.

16 A Yawutuu p'i daha Yesu nɔhɔ ni na gana, na ɲaha na w'a ná wu cuuŋɔ cadɛɛngɛ ki na wɛ.

17 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ To wu w'a kapyɛɲɛɛ pyi tuun bɛɛri ni, lee wuu na nɛ bɛ ya yaa na kapyɛɲɛɛ pyi.»

18 Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wɛ, a la di fara Yawutuu ɲɔŋɔfɛɛ pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nɔ cadɛɛngɛ ki na wɛ; na nɔhɔ na Kile pyi na wee To, na wuyɛ taanna ni Kile ni lee jogana le funɲɔ ni.

Kile ya kiirikɔɔn li sefɛɛɛ kan Yesu mu

19 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafiin pye wu yɛ ni, na ta wu ya li ɲa To wu mu wɛ. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu bɛ ya byi.

20 Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu bɛɛri pyi ge, w'a kee bɛɛri she Ja wu na. Wu na ba keree kii bɛ she wu na sanha kiimu k'a ye kii bɛ na ge, kɔnhɔ kee di bye yee mu kakanhaɲaa.

21 To w'a xuu ɲɛni na ɲiifɛɛɛ kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja

wu la ɲɛ wu ɲii sicuumɔ kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan.

22 To wu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na wɛ, ga w'a kiirikɔɔn li sefɛɛɛ ti bɛɛri kan wu Ja wu mu,

23 kɔnhɔ sipyii bɛɛri di da Ja wu pɛɛ, ba p'a To wu pɛɛ pɛɛgana lemu na wɛ. Sipya wemu ya sɔɔ na Ja wu pɛɛ wɛ, To we w'a wu tun ge, wee w'a she pɛɛɲɛ na.»

24 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu nɛ jomɔ pu logo, na dà nɛ tunvɔɔ wu bɛ na, wee na ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta. Kiiri da ba gɔn nige weefɔɔ na wɛ, weefɔɔ ya foro xu ni na jé ɲii sicuumɔ ni.»

25 A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, caɲa ka na ba nɔ, kee ya nɔ xɔ bɛ yɛɛ nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu bɛɛri ba li logo na sɔɔ wu na, pee bɛɛri na ba ɲii sicuumɔ ta.

26 Bani ba To Kile ɲɛ ɲii sicuumɔ fɔɔ wɛ, mu w'a sefɛɛɛ kan Ja wu bɛ mu wu pye ɲii sicuumɔ fɔɔ.

27 W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu kɔɔn, bani wee wu ɲɛ Sipya Ja we.

28 Lee ganha bu da yi fo wɛ, bani tuun wa w'a ma xuu bɛɛri na ba wu mujuu logo na ɲɛ

29 na foro faya ni. Piimu p'a kasaanɲaa pye ge, pee na ba ɲɛ kɔnhɔ p'i jé ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba ɲɛ kɔnhɔ p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomɔ pu ɲɛ can

30 «N'a da já kaa la shishiin pye naye ni wɛ. Ye Kile ya jo nɛ mu ge, yee ni nɛ kiiri wu kɔɔn na sahanɲi. Nɛ wo kiiri w'a tii, bani nɛ wu kɔɔn na bɛ ni naye pyaa ɲidaan ni wɛ. Ga, nɛ wu kɔɔn na bɛ ni na tunvɔɔ wu ɲidaan ni.

31 «Li da bi da kanna nɛyɛ pyaa k'a naye pyaa wo sɛɛri keree yu, nɛ jomɔ pu da bi bye can wɛ.

32 Ga watii wu ɲɛ nɛ sɛɛri. Nɛ li cɛ jo yemu w'a yu nɛ shizhaa na ge, jo yee bɛ ɲɛ can.

33 Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Bazelipye mu. W'a seeri keree kiimu jo yee mu ne shizhaa na ge, kee ne can.

34 Ne yee yu, kanhɔ sipyii di da seeri keree yu na shizhaa na ye nigin we de! Ga ne yi yu, kanhɔ yee di nuwuuro ta.

35 Yohana bye ba sokinna kpeenge ne we, na kpeenge yeege yee ninɛ ni, a yee di soɔ na fundanga ta jeri wu kpeenge ki na.

36 Ga ne wi ge, yaaga katii be ki ne ne seeri kemu ya ye Yohana wo seeri keree ki na ge. Bani kapyenɛ kiimu To Kile ya kan ne mu ge, ne kee be pyi. Kee kapyenɛ ki be ne seeri. Lee ya li shee na To Kile w'a ne tun.

37 Ne To Kile wemu w'a ne tun ge, weeye pyaa ki wa yu ne shizhaa na, ga yee ya ta soɔ bada na wee nomɛɛ co we. Le be w'a she yee na ge, yee ya ta lee naha ce we.

38 Yee ya ta soɔ wu jomɔ pu na yi zoɔ pu na we. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta da wee na we.

39 Samohɔɔ wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba nii sicuumɔ nixhobaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di ne ninumɔ kaa yu.

40 Lee be na, yee funyɔ di ne yee pu pa ne mu, kanhɔ y'i nii sicuumɔ ta we.

41 «Ne sipyii wo penɛ ke shaa we, bani yee ne sipyii piimu ge, ne yee ce.

42 Ne li ce be jo Kile taanɛge wa yee funyɔ ni we.

43 Ne pa na To Kile mege na, yee di ya ta soɔ ne na we. Ga watii da bi ba wuyɛ pyaa mege na, yee bi da zoɔ wee na.

44 Penɛ ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; penɛ ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa we. Yee ma ja da dii ne na na yee yaha pee yahama pu ni we?

45 Ga yi ganha ba giin na ne w'a da ba yi jaagi To Kile naha taan we de! Ahayi! Ga Kile tudunmɔ Musa wemu wu wa yee tadanɔ ge de, wee wu ne yee jaagivɔɔ.

46 Yee da bi da wee na, yee bi da da

ne be na, bani ne kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni.

47 Jomɔ pemu Kile tudunmɔ Musa ya ka ne shizhaa na ge, yee bye yee di ya da pee na we, yee na ba da dagana leke na ne jomɔ pu na we?»

6

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfonɔ kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)

1 Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ mege ki ne na Tiberɛyade Gba.

2 Sipyiire ti bi ma daha Yesu feni, bani p'a bi wu naa wu na yama fee cuunɔ na kakanhanɔa pyi.

3 Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a no wa we, na dugi tiin faabobonɔ ka na.

4 Lee bi Yawutuu pu Nuwuuro ti wo Kalene li ta l'a teenɛ.

5 A Yesu di ba wu nunɔ yirige, na sii sipyii ninɛhemɛɛ na pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii weɛ di wa da ja yalige ta di zhɔ pii sipyii pii beeri mu we?»

6 Yesu ya yee jo kanhɔ wu logo ye Filipe no na, lee be we, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee ce.

7 A Filipe di wu no sho na: «Wu funnɔ bi ne nago kanna pu beeri di pu noyɔ piri-para ye, ali weɛ nehe wari deɛɛ* xhuu shuun (200) be taga yalige sho, kee da ga yafin be no pii na we.»

8 Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu mege ki ne na Andire ge, w'i ne Pyɛɛri cuun ge, a wee di jo:

9 «Funana la wa naha, buuri nuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga naha yee di wa da no pii sipyiɛhemɛɛ pii na we?»

10 A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiire ti tenɛ ninɛ ki na.» Nagara ninɛherɛ ti bye wee xuu wu ni. A sipyiire t'i diin diin. P'a bi namaa kabɔfonɔ kaguro (5.000) shi tɔɔ pee sipyii pu ni.

11 A Yesu di wee buuri we lo na baraga taha Kile na, na wu kan p'a

* 6:7 Deɛɛ **xhuu shuun**: Wee ne baaripye yeye gbarataanri saraa.

loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu be pye mu. A pu beeri di li na din.

¹² Ba sipyiiire t'a li xɔ wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri nukoroyo yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyɛɛgi wɛ.»

¹³ A p'i yee buuri nukoroyo yi lɔ, na taga saganɔa ke ni shuun ni. Sipyiiire t'a li xɔ buuri nuyɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo mɛ.

¹⁴ Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li na wɛ, na jo: «Can na Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba kɔnɔ na ge, wee w'a sii we.»

¹⁵ Ba Yesu ya pa li cɛ na fanha be na p'a giin di wee co di bye saan wɛ, a wu laha pu taan, na gari faaboboɔ katii na wu yɛ.

Yesu ya naari gba lɔhɔ nunɔ ni (Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

¹⁶ Ba caɔa k'a pa do wɛ, a kalaapiire t'i digi kari gba wu nɔ ki na.

¹⁷ Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri wɛ. A p'i jɛ kɔrɔgɔ ka ni na se Kapɛrinɔmɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ.

¹⁸ Na pu yaha lɔhɔ ki nunɔ ni, a kafɛɛgbɔhɔ ka di ba yiri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki na nɛri xuuni.

¹⁹ Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki nunɔ ni tuun wemu ni wɛ, a p'i Yesu na wu na naari lɔhɔ ki nunɔ ni na se kɔrɔgɔ ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni.

²⁰ A Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!»

²¹ Kalaapiire ti funɔ ki bi bye wu jɛ ni pu ni kɔrɔgɔ ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kogoɔ ki na.

Sipyiiire t'a Yesu shaa

²² Ba niga k'a mugi wɛ, sipyiiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li seeri, na kɔrɔgɔ nigin ye ta wà. A p'i li cɛ na Yesu ya ta jɛ ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔrɔgɔ ki ni wɛ, ga na kalaapiire ti t'a jɛ ti ye na kee kɔrɔgɔ ki ni na kari.

²³ Lee bi kɔrɔgɔ ya be ta y'a yiri Tiberɛyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu taan.

²⁴ Sipyiiire t'a pa Yesu ta wu nɛ wà wɛ, wu kalaapiire ti be di nɛ wà-ɛ ge, a p'i jɛ yee kɔrɔgɔ yi ni na kari wu tashaga ni Kapɛrinɔmɔ ni.

Yesu nɛ yalige, kemu k'a nii sicuumɔ kaan ge

²⁵ Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo wɛ, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha wɛ?»

²⁶ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhanɔa kiimu na ge, yee wa nɛ shaa kee wuu na-ɛ dɛ! Ga yalige ke yee ya li na tin keki caɔa ge, kee ka wuu na yee wa nɛ shaa.

²⁷ Ayiwa, yalige kemu ki da já gyɛɛgi ge, yi ganha ba kapyɛɛ pyi kee wuu na wɛ. Ga yalige kemu ki nɛ ki ya gyɛɛgi wɛ, na nii sicuumɔ be kaan ge, y'a kapyɛɛ pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipya Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fɛ pu kɔn.»

²⁸ Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Leke wèe d'a yaa na pye lee di bye Kile nidaan wɛ?»

²⁹ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa mɛ na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.»

³⁰ A p'i Yesu pye sanha na: «Ga naha sheshɛɛɛ kakanhana leke mu di da bye di zhɛɛ wèe na, lee di wèe pye wèe p'a daa mu na wɛ? Kaa leke mu di da bye di zhɛɛ wèe na wɛ?»

³¹ Li wii, Kile ya maanɛ* kan wèe sefɛɛɛ pu mu p'a li siponɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni we na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

³² Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a

* **6:31 Maanɛ** ☐☐ yalige ka Kile ye pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge. Ekizode 16: 4,15

yìri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔɔ Musa wo niganga-ε δε! Nε To Kile wu jε fugba yalijenε ki kanvɔɔ.

33 Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee jε wemu w'a tigi na yìri fugba we ni ge. Wee shiin w'a jiiƒεεεε kaan koɔ mu.»

34 Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun bεeri ni wu mu gε!»

35 A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a jii sicuumɔ pu kaan ge, nεyε pyaa ki jε kee yalige ke. Sipyaa wemu bu ba nε mu, xuugo da ga weefɔɔ ta sanha bada wε. Sipyaa wemu bu dà nε na, waga da ga weefɔɔ ta sanha bada wε.

36 Ga nε yi jo xɔ yee mu; yee d'a nε ja bε. Ali lee bε na, yee di ya dà nε na wε.

37 Nε To Kile ya piimu bεeri kan nε mu ge, pee bεeri na ba nε mu. Sipyaa sipya bu ba nε mu, nε da ga weefɔɔ kɔri bada wε.

38 Nε ta yìri fugba we ni na pa nayε pyaa jidaan tapyege ni wε. Ga na tunvɔɔ jidaan nε pa di ba bye.

39 Wemu w'a nε tun ge, wee jidaan wu wa mε na, sipya sipya w'a kan nε mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin wε. Nε ba pee jε di yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ bε na.

40 Nε To wu jidaan wu wa mε na, sipya sipya w'a wu Ja wu ja na dà wu na ge, wee di jii sicuumɔ nixhɔbaama ta, bani nε na ba pee jε di yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ.»

41 Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yìri fugba we ni ge, na wee wu jε kere wε, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni wε. A p'i ganha na ηmunu-ηmunɔ puyε tãan.

42 A p'i jo: «εεn! Ta Yusufu ja Yesu bε wu jε we wε? Wèe ya wu to wu cε, na wu nu wu bε cε. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yìri wε?»

43 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee di ηmunu-ηmunɔ do! Yi ηmunu-ηmunumɔ pu bεeri jɔ yaha!

44 Nε To we w'a nε tun ge, wa shishiin da já ba nε mu ni wee ya wufɔɔ yaha pa nε mu wε. Wa bεeri bu

ba nε mu, nε na ba weefɔɔ jε na yeege xu ni, koɔ caxhɔgɔ.

45 Ayiwa, ta Kile wo tudunmɔ wa ya li ka na:

«Kile yε pyaa na ba pu bεeri kalaa wε?»*

Sipyaa sipya w'a To Kile Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee bεeri na ba nε mu.

46 Ga li wa nago sipya wa w'a jii taha Kile na wε. Wemu yε w'a pa na yìri wu yìri ge, wee yε w'a wu ja.

47 Can na wa bεeri bu dà nε na, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta.

48 Yalige ke k'a jii sicuumɔ kaan sipyii mu ge, nε wu jε kere.

49 Yalige ka ya fεnhε yìri fugba we ni, na pa gan yee sefεεε pu mu p'a li siponɔ ki ni, ga lee bε na, pu bεeri ya xu.

50 Ga nime, yalige ke ki jε naha ki d'a yìri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na ba jii sicuumɔ ta pemu da xhɔ wε.

51 Nε jε jii sicuumɔ yalige kemu k'a yìri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ wε. Yalige ke nε gaan ge, kee jε nεyε pyaa ceepuuro te. Nε tee kan saraga kɔnhɔ di ba koɔ sipyii muna-haa jɔnɔ wolo.»

52 Pee jomɔ pu wuu na, a nakaagbɔɔɔ di jé Yawutuu pu tε ni. A p'i jo: «Kangana lekε na we ná we di da já wu ceepuuro kan wèe mu wèe pu li wε?»

53 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipyaa Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu bε gba wε, yee da ga jii sicuumɔ ta wε.

54 Wemu bu nε ceepuuro ti li, na nε shishan pu bε gba, weefɔɔ na jii sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ wε. Nε na ba weefɔɔ jε na yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ.

55 Bani nε ceepuuro ti jε yalige ni-jenε, nε shishan pu bε di jε yagbaga nijenε

56 Sipyaa wemu bu nε ceepuuro ti li, na nε shishan pu bε gba, weefɔɔ na

* 6:45 Ezayi 54:13

bye ni ne ni kariɲeege ni, ne be di bye ni weefɔɔ ni kariɲeege ni.

57 To Kile wemu w'a ne tun ge, wee wa ɲii na, wee gbɔɔrɔ ni ne be wa ɲiifere ni. Lee na wa bu ne ceepuuro ti li, weefɔɔ be na bye ɲiifere ni ne gbɔɔrɔ ni.

58 Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee sefelee piimu p'a xu siponɔ ki ni ge, pee ya yalige kemu li wà ge, kee ni ke wa nigin we. Wemu bu ke yalige ke li, weefɔɔ na ɲii sicuumɔ ta pemu da xhɔ we.»

59 Yesu ya pe jomɔ pe jo na pye kalaa sipyiire ti beeri mu Kaperinɔmɔ kulo li ni, na wu yaha Kile-peɲeɲe puga ki ni.

Yesu jomɔ p'a ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kaan

60 Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a kalaapiire niɲehere di jo: «Pe jomɔ pe ya waha de! Ma jo sipya na gbara wu lee pye ge?»

61 A Yesu di li ce wuyɛ ni na pee jomɔ pe p'a pu pye pu na ɲmunu-ɲmunɔ. A wu pu pye: «Pe jomɔ pe ya digi yee na ge?»

62 Xuu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu ɲa wu na duri wà, yee di da ba yeke jo we?

63 Kile Munaa l'a ɲii sicuumɔ kaan sipya mu. Lee be we, sipya ye pyaa fanha ɲe yafiin be we. Jomɔ pe ne yu yee mu ge, pee ɲe Kile Munaa ni ɲii sicuumɔ.

64 Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na we.» Yesu ya yee jo bani fo ɲɔkɔɔnrɔ ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-ɛ ge, w'a bi pee ce. Wemu be w'a bi da ba wu le keɲe ni ge, w'a bi wee be ce.

65 A Yesu di la fara wu jomɔ pu na sanha na: «Lee wuu na ne yee pye jo wa shishiin da já ba ne mu, ni To Kile ya lee wo sefeere kan weefɔɔ mu we.»

66 Na lo wee tuun wu na, a wu kalaapiire niɲehere di guri wu feni. Pee ya ta sɔɔ na taha nige wu feni we.

67 A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yege na: «Yee do, yee be funɲɔ ki wa y'i guri na feni ge?»

68 A Simɔ Pyeri di wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, jɔgɔ yiri wèe di wa da zhe sanha we? ɲii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ pe, muye nigin mu pu wa.

69 Wèe ya dà mu na. Wèe ya li ce be nime jo Fefere Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu ɲe wii.»

70 A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Ta ne be w'a yee sipyii ke ni shuun wu beeri naha bulo we? Lee be na shen nigin di ɲe yee ni wee na ɲe Shitaanni sipya.»

71 Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu ɲe Isikariyɔti shen Simɔ ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keɲe ni, wee di ɲe be Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na we

1 Lee kadugo na Yesu bi ɲaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funɲɔ bye wu she Zhude fiige ki ni we, bani Yawutuu ɲuɲɔfeɛ p'a bi wu shaa di gbo wà.

2 Kalene la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yàa. Ba lee ya teɲe we,

3 a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kɔnhɔ kakanhaɲaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee be di she kee ɲa.

4 Bani sipya wemu funɲɔ ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ɲmɔhɔni na byi we. Kakanhaɲaa ki-imu mu ya byi ge, m'a yaa na maye shee, kɔnhɔ koɲɔ sipyii pu beeri di ma ce.»

5 Ali Yesu cebooloo puyɛ pyaa bi ta dà wu na we.

6 A Yesu di wu ciinneɛ pu ɲɔ shɔ na: «Lee pyeduun sanha nɔ ne mu we. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi.

7 Koɲɔ sipyii da já yee kɔ we, ga, ne p'a kɔ, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, ne yee beeri yu kpeɲenge na.

8 Yee pu sii y'a se kalene li ni, ga, ne kunni wa da zhe nime we, bani ne shɛduun sanha nɔ we.»

9 Ba Yesu ya yee jo pu mu we, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalene li ni

10 Ba Yesu cebooloo p'a kari xɔ kalenɛ li ni wɛ, a wuyɛ pyaa di na kari. W'a kari sipyiire ti kategee, wu ya ta wuyɛ yaha wa shishiin ya na wɛ.

11 Lee bi Yawutuu juɗɗɛ pu ta pu na Yesu shaa kalenɛ li sipyii pu tɛ ni, na ganha na puyɛ yegee na: «Mii wu wa wɛ?»

12 Pii bi jɔɗɗɛ peele na yu sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii bɛ di yu: «Kafineyɛ dɛ! Sipyii we ya biinɗɛ.»

13 P'a bi pee jomɔ pe bɛeri peele na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu juɗɗɛ pu na.

14 Ba kalenɛ l'a pa nɔ li ninɛ ni tuun wemu ni wɛ, a Yesu di shɛ jé Kile-pɛɛɗɛ pugbɔhɔ ki kaɗa ki ni, na ganha na sipyiire ti kalaa.

15 A wu kalaa wu Yawutuu pu naha wɔ, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cɛmɛ pe bɛeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e wɛ?»

16 A Yesu di pu ju shɔ na: «Kalaa wemu nɛ gaan ge, wee ya ta foro nɛyɛ pyaa ni wɛ, ga nɛ tunvɔɔ Kile ni w'a foro.

17 Wemu bi giin wu da Kile nidaan pyi, weefɔɔ na ba li cɛ, nɛ kalaa wu bi foro Kile ni, kelee wu bi foro nɛ ni.

18 Sipyaa wemu w'a yu ni wuyɛ pyaa fanha ni ge, pɛɛɗɛ weefɔɔ ya zhaa wuyɛ ni. Ga wemu funɗɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a bɛɛ ge, wee wu jɛ can fɔɔ we, nanmahara ta shishiin jɛ weefɔɔ keree ni wɛ.

19 Ta Kile tudunmɔɔ Musa bɛ w'a Kile wo saliya wu kan yee mu wɛ? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni wɛ. Naha na yee di nɛ shaa di gbo na nɛ saliya kyɛɛgi wɛ?»

20 A p'i Yesu pye sipyiire ti ninɛ ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔgɔ w'a mu shaa di gbo wɛ?»

21 A Yesu di pu ju shɔ na: «Kakanhana nigin wemu nɛ pye ge, lee l'a sipyiire ti bɛeri naha wɔ mɛ gɛ?»

22 Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funaɗaa k'a gɔɔn, ga lee bɛ na yi li cɛ na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i dɛ. Ga wɛɛ wo sefɛɛ pu

p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funaɗaa ki kɔɔn ali cadɛɛngɛ ki bɛ ni.

23 Lemu l'a yee pye yee na funaɗaa ki kɔɔn cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyɛɛgi-i ge, naha d'a li pye nɛ na sipyipomɔ cuuɗɔ cadɛɛngɛ ki na, a yee di logoo yirige nɛ taan wɛ?

24 Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree jɛnaa fɛni wɛ, ga y'a kiiri wu kɔɔn can juɗɗɛ ni.»

Ta Yesu wu jɛ Shɔvɔɔ we?

25 Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalɛmu sipyii pii bɛ di ganha na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta wee bɛ wu jɛ we wɛ?»

26 Wu wii wu na yu ni sipyiire ti bɛeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shɔvɔɔ wemu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, kɔnhɔ wɛɛ juɗɗɛ p'a giin na wee wu jɛ we-e dɛ?

27 Wɛɛ kunni ya we ná we tayirige cɛ, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige cɛ wɛ.»

28 Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pɛɛɗɛ pugbɔhɔ ki kaɗa ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya nɛ cɛ, na nɛ tayirige ki bɛ cɛ gɛ? Ga yi li cɛ bɛ na nɛ ta pa nayɛ ni wɛ, na nɛ tunvɔɔ wu jɛ bɛ can fɔɔ. Ga yee di ya wu cɛ wɛ.

29 Nɛ kunni ya wu cɛ, bani wee ni nɛ foro. Wee w'a nɛ tun bɛ.»

30 Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta já wu co wɛ, bani wu wo tuun wu ju bi sanha fa wɛ.

31 Lee bɛ na shɛɗɗɛ ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu jɛɛ ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye we ná we wuu le na wɛ?»

Yawutuu juɗɗɛ p'a pii tun na pu shɛ Yesu co

32 Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizhɛɛn ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ juɗɗɛ p'a yee logo wɛ, a p'i Kile-pɛɛɗɛ pugbɔhɔ ki gɛdii pu tun na pu shɛ Yesu co.

33 Ba pee ya nɔ Yesu yíri wɛ, a wu pu pye: «N'a da piiye ya bɛ pye ni yi ni

sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yiri.

³⁴ Ga yee na ba ne sha ganha yee da ne na we; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da ja zhe wa we.»

³⁵ A Yawutuu nuɔɔfɛɛ p'i ganha na puyɛ pyi na: «Wee tuun wu ni mii we na we di giin di zhe na yu na we da ga ba ja wee na-ɛ we? Yawutuu pii p'a caaga na she diin Girekii pu yiri ge, kɔnhɔ pee yiri w'a se, wu she pee kalaa-i de?»

³⁶ Jomɔ pe w'a jo na: «Yee na ba ne sha ganha yee da ne na we.» ni «Ne na ba bye xuu wemu ni ge, yee da ja zhe wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɔ pu kori ne dii we?»

Yesu ya Fɛfɛɛɛ Munaa nɔmɛɛ lɔ wu n'a daa fɛɛ pu mu

³⁷ Kalɛɛ li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiyɛ pyaa ge, ba lee ya nɔ we, a Yesu di yere sipyii pu nahagbaa na na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi ne wa na, wu pa na yiri wu ba gba.

³⁸ Wemu bu da ne na, lohɔ kemu k'a ni sicuumɔ kaan ge, kee na ba fuu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lohɔ ne we» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we.

³⁹ Fɛfɛɛɛ Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fɛɛ pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fɛfɛɛɛ Munaa li ta li sanha gan pu mu we. Bani Yesu bi sanha guri she je wu nɔɔɔ wu ni fugba wu ni we.

Yesu keree ya beganhara leɛɛ sipyii-ire ti te ni, a p'i daa

⁴⁰ Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo we, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu ne we.»

⁴¹ Pii be di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu nɔmɛɛ lɔ ge, wee wu ne wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shɔvɔɔ wu da ja voro Galile fiige ki ni we?»

⁴² Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Betilehemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo cana ni li pye ge.»

⁴³ A Yesu kaa di beganhara leɛɛ sipyiiire ti te ni, a t'i daa taaya shuun.

⁴⁴ Pii funɔɔ bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta ja wu co we.

Yawutuu nuɔɔfɛɛ pu wo n'a daa baara te

⁴⁵ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii piimu p'a bi she Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya naha shɔɔnrivɛɛ nuɔɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu yiri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-ɛ we?»

⁴⁶ A p'i pu nɔ shɔ na: «Wɛɛ sanha we na we wo jomɔ pe tuugo logo na bada we!»

⁴⁷ A Farizhɛɛn p'i pu pye: «Kɔnhɔ yee be di ya yiyɛ yaha w'a piinɛ-ɛ de?»

⁴⁸ Mii yee d'a li logo, kelee na li na, na we nuɔɔfɔɔ wa, kelee Farizhɛɛn wa nigin be ya da we na we na we?»

⁴⁹ Pii sipyii pii p'a da wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ce we, pii beeri na ba gyɛɛgi!»

⁵⁰ Farizhɛɛn wa be bye wa wu mege ne na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yiri piige ka ni. A wee di jomɔ pu lɔ na Farizhɛɛn pu pye:

⁵¹ «Na be ni we wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kɔn sipya wa na, na ta we ya fɛnhɛ wu yege na wu nibyii ce-ɛ ya?»

⁵² Ga, a p'i wee nɔ shɔ na: «Payi! Ta ma be yere w'a jeri Galile shɛn wa? Mayɛ pyaa ki be ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li na wa na Kile tudunmɔ wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni we.» [

⁵³ Ba p'a pee jomɔ pu jo xɔ we, a pu beeri di yiri caaga na kari pu piyɛɛɛ.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yiri na dɔdɔɔɔ w'a pye

¹ A Yesu di gari Oliviye faabobɔɔ ki na.

² Ayiwa, kee cana ki jimuguro nisɔɔgɔ ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaana ki ni. Sipyiiire ti beeri bi pinne wu taan. A wu diin na ganha na pu kalaa.

³ Na Yesu yaha wu na sipyiiire ti kalaa, a saliya karamɔgɔlɔ ni Farizhɛɛn p'i ba ni cee wa ni wu yiri,

na ba wu yerenε sipyiire ti jahagbaa na.

⁴ A p'i Yesu pye: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya we cee we co dɔdɔrɔ na ni ná watii ni.

⁵ Na ta Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafiin bɛ ni, ni na kagereye taga wu wá gbo yɛ bɛ wɛ. Mu di w'a yeke yu lee shizhaa na wɛ?»

⁶ Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu tãan kɔnhɔ wuyɛ pyaa nɔjomɔ di wu le kenε ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani ninε ki na ni wu kabee ni.

⁷ Ba ma na jo saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'a nɔrɔ yaha wu na na yegee wɛ, a Yesu di wu nunɔ yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunɔ pye na bada-ε ge, wee wu kagerenε nizhiige ki wá wu na.»

⁸ Ba w'a yee jo wɛ, na wu nunɔ sogi, na ganha na wu kama kani sanha ninε ki na.

⁹ Piimu p'a she ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomɔ pu logo wɛ, [a pu zɔlɔɔ di pu jaagi]; a pu bɛeri di ganha na foro nigin nigin na gaaji, na lɔ nɔhɔlɛɛ pu na, fo na she yaha Yesu ni cee wu yɛ Kilɛ-pɛɛnε pugbɔhɔ ki kaaja ki ni.

¹⁰ Ba Yesu ya pa wu nunɔ yirige wɛ, wu ya ta sipya wa shishiin na nige ni cee wu yɛ bɛ wɛ. A wu jo: «Mii ma jaagivɛɛ p'i nε wɛ? Shen nigin bɛ ya ta ma nunɔ le nige-e ya?»

¹¹ A cee wu Yesu nɔ shɔ na: «Wù Karamɔgɔ, shen nigin bɛ wɛ.» A Yesu di jo: «Ayiwa, nε bɛ da ma nunɔ le wɛ. Ta gaaji, ga m'a jurumu wu nɔ yaha.»]

Yesu nε Kilɛ wo kpɛɛngɛ, kemu k'a pa konɔ na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomɔ pu lɔ sanha na sipyiire ti pye: «Nε wu nε kpɛɛngɛ ke konɔ sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha nε fɛni wee da ga jaari nibiige ni nige wɛ. Ga wee na ba kpɛɛngɛ ta kemu k'a jii sicuumɔ kaan ge.»

¹³ A Farizhɛɛn p'i wu pye: «Muyɛ pyaa na tɛɛ na mayɛ kaa yu ya? Can nε mu kaa li ni wɛ.»

¹⁴ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Ali nɛyɛ pyaa nɛhɛ da nayɛ kaa yu bɛ, nε kafila wu nε can. Bani xuu wemu ni nε yiri ge, nε wee cɛ; na na tashɛgɛ bɛ cɛ sanha. Ga nε tayirige fara nε tashɛgɛ na, yee ya kee ka shishiin cɛ wɛ.

¹⁵ Yee kunni wa kiiri kɔɔn sipyii na na bɛ ni yee sipyii wo kiiri kɔngana ni. Nε kunni da ga kiiri kɔn sipya wa shishiin na wɛ.

¹⁶ Ali nε nɛhɛ da nε na da wa kiiri kɔn, nε na wu kɔn na bɛ ni Kilɛ wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kɔɔn na yɛ wɛ. Nε To Kilɛ wu w'a nε tun ge, wee wa ni nε ni.

¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo sɛeri, na lee nε can wɛ?

¹⁸ Ayiwa, nε nayɛ kaa yu; nε To we w'a nε tun ge, wee bɛ ya nε kaa yu.»

¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyɛ pyaa di nε wɛ?» A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Yee ya nɛyɛ pyaa cɛ di da nɔ nε To wu na wɛ. Yee da bi nε cɛ can na, yee bi da nε To wu bɛ cɛ.»

²⁰ Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kilɛ-pɛɛnε pugbɔhɔ ki kaaja ki ni, keshii piimu ni p'a Kilɛ yakanya yi leni ge, pee tãan. Sipya wa shishiin di ya ta wu co wɛ, bani wu wo tuun wu bi sanha nɔ wɛ.

Yesu ya wu gari jo wu To Kilɛ yiri

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Nε na ba gari, nε nigarixhɔgɔ na, yee na ba nε shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba she ge, yee wa da já zhe wà wɛ.»

²² Ba w'a yee jo wɛ, a Yawutuu nunɔfɛɛ p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuyɛ gbo ge? W'a jo na wee na ba she xuu wemu ni ge, na wɛɛ da já zhe wà wɛ!»

²³ A Yesu di pu pye: «Yee nε ninε ke wo sipyii, ga nε nε fugba we wo. Yee nε konɔ wuu, ga nε nε konɔ wo-e dɛ.

²⁴ Lee wuu na nε yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

baa, yi dà li na na: «Nε jε wemu nε jε ge.»* Yee bye yee di ya dà lee na wε, yee na xhoo yi jurumu wu ni.»

25 A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jɔgɔ mu di jε wε?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni nε jε wemu ge, nε yee jo yee mu.»

26 Keree nijeheneε wa wà, nε na já ki jo yee mu, na kiiri kɔn yee na ki wuu na. Ga wemu w'a nε tun ge, wee wu jε can we. Yemu nε logo wu mu ge, yee nε yu kɔnɔ sipyii pu mu.»

27 Yawutuu pu bi ta li cε na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu wε.

28 Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipya Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li cε wee tuun wu ni na «Nε jε wemu nε jε ge.» Nε kaa la shishiin pyi nayε ni wε, ga To Kile ya nε kalaa lemu ni ge, lee nε yu.

29 We w'a nε tun ge, wee wa ni nε ni. Wu ya ta nε yaha na yε nigin wε, bani le l'a dan wu ni ge, lee nε byi tuun bεeri ni.»

30 Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo wε, a shennehemεε di dà wu na.

Piimu pu jε Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa ge

31 Yawutuu piimu p'a dà Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro naari, yi na ba bye nε kalaapiire can na.»

32 Lee na yee da ba can cε. Wee can wu jε na ba yee shɔ bulooro na.»

33 A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shεen wèe jε, wèe ya ta bulooro pye na sipya wa shishiin bε mu wε. Naha na mu di yu na wèe na zhɔ bulooro na wε?»

34 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, wee jε jurumu wo bulo.»

35 Na ta bulo jε kpɔɔn lemu na ge, wu da ga já bye lee kpɔɔn li shen yε pyaa bada wε. Ga kpɔɔn fɔɔ ja w'a sii kpɔɔn li shen yε pyaa gbee.

36 Kile Ja wu bu yee pye yiyε wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiyε wuu can can na.

37 Nε li cε yee jε Ibirayima shi shεen, ga lee bε na yee di nε shaa di gbo, bani yee wa nε jomɔ pu feni wε.

38 Nε lemu ja na To wu mu ge, lee nε yu; le yee bε ya ta yi to wu mu ge, lee yee bε ya byi.»

39 A Yawutuu p'i wu jɔ shɔ na: «Ibirayima wu jε wèe to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegεe ni Ibirayima wogo bi da bye nigin.»

40 Ga nime, can we nε ta Kile mu ge, wee nε yu yee mu, a yee di ganha na nε shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e dε!

41 Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee bε ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wèe ya ta se dɔdɔɔɔ ni-i dε! To nigin wu jε wèe mu wee jε Kile.»

Piimu pu jε Shitaanni wo nagoo pu ge

42 A Yesu di pu pye: «Kile da bi jε yee to can na, nε kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni nε foro. Nε ta pa nayε ni-i dε, ga wee w'a nε tun.»

43 Jomɔ pe nε yu yee mu ge, yee ya pu tashεε cε wε. Naha na wε? Bani y'a da gbara yi pu logo wε.

44 Bani Shitaanni wu jε yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovɔɔ wu jε were. Wu sanha can jo ja wε, bani can nigin bε wa wu funnɔ ni wε. Wu ba da kafineyε jo, w'a yi jo na bε ni wuyε pyaa funnɔ keree ni; bani kafinejo wu jε wii, na jε bε kafineyε wo to.

45 Ga nε kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa nε na wε.

46 Jɔgɔ wu wa yee ni wemu na já li shε na nε jurumu wa pye wε? Nε bi can yu yee mu, naha na yee di ya dà nε na-ε wε?

47 Sipya wemu bu bye Kile sipya, wee ya Kile jomɔ nuri na gbara bε pu na. Ga yee jε Kile sipyii wε. Lee wuu na yee ya sɔɔ na Kile jomɔ nuri wε.»

Yesu ya ye Ibirayima na

48 A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kani wa wèe mu na jo Samari shen mu jε, na jinaa pu jε mu ni bε.»

49 A Yesu di pu pye: «Jina wa ne ni i de, ga na To Kile n'a bele. Yee kunni wa ne fanri.

50 Ne ta na naye pyaa peene shaa-i de, ga wa wu wa ki shaa ne mu, wee shiin wu ne be kiiri konvoo we.

51 Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu ne jomoo pu logo, na soo pu na, weefoo da ga xhu bada we.»

52 A Yawutuu p'i jo: «Nime kunni wee ya li ce nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmoo pusamaa be d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomoo pu co, na weefoo da ba xhu bada we.

53 Wee tuun wu ni mu w'a ye wee tole Ibirayima na ge? Wee ya xu, a Kile tudunmoo pusamaa be di xhu. Wee tuun wu ni mu di maye wii jogoo we?»

54 A Yesu di pu joo shoo na: «Ne da bi naye pele, kee peene ki bi da bye juno baa wogo. Ne To Kile w'a ne pele, wee wemu yee wa byi na yi Kile ge;

55 na ta yeeye pyaa ya ta wu ce we. Ne w'a wu ce. Ne da bi jo ne wu ce we, ne be bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga ne wu ce, na soo wu jomoo pu na, na pu pyi.

56 Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba ne cana nii li na. Ba w'a li na we, a l'i bye fundangbaho wu mu.»

57 A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee kelee kaguro (50) ye pyaa be ta we, mu di yu na mu ya Ibirayima na ya?»

58 A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se ge, ne ne wemu ne ne ge.»

59 Pee jomoo pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lo wu na na p'i wu wa, ga, a Yesu di beele foro Kile-peene pugbaho ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuunoo

1 Na Yesu yaha wu na gaanji koo li ni, a wu fyenna wa na, wu fyen wo na se.

2 A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wu Karamoo, naha na we na we d'a se fyen we? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefee wo jurumu?»

3 A Yesu di pu joo shoo na: «Li wa wuye pyaa wo jurumu we, l'i wa wu sefee be wo jurumu we; ga l'a pye, konho Kile wo sefee t'i tiye she we na we wo keree ki funno ni.

4 Wemu w'a ne tun ge, li waha l'i waha wee ya yaa na wee wo kapyene ki pyi na cana keenge ki yaha, ni lee be we, piige ki wa ma, ki ba no, wa shishiin da ja kapyene pye nige we.

5 Na ne yaha konoo na naha, keenge ne ne konoo sipyii mu.»

6 Ba Yesu ya yee jo we, na wu joo shoo wo joo ki na, na kee taga pogoo kii yoo, na kee fara fyen wu joo ki na.

7 Na wu pye na wu she wu naha je Silowe lowege ki ni. (Silowe kori ne: «Tudunmoo.») Ba na w'a she wu naha ki je wa we, a wu joo k'i mugi, a wu guri kari.

8 Ayiwa, yanmuyoo we na we bi ma jeeeri. Wu tiinpii ni wu cevee piimu p'a bi wu naa wu na jeege ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyen we wu bi ma jeege ki pyi ge, ta wee be wu ne we we?»

9 A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii be di jo: «Wu ne were we, w'a foro ye wee feni.» Ga, a na wuye pyaa di jo: «Ne ye pyaa ki ne kii.»

10 A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu joo k'i bye dii na mugi we?»

11 A wu pu joo shoo na: «Na wemu mege ki ne Yesu ge, wee w'a puuro fara ne joo na, na ne pye na ne wu she naye je Silowe lowege ki ni. Ba ne she na naha ki je wa we, a ne joo k'i mugi.»

12 A p'i wu yege na: «Mii wu wa we?» A wu jo: «Ne ce we.»

Fyenna wu w'a cuunoo ge, Farizheen p'a wu yiri na yegee

13 Fyenna wu w'a cuunoo ge, p'a kari ni wee ni Farizheen pu yiri.

14 Yesu ya puuro ti fara fyen wu joo ki na na wu cuunoo cana kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadenge.

15 Lee wuu na Farizheen p'a fyen wu ni juunoo ki yiri, na wu yege na dii wu joo k'a pye na mugi we. A wu pu joo shoo na: «Puuro w'a fara ne joo ki na, a ne she na naha je, a ne joo k'i mugi.»

16 Ba w'a yee jo wε, a Farizhεen pii di jo: «Ná wemu w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wε, bani wu ya wèe cadεεngε ki wii yafin bε wε.» Ga, a pii bε di jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyo na, a nakaara di jé pu tε ni.

17 Fyεn wu w'a cuuηɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu ηii ki mugi ge, yekε yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wε?» A wu pu ηɔ shɔ na: «Kile wo tudunmɔ wa wu ηε wii.»

18 Ga Yawutuu ηuηɔfεε pu bi ta dà yi na na we ná we fyεn wo w'a se, a wu ηii di na pa mugi wε. Lee wuu na a p'i wu sefεε pu yiri pa,

19 na ba pu yege na: «Yee ja wu ηε we ya? Yee na já yi jo can na na fyεngεrε ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na ηaa nime wε?»

20 A wu sefεε p'i Yawutuu ηuηɔfεε pu ηɔ shɔ na: «Wèe kunni ya li cε jo wèe ja wu wu ηε we, wu d'a se bε fyεn.

21 Ga lemu l'a wu pye wu na ηaa nime ge, wèe ya lee cε wε. Sipya wemu bε w'a wu ηii ki bε mugi ge, wèe ya wee bε cε wε. Yi wuyε pyaa ki yege, wu wa nige nɔhɔcεrεε wε, wuyε pyaa ki na yi naha jo yi mu.»

22 Yawutuu ηuηɔfεε pu ηii fyaara wuu na ná wu sefεε p'a ye jo, bani p'a bi bε yi na na sipyaa sipya w'a yere li na na Shɔvɔɔ wu ηε Yesu ge, p'i weefɔɔ tɔɔgɔ wolo pu Kile-pεεηε puga ki keree ki ni fεfεε.

23 Lee wuu na ná wu sefεε p'a jo na: «Wu wa nige nɔhɔcεrεε wε, yi wuyε pyaa ki yege.»

24 Ayiwa, ná wu fyεngεrε ti t'a xɔ ge, a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔηii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile ηii na, ná wemu w'a mu ηii ki mugi ge, wèe ya li cε na jo jurumupye wu ηε wii.»

25 A wu pu ηɔ shɔ na: «Jurumupye wu ηε la, wu ηε jurumupye-e la, nε cε wε; ga kaa nigin kunni nε cε, lee ηε: Nε kunni bye fyεn, ga nime nε w'a ηaa, lee nε cε.»

26 A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na wε? Dii wu d'a mu ηii ki mugi wε?»

27 A ná wu pu ηɔ shɔ na: «Nε yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta dà yee na wε. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha wε? Yee bε funyɔ yi wa y'i bye wu kalaapiire gε?»

28 Ayiwa, a p'i ganha na wu shehεle na yu: «Mu wu ηε we ná we wo kalaapiire; wèe kunni di ηε Kile tudunmɔ Musa wo kalaapiire.

29 Bani wèe ya li cε jo Kile ya jo ni Kile tudunmɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige cε wε.»

30 Fyεn wu w'a cuuηɔ ge, a wee di Yawutuu ηuηɔfεε pu ηɔ shɔ na: «Le ηε kakanhana dε, yee na yu na yee ya we tayirige cε wε, na ta wu d'a nε ηii mugi.

31 Wèe ya li cε jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri wε, ga fo wemu bu bye Kile ηii fyaara sipya, na wu ηidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri.

32 Fo taashiine li ni konɔ ηɔkɔɔnrɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyεn, a wa di wu ηii mugi wε.

33 We ná we da bye wu ya foro Kile ni wε, wu bi da já yafin bε pye wε.»

34 A p'i wu ηɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wèe kalaa nime gε?» Ba p'a yee jo wε, na ná wu kɔri yeege Kile-pεεηε puga ki ni.

Yesu ya jo na fyεnmεε pu ηε Farizhεen pee

35 Ayiwa, Yesu ya logo na Farizhεen p'a ná wu kɔri ge; ba w'a she jíri wu na wε, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja wu na?»

36 A ná wu wu ηɔ shɔ na: «Karamɔgɔna we, jɔgɔ wu ηε wii wε? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.»

37 A Yesu di jo: «Weeye pyaa mu wa ηaa mε wu na yu ni ma ni.»

38 A ná wu jo: «Kafɔɔ, nε dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fεε ni na wu pεε.

39 A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na nε pa konɔ na, kɔnhɔ piimu ya ηaa wε, pee di da ηaa; piimu p'a ηaa ge, pee di bye fyεnmεε.»

40 Farizhεen piimu pu bye Yesu tàan ge, ba pee ya yee logo wε, na wu yege na: «Wèe bε pu ηε fyεnmεε p'a gε?»

41 A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyɛnmɛɛ, yee bi da jaagi wɛ. Ga yee d'a jo na yee wa naa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee jɔnɔ ni.»

10

Yatɔnahama ni dubyaa pu wo talenɛ le

1 Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔgbaha ki kujɔɔ li ni wɛ, fo na sirani na duri kasɔrɔgɔ na na jin ge, wee jɛ naga, na nɔhɔ na dun sipyii na.

2 Ga wemu w'a jin kujɔɔ li ni ge, wee wu jɛ yatɔnahama wuyɛ pyaa.

3 Yatɔgbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee jɔmɛɛ conɪ. Wee ma wu dubyaa pu bæri nigin nigin yiri pu mɛyɛ na, na foro ni pu ni kpɛngɛ na.

4 Wu bu foro ni pu ni kpɛngɛ na, w'a doro pu nahagbaa na. Dubyaa pu bæri nigin nigin bɛ na daha wu fɛni, bani p'a wu mujuu li cɛ.

5 Ga dubyaa pu ya dɛri sipya watii fɛni wɛ, p'a ganha na fe na gbee bɛ yɛrɛ weefɔɔ naha na, bani pu ya sipya watii mujuu cɛ wɛ.

6 Yesu ya le talenɛ le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kori cɛ wɛ.»

Yesu wu jɛ yatɔnaha-jemɛ we

7 A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, nɛ wu jɛ yatɔgbaha ki kujɔɔ le.

8 Piimu bæri p'a pa nɛ naha na ge, pee bæri jɛ nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta sɔɔ na pee jomɔ logo wɛ.

9 Nɛ wu jɛ kujɔɔ le. Sipyaa sipya w'a jé lee kujɔɔ li ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fɔro jɔnɪnɛ na. Nɛ na da yalige bɛ kaan wu mu.

10 Naga ya ma yafin na, ni na-gaara, ni gbuuro, ni kakara wu na bɛ wɛ. Ga nɛ kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di jɪi sicuumɔ nijemɛ ta, p'i sii pu funjɔ jɪnɛ wo ta.»

11 A Yesu di jo sanha na: «Nɛ wu jɛ yatɔnaha-jemɛ we. Yatɔnaha-jemɛ

ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na.

12 Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kasɛɛgɛ pyi saraa na ge, wee jɛ pu nahavɔɔ wɛ. Dubyaa pu bɛ di jɛ wu wuu wɛ. Lee wuu na, ba w'a yacɔnɔ ja ki na ma wɛ, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yacɔnɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga.

13 Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee jɛ. Dubyaa pu funzhaga jɛ ma bye wu ni wɛ.

14 Nɛ kunni wu jɛ yatɔnaha-jemɛ we.

15 Ba To Kile ya nɛ cɛ cɛgana lemu na, a nɛ bɛ di wu cɛ cɛgana lemu na wɛ, mu nɛ bɛ ya na wo dubyaa pu cɛ, a nɛ wo dubyaa pu bɛ di nɛ cɛ mu. Nɛ na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na.

16 Dubyaa piitiilee bɛ pu wa nɛ mu piimu jɛ ke yatɔgbaha ke ni wɛ. Li waha l'i waha, nɛ yaa na pee bɛ kori pa; pu na ba nɛ jomɔ nuri. Pu bæri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatɔnahama nigin na ba bye pu jɔnɔ ni.

17 Lee wuu na nɛ kaa ya dan na To Kile ni. Bani nɛ na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha.

18 Sipya wa shishiin da ga já nɛ munaa karamu wolo wɛ. Nayɛ ni n'a da li kan. Se wa nɛ ni na li kan, se wa nɛ ni na li shɔ bɛ sanha. Yee nɛ To Kile ya jo nɛ mu.»

19 A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na.

20 A pu nijɛhemɛɛ di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu jɔnɪmuu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri wɛ?»

21 A pii bɛ di jo: «Eyi! Pe jɛ jɔnɪmoyiri-jomɔ wɛ dɛ! Dii jɔnɪmoyirine fɔɔ di da já fyɛn jɪi mugi wɛ?»

Yawutuu p'a Yesu she

22 Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki wo kalenɛ lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalɛmu ni. Lee bi byi yee bæri wiire see see wuuro tiyɛ pyaa tuun ni.

23 Yesu bi jaari jaari Kile-pɛɛnɛ pugbɔhɔ ki kaanɔ ki ni gba wa nɔhɔ

ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba.

24 A Yawutuu p'i ba binne Yesu t'aa na wu pye: «Tuun weke ni mu di da ga ba nakaara wolo wee zoloo pu ni we? Ma bi sii Shovoo we, yi tii jo wu mu.»

25 A Yesu di pu jo shoo na: «Ne yi jo xoo yee mu, ga yee ya da yi na we. Kapyegee kiimu ne pye na To Kile mege na ge, kee wa li shee na ye ne yu yee mu ge, na yee ne can.»

26 Lee be na yee kunni ya giin di da ne na we, bani yee ne wo dubyaa pu ni we.

27 Ne wo dubyaa p'a ne jomoo nuri. Ne pu ce, p'i deri be ne feni.

28 Ne pee shoo na jii sicuumoo kan pu mu, jii sicuumoo pemu da xho we. Pee da ga gyeege bada we, wa shishiin di wa da ja pu shoo ne na we.

29 Ne To Kile wemu w'a pu kan ne mu ge, wee wo sefeere t'a ye yanmuyoo yi beeri wuuro na. Wa shishiin da ja pu shoo ne To Kile na we.

30 Ne ni na To Kile wu ne nigin.»

31 Ba Yesu ya lee jomoo li jo we, a Yawutuu p'i noho kagereye lo na p'i wu wa gbo.

32 A Yesu di pu pye: «Ne kasaanaa nijehenee pye yee jii na kiimu ne ta na To Kile mu ge. Kee kapyegee ki ni, nigin weke wuu na yee di wa giin di ne wa gbo ni kagereye ni we?»

33 A p'i Yesu pye: «Wee ya giin di mu wa ni kagereye ni ma kasaanaa ki wuu na-e de. Ga Kile mekyeere jomoo pemu m'a jo ge, pee wuu na wee ya giin di ma wa. Mu sipyitiire, mu di maye taanna ni Kile ni.»

34 A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wa ni we na Kile ya jo: «Yee ne kileee we?»

35 Na ta wee d'a li ce na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da ja jeri we. Ayiwa, Kile ya wu jomoo pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kileee,

36 wee tuun wu ni Kile ya wemu jaha bulo na wu tun konoo mu ge, wee na jo na Kile Ja wee ne, jaha na yee di yu na Kile mege w'a gyeege we?

37 Ne bu da ne na To Kile kapyegee pyi we, wee tuun wu ni, yi ganha bu

da na na we.

38 Ga ne kapyegee ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu jidaan ni, ali yi nehe bye yi ya daa na na we, yee ya yaa na da li na na Kile ni kii kapyegee kii ya foro; konho y'i li ce finne na ne To Kile wu ne ne ni, ne be di ne na To Kile wu ni.»

39 A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomoo pe wuu na, ga, a wu shoo pu na.

40 Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhuruden Gba wu kadugo ge, A Yesu di she diin wa.

41 A shenehemee di gari wu feni wa. Pee sipyii p'a bi puyee pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wee mu we. Ga yemu beeri w'a jo we na we shizhaa na ge, yee beeri y'a pye can.»

42 A shenehemee di da Yesu na wee xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

1 Ayiwa, na wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mege ne na Lazari. Wuu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama.

2 Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafoo Yesu tooo na, na wu nuzhiire taga yi joo. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni.

3 A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafoo, ma nanii wu ya cuunoo we de!»

4 Ba tee tuduro t'a no Yesu na we, a wu jo: «Pe yama pe ya ta joo wolo p'i Lazari tii gbo we, ga peene pu da ba daha Kile mege na. Pu na ba bye kanoo na peene taha Kile Ja wu mege ki na.»

5 Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu beeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni.

6 Ba Yesu ya Lazari sicubaara ti kaa logo mu we, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wa fo na ta cabyaa shuun.

7 Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.»

8 A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mɔ wɛ, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?»

9 A Yesu di pu pye: «Ta lɛɛɛɛ kɛ ni shuun bɛ wu jɛ caɲa jii funɲɔ ni wɛ? Sipyaa ba jaari caɲa kpɛɛngɛ na wu da da gurunɔ wɛ, bani wu ma jaa xuuni.»

10 Ga sipya ba jaari nibiige ni, w'a ganha na gurunɔ, bani kpɛɛngɛ jɛ ma bye wɛ.»

11 Lee kadugo na a wu pu pye: «Wèe nanii Lazari w'a ñmunɔ, ga n'a da zhe di she wu jɛ.»

12 A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafɔ, wu bi ta wu na ñmunɔ yɛ, go wu na ba juunɔ gɛ.»

13 Yesu jomɔ pu bi li shɛɛ na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na ñmunumɔ nidiime kaa w'a byi.

14 Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinɲɛ jo pu mu na: «Lazari ya xu.»

15 Ga nɛ pye nɛ she wà wɛ a wu xhu ge, lee ya taan nɛ ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kapunɔ, na yee pye yee ya dà nɛ na fo xuuni. Yi yìri wù she wu yìri!»

16 Kalaapiire la mɛgɛ ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «Ñmami.» A wee di wu kaafɛ pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù bɛ pu pinne w'à se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu jɛ jii sicuumɔ kanvɔ

17 Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nɔ Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shishɛɛɛ ta xɔ faɲa ni.

18 Betani kulo li bi lii Zheruzalɛmu kulo li na wɛ, laraga ki bi kiloo taanri xɔ wɛ.

19 A Yawutuu nijehemɛɛ di ba na pa diin Marite ni Mariyama taan, na ganha na sɛɛgɛ tan pu na pu ceborona wu xhu wu na.

20 Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma wɛ, a wu yìri kari di zhe jiri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni.

21 Ba w'a she jiri wu na wɛ, na wu pye: «Wù Kafɔ, mu da bi bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu wɛ.»

22 Ga, ali nime we bɛ ni, nɛ li cɛ sanha jo mu bu yaaga bɛɛri jɛɛri Kile mu, wu na kee kan mu mu.»

23 A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba jɛ.»

24 A Marite di wu pye: «Nɛ li cɛ jo nɛ ceborona wu na ba jɛ xuu pu jɛduun wu ni konɔ ki caxhɔgɔ ki na.»

25 A Yesu di wu pye: «Nɛ w'a xuu pu jɛni, na jii sicuumɔ pu bɛ kaan. Sipyaa sipya w'a daa nɛ na ge, ali wufɔ jɛhe xhu bɛ, nɛ na jii sicuumɔ nivomɔ kan wu mu.»

26 Wemu di bu jii sicuumɔ nivomɔ pu ta, na daa nɛ na, weefɔ da xhuu bada wɛ. Mu wa daa yee na gɛ, Marite?»

27 A Marite di jo: «Uun, wù Kafɔ, nɛ dà li na jo mu w'a sii pye Shɔvɔ we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa konɔ ki na ge, mu wu jɛ wii.»

Yesu ya mɛɛ su Lazari kaa na

28 Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peelee yiri, na wu pye: «Wèe Karamɔgɔ w'a pa, w'a ma yiri na ma she.»

29 Ba Mariyama ya yee logo wɛ, a wu gɔn yìri, na gari tɔvuyo na Yesu yìri.

30 Lee bi Yesu ta wu sanha jé kanha ki ni wɛ. Marite ya she wu jɔnɔ círi xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha.

31 Yawutuu piimu pu bi pa diin na sɛɛgɛ tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ja w'a yìri foro mu tɔvuyo na wɛ, a pu bɛ di yìri taha wu feni. Pu bi giin na w'a gaanji di zhe mɛɛ suu faɲa ki na.

32 Xuu wemu ni Yesu jɛ ge, a Mariyama di she nɔ wà. Ba w'a Yesu ja wɛ, na she nuguro sin wu fɛɛ ni na wu pye: «Wù Kafɔ, mu da bi bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu wɛ.»

33 Ba Yesu ya Mariyama ja wu na mɛɛ suu wɛ, Yawutuu piimu p'a taha wu feni ge, pu bɛ di mehɛɛ suu wɛ,

a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi.

³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le we?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, pa ma na zhe xuu wu ja.»

³⁵ A mɛɛ di shɔ Yesu ye pyaa be na.

³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mɛɛ li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni de!»

³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyen wu jii mugi ge, ta wu bi já Lazari be naha kɔn wu ganha bu xhu we?»

Yesu ya Lazari je yeege xu ni

³⁸ A pee jomɔ pe be di nɔhɔ waha Yesu na fo na dorɔ. A p'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki jɔ tɔ.

³⁹ Ba p'a she nɔ ki na we, a Yesu di pu pye: «Yi kagerenje ki laha faɲa ki jɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu be wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro de, bani nijaa je wu caɲa shishere wogo faɲa ki ni.»

⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta ne mu pye jo mu bu da mu na daa ne na jo nime ma da Kile wo sefere ti ja we?»

⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerenje ki laha faɲa ki jɔ na. A Yesu di wu naha yirige fugba we ni na Kile jere ni na: «Na To Kile, m'a na jerege ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na.

⁴² Ne sii li ce jo tuun beeri ni mu ya ne jerege shuu. Ga sipyii pii p'a ne maha me ge, pee wuu na ne ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muye pyaa k'a ne tun.»

⁴³ Ba Yesu ya yee jo we, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpeenge ke na!»

⁴⁴ A Lazari di je na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga naha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi fàya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu jɔɲɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama ye taan kpɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja we, a pu nijehemɛɛ di dà Yesu na.

⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na she kii keree kii paari Farizheen pu mu.

⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivee jɔɲɔfɛɛ ni Farizheen p'i kirikɔn kurunɔ ki yiri na jo: «Leke wèe di da bye nime we? Bani we ná we, kakanhanjaa nijehenje w'a byi l'a toro!»

⁴⁸ Wèe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu beeri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye be, Orome sɔrɔsii pu na ba wù Kile-peenje pugbɔhɔ ki ja, na ki kyeege, na wù shi wu be kyeege!»

⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee mege je na Kayife, wee wu bye saraya naha shɔɔnrivee wo jɔɲɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree naha ceni we!»

⁵⁰ Ta yee ya li ce na jo l'a pɔrɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu beeri wuu na, kɔnhɔ wèe shi wu beeri di shɔ we?»

⁵¹ Ayiwa, Kayife bi ta pe jomɔ pe ta wuye ni na jo we. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya naha shɔɔnrivee wo jɔɲɔfɔgbɔ wu ge, lee funnɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funnɔ ni w'a jo me na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli shɛɛn pu beeri wuu na.

⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli shɛɛn ye nigin wuu na we. Kile wo sipyii piimu beeri p'a caaga kɔnɔ ke beeri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee beeri pinne wu pu pye nigin.

⁵³ A Yawutuu jɔɲɔfɛɛ p'i li she kee caɲa kiyɛ pyaa na p'a yaa na Yesu gbo.

⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔɔ w'a jaari nige Yawutuu pu te ni ni sipyiiire ti ni we. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni siponɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mege ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i she diin wà.

⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro

ti wo Kalenε li ta l'a tεεηε. A fi-ige ki sipyii nijehemεε di digi na pa Zheruzalemu ni na ta kalenε li sanha nɔ wε, kɔnhɔ p'i ba puyε pye fεεfεε na bε ni pu wo kalεgεε ki ni.

⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i she puyε pinne Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki kaɔɔa ki ni, na ganha na puyε yegee na: «εε, y'i wa dii wε? Wu w'a ma kalenε li ni-i gε?»

⁵⁷ Lee bi saraya naha shɔɔnrivεε juɔɔfεε ni Farizhεen pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa bεeri ba Yesu sanha cε, na wu she yi jo pee mu, kɔnhɔ p'i she wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na

(Macoo 26:6-13; Marika 14:3-9)

¹ Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenε l'i nɔ, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi jε ge, wee wu bye lee kulo li ni.

² A p'i yalige ka yàa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari bε di jε pee ni.

³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na she lasikoli gbuu la lɔ, lemu mεgε ki jε na naari ge, li pεrεmε bε d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ na; na xhɔ na wu juɔɔhiire taga tɔɔyɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bεeri círi.

⁴ Yesu kalaapire la mεgε ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le keɔε ni, a wee di jo:

⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pεrε kabɔfɔɔ kεlεε shishεεrε ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fεε mu-i wε?»

⁶ Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fεε wo njɔnaara wuu na-ε dε, ga nagaa wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo.

⁷ Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Caɔa ke p'a da ba na le faɔa ni

ge, kee caɔa ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni.

⁸ Bani funmɔ fεε na ba bye ni yee ni tuun bεeri ni, ga nε wa da ba bye ni yee ni tuun bεeri ni naha wε.»

Saraya naha shɔɔnrivεε juɔɔfεε p'a jo na pee da Lazari gbo

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni wε, a pu nijehemεε di gari wà. Pu bi gaanɔ wà Yesu ye nigin wuu na wε, ga w'a Lazari wemu jε na yegee xu ni ge, wee bε taɔaga ni p'a bi se.

¹⁰ Ba Saraya naha shɔɔnrivεε juɔɔfεε p'a yee logo wε, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bε gbo.

¹¹ Bani Yawutuu nijehemεε pu bi guroo pu feni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan jε wε

(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Ayiwa, kee caɔa ki jimuguro, sipyiijehεnε lemu li bi pa Zheruzalemu ni Nuwuuro Kalenε li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalemu ni.

¹³ A p'i fεnhεgeye kɔn, na foro na gaanɔ di zhe Yesu círi ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'à Kile sɔni!

We w'a ma mε Kafɔɔ mεgε na ge, Izirayeli wo saan wu jε wii, duba w'a byi wee mu!»*

¹⁴ Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wε na:

¹⁵ «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya wε!

Wii, ma saan wu wa ma; kafabige na w'a dugi tiin.»*

¹⁶ Kalaapiire ti bi ta kii keree kii naha cε wee tuun wuyε pyaa ni wε. Ga ba Yesu ya pa jε na foro xu ni, na jé Kile wo nɔɔrɔ wu ni wε, a pu funyɔ di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kile Kafila we, lee shiin p'i bi pye bε wu na.

* 12:13 Zaburuu 118:26 * 12:15 Zakari 9:9

17 Sipyii piimu bæeri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege fanja ki ni, na wu jε na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii jaha yu sipyii pu mu.

18 Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na bε p'a bi foro na she wu jηηo círi.

19 Wee tuun wu ni a Farizheen p'i ganha na puyε pyi: «Go yiyε pyaa jii wa li ni gε, yee da já yafiin bε na wε; bani sipyii pu bæeri p'a taha wu na.»

Girékii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

20 Sipyii piimu pu bi pa kalenε li ni Zheruzalemu ni di ba Kile pεle ge, Girékii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a bε bye pii sipyii pii ni.

21 A pee Girékii p'i fulo Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Bētisayida shen, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wù funηo ki wa wù Yesu ja, wù jo ni wu ni.»

22 A Filipe di gari na she yee jaha jo Andire mu, a pu shuun wu bæeri di na pinne kari na she yi jo Yesu mu.

23 A Yesu di pu pye: «Kile na ba pεηε taha Sipyia Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nō nimε.

24 Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le jηηε ni l'i fōnhō wε, li ye li da gori, ga li bu le jηηε ni na fōnhō, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo nijehemεε pye.

25 Sipyia wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke koηo ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipyia wemu munaa kaa l'a pen wu mu ke koηo ke na ge, weefōo w'a li gbegele yaha j̄i sicuumō nixhōbaama kaa na.

26 Sipyaa sipyia w'a giin wu da kapyenεε pyi nε mu ge, w'a yaa wu taha na feni. Bani xuu wemu ni nε jε ge, nε kapyebye wu bε na ba bye wā. Sipyia wemu ba kapyenεε pyi nε mu, nε To Kile na ba weefōo pεle.

Yesu ya wu xhu jo

27 «Nimε we ni, nε zō we bæeri w'a wuregi. Dii n'a da jo wε? Di jo Kile wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da já yee jo wε, bani we

tuun we wo kanhama pu wuu na nε pa koηo na.»

28 A Yesu di jo sanha na: «Na To Kile, ma mεγε ki pεle!» Ba w'a yee jo wε, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Nε ki pεle na xō, di wa da ba la fara sanha ki pεηε ki na.»

29 Sipyiire te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kile w'a tin mε!» A pii bε di jo: «Mεlekε wa w'a pa jo ni wu ni!»

30 Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro nε wuu na wε, ga yee wuu na l'a foro.

31 Nimε kiiri w'a da ba gōn ke koηo ke wo sefεεε ti na. Nimε ke koηo ke wo jηηofōo wu wa da ba gōri wá.

32 Sipyii pu ba nε yirige na laha jηηε ke na tuun wemu ni, nε na ba sipyii bæeri yiri na pa naye mu.»

33 Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zhεε pe jomō pe funηo ni.

34 A sipyiire t'i wu jō shō na: «L'a ka Kile wo saliya wu ni na Shōvōo wu da ba xhu bada wε. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipyia Ja wu yirige na laha jηηε ke na wε? Wee tuun wu ni, wekε di jε wee Sipyia Ja wu wε?»

35 A Yesu di pu jō shō na: «Kpεεnge ki wa sanha yee tε ni, ga jeri ye k'a da bye. Na kpεεnge ki yaha yi tε ni, y'a jaari ki na kōnhō nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo wε; bani sipyia wemu ba jaari nibiige ni, wee ya wu tashεge cenī wε.

36 Na kpεεnge ki yaha yi tε ni, y'a daa ki na kōnhō yiyε pyaa bε di ba bye kpεεnge nagoo.» Ba Yesu ya pee jo wε, na laha pu tāan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wε

37 Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhanjaa nijehenεε pye Yawutuu pu jii na. Ali pu ya dà wu na lee bε na wε.

38 Lee ya pye mu kōnhō Kile tudunmōo Ezayi bi jomō pemu jo ge, pee jō di fa na:

«Kafōo, wèe ya kafila wemu wo yεε pye ge,
wekε wu d'a dà wee na wε?»

Wekε wu d'a Kafɔɔ wo sefeεεε ti ce we?»*

39 Lemu be l'a bi pu pye pu bi da ga já dà Yesu na sanha we ge, lee li wa me na jo Kile tudunmɔɔ Ezayi ya jo sanha na:

40 «Kile ya pu pye fyenmεε na pu fungɔnyɔ tɔ,
kɔnhɔ pu jɔi ki ganha ba ja we,
pu fungɔnyɔ ganha bu yi ce we.
Lee funjɔ ni pu da ba ne mu,
kɔnhɔ ne pu cuujɔ we.»*

41 Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nɔɔɔ wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.

42 Ali lee be na Yawutuu jɔnjɔfεε pu ni jehεmεε pu bi dà Yesu na, ga Farizhεen pu wuu na, pu ya sɔɔ na puyε yeege kpεεngε na we, kɔnhɔ pu ganha bu pu ni je kɔn wolo Kile-pεεnjε puga ki wo sipyii pu ni we.

43 Bani sipyii na pu peεε, lee li bi dan pu ni na toro Kile w'a pu peεε na.

Yesu jomɔ pu na ba kiiri kɔn sipyii na

44 Caɔa ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipya wemu bu dà ne na, wu ya ta dà ne ye nigin na we, ga wemu w'a ne tun ge, wee be na w'a dà.

45 Sipya wemu bu ne ja, we w'a ne tun ge, wee be w'a ja.

46 Ne je ba kpεεngε je we, ne pa kɔnjɔ puga ni, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà ne na ge, weefɔɔ ganha ba jaari nibiige ni nige we?

47 Wa bu ne jomɔ logo, wu ya pu koro jaari we, n'a da kiiri kɔn wufɔɔ na we. Bani ne ta pa di ba kiiri kɔn kɔnjɔ sipyii na we, ga ne pa di ba pu jɔnjɔ wolo.

48 Sipya wemu bu zhe ne ni, w'i ya sɔɔ na ne jomɔ logo we, weefɔɔ ya kiiri kɔnvɔɔ ta xɔ wuyε na. Ne jomɔ pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kɔn wufɔɔ na kɔnjɔ caxhɔɔ.

49 Bani ne ta pe jomɔ pe ta naye ni na jo we. Ga ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee w'a ne wo nijoyo yi beeri she ne na.

50 Ne d'a li ce be na jo jomɔ pe w'a yu ge, pee pu wa jɔi sicuumɔ nixhɔbaama kaan sipya mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tɔɔyɔ je

1 Ayiwa, caɔa nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i nɔ. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a nɔ xɔ kɔnjɔ puga na se wu To Kile yiri. Sipyii pii pu bi dà wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na dorɔ.

2 Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungɔngɔ ka tirige Zhuda Isikariyɔti zɔ na, Simɔ ja we, na wu Yesu le keɔε ni.

3 Yesu bi li ce be na Kile ya sefeεεε ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu.

4 Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki jɔnjɔ ni na wu fadegbɔhɔ wolo yaha, na fɔɔa ka lɔ na kee taga wuyε pɔ ni je ke ni.

5 Lee kadugo na a wu lɔhɔ le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tɔɔyɔ jii nigin nigin na; fɔɔa ke w'a taga wuyε pɔ ge, na kee taga na yi turi.

6 A wu ba she nɔ Simɔ Pyεeri na, a Pyεeri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu w'a da na ne tɔɔyɔ je ya?»

7 A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kɔri ce nime we, ga kadugo yiri ma na ba li kɔri ce.»

8 A Pyεeri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tɔɔyɔ je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tɔɔyɔ je we, mu ni je wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.»

9 A Pyεeri di jo: «Wee tuun wu ni Kafɔɔ, ma ganha bu da na tɔɔyɔ ye ye na we, ga na keye ye ni na jɔnjɔ ke be je.»

10 A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunɔ jɔnjɔ je nige wee tuun we ninumɔ ni we, bani wu beeri wu ma bye feεfeε; ga wu

* 12:38 Ezayi 53:1 * 12:40 Ezayi 6:10

kunni na já wu tɔɔyɔ je. Yee be pu wa fɛɛfɛɛ, ga yee beeri be we de!»

11 Kalaapire le li bi da ba Yesu le kenɛ ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye fɛɛfɛɛ we.

12 Ba Yesu ya pu tɔɔyɔ yi je xɔ we, na wu fadegbɔhɔ ki lɔ le, na she diin wu tatɛngɛ ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kari ce ya?»

13 Yee wa ne pyi: «Wù Karamɔgɔ» kelee «Wù Kafɔɔ.» L'a saha, bani wee ne ne.

14 Ayiwa, ne wemu wu ne yee Karamɔgɔ ni yee Kafɔɔ ge, ne bi yee tɔɔyɔ je, wee tuun wu ni yee be ya yaa na yiyɛ tɔɔyɔ jii lee jegana li na.

15 Ne le pye na she yee na. Ne li pye pyegana lemu na ge, yi be di da li pyi yiyɛ na lee pyegana li na.

16 Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pele wu nuɔɔfɔɔ na we; tudunmɔ be di ya pele wu tunvɔɔ na we.

17 Yi wa li naha ce nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

18 «Di wa ta na yi beeri kaa pyi-i de, ne piimu shɔnri ge, ne w'a pee ce. Ga Kile tudunmɔ p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee nɔ bu fa na: «Wemu wu wa li ni ne ni ge, wee w'a ne pye wu pen.»*

19 N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ li ba ba bye, y'i li ce na: «Ne ne wemu ne ge.»

20 Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ne tudunmɔ wa beeri co na nɔ ge, neye pyaa m'a co na nɔ; wemu di bu ne co na nɔ, we w'a ne tun ge, weefɔɔ m'a co na nɔ.»

Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nahayaha

(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)

21 Ba Yesu ya yee jo xɔ we, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi fiinne jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le kenɛ ni yee ni.»

22 Ba w'a yee jo we, a wu kalaapiire t'i ganha na puyɛ wii, pu ya ce shen nigin weke kaa w'a byi pu ni we.

23 Yesu kalaapire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sozi wu na.

24 A Simɔ Pyɛeri di kenɛ ka lee kalaapire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na.

25 A wee di wu naha neri Yesu yiri, na fulu wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee ne weke we?»

26 A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we ninɛ di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lɔ na wu ninɛ na kan Simɔ Isikariyɔti ja Zhudasi mu.

27 Buuri w'a kan ye Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.»

28 Ga sipyii piimu beeri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya ce pu ni leke na w'a yee jo ni Zhudasi ni we.

29 Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu she yanmuyɔ ya shɔ, wu ba Nuwuuro Kalene li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu she funmɔ fɛɛ pii kan.

30 Ba Zhudasi ya buuri wu li ye we, na yiri foro kpeengɛ ki na. Lee bi piige ki ta k'a wɔ.

Yesu ya nɔmɛɛ nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

31 Ayiwa ba Zhuda Isikariyɔti ya foro we, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu beeri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefɛɛɛ ti ce. Wee w'a da ba sipyii pu beeri pye p'a Kile be wo sefɛɛɛ ti ce. [

32 Ba ni wee na ba sipyii beeri pye p'a Kile wo sefɛɛɛ ti ce,] Kile ye pyaa be na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefɛɛɛ ti ce, lee w'a da mɔ l'i bye we.

33 Na nagoo, n'a da já gori yaha ni yee ni di mɔ nige we. Yee na ba ne xuu shaa, ga ne yemu jo Yawutuu nuɔɔfɛɛ pu mu ge, yee ninuyɔ n'a da jo yi be mu jo ne na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da já zhe wà we.

* 13:18 Zaburuu 41:9

³⁴ Lee wuu na jomεε nivonɔ n'a da jo yi mu, yi taan yiyε mu. Yee ya taan nε mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiyε mu lee taangana li na.

³⁵ Taanηεεεε bu bye yee tε ni, sipyii bεeri na ba li cε lee na na yee ηε nε wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyεeri na ba foro wee kaa t̄aan

(Macao 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ A Simɔ Pyεeri di Yesu yege na: «Wù Kafɔɔ, wee tuun wu ni mu di wa se mii wε.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni nε se ge, mu wa da já binne zhe wà ni nε ni nime wε; ga caŋa ka wa ma, ma na ba she nε yíri.»

³⁷ A Pyεeri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, jaha na nε da já binne ni mu ni-i wε? Ali nε na zɔɔ na na munaa li kan, na xhu bε mu wuu na.»

³⁸ A Yesu di wu pye: «Can na mu na zɔɔ na ma munaa li kan, na xhu nε wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mεε su ge, mu na ba foro nε kaa t̄aan t̄ɔɔɔii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu ηε koo le na se Kile yíri

¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyɔ ganha bu da ben wε. Y'a daa Kile na, yi da daa nε bε na.

² Tatiinyε niηehεyε yi wa nε To Kile mu, yee da bye yi ηε can wε, nε bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinyε yàa yi mu wε.

³ Nε ba she tatiinyε yi yàa xɔ tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lɔ, nε wa xuu wemu ni ge, kɔnhɔ yi bε di she bye wà.

⁴ Xuu wemu ni nε w'a gaanji ge, yee wa lee koo li cε xɔ.»

⁵ A Tomasi di wu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu wemu ni mu wa se ge, wèe ya wee xuu wuyε pyaa cε wε, wèe na bye dii na lee koo li cε wε?»

⁶ A Yesu di wu pye: «Nε wu ηε koo le, ni can we, ni ηii sicuumɔ fɔɔ we. Sipyaa sipya wu ηε wu ya toro nε yiri wε ge, weefɔɔ da nɔ To Kile na wε.

⁷ Yee bi ta yee ya nε cε, yee na ba nε To Kile wu bε cε; yee d'a wu cε xɔ nime do, na wu ηa bε.»

⁸ A Filipe di wu pye: «Wù Kafɔɔ, To Kile wu she wù na, lee na wèe yaa.»

⁹ A Yesu di wu pye: «Filipe, nijaa shi kaa ya nε yaha ni yee ni shiizhan wε, mu di sanha nε cε-ε ya Filipe? Sipya wemu w'a nε ηa ge, To Kile w'a ηa. Mu di yu dii na nε wu To Kile she yi na wε?

¹⁰ Wee tuun wu ni mu ya dà li na na nε wu ηε ni To Kile ni nigin; To Kile bε di ηε ni nε ni nigin wε gε? Jomɔ pe nε yu mε yee mu ge, nε pu taa nayε ni wε; ga nε To Kile we wu wa ni nε ni ge, wee w'a wu ηidaan keree pyi.

¹¹ Yi dà na na! Nε ni na To wu bεeri wu ηε nigin; nε To wu bε ni nε ni, wèe bεeri pu ηε nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa wε, kapyegee kiimu n'a byi yi ηii na ge, yi dà na na kee wuu na.

¹² Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu dà nε na, keree kiimu bεeri nε byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi bε kiimu ya pεlε nε wogoo ki na ge, bani nε wa gaanji na To Kile wu yíri.

¹³ Yi ba yaaga tuugo bεeri ηεeri Kile mu wee tuun wu ni nε mεge na, nε na kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kile wu wo sefεεε ti she.

¹⁴ Yi bu yaaga tuugo bεeri ηεeri nε mεge na, nε na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fεfεεε Munaa jomεε lɔ n'a daa fεε pu mu

¹⁵ «Nε bu da nε kaa ya dan yi ni can can na, nε jomεhεε kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro ηaari.

¹⁶ Nε na ba na To Kile wu ηεeri wu Tεγεvɔɔ watii kan yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni gbee.

¹⁷ Wee ηε Fεfεεε Munaa lemu l'a Kile wo can wu sheε sipyii pu na ge. Kɔɔ ke sipyii wa da já wee ta wε, bani pu wa wu ηaa wε, p'i wa wu cε bε wε. Ga yee kunni d'a wu cε, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔlɔɔ pu na.

¹⁸ N'a da ga yi yaha ba cirimεε ηε wε. Nε na ba she guri ba yi mu sanha.

19 J̄eri bu bye ke koṅṅ ke sipyii na wii v̄ṅṅ n̄e ni. Ga yee kunni na ba n̄e ja, bani n̄e j̄e j̄iif̄eere ni, lee wuu na yee b̄e na ba bye j̄iif̄eere ni.

20 Kee caṅa ki ba n̄ṅ, yee na ba li c̄e na n̄e ni na To wu ni, na w̄e b̄eeri pu j̄e nigin; yee ni n̄e b̄e di j̄e nigin, n̄e b̄e ni yee b̄eeri b̄e di j̄e nigin.

21 Sipya wemu ba n̄e jom̄ṅ nuri na pu koro jaari, weef̄ṅṅ ni n̄e kaa ya dan can can na. N̄e kaa ba dan sipya wemu ni, weef̄ṅṅ kaa na da dan To Kile b̄e ni; wu kaa na da dan n̄e b̄e ni, n̄e na ganha na n̄a ȳe shee wu na.»

22 Yesu kalaapire la b̄e m̄e ḡe ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariȳoti wa nigin w̄e.) A wee di wu yege na: «W̄u Kaf̄ṅṅ, jaaha na mu di da ba maȳe she w̄e na, mu di da maȳe she koṅṅ ki sipyii pusamaa na-ε w̄e?»

23 A Yesu di wu pye: «N̄e ba dan sipya wemu ni, jom̄ṅ pemu n̄e jo ge, wuf̄ṅṅ na da pee koro jaari. Lee funṅṅ ni, weef̄ṅṅ na da dan n̄e To Kile b̄e ni. N̄e ni na To Kile na ba ba weef̄ṅṅ mu na ba bye ni wu ni.

24 N̄e bu bye n̄e ya dan sipya wemu ni w̄e, wee da da n̄e jom̄ṅ pu b̄e koro jaari w̄e. Jom̄ṅ pe n̄e di wa yu yee mu ge, pee ya foro n̄e ȳe pyaa ni w̄e, ga n̄e tunv̄ṅṅ To Kile ni p̄'a ȳiri.

25 «Na n̄e yaha ni yee ni shiizhan nime, n̄e ye b̄eeri jo yee mu.

26 To Kile na ba F̄ef̄eere Munaa lemu kan yee mu n̄e m̄e ḡe na l̄'i bye yee T̄e ḡe v̄ṅṅ ge, lee na ba yee kalaa keree b̄eeri ni. N̄e keree kiimu b̄eeri jo yee mu ge, li na ba yi funȳṅṅ tirige kee b̄eeri na.

27 N̄'a da loṅine kan yi mu. Loṅine le li wa n̄e ni ge, lee tuugo n̄'a da ba gan yi mu. Ga n̄'a da li kan ke koṅṅ ke wuu li kangana na w̄e. Yi ganha bu fyaara yaha yi z̄ṅṅ pu na w̄e, yi ganha bu yi hakilee pu b̄e yirige w̄e.

28 N̄e yi jo x̄ṅ yi mu jo: «N̄e gaani, ga n̄'a da z̄he guri ba yi mu sanha.» N̄e bu da n̄e na dan yee ni, n̄e na se To Kile ȳiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya p̄e le n̄e na.

29 Ayiwa, n̄e kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa n̄ṅ ge,

k̄onh̄ṅ ki pyeduun ba n̄ṅ, ȳ'i d̄a na jom̄ṅ pu na.

30 N̄'a da j̄a jo di m̄ṅ nige ni yi ni w̄e, bani ke koṅṅ ke wo j̄unṅṅṅ wu w̄'a ma. Wu se wa n̄e na kaa la shishiin na w̄e.

31 Ga koṅṅ sipyii b̄eeri ya yaa pu li c̄e na n̄e To Kile ya dan n̄e ni, keree kii w̄'a yu n̄e mu ge, n̄e di kee b̄e pyi.» Ba Yesu ya yee jo x̄ṅ w̄e, na jo: «Yi ȳiri w̄u da se, w̄u laha naha!»

15

Yesu j̄e ezezen tige can can wogo

1 Ayiwa Yesu ya jo na: «N̄e j̄e ezezen tige can can wogo, n̄e To Kile di j̄e ki faapyev̄ṅṅ.

2 Geṅe b̄eeri k̄'a foro n̄e na, k̄'i ya nagoo pyi w̄e, wu na kee k̄on. Ga geṅe b̄eeri k̄'a foro n̄e na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, k̄onh̄ṅ ki da nagoo niṅeh̄em̄e pyi na toro taashiine li t̄aan.

3 N̄e kalaa wemu kan na x̄ṅ yee mu ge, wee kalaa w̄'a yee pye f̄e f̄e e.

4 Yi kori yaha n̄e wo kariṅe ḡe ki ni, n̄e b̄e na gori yaha ni yi ni kariṅe ḡe ni. Ba ezezen geṅe j̄e m̄e w̄e, ki da j̄a nagoo pye kiȳe mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na w̄e, mu yee b̄e j̄e. Yee bye yee di ya kori yaha n̄e wo kariṅe ḡe ki ni w̄e, yee da j̄a nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni w̄e.

5 «N̄e wu j̄e ezezen tige ke, yee di j̄e geye ye. Sipya wemu w̄'a kori yaha n̄e wo kariṅe ḡe ki ni, a n̄e b̄e di gori yaha kariṅe ḡe ni ni wuf̄ṅṅ ni ge, weef̄ṅṅ wu da j̄a nagoo niṅeh̄em̄e pye. Bani n̄e bye n̄e j̄e ni yee ni w̄e, yee da j̄a yafin b̄e pye Kile mu w̄e.

6 Sipya wemu bu bye wu ya s̄ṅṅ na gori yaha n̄e wo kariṅe ḡe ki ni w̄e, wee na ba w̄a k̄peenge na. Wu na ba bye ba ezezen geṅe j̄e w̄e, p̄'a kemu k̄on na laha tige ki na ge, k̄'a waha. Yee gewaye yi na ba binne na yi le na ni, ȳ'a sogi.

7 Yi bu gori yaha n̄e wo kariṅe ḡe ki ni, a n̄e jom̄ṅ b̄e di gori yaha yi funȳṅṅ ni, yaaga b̄eeri kaa li j̄e yi na ge, yi ki j̄eeri, kee na gan yi mu.

8 Yee bu nagoo nijehemee pye, lee l'a li shee na yee je ne wo kalaapiire, lee shiin l'i wa Kile mege pele.

9 Ne taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninuno na yee be ya taan ne mu. Lee na nime, yi kori yaha ne wo taanjege ki ni.

10 Yi ba ne wo jomεεjogoo ki coni, yi na ba gori yaha ne wo taanjege ki ni. Ba ne ya na To Kile wo jomεεjogoo ki koro jaari, na gori yaha wu wo taanjege ki be ni we.

11 «Ne kii keree kii beeri jo yee mu, kōnhō ne wo fundanga ki já pye yi ni, kōnhō yi wo fundanga ki jō di fa.

12 Nōmεε le n'a da jo yi mu ge, lee li wa me. Yee ya taan ne mu taangana lemu na ge, yi taan yiyε mu lee taangana li na.

13 Na ma munaa kan na xhu ma naniineε wuu na, taanjege ka shishiin ya pele kee na we.

14 Keree kiimu ne yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a jeri na naniineε.

15 Ne da da yee pyi nige kapyebyii we, bani kapyebye ya wu jūjōfōō kapyege beeri ceni we. Ga ne yee pye na naniineε, bani kaa lemu beeri ne ta na To Kile mu ge, ne yee kalaa kee beeri ni.

16 Yi ganha ba giin na yee pu wa ne jaha bulo we de! Ga ne wu wa yee jaha bulo, na yee pye na tudunmōō. Y'a kapyege nizaana pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; kōnhō yi ba yaaga beeri jeri To Kile mu ne mege na, wu kee kan yi mu.

17 Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa me jo yi taan ni yiyε ni.

Konjō sipyii na ba n'a daa fεε pu kō

18 «Konjō sipyii bu yi kō, y'a yaa yi fenhe li ce na ne konjō ya fenhe kō yee jaha na.

19 Yee da bi bye ni konjō ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan konjō ke ni, bani yee bi da bye konjō wuu. Ga yee je ke konjō ke wuu we, bani ne yee jaha bulo, na yee ninε wolo ke konjō

ke ni. Lee wuu na konjō k'a tōnbεenre shan yee na.

20 Ne fenhe jomō pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiyε funyō ni na jo: «Kapyebye ya pele wu jūjōfōō na we.» Pu bi ta p'a ne kanha, pu na ba yee be kanha mu. Pu bi ta p'a ne jomō pu co, pu na ba yee be wo jomō pu co.

21 Ga pu na ba kee keree ki beeri pye yee na ne wuu na, bani wemu w'a ne tun ge, pu ya wee ce we.

22 Ne da bye ne pa na ba jo ni pu ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime, kani tagana wa pu mu pu jurumu wu na we.

23 Sipya wemu bu ne kō, ne To Kile wu be ma w'a kō.

24 Kakanhāna kii ki je sipya wa shishiin sanha ki pye ja-ε ge, ne da bye ne kee pye pu ninε ni we, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na we. Ga nime kunni p'a kee beeri ja pu jii na, na nōhō ne ni na To Kile wu kō.

25 Ga kee beeri ya pye mu, kōnhō yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee jō di fa na:

«P'a na kō tawaga ni.»*

26 «Ayiwa, Tεεvōō we n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee je Fεfεεε Munaa, lemu l'a can wu sheε sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba ne kaa yu.

27 Yi be di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani ne ni yee pu bye shiizhan fo ne keree ki jō kōnduun wu ni.

16

Fεfεεε Munaa li na ba lemu pyi ge

1 «Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kōnhō kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni we.

2 Pu na ba yi ninε kōōn na wo Kile-peeεεε piyεyε sipyii ni. Cana ka yεε wa ma, wa ba yee wa gbo, wufōō na wuyε ta na pεεεε kaa wee ya pye Kile mu.

3 Pu na ba kee keree ki beeri pyi yi na, bani pu ya ne To Kile ce we, p'i wa neyε pyaa ki be ce we.

* 15:25 Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

4 Nε kii keree kii bεeri yu yi mu, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, yi funyɔ di do li na na nε ki bεeri jo toro yi mu.

«Nε ta ye nah̄a jo yee mu fo taashiinε li ni wε, bani nεyε pyaa ki bi bye ni yee ni.

5 Ga we w'a nε tun ge, wee yiri n'a da guri da gaan̄i nimε; sipya bε di wa ta yee ni na nε pye: «Mii m'a se wε?»

6 Nε pe jomɔ pe jo yee mu ge, lee l'a yee nah̄aya pye y'a tanha.

7 Ga lee bε na can n'a yu mε yi mu, nε na kari, lee l'a pɔrɔ yee mu, bani nε bu bye nε ya kari wε, Tεgεvɔɔ wu da ba yee mu wε. Ga nε bu gari nε na zhe wu tun ba yi mu.

8 Ga wee Tεgεvɔɔ wu ba ba, wu na ba li she kon̄ɔ sipyii na, na puyε pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puyε faanna Kile wo tiimε pu keree shizhaa na, na puyε faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na.

9 Puyε pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya d̄a nε na wε.

10 Puyε pu wa faanna Kile wo tiimε keree ki shizhaa na, bani nε gaan̄i na To Kile yiri; lee funyɔ ni yi wa da ba na na nige wε.

11 Puyε pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kɔn xɔ ke kon̄ɔ ke wo juɲɔfɔɔ wu na.

12 «Keree niɲeh̄εɲεε wa nε mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu j̄a kee nah̄a cε nimε.

13 Can Munaa lemu l'a can wu shεε ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi nah̄a co, na can wu bεeri shεε yi na. Bani jomɔ pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liyε pyaa wo sefεεε ni wε. Ga jomɔ pemu l'a da ba nuri Kile jɔ na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree niban̄aa bε yu yi mu.

14 Li na ba nε mεgε ki pεε, bani jomɔ pe pu wa nε mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu.

15 Yaaga tuugo bεeri ki j̄ε To Kile mu ge, yee bεeri j̄ε nε woyo. Lee wuu na nε yu jo Kile Munaa l'a da ba nε wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba j̄eri fundanga kaa

16 Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «J̄eri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni; ga j̄eri wa bε bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.»

17 Ba Yesu ya yee jo wε, a wu kalaapiire ta di ganha na puyε yegee na: «Aa, ye w'a jo mε ge, yee kɔri di wa dii wε? W'a jo na: «J̄eri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga j̄eri wa bε bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» Na jo sanha na: «Nε gaan̄i To Kile yiri.»

18 Wee «J̄eri» we kaa w'a yu ge, wee kɔri j̄ε dii wε? Ye w'a yu ge, w̄ε kunni ya yee ja wε.»

19 A Yesu di li cε na kalaapiire ti funyɔ ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Nε yee pye jo: «J̄eri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga j̄eri wa bε bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja ge,» pee jomɔ pe na bε yee wa yiyε yegee wε?»

20 Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mεhεε su xuuni, na tataara jomɔ yu; lee di ke kon̄ɔ ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee nah̄aya na ba danha, ga yi natanh̄aa ki na ba j̄eri yi mu fundanga.

21 Cee yacεε bu yiri, wu nah̄a ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma nɔ. Ga wu bu digi xɔ, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo j̄εnaa wo fundanga funyɔ ni, wu funyɔ na wɔ wu kanhama pu bεeri na.

22 Mu li wa yee bε mu, yee nah̄aya kunni wa tanha nimε. Ga nε na ba guri yee ja sanha, yee zɔlɔɔ pu na j̄i fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da j̄a ba kee shɔ yi na wε.

23 Kee can̄a ki ba jo k'a nɔ ge, yee wa da nε yege nige kaa la shishiin na wε. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo bεeri y'a da ba j̄εri To Kile mu nε mεgε na ge, wu na kee kan yi mu.

24 Ali nimε bε ni yee sanha yaaga j̄εri To Kile mu nε mεgε na wε. Y'a Kile j̄εri, wu na da yi kaan, kɔnhɔ yi fundanga ki j̄ɔ di fa.»

Yesu ya se ta na xɔ ke kon̄ɔ ke na

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, ne kunni wa kafila talenje taga yee kalaa kii keree kii beeri ni. Ga cana ka na ba no, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talenje ni we; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinne da yu yi mu.

²⁶ Kee cana ki ba no, yi na ba yi jidaan jeri To Kile mu ne mege na. Nunjo wa da ba bye lee na kanna ne wu na pa To Kile jeri yee mu, wu na yee wo jerege ki co we.

²⁷ Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani ne be ya dan yee ni, yee d'a noho da be li na na Kile ni ne foro.

²⁸ Can wu je wii To Kile yiri ne yiri na pa konjo puga; nime n'a da voro konjo puga di guri da se To Kile yiri.»

²⁹ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinne na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talenje we.

³⁰ Nime kunni, w'a li ce na m'a keree beeri ce, yegeye yemu be yi da ba bye mu na ge, mu ya yee be ce na ta pu sanha yi pye mu na we. Lee na wee ya da li na na Kile ni mu ya foro.»

³¹ A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa ne na nime ge?»

³² Ayiwa, cana ka wa ma, k'a no xo be, yee beeri na ba baa jaaga na ne ye nigin yaha wa, wa beeri w'a ganha na gaani wu kaban. Ga ne wa da ba bye na ye nigin we de, bani na To Kile wu wa ni na ni.

³³ Ne kii keree kii beeri jo yi mu, kano y'i lojine ta ne wo karijenge ki ni. Kanhama nigbo na ba no yi na ke konjo ke na, ga yi la le yie ni! Ne kunni ya se ta na xo konjo na.»

17

Yesu ya Kile jeri wuy pyaa ki mu

¹ Ba Yesu ya yee jo mu we, na wu nunjo yirige fugba we ni na Kile jeri na: «To Kile, tuun w'a no nime. Penge taha ma Ja wu na, kano ma Ja wu be di peng taha ma na.

² Bani m'a sefere kan wu mu, na wu tene konjo ke sipyii pu beeri nunjo ni, sipyii piimu beeri m'a yiri pa wu mu ge, kano wu ni sicuumo nixhobaama kan pee mu.

³ Ni sicuumo nixhobaama pe, pee je na mu Kile ce, mu wemu wu je nigin pe na je can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be ce.

⁴ Ne mu pele jine ki na; kapyenge kii ma bi kan na mu di bye ge, ne kee beeri pye na ki no fa.

⁵ Nooro taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nooro we wu bi fenhe pye ne na na konjo ta ki sanha no kon we ge, wee nooro we taha na na.»

Yesu ya Kile jeri wu kalaapiire ti mu

⁶ «Sipyii piimu m'a lo konjo sipyii pu ni na kan ne mu ge, ne mu kaa jo pu mu, kano p'i ma ce. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan ne mu. A pu be di soo na ma jom pu co.

⁷ Nime kunni, p'a li ce na lemu beeri mu ya kan ne mu ge, na lee beeri ya foro muye pyaa ki ni.

⁸ Bani jom pemu mu ya kan ne mu ge, pee jom pe ne kan pu mu, a p'i soo pu na. P'a li ce can can na na mu ni ne foro, na da be li na na mu w'a ne tun.

⁹ Pee wuu na ne mu jeri. Ne ta na ma jeri konjo ke wo sipyii pii wuu na-e de, ga piimu m'a kan ne mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu je pii.

¹⁰ Yaaga kemu beeri ki je ne wogo ge, mu wogo ki je kii, yaaga kemu beeri ki je mu be wogo ge, ne be wogo ki je kii. Penge ke ki wa ne na ge, Kalaapiire ti t'a kee peng ke shere.

¹¹ Ne na ba foro konjo puga ni, ga pee kunni na gori naha ke konjo ke na. Ne na ba she ma yiri. To Kile, mu wemu wu wa fefee ge, pu mara ma mege ki sefere ti gboro ni, tee sefere temu m'a kan na mu ge; kano p'i binne, p'i bye nigin ba ne ni mu wa nigin me we.

¹² Ne bye ni pu ni konjo na tuun wemu ni ge, ne bi pu mara ni mu wo sefere ti ni, m'a bi tee sefere temu kan ne mu ge. Ne pu beeri mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni we, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kano yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee no di fa ge, fo wee ye.

¹³ «Ga mu yiri n'a da zhe nime. Ne ye beeri yu na na yaha naha sanha konjo

ke na, kónhò fundanga ke ki jε ne ni, ki jɔ na fa ge, kee di bye pu be ni.

¹⁴ Ne mu wo jomɔ pu kan pu mu, a konɔ sipyii di pu kɔ; bani pu jε ke konɔ ke wuu wε, ma na jo ba ne be wa me ne jε ke konɔ ke wo wε.

¹⁵ Di w'a ma jεeri na go ma pu lo yeege ke konɔ puga ke ni wε, ga n'a ma jεeri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na.

¹⁶ Pu jε ke konɔ ke wuu wε, ma na jo ba ne be wa me ne jε ke konɔ ke wo wε.

¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye fεεfεε. Mu wo kafila wu wu jε can we.

¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa konɔ puga ge, lee tungana le na ne be ya pu tun she konɔ ki na.

¹⁹ Ne naye waa yaha fεfεere ni mu mu pee wuu na, kónhò pu be di puye waa yaha p'i bye fεεfεε can wu ni.

Yesu ya Kile jεeri wu n'a daa fεε pu beeri mu

²⁰ «Ne ta na ma jεeri pii ye wuu na-e de, ga piimu be pu da ba dà ne na pu jomɔ pu funɔ ni ge, pee be wuu na n'a ma jεeri,

²¹ kónhò pu beeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jε me ni ne ni, ne be di jε mu ni mu ni wε. P'i binne, p'i bye nigin ni wèe be ni, kónhò konɔ sipyii di dà li na na mu w'a ne tun.

²² Pεεηε ke mu ya kan ne mu ge, kee pεεηε ke ne kan pu be mu, kónhò p'i binne p'i bye nigin ba ne ni mu jε me nigin wε.

²³ Ne pinne ni pee ni na pye nigin, mu be d'a pinne ni ne ni na pye nigin; kónhò pu be di já pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, konɔ sipyii na li ce na mu w'a ne tun, na pee be ya taan mu mu ba ne taan mu mu wε.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan ne mu ge, ne na ba she bye xuu wemu ni ge, na funɔ ki wa pu be di ba she bye wà ni na ni. Nɔɔrɔ we m'a kan na mu ge, kónhò p'i wee nɔɔrɔ we ja, bani ne taan mu mu na ta konɔ sanha nòhò shan wε.

²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge, konɔ ya ta mu ce wε; ga ne kunni d'a mu ce.

Piimu m'a kan ne mu ge, pee be ya li ce na mu w'a ne tun.

²⁶ Ne pu pye p'a mu ce, ne sanha di wa da da pu pyi p'a ma ceni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kónhò kee taan jεεge ke tuugo di já pye pu te ni, ne be di binne bye ni pu ni nigin.»

18

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wε, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔrɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kerεye ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i she jé yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nòhò yaha ge, lee bi wee ta wee be ya yee tiire kerεye yi sanha ce. Bani Yesu bi tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni.

³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔrɔsii ni Kile-pεεηε pugbòhò ki gedii pii pu bye. Saraya jaha shɔɔnrivεε jɔnɔfεε ni Farizheen pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuyɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo be di jε pu mu.

⁴ Keree kiimu beeri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee beeri ce xɔ. A wu fulo pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔgɔ yee di zhaa wε?»

⁵ A p'i jo: «Nazareti sheen Yesu.» A Yesu di pu pye: «Ne wu jε wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nòhò yaha ge, lee bi wee be ta ni pu ni.

⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Ne wu jε wii!» wε, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to jinε na.

⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔgɔ yee di zhaa wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Nazareti sheen Yesu.»

⁸ A Yesu di pu pye: «Go ne yee pye jo ne wu jε wii. Yee bu da yee na ne shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanji.»

⁹ Lee funɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu beeri m'a kan ne mu ge, nigin be ya piin ne mu pu ni wε.»

¹⁰ Lee bi ηmɔpara la ta Simɔ Pyεeri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔnɔfɔgbɔ

wu wo bulo kanige ce niwɛɛ paa laha. Wee kapyebye we mɛge ki bye na Malikusi.

¹¹ A Yesu di Pyɛɛri pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To Kilɛ w'a kanhama pemu gbegele yaha nɛ naha na ge, mu funɔ wa nɛ wu jé pee ni-i gɛ?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wɛ, a sɔrɔsii ni pu wo ηunɔfɔɔ we, ni Yawutuu gɛdii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ.

¹³ A p'i fɛnhɛ shɛ ni wu ni Anɛ mu, wee bye Kayifɛ wo yafena; Kayifɛ di bi bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ we lee yee le.

¹⁴ Wee Kayifɛ wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu ηunɔfɛɛ pu yeri na: «Ta yee ya li ce na jo l'a pɔrɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na wɛ?»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan (Macoo 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaani ni Yesu ni wɛ, a Simɔ Pyɛɛri ni kalaapire la bɛ di daha pu fɛni na gaani. Macɛɛ ki bye lee kalaapire le ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ wu tɛ ni; lee l'a pye kaηunɔ a lee kalaapire l'i jé ni pu ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ wu kaanɔ ki ni.

¹⁶ A Pyɛɛri di ba yere kpɛɛngɛ ki na, kuηɔɔ li ηɔ na. Lee kalaapire lemu l'a pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ wu cɛvɔ ge, a lee di guri foro kpɛɛngɛ ki na. Cee wemu wu bi kuηɔɔ li ηɔ sigɛe ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyɛɛri leɛ kaanɔ ki ni.

¹⁷ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya jin kaanɔ ki ni wɛ, cee we w'a kuηɔɔ li sigɛe ge, a wee di wu pye: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» A Pyɛɛri di wu ηɔ shɔ na: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»

¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔrɔsii p'i na gberɛ na wahani. A Pyɛɛri bɛ di ba yere pu tàan na ganha na wahani.

Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ w'a Yesu yege (Macoo 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu keree na.

²⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ kunni, kpɛɛngɛ na nɛ bi ma yu sipyii pu bɛɛri ηii na. Nɛ bi sipyii pu kalaa Kilɛ-pɛɛɛ piyɛye ye, ni Kilɛ-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni bɛ Yawutuu pu bɛɛri bi ma puyɛ pinne. Nɛ ta na jomɔ pa shishiin jo ηmɔhɔrɔ ni wɛ.

²¹ Naha na ma di na yegee wɛ? Pimu p'a na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii nɛ d'a pu kalaa wɛ. Nɛ yemu jo ge, p'a yi ce can can na.»

²² Ba Yesu ya yee jo wɛ, lee di Kilɛ-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdi wa ta wu tàan. A wee di kadaa ja wu ηibɛge ni, na wu pye: «Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ wu wo ηɔ shɔgana li wa le mu mu ya?»

²³ A Yesu di wu pye: «Nɛ bu da nɛ kafilakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye nɛ jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, naha na ma d'a na kpɔn wɛ?»

²⁴ A Anɛ di pɔrɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha shɛ gan Kayifɛ mu, saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ we.

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tàan sanha (Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛɛri ta sanha na ki tàan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» Ga, a Pyɛɛri di foro wu kaa tàan na jo: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!»

²⁶ Ná wemu wo niwɛɛ Pyɛɛri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa bɛ wu bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ηunɔfɔɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyɛɛri pye: «Wee tuun wu ni, ta nɛye pyaa ya mu ηa ni wu ni shiizhan tiire kɛɛye yi ni wɛ?»

²⁷ Ga, a Pyɛɛri di guri jo sanha na yi ηɛ can wɛ, a xhupoo di mɛɛ su taapile ni.

P'a shɛ ni Yesu ni Pilate mu (Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

28 Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayife kaban, na gari ni wu ni Orome gbafeɛeri wu kaanja ki ni. Lee ya pye nimugunɔ wu na. Yawutuu nunɔfeɛ pu ya ta sɔɔ na je kaanja ki ni we, kɔnhɔ p'i gori yaha feɛfeɛ na be ni pu wo kalɛgeɛ ki ni, kɔnhɔ pu be di ba ja Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li.

29 Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu yiri kpeɛnge ki na, na ba pu yege na: «Lekɛ we na we d'a pye y'i wu jaagi lee na we?»

30 A p'i Pilate pye: «We na we da bye wu je kakuubye we, we bi da ga ba ni wu ni mu mu we.»

31 A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiyɛ pyaa di she kiiri kɔn wu na na be ni yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha we pu sipya wa shishiin gbo we.»

32 Lee ya pye mu, kɔnhɔ Yesu bi jomɔ pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee jo di fa.

33 Wee tuun wu ni a Pilate di guri je gbafeɛeri wu kaanja ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?»

34 A Yesu di Pilate pye: «Muyɛ pyaa k'a ye kɔn mayɛ funjo ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu nii na?»

35 A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na ja Yawutu ge? Muyɛ pyaa shishiin ni saraya jaha shɔnriweɛ nunɔfeɛ, pee p'a pa ni ma ni ne mu, na ne wu kiiri kɔn ma na. Lekɛ ma d'a pye pu na we?»

36 A Yesu di wu pye: «Ne wo saanra ti wa naha ke kojo ke na we. Ne wo saanra ti da bi bye naha ke kojo ke na, ne wo sipyii pu bi da kashɛn nmɔ ne kaa na, kɔnhɔ Yawutuu nunɔfeɛ pu ganha bu ja ne co we. Ga ne wo saanra ti je naha ke kojo ke na we.»

37 A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu je ge?» A Yesu di wu pye: «Mayɛ pyaa ki wa yi yu na saan ne je; can wu je wii. Ga lemu na ne se kojo ke na ge, lee li wa me, na can wu sheɛ sipyii pu na. Sipya wemu funjo ki je wu da jaari can ni ge, wefoɔ wu da da ne jomɔ nuri.»

38 A Pilate di wu pye: «Naha ki je can we?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo (Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo we, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na she pu pye: «Ne mu kunni, ne kaa la shishiin ja we na we na lemu l'a wu kagbuu xo we.»

39 Ayiwa, ma na jo lee wa wu mu kalɛɛ, na jo yee beɛri, ba Nuwuuro ti wo Kalene l'a no we, di ma kasoleme wa yaha yi mu. Lee funjo ni yi la je di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?»

40 A p'i ganha na seɛ na yu: «Ahayi de! ma ganha bu wee yaha we, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

19

Pilate ya sɔɔ li na na pu Yesu gbo (Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

1 Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpon ni susolɔɔ ni.

2 A sɔɔsɔsɔ p'i xhuyo shin na pye saanra judɔnɔ, na lee to wu nunɔ ni. Na saannaa fadegbɔhɔ nijiga ka le wu na.

3 A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

4 A Pilate di guri foro sanha kpeɛnge ki na na she sipyiiire ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpeɛnge ki na, kɔnhɔ y'i li ce na jo ne ta kaa la shishiin ja we na we na lemu l'a wu kagbuu xo we.»

5 A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo judɔnɔ li na je wu na, saannaa fadegbɔhɔ nijiga ki be di je wu na. A Pilate di sipyiiire ti pye: «Ayiwa, na wu we!»

6 Ba saraya jaha shɔnriweɛ nunɔfeɛ ni Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii p'a Yesu ja we, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki pa wu co she gori tige ki na, bani ne kunni wa kaa la shishiin ja we na we na lemu ya wu kagbuu xo we.»

7 A Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ p'i Pilate pye: «Saliya wa wu ɲɛ wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuyɛ yaha na Kile ja wee ɲɛ.»

8 Ba Pilate ya pee jomɔ pu logo wɛ, a wusama di fya.

9 A wu guri jé ni Yesu ni gbafɛnɛɛri wu kaɲa ki ni sanha, na shɛ wu yege na: «Mii mu d'a yiri wɛ?» Ga Yesu ya ta wu ɲɔ shɔ wɛ.

10 A Pilate di Yesu pye: «Go nɛ na m'a fɛhɛ ge? Ta mu ya li cɛ na jo se wa nɛ ni nɛ wu mu yaha wɛ? Se d'a nɔhɔ pye bɛ nɛ ni sanha nɛ wu mu kori tige na wɛ?»

11 A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu ɲɲaa, lee bɛ wɛ muyɛ pyaa wo se bi da ga já bye nɛ na kaa la shishiin na wɛ. Lee funɲɔ ni, wemu w'a nɛ co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a ɲɛhɛ mu wo wu na.»

12 Ba Yesu ya yee jo wɛ, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuyɛ pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na sɛɛ na yu: «Ma bu sii we ná we yaha, ma ɲɛ nige Oromɛ saanna ɲuŋɔfɔɔ Sezari ɲɲii wɛ. Sipyaa sipya w'a jo na saan wee ɲɛ ge, weefɔɔ ya ɲɛri Oromɛ saanna ɲuŋɔfɔɔ wu pɛn.»

13 Ba Pilate ya yee logo wɛ, na Yesu yeege sanha kpɛɛngɛ ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nɔhɔdaan wu ni ni kagereye ni kaɲa ki ni. Wee xuu wu mɛge ki bye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikɔɔn koro li ni wee tuun wu ni.

14 Kee caɲa ki ɲimuguro ti bi da bye Yawutuu wo ɲuwuuro ti wo Kalenɛ le. Na caɲa ki ta k'a nɔ ɲɲɛ niɲɛ ni, a Pilate di Yawutuu ɲuŋɔfɛɛ pu pye: «Yi saan wu we.»

15 A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Nɛ wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i wu pye: «Saan watii ɲɛ nige wèe mu Oromɛ saanna ɲuŋɔfɔɔ Sezari kadugo na wɛ.»

16 Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu ɲɔ yaha pu mu, na pu shɛ wu kori tige na.

*P'a shɛ Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)*

A sɔɔrsii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni,

17 na wuyɛ pyaa wo korikoritige ki taha wu ɲuŋɔ ni. A p'i ganha na gaanɲi xuu wà ni, wee mɛge ɲɛ na: «Nugɔɔɔɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.»

18 A p'i shɛ wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa bɛ pinne kori ni wu ni. Wa ɲɛ wu kanige cɛ; wa ɲɛ wu kamɛnɛ cɛ. A Yesu yɛ pyaa di bye pu niɲɛ ni.

19 A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔɔɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu ɲuŋɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARÉTI SHÉEN YESU, YAWUTUU
WO SAAN WÉ.

20 Yawutuu ɲɲɛhɛmɛɛ pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na wɛ. Pee kama pu bɛ di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Oromɛ shɛɛn jomɔ pu ni, na pu ka Girɛkii jomɔ pu bɛ ni.

21 Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuŋɔfɛɛ p'i shɛ Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na Yawutuu saan wɛ,» ga mu bi yaa mu yi ka na: «We ná we ya jo na Yawutuu saan wee ɲɛ.»

22 A Pilate di pu pye: «Nɛ yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

23 Ayiwa, ba sɔɔrsii p'a Yesu kori xɔ tige ki na wɛ, na wu fàya yi shan tahaa shishɛɛɛ, wa bɛɛri w'a taa la lɔ. A p'i wu fadegbɔhɔ ki bɛ lɔ, kee fadegbɔhɔ ke di bye fàɲa nigin, joomɔ baa. Na lɔ fugba wu na, na digi nɔhɔdaan, tajɔɔɔɔ bye ki na xuu wa shishiin ni wɛ.

24 A sɔɔrsii p'i puyɛ pye: «Wù ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki shɛngi wɛ, wù kagaanshaan pye ki na, ki na nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wù wee cɛ.» Ba lee ya pye mu wɛ, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee ɲɔ di fa na:

* 19:24 Zaburuu 22:19

«P'a na fàya yi taa taa puyε na, na kagaanshaan pye na fadegbohō ki wuu na.»*

Lee sārōsīi p'a pye.

25 Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshō, ni Kilopasi shō Mariyama, ni Magadala shēen Mariyama yε ta pee ya yere Yesu korikoritige ki tāan.

26 Ba Yesu ya wu nu wu ja wε, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee bε ja nufōō wu tāan wε, a wu wu nu wu pye: «Nufōō we, ma ja wu we.»

27 Lee kadugo na a wu lee kalaapire li bε pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caja ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(Macoo 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Lee kadugo na ba Yesu ya li cε na keree ki bεeri jō ya fani fo na pa nō we tuun we na wε, a wu jo: «Waga ki wa nε na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kōnhō yee bε jō di fa.

29 Lee bi shōō la ta wà lee ya ji vinegiri na. A p'i yoro ta lō fyenmi wee vinegiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu jō na. Tige kemu wo geje k'a bye kagaanga ki ge, kee mege ki jε na «Izopu.»

30 Ba w'a tee yoro ti sōn sōn wε, na jo: «Keree ki bεeri jō ya fa nimε.» Ba w'a yee jo wε, na wu jūnjō sogi, na wu munaa li kan Kile mu.

Sārōsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

31 Ayiwa, kee caja ki bye Yawutuu wo cadεengε ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu jūnjōfεε pu funjō bye pee pu cadεengε ki ta wà wε. Bani kee cadεengε ki bi kiyε waa cadεenyε yi saya na. Lee wuu na p'a shε Pilate jεeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i shε pee tōyōō kegi kegi p'i xhu tōvuyo na, kōnhō p'i pu tirige laha tiye yi na.

32 A sārōsīi p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a

p'i shε nō na nizhiime wu tōyōō kegi kegi, na jeri shuun wo wu yiri, na wee bε tōyōō kegi kegi.

33 Ba p'a nō Yesu na wε, na wee ta wee ya xu xō, na bye pu ya wee wo tōyōō yi kegi kegi wε.

34 Ga, a sārōsi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lōhō di foro tafirige ki ni.

35 Sipyia wemu w'a pe jomō pe paari mε ge, weefōō yε pyaa k'a le ja jii na. Wu jii kanagaa ki bε di jε can. Wuyε pyaa ki bε wa dà li na na wee jii kanagaa ki jε can. W'a kii keree kii paari, kōnhō yee bε di dà ki na.

36 Ayiwa, kii keree kii bεeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee jō di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gεgi wε.»*

37 L'a ka sanha xuu wa bε ni Kile Kafila wu ni na:

«Sipyia wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»*

Yesu legana faja ni

(Macoo 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56)

38 Lee kadugo na a Arimate shēen Yusufu di shε Pilate jεeri na wu sōō pee mu, p'i shε Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di sōō pu mu. Yusufu bε bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo jii fyaara ti bi wu pye wu na ηmōhōni. A wu gari na shε Yesu nixhugo ki tirige.

39 Ayiwa, Nikodemu wemu wu bi shε Yesu yiri caja ka piige ge, a wee bε di ba ni nudanga yaηmuyōō tēhεε shuun wa ni, na yi suri yiyε ni. Nigin wa mege jε na Izopu, nigin wusama mege di jε na alowesi. Yi bεeri bi yaa yi kiloo kēlēε taanri (30) xō.

40 A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lō, na nudanga yaηmuyōō yi le fatōjō ka ni, na kee migile wu na, na bε ni Yawutuu pu wo xuu legana li ni.

* 19:36 Zaburuu 34:21, Ekizode 12:46, Nōburuu 9:12

* 19:37 Zakari 12:10

41 Tiire tɛgɛ ka bye wà kee bi lii Yesu takorogo ki na wɛ. Faɲa ka nidugiya-haɲa di bye kee tɛgɛ ki wo faaya yi ni, sipya bi sanha le ɲa kee ni wɛ.

42 Ba ma na jo kee caɲa ki bye Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ ki cadanga ge, a p'i fyaala shɛ Yesu le kee faɲa ki ni, bani faɲa ki bɛ bi lii wɛ.

20

Yesu ya ɲɛ na foro xu ni
(Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12)

1 Ayiwa, Dimazhi wu ɲisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛɛngɛ ta ki sanha wo wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama di gari faɲa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologolo taga faɲa ki ɲɔ tɔ ge, a wu shɛ kee ta k'a laha faɲa ki ɲɔ na.

2 Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyɛɛri ni lee yiri, na shɛ pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faɲa ki ni, wɛɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ!»

3 Ba Pyɛɛri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i foro, na gari faɲa ki na.

4 Pu shuun wu bɛɛri wu bi fe na gaanɲi faɲa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔrɔ di wɛri Pyɛɛri na, a lee di baa toro Pyɛɛri tɔan, na shɛ nɔ wu ɲaha na faɲa ki na.

5 Ba wee ya nɔ faɲa ki na wɛ, na jaari wii ki funɲɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ɲa wà ɲiɲɛ ki na. Ga wu kunni di ya jé faɲa ki ni wɛ.

6 A ɲɛri di bye, a Simɔ Pyɛɛri di nɔ. Ba wee ya nɔ wɛ, na jé faɲa ki ni, na faviire ti ɲa wà ɲiɲɛ ki na.

7 fàɲa kemu ki bi taga Yesu ɲuɲɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki ye xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni wɛ.

8 Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fɛnhɛ nɔ faɲa ki na ɲaha na ge, a lee bɛ di na jé faɲa ki ni. A wee bɛ di li ɲa mu, na dà li na na Yesu ya ɲɛ.

9 Jomɔ pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na ɲɛ na foro xu ni ge, kalaapire ti bi sanha pee cɛ ta wɛ.

10 Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuyɛ shɛ Magadala shɛɛn Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

11 Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a shɛ yere faɲa ki ɲɔ na, na ganha na mɛɛ suu. A wu mɛsuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni.

12 Na mɛlɛkɛɛ shuun wa ɲa wà, faviire di ɲɛ pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲɛ ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye ɲuɲɔ ke xuu we ni, wusama di ɲɛ tɔɔyɔ ye xuu we ni.

13 A pee mɛlɛkɛɛ p'i Mariyama pye: «Cee we, ɲaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ?» A wu jo: «Nɛ Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, nɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ.»

14 Ba w'a pee jomɔ pu yu wɛ, na ba ɲmahana ɲɛri, na Yesu niyerege ɲa wà; ga wu bi ta li cɛ na jo Yesu wu ɲɛ wii wɛ.

15 A Yesu di wu yege na: «Cee we, ɲaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ? Jɔgɔ mu di wa zhaa wɛ?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tɛgɛ ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha shɛ na na di shɛ wu lɔ da gaanɲi.»

16 A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ɲmahana ɲɛri wu yiri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kɔri ɲɛ «Karamɔgɔ.»)

17 A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na wɛ, bani nɛ sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu yiri wɛ. Shɛ yi jo na cebooloo pu mu na nɛ w'a duri na gaanɲi na To wu yiri, yee bɛ wo To we; wee wemu wu ɲɛ nɛ Kile, na ɲɛ yee bɛ wo Kile ge.»

18 A Magadala shɛɛn Mariyama di shɛ kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ɲa. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire ti na

(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

19 Wee Dimazhi wuyɛ pyaa yakonɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyɛ na Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu ɲi fyaara wuu na. A

kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ja w'a yere pu niɛ ni. A wu pu pye: «Kile wu janiɛ kan yi mu.»

²⁰ Ba w'a yee jo we, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ja we, a pu funyo di sii taan xuuni.

²¹ A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu janiɛ kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na ne be w'a da yi tun.»

²² Ba w'a yee jo we, na jo kafεεge fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fεfεre Muna li shɔ.

²³ Yi bu sipya beeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu we, weefɔ wo jurumu wu da yafa wu mu we.»

Yesu ya wuyε she Tomasi na

²⁴ Yesu ya wuyε she wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapiire lemu mege ki je na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «Ŋmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa we.

²⁵ A Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ja!» A Tomasi di pu pye: «Ne kunni bye ne tɔɔɔ ti fe pu ja wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔɔ te wɔ fe pu na, na na keɲε be taha ŋmaga ki wo fe pu be na wu kabanugo ki na we, ne da ga dà yi na bada we.»

²⁶ Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiyε pinne sanha puga ki ni. Tomasi be di bi bye ni pu ni kee caɲa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ja puyε niɛ ni. A wu pu pye: «Kile wu janiɛ kan yi mu.»

²⁷ Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma keɲε ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki be na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.»

²⁸ A Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu je ne Kafɔɔ ni ne Kile!»

²⁹ A Yesu di wu pye: «Mu ya ne ja ge, lee be l'a mu pye mu ya dà ne na we!»

Piimu pu je pu ya ne ja we, na dà ne na ge, pee je duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana juno

³⁰ Yesu ya kakanhanɔa niɲehεɲε kii be pye wu kalaapiire ti jii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni we.

³¹ Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana juno ki wa kɔnhɔ y'i li ce, y'i dà be li na na Yesu wu wa Shɔvɔ we, na wee wu je Kile Ja we. Y'i nɔhɔ jii sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mege ki fanha ni.

21

Yesu ya wuyε she wu kalaapiire gbarashuun na

¹ Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyε she sanha wu kalaapiire ti na Tiberɛyade Gba wu jo na. Le shegana le na w'a wuyε she.

² Simɔ Pyεeri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «Ŋmami» ge, ni Nataneli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beeri na je shiizhan.

³ A Simɔ Pyεeri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wèe be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she je kɔrɔgɔ ka ni, na pu jɔɔ pu jo kɔn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee caɲa ki wo piige ki ni we.

⁴ Nimuguno wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ja gba wu jo na; ga pu bi ta wu ce na jo Yesu wu je wii we.

⁵ A Yesu di pu pye: «Na janiɛ, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu jo shɔ na: «Wèe ya ta yaaga be ta we.»

⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jò wu wá kɔrɔgɔ ki kanige ce wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jò wu wá wà we, fyaa pu jehεɲε keɲε ni, pu ya já jò wu kile yeege lɔhɔ ki ni we.»

⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyεeri pye: «Pyεeri, go Kafɔɔ w'a wii!» Ba Pyεeri ya logo na Kafɔɔ w'a wii we, na wu fadenε lɔ le, bani wu fadenε baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki ni, na ganha na gaanji Yesu feni.

⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu bɛ kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogonɔ ki na wɛ. Pu ni kogonɔ ki bye mɛtɛrɛlɛɛ xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nɔ kogonɔ ki na wɛ, na naganhaa ɲa wà, fyaa d'a taha ki ɲunɔ ni, na buuri bɛ ɲa wà.

¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.»

¹¹ A Simɔ Pyɛɛri di jé kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yeege, na foro ni wu ni kpɛɛngɛ ki na, wu bɛɛri ya sii ɲi fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni kelɛɛ kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu ɲɛhɛɲɛ ni, jɔ wu ya kɔn wɛ.

¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipyaa ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di ɲɛ jɔgɔ wɛ?» Bani pu bɛɛri bi li cɛ na Kafɔɔ wu ɲɛ wii.

¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lɔ kan pu mu, na fyaa pu bɛ lɔ kan pu mu.

¹⁴ Na co fo Yesu ɲɛduun wu na, wu tɔɔɲii taanri wuu l'a pye lere na wuyɛ shɛɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛɛri yegee

¹⁵ Ba p'a li xɔ wɛ, a Yesu di Simɔ Pyɛɛri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa tãan?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi ɲɔ shaa.»

¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tɔɔɲii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki bɛ ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.»

¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni?» A Pyɛɛri ɲaha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɔɲii taanri na: «Ta nɛ kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafɔɔ, mu ya keree bɛɛri cɛ. Muye pyaa k'a li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu ɲɔ shaa!»

¹⁸ A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma lɛvɛɛɛ ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga mayɛ pɔ. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba lɛ, ma na ba ma keye yirige, sipya watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funɲɔ ɲɛ ma shɛ wemu ni wɛ.»

¹⁹ Pyɛɛri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kile mɛgɛ na ge, lee xugana le Yesu ya shɛ ni le kafila talenɛ le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na fɛni!»

Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyɛɛri ya kara wii wɛ, kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee ɲa li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapire le li bi shɛ diin Yesu tãan na pu yaha pu na li caɲa ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ, sipya weke wu wa da ba mu nɔhɔ yaha wɛ?»

²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapire li ɲa wɛ, na jo: «Wù Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta wɛ?»

²² A Yesu di wu pye: «Li ɲɛhɛ daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha ɲiifɛɛɛ na fo di zhɛ nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma nɛ fɛni yɛ sa!»

²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu bɛɛri círi na lee kalaapire le da ga xhu wɛ. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li ɲɛhɛ daan nɛ mu nago kanna wu gori yaha ɲiifɛɛɛ na fo di zhɛ nɛ caguribaɲa pye k'a nɔ, mu ɲaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔgɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe ɲaha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka bɛ. Wɛɛ bɛ ya li cɛ na can wu ɲɛ wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree ɲiɲɛhɛɲɛ kiitiigee bɛ pye. Pu da bi jo p'i kee bɛɛri nigin nigin ka, nɛ giin jo pee Kitabuu pu bɛɛri bi da já jé konɔ puga ni wɛ.

Kapyegee Yesu Tudunmoo pu wo Kapyegee

Jagoo w'a we Kitabu we ka we?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu we, ga Yesu wo n'a daa foo nijeme wu je wii. Luka ye pyaa ya kii keree kii ja, na je be ki pyevve ni, lee na w'a yu toojii nijehene ni «wèe». Luka ya kushengee kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmoo Pali ni, Jozaama pu yere li wuu na, na wu tere wu labye wu na. W'a yiri ni Pali ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo taan na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalemu ni, ni Orome be ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mege ke di je na «Kapyegee» we?

We seme we mege ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmoo pu wo kapyegee, kelee Fefere Munaa li wo kapyegee». Bani wu beeri w'a ni kapyegee na Fefere Munaa ya tudunmoo pu naha co p'a kiimu pye, kono p'i Egilizi wu noho teje kono ke na ge. Na fara lee beeri na, Fefere Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye toojii kelee kaguro (50) na, na naha tii Fefere Munaa li batizeli wu ye na, ni na ni Fefere Munaa li na, ni na naari na be ni li jidaan ni.

Fefere Munaa li wo sefere ti gboro ni tudunmoo p'a bi se naha na, na kakanharaa pyi. Yesu na xu na je, keree kiimu beeri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki naha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana juno

We seme we ya Egilizi wu no kongana yu we mu Zheruzalemu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fee p'a yaa na byi tuun beeri ni, ni xuu beeri ni, nijaa fara jiga na ge, na lee she pu na. Lee li wa me na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu beeri mu, namaa fara ce na, noho piire fara

sipyileye na, naafuu fee fara la baa fee na, fo na she no kono ki tene li beeri na.

Kitabu wu kafila jugbo

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmoo pu keje ni.

Kapyegee 1:12-8:3 Zheruzalemu egilizi we.

Kapyegee 8:4-11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19-13:3 Egilizi w'a pii fo na she no Ancosi kulo li ni shi wusama te ni.

Pali ya nara lemu pye na Kile Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4-15:35 Nara li nizhiine, w'a no lemu ni Zheruzalemu ni ge.

Kapyegee 15:36-18:22 Nara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23-21:16 Nara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17-28:31 P'a Pali co le kaso ni Zheruzalemu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jeri Sezare ni, ni Orome be ni.

Kile ya Fefere Munaa jome lo

¹ Na ceborona Teyofli,

Yesu ya keree kiimu beeri pye, na kalaa wemu beeri kan sipyii pu mu ge; ne kee beeri naha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lo ki no kunduun wu na,

² fo na she no cana kemu na w'a dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shonri na pye wu tudunmoo. Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni we, pee tudunmoo p'a yaa p'a keree kiimu beeri pyi ge, a wu kee beeri naha jo pu mu Fefere Munaa fanha ni.

³ Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro we, a Yesu di ganha na wuye shee wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li shee can na na wu wa jii na ge. Wu bi wuye shee pu na, na pu kalaa Kile wo saanra ti keree ni fo na she no cabyaa kelee shishere (40) na.

⁴ A cana ka di ba no, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalemu

ni wε. Na To w'a lemu wo jomεε lɔ yi mu ge, yi lee sige. Neyε pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo,

⁵ lɔhɔ ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fεfεεε Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnεge yaha, a p'i wu yege na: «Wù Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti tenεvonɔ li tenε?»

⁷ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nε To Kile w'a kii tεεgeε kii gbegele wuyε pyaa wo sefεεε ti funɔɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha cε wε.

⁸ Ga, sefεεε ta t'a da ba digi yee na, Fεfεεε Munaa wo sefεεε. Wee tuun wu ni yee na bye nε wo seεεε, na nε keree yu Zheruzalem ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki be ni, fo na she nɔ konɔ ke kabaya ye bεeri na.»

⁹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ wε, na dugi kari fugba wu ni pu jii na. A jahaɔa ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu jaa nige wε.

¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu tãan.

¹¹ A pee di pu pye: «Galile shεεn, jaha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni wε? Yesu ya yiri yee tãan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ja w'a kari karigana lemu na fugba wu ni wε, mu w'a da ba she guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tεge

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faabobonɔ ki na na ma Zheruzalem ni. Faabobonɔ ke ki wa na Oliviye faabobonɔ ge, kere ni Zheruzalem tε wu jε kilo nigin shishiin.

¹³ Ba p'a nɔ Zheruzalem ni wε, na she jε puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyε pinneε. Pee bye: Pyεeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni

Alife ja Yakuba, ni Simɔ we wu jε Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude.

¹⁴ Pii bεeri bi puyε pinne ni zɔ nigin ni, na Kile jεeri. Cεe pii be bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

¹⁵ A caɔa ka di ba nɔ, a n'a daa fεε p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni kelee shuun (120) xɔ kee caɔa. A Pyεeri di yiri yere pu ninε ni na jo:

¹⁶ «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee jɔ bu fa. Bani Dawuda ya fenhe Zhudasi kaa jo Fεfεεε Munaa fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covεε pu jahagbaa na, na Yesu le pu kenε ni.

¹⁷ Wee Zhudasi w'i bi bye ni wεe ni, na wu taa tuduro pyi ba wεe jε wε.

¹⁸ Wari we w'a ta wu wo kakuunɔ li footɔsaraa ge, a wu she wee taga tεge ka shɔ. Lee kadugo na a wu ba she wuyε gbo kee tεge ki ni. A wu ba wuyε yaha, na ba jɔnɔ ke sin jninε na na jenri. A wu laara ti bεeri di jaaga.

¹⁹ Zheruzalem shεεn bεeri ya lee cε. Lee wuu na p'a kee tεge ki mεge le pu wo jomɔ pu ni na «Akɛlidama», lee kɔri jε na «Shishan tεge.»

²⁰ Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na:

«Wu puga ki jεri kataha,

sipya be ganha bye ki ni wε.»*

A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha na:

«Watii wu wu labye wu lɔ wu tεge.»*

²¹ Lee wuu na Kafɔɔ Yesu ya tuun wemu bεeri pye na jaari ni wεe ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni wεe ni wee tuun wu bεeri ni ge;

²² Yohana ya wu batize caɔa kemu ge, na co kee caɔa ki na, na pa nɔ fo caɔa kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinne ni wεe ni, wu be di bye seeri, na Yesu ya jε na foro xu ni.»

²³ Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa she: Yusufu ni Macasi. Yusufu mεge ka be ki bye na Barisabasi, pii be di wu pyi na Zhutusi.

* 1:20 Zaburuu 69:26

* 1:20 Zaburuu 109:8

²⁴ Lee kadugo na a n'a daa fεε pu bεeri di binne na Kile jεeri na: «Wù Kafoo, mu wemu w'a sipyii bεeri zoloo ce ge, pii sipyii shuun we ni wemu jaha m'a bulo ge, wee she wu na,

²⁵ kanhoo wu be di bye tudunmoo wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lo Zhudasi tεge. Zhudasi ya we labye we yaha na she wuyε pyaa jidaan tashεge ni.»

²⁶ Ba p'a jεεge ki pye xoo we, na ka-gaangaa shan, wemu jaha Kafoo ya bulo ge, kanhoo p'i wee ce. A Macasi wo kagaan l'i lo, a wee di fara tudunmoo ke ni nigin wu na.

2

Fεfεεε Munaa l'a tigi n'a daa fεε pu na

¹ Pantekoti wu canja, Yesu wo n'a daa fεε pu bεeri bi she binne puga ka ni.

² Taapile ni a tunmoo nigbo pa di ba yiri fugba we ni. Pee jε ba kafεεgbohoo tunmoo jε we. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmoo p'i ba kee puga ki ni.

³ A p'i jilee kii ja ba na wogoo jε we. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu bεeri nigin nigin wu juno ni.

⁴ A pu bεeri di ni Fεfεεε Munaa na, na ganha na shi watii jomoo yu. Fεfεεε Munaa li bu shi wemu wo jomoo kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵ Wee tuun wu bi Kile jii fyaara sipyii pii ta wa Zheruzalemu ni, piimu ya je Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri konoo ke fiie ye bεeri ni.

⁶ Ba pee ya pee tunmoo pu logo we, na baa kari, na she binne wa. Ba p'a no wa we, a l'i bye pu bεeri mu kakanhana, bani pu bεeri nigin nigin wu bi pu shi jomoo nuri n'a daa fεε pu joo na pu na yu.

⁷ A lee di pu bεeri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu me ge, ta pu bεeri jε Galile shεen we?»

⁸ Li d'a pye dii we bεeri nigin nigin wu wu shi jomoo pu nuri pu joo na we?»

⁹ Wee pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni

Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadasi fiige ki ni, ni Pon fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni,

¹⁰ ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wa, a pii di yiri Orome kulo li ni.

¹¹ A pii di yiri Kirēti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wee bεeri ni, pii ya sii pye Yawutuu yε pyaa, pii d'a je Yawutuu pu wo koo li ni. Wee bεeri nigin nigin wu jε na Kile wo kagbohoo ki nuri pu joo na wu shi jomoo pu ni.»

¹² A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya ce yεke pu da da yu we. A p'i ganha na puyε yegee na: «Naha wuu li jε le we?»

¹³ Ga, a pii di ganha na n'a daa fεε pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvēn p'a gba tin.»

Pyεeri ya sipyii pu yeri ni Kile jomoo ni

¹⁴ Wee tuun wu ni a Pyεeri di yiri yere ni tudunmoo ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu juno yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa bεeri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi naha ce.

¹⁵ Pii sipyii pii ya ta gba we, ma na jo ba yee wa yi funyo koon kongana lemu na we. Bani ke jisoo go ke tuuno jii gbarashεεε wu na, jiga sanha mugu wa wu toro gba ma tin we.

¹⁶ Ga Kile tudunmoo Zhoueli bi keree kiimu jo fo taatuunnoo ni ge, kee ki wa byi me nime. W'a bi jo na:

¹⁷ «Kile ya jo na: Konoo ki taaxoo li ba no,

n'a da na Munaa li tirige sipyii pu bεeri na na jεhe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa na ba keree nibanāa nuri Kile mu na yu.

Yi lεvεε pu na ba kashεgeε jaa; yi nohōεε pu na ganha na ne wo keree ki jaa ηmunuyoo ni.

¹⁸ Oo de, yee caya yi na kunni,

- nε na ba na Munaa li tirige na kapyebyii pu na na nεhe: namaa fara cεe na, p'a ganha na keree niban̄aa yu nε mεge na.
- 19 Nε na ba kakanhan̄aa kii pye fugba we ni, na naha sheshεεε ta pye jin̄ε ke na: shishan, ni na, ni kakunnuṅ wurege wogo.
- 20 Nibiige na ba jε can̄a ki ni, yen̄ε ki na ba n̄aan̄a ba shishan nε wε. Lee kadugo na Kafṅ wo can̄a ki na na nṅ. Kee can̄a ki na ba bye cagbṅhṅ, kemu nṅṅṅ ya pεε ge.
- 21 Wee tuun wu ni sipya bεeri wu da ba Kafṅ mεge yiri ge, weefṅ na ba shṅ.*»
- 22 A Pyεeri di she naha na sanha na jo: «Izirayeli shεen yi niwegee shan, yi na jomṅ pu logo. Nazareti shεen Yesu bye sipya wemu ge, Kile ya wu she yi na. W'a kagbṅhṅ pye yi nin̄ε ni, na kakanhan̄aa pye, na naha sheshεεε pye Kile fanha ni; yiyε pyaa ki bε wa lee cε.
- 23 P'a we ná we le yee ken̄ε ni, a yee di wu kan Kile-cεbaalaa mu p'a kori tige na na gbo. Kile bi lee cε yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na.
- 24 Ga Kile ya wu nε, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye bε xu mu wu já Yesu mara wε.
- 25 Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa mε na:
- «Nε bi Kafṅ n̄aa tuun bεeri ni na nahagbaa na, bani wu bi ma bye tuun bεeri ni nε kanige cε, kṅnhṅ yafiin ganha da na nεhe wε.
- 26 Lee wuu na nε zṅ we ya ni fundanga na, a nε jomṅ bεeri di bye fundanga jomṅ. Ali fan̄a bε ni, nε dà li na jo na ceepuuro ti na ba ṅmṅ n̄an̄in̄ε na.
- 27 Bani mu wa da ga gbara nε munaa li kori Adesi ni wε. Ma di wa da gbara ma Fεfεεε Sipya wu ceepuuro ti fṅnhṅ fan̄a ni wε.
- 28 M'a n̄i sicuumṅ nivomṅ pu korogoo ki she na na. Na mu yaha ni nε ni, mu na da nε zṅ wu n̄ini fundanga na.»*
- 29 A Pyεeri di she naha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tolε Dawuda keree fin̄n̄ε jo yi mu. Wèe tolε Dawuda ya xu, a p'i wu le. Ali n̄in̄aa we bε ni wu fan̄a ki wa naha wṅ mu, wu kulo li ni.
- 30 Ga Kile tudunmṅ wu bye Dawuda. Ni wu bi li cε bε sanha na Kile w'a n̄omεε lṅ wee mu, na kaaga bε k̄aa na taha li na na wee Kile na ba Dawuda wo Ja wa ten̄ε can̄a ka wu kadugo yiri, wu saanra koro li ni.
- 31 Wee tuun wu ni, Shṅvṅ wu bi yaa wu pa nε foro xu ni nεgana lemu na ge, Kile ya fεnhε lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:
- «Wu da ba gori xu nibiige ni wε, wu ceepuuro t'a da ba fṅnhṅ fan̄a ni wε.»*
- 32 Shṅvṅ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kile ya nε na yeege xu ni, wèe bεeri wa lee wo n̄avεε.
- 33 Ba w'a dugi kari fugba wu ni wε, na she diin saanra tatεngε ki ni Kile kanige cε. Wu bi Fεfεεε Munaa lemu wo n̄omεε lṅ wèe mu ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu bε di lee tirige wèe na, ma na jo ba yi wa li n̄aa n̄agana lemu na, na li nuri logogana lemu na wε.
- 34 Dawuda yε pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni wε. Ga w'a li she na:
- «Kafṅ Kile ya yi jo nε Kafṅ mu na: Tiin saanra tatεngε ki ni na kanige cε,
- 35 fo di ba ma pεen pye ma n̄idahaa tatahan̄a.»*
- 36 «Izirayeli shεen bεeri ya yaa na li cε na fin̄n̄ε na jo Yesu wemu yee ya

* 2:21 Zhoueli 2:28-32 kelee 3:1-5
Zaburuu 110:1

* 2:28 Zaburuu 16:8-11

* 2:31 Zaburuu 16:10

* 2:35

kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

Sipyii kabɔfoɔ taanri ya fara n'a daa fɛɛ pu na

³⁷ Ba p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu zɔlɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa yege na: «Wù cebooloo, kaa leke wèe d'a yaa na pye nimɛ wɛ?»

³⁸ A Pyɛɛri di pu jɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na. Yee bɛɛri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mɛge na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fɛfɛɛɛ Munaa li tirige yi na.

³⁹ Bani le Fɛfɛɛɛ Munaa jɔmɛɛ le, yee mu w'a li lɔ. Yi nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lɔ pee bɛ mu, na li lɔ taliige shɛɛn bɛ mu. Kafɔɔ Kile na ba sipyii piimu bɛ bɛɛri yiri ge, w'a li lɔ pee bɛɛri mu.»

⁴⁰ A Pyɛɛri di pee sipyii pu yeri na fiinne, na yi jo waha pu mu na: «Nijaa wo sipyii pii pu jɛ sipyitiibaaya ge, yi kuri pee fɛni, kɔnhɔ y'i juwuuro ta.»

⁴¹ Piimu bɛɛri p'a dà Pyɛɛri wo kafilajo wu na ge, a pee bɛɛri di batize lɔhɔ ni. Kee caɲa kiyɛ pyaa a sipyii kabɔfoɔ taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fɛɛ pu na.

N'a daa fɛɛ pu wo karijɛɛge ke

⁴² Na co kee caɲa ki na, a pii sipyii pii di ganha na puyɛ pinneɛ, na gori yaha tudunmɔɔ pu wo kalaa wu na. A p'i bye wà n'a daa fɛɛ pu wo karijɛɛge ki ni. Pu bi buuri wu kegeɛ kegeɛ puyɛ tɛ ni na xhaa, na puyɛ funyɔ tun Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Na jɛɛge pinneɛ na byi shiizhan.

⁴³ Kile jɔni fyaara bye sipyii pu bɛɛri ni, bani tudunmɔɔ pu bi jaha sheshɛɛɛ ni kakanhanjaa nijɛhɛɛɛ pyi.

⁴⁴ N'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu bi pinne jɔmɛɛ na, le li jɛ pu mu ge, na lee bɛɛri pinneɛ na daga na pu keree yari.

⁴⁵ Pu bi pu kerɛyɛ ni pu keɲɛ yanmuyɔ pɛɛɛ, na wee wari we pinneɛ, na wee taani taani puyɛ na, na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ keree jɔnɔ kana ni.

⁴⁶ Pu bi puyɛ pinneɛ caɲa caɲa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni ni fungɔngɔ nigin ni, na Kile pɛɛɛ. Pu bɛɛri bi puyɛ pinneɛ pu kabanya ni, na buuri wu kegeɛ kegeɛ puyɛ na na xhaa, na puyɛ funyɔ tirige Kafɔɔ wo jomɔ pu na. Pu bi pu yaligee pinneɛ na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni.

⁴⁷ Pu bi Kile sɔni tuun bɛɛri ni. Pu kaa bi dan kulo li shɛɛn pu bɛɛri ni. Piimu bɛɛri pu bi da ba shɔ ge, caɲa caɲa Kafɔɔ bi pee yiri na faraa n'a daa fɛɛ pu na.

3

Ná faan wa ya cuunɔ

¹ Caɲa ka Pyɛɛri ni Yohana yɛ bi gaanjɔ yakonɔ Kile jɛɛge na Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni tuunɔ jɔni taanri wu na.

² Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Caɲa caɲa p'a wee faan wu lɔ na shɛ yaha Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki kujɔɔ la jɔ na, kɔnhɔ wu da yanmuyɔ jɛɛri Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki jevɛɛ pu mu. Lee kujɔɔ le mɛge ki bye na «Kujɔɔsaana».

³ Ba wee faan w'a Pyɛɛri ni Yohana yɛna pu na ma ba jé lee kujɔɔ li ni wɛ, na pu jɛɛri.

⁴ A Pyɛɛri ni Yohana beshuun di jahaya kɔ le wu ni na wii. A Pyɛɛri di wu pye: «Ta wù wii!»

⁵ A we ná we di pii kemɛ wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu.

⁶ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Wari kunni wa nɛ mu nɛ wu kan ma mu wɛ, sanni bɛ di wa nɛ mu wɛ; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaari Nazareti shɛɛn Yesu Kirisa mɛge ki fanha ni!»

⁷ Ba w'a yee jo wɛ, na ná wu co wu kanige keɲɛ ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tɔɔyɔ ni wu jidakuruyo yi bɛɛri di juunɔ.

⁸ A wu sira yiri na yere, na ganha na jaari. A wu jé ni Pyɛɛri ni Yohana ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na ganha na jaari jaari, na sirani, na Kile sɔni.

⁹ A sipyiire ti bɛɛri di wu ja tajaraga ni wu na jaari na Kile sɔni.

10 A p'i wu seeri ce na faan we wu bi ma den Kile-peene pugbaho ki kujoo saana li no na na yanmuyo yi jeri ge, na wee wu ne wii. W'a cuuno cuunogana lemu na ge, a lee di pu beeri fo fo na pu naha wo.

Pyeri ya le kakanhana le pyegana jo

11 A wee na wu daha yaha Pyeri ni Yohana na. Wu juuno w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjorogo wuu di baa kari na she binne Yohana ni Pyeri taan Kile-peene pugbaho ki kaana ki xuu wa ni. Wee xuu wu mege ki bye na saannaa Solomani gba.

12 Ba Pyeri ya lee na we, na sipyiire ti pye: «Izirayeli shen, naha na le kaa le d'a yee fo we? Naha na yee d'a tiin na we wii me we? Ma na zhe yee ta yee na giin, ne ni Yohana ni, na we wo jomee fere, kelee weye pyaa wo sefere t'a we na we cuuno. Bada!

13 Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo Kile we, wu sefele pu wo wu kunni, wee w'a peene taha wu kapye-bye Yesu mege ki na. Yeeye pyaa k'a wu le fanha ke ne ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate naha taan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha be.

14 Sipya we wu bi tii, na bye fefee ge, yee ya foro wu kaa taan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate jeri na wu wee yaha wu faara.

15 Lee gbogana li na yee ya ni sicuum pu Kafoo wu gbo. Ga Kile ya wu ne na yeege xu ni, we wa lee wo nave.

16 Na da Yesu mege na, lee wo funjo ni Yesu mege kiyee pyaa ya fanha kan we na we mu; na we yi wa naa me, yi beeri d'a wu ce be ge. Na da Yesu na lee l'a we na we cuuno yi beeri nii na me.

17 «Ga nime, na cebooloo, ne li ce jo li naha cebaara t'a yee ni yi junofee pu wa lee kaa le na tapyege ni.

18 Ga Kile ya lemu jo toro fo taatunn na wu Kile tudunmoo pu beeri no na ge, le wo bye funjo ni w'a lee no fa.

Wu bi jo na Shoo wemu jomee wee ya lo ge, na wu na ba naa.

19 Lee wuu na nime, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, yi soo Kile na, kaho wu yi wo jurumu wu joo laha wa.

20 Lee bu bye Kafoo Kile na kafewama yaha ba yi mu. W'a Shoo wemu be naha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu cana ka, wee ne Yesu.

21 Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki beeri jerivono ba jeri. Yee Kile bi jo fdo taatunn na wu Kile tudunmoo fefere wuu pu no na.

22 Kile tudunmoo Musa ya fene yi jo na:

«Wu Kafoo Kile ya ne tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmoo wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa beeri jo yi mu, yi yere lee na.

23 Wee Kile tudunmoo wu ba ba, sipya sipya wu ne wu ya wu jomee co-e ge, weefoo na ba gyeege fefee na foro Kile wo nagoo pu ni.»*

24 Lee kadugo na na co Kile tudunmoo Samuweli na, na ba no fo Kile tudunmoo piimu beeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee beeri ya le cana nii le keree jomoo jo.

25 «Ayiwa, Kile ya keree kiimu beeri she Kile tudunmoo pu na ge, kee beeri ya jo yee mu. Kile ya kari nege jomee lemu lo ni we tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na:

«Kono ke shi we beeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

26 Lee wuu na ba Kile ya wu kapye-bye wu naha bulo we, na fene wu tun na pa yee mu; kaho wu fere me tirige yi na, wu yi beeri nigin nigin wu too go wolo yi kapyege niguunoo ni.»

4

P'a Pyeri ni Yohana co she kiirikoon kurunjo ki mu

* 3:23 Duterenome 18:15,18,19 * 3:25 Zhenzi 22:18; 26:4

1 Ayiwa, na Pyeeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya naha shoonrivoo ni Kile-peene pugbaho ki nunofoo, ni Sadushen di no pu na.

2 A p'i Pyeeri ni Yohana ja pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya ne negana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu beeri da ba ne. A lee di sii pen pu ni.

3 A p'i Pyeeri ni Yohana co, na she pu to kaso ni fo jimuguro ti na, bani piige ki bi wo na xo.

4 Ga lee be na piimu p'a Pyeeri ni Yohana jomoo pu logo ge, a pu nihehemee di da Yesu na. Pee na fara n'a daa fee pusamaa na, a pu beeri di she namaa kabofonoo kaguro (5.000) feni.

5 Kee cana ki jimuguro, Yawutuu nahagbaa fee, ni pu noholee, ni saliya karamagalo pu beeri di she puyee pinne Zheruzalemu ni.

6 Saraya naha shoonrivее pu wo nunofogbo wu bye wa na Ane, ni Kayife, ni Yohana, ni Alekisandire, ni saraya naha shoonrivее wo nunofogbo wu wo puga sheen pu beeri.

7 A p'i she Pyeeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yere ne puyee ni ne ni, na pu yege na: «Sefere teke funno ni yee d'a we na we cuuno we? Jogo mege na yee d'a lee pye we?»

8 Wee tuun wu ni a Pyeeri di ni Fefere Munaa na, na pu pye: «Wu fiige ki nahagbaa fee, ni ki noholee,

9 wee ya kasaana pye faan wa na, nijaa a p'i ganha na wee yegee na dii wee na wu d'a pye na juuno we. N'a da yee naha jo yi mu.

10 Ayiwa, yee fara Izirayeli sheen pu beeri na, yee beeri ya yaa na li ce na jo Nazarati sheen Yesu Kirisa mege fanha ni we na we ya cuuno. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu ne na yeege xu ni. Wee wo mege ki fanha ni we na we ni juuno w'a yere me yee taan.

11 Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerene kemu ni na ki ya no-e ge,

kee k'a pye puga ki

gunnmii li faakagerene nijen.»*
Kee faakagerene ke, kee ne Yesu.»

12 A Pyeeri di pu pye sanha na: «Watii ne wa nige wemu na ja sipya sho Yesu kadugo na we, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu nige, wemu na ja wee sho ke ni ne ke na Yesu kadugo na we.»

13 Pyeeri ni Yohana na yu na ta fyaara be ne pu zoloo na we, a lee di bye kakanhana Yawutuu nahagbaa fee, ni pu noholee pu mu; bani pu bi li ce na sipyitilee pu ne Pyeeri ni Yohana, na kalaaceme ne pu nunoo ni we. A p'i li seeri na li ce na pu be pu bye ni Yesu ni.

14 Ga na pu nii yaha na wu ni juuno ni Pyeeri ni Yohana taan, pu ya ja yaaga jo we.

15 Ayiwa, ba p'a li ta mu we, na Pyeeri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro we, a p'i ganha na puyee pyi na:

16 «Wee di da leke pye pii sipyii pii na we? Bani Zheruzalemu sheen beeri ya li ce na fiinne na kagboo pii sipyii pii ya pye. Wee be di wa da ja yi kaala we.»

17 Ga le kapyexho le kaa ya yaa li caaga di fiige ki beeri ciri we. Wu pu yiri wu pu fuguri xuuni, wu yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin be mu we.»

18 Lee kadugo na a p'i Pyeeri ni Yohana yiri lenne, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin nii na we, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mege ni we.

19 Ga Pyeeri ni Yohana di pu pye: «Na yee nomee co kelee na Kile nomee co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee she wu na.»

20 Wee ya lemu ja Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wee kunni da ja bye yee jo baa we.»

21 A p'i noho pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya ja kakuuno pye pu na we. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagboo lemu l'a bi pye ge, sipyii pu beeri bi Kile soni lee wuu na.

* 4:11 Zaburuu 118:22

22 Le kakanhana cuunɔgana le ya pye ná faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi jɛhɛ kɛlɛɛ shishɛɛɛ (40) na.

N'a daa fɛɛ p'a lowaa jɛɛri Kile mu

23 Ba p'a Pyɛɛri ni Yohana yaha wɛ, a p'i gari pu kaafɛɛ n'a daa fɛɛ pu yiri. Saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ ni nɔhɔlɛɛ p'a yemu bɛɛri jo ni pu ni ge, a p'i yee bɛɛri jaha jo pu mu.

24 Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a pu bɛɛri di binne na pu zɔlɔɔ pu pye nigin, na Kile jɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu w'a fugba, ni jɛnɛ, ni suumɔ lɔhɔ, ni yi funɔɔ yanmuyɔ bɛɛri yàa ge.

25 Wù tole Dawuda we wu jɛ ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee jɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni na:

«Naha wuu na shi wu d'a yiri
na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ?
Naha wuu na shi wu d'a yiri
na juɔɔ baa woni pyi wɛ?»

26 Koɔɔ ke wo saannaa pu wa na kashɛn yɛɛɛ luu;
juɔɔfɛɛ di puyɛ pinnɛɛ woni na
Kafɔɔ Kile kaa na,
ni w'a wemu jaha bulo na pye Shɔɔɔ
wu ge,

ni wee bɛ kaa na.»*

27 Can wu jɛ wii, saannaa Hɛɔɔdi ni gbafɛnɛɛɛɛ Pɔnsi Pilate, ni Izirayɛli shi we, ni shi wu sama, pee ya wɔ le kulo le ni. Ma fɛfɛɛɛ kapyebye Yesu wemu jaha m'a bulo ge, a p'i yiri wee kaa na.

28 Lee funɔɔ ni, mu bi keree kiimu bɛɛri gbegele yaha ma fungɔngɔ fɛɛɛ ni ma sefɛɛɛ ti funɔɔ ni ge, a p'i kee bɛɛri pye.

29 Nimɛ do Kafɔɔ, p'a wù fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee ja. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapye-byii pu mu, kɔnhɔ wù sii já w'à ma kafila wu yu ni lowaa ni.

30 Ma sefɛɛɛ ti kan wù mu, kɔnhɔ wù já da yama fɛɛ cuunɔ, wù da jaha sheshɛɛɛ keree pyi, wù da kakanhanjaa pyi ma fɛfɛɛɛ kapyebye Yesu wu mɛɛ na.»

31 Ba p'a jɛɛɛɛ ki pye xɔ wɛ, xuu wemu ni p'a pinnɛ ge, a wee xuu wu

wo jɛnɛ k'i jɛlɛ. A pu bɛɛri di jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomɔ pu yu ni lowaa ni.

N'a daa fɛɛ pu wo taanɛɛɛɛ ke

32 N'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi bɛ nigin na. Pu bi pu zɔlɔɔ pu pinnɛ, na pu fungɔnyɔ bɛɛri pinnɛ. Wa shishiin bi wu yanmuyɔ pyi wuyɛ nigin wogo wɛ, ga pu yanmuyɔ bɛɛri yi bye fooba.

33 Sefɛɛɛ nignɔɔɔ ti bye tudunmɔɔ pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya jɛ na foro xu ni. A Kile di fɛɛɛ tirige pu bɛɛri nigin nigin na xuuni.

34 Yaaga bi wa shishiin kuunɔ pu ni wɛ, bani kɛɛɛ ni piyɛɛ bye piimu mu ge, pee bi yee ya pɛɛɛ.

35 Pu bu yemu pɛɛ, p'a ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ juɔɔ kana ni.

36 Lee funɔɔ ni ná wa bye wà, wee mɛɛɛ jɛ na Yusufu. Levi wo kpɔɔn li shɛn wu bye wii, wu d'a yiri Sipɛɛ fiige ki ni. Tudunmɔɔ p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kɔri jɛ na wemu ya sipyii yɛri, na samɔhɔɔ leni pu ni ge.)

37 Tɛɛɛ ka bye wee mu, a wu ba kee pɛɛ, na ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu.

5

Ananasi ni Safira keree

1 Ayiwa, lee di ná wa bɛ ta wà, wee mɛɛɛ jɛ na Ananasi. Wu shɔ mɛɛɛ di jɛ na Safira. A pee bɛ di pu wo tɛɛɛ ka pɛɛɛ.

2 Ga, a pu shuun wu jo bɛ, na wari wu taa, na taaga ka nɔmɔhɔ. A Ananasi di taaga ki sanja lɔ na shɛ gan tudunmɔɔ pu mu.

3 Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Ananasi, jaha na mu d'a Shitaanni yaha w'a jé ma zɔ wu ni, na wu jɛ ni ke funguunɔ ke ni wɛ? Mu ya ma tɛɛɛ ki pɛɛɛ pu taa na nɔmɔhɔ, na ba na pa kafineɛɛ jo Fɛfɛɛɛ Munaa li mu.

* 4:26 Zaburru 2:1-2

4 Mu bye mu sanha ma tɛgɛ ki pɛrɛ-ɛ ge, ta ki bye mu kacɛ na wɛ? Mu ya ki pɛrɛ bɛ goo, ta mu bi da já ki pɛrɛmɛ pu bɛeri pye ma nidaan pyegana na wɛ? Naha na mu d'a sɔɔ na le kakuunɔ le tuugo yaha l'a tigi ma funɲɔ ni wɛ? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafinɛyɛ jo-e dɛ! Kilɛ mu m'a yi jo.»

5 Ba Ananasi ya yee logo wɛ, na do ninɛ na na xhu. Sipyii piimu bɛeri p'a yee logo ge, a fyaara di jé pee bɛeri ni xuuni.

6 A lɛvɛɛ p'i yiri na Ananasi nixhugo ki lɔ le gbo fatɔɲɔ ni, na shɛ le faɲa ni.

7 Ba lɛrɛɛ taanri ya toro wɛ, a Ananasi shɔ wu bɛ di nɔ jé. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee cɛ wɛ.

8 A Pyɛeri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na nii na, mu ni ma poo wu ni ke wari ɲɔ ke na yee ya yi wo tɛgɛ ki pɛrɛ ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari ɲɔ ke na k'a pɛrɛ.»

9 A Pyɛeri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo bɛ yi na na y'i Kafɔɔ wo Fɛfɛɛrɛ Munaa li nɔhɔ wolo wɛ? Ayiwa, pii p'a shɛ mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kurɲɔ le ɲɔ na. P'a da zhɛ ni mu bɛ ni.»

10 Taapile ni a cee wu bɛ di do ninɛ na Pyɛeri tɔɔyɔ ni, na xhu. Ba lɛvɛɛ p'a jé wɛ, na wu bɛ nixhugo ta. A p'i wu bɛ lɔ na shɛ le faɲa ni wu poo wu taan.

11 A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fɛɛ pu bɛeri zɔlɔɔ ni fo xuuni. Sipyii piimu bɛeri p'a yi logo ge, a pee bɛ di sii fya xuuni.

Kakanhanjaa ninɛhɛɲɛɛ kiimu tudunmɔɔ p'a pye ge

12 Tudunmɔɔ pu bi kakanhanjaa ninɛhɛɲɛɛ ni naha shɛshɛrɛ keree ninɛhɛɲɛɛ pyi sipyii pu ninɛ ni. Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaanɲa ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wà n'a daa fɛɛ pu bɛeri bi puyɛ pinneɛ ni fungɔngɔ nigin ni.

13 Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu shɛ jé n'a daa fɛɛ pu ni wɛ. Ga lee bɛ na sipyii pu bi pu sɔni xuuni.

14 A sipyii p'i ganha na daa Kafɔɔ na na nɛhɛɲi, cɛɛ fara namaa na. A pee

bɛeri di ganha na faraa n'a daa fɛɛ pu na.

15 A lisana di ba nɛri fo sipyii pu na yama fɛɛ pu tugoo na ma na yeri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kɔnhɔ Pyɛeri nidorowo, ali wu nɛhɛ bye wu ya takpɔngɔ ta pu na wɛ, wu jaa we yɛ di já to pii na pee di juunɔ.

16 Sipyii nɛhɛmɛɛ bɛ bi yiri kabanugo kulogoo ki ni na se Zheruzalɛmu ni ni yama fɛɛ ninɛhɛmɛɛ, ni jinaa sipyii ni tudunmɔɔ pu mu. Pu bɛeri bi juunɔ.

Kanhama pemu p'a nɔ tudunmɔɔ pu na ge

17 Lee funɲɔ ni, saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ we ni wu kaafɛɛ, pee nɛ Sadushɛɛn pu wo kurɲɔ ke, a tudunmɔɔ pu wo nɛpɛɛn di jé pee ni.

18 A p'i yiri na tudunmɔɔ pu co, na shɛ pu le kasogbagbɔhɔ ki ni.

19 Ga, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di ba kasogbaha ki mugi piige ki ni, na tudunmɔɔ pu yeege na pu pye:

20 «Y'a se y'i shɛ diin Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Y'i da pe ɲii sicuumɔ nivomɔ pe keree yu sipyii pu bɛeri mu.»

21 A tudunmɔɔ p'i wee mɛlɛkɛ wu ɲɔmɛɛ co. Ba niga k'a mugi yɛ wɛ, a p'i sɔɔ kari Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na shɛ sipyii pu ɲɔ kɔn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲunɔfɔgbɔ wu bɛ di ba nɔ ni wu kaafɛɛ pu ni, a p'i kiirikɔɔn kurɲɔ ke ni Izirayeli nɔhɔlɛɛ pu bɛeri yiri pinne. A p'i sɔrɔsii pii tun, na pu shɛ kasogbaha ki ni, p'i shɛ tudunmɔɔ pu co pa.

22 Ga ba sɔrɔsii p'a nɔ kasogbaha ki ni wɛ, pu ya tudunmɔɔ pu ta wà wɛ. A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn kurɲɔ ki pye:

23 «Wèe ya shɛ kasogbaha ki ta k'a shɔhɔ ki shɔhɔgana na, gɛdii pu bɛ niyereye di nɛ kurɲɔgɔɔ ki ɲɔ na. Ga ba wèe ya ki mugi wɛ, wèe ya sipya bɛ ta ki funɲɔ ni wɛ.»

24 Ba Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ɲunɔfɔɔ we ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲunɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, a tudunmɔɔ pu keree di pu naha wɔ fo xuuni. A p'i

ganha na puyε pyi na: «Lεε di da ba bye wε?»

25 Na pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso wu ni ge, pu wa Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni na sipyii pu kalaa.»

26 Wee tuun wu ni a gɛdii ηunɔfɔɔ wu gari ni gɛdii ni. A p'i shε tudunmɔɔ pu co na pa, ga pu ya ta mafε nɔ pu na wε. Bani pu bi fyagi na sipyii pu ηunɔ ganha da nari p'i pee wá ni kagereye ni wε.

27 Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni kiiri wu takɔngɔ ki ni wε, a saraya ηaha shɔɔnrivεε wo ηunɔfɔgbɔ wu pu yege na:

28 «Ta wèe ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipya wa shishiin kalaa nige we ná we mεγε na-ε wε? Ga yee ya Zheruzalεmu kulo li bεeri ηi ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we ná we wo shishan pu ηama di ba do wèe ηunɔ ni.»

29 A Pyεeri ni tudunmɔɔ pusamaa di pu ηɔ shɔ na: «Li waha l'i waha, wèe ya yaa wèe pu Kile ηɔmεε co na toro sipyii wuu na!

30 Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wèe wo sefεεε pu wo Kile wu wu ηε na yeege xu ni.

31 Kile ya wu durogo, na wu tenε wuyε kanige cε, na wu pye Saan ni Shɔvɔɔ, kɔnhɔ Izirayeli shεen di já daburaje jo, pu jurumu wu yafa pu mu.

32 Wèe p'a pye kee keree ki wo sεεεε, wère ni Fεfεεε Munaa lemu Kile ya gaan wu ηɔmεε covεε pu mu ge.»

33 Ba kiirikɔɔn kurunɔ k'a pee jomɔ pu logo wε, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmɔɔ pu shaa di gbo.

34 Ga Farizhen wa bye pu ni, wee mεγε ηε na Gamaliyeli. Saliya karamɔgɔ wa wu bye wii, sipyii bεeri di bi baraga tεri wu na. A wee di yiri yere kiirikɔɔn kurunɔ ki niηε ni, na pu pye na pu tudunmɔɔ pu yeege kpεεngε ki na fɔlɔ jeri.

35 Ba tudunmɔɔ p'a foro wε, a wu ki-irikɔɔn kurunɔ ki pye: «Na cebooloo, Izirayeli shεen, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funnɔ sha ni li ni xuuni dε!

36 Bani li sanha mɔ toro wε, ná wa ya foro naha wu mεγε ηε na Tudasi. Wee ya yiri na wuyε pye sipyigbɔ kanahacεmε wee ηε, fo sipyii xhuu shishεεε (400) shishiin ya taha wu feni. Ga p'a pa wu gbo, a wu sipyii pu bεeri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xuu wu ni.

37 Lee kadugo na a wa bε di ba yiri sanha, wee bye Galile shen, wu mεγε ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu mεγε yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya yiri. Wee bε bi sipyihεhεmεε ta na taha wuyε feni. Ga, a p'i wee bε gbo, a wee bε wo sipyii pu bεeri di jaaga.

38 Lee funnɔ ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiye leni nige pii sipyii pii ni wε, yi pu yaha pu da gaanɔ. Pu fungɔnyɔ ye ni pu kapyegee ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xhɔ kiyε ni caηa ka.

39 Ga ki shiin bu shε da k'a sii yiri Kile ye pyaa ni, y'a da já ki koo tɔ wε. Yi kasεεε yaha yiye na, yi ganha da yiye yaha yi pa bye Kile yokɔnɔii-i dε!»

40 Ayiwa, a kiirikɔɔn kurunɔ k'i sɔɔ Gamaliyeli wo nijoyo yi na. A p'i tudunmɔɔ pu yiri lenε, na pu kpɔn ni susɔlɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin bε mu wε. Lee kadugo na na pu yaha kari.

41 A tudunmɔɔ p'i laha kiirikɔɔn kurunɔ ki taan na kari. A pu funyɔ di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mεγε ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyε mu gbɔɔrɔ kaa.

42 A p'i ganha na sipyii pu kalaa ηiga bεeri Kile-pεεηε pugbɔhɔ ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu ηε Shɔvɔɔ we.

6

Namaa gbarashuun p'a shɔɔnrɔi pee

* **6:1 Helenisitilee:** Pee ηε Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge.

di tudunmɔɔ pu tɛgɛ

¹ Ayiwa, n'a daa fɛɛ pu bi jɛhɛɲi xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zɔlɔɔ yu na pee ya li sɛɛri na li cɛ pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jatani caɲa bɛɛri wo yaliye looloduun ni wɛ.

² Ba tudunmɔɔ kɛ ni shuun w'a yee logo wɛ, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri yiri na pu pye: «Wèe ya yaa wèe pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wù na w'à yaliye keree jaha shɔɔnri wɛ.

³ Lee wuu na wù cebooloo, yi namaa gbarashuun shɔɔnri yiyɛ ni, sipyii bɛɛri ya piimu mɛsaana yu, pu d'a ji Fɛfɛɛɛ Munaa na, fungɔngɔ fɛɛɛɛ bɛ di jɛ pu ni ge. Wù na yaliye yi keree ki jaha zhɔɔnri wu le pee keɲɛ ni.

⁴ Wèe kunni wèe wa da zii wùye pɔ jɛɛgɛ ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomɔ pe di daan sipyii pu bɛɛri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa jaha bulo. Pee pu wa mɛ: Eceni, wee bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ ji Fɛfɛɛɛ Munaa bɛ na; Filipe, ni Porokɔɛ, ni Nikanɔri, ni Timɔ, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancɔsi shɛn. Wee bi fɛnhɛ jé Yawutuu wo koo li ni fɔlɔ na na pa bye n'a daa fɔɔ.

⁶ A p'i shɛ ni pu ni tudunmɔɔ pu mu, a tudunmɔɔ p'i pu keye taha pu na, na Kile jɛɛri pu mu.

⁷ A Kile jomɔ p'i ganha na jaaga na se jaha na. A n'a daa fɛɛ p'i ganha na jɛhɛɲi Zheruzalɛmu kulo li ni. A Yawutuu saraya jaha shɔɔnriwɔɔ nijɛhɛmɛɛ bɛ di dà Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi ji Kile wo niime we ni wu sefɛɛɛɛ ti na, fo wu na kakanhanɔaa nigbɔhɔɔ ni jaha shɛshɛɛɛ keree pyi sipyii pu tɛ ni.

⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Alekizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jɔ kɔn na byi ni Eceni ni. Buloo piimu

p'a juwuuro ta ge, pee wo Kile-pɛɛɲɛ puga ki Yawutuu pu bye pii.

¹⁰ Ga pu ya já can ta Eceni na wɛ, bani Fɛfɛɛɛ Munaa li bi fungɔngɔ fɛɛɛɛ kaan wu mu wu na yu.

¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee sɔn wá Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wèe ya we ja wu na Kile tudunmɔɔ Musa ni Kile wo fanhara jomɔ yu.»

¹² A p'i sipyii pee, ni nɔhɔlɛɛ pee, ni saraya jaha shɔɔnriwɔɔ pu sɔn mu lee sɔngana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na shɛ wu co, na gari ni wu ni kiirikɔɔn kurunɔ ki mu.

¹³ A kafinejuu pii bɛ di binne ni pu ni, na shɛ kafineyɛ taha Eceni na na: «We ná we, tuun bɛɛri ni we jɛ na kafilakuumɔ yu na waa Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ fɛfɛɛɛ wogo ki na ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu na.

¹⁴ Bani wèe ya wu ja wu na yu na Nazareti shɛɛn Yesu na ba Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja; Musa ya kalegɛɛ kiimu kan wèe mu ge, na kee bɛɛri jɛri.»

¹⁵ A kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii pu bɛɛri di pu jahaya kɔ le Eceni ni na wii. A p'i wu jaha ki ta k'a jɛri ba mɛlɛkɛ wogo jɛ wɛ.

7*Eceni ya Kile jomɔ paari Yawutuu juɲɔfɛɛ pu mu*

¹ A saraya jaha shɔɔnriwɛɛ juɲɔfɔɔ wu Eceni yege na: «Jomɔ pe sipyii pu wa yu mɛ mu shizhaa na ge, can w'a wii ya?»

² A Eceni di wu jɔ shɔ na: «Na tii ni na jahafɛɛ, yi ye logo. Nɔɔrɔ fɔɔ Kile ya wuyɛ shɛ wù tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhɛ diin Karan kulo li ni wɛ.

³ Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kpɔɔn li na. Fiige ke n'a da zhɛɛ ma na ge, m'a shɛ diin kee ni.»*

⁴ «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na shɛ diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima

* 7:3 Zhenzi 12:1

to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa me nɔnaa ge, a Kile di wu naha co na pa diin kee fiige ki ni.

⁵ Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali tɔɔgɔ tashanga be we. Ga Kile bi nɔmɛɛ lɔ wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be ne wu mu wee tuun we ni we.

⁶ Kile bi li she na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba she diin nadadɛɛnrɛ na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu neri buloo, na sii na kanhama nɔri pu na xuuni fo yee xhuu shishɛɛɛ (400).

⁷ Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na wee pele naha we xuu weye pyaa ni.*

⁸ Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di kariɛɛge nɔmɛɛ lɔ puyɛ mu, na cekɔnrɔ pye lee wo naha sheshɛɛɛ. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kɔn wu cazege cana gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga be di ba Yakuba se, a wu be di wee kɔn. A Yakuba be di wu sefeleɛ ke ni shuun wu se, a wu be di pee kɔn.

⁹ «Wu sefele wa bye wà wee megɛ ne na Yusufu. Wee wo nɛpɛɛn ya pa jé wu sefeleɛ pusamaa ni, fo p'a wu co pɛɛ Misira fiige ki shevɛɛ pii mu.

¹⁰ Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yeege wu kanhama keree ki beeri ni, na fungɔngɔ fɛɛɛ kan wu mu, na wu kaa taan Farawɔn ni, Misira saan we. A Farawɔn di Misira fiige ki nɔnɔ fɛɛɛ ti beeri kan wu mu, na saanra puga ki be wo nahagbaa fɛɛɛ ti kan wu mu.

¹¹ Wee tuun wu ni a xuugbɔhɔ ka di ba jé Misira fiige ki beeri, ni Kana fiige ki beeri ni. A kanhama p'i sii pele fo xuuni. A wu sefeleɛ p'i bye pu ya nɔlige be taa nige we.

¹² Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni we, a wu wu

sefeleɛ pu tun pu tɔɔnishiine li ni p'a she shinma wa shɔ wà na pa.

¹³ Ba Yakuba, ya pa pu tun tɔɔnii shuun wuu li ni we, a Yusufu di she wuyɛ she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawɔn be di na Yusufu nɔhɔ tayirige ce.

¹⁴ Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheen pu beeri ni. Pu beeri bye sipyii keleɛ gbarashuun ni kaguro (75).

¹⁵ A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wu sefeleɛ pu beeri di ba xhu wà.

¹⁶ Ba p'a xu wà we, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisɛmu kulo li ni. Ibirayima bi xuu talenɛ kemu shɔ Hamɔri nagoo pu mu Sisɛmu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wà.

¹⁷ «Ayiwa, Kile bi nɔmɛɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, ba lee nɔ faduun ya dɛɛnɛ we, a Izirayeli sheen p'i sii se na nɛhe Misira fiige ki ni.

¹⁸ Lee kadugo na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee bi ta yaaga ce Yusufu keree ni we.

¹⁹ A wee saan wu ganha na wè shi wu kana ni shizhiinme ni. Wu bi wè sefeɛ pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpɛɛngɛ na, kɔnhɔ pu da xhuli.*

²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔ Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii nɔ xuuni. A wu nu wu wu nɔmɔhɔ tofɔ wu kaban, na jire kan wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na.

²¹ A p'i she wu be yaha kpɛɛngɛ ki na. A Farawɔn poro fuceɛɛɛ di wu lɔ, na wu bii ba wuyɛ pyaa ja ne we.*

²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheen wo fungɔngɔ fɛɛɛ keree ki beeri ni. A baraga di bye wu nɔ jomɔ ni wu kapyegɛ ki beeri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee keleɛ shishɛɛɛ (40) na we, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheen pu pɛɛgi.

²⁴ Tuun wemu ni Musa ya nɔ pu na ge, na Misira shɛn wa nɔ wu na kakuunɔ pyi wu ceborona wa na. A

* 7:7 Zhenzi 15:13-14

* 7:19 Ekizode 1:7-14

* 7:21 Ekizode 2:1-10

wu fara wu ceborona wu na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu ceboro wu luu nɪŋɛ.

²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li cɛ lee funɲɔ ni na Kile na ba pu nɪŋɔ wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa keɲɛ kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee cɛ ta wɛ.

²⁶ Kee caɲa ki nɪmuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu shɛ wu cebooloo shuun wa ta pu na durni, na pee susuro tɛgɛ na pu pye: «Yee ya cɛ nago cebooloo yee nɛ-ɛ gɛ? Naha fɛni yee di durni wɛ?»*

²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa nɪmunɲɔ na wu pye: «Jɔgɔ w'a mu tenɛ wɛɛ nɪŋɔ ni, na mu pye wɛɛ kiiri kɔnvɔɔ wɛ?»

²⁸ Kɔnhɔ mu di wa giin m'a nɛ bɛ gbo, ba m'a Misira shɛn we gbo mɛ tɔnaa wɛ?»*

²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na shɛ diin wà, na jalaa shuun ta wà.

³⁰ «Ba yee kɛlɛɛ shishɛɛɛɛ (40) ya toro wɛ, a mɛlɛkɛ wa di wuyɛ shɛ Musa na nɔnɪŋɛ ka ni tahara la funɲɔ ni, Sinayi faaboboɲɔ ki tɔan, sige ki funɲɔ ki ni.

³¹ Ba Musa ya lee nɔ wɛ, a lee di wu fo fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kɔnhɔ wu li kemɛ wii, ga, a Kafɔɔ Kile di jo ni wu ni na wu pye:

³² «Nɛ wu nɛ ma sefɛlɛɛ pu wo Kile we, Ibirayima wo Kile we, Ishaaga wo Kile we, ni Yakuba wo Kile we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu nɪŋɔ yirige di wu wii nige wɛ.

³³ Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔyɔ yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fɛfɛɛɛ xuu wu nɛ wii.

³⁴ Nɛ wa na sipyii pu kanhagana li nɔa Misira fiige ki ni, nɛ wa pu shiinne li bɛ nuri. Nɛ tigi na pa di ba pu nɪŋɔ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

³⁵ «Ayiwa, wee Musa we ninumɔ Izirayɛli shɛɛn bi she ge, na jo: «Jɔgɔ

w'a mu tenɛ wɛɛ nɪŋɔ ni, na mu pye wɛɛ kiiri kɔnvɔɔ wɛ?»* Wee Musa we Kile ya pa dun w'a shɛ bye pu nɪŋɔfɔɔ. A wee di pu nɪŋɔ wolo Misira bulooro ti ni Mɛlɛkɛ wu gbɔɔɔ ni, wemu w'a wuyɛ shɛ wu na, tahara li ni ge.

³⁶ Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na naha shɛshɛɛɛ keree ni kakanhanɔa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suumɔ Loniga ki ni, ni sipɔɲɔ ki bɛ ni fo na nɔ yee kɛlɛɛ shishɛɛɛɛ (40) na.

³⁷ Wee Musa wu w'a Izirayɛli shɛɛn pye: «Kile na ba Kile tudunmɔ wa bɛ yaha na pa yi mu ba nɛ nɛ wɛ. Wee bɛ na ba bye yi ceboro wa.»*

³⁸ Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne sipɔɲɔ ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Mɛlɛkɛ we wu bye Sinayi faaboboɲɔ ki na ge, Musa wu bi nuri wee nɔ na na dorogo wu sefɛlɛɛ pu mu. Mu Musa bi Kile wo baraga jomɔ nixhɔbaama pu taa, na pu kaan wɛɛ mu.

³⁹ «Ga wu sefɛlɛɛ pu ya ta sɔɔ Musa wo jomɔ pu na wɛ. A p'i zhe wu ni, na pu fungɔnyɔ caanna nɛri Misira yiri.

⁴⁰ A p'i Arɔn pye: «Pɛɛɲɛ yanmuyɔ ya yàa wu mu, yemu wu da da nɔa ge, wu da nɔari ni yee ni, bani Musa we w'a wɛɛ yeege Misira fiige ki ni ge, wɛɛ ya wu nɔa wɛ. Dii w'a nɛri bɛ ge, wɛɛ ya cɛ wɛ.»*

⁴¹ A p'i nupige tuugo yàa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapɛɛ li mu, na funɲɔ tɔan puyɛ pyaa wo keye wo labye wu na.

⁴² «Wee tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wɔrɔɔ kii bɛlɛ wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunmɔ pu mu kafila wu ni kagana lemu na wɛ na:

«Izirayɛli shɛɛn, yee ya yapɔrɔyɔ gbo, na saraya wolo nɛ mu sipɔɲɔ ki ni yee kɛlɛɛ shishɛɛɛɛ (40) funɲɔ ni ya?

⁴³ Yee ya ye saraya ye wolo nɛ mu-i dɛ, ga yee yapɛɛ lemu mɛgɛ ki wa na Mɔlɔki ge,

* 7:26 Ekizode 2:13 * 7:28 Ekizode 2:14 * 7:32 Ekizode 3:6 * 7:34 Ekizode 3:5,7,8,10 * 7:35

Ekizode 2:14 * 7:37 Duterɛnɔmɛ 18:15,18 * 7:40 Ekizode 32:1,23

lee wo fàya bugu yee wa lɔ.
Ni wɔrɔ lemu li ɲe na Aranfan ge,
yee tuuyo yee wa yàa, na yee pɛɛ.
Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari
fo Babilɔni kadugo yiri.»*

44 A Eceni di jo sanha na: «Na wèe sefɛɛ pu yaha ɲara li na sige ki funɲɔ ni, fàya bugu wu bye pu mu. Wee funɲɔ ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi fàya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li ɲa we, na wu yàa mu.

45 Lee kadugo na a wù sefɛɛ pu ba wee fàya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu ɲahagbaa fɔɔ wee tuun wu ni. A Kile di pu tɛge, na fiige ka wo sipyii kɔri pu mu. A p'i gari ni fàya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori wà fo na pa nɔ saannaa Dawuda wo caɲa nii li na.

46 Saannaa Dawuda, wee bi sii fɛrɛmɛ ta Kile mu. A wu Kile ɲɛɛri na wu sɔɔ wee mu wee di pɛɛɲɛ puga ka yerenɛ Yakuba wo Kile wu mu.

47 Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee pɛɛɲɛ puga ki yerenɛvɔɔ.

48 Ga w'à li cɛ nago Kile-gbɔtabaaga tateɲge ɲe sipya wo puga niyaaga ni we; ma na jo ba Kile tudunmɔ w'a yi jo we, na Kafɔɔ Kile ya jo na:

49 «Fugba we, wee ɲe na saanra koro,
ɲiɲɛ ke, kee ɲe na tɔɔyɔ tatahaɲa.
Yee di da puga keke yàa nɛ mu we?

Xuu weke wu ɲe wà sanha
wemu na já bye nɛ taɲmɔɲɔ we?

50 Ta nɛ be w'a yee beɛri yàa
na wo sefɛɛɛ ti funɲɔ ni we?

Nɛ Kafɔɔ w'a jo mu.»*

51 «Yee ɲuɲmogoo k'a waha. Yee zɔlɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnrɔ pye we. Yee ya Fɛfɛɛɛ Munaa li kaala tuun beɛri ni. Yee ni yi sefɛɛ pu beɛri ya pye nigin.

52 Kile tudunmɔ weke wu d'a pye wà ni yee sefɛɛ pu ya wu kanha-i we? Pii p'a Kile wo sipyitiimɛ wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nimɛ a yee di wee sipyitiimɛ wu be nɔhɔ yaha, na wu gbo.

53 Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta mɛlekɛɛ gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we ɲaarigana feni we.»

Eceni xugana

54 Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni.

55 Lee di Eceni ta w'a ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔɔrɔ wu ɲa, na Yesu niyerege ɲa Kile kanige cɛ.

56 A wu jo: «Wii! Nɛ nii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege ɲaa Kile kanige cɛ.»

57 Ba Eceni ya yee jo we, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A pu beɛri di gburogi na ba dɔ Eceni na.

58 Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yiri, na she wu wá ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha lɛvɔɔ wa tãan, wee mɛge ɲe na Sɔli.

59 Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile ɲɛɛri na: «Kafɔɔ Yesu! Na munaa li co!»

60 Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co we.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

8

Sɔli ya n'a daa fɛɛ pu kanha xuuni

1 Sɔli be bi sɔɔ Eceni wo gbo wu na. Kee caɲa ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ n'a daa fɛɛ pu beɛri na Zheruzalɛmu ni. Pee kanhama pu funɲɔ ni a n'a daa fɛɛ pu beɛri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmɔ pu ye nigin di gori Zheruzalɛmu ni.

2 A Kile wo ɲii fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lɔ, na she wu le. A p'i sii mɛhɛɛ su wu nixhugo ki na xuuni.

3 Ga Sɔli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fɛɛ pu xɔ fɛɛfɛɛ. Wu bi jin pu feni piyeyɛ be ni, wu bu n'a daa fɛɛ piimu beɛri ta wà, cee la ná la, w'a pu beɛri co fanha na na she le kaso ni.

* 7:43 Amɔsi 5:25-27

* 7:50 Ezayi 66:1-2

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴ N'a daa fεε piimu pu bi paa foro Zheruzalemu ni ge, pee bi jaari na Kile wo Jozaama pu yεε li pyi na mari xuu wu bεeri ni.

⁵ N'a daa fɔɔ wa bye wà na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shɔvɔɔ wu kaa yu lee kulo li sheen mu.

⁶ Filipe bi kakanhaɲaa kiimu pyi ge, ba kulo li sheen p'a kee kaa nuri, pii di ki jaa be we, a sipyiɲehemεε di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomɔ pu ni, na pu kemε logo.

⁷ Bani Filipe bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fɔro. Wu bi faannaa ni tɔɔyɔ nigin nigin fεε cuuɲɔ.

⁸ A lee di bye fundanga kaa fo li nigbɔɔ le kulo le sheen mu.

⁹ Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni wu mεge jε na Simɔ. W'a bi cemε keree niɲehεɲεε pyi fo kiimu ya Samari sheen jaha wɔ xuuni ge, na wuyε pye sipyigbɔ wee jε.

¹⁰ Sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, sipyii bεeri pu bi wu jateni, na yu na: «Kile wo sefεεε ti t'a sii te, sefεεε nigbɔɔɔ te.»

¹¹ Pu bεeri bi wu jomɔ pu nuri xuuni, bani w'a mɔ na cemε pu taga na kakanhaɲaa pyi kiimu ya pu jaha wɔ xuuni ge.

¹² Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i dà pu na. Namaa fara cèe na, a pu bεeri di ba batize.

¹³ A Simɔ ye pyaa be di dà Kile wo jomɔ pu na na batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhaɲaa ni jaha sheshεεε keree kiimu pyi ge, a kee di Simɔ jaha wɔ fo xuuni.

Tudunmɔɔ p'a Kile jεeri Samari n'a daa fεε pu mu

¹⁴ Ayiwa, a tudunmɔɔ p'i diin Zheruzalemu ni na logo na Samari sheen pii ya dà Kile Kafila wu na. A p'i Pyεeri ni Yohana tun she pu mu.»

¹⁵ Ba Pyεeri ni Yohana ya nɔ Samari ni we, na Kile jεeri Samari n'a daa fεε

pu mu, kɔnhɔ Fεfεεε Munaa di digi pu na.

¹⁶ Bani pee sipyii pu bi batize ye Yesu mεge na, ga Fεfεεε Munaa bi sanha digi wa shishiin na we.

¹⁷ Wee tuun wu ni a Pyεeri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fεfεεε Munaa di digi pu na.

¹⁸ Ayiwa, ba Simɔ ya Fεfεεε Munaa li jaal'a tigi n'a daa fεε pu na tudunmɔɔ pu wo keye daha wu funɲɔ ni we, a wu wari wolo na gaan tudunmɔɔ pu mu,

¹⁹ na pu pye: «Yi ke fanha jɲɲɔ ke kan na be mu, kɔnhɔ na be ba na keɲε taha sipyaa sipya na, Fεfεεε Munaa di digi weefɔɔ na.»

²⁰ A Pyεeri di Simɔ pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi bεeri pu pinne kyεegi! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na já lee shɔ ni wari ni.

²¹ Mu niɲε wa le kaa le ni we, ma taa be di wa li ni we, bani mu zɔ wu ya tii Kile jaha tãan we.

²² Fo ma bu daburaje jo ma fungɔnkuuɲɔ ki na, na Kafɔɔ jεeri, li bi da já bye wu ma zɔ wu wo katiibaagaa ki yafa ma mu.

²³ Bani ne mu zɔ wu jaa w'a jɲi jεpεen ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.»

²⁴ Ba Simɔ ya yee logo we, na tudunmɔɔ pu jɔ shɔ na: «Yiye pyaa ki Kafɔɔ jεeri na mu, kɔnhɔ y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee bεeri na.»

²⁵ Ba Pyεeri ni Yohana ya Kile ni Kafɔɔ wo Jozaama pu jo xɔ sipyii pu mu we, na guri kari Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kile wo Jozaama pu yu Samari kulogoo niɲehεɲεε kiitiigee ni na gaanɲi.

Filipe ya Ecopi shen jɲɲɔfɔɔ wa jɲɲɔ cɪri

²⁶ Kafɔɔ wo mεleke wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalemu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lɔ. Siponɲɔ koo li wa lii.»

²⁷ A Filipe di yiri na koo li lɔ na gaanɲi. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shen ná wa ja. Ecopi fiige ki

saanzhò wemu mεge ki wa na Kandasige, wee saanzhò wu wo nuṅṅofòo nigbò wu bye wee ná we. Wee wu bye cee wu naafuu keree bæeri jahà shòonrivòò. Wee ná wu bi kari Zheruzalemu ni na she Kile pεle.

²⁸ Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funṅṅo ni, na xuu wa kalaa Kile tudunmòò Ezayi wo Kitabu wu ni.

²⁹ A Fεfεεε Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

³⁰ A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shen wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunmòò Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa mε ge, m'a wu kòri cε ge?»

³¹ A ná wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kòri cε na ta wa ya wu kòri she na na-ε wε?» A wu Filipe jεeri na wu jé tiin wee tàan wotori wu ni.

³² Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa mε we na:

«Wu bye ba dubya jε wε,
p'a wemu co na gaanji tagbogo ni ge.

Ma na jo dubya wemu wu jε wu ya yaaga yu
wu shiire kònvεε kenε ni-i ge.
Wu ya yaaga jo wε.

³³ Wu bi wuyε tirige,
p'i ya ta sòò na kajii kan wu mu wε.

Jògò wu d'a já wu shi nibama wu kaa jo wε?

Sipyà bε wε!
Bani p'a wu gbo na wu shi wu piinne kòṅṅò puga ni.»*

³⁴ Ayiwa, a nuṅṅofòò wu Filipe pye: «N'a ma jεeri, sipya wemu kaa Kile tudunmòò w'a byi ge, wufòò she na na. Wuyε kaa w'a byi laa watii?»

³⁵ Wee tuun wu ni a Filipe di jomò pu lò, na pu jò kòn pe Kitabu jomò peyε pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶ Na pu yaha pu na gaanji, a p'i ba she nò lòhò ka na. A nuṅṅofòò wu Filipe pye: «Lòhò ki wa mε, jahà k'i da ne jahà kòn batizeli na wε?»

³⁷ [A Filipe di wu pye: «Ma bi dà Yesu na ni ma zò wu bæeri ni, ma na já batize.» A ná wu wu jò shò na: «Ne dà li na nago Yesu Kirisa jε Kile Ja.»]

³⁸ Ba w'a yee jo wε, na jo na pu wotori wu yerenε. A pu shuun wu bæeri di digi lòhò ki ni. A Filipe di wu batize.

³⁹ Ba p'a foro lòhò ki ni wε, a Kafòò wo Munaa l'i Filipe jahà co, na gari ni wu ni. Nuṅṅofòò wu ya Filipe ja nige wε, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lò na gaanji.

⁴⁰ A Filipe di she wuyε ta fo Azòti kulo li ni. Ba w'a yiri wà wε, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu bæeri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee bæeri ni.

9

Dagana lemu na Sòli ya dà Yesu na ge

¹ Na Sòli yaha wu na dahaziire tēri Kafòò kalaapiire ti mu, a wu she saraya jahà shòonrivεε wo nuṅṅofògò wu mu,

² na wu jεeri na wu sεmε wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-pεenε piyεyε yi sipyii pu mu. Kònhò wu bu she Kafòò wo koro li jaarivεε pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pò w'a se Zheruzalemu ni,

³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee sεmε wu ni, ba w'a she dεenε Damasi kulo li na wε, taapile ni a kpεengbòhò ka di yiri fugba we ni na jí jé wu jahà ni, na wu maha.

⁴ Kee kpεenge ki bεle funṅṅo ni, a Sòli di wolo to jinε na. A mujuu la di wu pye: «Sòli, Sòli, jahà na m'a na kana mε wε? [L'a waha mu mu mu wu kurunṅò tòòrò ṅmaa na dε!]

⁵ A Sòli di fya, na ganha na jεle.] A wu yegenε pye na: «Kafòò, m'i jε jògò wε?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Ne jε Yesu, ne mu wa gana mε.

⁶ Nimε, yiri m'a jé kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sòli jaarijii pu bæeri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo

* 8:33 Ezayi 53:7-8

wε. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ja wε.

⁸ A Sɔli di yiri yere na wu j̄ni mugi, ga wu ya yaaga j̄naa ki ni wε. A p'i wu co keɲε na na jé Damasi puuro ti ni.

⁹ A Sɔli di cabyaa taanri pye wu ya j̄naa wε, wu ya li wε, w'i ya lɔhɔ bε gba wε.

Kile ya Anaɲasi tun Sɔli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapiire la bye Damasi kulo li ni na Anaɲasi. A Kafɔɔ di wuyε she wee na na wu pye: «Anaɲasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafɔɔ.»

¹¹ A Kafɔɔ di wu pye: «Yiri tɔvuyo na, koo lemu p'a byi na «Kozinne» ge, m'a lee lɔ m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nɔ wà, Tarisi shen ná wa jε wà na Sɔli, m'a wee kaa yege. Kile-j̄nεrεge na wu wa.

¹² Ga le nε Kile ya she Sɔli na wu wo j̄nεrεge ki funɲɔ ni ge, lee li wa mε. W'a ná wa j̄na wu mεge na jε Anaɲasi, wee ya jé wu feni na wu keye taha wu na, kɔnhɔ wu guri w'a j̄naa sanha.»

¹³ A Anaɲasi di jo: «Ee, Kafɔɔ! We ná we ya kanhama nigbɔ pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalemu ni ge, sipyiɲεhemεε ya yee jo nε mu.

¹⁴ Seme wa ni w'a pa naha bε na yiri saraya j̄naha shɔɔnrivεε pu keɲε ni Zheruzalemu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mu mεge ki yiri naha, wu weefɔɔ co, wu wu pɔ w'a gaanj̄.»

¹⁵ Ga, a Kafɔɔ di Anaɲasi pye: «She, bani nε we na we j̄naha bulo, kɔnhɔ wu da kapyenεε pyi na mu, wu na mεge ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli sheen pu bε na.

¹⁶ Kanhama pemu bε pu da ba nɔ wu na nε wuu na ge, di pee bε she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anaɲasi di yiri kari. Ba w'a she nɔ puga ki ni wε, na wu keye taha Sɔli na na wu pye: «Na ceborona Sɔli, Kafɔɔ Yesu we w'a wuyε she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a nε tun ma mu, kɔnhɔ m'a já m'a j̄naa, m'a nɔhɔ ji Fεfεrε Munaa na.»

¹⁸ Taapile ni a kɔɔrɔ ta di wolo wolo to Sɔli j̄ni ni ba fyakɔɔrɔ jε wε. A wu j̄ni k'i mugi; a wu yiri; a p'i wu batize.

¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sɔli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sɔli ya Kile jomɔ yεrε pye Damasi ni

²⁰ A Sɔli di Kile jomɔ yεrε j̄nɔ kɔn wee tuun wuyε pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-pεεɲε piyεyε yi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu jε Yesu.»

²¹ Sipyii piimu bεeri pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a l'i pu bεeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weyε pyaa bε ki bi Yesu mεge ki yirivεε pu kana Zheruzalemu ni wε? Go wu kapana j̄nɲɔ ki wa mε naha, pii p'a Yesu mεge ki yiri ge, kɔnhɔ wu ba pee co, wu pu pɔ wu she gan saraya j̄naha shɔɔnrivεε j̄nɲɔfεε pu mu Zheruzalemu ni.»

²² Ga, a la di ganha na faraa Sɔli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na caɲa bεeri. Wu bi Kile jomɔ pu yεrε pyi, na li sheε pu na na Shɔvɔɔ wu jε Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu j̄naha wɔ, fo pu ya cε yeke pu da yu wε.

²³ Ayiwa, ba piiye ya ya toro wε, a pee di puyε j̄na, na bε yi na na p'i Sɔli gbo.

²⁴ Ga, a Sɔli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeye yi bεeri shazhɔn sigee caɲa ni piige, kɔnhɔ p'i sii Sɔli ta pu gbo.

²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sɔli le sagana funɲɔ ni caɲa ka piige, na mεrε taga wu torogo j̄nari kanha kadugo.

Sɔli ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sɔli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nɔ wà wε, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu bεeri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sɔli bε wu jε Yesu wo kalaapiire la wε.

²⁷ Ga kalaapiire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sɔli ni tudunmɔɔ pu yiri. Ba p'a nɔ wà wε, Sɔli ya Kafɔɔ j̄na j̄gana lemu na Damasi koo li na, a Kafɔɔ bε di jo ni wu

ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sali ya Yesu kaa jo na fiinne ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu beeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee beeri paari tudunmoo pu mu.

²⁸ Na lo wee tuun wu na a Sali di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu beeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafoo mege na.

²⁹ Sali bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee be bi wu shaa di gbo.

³⁰ Ba cebooloo p'a lee ce we, na gari ni Sali ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fee piimu beeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiye yi ni ge, janiye bye pee beeri na. Pu beeri bi jaari Kafoo jii fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na bele n'a daa wu ni. Caṇa caṇa pii bi faraa pu na Fefere Muna li wo yeri wu fanha ni.

Pyeri ya Ene cuuṇo Yesu mege na

³² Pyeri bi jaari, na n'a daa fee pu peregi fiige ki beeri ni. Caṇa ka a wu ba gari n'a daa fee pii yiri kulo la ni lee mege je na Lida.

³³ A wu she na wa ta wu kabanuyo shuun wu beeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mege di je na Ene.

³⁴ A Pyeri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuuṇo nime. Yiri m'a ma yasinnege ki ya maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri.

³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu beeri ni Saron kulo li sheen pu beeri ya lee ja we, na soo Kafoo na.

Cee wa ya je na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa foo wu bye wii, wu mege di je na Tabita. Kee mege ke je Girekii wo jomoo pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaanaa nijehene pyi, na funmoo fee teri.

³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki

wuu na wu lo she sinne puga ka ni zangaso wu ni.

³⁸ Lee di Pyeri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii we. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyeri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari pu she Pyeri jeeri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a no na tuduro ti jo Pyeri mu we, taapile ni a Pyeri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a no we, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyeri maha, na ganha na mehe suu. Na Tabita yaha jii na, wu bi fadepiire ni fadegbayo yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyeri na.

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyeri di sipyii pu beeri yege kpenge ki na, na nuguro sin na Kile jeeri. Na xho na nmahana jeri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu jii mugi, ba w'a Pyeri ja we, na yiri tiin.

⁴¹ A Pyeri di wu co wu keje na, na wu tege, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyeri di n'a daa fee pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita jii wo wu she pu na.

⁴² A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyijeheme di ganha na daa Kafoo na.

⁴³ A Pyeri di gori Zhope ni, na mo wa na wa kaban, wee mege je na Simo. Seeyee wee Simo wu bi gbuu.

10

Pyeri ni Korineyi keree

¹ Na wa bye Sezare kulo li ni na Korineyi. Orome fiige ki sorosii juṇṇoo wa wu bye wii. Sorosii kurunjo kemu juṇṇo ni wu bye ge, kee je na «Itali sorosii kurunjo.»

² Wee na wa bi Kile pele wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmoo fee pu teri. Wu bi ganri be Kile-jerege taan we.

³ Ayiwa, caṇa ka yakono tuunoo jii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa je Korineyi kaban, na wuyee she wu na;

* **9:29 Helenisitilee:** Pee je Yawutuu piimu p'a Girekii jomoo pu yu ge. ke kori wu je sigenoo.

* **9:36 Dorikasi:** Kee mege

a wu sii wu tii ja; a meleke wu wu yiri na: «Korineyi!»

⁴ Ba w'a wu ja we, na fya na jo: «Naha we Kafoo?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-nerenge ke ni ma funmo fee pu dege wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funno wo ma na we.»

⁵ Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Na wa wu wa wa na Simo, p'i wu pyi Pyeri. P'i she wee yiri pa.

⁶ Na seeye gbovo wa juno ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simo wa. Wu puga ki wa suumo loko ki no na.»

⁷ Ba meleke w'a jo xo ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Korineyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sorosi nigin wa yiri. Wee sorosi we bye wuye pyaa wo shazhansigime. Kile jii fyaara sipya wu bye wii.

⁸ Meleke w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fefere Munaa ya Pyeri kaala

⁹ Kee cana ki jimuguro a tudunmo p'i deene Zhope kulo li na. Lee di cana ki ta jine nige ni, a Pyeri di dugi katanana na Kile jeri.

¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shoko xo we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyeri mu, a Kile di kaa la she wu na.

¹¹ A wu fugba wu no ja k'a mugi, na yaaga ka ja wa kemu ya foro fatoboko feni ge. Ki geye shishere we bi co po, k'i diri na ma jine mu.

¹² A Pyeri di tooyo shishere yanmuyo ye beeri, ni jine yakokaara beeri, ni shazhere tuuyo beeri ja kee fatoboko ke funno ni.

¹³ A mujuu la di Pyeri pye: «Pyeri yiri, m'a ya gbo ma xa!»

¹⁴ A Pyeri di jo: «Ahayi, Kafoo! Yaaga kemu beeri k'a noko, kelee ki na je yafunno ge, ne sanha kee ka shi li ja we.»

¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fefere ge, ma ganha ba kee wii sanha yanmunoko we.»

¹⁶ A pee jomo p'i jo fo toojii taanri, taapile ni a fatoboko k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyeri hakili di wuregi, le w'a ja ge, a wu ganha na wuye yegee lee kori na. Na wu yaha lee na, Korineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di no Zhope kulo li ni. A p'i Simo kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kuno li no na.

¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simo we p'a bi na Pyeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyeri ta wu na wu funno koon sanha wu kanoa li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpenge ke na.

²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaani ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zo wu na we, bani ne w'a pu tun ma mu.»

²¹ A Pyeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, ne wu wa wii. Leke l'i wa yi kapana juno we?»

²² A p'i Pyeri no sho na: «Sorosi junofo we wu wa na Korineyi ge, wee w'a we tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi be Kile na, Yawutuu pu beeri wa wu mesanja yu. Kile wo meleke wa w'a wuye she wu na, na wu pye na wu tudunmo yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafa wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.»

²³ Ba Pyeri ya yee logo we, na je ni pu ni puga. A p'i shon wa. Ba jiga k'a mugi we, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fee pii be di binne kari ni pu ni.

Pyeri ya kari Korineyi kaban

²⁴ Kee cana ki jimuguro a p'i no Sezare ni, na Korineyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga shen ni wu see see napiine yiri pinne wu puga na Pyeri sigee.

²⁵ Ba Pyeri ya no wa we, a Korineyi di ba wu juno ciri, na nuguro sin wu fee ni, na wu pele.

²⁶ Ga, a Pyeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, ne be wu je sipyiyawyii la ba mu je we.»

²⁷ Na Pyeri ni Korineyi yaha pee jomo pu na, a p'i binne je puga ki ni na sii sipyinehemee ta p'a pinne wa.

28 Wee tuun wu ni a Pyɛeri di wu pye: «Na saha ni wèe wo saliya wu ni, y'a li cɛ, Yawutuu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu jɛ Yawutuu wɛ, kelee na jé wufɔɔ puga wɛ. Ga Kile ya li shɛ nɛ na, na nɛ ganha da sipya wa shishiin wii na wu jɛ fɛɛfɛɛ wɛ, kelee w'a nɔhɔ wɛ.

29 Lee wuu na ba yee tudunmɔɔ p'a nɔ nɛ na wɛ, nɛ ta nakaara pye wɛ. Nime nɛ funɔɔ wa y'i na kayire li jɔnɔɔ jo na mu.»

30 A Kɔrinɛyi di Pyɛeri jɔ shɔ na: «Nijaa jɛ li caɔa shishɛɛɛ wogo, na nɛ yaha Kile-jɛɛɛɛ na na puga ki ni yakonɔ ni we tuun we shi ni, a nɛ ná wa niyerege ja na jahagbaa na fadevige na jɛ wu na, ki bɛeri di jí. A wu nɛ pye:

31 «Kɔrinɛyi, ma Kile-jɛɛɛɛ k'a co. Tɛɛɛgana lemu na m'a funmɔ fɛɛ pu tɛɛɛ ge, Kile funɔɔ ya ta wɔ lee la yafiin ná wɛ.

32 Tuduro yaha shɛ Zhope ni, na Simɔ wu pa, p'a wu pyi na Pyɛeri ge. W'a tigi ná wa kaban, wee bɛ mɛɛɛ jɛ na Simɔ, sɛɛyɛ w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumɔ lɔhɔ ki jɔ na.»

33 Taapile ni a nɛ tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya jɔ. Ayiwa, wèe bɛeri ya pinne wee Kile jaha tãan, Kafɔɔ ya kiimu bɛeri shɛ ma na ge, wèe funɔɔ jɛ wu kee logo.»

Pyɛeri ya Kile Kafila yɛɛ pye Kɔrinɛyi kaban

34 Wee tuun wu ni, a Pyɛeri di jomɔ pulɔ na jo: «Can na, nɛ li cɛ nime jo Kile ya zhɔnrɔɔ pyi wɛ.

35 Ga shi bɛeri sipya w'a ta wemu ya fyagi Kile na ge, na tiime koro jaari ge, weefɔɔ kaa l'a dan Kile ni.

36 Kile ya wu jomɔ jo Izirayɛli sipyii mu na japijɛ Jozaama pu jo pu mu Yesu Kirisa baraga ni. Wee jɛ sipyii bɛeri Kafɔɔ.

37 Yesu keree ki bi doroo torogana lemu na, na co Galile fiige ki ni na pa nɔ Zhude fiige ki bɛeri ni ge, yee wa kee fiin. Kee ya pye Yohana wo Kile kafila yɛɛ li kadugo na, batizeli wu keree na.

38 Kile ya Nazareti shɛɛn Yesu tìre, na wu jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa na, na sefɛɛɛ kan wu mu kangana lemu na ge, yee wa lee fiin. W'a bi jaari na kasaanja pyi sipyii na. Piimu bɛeri p'a bye Shitaanni wo jaa wu ni ge, w'a bi pee bɛeri cuunɔ, bani Kile bi bye ni wu ni.

39 «Yesu ya keree kiimu bɛeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalɛmu kulo liyɛ pyaa ni ge, wèe pu jɛ kee keree ki wo sɛɛɛɛ. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo.

40 Ga caɔa taanri wogo ki na, a Kile di wu jɛ na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu jaa.

41 Ga sipyii bɛeri ya ta wu ja wɛ, fo Kile ya fɛnhɛ wèe piimu jaha bulo na pye wu sɛɛɛɛ ge, wee p'a wu ja. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu nijɛɛɛ na na foro xu ni ge, wèe p'a wu ja.

42 Lee wuu na w'a tuduro kan wèe mu, na wèe pu Kile jomɔ pu yɛɛ pye sipyii pu bɛeri mu. Na wu yi jo fiinjɛ pu mu na Yesu Kile ya tenɛ na pye xuu ni wyii bɛeri wo kiiri kɔnvɔɔ.

43 Kile tudunmɔɔ pu bɛeri ya jo na sipyaa sipya w'a dá Yesu na ge, na weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mɛɛɛ ki gbɔɔɔ ni.»

Shi watii sipyii ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta

44 Na Pyɛeri yaha jomɔ pu na, a Fɛfɛɛɛ Munaa di digi wu jomɔ pu logovɛɛ pu na.

45 Yawutuu n'a daa fɛɛ piimu p'a Pyɛeri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li loolo kan shi watii sipyii bɛ mu na jɛhɛ.

46 Bani p'a bi pee sipyii pu jaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni, na Kile mɛɛɛ pɛɛɛ. Wee tuun wu ni a Pyɛeri di jo:

47 «Ta wèe na já pii sipyii pii jaha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu bɛ ya Fɛfɛɛɛ Munaa li ta ba wèe ya li ta wɛ.»

48 Lee kadugo na a Pyɛeri di jo ni sipyiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mɛɛɛ na. Ba p'a batize xɔ wɛ, a p'i

Pyεeri ηεeri na wu cabyaa pye ni pu ni.

11

Pyεeri ya fin pemu jo Zheruzalemu egilizi wu mu ge

¹ Tudunmɔɔ ni n'a daa fεε piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii bε ya sɔɔ Kile jomɔ pu na.

² Lee wuu na tuun wemu ni Pyεeri ya kuri shε Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi

³ A p'i jo na ηaha wuu na wu d'a shε binne ni cekɔnbaalaa ni, fo na li ni pu ni wε?

⁴ Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyεeri di yee bεeri paari pu mu nigin nigin.

⁵ A wu jo: «Tuun wemu ni nε bye Zhope kulo li ni ge, caηa ka, na nε yaha Kile-ηεrεge na, a Kile di kashεε la shε nε na. A nε yaaga ka ηa kee bye ba fatɔgbɔhɔ ηε wε. Ki geye shishεεε wu bεeri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ nε tɔan.

⁶ A nε ki funηɔ yaηmuyɔ yi wii xu-uni: yapɔrɔyɔ, ni sige xaara, ni ηiηε yakokaara, ni shazhεεε, yee bεeri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funηɔ ni.

⁷ A nε mujuu la logo, lee na nε pyi: «Pyεeri, yiri, m'a ya gbo ma xa!»

⁸ A nε jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu bεeri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu bεeri wii na yi ηε fεεfεε wε ge, nε sanha kee ka li ηa wε.»

⁹ Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye fεεfεε ge, ma ganha ba kee wii sanha yaηmunɔrɔgɔ wε.»

¹⁰ A l'i bye mu fo tɔɔηii taanri. Lee kadugo na a kee fatɔgbɔhɔ ki ni ki funηɔ yaηmuyɔ yi bεeri di yiri kari fugba wu ni.

¹¹ «Wee tuun wu ninumɔ ni, nε bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun nε mu na yiri Sezare ni.»

¹² A Fεfεεε Munaa di nε pye na nε wu pinne ni pee sipyii pu ni, na nε

ganha ba nayε kaala wε. Nε ni ce-boronamaa gbaara we w'a pinne shε Sezare ni, na shε jε Korineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri.

¹³ W'a mεleke wu niyerege ηa ηagana lemu na ge, a wu yee paari wεe mu. Na mεleke w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simɔ yiri, Simɔ we p'a byi sanha na Pyεeri ge.

¹⁴ Na wee ni wu kpɔɔn li sipyii na ba shɔ shɔgana lemu na ge, na nε w'a da ba lee koo li shε pu na.

¹⁵ «Ba nε jomɔ pu ηɔ kɔn ye wε, a Fεfεεε Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi wεe na tigigana lemu na taashiine li ni wε.

¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafɔɔ ya jomɔ pemu jo ge, a nε funηɔ di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize lɔhɔ ni, ga yee na ba batize Fεfεεε Munaa ni.»*

¹⁷ Wεe piimu p'a dɔ Kafɔɔ Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wεe mu ge, wu bu shε lee kan pii betiilee mu, jɔgɔ nε di ηε fo nε w'a Kile ηidaan shege wε?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyεeri jomɔ pu logo tuun wemu ni wε, a pee di pu logoo ηiηε. A p'i Kile sɔ na: «Can na Kile ya sɔɔ shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, kɔnhɔ p'i ηii sicuumɔ see wo ta.»

Ancasi egilizi wu ηakɔnna keree

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eceni gbo ge, wee tuun wu ni p'a ηɔ kɔn na n'a daa fεε pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Sipere fiye yi ni, a pii di gori Ancasi kulo li ni. Ga Yawutuu puyε mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu.

²⁰ Lee bε na Sipere shεen ni Sirine shεen pii bε bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancasi ni, shi wemu ηε Yawutuu we ge, a p'i Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jo pee mu.

²¹ A Kafɔɔ di pee n'a daa fεε pu tεge wee labye wu na, fo sipyiηehemεε ya dɔ Kafɔɔ na.

²² Ba kee kapyegεe k'a nɔ Zheruzalemu n'a daa fεε pu na wε, a p'i Barinabasi yaha kari Ancasi ni.

* 11:16 Kapyegεe 1:5

²³ Ba w'a nɔ wà wɛ, na Kilɛ wo labye wu pyegana ja n'a daa fɛɛ pu niɲɛ ni wɛ; a lee di wu luu niɲɛ. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafɔɔ koo li ni ni loɲinɛ ni.

²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nɔhɔ ji Fɛfɛɛrɛ Munaa bɛ na. Sipyijɛhɛmɛɛ bɛ bi sɔɔ Kafɔɔ na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di doro kari Tarisi ni na shɛ Sɔli sha.

²⁶ Ba w'a Sɔli ja wɛ, na gari ni wu ni Ancɔsi ni. A p'i yee nigin maha wà ni n'a daa fɛɛ pu ni shiizhan; na sipyijɛhɛmɛɛ kalaa Kafɔɔ wo koo li ni. Na n'a daa fɛɛ yiri Kiricɛɛn, lee nizhiinɛ ya pye Ancɔsi ni.

²⁷ Wee tuun wu ni a Kilɛ tudunmɔɔ pii di foro Zheruzalɛmu ni na kari Ancɔsi ni.

²⁸ Pee Kilɛ tudunmɔɔ pu ni, wa mɛgɛ bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fɛfɛɛrɛ Munaa fanha ni na xuugbɔhɔ ki da ba bye koɲɔ ke bɛɛri na. A pee jomɔ pu ba bye can. Kee xuugbɔhɔ k'a pye Oromɛ saannaa pu bɛɛri wo saan Kulodi caɲa nii ni.

²⁹ Ba l'a pye mu wɛ, a Ancɔsi kalaapiire t'i jo na pu keye wá yiyɛ na; lemu se jɛ wemu ni ge, a pu bɛɛri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fɛɛ pu tɛgɛ piimu pu jɛ Zhude fiige ki ni ge.

³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Sɔli mu, na pu shɛ yee kan Zhude n'a daa fɛɛ pu nɔhɔlɛɛ pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyɛɛri wo kasolenɛ le

¹ Wee tuun wu ni a saannaa Herɔdi di do Egilizi n'a daa fɛɛ pu na na gana.

² A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni ɲmɔpara ni.

³ Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni wɛ, a wu Pyɛɛri bɛ co le kaso ni. Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri Kalenɛ li tuun wu bye wii.

⁴ W'a Pyɛɛri co le kaso wu ni, na sɔrɔsii kulunɔɔ shishɛɛrɛ yaha kee na wu kasɛri sipyii shishɛɛrɛ shɛɛrɛ. Herɔdi bi giin wu shɛ ni wu ni Shizhɛnhɛrɛ Baa Buuri wu Kalenɛ

li nidorogo na, wu shɛ wu kiiri kɔn sipyii pu bɛɛri nii na.

⁵ Na Pyɛɛri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kilɛ-jɛrɛgɛ ni wu mu.

Pyɛɛri forogana kaso wu ni

⁶ Niga na da mugi Herɔdi di Pyɛɛri kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔrɔsii shuun tɛ ni Pyɛɛri bi bye na ɲmunɔɔ wu nibɔgɔ ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun ni, sɔrɔsii pii d'a yere yere kujɔɔ li jɔ na na kasogbaha ki kasɛri.

⁷ Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di jɛ kasogbaha ki ni. A kpɛɛngɛ di kasogbaha ki ni. A mɛlɛkɛ wu Pyɛɛri kpɔn kpɔn wu kabanugo na, na wu jɛ, na wu pye: «Yiri tɔvuyo na!» Taapile ni a shɔnhɔyɔ y'i baha wolo Pyɛɛri keye yi na na to niɲɛ ki na. A Pyɛɛri di yiri.

⁸ A mɛlɛkɛ wu jo: «Yiri m'a mayɛ pɔ, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyɛɛri di li pye mu. A mɛlɛkɛ wu wu pye sanha: «Ma fadegbɔhɔ ki le m'a daha na fɛni!»

⁹ A Pyɛɛri di yiri taha mɛlɛkɛ wu fɛni. Mɛlɛkɛ w'a lemu pye ge, Pyɛɛri bi sanha dà lee na wɛ. Ga, a wu li ta ba ɲmunɔgɔ jɛ wɛ.

¹⁰ A p'i shɛ nɔ kaso wu kasɛɛgɛ pyevɛɛ pu wo kurunɔ nizhiige ki na, na doro kee tɔan. Na shɛ nɔ kurunɔ shuun wogo ki na, na doro kee bɛ tɔan. Na shɛ nɔ kujɔɔgbɔhɔ ki na. Tɔɔrɔ gbura ki bye kee na na jaha tii kulo li funɲɔ ki na. Ba p'a nɔ wà wɛ, a gbura k'i mugi kiyɛ mu. A mɛlɛkɛ wu binne foro ni Pyɛɛri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanji shiizhan, taapile ni a mɛlɛkɛ wu gari na Pyɛɛri yaha.

¹¹ Ba mɛlɛkɛ w'a kari wɛ, a Pyɛɛri hakili di diin. A wu jo: «Nɛ li cɛ jo Kafɔɔ w'a wu mɛlɛkɛ wa tun w'a pa nɛ shɔ Herɔdi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyɛ yaha p'i ba pemu taha nɛ na ge.

¹² Ba Pyɛɛri ya wu funɲɔ sha wɛ, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu jɛ wii. N'a daa fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pu bi pinne wà na Kilɛ jɛɛri Pyɛɛri mu.

13 Ba Pyɛeri ya nɔ kaanɔ ki jɔ na wɛ, na gbura ki kuu. Kapyebyezhɔ wa bye wà, wee mɛgɛ ki bye na Orode. A wee di ba kujɔɔ li wii.

14 Ba w'a pa Pyɛeri mujuu li cɛ tuun wemu ni wɛ, wu ya já kujɔɔ li mugi nige fundanga kenɛ ni wɛ. A wu baa kari na shɛ yi jo pusamaa mu, na Pyɛeri niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na kpɛngɛ ki na.

15 A p'i wu pye: «Mu juɲmuu wa wɛ!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.»

16 A Pyɛeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugi, na wu ta Pyɛeri yɛ pyaa wɛ, a l'i pu fo fo xuuni.

17 A Pyɛeri di wu kenɛ yirige, na pu pye na pu co puyɛ na. Yeegegana lemu na Kafɔɔ ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee jaha jo pu mu. Na pu pye pu yi jaha jo Yakuba ni wu ceborona-maa pusamaa bɛeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wà na kari xuu watii ni.

18 Ba jiga k'a pa mugi wɛ, a sɔrɔsii pu funbɛnwuu di ganha na puyɛ yegee na: «Dii Pyɛeri d'a pye wɛ?»

19 Li ya ta mɔ wɛ, a Hɛrɔdi di wa yaha kari na pu Pyɛeri yaha shɛ wee yiri. Pyɛeri ya ta ja-ɛ ge, a wu sɔrɔsii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Hɛrɔdi xugana

Lee kadugo na a Hɛrɔdi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na shɛ jɛri pye wà.

20 Hɛrɔdi luu li bi yiri bɛ sanha Tiiri shɛɛn ni Sidɔn shɛɛn bɛ tàan xuuni. Ba pee ya lee cɛ wɛ, na puyɛ ja na p'i shɛ Hɛrɔdi mu. A p'i na jɛgɛ leɲɛ ni saan wu tashɔngɔ ki juɲɔfɔɔ wu ni. Wee mɛgɛ jɛ na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i shɛ Hɛrɔdi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xhɔ. Bani wee wo fiige ki ni pee jɔlige ya fòro.

21 Ba cadaganɔ k'a pa nɔ wɛ, a Hɛrɔdi di wu saanra fadegbɔhɔ le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbɔ yu pu mu.

22 A sipyii pu bɛeri di ganha na xhuulo na: «Le jɛ sipya mujuu wɛ, kile yɛ pyaa mujuu li jɛ le!»

23 Ga taapile ni, a Kafɔɔ wo mɛlɛkɛ wa di yama wá Hɛrɔdi na, bani wu ya ta Kile pɛlɛ wɛ. A fyɛɛnrɛ di jé wu ni; a wu xhu.

24 Lee bɛ na, Kile jomɔ pu bi se jaha na kabaya yi bɛeri na.

25 Barinabasi ni Sɔli ya pa Zheruzalɛmu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shɔɔnri wɛ, a p'i guri kari Ancɔsi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fɛfɛɛɛ Munaa ya Sɔli ni Barinabasi jaha bulo

pu shɛ Kile Kafila jo

1 Kile tudunmɔɔ ni karamɔgɔlɔɔ pii bye Ancɔsi egilizi wu ni. Pee mɛyɛ ye: Barinabasi, ni Simɔ wemu p'a bi Niwɔ ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirinɛ kulo li ni, ni Manayɛni, ni Sɔli. Manayɛni ni saannaa Hɛrɔdi, punuɲɔ ni pee ya bii.

2 Canɔ ka n'a daa fɛɛ p'a suun le, na Kafɔɔ pɛlɛ. A Fɛfɛɛɛ Munaa l'i pu pye: «Nɛ Barinabasi ni Sɔli yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, kɔnhɔ pu da wee pyi.»

3 Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a p'i tuun wa lɔ sanha na suun le, na Kile jɛeri, na pu keye taha Barinabasi ni Sɔli na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Sɔli nɔgana Sipɛɛ ni

4 Ba Fɛfɛɛɛ Munaa l'a Barinabasi ni Sɔli tun wɛ, a p'i gari Silisi ni. A p'i shɛ jé wà kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Sipɛɛ fiige ki ni.

5 A p'i nɔ Salaminɛ ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu tɛgɛ labye wu na.

6 A p'i Sipɛɛ fiige ki kɔn jɛri na shɛ nɔ kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ na Panfɔsi. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Yawutu ná wa ta wà, wee mɛgɛ jɛ Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafinɛyɛ yu na Kile tudunmɔɔ wee jɛ.

7 Wee sigaanfɔɔ w'a bye gbafɛnɛɛɛɛ Sirigusi Polusi kaban. Wee gbafɛnɛɛri

wu bye ná xakiligbɔ fɔɔ. A wu Barinabasi ni Sɔli yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo.

⁸ Ga sigaanfɔɔ wemu mɛgɛ ki jɛ Bariyesu, p'i wu pyi Girɛkii jomɔ pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Sɔli kaala. W'a bi li shaa wu gbafɛnɛɛri wu jaha kɔn, kɔnhɔ wu ganha bu dà Yesu na wɛ.

⁹ Wee tuun wu ni Sɔli we p'a bi na Pɔli ge, a wee di jɛ Fɛfɛɛɛ Munaa na, a wu sigaanfɔɔ wu wii xuuni na jo:

¹⁰ «Shitaanni sipya mu jɛ, mu ya jɛ shizhiinmɛ ni nanmahara tuuyo bɛɛri na. Tiimɛ bɛɛri pɛn. Mu wa da Kafɔɔ wo kodiinɛ li jɛri wu jɔ yaha-i ya?

¹¹ Kafɔɔ ya wu kenɛ taha mu na nimɛ. Ma na ba bye fyɛn. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafiin bɛ jɔ wɛ.» Taapile ni a piige di jé Elimasi jaha ni; a wu jɛri fyɛn, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu kenɛ co, wu koo shɛ wu na.

¹² Ba gbafɛnɛɛri w'a lee jɔ wɛ, na dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafɔɔ shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pɔli ni Barinabasi nɔgana Ancɔsi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Pɔli ni wu tahama-nɔhɔmɔɔ di jé kɔrɔgɔ ka ni Panfɔsi ni, na gari Pɛrizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mɛgɛ p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu fɛni, na gari Zheruzalɛmu ni.

¹⁴ Ga, a pusamaa di yiri Pɛrizhe ni, na gari kulo la ni lemu mɛgɛ ki jɛ Ancɔsi nibire ge, lee jɛ Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadɛngɛ k'a nɔ wɛ, a pu bɛ di jé Kile-pɛɛnɛ puga ki ni na diin.

¹⁵ Ba p'a saliya we ni Kile tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pu kalaa xɔ wɛ, a Kile-pɛɛnɛ puga ki jɔnɔfɔɔ wu tuduro tun Pɔli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kile Kafila yɛɛ la bye l'i wa yi mu, yi na já li pye.»

¹⁶ A Pɔli di yiri, na wu kenɛ yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli shɛɛn, ni

yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi ni-wegee shan!

¹⁷ Izirayeli shɛɛn wo Kile w'a wu sefɛlɛɛ pu jaha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinmɛɛ Misira ni ge, w'a pu nagoo jɛhɛ. Lee kadugo na a wu wu wo sefɛɛɛ ti taga pu yeege kee fiige ki ni.

¹⁸ A wu pu keree xu, na pu jɔ sha fo na nɔ yee kɛlɛɛ shishɛɛɛ na.

¹⁹ Lee kadugo na w'a shi tɛhɛɛ gbarashuun kyɛɛgi, na wee kɔri yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wu sefɛlɛɛ pu mu,

²⁰ fo na nɔ yee xhuu shishɛɛɛ ni kɛlɛɛ kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikɔɔn kan wu sefɛlɛɛ pu mu fo na shɛ nɔ Kile tudunmɔɔ Samuweli wo canja jii li na.

²¹ «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu jɔnɔ ni. A Kile di Kisi ja Sɔli kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee kɛlɛɛ shishɛɛɛ (40) ta pu jɔnɔ ni. Wee bi foro Benzhamɛ wo shi wu ni.

²² Ba Kile ya Sɔli laha saanra ti na wɛ, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu nɛ zhaa ge, wee wu jɛ we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye nɛ jidaan keree ki bɛɛri pyevɔɔ.»*

²³ A Kile di ba Shɔvɔɔ kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na wɛ, wee jɛ Yesu.

²⁴ Na ta wee sanha ba wɛ, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yɛɛ pyi Izirayeli sipyii pu bɛɛri mu, na pu daajɛnɛ jo pu jurumu wu na, p'i batize.

²⁵ Ba Yohana wo labye wu taaxɔɔ ya tɛɛnɛ wɛ, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na jɔgɔ nɛ wa wɛ? Shɔvɔɔ wemu jaha yee wa wii ge, nɛ wa were-e dɛ! Ga we w'a ma nɛ kadugo ge, wee wu wa. Nɛ cɛɛ nɛ wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya mɛɛɛ bɛ sanha, nɛ yaa ni lee ni wɛ.»*

²⁶ Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu jɛ Ibirayima

* 13:22 Zhese: Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

* 13:22 Zaburuu 89:21

* 13:25 Yohana 1:20-27

yaseye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe juwuuro jomɔ pe ya jo yi beeri mu.

27 Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalemu ni ge, pere ni juɲɔfɛɛ pu bi ta li ce na Shɔvɔɔ wu je Yesu we. Kile tudunmɔɔ pu jomɔ pemu be pu bi galaa cadeenge beeri ge, pu ya pee be ce we; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funɲɔ ni a p'i pee jomɔ pe jɔ fa puyɛ kategee.

28 Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xɔ we. Lee be na, a p'i Pilate pye na wu sɔɔ p'i wu gbo.

29 Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomɔ pu beeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na she le faɲa ni.

30 Ga, a Kile di wu je na yeege xu ni.

31 Ba w'a je foro xu ni we, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalemu ni ge, a wu cabyaa nijehɛɲɛ pye na wuyɛ sheɛ pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu seereɛ, na wu jomɔ yu Izirayeli sipyii pu mu.

32 Kile bi Jozaama pemu wo jomɛɛ lɔ wu sefɛɛ pu mu ge, wɛyɛ pyaa ki be wo kapana juɲɔ ki je, na pee jaha jo.

33 Nɔmɛɛ le Kile ya lɔ wɛ sefɛɛ pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo sheɛn mu. Kile ya Yesu je na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu je ne Ja; nijaa n'a ma se.»*

34 Ba Kile ya Yesu je na yeege xu ni we, na jo na wu da ga xhu nige bada we. Lee Kile Kafila w'a she na:

«Fɛfɛɛɛ jomɛɛ le ne lɔ Dawuda mu ge, ne na ba lee jɔ fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»*

35 Lee wuu na Kile Kafila w'a li she xuu wa be ni sanha na:

«Mu da ga sɔɔ ma Fɛfɛɛɛ Sipya wu wu fɔnhɔ faɲa ni we.»*

36 Ga Dawuda we w'a pe jomɔ pe jo ge, ba wee ya Kile jidaan keree pye xɔ wu wo tuun wu ni we na xhu. A p'i wu

le na fara wu sefɛɛ pu nixhuyo na. A wu fɔnhɔ.

37 Ga Kile ya Yesu wemu je na yeege xu ni ge, wee ya ta fɔnhɔ we.

38 «Lee na, na cebooloo, wɛɛ ya yaa na li ce na Yesu gbɔɔɔ ni wu jurumu w'a da yafa wu mu.

39 Kakuuɲɔɔ kiimu ki je yee ya jɔ shɔ ki na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu nɔhɔ ni-i ge, wemu bu dɔ Yesu na, weefɔɔ na zhɔ kee kakuuɲɔɔ ki be na, na kani ta Kile jaha tɔan Yesu gbɔɔɔ ni.

40 Lee wuu na y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta we. P'a jo:

41 «Kile keree la wuuvɛɛ, yi wii, li na bye kakanhana yee mu, lee kadugo na yee na gyɛɛgi.

Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun wu ni.

Ali wa na ba li paari yee mu, yee da ga dɔ li na we.»*

42 Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa foro Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni we, a sipyiire t'i pu pye na cadeenge ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu sanha.

43 Ba sipyiire t'a jɔ kɔn na jaaga we, Yawutuu nijehɛmɛɛ ni Kile jɔni fyaara sipyii piimu ya jɛ Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pɔli ni Barinabasi feni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kile wo niime wu feni ni jomɛɛ fɛɛɛ ni.

44 Ba cadeenge k'a pa nɔ we, a kulo li sipyii pu beeri di ba binne p'i Kafɔɔ jomɔ logo.

45 Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ja t'a pinne we, a lee wo jɛpɛɛn di jɛ pu ni. A p'i ganha na Pɔli kafila wu kaala na wu shehɛɛ.

46 A Pɔli ni Barinabasi di yi fiinɲɛ jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kile Kafila wu bi yaa na fɛnhɛ jo. Ga ma na jo yee ya she wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni jɔni sicuumɔ nixhɔbaama ni we. Ayiwa nime a wu gari shi watii yiri.

* 13:33 Zaburuu 2:7 * 13:34 Ezayi 55:3 * 13:35 Zaburuu 16:10 * 13:41 Habakuki 1:5

47 Bani ye Kafɔɔ Kile ya jo wu Kafila wu ni na:

«Nε Kile w'a ma tenε na pye kpεεnge shi wusama mu, kɔnhɔ m'a juwuuro ti jomɔ pu yaha p'i nɔ kɔnɔ ki kabaya shishεεε wu bεeri na.»*

48 Shi wemu jε Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomɔ pu logo wε, a pu bεeri fundanga wuu di ganha na Kafɔɔ jomɔ pu sɔni. Piimu bεeri pu bi puyε gbegele p'i sɔɔ jɔi sicuumɔ nixhɔbaama pu na ge, a pee bεeri di dɔ Kafɔɔ Yesu na.

49 Lee caagagana li na Kafɔɔ jomɔ pu bi jaaga wee xuu wu bεeri ni.

50 Kulo li mεgbɔhɔ cεe ni kulo li sipyigbɔɔ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sɔn wɔ Pɔli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu kɔri na yeege pu wo fiige ki ni.

51 Ga, a Pɔli ni Barinabasi nivo-rowuu di pu tɔɔyɔ gbazhenhε jahara wo wɔ, na lee pye sεeri kaa pu feni. A p'i gari Ikone kulo li ni.

52 Ga lee bε na, a pee n'a daa fεε nivomɔɔ pu kunni di jɔi fundanga ni Fεfεεε Munaa na Ancɔsi ni.

14

Pɔli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

1 Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Ikone ni wε, na jε wɔ bε Yawutuu Kile-pεεnε puga ki ni. A p'i jomɔ jo fo Yawutuu nijehemεε ni Girekii nijehemεε ya pye Yesu n'a daa fεε.

2 Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dɔ Yesu na-ε ge, a pee di shε ganha na shi wusama sɔɔn na waa n'a daa fεε pu na.

3 Ga lee bε na, a Pɔli ni Barinabasi di mɔ lee kulo li ni. P'a bi Kafɔɔ kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na wε. Kafɔɔ bi sefεεε kaan pu mu p'a kakanhanɔa ni jaha sheshεεε pyi. Kee bi li shεε na Kafɔɔ wo Ferεmε jomɔ pu jε can.

4 A kulo li shεεn p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmɔɔ pu ni.

5 A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu juɔfεε di bε nigin na, na p'i Pɔli ni Barinabasi kanha. Pu funɔɔ bye p'i pu wɔ gbo ni kagereye ni.

6 Ba Pɔli ni Barinabasi ya pa li cε na pu funɔɔ ki wa p'i pee gbo wε, a p'i baa kari Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Deribε kulogoo k'a bye.

7 A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu bεeri ni.

Na Pɔli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

8 Nɔ wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha jaari ja bada wε.

9 Wee nɔ wu bi Pɔli jomɔ pu nuri. A Pɔli di wu jaha kɔ le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zɔ wu ni, na wu cuunɔ.

10 A Pɔli di jo ni fanha ni, na nɔ wu pye: «Yiri yere ma tɔɔyɔ yi na!» A na wu yiri, na yere wu tɔɔyɔ yi na, na ganha na jaari.

11 Ba sipyiire t'a lee ja wε, na jo Likawuni shεεn jomɔ pu ni na: «Kakanhana dε! Wɔ kileεε p'a puyε jeri sipyii, na digi na pa naha.»

12 Girekii kile wemu mεge ki bye Zesi ge, a p'i wee mεge le Barinabasi na. Shuun wo wu mεge ki bye Herimesi ge, a p'i wee mεge le Pɔli na. Bani Pɔli w'a bye jomɔ pu jovɔɔ.

13 Zesi tapεεnε puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wu shε wee xuu wu ni ni nupεhεε ni, na ki to ni tige fyεεnε ni. Wu ni sipyiire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Pɔli mu.

14 Ga ba Pɔli ni Barinabasi ya lee ja wε, a pu loyire wuu di pu fadeye shεengi, na baa kari sipyiire ti feni, na ganha na sεε na:

15 «Wu naniinεε jaha na yee di le pyi wε? Wεe bε pu jε sipyii ba yee wa wε. Wεe ya pa Kile Jozaama jo yee mu, jo yi ke juɔɔ baa pεεnε ke jɔ yaha, y'i dɔ Kile jɔi wo wu na. Y'i da wu pεε, wee wemu w'a fugba, ni jɔnε, ni suumɔ lɔhɔ, ni ki funɔɔ yanmuyɔ yi bεeri yaa ge.

* 13:47 Ezayi 49:6

¹⁶ Taashiine li ni Kile bi shi wu beeri yaha wu na wuyε jidaan koro jaari,

¹⁷ Ga lee be na Kile bi wuyε sheε pu na ni kasaanjaa nijehenjeε ni. W'a zanha shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma jɔgi wu tuun ni, na jalige nijehenjeε kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.»

¹⁸ Pɔli ya yee beeri jo, ga jeere ye li bi fo p'i sipyiire ti jaha kon kanha niye yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancosi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipyiire ti faanna fo p'a kagereye taga Pɔli wa shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na she wa kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xo.

²⁰ Ga ba n'a daa fee p'a she wu kuuri we, a wu yiri je kanha ki ni. Kee cana ki jimuguro na a Pɔli ni Barinabasi di yiri wa na kari Deribe ni.

Tudunmoo p'a kuri kari Ancosi nigbo wu wo egilizi wu ni

²¹ Pɔli ni Barinabasi ya Kile Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipyijehemeε di da Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancosi nibire ni.

²² P'a bi Yesu n'a daa fee pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se jaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, weε na venhe kanhama nijehemeε ja, yani wu pa je Kile wo saanra ti ni ge.»

²³ Pɔli ni Barinabasi ya pii jaha bulo na pye jahagbaa fee egilizii pu beeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kile jεeri pee sipyii pu mu. Kafoo wemu na p'a da ge, a p'i pu kaa le wee keje ni, konho wu bye pu tεgevo.

²⁴ Lee kadugo na a Pɔli ni Barinabasi di Pisidi kon jeri, na gari Panfili fiige ki ni.

²⁵ A p'i Kile Kafila jo Perizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mege je Atali.

²⁶ A p'i je koojboho ka ni na kari Ancosi nigbo wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fee p'a bi pu kaa le Kile keje ni. Labye wemu na

p'a xo me ge, a p'i na yiri wa lee kulo li ni na ma wee labye wu feni.

²⁷ Ba p'a no Ancosi ni tuun wemu ni we, keree kiimu beeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fee pu pinne, na kee beeri paari pu mu. Shi wemu je Yawutuu we, mugigana lemu na Kile ya kujoo mugi wee be mu, konho pu be di da Yesu na ge, a p'i yee be paari.

²⁸ A Pɔli ni Barinabasi di taatuunno pye Ancosi n'a daa fee pu yiri.

15

Yesu n'a daa fee p'a pinnege kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancosi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fee pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, yee ya cekoonro pye we, yee da zho we.»

² Pɔli ni Barinabasi ya ta soo pee jomoo pu na we. A l'i bye nakaagbooro pu te ni, fo Ancosi n'a daa fee p'a n'a daa fee pii fara Pɔli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmoo pee ni noholeε pu ni.

³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu je Yawutuu-i ge, wee ya soo Kile jomoo pu na soogana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fee pu mu. A pee jomoo p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

⁴ Ba Pɔli ni Barinabasi ya no Zheruzalemu ni we, a n'a daa fee p'i pu joojo ciri cirigazaana na. Tudunmoo pee ni noholeε pu beeri bi bye wa. P'a ja keree kiimu beeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee beeri paari Zheruzalemu n'a daa fee pu mu.

⁵ Farizheen piimu p'a da Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu je Yawutuu we, piimu p'a da Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekoonro bye je fanha. Na fara lee na, p'a yaa na jaari na sahanj ni Musa wo saliya wu ni.»

6 Lee wuu na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlee p'i puyɛ na na binne tiin, kɔnhɔ p'i yee suguri shiizhan.

7 Ba jomɔ p'a pa ɲeri nakaagbɔɔɔ pu tɛ ni wɛ, a Pyɛeri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeyɛ pyaa wa li fiin na Kile ya nɛ ɲaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama pu jo shi wusama bɛ mu wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo p'i dɔ Yesu na.

8 Kile wemu w'a sipyii bɛeri zɔɔɔ cɛ ge, wɛɛ ya li cɛ na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na Fɛfɛɛɛ Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wɛɛ na tigigana lemu na wɛ.

9 Lee ya ta zhɔnrɔɔɔ pye wɛ. L'a pu zɔɔɔ fiinɲɛ, bani p'a dɔ Yesu na.

10 Ni li wa mu, ɲaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii wɛ? Wɛɛ sefɛlɛɛ ni wɛɛɛ pyaa ya ta jɔ tuguro temu na-ɛ ge, ɲaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fɛɛ pu ɲunɔ ni wɛ?

11 Dagana lemu na yee ya dɔ na yee ya shɔ Kafɔɔ Yesu wo niime wu gbɔɔɔ ni ge, mu li wa pii bɛ shizhaa na.»

12 A sipyii pu bɛeri di cari cari puyɛ na, na Pɔli ni Barinabasi yɛ bɛ wo nijoyo logo. Kile ya kakanhanɲaa ni ɲaha shɛshɛɛɛɛ temu pye pu mu shi wu niɲɛ ni wemu ɲɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i yee bɛeri paari sipyiiire ti mu.

13 Ba Pɔli ni Barinabasi ya jo xɔ wɛ, a Yakuba di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo!

14 Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, yaha-gana lemu na Kile ya wu kasɛɛɛɛ yaha wee shi wu na fo taashiinɛ li ni ge, na pii ɲaha bulo pu ni na pye wuyɛ pyaa wuu ge, Simɔ ya yee bɛeri paari na xɔ yee mu.

15 Simɔ wo jomɔ pe ni Kile tudunmɔɔ pu wo pu bɛeri ɲɛ ninumɔ, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔɔ ya jo na:

16 «Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.
Dawuda puga ke k'a to ge,
n'a da ba kee yerenɛvonɔ yerenɛ.
N'a da ba ki kataha ki bɛeri yirige, di ki tii.

17 Kɔnhɔ sipyiiire tisara bɛeri di Kafɔɔ sha
ni shi wu bɛeri n'a yiri na pye nayɛ wo ge.

18 Yee Kafɔɔ ya jo.
Wee w'a kii keree kii shɛ fo taatu-unnɔ ni.»*

19 Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu na, shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wu d'a sɔɔ Kile Kafila wu na ge, nɛ funɲɔ na, wɛɛ ya yaa na waha watii taha wu na wɛ.

20 Ga yi yere wu sɛmɛ tun pu mu, na saraya yatɔɔɔ yemu p'a gbuu yapɛɛɛ na ge, pu ganha ba yee xaara xaa wɛ. Na pu ganha ba dɔdɔɔɔ pyi wɛ, na pu ganha ba yaxuyo, kelee shishan xaa wɛ.

21 Bani na lɔ fo taatuunnɔ li ni, kulo-goo ki bɛeri ni, Kile-pɛɛɲɛ piyɛɛ yi ni, lee yɛɛ li l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni cadɛɛngɛ bɛeri na.»

Tudunmɔɔ p'a sɛmɛ tun n'a daa fɛɛ pii mu piimu ɲɛ Yawutuu wɛ

22 Yakuba jomɔ p'a bi bɛ tudunmɔɔ ni nɔhɔlee, ni n'a daa fɛɛ pu mu. A pu pii pinne ni Pɔli ni Barinabasi ni, na pee tun kari Ancɔsi ni. A p'i ɲahagbaa fɛɛ shuun wa ɲaha bulo n'a daa fɛɛ pu ni. Wa mɛgɛ ɲɛ na Zhude, p'i wu pyi na Barisabasi, shuun wo wu mɛgɛ ɲɛ na Silasi.

23 A p'i sɛmɛ wu le pu kenɛ ni. L'a bi ka wee sɛmɛ wu ni na:

«Wɛɛ piimu pu ɲɛ tudunmɔɔ pu ge, wɛɛ ni egilizi nɔhɔlee ni n'a daa fɛɛ pu p'a we sɛmɛ we tun wu cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu piimu ɲɛ Yawutuu wɛ, na ɲɛ Ancɔsi kulo le, ni Siiri fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wɛɛ ya yi shaari.

24 Wɛɛ ya logo na sipyii pii ya yiri wɛɛ yiri naha, na shɛ kafila wa taga yee hakilee pu wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta wɛɛ di ya pu tun wɛ.

25 Lee wuu na wɛɛ ya wuɛɛ ɲa, na bɛ nigin na, na li ta l'a pɔɔ na sipyii pii fara wu taanɲiinɛ Pɔli ni Barinabasi na, wu pee tun yi mu.

* 15:18 Amɔsi 9:11-12

26 Pii namaa shuun we ya puyε kan Kafoo Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jεεε yε l'a fɔ p'i xhu kanhama keɲε ni.

27 Lee wuu na wèe ya Zhude ni Silasi pinne ni pu ni, kɔnhɔ jomɔ pemu wèe ya ka sεmε wu ni ge, p'i pee jo yi mu ɲɔ ni ɲɔ.

28 L'a taan Fεfεεε Munaa ni wèe bε ni, nago wù ganha da tuguro tati taha yi na, kii keree kii kadugo na wε. Kee keree ki kaa wèe ya jo waha mε yi mu.

29 Yi ganha ba yapεεε xaara, kelee shishan, kelee yaxuyo xaa wε; y'i dɔdɔɔɔ yaha. Yi bu já yiyε tanha kii keree kii na, lee ya ɲɔ. Kile wu tuun wa shε wu na.»

30 A p'i Pɔli, Barinabasi, Zhude ni Silasi yε yaha kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wà wε, na n'a daa fεε pu bεeri yiri pinne, na sεmε wu kan pu mu.

31 Ba p'a wee sεmε wu kalaa wε, a lee yεε l'i pu funɲɔ taan xuuni.

32 Zhude ni Silasi yε bε di bye Kile tudunmɔɔ, a p'i yεε kan n'a daa fεε pu mu, na pu logoo waha, na samɔhɔɔ le pu ni.

33 A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancɔsi ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu mu, na pu pye na Kile wu pu naha shε pu tunvεε pu yiri, na pu shε kanha ta ɲaɲiɲε na.

34 [Ga lee bε na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori Ancɔsi ni.]

35 A Pɔli ni Barinabasi di gori Ancɔsi ni. Pee ni sipyii piitiilee bi n'a daa fεε pu kalaa, na Kafoo wo Jozaama pu bε yεε pyi.

Pɔli ni Barinabasi ya waagi

36 Caɲa ka Pɔli ya pa Barinabasi pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wèe ya toro, na Kile Kafila jo wà ge, wù kuri wù doro kee ni, wù ki n'a daa fεε pu pεɣi pu bi se ɲaha na n'a daa wu ni.»

37 Pu nigariwuu, Barinabasi funɲɔ bye, Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bε wu pinne ni pu ni.

38 Ga Pɔli ya ta sɔɔ Yohana wu pinne ni pu ni wε. Bani na pu yaha Panfili

fiige ki ni w'a pa guri pu feni na labye wu ta wu sanha xhɔ wε.

39 A l'i bye gilege Pɔli ni Barinabasi tε ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu jé kɔrɔgɔ ka ni na kari Sipεε ni.

40 A Pɔli di Silasi ɲaha bulo. A n'a daa fεε p'i pu kaa le Kafoo keɲε ni.

41 A p'i Siiri ni Silisi fiye yi bεeri ɲaari, na samɔhɔɔ le n'a daa fεε pu ni.

16

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

1 A Pɔli ni Silasi di gari Dεribe ni, a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li ni. Na shε n'a daa fɔɔ lεvɔɔ wa ta wà, wee mεge ɲε na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu to w'i ɲε Gireki.

2 N'a daa fεε piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee bεeri bi Timote mesaɲa yu.

3 Lee wuu na Pɔli ya li sha na Timote wu pye wu kapyebyenii. Yawutuu pu wuu na w'a Timote kɔn, bani pu bεeri bi li cε na Gireki wu ɲε wu to we.

4 Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu bεeri ni ge, tudunmɔɔ pee ni Zheruzalemu nɔhɔlεε p'a keree kiimu tenε ge, a Pɔli di kee bεeri paari pu mu, na p'a kee pyi.

5 Lee l'a bi n'a daa fεε pu pye pu na se ɲaha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na caɲa bεeri.

Pɔli ya kashεε la ɲa Torowasi ni

6 A Kile Munaa l'i pu ɲaha kɔn Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro.

7 Ba p'a tεεɲε Misi fiige ki na wε, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta sɔɔ pu jé wà wε.

8 A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni.

9 Kee caɲa ki piige Pɔli ya kashεε la ɲa. A wu Masedɔni shen ná wa niyerege ɲa wu na wu ɲεeri na yu: «Pɔli, ɲɔ mayε na, m'a ba Masedɔni ni, m'a ba wù tεge.»

10 Ba Pɔli ya lee ɲa wε, taapile ni a wu gbegele, na shε Masedɔni fiige

ki ni. A wèe di li cɛ nakaara baa jo Kile yɛ pyaa k'a jo na wèe pu shɛ Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidiya pye Kafɔɔ Yesu wo n'a daafɔɔ Filipi kulo li ni

11 A wèe di jé kɔrɔgɔ ka ni Torowasi ni, na nɔ Samoturasi ni. Tee jimuguro ti na wèe ya nɔ Nerapolisi kulo li ni.

12 A wèe di foro wà, na gari Filipi ni. Lee jɛ Masedɔni fiige ki kugbɔɔ le, na jɛ Oromɛ fanha ki tatɛngɛ ka. A wèe di cabyaa pye lee kulo li ni.

13 Ba cadɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wèe di shɛ kanha ki kadugo. Bani wèe bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki jɔ na, wee jɛ pu Kile-jɛrɛgɛ tapyege. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cɛe pii ta p'a puyɛ pinne wà, a wèe di Kile Kafila jo pee mu.

14 Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kile koro li ni, wee mɛgɛ jɛ Lidi. Wu kulo mɛgɛ di jɛ Tiyatiiri. Fajɛyɛ wu bi bɛrɛɛ, yemu pɛrɛmɛ ya waha ge. Wu bi Kile pɛlɛ A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafɔɔ di fungɔngɔ fɛɛrɛ kan wu mu w'a Pɔli kafila wu jaha cɛ.

15 A wu ni wu puga shɛɛn pu bɛɛri di batize. A wu Pɔli ni wu kaafɛɛ pu jɛɛri na: «Yee bi dà li na na nɛ dà see na Kafɔɔ na, yi pa digi na puga.» A wu wèe karamu fo wèe ya sɔɔ.

Pɔli ni Silasiya le kaso ni Filipi kulo li ni

16 Caɲa ka wèe ya kari Kile tajɛrɛgɛ ni, a bulozhɔ wa di wèe jɔnɔ cɪri. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celɔrɔ pyi. Tee celɔrɔ ti ni w'a bi wari nijɛhɛmɛ taa na gaan wu Kafɔɔ mu.

17 A wee cee jinaa wo wu daha yaha wèe fɛni, na sɛlɛ, na yu: «Kile-gbɔtabaaga wo kapyebyii pu jɛ pii namaa piiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.»

18 Wee cee wu bi taha yaha Pɔli yɛ fɛni caɲa bɛɛri na yee yu. Caɲa ka, a Pɔli di ba ganha na jmahana jɛri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mɛgɛ na,

jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

19 Ba wee bulozhɔ wu kafɛɛ ya pu wari ta koro li jɔ l'a tɔ wɛ, a p'i Pɔli ni Silasi co kari kiiri kɔɔn kurunɔ ki mu.

20 Ba p'a nɔ wà wɛ, na Oromɛ fanhafɛɛ pu pye: «Pii namaa pii ya wèe kulo li wuregi, Yawutuu pu jɛ pii.»

21 P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wèe Oromɛ shɛɛn wo saliya wu ya gbara kee na wɛ, wèe di ya yaa w'a kee keree ki pyi bɛ wɛ.»

22 Ba sipyiire t'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i yiri Pɔli ni Silasi fɛni. A fanhafɛɛ p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpɔn ni susɔlɔɔ ni.

23 Ba p'a pu deele kpɔn wɛ, na pu le kaso ni. A fanhafɛɛ p'i yi jo kaso gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu mu na p'a pu kasɛri xuuni.

24 Ba kaso gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ w'a yee logo wɛ, a wu shɛ Pɔli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funɲɔ pura la ni, na pu tɔɔyɔ le tige ka ni na pɔ.

25 Ba jɛnɛ k'a pa jɛ wɛ, a Pɔli ni Silasi di ganha na Kile jɛɛri, na Kile masɔnɔ yoyo cee. Kasolemɛɛ pusamaa bɛɛri bi yee nuri.

26 Na pu yaha lee na, a jɛnɛ k'i wakaraa cɛlɛ xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi bɛɛri pye y'a mugi yiyɛ ni. A kasolemɛɛ pu bɛɛri wo tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ y'i bahala wolo.

27 Ba kaso gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ w'a jɛ, na gburaya yi bɛɛri ta y'a mugi wɛ, a wu wu jɛmɔpara kɔɔngi li kɔrɔgɔ ni di daga wuyɛ gbo, bani wu bi giin na kasolemɛɛ pu bɛɛri ya paa.

28 A Pɔli di mujuugbɔɔ wá na: «Ma ganha da kakuunɔ pye mayɛ na wɛ, wèe bɛɛri wa naha.»

29 A kaso gbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu jo na pu sokinna le pa. A wu gburogi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a shɛ do Pɔli ni Silasi tɔɔyɔ ni.

30 Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi yeege kpɛngɛ ki na, na pu pye: «Na jahafɛɛ, leke nɛ d'a yaa na pye, kɔnhɔ di juwuuro ta wɛ?»

³¹ A p'i wu jɔ shɔ na: «Dà Kafɔo Yesu na, ma na zhɔ ma ni ma puga shɛen pu bæeri.»

³² Lee kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔo jomɔ pu jo wu ni wu puga shɛen pu bæeri mu.

³³ Kee jɪnɪŋɛ kiyɛ pyaa na, a kasogbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu Pɔli ni Silasi yɛ nɔɔyɔ yi wɛrɛ pye. A wu ni wu puga shɛen pu bæeri di batize.

³⁴ Lee bæeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na shɛ yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga shɛen bæeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵ Ba jɪga k'a mugi wɛ, a Oromɛ fanha ki jɪnɔfɛɛ p'i fanhafɛɛ pii tun kasogbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha.

³⁶ A kasogbaha ki kasɛɛgɛ pyevɔɔ wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromɛ fanha ki jɪnɔfɛɛ p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaanɪ nɪnɪŋɛ na.»

³⁷ A Pɔli di pee fanhafɛɛ pu pye: «P'a wèe kpɔn sipyii pu bæeri jii na kiiri kɔnbaa wèe na, na ta wèe bɛ di jɛ Oromɛ kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wèe le kaso ni. P'i giin p'i wèe peelee yeege nimɛ kaso wu ni gɛ? Tapyege wa lee na bada wɛ; na puyɛ pyaa ki pa wù yeege kaso wu ni naha!»

³⁸ A pee di guri na shɛ pee jomɔ pu jo Oromɛ fanha ki jɪnɔfɛɛ pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi bɛ jɛ Oromɛ shɛen wɛ, a p'i fya.

³⁹ Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jɛɛri na pu jɔ puyɛ na p'i foro kulo li ni.

⁴⁰ Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni wɛ, a p'i gari Lidi kaban, na shɛ cebooloo pii ta wà. A p'i pee yɛri na samɔhɔrɔ le pu ni, na na kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na shɛ doro Apoloni kulo li bɛ ni. A p'i shɛ nɔ kulo la ni lee mɛgɛ

jɛ na Tesaloniki. Yawutuu Kile-pɛɛŋɛ puga ka bye wà.

² A Pɔli di jé kee Kile-pɛɛŋɛ puga ki ni ba w'a tee na li pyi wɛ. A wu cadɛɛnyɛ taanri pye na taha yiyɛ na na se na Yawutuu pu jɪnɔ cirini, na Kile Kafila wu jaha yu pu mu.

³ Pɔli bi Kile Kafila wu jaha shɛɛ pu na na fiinɪŋɛ, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee na venhɛ ganha na na xu. Lee bæeri kadugo na, wu na ba jɛ na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wèe ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔvɔɔ we.»

⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dà Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girɛkii Kile jii fyaara sipyii nɪnɪhɛmɛɛ pii bɛ di dà Yesu na ni mɛgbɔhɔ cèe nɪnɪhɛmɛɛ pii bɛ.

⁵ Ga, a lee di jii zhaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyɪŋmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li bæeri wuregi. A p'i puyɛ faari kari Pɔli ni Silasi taconɔ ni ná wa puga, wee mɛgɛ jɛ Zhasɔn.

⁶ Ba p'a shɛ fɔ Pɔli ni Silasi ni wɛ, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pii bɛ co, na pee fuulo kari fanhafɛɛ pu yiri. A p'i ganha na sɛɛ na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki bæeri wuregi ge, pee p'a nɔ wèe bɛ mu naha,

⁷ a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya bɛ ni Oromɛ saannaa pu bæeri jɪnɔfɔɔ Sezari wo saliya wu ni wɛ, bani p'a yu na saan wa betii wu jɛ, wee mɛgɛ jɛ Yesu.»

⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafɛɛ p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi.

⁹ M'a Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pu jɪ p'a yaha ge, jɔmɛɛ p'a kan fanhafɛɛ pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰ Ba fanhafɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pu yaha wɛ, kee canɔ ki piige kiyɛ pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni.

Ba p'a nɔ wà wɛ, na she jé Yawutuu Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu.

¹¹ Pee bi pɔrɔ Tesaloniki shɛɛn na, a p'i sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri caɲa bɛɛri kee keree ki bi jɛ can.

¹² A Yawutuu niɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. A mɛgbɔhɔ cɛɛ niɲɛhɛmɛɛ di dà Yesu na Girekii pu bɛ ni, na fara namaa niɲɛhɛmɛɛ pii bɛ na.

¹³ Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pɔli ya Kile Kafila wu yu Bere bɛ ni wɛ, a p'i yiri, na she Bere shɛɛn pu sɔn wá pu na.

¹⁴ Ba lee ya pye wɛ, taapile ni a n'a daa fɛɛ p'i gari ni Pɔli ni suumɔ lohɔ ki jɔ na, na wu le kɔrɔgɔ ka ni.

¹⁵ A pii di binne ni wu ni fo na she nɔ Atɛni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli torogovɛɛ pu kuriduun ya nɔ wɛ, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tɔvuyo na wee fɛni Atɛni ni.

Pɔli ya yu ni Atɛni kulo li sipyii pu ni

¹⁶ Na Pɔli yaha Atɛni ni wu na Timote ni Silasi yɛ sigeɛ, a wu ba li sɛɛri na li ta Atɛni kulo l'a jɔ yaperɛɛ na. A lee di bye wu mu funzhaga.

¹⁷ Lee wuu na wu bi se Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girekii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinnɛɛ kɛɛnyɛ na caɲa bɛɛri, wu bu wemu ta wà, w'a ganha na yu ni weefɔɔ ni.

¹⁸ Fungɔngɔ fɛɛ kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kaɲuɲɔ baa jomɔ peke we di wa yu wɛ?» A pii bɛ di jo: «Li jɛ ma na giin kilelɛɛ piitiilee kaa w'a yu wèe ya piimu cɛ wɛ.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo Jozaama pu yɛɛ pyi, na xɔɲɛɛ li bɛ kaa yu.

¹⁹ A p'i gari ni Pɔli ni kulo li pinnɛɛ kɛɛngɛ ka na, kee mɛgɛ jɛ na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Pɔli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wèe na já wu logo?

²⁰ Yemu bɛɛri wèe ya nuri mu jɔ na ge, yee bɛɛri jɛ wèe mu nivoyo. Lee

wuu na wèe ya giin m'a yee jaha jo wù mu.» [

²¹ Atɛni shɛɛn ni pu nadadiinmɛɛ bi ma pu tuun bɛɛri torogo kafilafomɔ jo ni wu logo na.]

²² A Pɔli di yiri yere kee kɛɛngɛ ki na na jo: «Atɛni shɛɛn, nɛ yee kasɛri na yee ta yee na jɛ Kile shavɛɛ see wuu.

²³ Na nɛ yaha nɛ na jaari yee kulo li ni, nɛ yee Kile tashaya saraya yi tawoloyo niɲɛhɛyɛ jɛ. Nɛ nigin jɛ yee pɛɛɛɛ yaɲmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a bɛlɛ ki tuugo di ya cɛ-ɛ ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya bɛlɛ, yee di ya ki cɛ-ɛ ge, kee kaa nɛ yu yee mu.

²⁴ «Wee jɛ Kile, wemu w'a kɔɲɔ ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ bɛɛri yàa ge. Wee wu jɛ fugba ni jɔɲɛ yaavɔɔ wu bɛ. Wee ya dɛn sipya keɲɛ puyaaga funɲɔ ni wɛ.

²⁵ Wee Kile wu mago jɛ sipya keɲɛ labye na na wee Kile w'a dɛri wɛ. Bani wee w'a jiiɛɛɛɛ ti kaan sipyii mu; kafɛɛgɛ kemu sipyii ya ɲmɔni ge, na kee bɛ kaan, ni yaɲmuyɔ yi saya bɛɛri.

²⁶ Sipya nigin ni w'a shi wu bɛɛri yeege, na wee yaha jɔɲɛ ki kabaya yi bɛɛri na. Na tɛhɛnɛ yaha pu tɛɛgɛɛ ni pu tatiinyɛ na.

²⁷ W'a kii keree kii bɛɛri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kile kabaɲa sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu daalapyɛ wuu di wee Kile ta, bani Kile sanha ya lii wa shishiin na wɛ.

²⁸ Bani

«Wee w'a wèe yàa, na jiiɛɛɛɛ kan wèe mu,
na sefɛɛɛɛ bɛ kan wèe mu wù já w'à jɛri.»

Mu yee wo yoccelee pii bɛ ya jo na:
«Kile ni wèe ya foro.»

²⁹ «Kile ni wèe ya foro. Lee na wèe bi foro Kile ni, wèe ya yaa na li cɛ na sipyii keye y'a pɛɛɛɛ yaɲmuyɔ yemu yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee kagereye ni ge, na Kile jɛ ba yee pɛɛɛɛ yaɲmuyɔ yi jɛ wɛ.

³⁰ Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Kile ya taatorogoo keree ki wii nige wɛ, bani ki cɛbaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kile funɲɔ wa sipyii bɛɛri pu

kee keree ki yaha p'i daburaje jo xuu wu beeri ni, pu da wee Kile pele.

³¹ Bani Kile ya caŋa ka teŋe, kee na wu da ba kiiri kɔn koŋɔ ki beeri na ni tiime ni. Kile ye pyaa ya ná wemu nahá bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kɔnvɔɔ. Kile ya nahá sheshere temu she sipyii na wee shizhaa na ge, tee ne na wee ne na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xunen li kaa logo we, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caŋa katii wée da ba yi saya logo ma mu.»

³³ A Pɔli di foro pu niŋe ni na kari.

³⁴ Lee be na, a pii di fara Pɔli na, na bye Yesu n'a daa fee. Pee n'a daa fee pu ni, kulo li kiirikɔn kurunɔ ki sipya wa bye pu ni wee mege ne Denisi, na fara cee wa be na wee mege ne Damarisi, ni sipyii pii be.

18

Pɔli ya jé Korente kulo li ni

¹ Lee kadugo na a Pɔli di yiri Ateni ni, na gari Korente ni.

² Ba w'a nɔ wà we, na ná wa ja wà wee mege ne na Akilasi. Yawutuu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu beeri pu foro Orome ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di she foro pu na.

³ A wu karihege leŋe ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu beeri bi labyenumɔ pyi. Faya piyeye pu bi yari.

⁴ Ga cadenge beeri Pɔli na gari Kile-pene puga ki ni, na she ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu ne, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedoni ni na pa we, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kile Jozaama pu yere li ye be we. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kile w'a Yesu nahá bulo na pye Shɔvɔɔ.

⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na we, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadenje nahara na lee na ba bye seri kaa na p'a she Kile

jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya nuwuuro ta jiga na we, yee p'a lee pye ne be we. Nime shi watii mu n'a da zhe Kile kafila wu jo.»

⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo we, a wu yiri pee sipyii pu taan na kari ná wa puga, wee mege ne Tite Zhutusi. Kile nii fyaara sipya wu bye wii. Wu kaanja ki bi sogi Kile-pene puga ki na.

⁸ A Kile-pene puga ki nuɔfɔɔ ni wu puga shen di ba dà Kafɔɔ na, wee mege ki bye Kiripusi. Korente shen piimu be p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee niheneme be di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caŋa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashen la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin be na we! Ta yu, ma ganha da joo maye na we!

¹⁰ Bani ne wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na we, bani ne sipyii ya nehe le kulo le ni.»

¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korente ni, na sipyii kalaa Kile Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyon bi bye gbafenere Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puyen pinne na yiri Pɔli feni, na wu co kari kiirikɔn kurunɔ ki mu.

¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu nuɔ kyegi na p'a Kile pele pelegana lemu na ge, lee ya saha ni wée wo saliya wu ni we.»

¹⁴ Ga Galiyon ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta we, a wuyen pyaa di jomɔ pu lo na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, ne bi da zɔɔ na yi jomɔ logo.

¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la we, fo yee ni sipyiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree ye, yiyen pyaa ki yee nahá shɔnri. Ne kunni tɔɔgɔ wa wee kiiri wu gɔn ni bada we.»

¹⁶ Ba w'a yee jo we, na pu kari yeege kiiri wu takongɔ ki ni.

¹⁷ Ba l'a pye mu we, a pee Yawutuu p'i wɔ Kile-pene puga nuɔfɔɔ wu na. Wu mege ki bye na Sositene. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyon di wuyen pye kannu wu ya pu nahá be we.

Pɔli ya kuri she Ancɔsi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korɛnte ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fɛɛ pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jɛ kɔrɔgɔ ka ni na gaanɔ shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi jɔmɛɛ lɔ Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni wɛ, na wu jɔnɔ kuu wà, na na toro.

¹⁹ Ba p'a nɔ Efese kulo li ni wɛ, a p'i digi wà, na jɛ kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di she jɛ Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni.

²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jɛri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ wɛ.

²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jɛ kɔrɔgɔ ki ni na gaanɔ.

²² Ba kɔrɔgɔ k'a she nɔ Sezare kulo li ni wɛ, a wu foro, na gari Zheruzalɛmu ni, na she n'a daa fɛɛ pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancɔsi ni.

²³ A wu jɛri pye Ancɔsi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki bɛɛri jaari na n'a daa fɛɛ pu kalaa, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apɔlɔsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutu wa bi pa Efese ni, wee mɛgɛ jɛ na Apɔlɔsi. Alekizandiri shɛn wu bye wii. Wee ná wu bi jomɔ cɛ l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu bɛ cɛ xuuni.

²⁵ Sipyaa wa w'a bi Kafɔɔ Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijɛyɛ yi tɛhɛɛ li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu yɛ. Ga lee bɛ na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jɔgi sipyiire ti bɛɛri mu ni wu zɔ wu bɛɛri ni.

²⁶ Cana ka w'a pa yiri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti bɛɛri nii na Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo wɛ, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li jaha jo na jɔ wu mu.

²⁷ Lee kadugo na, cana ka Apɔlɔsi funɔ bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fɛɛ p'i wu luu waha, na sɛmɛ tun Akayi n'a daa fɛɛ pu mu, na wu bu nɔ wà, na p'i wu co jɔ. Ba w'a nɔ wà

wɛ, piimu pu jɛ Yesu n'a daa fɛɛ Kile wo niimɛ wu gbɔɔrɔ ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na jahagbaashɛɛɛ kan pu mu xuuni.

²⁸ Bani wu kafila wu bi tajogo fɔ Yawutuu pu na sipyii pu bɛɛri nii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jɛ Kirisa wɛ.

19

Pɔli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

¹ Na Apɔlɔsi yaha Korɛnte ni, a Pɔli di Azi boboyo fiige ki kɔn jɛri, na nɔ Efese ni, na n'a daa fɛɛ pii ta wà.

² A Pɔli di pee n'a daa fɛɛ pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fɛfɛɛɛɛ Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pɔli jɔ shɔ na: «Wèe ya cɛ na yaaga ka bɛ mɛgɛ ki jɛ Fɛfɛɛɛɛ Munaa wɛ.»

³ A Pɔli di pu yege sanha na: «Batizeli wekɛ yee d'a pye wɛ.» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yohana Batizelipye wo wɛ.»

⁴ A Pɔli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shɛɛ na sipyii ya daburajɛ jo pu jurumu wu na. A wu Izirayeli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mɛgɛ jɛ Yesu.»

⁵ Ba pee sipyii p'a pee jomɔ pu logo wɛ, na ganha na puyɛ kaan nime pu na batizeni Kafɔɔ Yesu mɛgɛ na.

⁶ Lee kadugo na a Pɔli di wu kenɛ taha pu na, na Kile jɛɛri pu mu. A pu bɛɛri di Fɛfɛɛɛɛ Munaa ta na ganha na shi watii jomɔ yu, na ganha na kapaɔaa yu.

⁷ Pii sipyii pii bi namaa kɛ ni shuun shi xɔ.

⁸ Na Pɔli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiire ti bɛɛri mu na finɛɛ, na li shaa wu jomɔ pu logovɛɛ pu bɛɛri mu na pu jɛ tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na she nɔ yeye taanri na.

⁹ Sipyii pii funɔ bye pu dà Yesu na wɛ, pee bi Pɔli kafila wu she, na joguumɔ taga Yesu koo li mɛgɛ kyɛɛgi. Lee wuu na Pɔli ya n'a daa fɛɛ pu yiri laha pee tàan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu

ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caŋa beeri.

¹⁰ A Pɔli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girekii na, pee beeri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kori

¹¹ Pɔli ya kakanhanɔa niŋehɛŋɛɛ pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo ɲa ɲa wɛ,

¹² Ali fàya kelee faɲuɲɔɔ kiimu beeri bi gbɔɔn Pɔli cére ti na ge, pu bi kee luu na dɛri yama fɛɛ na p'i juuɲɔ. Jinaa ɲɛ piimu ni ge, na ki tɛri pee be na jinaa p'i foro pu ni.

¹³ Yawutuu pii bi ɲaari na giin da jinaa kori da yeege sipyii ni. Caŋa ka p'a pa yiri na p'i she jinaa kori yeege wa ni Yesu mɛge na. Jomɔ pemu ni pee bi giin da jinaa pu kori ge, pee pu wa mɛ: «Pɔli ya Yesu wemu wo Jozaama yere pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo mɛge na!»

¹⁴ Yawutuu wo saraya ɲaha shɔɔnriwɔɔ wemu mɛge ki ɲɛ na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye.

¹⁵ Ba p'a yee jo ni jinaa sipya wu ni wɛ, a jina wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ Yesu cɛ, na Pɔli be cɛ, ga yee di ɲɛ jɔgɔ ye wɛ?»

¹⁶ A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di ɲɛhe pu na, a wu pu kpɔn na bana bana, na pu fàya be wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

¹⁷ A lee kaa l'i Efese shɛɛn pu beeri círi, Yawutuu fara Girekii na, a pu beeri di fya. Lee wuu na a sipyiire t'i ganha na Kafɔɔ Yesu mɛge ki pɛɛ.

¹⁸ Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee niŋehɛmɛɛ di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti beeri nii na.

¹⁹ Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee niŋehɛmɛɛ di ba ni pu siganma semɛɛ ni, na ba pu sorogo sipyiire ti beeri nii na. A p'i pee semɛɛ pu wari ɲɔyɔ wá wá yiyɛ na, a y'i be ni warifyɛn tuuɲɔɔ kabɔfoɲɔɔ ke (10.000) shi ni.

²⁰ Lee funɲɔ ni a Kafɔɔ wo kafila wu ganha na se taa na se ɲaha na, fo na sipyiŋehɛmɛɛ pye p'a fara n'a daa fɛɛ pu na.

Tunmɔ pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

²¹ Lee beeri kadugo na a Pɔli di li she na wee na doro Masedɔni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalɛmu ni. A wu li she na wee bu nɔ wee xuu wu ni, na wee na zhe Oromɛ be ni.

²² A wu wu tɛgeveɛ shuun yaha kari wuyɛ ɲaha na Masedɔni ni. Pee ɲɛ Timote ni Erasiti. A wuyɛ pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jɛri pye wà.

²³ Wee tuun wu ni a tunmɔ di din Yesu koo li wuu na.

²⁴ Tudunna wa bye wà wee mɛge ɲɛ Demecusi. Efese shɛɛn yapɛɛ lemu li ɲɛ yapɛɛzhɔ p'i li mɛge yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo niŋehɛfɛnɛŋɛɛ yari ni warifyɛn ni na bereɛ sipyii mu wari niŋehɛmɛ na.

²⁵ Caŋa ka, a wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu tudunɲii pii yiri na pu pye: «Y'a li cɛ na we labye we ni wèe ɲɔlige ya fɔro.

²⁶ Ga nimɛ le Pɔli ya byi ge, yeeye pyaa ya lee logo, na li ɲa be. Le kaa le wa Efese kulo li ye ɲuɲɔ kaa wɛ dɛ! Ga l'a giin di bye nimɛ Azi fiige ki beeri ɲuɲɔ wuu. Wee Pɔli wu w'a yu na sipyii ya pɛɛŋɛ yaɲmuyɔ yemu yari ni pu keye ni ge, na yee ɲɛ see yaɲmuyɔ wɛ. Pee jomɔ p'a sipyii niŋehɛmɛɛ ɲuyɔ kyɛɛgi xɔ.

²⁷ Lemu l'a wù funyɔ shaa ge, le ganha bu da wù lada koro tɔ wɛ. Ga lee ye be wɛ. Li bu she ɲaha na, wèe yapɛɛzhɔ wemu mɛge ki ɲɛ Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pɛɛŋɛ ke w'a daa ge, kee na ba gɔn wu na, na ta Azi fiige ki shɛɛn ni fiiye yi saya beeri wo sipyii di wu pɛɛ.»

²⁸ Ba Demecusi ya pee jomɔ pu jo le sipyii pu niwegee ni wɛ, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sɛɛ na yu: «Efese shɛɛn yapɛɛzhɔ wemu mɛge ki ɲɛ Aritemisi ge, w'a pɛɛ, wu ɲɔhɔ ɲɛ wɛ!»

29 A pee tunmɔ p'i kulo li bæri wuregi. Lee bi Pɔli tahama-nɔhɔmɔ pii ta wà, pee mɛye jɛ, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedɔni shɛɛn, a sipyiire ti gburogi kari na shɛ pee co, na pu fuulo na kari pinnɛɛ kpɛɛngɛ ki na.

30 A Pɔli yɛ pyaa di ganha na giin wu shɛ sipyiire ti fɛni, ga n'a daa fɛɛ pu ya ta sɔɔ wɛ.

31 Azi fiige ki sipyigbɔɔ pii bɛ bye wà, pee bye Pɔli naniinɛɛ. A pee bɛ di tuduro tun Pɔli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinnɛɛ ki ni wɛ.

32 Tunmɔ p'a pa bɛɛ sipyii pu tapinnɛɛ ki ni, wa nijoyo ni wa woyo jɛ nigin wɛ. Sipyiire tiyɛ pyaa bɛ bi tiyɛ kapinnɛɛ jɔnɔ cɛ wɛ.

33 Yawutu ná wa bye wà wee mɛge jɛ na Alekisandire. A sipya wa di kii keree kii jaha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee ɲmunɔ na wu shɛ jahagbaa li na wu jo. A wee di wu keɲɛ yirige na jomɔ wa wee mu. W'a bi giin wu li shɛ sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunɔ la shishiin pye wɛ.

34 Ga ba sipyiire t'a li cɛ na Yawutu wu jɛ wɛ, a pu bæri di ganha na zɛɛ fo lɛɛɛ shuun shishiin na yu: «Efese shɛɛn wo yapɛɛzhɔ Aritemisi w'a pɛɛ, wu jɔhɔ jɛ wɛ!»

35 Li ya ta jɔ wɛ, fo kulo li fɛkama wuyɛ pyaa ya la le na tunmɔ pu yereɲɛ. A wu pu pye: «Efese shɛɛn, koɲɔ ke bæri ya li cɛ na yapɛɛzhɔ Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kasɛɛɛ pyi.

36 Wa shishiin da já yee kaala wɛ. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye jɔnɔ fɛni mu wɛ.

37 Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yapɛɛgbaha ki ni wɛ, p'i wa joguumɔ bɛ jo na wá wèe yapɛɛzhɔ nigbɔhɔɲɔ ki na wɛ.

38 Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyeyenii pu na lemu ya bɛ wɛ, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafɛɛ pu bɛ di wa. Pu shɛ ni lee kaa li ni pee mu.

39 Kelee kaa latii bi jɛ, yi na já ba wù

cabinnɛɛ caɲa ke.

40 Ni lee kunni bɛ wɛ, tunmɔ pemu wèe ya yirige nijaa ge, pu na já wèe jaagi pee wuu na na wèe p'a giin wù sipyiire ti juyɔ kyɛɛgi. Bani pu bu wù yege, wù wa da já sipyiire ti kapinnɛɛ jɔnɔ jo sipya wa shishiin mu wɛ.»

41 Ba w'a yee jo xɔ wɛ, na sipyiire ti bæri pye na t'a gaanɲi piyeyɛ.

20

Pɔli ya jaari Masedɔni ni Girɛkii fiyeyi ni

1 Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaanɲi Masedɔni fiige ki ni.

2 Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaanɲi Girɛkii fiige ki ni.

3 A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegede caɲa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lo w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mɛge na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhe wu fiin, na guri pa doro Masedɔni ni na kari wà tɔɔyɔ na.

4 Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu jaagoo li na ge, pee pu wa mɛ: Bere shɛɛn Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki shɛɛn shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Deribe shɛɛn Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige shɛɛn shuun: Tishiki ni Torofimɛ.

5 A pee di doro wèe jaha na, na shɛ wèe sige Torowasi kulo li ni.

6 Ba Shizhenherɛ Baa Buuri Kalenɛ l'a toro wɛ, a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na shɛ pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi nixhugo jɛ Torowasi kulo li ni

7 Pɔri jimuguro nibiige ki ni, a wèe bæri di shɛ binne, kɔnhɔ wù Kafɔ wo yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yeri. Wu funɲɔ bi bye wu ba lo w'a gaanɲi kee caɲa ki jimuguro. A wu

sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛɛ pu mu fo na she ɲiŋɛ ki ɲi.

⁸ Wèe bɛɛri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa ɲiŋɛhemɛɛ le le na yaha puga ki ni.

⁹ Lɛvɔɔ wa bye ni wèe ni, wu mɛgɛ ɲɛ na Utikusi; Wee nidɛɛngɛ di bye puga ki fenɛtiri wu ɲɔ na. A wee di bye wà na ba ɲmunɔ, fo na funɲɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ɲmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki ɲunɔ ni, na ba do ɲiŋɛ na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wɛ, na ba wu ta w'a xu.

¹⁰ A Pɔli di digi, na she leele wu ɲunɔ ni, na wu co wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungɔnyɔ yi kyɛɛgi wɛ! Wu wa ɲii na.»

¹¹ Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛɛ p'i she puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shiizhan Kafɔɔ mɛgɛ na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na she ɲiga ki pye k'a mugi, na na kari.

¹² A Utikusi puga sheɛn di gari ni wu ɲii wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛɛ pu bɛɛri logoo ɲiŋɛ.

Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli ye ni kulo-goo ɲiŋɛɲɛɲɛ ni

¹³ Lee kadugo na a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na doro Pɔli ɲaha na na gaanɲi Asɔsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔyɔ na wee da da gaanɲi Asɔsi ni, na wèe di she wu lɔ wà.

¹⁴ Ba wèe ya she wùyɛ ɲunɔ círi Asɔsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wɛ, a wu bɛ di jé kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wèe di gari kulo la ni lee mɛgɛ ɲɛ na Mitilɛni.

¹⁵ Caɲa kemu wèe ya foro wee xuu wu ni ge, kee caɲa ki ɲimuguro a wèe di nɔ Kiyɔsi kulo li shizhaa na. Ki ɲimuguro shuun wuuro, a wèe di nɔ Samɔsi kulo li ni. Ki ɲimuguro taanri wuuro, a wèe di nɔ Milɛti kulo li ni.

¹⁶ Pɔli funɲɔ bye wu yere Efese kulo li ni wɛ, kɔnhɔ wu ganha da mɔ doro Azi fiige ki ni wɛ. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalɛmu ni, kɔnhɔ wu bu já nɔ wà, wu she Pantekɔti wu caɲa ki ɲunɔ círi wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yeri

¹⁷ Lee wuu na Pɔli ya tiin Milɛti kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yiri pa.

¹⁸ Ba p'a pa nɔ wɛ, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo caɲa kemu tɛhɛnɛ na nɛ na tɔɔgɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ ɲiŋaa na, yee wa nɛ ɲaarigana ni nɛ kapyegɛe ki bɛɛri cɛ.

¹⁹ Nɛ nayɛ tirige tuun bɛɛri ni na kapyɛɲɛɛ pyi Kafɔɔ mu, na ɲaa soro, na ɲɛsinmɛ wo. Yawutuu bɛ ya woni pye nɛ kaa na tɔɔɲii ɲiŋɛɲɛɲɛ ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ nɛ na xuuni.

²⁰ Lee bɛ na, yee kuduun ɲɛ kaa lemu ni ge, nɛ lee la shishiin ɲmɔhɔ yee na wɛ. Nɛ yee kalaa Kilɛ Kafila wu ni sipyii bɛɛri ɲii na, na yi kalaa yiye pyaa piyɛyɛ bɛ ni.

²¹ Na yi jo na waha sipyii pu bɛɛri mu, Yawutuu fara Girekii na, jo pu daburajɛ jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kilɛ na, p'i dà wu Kafɔɔ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalɛmu ni di wa gaanɲi. Kilɛ Munaa l'a na ɲaha co na se wà. Le l'a da zhɛ na ta wà ge, di wa lee cɛ wɛ.

²³ Ga kulo bɛɛri ni kunni n'a toro ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na li she na na, na kasolɛnɛ ni kanhama pu wa na ɲaha na wà.

²⁴ Lee bɛ na nɛ na munaa li wii yaaga wɛ. Le l'a dan nɛ ni ge, lee li wa mɛ. Tuduro te t'a kan nɛ mu ge, na tee shɔɔnri fo ti tɛhɛnɛ. Kafɔɔ Yesu ya labye wemu bɛɛri kaa le nɛ kenɛ ni ge, nɛ funɲɔ wa di wee bɛɛri pye di wu xɔ. Wee labye wu wu wa mɛ, na Kilɛ wo niimɛ we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, nɛ toro yee piimu ɲiŋɛ ni, na Kilɛ saanra ti wo kafila wu jo ge, nɛ li cɛ jo nɛ ni yee wa da wùyɛ ɲa nige wɛ.

²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinɲɛ jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa nɛ na nige wɛ.

²⁷ Bani nɛ Kilɛ ɲidaan bɛɛri she yee na, nɛ yafiin ɲmɔhɔ yi na wɛ.

²⁸ Ayiwa, yi kasɛɛgɛ yaha yiye na dɛ! Fɛfɛɛɛ Munaa l'a yi tenɛ dubyagbaha kemu ɲunɔ ni ge, yi kee co xuuni ba

dubyanaha-jemεε jε wε. Kile ya n'a daa fεε piimu shɔ wu Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kasεεge yaha pee na, y'i pu comɔ cε.

²⁹ Nεyε pyaa ya li cε jo nε nigarihxɔgɔ na yacoyo na ba jé yee niηε ni, na do dubyaa pu na.

³⁰ Ali yeeyε pyaa kii bε ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafineyε taga n'a daa fεε pii juɔ kyεεgi, na pye puyε pyaa wo kalaapiire.

³¹ Lee wuu na, yi kasεεge yaha yiye na. Yi yi funyɔ tirige li na na yee taanri nε pye naha yee niηε ni na yee bεeri nigin nigin wu kalaa caηa fara piige na, fo na ηεsinmε wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niimε jomɔ pu keηε ni. Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, yee bε pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu bε w'a kemε yaha ge, na lee bε kan yi mu.

³³ Nε ta jii yeegε wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu faya feni wε.

³⁴ Yee ya li cε na jo nεyε pyaa keye yi wo labye w'a nε keree bεeri yaa, na na naarijii pu bεeri wogoo yaa*.

³⁵ Nε li she yee na shεgana bεeri na jo mu wèe ya yaa na kapyεηε pyi na la baa fεε pu tεri, na wu funyɔ tirige ni Kafɔ Yesu yε pyaa wo jomɔ pu ni na: «Duba ya daa gan funηɔ ni na toro da na.»

³⁶ Ayiwa, ba Pɔli ya xɔ pee jomɔ pu na wε, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fεε pu bεeri di binne Kile ηεeri.

³⁷ A n'a daa fεε pu bεeri di sii mεhεε su xuuni Pɔli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanηεεge fo ni.

³⁸ Lee kadugo na a p'i Pɔli torogo na pa kɔrɔgɔ ki ηɔ na. Pɔli ya jomɔ pemu jo na niηaa tεhεε na na pu da jii taha wee na nige-e ge, pee jomɔ pe bi pu nahaya tanha xuuni.

21

Pɔli ya kari Zheruzalemu ni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wèe di fò wu kan wùye mu ni n'a daa fεε pu

ni, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni na kari Kɔsi ni. Kee caηa ki jimuguro, a wèe di nɔ Orode ni, na yiri wà, na gari Patara ni.

² Ba wèe ya nɔ wà wε, na kɔɔgbɔhɔ ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wèe di jé kee ni na kari.

³ Ba wèe ya she nɔ Sipere fiige ki shizhaa na wε, ma ηehε yere kɔɔgbɔhɔ ki ni ma na da kee ηaa. A wèe di kee yaha mε kamεnε cε wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni. A kɔɔgbɔhɔ ki she yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige.

⁴ A wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fεε pii ta wà Tiiri ni. A wèe di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wà. Pɔli bi da zhe kanhama pemu ηa Zheruzalemu ni ge, Fεfεεε Munaa bi pee kaa jo pee n'a daa fεε pu mu. A pee di Pɔli pye: «Ma ganha bu she Zheruzalemu ni wε.»

⁵ Ga ba wèe cagaraga k'a pa nɔ wε, n'a daa fεε pu fara pu cèe na, na fara pu nɔhɔpiire na, a pu bεeri di foro di zhe wèe torogo. A p'i foro ni wèe ni kanha ki ni na kari fo kɔrɔgɔ ki ηɔ ki na. A wèe bεeri di she binne nuguro sin wà lɔhɔ ki ηɔ ki na, na Kile ηεeri.

⁶ Lee kadugo na a wèe di fò wu kan wùye mu, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, a pee kunni di guri na gaanji pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kɔɔgbɔhɔ k'a yiri ni wèe ni Tiiri kulo li ni wε, a wèe di she digi kulo la ni lee mεge jε na Potolomasi; Wà wèe ya kɔrɔgɔ ki wo ηara li ηɔ yaha. A wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na she n'a daa fεε pu shaari, na lee caηa jii le pinne pye ni pu ni shiizhan.

⁸ Kee caηa ki jimuguro, a wèe di ηaari kari Sezare kulo li ni, na she digi Filipe ηunηɔ ni. N'a daa fεε pu bi sipyii gbarashuun wemu ηaha bulo na pee pu tudunmɔɔ pu tεge labye wu na ge, wee Filipe we bε w'a bye pee gbarashuun we ni. Kafɔ Yesu wo Jozaama pu jovɔɔ wa wu bye wii.

⁹ Doηiηε pushaa nacebaalaa shishεεε wu bye Filipe mu. Kile bi jomɔ yu pee bεeri mu pu na dorogo

* 20:34 Kapyegεe 3:18 wu kalaa.

sipyii mu.

¹⁰ A wèe di diin Filipe kaban na cabyaa niɲehɛɲɛɛ pye wà. Na wèe yaha Filipe kaban, a Kilɛ tudunmɔ wa di ba ba canja ka na yiri Zhude fiige ki ni. Wee mɛgɛ ki bye na Agabusi.

¹¹ A wee ná wu nɔ wèe na, na Pɔli wo kirimɛɛ lɔ, na lee taga wuyɛ pyaa keye ni wu tɔɔyɔ pɔ, na jo: «ƑɛƑɛɛɛ Munaa l'a jo na Yawutuu pu da ba she le kirimɛɛ le kafɔɔ cɔ Zheruzalɛmu ni, na wu pɔ le pɔgana le na, na wu le shi watii kenɛ ni wemu ɲɛ Yawutuu wɛ.»

¹² Ba wèe ya pee jomɔ pu logo wɛ, a wèe ni wee xuu wu shɛɛn di binne Pɔli ɲɛɛri jo wu ganha bu she Zheruzalɛmu ni wɛ.

¹³ A Pɔli di jo: «Naha wo mɛhɛɛ yee di suu mɛ wɛ? Y'a giin y'i na naha tanha gɛ? Nɛ gbegele xɔ xu ka na Zheruzalɛmu ni Yesu Kirisa mɛgɛ wuu na pu da jo pɔɔɔ.»

¹⁴ Wèe ya pa li ɲa nago Pɔli ya go wu wu hakili laha Zheruzalɛmu shɛɛ li na-ɛ ge, a wèe di cari, na jo: «Le li wa Kilɛ ɲidaan ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di doro, a wèe di gbegele na gari Zheruzalɛmu ni.

¹⁶ A Sezare kulo li wo n'a daa Ƒɛɛ pii di binne kari ni wèe ni. Ba wèe ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, wèe bi yaa wèe pu tigi ná wemu ɲuɲɔ ni ge, a pee n'a daa Ƒɛɛ p'i gari ni wèe ni wee kaban. Wee ná wu mɛgɛ ki bye na Minasɔn, Sipɛɛ shɛn wu bye wii. Wee bi dà na xɔ Yesu na l'a mɔ.

Yakuba ya Pɔli yɛri

¹⁷ Ba wèe ya nɔ Zheruzalɛmu ni wɛ, a wèe cebooloo n'a daa Ƒɛɛ p'i wèe ɲuɲɔ círi ni fundanga ni.

¹⁸ Kee canja ki ɲimuguro a Pɔli di gari ni wèe ni Yakuba kaban. N'a daa Ƒɛɛ nɔhɔɛɛ pu bɛɛri bɛ pu bi pinne wà.

¹⁹ Ba fò w'a pye xɔ wɛ, a Pɔli di jomɔ pu lɔ. Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, Kilɛ ya kaa lemu pye wee shi wu bɛ tɛ ni Pɔli wo Kilɛ jomɔ yɛɛ li funɲɔ ni ge, a wu ɲɔ le kee ni, na kee bɛɛri paari pu mu nigin nigin na.

²⁰ Ba p'a yee logo wɛ, a pu bɛɛri di Kilɛ sɔ, na baraga taha wu na. Lee

kadugo na a p'i Pɔli pye: «Wù ceborona, m'a ɲaa wɛ, Yawutuu xhuu niɲehɛmɛɛ p'a dà Yesu na naha, ga, ali niɲaa we bɛ ni, pu bɛɛri ya taha yaha Kilɛ tudunmɔ Musa wo saliya wu Ƒɛni.

²¹ Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama tɛ ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kilɛ tudunmɔ Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nɔhɔpiire kɔɔn nige wɛ, p'i ganha ba kalɛgɛɛ kii shishiin bɛ pyi wɛ.

²² Ayiwa, wèe na lee kaa le co cɔgana leke na wɛ? Li pye pyegana bɛɛri na pu na ba li cɛ na mu ya pa.

²³ Lee funɲɔ ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishɛɛɛɛ ɲɛ naha wèe mu, pee bi ɲɔmɛhɛɛ lɔ Kilɛ mu.

²⁴ Ma da jé ni pu ni Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, m'a mayɛ pye ƑɛɛƑɛɛ, m'a pu bɛ pye ƑɛɛƑɛɛ na bɛ ni saliya wu ni. M'a pu bɛɛri wo ɲuguuperɛmɛ wolo, kɔnhɔ p'i pu bɛɛri ɲuyɔ kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li cɛ na sipyii p'a keree kiimu bɛɛri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can wɛ. Pu na ba li ɲa bɛ sanha na muyɛ pyaa ki bɛ k'a ɲaari na sahanɔ ni Musa wo saliya wu ni.

²⁵ Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, wu bɛ d'a dà Yesu na ge, wèe ya sɛmɛ tun xɔ pee bɛ mu, na wù fungɔnyɔ she pu na; wèe ya li she pu na jo xaara bɛɛri p'a gbo yapɛɛ na ge, pu ganha ba tee xaa wɛ, pu ganha ba shishan xaa wɛ, pu ganha ba yaxuyo xaa wɛ, p'i ganha ba dɔdɔɔɔ pyi wɛ.»

²⁶ Ayiwa, a Pɔli di fara pee namaa shishɛɛɛɛ wu na, tee ɲimuguro ti na a wu wuyɛ pye ƑɛɛƑɛɛ na pee bɛ pye ƑɛɛƑɛɛ. Lee kadugo na a p'i gari Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni shiizhan. Pu Ƒɛɛɛɛɛ cabyaa ki ɲɔ na ba fa canja kemu, ni pu bɛɛri nigin nigin wu saraya na ba wolo canja kemu ge, a Pɔli di yee caya yi she pu na.

P'a Pɔli cɔ Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni

²⁷ Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pɔli ɲa Kilɛ-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki

ni. Ba cabyaa gbarashuun wu ɲɔ ya giin di va wε, a p'i ba na sii tunmɔ pu pεlε, na sipyii pu sɔn, a p'i Pɔli co.

²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izirayeli shεen, y'a ma yoo, y'a ma! Ná we w'a ɲaari na sipyii pu kalaa tεyε yi bεeri ni na wèe wo shi wu ɲε xuuni-i ge, wee wu ɲε we. Wee w'a yu bε sanha na wèe wo saliya we ni wèe wo Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ɲε xuuni wε. Lee bεeri kadugo na, Girekii bε ni w'a pa na pa jé fo Kile-pεεɲε pugbɔhɔ kiyε pyaa ni, na wèe wo fεfεεε xuu wu nɔrɔgɔ wèe mu.»

²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese shεen Torofime ɲa ni Pɔli ni kanha ki funɲɔ ni, na ganha na giin na w'a jé ni wee bε ni Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu wε, a kanha ki funɲɔ ki bεeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na fòro kabaya yi bεeri na, na fe na ma. A p'i Pɔli co, na wu fuulo yeege Kile-pεεɲε pugbɔhɔ ki ni, na gburaya yi tɔ taapile ni.

³¹ Na pu yaha pu na Pɔli shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu mu na Zheruzalemu kulo li bεeri l'a wuregi.

³² Ba sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ w'a yee logo wε, taapile ni a wu sɔrɔsii pii lɔ na fara sɔrɔsii ɲunɔfεε pii na, a p'i baa jé kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sɔrɔsii wo ɲunɔfɔgbɔ wu ɲa ni wu sɔrɔsii pu ni wε, a p'i Pɔli wo kpɔɔnrɔ ti ɲɔ yerenε.

³³ A sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu ba Pɔli co. A wu sɔrɔsii pu pye na pu tɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun le wu na. Ba p'a Pɔli pɔ na xɔ wε, a wu yegeɲε pye na: «We ná we di ɲε jɔgɔ wε? Naha wu d'a pye wε?»

³⁴ A sipyii pu bεeri di ganha na xhuulo puyε taan, wa shishiin nijoyo ni wa woyo ɲε nigin wε. A sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu ba li ta na wee wa da jomɔ pa shishiin ta logo tunmɔ pu keɲε ni wε, a wu sɔrɔsii pu pye na p'a se ni Pɔli ni sɔrɔsii pu wo pugbɔhɔ ki ni.

³⁵ Ba p'a she nɔ tajege ki ni wε, a sipyii p'i sii tunmɔ pu pεlε fo sɔrɔsii p'a na Pɔli lɔ.

³⁶ Bani sipyiiɲεhemεε pu bi taha wu feni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wà! Yi wu gbo laha wà!»

Pɔli ya jo ni Zheruzalemu shεen ni

³⁷ Pɔli nijewo pugbɔhɔ ki ni, a wu sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu pye: «Ta nε na já jo ni ma ni?» A sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jomɔ pu nuri gε?»

³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shen ná we w'a n'a she le wuyε ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabɔfɔɲɔ shishεεε (4.000) ni sipɔɲɔ ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were wε gε?»

³⁹ A Pɔli di wu ɲɔ shɔ na: «Yawutu nε ɲε, Tarisi kulo li ni nε yìri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shen nε ɲε ge, l'a pεlε. Nɔ mayε na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.»

⁴⁰ A sɔrɔsii pu wo ɲunɔfɔgbɔ wu kafila wu kan Pɔli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pɔli di yere wà kurnɔ li ni, na wu keɲε yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyε na wε, a Pɔli di ɲɔ kɔn na yu ni pu ni Yawutuu jomɔ pu ni. A wu pu pye:

22

¹ «Na tii ni na cebooloo, yi logo na ɲɔ na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo nε ta kakuunɔ la shishiin pye wε.»

² Ba sipyii p'a Pɔli ɲa wu na yu puyε pyaa wo jomɔ pu ni wε, a p'i nɔhɔdaan jomɔ pu bεeri ɲɔ yaha, na fεhε kpan. A Pɔli di jo:

³ «Yawutu nε ɲε. Nε se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalemu ni nε lε naha. Nε kalaa to wu bye Gamaliyeli. Wee w'a nε kemε kalaa na bε ni wù sefεlεε pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye nε bε ni fo xuuni Kile-shaa li funɲɔ ni ba yee bε wa me nijaa wε.

⁴ Nε bε wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Nε bi le koo le ɲaarivεε conì cèe fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni.

⁵ Saraya ɲaha shɔɔnrivεε wo ɲunɔfɔgbɔ we, ni nɔhɔlεε ɲahagbaa fεε wo kurunɔ ke, pee wa na sεεεε le kaa

le na. Ne bi semε ta be pu mu, na gaani di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kōnhō di bu she Damasi ni, na she n'a daa fee pii ta wà, di pee be co di pu pō, di ba ni pu ni Zheruzalemu ni, kōnhō kanhama di ba nō pu na.»

Pōli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee naha jo

⁶ «Ayiwa, na ne yaha ne na gaani koo li ni, na ba she deenje Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpeengbōhō ka di yiri fugba we ni, na ba jí na ne maha.

⁷ A ne wolo to jinε na, na mujuu la logo na: «Sōli, Sōli, naha na m'a na kana me we?»

⁸ A ne yegenε pye jo: «M'i ne jōgō we, Kafō?» A wu ne pye: «Ne ne Nazareti shēen Yesu, ne mu wa gana me.»

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunni ya kpeengbōhō ki na, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefō wo mujuu li logo we.

¹⁰ A ne yegenε pye jo: «Kafō, leke ne d'a yaa na pye we?» A Kafō di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funhō wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma mu.»

¹¹ Kpeenge ki bi pele pelegana lemu na ge, a ne bye ne naa nige we. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co keje na na jé kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee mege ne na Ananasi. Kile jii faara sipya wu bye wii fo xuuni, na naari na sahanj ni Musa wo saliya wu keree ki beeri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu beeri bi wu mesaanja yu,

¹³ A wee di ba ne feni, na ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona Sōli, ma jii ki mugi m'a wii!» Taapile ni, a ne jii k'i mugi, a ne wii na wu niyerege na.

¹⁴ A wu ne pye: «Wē sefelee pu wo Kile wu w'a mu naha bulo, kōnhō m'a wu jidaan ce. Wemu w'a tii ge, m'a wee na, m'a wu jō jomō be logo.

¹⁵ Bani ma na ba bye wu seeri. M'a keree kiimu na na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa beeri mu.

¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigee

we. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gbōrō ni.»

Kile ya Pōli tun shi watii mu

¹⁷ «A ne guri pa Zheruzalemu ni. Na ne yaha Kile-nerεε na Kile-peenje pugbōhō ki ni, a Kile di kasheε la she ne na.

¹⁸ A ne Kafō na, a wu ne pye: «Tōgaaya lō, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jomō beeri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu we.»

¹⁹ A ne wu pye: «Kafō, puyε pyaa wa li ce na ne wu bi ma naari na Kile-peenje piyεye yi sahanj, na n'a daa fee pu con na pu sani, na pu leni kaso ni.

²⁰ Ali Eceni we wu bi mu jomō pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neye pyaa ki be bye wà. Ne bi sō li na jo pu Eceni gbo. Neye pyaa k'a bi Eceni gboveε pu fadeye yi co pu mu.»

²¹ Wee tuun wu ni a Kafō di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»»

Pōli ya li she sōrsii pu na na Oromε shen wee ne

²² Sipyii pu beeri bi niwegee shan na Pōli kafila wu nuri, fo na she nō pe jomō pe na. Ga ba w'a pa jō le ye pee jomō pu ni we, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha jii na bada we!»

²³ A p'i ganha na sele, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni.

²⁴ Ba sōrsii pu wo jūnjōfōgō w'a lee na mu we, a wu sōrsii pu pye na pu jé ni Pōli ni sōrsii pu wo pugbōhō ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i sele me wu na ge, p'i wu kpōn ni susōlō ni fo wu bu she lee jo,

²⁵ Ga tuun wemu ni pu bi Pōli puu p'i wu kpōn ge, sōrsii jūnjōfō we wu bye wu taan ge, a Pōli di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Oromε shen kpōn ni susōlō ni wu kiiri kōnbaa ge?»

²⁶ Ba sōrsii jūnjōfō w'a yee logo we, a wu gari sōrsii pu wo jūnjōfōgō wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin

di bye me we? We ná we, Orome shen wu je wii!»

²⁷ A s̄ar̄osii pu wo juṅɔfɔgbɔ wuyɛ pyaa di she P̄oli yege na: «Orome shen ye pyaa mu je ya?» A P̄oli di wu j̄o sh̄o na: «Uun.»

²⁸ A s̄ar̄osii pu wo juṅɔfɔgbɔ wu jo: «Wari niṅeheme ne saraa na na já pye Orome shen.» A P̄oli di wu pye: «Ne d'á s̄ii se Orome shen do!»

²⁹ Ba P̄oli ya pee jom̄o pu jo we, piimu pu bi da wu kp̄on, p'í wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu t̄aan. A s̄ar̄osii pu wo juṅɔfɔgbɔ wu be di fya, bani wee wu bi jo na pu P̄oli p̄o na ta P̄oli di je Orome shen cii ye pyaa.

P̄oli ya paari kiirik̄on kurun̄o ki nahagbaa na

³⁰ Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi P̄oli jaagi ge, s̄ar̄osii pu wo juṅɔfɔgbɔ wu funṅɔ bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee caṅa ki jimuguro, na pu saraya naha sh̄onriv̄ee juṅɔf̄ee ni kiirik̄on kurun̄o ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'í p̄ar̄o ti sanha P̄oli na, na gari ni wu ni, na she wu yereṅe pu niṅe ni.

23

¹ A P̄oli di naha ki le kiirik̄on kurun̄o ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa n̄o niṅaa na, fyaara be ya pye ne z̄o wu ni li koro ni we.»

² Jom̄o pe P̄oli ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya naha sh̄onriv̄ee wo juṅɔfɔgbɔ Anajasi mu we. Pii pu bye P̄oli t̄aan ge, a wu pee pye na pu P̄oli kp̄on wu j̄o ke na.

³ Wee tuun wu ni a P̄oli di wu pye: «Mu nivige ke kanna kas̄ar̄oḡo kadugo ki! Kile be na ba mu kp̄on! Yat̄eenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da ḡon na saha ni saliya wu ni, mu ninum̄o di n̄h̄o m'a yu sanha na pu ne kp̄on, na ta saliya w'i ya yee jo we.»

⁴ Sipyii pii pu bye P̄oli t̄aan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya naha

sh̄onriv̄ee wo juṅɔfɔgbɔ wu mu wa zhehele me ge!»

⁵ A P̄oli di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya naha sh̄onriv̄ee wo juṅɔfɔgbɔ wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuum̄o jo wá ma nahagbaa f̄oo na we.»*

⁶ Ayiwa, P̄oli bi li ce na kiirik̄on kurun̄o ki taaga ka ki je Sadush̄een, taaga ki saṅa di je Farizh̄een. Lee wuu na w'a mujuu wá pu niṅe ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizh̄en ne je. Ne sef̄ee je Farizh̄een. Ne dà li na jo xun̄ene na ba bye jiga na ge, kee tadaṅa ke wuu na kiiri w'a ḡon me ne na niṅaa.»

⁷ Ba P̄oli ya pee jom̄o pu jo ye we, a nakaara di j̄e Farizh̄een ni Sadush̄een pu te ni. A sipyii p'í daa taaya shuun.

⁸ Bani Sadush̄een, pee wa yu na xun̄ene da ba bye jiga na we, na melekee je we, na munahaa kiitiigee be di je we. Na ta Farizh̄een, pee d'á dà kii keree kii beeri na.

⁹ A tunm̄o p'í ganha na bele fo xuuni. A saliya karam̄oḡol̄oo pii di ȳiri Farizh̄een pu wo kurun̄o ki ni, na kafugo le puȳe ni na jo: «W̄ee kunni ya ta kakuun̄o la shishiin̄a we ná we na we. Ma na zhe li ta meleke wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.»

¹⁰ A nakaara t'í ba s̄ii pele fo s̄ar̄osii pu wo juṅɔfɔgbɔ wu funṅɔ ya pen na pu ganha ba P̄oli kile gbo puȳe te ni we. Lee wuu na w'a s̄ar̄osii pii tun na pu tigi, p'í ba P̄oli sh̄o sipyii pu na, p'í she ni wu ni s̄ar̄osii pu wo pugb̄oh̄o ki ni.

¹¹ Kee caṅa ki jimuguro nibiige, a Kaf̄oo di ba wuȳe she P̄oli na na wu pye: «La le maȳe ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye ne seeri na ne kaa jo Zheruzalem̄u kulo li ni we, mu ma da zhe bye ne seeri, na ne kaa jo Orome kulo li be ni.»

Yawutuu p'a woni faanri P̄oli kaa na

* 23:5 Ekizode 22:28

12 Kee canja ki jimuguro jisooḡo na, a Yawutuu pii di binnε na woni pye Pɔli kaa na. A p'i gaa puyε mu na pee wa da li wε, pee di wa da lɔhɔ gba wε, fo pee bu she Pɔli gbo.

13 Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jεhe namaa kelεε shishεεε (40) na.

14 A p'i gari saraya naha shɔnriwεε jujɔfεε ni nɔhɔεε pu feni, na she pee pye: «Wèe ya wùye pinne na gaa Kile na, jo wèe da li wε, wèe di wa da lɔhɔ gba wε, fo wèe bu she Pɔli gbo tuun wemu ni.

15 Lee wuu na, yi ni kiirikɔn kurujɔ ki sipyii pusamaa bεeri, yi be yi na y'i she sɔrsii pu wo jujɔfɔgbɔ wu jεeri na wu pa ni Pɔli ni yi mu. Y'i yiyε pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wèe kunni wa gbegele xɔ na wu sige, wù ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha nɔ nahame yi na wε.»

Yawutuu pu wo woni wu nɔhɔ ya mugi

16 Ga, a Pɔli yalɔ di we woni we kafila wu bεeri logo. A wu baa kari sɔrsii pu wo pugbɔhɔ ki ni, na she yee naha jo Pɔli mu.

17 Wee tuun wu ni a Pɔli di sɔrsii jujɔfɔɔ wa yiri na wu pye: «She ni we lεvɔɔ we ni sɔrsii pu wo jujɔfɔgbɔ wu mu, jomɔ pa pu wa wu mu na jo wu mu.»

18 A wee sɔrsii jujɔfɔɔ wu gari ni lεvɔɔ wu ni sɔrsii pu wo jujɔfɔgbɔ wu mu, na she wu pye: «Kasolemεε Pɔli w'a nε yiri, na nε pye na nε wu pa ni we lεvɔɔ we ni mu mu na jomɔ pa pu wa wu mu na jo ma mu.»

19 A sɔrsii pu wo jujɔfɔgbɔ wu lεvɔɔ wu co wu kenε na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomɔ peke p'i wa mu mu na jo nε mu wε?»

20 A lεvɔɔ wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na be yi na na pee da ba mu jεeri jiga na, na m'a Pɔli yaha she kiirikɔn kurujɔ ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki kemε suguri.

21 Ga ma ganha bu dà yee na wε! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pɔli sige koo na, pee ya jεhe sipyii

kelεε shishεεε (40) na. P'a be yi na, na gaa Kile na na pee wa da li wε, pee di wa da lɔhɔ gba wε, fo pee bu she Pɔli gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xɔ be. Mu jɔ yiri pu wa wii, mu ba sɔɔ na lee pye pu mu.»

22 A sɔrsii pu wo jujɔfɔgbɔ wu lεvɔɔ wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige wε.

P'a Pɔli yaha she gan gbafεεεε Felikisi mu

23 Lee kadugo na a sɔrsii pu wo jujɔfɔgbɔ wu sɔrsii jujɔfεε shuun wa yiri na pu pye: «Yi sɔrsii xhuu shuun wá puyε na, ni shɔnduguloo kelεε gbarashuun, ni namaa tanmaa fεε xhuu shuun. Pu bεeri di gbegele, piige ba wɔ na nɔ tuunɔ jii gbarashεεε na, p'i da se Sezare kulo li ni.

24 Yi shɔngɔ ka gbegele Pɔli be mu, kɔnhɔ wu nijemε di nɔ gbafεεεεε Felikisi na yaaga ganha bu wu ta wε.»

25 Lee kadugo na a wu sεmε yàa na wee tun Felikisi mu. Wee sεmε wu jomɔ pu wa mε:

26 «Nε sɔrsii wo jujɔfɔgbɔ Kulodi Lisiyasi w'a we sεmε we yàa na tun na jujɔfɔɔ gbafεεεεε Felikisi mu.

N'a ma shaari.

27 «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba nε pa logo na Oromε shen wu jε wii wε, a nε na wo sɔrsii pii tun kari p'a she wu shɔ pu na.

28 Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, nε funjɔ ki bye di lee cε. Lee wuu na, a nε she ni wu ni pu wo kiirikɔn kurujɔ ki mu.

29 Ga, a nε ba li kasεri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wε.

30 Lee kadugo na a p'i ba nε pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na nε mεhe wu yaha she ma yiri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu tεri wu na kaa lemu na ge, jo pu

shε lee jo muyε pyaa ki mu. Ye y'a bye nε mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa shε wù na.»

³¹ Yemu y'a jo sɔɔsii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pɔli lɔ kee piinunɔ ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni.

³² Nimuguro ti na, sɔɔsii piimu pu bye tɔɔyɔ na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbɔhɔ ki ni; a shɔnduguloo p'i ganha na gaanji ni Pɔli ni.

³³ Ba p'a shε nɔ Sezare ni wε, a p'i semε wu kan gbafɛnɛeri wu mu, na Pɔli bε shε wu na.

³⁴ A gbafɛnɛeri wu semε wu kalaa na Pɔli yege na: «Fiige keke ni mu d'a yiri wε?» A Pɔli di wu pye na wee ya yiri Silisi fiige ki ni.

³⁵ A gbafɛnɛeri wu wu pye: «Ma jaa-givεε pu ba nɔ naha tuun wemu ni, nε na logo ma jɔ na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔli yaha saannaa Hεrɔdi wo kaanja ki ni, pu da wu kasεri.

24

Yawutuu p'a Pɔli jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔnɔfɔgbɔ Anajasi di ba Sezare kulo li ni, wu ni nɔhɔlεε p'a, ni ná wa, wemu ya kafila cε xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacɛnε taga Pɔli tɔɔgɔ le. Wee mεge ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pɔli na gbafɛnε εrεε Felikisi mu.

² A p'i shε Pɔli yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee jɔ kɔn na baari gbafɛnɛeri wu mu. A wu jo: «Wù jɔnɔfɔcemε we, wèe wa fεrεmε nigbɔ pemu ni fiige ki funɔ ni nijaa we ni ge, mu gbɔɔrɔ ni wèe ya pee fεrεmε pu ta. Mu wo fungɔngɔ fεrεε nigbɔɔrɔ funɔ ni bε jεri nijεhemε ya jé fiige ki ni, fo na ki pye k'a shε jaha na.

³ Wèe ya ma saama pu cε ma mu tuun bεeri ni kii keree kii bεeri na.

⁴ Ga ma na jo nε funɔ wa wèe pu ma tenε yaha fo di mɔ wε, lee wuu na n'a ma jεeri jo ma jɔ mayε na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wù mu.

⁵ «Ayiwa, we ná we m'a jaa mε ge, wèe kunni ya we sεeri na wu ta ba kafεεge bani jε wε. Wu jε na n'a she yirige Yawutuu pu ninε ni kɔnɔ ki bεeri na. Wee wu jε bε Nazareti shεen wo koo li jahagbaa fɔɔ.

⁶ W'a bi giin fo na wèe Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki bε nɔrɔgɔ, lee wuu na wèe ya wu co. [Wèe bi giin wèe di wu kiiri kɔn na saha ni wù wo saliya wu ni.

⁷ Ga, a sɔɔsii pu wo jɔnɔfɔgbɔ Lisiyasi di nɔ ni kafugo ni, na wu shɔ wèe na.

⁸ Na wèe pye na lemu na wèe ya wu jaagi ge, na wèe pu pa lee jo muyε pyaa mu.] Mayε pyaa ki bε na já wu yege, keree kiimu bεeri na wèe ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuyε pyaa jɔ na.»

⁹ Yawutuu piimu bεeri pu bye wà ge, a pu bεeri di yere pee jomɔ pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu jε wii.

Pɔli bε ya paari gbafɛnɛeri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafɛnɛeri wu jomɔ pu kan Pɔli bε mu. A Pɔli di jomɔ pu lɔ na gbafɛnɛeri wu pye: «Nε li cε li yee ya jεhε, jo mu wu jε we shi we wo kiiri kɔnɔ. Lee wuu na fyaara wa nε zɔ wu ni nago nε wu na fiin jo mu mu wε, bani nε ta kakuunɔ la shishiin pye wε.

¹¹ Nε pa Zheruzalεmu ni di ba Kile pεlε li sanha doro cabyaa kε ni shuun tãan wε. Ma jεhε yegenε pye bε, ma na li ta mu.

¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-pεεnε pugbɔhɔ ki ni wε. P'i wa na ta di na sipyii jɔnɔ kyεεgi Kile-pεεnε puga ka shishiin ni, kelee xuu watii ni kanha ki funɔ ni wε.

¹³ Pii sipyii pii wa da já kaa la shishiin jo lemu ya li shεε na jaagi we p'a taha nε na ge, na can wu jε wii wε.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma jii na ge, lee li wa mε. Wèe sefεlεε pu wo Kile we, wee mu nε kapyenεε pyi kovonɔ latii ni, lemu kaa pii wa byi na li jε can wε ge. Ga keree kiimu bεeri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, nε dā kee bεeri na;

Kile tudunmoo p'a kiimu beeri ka ge, na fara kee be na.

¹⁵ Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaa-maa ni sipyikuuyo beeri nixhuyo na ba je niga na.

¹⁶ Lee wuu na ne la le naye ni, konho kakuuno la shishiin ganha da gori na zo wu na we. Kakuuno la shishiin ganha da gori na ni Kile te ni we, kelee na ni sipyii te ni we.

¹⁷ «Ayiwa, ba yee kii ya toro we, a ne ba ba wa cana ka, na ba na wo shi sipyii pii tege ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu.

¹⁸ Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-reenne pugbaho ki ni. Ne bi bye be feefe. Sipyii piitiilee di bye wa we, nakaara be di ya ta wa we.

¹⁹ Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuuno la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu naha taan.

²⁰ Ni lee ni we, pu bi ne kiiri wu koon kiirikoon kurunjo ki naha taan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuuno la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na.

²¹ Na ne niyerege yaha pu nahagbaa na, pe jonumoo pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne da li na jo xuu na ba je na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na njaa yee nahagbaa na.»

²² Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki beeri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha cana ka naha na, na pu pye: «Y'a se, sorosii pu wo nunofogbo Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki kemε na ki suguri.»

²³ Lee kadugo na a wu sorosii nunofoo wa pye na wu Pali yaha kaso wu ni, na wu da wu kaseri; ga na p'i kafewama yaha wu mu. Na wu naniineε ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pali ya jo ni Felikisi ni wu shoo wu ni

²⁴ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a gbafeereεε Felikisi di ba ni wu shoo ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa

tun w'a she Pali yiri. A Pali di ba. Sipya ya yaa ma da Yesu na dagana lemu na ge, a Pali di ba ganha na yee naha yu pu mu.

²⁵ Ga sipya na ja wuyε tanha tanhagana leke na kakuunoo na, ni torogana lemu funno ni ma da bye tifire foo Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gon kongana lemu na ge, ba Pali ya pa no le yee ni we, a Felikisi di fya. A wu Pali pye; «Nime, ma na ja da gaaji, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.»

²⁶ Wu bi giin na wari be Pali da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pali yiri tegeεε njeheneεε ni pu na ma na yu.

²⁷ A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Porisasi Fesitusi tege fiige ki nunjo ni na pye Felikisi faara. Felikisi funno bye wu wuyε taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pali yaha wa kaso wu ni.

25

Pali ya jo pu she wee keree shoonri Oromε saannaa nunofoo wu yiri

¹ Ba Fesitusi ya tege na pye Zhude fiige ki gbafeereεε we, a cabyaa taanri di doro, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalemu ni.

² Ba w'a no wa we, a saraya naha shoonrivεε nunofεε, ni Yawutuu pu wo nahagbaa fee p'i she wu mu, na she pu loyire jomoo jo Pali shizhaa na.

³ A p'i wee gbafeereεε wu jεeri na wu no wuyε na wu Pali yaha she Zheruzalemu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pali na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo.

⁴ Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pali wa da yaha wa Sezare kulo li ni, na jeri tapyege ni weeye pyaa be k'a da guri da se wa.

⁵ A wu pu pye sanha: «Yee wo nunofεε p'a yaa na pinne na gaaji ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she no wa, lemu na yee wa Pali jaagi ge, puyε pyaa na lee jo.»

⁶ Lee kadugo na gbafeereεε wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni we, lee kadugo

na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takongɔ ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pɔli ni.

⁷ Ba Pɔli ya nɔ wɛ, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuunɔɔ can can wogoo nijehenje jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu já kaa nigin be lɔ kii keree kii ni p'i li fiinne jo can di da li ni wɛ.

⁸ Lee kadugo na a Pɔli be di jomɔ pu lɔ na jo: «Nɛ ya ta kakuunɔ la shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee Kile-peenje pugbɔhɔ ki wɛ. Nɛ di ya kakuunɔ pye Oromɛ saannaa juɔɔfɔɔ wu be na wɛ.»

⁹ Gbafenɛeri wu funɔɔ ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Pɔli pye: «Ta ma funɔɔ wa m'a she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ ma kiiri wu she gɔn wà naye pyaa ki nii na?»

¹⁰ A Pɔli di jo: «Nɛ yere xɔ Oromɛ saannaa juɔɔfɔɔ wu wo kiiri wu takongɔ ki ni. Nahamɛ nɛ kiiri w'a yaa na kɔn. Nɛ ta kaa la shishiin be kyeeɛgi Yawutuu pu mu wɛ, muye pyaa ki be ya lee cɛ fiinne fo xuuni.

¹¹ Nɛ da bi da nɛ kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, nɛ bi da xu wu she wɛ. Ga keree kiimu beeri p'a yu nɛ shizhaa na ge, na kee yaha can jɛ lee la shishiin ni wɛ, sipya wa shishiin be da já nɛ jɔ yaha pu mu wɛ. Nɛ funɔɔ ki wa na wo kiiri wu she gɔn Oromɛ saannaa juɔɔfɔɔ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafenɛereɛ Fɛsitusi ni wu wo kapyebyenii p'i she puyɛ ja, a wu na kuri pa, na ba Pɔli pye: «Ni ma wa Oromɛ saannaa juɔɔfɔɔ wu kaa jo xɔ, ma na zhe wee yiri Oromɛ kulo li ni.»

Pɔli ya jo saannaa Agiripa nii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro wɛ, a saannaa Agiripa ni wu shɔ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafenɛereɛ Fɛsitusi shaari.

¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa nijehenje pye Sezare kulo li ni. A cana ka di ba nɔ, a Fɛsitusi di Pɔli wo keree ki paari saan

wu nii na na: «Felikisi ya ná wa yaha naha kaso ni.

¹⁵ Tuun wemu ni nɛ she Zheruzalemu ni ge, a saraya jaha shɔnriveɛ juɔɔfɔɛ ni Yawutuu nɔhɔlɛɛ p'i she pu fiin jo nɛ mu wee ná wu shizhaa na, na nɛ jɛeri na nɛ wu kiiri kɔn wu na, di wu gbo.

¹⁶ A nɛ pu pye jo Oromɛ sheɛn mu, fanhafɔɔ ya yaa wu sipya jɔ yaha lee yahagana li na pu gbo wɛ. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomɔ na. Keree kiimu na p'a wu tɔɔɔ leni ge, wu be di wu taa jo kee shizhaa na.

¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni nɛ ni. Ba wɛɛ ya nɔ naha wɛ, nɛ ta li yaha nige nimɔnɔ wɛ. Kee cana ki jimuguro ye pyaa, a nɛ gari kiiri wu takongɔ ki ni, na tuduro yaha p'a she wee ná wu yiri na pa.

¹⁸ A wu jaagiveɛ p'i yiri yere na jo. Ga nɛ bi kakuunɔɔ kiimu kɔɔn naye funɔɔ ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na wɛ.

¹⁹ Puyɛ pyaa wo koo li wo nakaara jomɔ ye na pu bye; ni ná wa be wemu w'a xu ge, Pɔli di yu na wu jɛ nii na. Wee ná wu mɛge ki bye Yesu.

²⁰ A nɛ kunni di bye nɛ cɛ dii nɛ da bye di lee la tuugo shɔnrɪ wɛ. Lee wuu na a nɛ Pɔli yege wu bu da wu na da zɔɔ wu she Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu kiiri wu she gɔn wà.

²¹ Ga, Pɔli ya ta sɔɔ lee na wɛ, na jo na Oromɛ saannaa juɔɔfɔɔ wuyɛ pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kɔn. Wee tuun wu ni a nɛ pu pye jo p'a wu kaseri kaso wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.»

²² A wee saan wu gbafenɛeri wu pye: «Neyɛ pyaa be funɔɔ ki wa di logo wee ná wu jɔ na.» A Fɛsitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu jɔ na.»

²³ Ayiwa, kee cana ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa faya le, a wu ni wu shɔ Berenisi di ba. A sipyii p'i pu juɔɔ ciri ni ciire ni. A pu ni sɔrɔsii pu wo juɔɔfɔɔgbɔ we, ni kulo li tayeregbɔhɔ sipyii di binne pa, na ba jé kiiri takongɔ puga ki ni. Lee kadugo na a Fɛsitusi di jo na pu pa ni Pɔli ni.

24 Ba Pɔli ya nɔ wɛ, a gbafɛnɛɛri wu jomɔ pu lɔ na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu bɛɛri pu wa naha ni wɛ ni ge, yi we nɔ we wii. Yawutuu pu bɛɛri p'a pu loyire shɛ nɛ na we shizhaa na Zheruzalɛmu ni, ni nahamɛ bɛ, fo na sɛlɛ na w'a yaa na wu gbo.

25 Nɛ mu kunni, wu ya kakuunɔ la shishiin pye lemu na jɔ xu nɔ wu na wɛ. Ga wuyɛ pyaa kii d'a jo xɔ pu wee kiiri wu yaha saannaa juɔɔ wu wu kɔn, lee wuu na nɛ giin di wu yaha zhe wee yiri Oromɛ ni.

26 Nɛ sanha kafilafyɛn wa shishiin ta, nɛ na jɔ wemu ka di dun Oromɛ ni saannaa juɔɔ wu mu wu shizhaa na wɛ. Lee wuu na nɛ pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa yɛ pyaa ki mu; kɔnhɔ yegenɛ kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegenɛ ke funɔ ni di ga gan wu mu.

27 Bani na kasolemɛ yaha shɛ Oromɛ saannaa juɔɔ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee juɔ di ya jo wɛ, juɔɔ jɛ lee na wɛ.»

26

Pɔli ya wu fiin yu saannaa Agiripa nii na

1 Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pɔli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pɔli di wu kenɛ yirige, na wu fiin jɔ kɔn na yu na:

2 «Saan we, l'a taan nɛ ni, nɛ ma naye ta naha nijaa mu jahagbaa na, di li shɛ ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu bɛɛri taga nɛ jaagi ge, lee la shishiin jɛ can wɛ.

3 Bani mayɛ pyaa ki bɛ wa Yawutuu pu wo kalɛgɛ kee, ni pu nakaara keree ki bɛɛri cɛ. Lee wuu na n'a ma jɛɛri jo ma jɔ mayɛ na, m'a luu li gbo na taan, m'a logo na jɔ na.

4 «Ayiwa, na nɛ yaha na lɛvɛɛɛ juɔ na, nɛ jaari jaarigana lemu na na wo shi wu niɛ ni Zheruzalɛmu ni ge, Yawutuu pu bɛɛri ya lee cɛ.

5 Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li cɛ l'a mɔ na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na nɛ bɛ wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee jɛ Farizhɛn pu wo kurunɔ ke.

6 Ga Kile ya jomɛɛ lemu lɔ wɛɛ sefeɛɛ pu mu ge, nɛ na lee jomɛɛ le pye na tadaɲa, lee li wa kiiri nɔ mɛ nɛ na nijaa we ni.

7 Wɛɛ gbaweye kɛ ni shuun wu tadaɲa ki bye na lee jomɛɛ le jɔ na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile peɛ ni pu see jaha ni cana fara piige na. Saan we, kee tadaɲa ke ki wa nɛ mu ge dɛ, kee wuu na Yawutuu pu wa nɛ jaagi!

8 Yee na jɔ jo na Kile da jɔ xu jɛ di yeege xu ni-i ge?

9 «Nɛyɛ pyaa ki bɛ, nɛ bi giin jo nɛ yaa na yogo kɔn Nazareti shɛɛn Yesu mɛgɛ ki na kɔngana bɛɛri na.

10 Lee nɛ pye Zheruzalɛmu ni. Nɛ bi lee koro sha saraya jaha shɔnriɛɛ juɔɔɛɛ pu mu, a p'i lee koro yaha nɛ mu. Nɛ bi ma sii n'a daa fɛɛ nijɛhɛmɛɛ co, na shɛ pu bɛɛri le kaso ni. Na fara lee bɛɛri na, pu bu jo p'i pu gbo, nɛ bɛ na sɔɔ na jo pu pu gbo.

11 Tɛɛgɛɛ nijɛhɛɛɛ ni nɛ bi jin pu feni Kile-peɛɛɛ piyɛyɛ yi bɛɛri ni, na pu naani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye nɛ ni pu shizhaa na ge, nɛ bi se na pu kana fo kulogoo kiitiigeɛ bɛ ni.

Pɔli ya yu wu Kafɔ wu cɛgana li shizhaa na

12 «A nɛ bye mu, a saraya jaha shɔnriɛɛ juɔɔɛɛ p'i ba nɛ tun cana ka, na sɛmɛ wa kan nɛ mu na nɛ wu shɛ Damasi kulo li wo n'a daa fɛɛ pu feni.

13 Saan we, na nɛ yaha nɛ na gaanɲi Damasi kulo li ni, a nɛ ba shɛ kpɛɛngbɔhɔ ka fo ja fugba we ni. Lee bi cana ke ta k'a nɔ niɛ niɛ ni. Kee kpɛɛngɛ ke bi peɛ cana ke wogo ke na. A k'i ji na nɛ ni na jaarinii pu maha.

14 A wɛɛ bɛɛri di do niɛ na. A nɛ mujuu la logo wɛɛ Heburuu wo jomɔ pu ni lee na nɛ pyi: «Sɔli, Sɔli, jaha na m'a na kana mɛ juɔɔ baa wɛ? L'a waha mu mu wu kurunɔ tɔɔɔ ŋmaa na dɛ!»

15 A nɛ yegenɛ pye jo: «M'i jɛ jɔgɔ wɛ, Kafɔ?» A Kafɔ di nɛ pye: «Nɛ jɛ Yesu, wee wemu mu w'a gana mɛ ge.

¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, kōnhō m'a bye na kapyebye. M'a na ja pagana lemu na nijaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu.

¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba nani ma na ge, ne na ba ma tēge na ma wolo pee beeri ni.

¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu ni mugi. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpeenge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, kōnhō p'i dà na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye fεεfεε ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Pōli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafō mu

¹⁹ Ayiwa, ba Pōli ya pee jomō pu jo xō wε, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funnō ni do, saan we, ne keree kiimu ja Kile mu ge, ne ta kee she wu mu wε.»

²⁰ Ga, a ne fenhe kii keree kii wo yere li jō kōn Damasi sheen mu. Lee kadugo na na nō Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she nō shi wusama be na, wemu je Yawutuu wε ge. A ne li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi.

²¹ Lee wuu na Yawutuu p'a ne co Kile-pεεne pugbōhō ki ni, na ganha na giin p'i na gbo.

²² Ga Kile wo dεge funnō ni ne pye ni na fo na pa nō nijaa na. Le ne ce Kile keree ni ge, lee ne yu sipyii pu beeri mu sipyigbōō fara sipyitiilee na. Kile tudunmōō Musa ni Kile tudunmōō pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, ne ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi junnō ni wε.

²³ Pee beeri bi jo na Kile ya Shōvōō wemu jaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na je na foro xu ni. Na wu na ba juwuuro ti keree finne jo wèe

wo shi wu mu, na fara shi wusama be na.»

Pōli funnō ya pye Agiripa be wu dà Kafō na

²⁴ Na Pōli yaha pee jomō pu na, a Fesitusi di sii mujuu wá na jo: «Pōli, mu junnūmu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma junnō yirige!»

²⁵ A Pōli di wu pye: «Junnōfōceme we, ne junnūmu ya ta yiri-i de! Jomō pemu beeri ne yu me ge, pu beeri pu je can, pu kōri be d'a finne.»

²⁶ Saannaa Agiripa ye pyaa ya kee keree ki beeri ce, lee wuu na ne sōō be na yere wu jahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Ne dà li na jo nigin be ya ηmōhō wu na kii keree kii ni wε, bani la shishiin w'a pye ηmōhōrō kaa wε.»

²⁷ A Pōli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmōō p'a yemu jo ge, ta mu ya dà yi na wε? Ne kunni ya li ce jo mu ya dà yi na.»

²⁸ A saan wu Pōli pye: «Pōli, a go jεεε ye kaa l'a fō m'a na jeeri ma pye Kiricen me de!»

²⁹ A Pōli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye cana ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muye nigin na wε, ga ma ni sipyii piimu beeri pu wa naha nijaa na ne jomō pu nuri ge, Kile wu yi beeri pye ba ne je wε. Ga p'a ne pō pōgana lemu na ni tōōō shōnhōyō ni ge, pu ganha bu yi pō lee pōgana li na wε.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafεεεeri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee be.

³¹ Ba p'a foro wε, na ganha na puye pyi: «We ná we ya ta kakuunō la shishiin pye lemu na já xu nō wu na, kelee na wu le kaso ni wε.»

³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafεεεeri Fesitusi pye: «We ná we da bye wu ya jo xō na pu wu kiiri wu yaha Oromε saannaa junnōfōō Sezari kenε na wε, go wu bi da já yaha nime.»

27

Gbafεεεeri Fesitusi ya Pōli yaha kari Oromε ni

1 Tuun wemu ni l'a she na wèe pu jé kooḡbòhò ki ni w'à se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pòli ni kasolemee pii be kan sòrsii juḡḡfòò wa mu. Wee meḡe je na Zhuliyusi. Wee wu bye Orome saannaa juḡḡfòò wu wo sòrsii kurḡḡ ki juḡḡfòò.

2 A wèe di jé Adiramiti shéen wo kooḡbòhò ka ni na se Azi fiige ki kabaḡa yiri. A Masedòni fiige shen wa di binne kari ni wèe ni, wee meḡe je na Arisitaaki. Wu kulo di je na Tesaloniki.

3 Kee caḡa ki jimuguro ti na wèe ya nò Sidon kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pòli na. Wu bi koro yaha Pòli mu w'a se w'a foro wu naniine na, kònhò wu da wu mago juḡḡ yanmuyò taa pu mu.

4 Ba wèe ya yiri wà we, a kafeeḡe k'i ganha na jirini wèe na. A wèe di dorò Sipere fiige ki kabanugo kafeeḡe ki jaha na.

5 A wèe di mehe na se wá kooḡbòhò ki ni, na she dorò Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wèe di she nò Mira kulo li ni, lee je Lisi fiige ki ni.

6 A sòrsii juḡḡfòò wu Alekizandiri shéen wo kooḡbòhò ka ja wee xuu wu ni, kee bi gaḡḡ Itali fiige ki ni. A wu wèe le kee ni.

7 Wèe ya cabyaa niḡheḡeḡe pye lòhò ki juḡḡ ni, kooḡbòhò ki na gaḡḡ kaseeḡe na. Wèe ya sii kanha xuuni na na nò Kinide shizhaa na. Kafeeḡe ki bi she wèe da ga she jaha na we, a wèe di dorò Kereti fiige ki kabanugo kafeeḡe ki jaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa.

8 Wèe niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wèe di she nò xuu wa ni, wee meḡe je na: «Kòrḡḡ tayeresaḡḡ». Kulo la je wà wee xuu wu tàan na Lazi.

9 Wèe bi taatuunnò torogo wùye na xò lee ni. A Yawutuu pu wo suun leduun wu dorò na wèe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a teeḡe. A kooḡbòhò ki baa wu jeri nime farati. Lee na Pòli bi sipyii pu sònmì na:

10 «Na naniine, ne li ja jo l'a jeri farati. Li wa da ba da kooḡbòhò ki ni

ki funḡḡ yanmuyò ye ye na-e de! Ga wèe piimu be pu wa ki ni ge, wèe be munahaa ki wa li ni.»

11 Ga sòrsii juḡḡfòò wu ya ta Pòli jomò pu wii yaaga we. Bani wee bi dà kooḡbòhò ki paavòò ni ki kafòò na na toro Pòli tàan.

12 Wee xuu wu wo kòrḡḡ tayerege ki bi juḡḡ wiire tuun ni we. Lee na, a pu niḡheḡeḡe di jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fenikisi ni, Kereti fiige ki kòrḡḡ yì tayerege ki ni, kònhò p'i wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu wu jaha ya tii camutomò pu na.

Kafeeḡbòhò ka ya yiri suumò lòhò ki na

13 Ba kafeeḡe la ya yiri kanige ce we, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na já da gaḡḡ. Tuuḡḡ nigbòhò ke ki bi kooḡbòhò ki yereḡe ge, a p'i kee laha wà. A kooḡbòhò k'i ganha na gaḡḡ ni pu ni Kereti fiige ki ce feni.

14 Ga li ya ta mò we, a kafeeḡbòhò ka di yiri kanige ce we ni. Kee kafeeḡe ki meḡe ki bye na «Urakilòn.»

15 A kee kafeeḡbòhò k'i kooḡbòhò ki lò. Wèe ya já kafeeḡe ki jaha kòn ki lò na we. A wèe di mehe wùye yaha ki keḡe na.

16 A kafeeḡbòhò k'i ganha na gaḡḡ ni wèe ni. A wèe di she dorò xuu wa ni suumò lòhò ki niḡe ni kamene ce, wee meḡe je na Koda. A wee xuu wu jé wèe ni kafeeḡe ki te ni. A wèe di kooḡpure li kiragi kiragi fo na ba li ta leḡe kooḡbòhò ki ni.

17 Ba wèe ya lee kooḡpure li leḡe kooḡbòhò ki ni we, na kooḡbòhò ki pò ni meeḡe ni, kònhò ki ganha bu gyeeḡi we. Lee kadugo na, fàḡa ke ki bi kooḡbòhò ki pye ki na gaḡḡ ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafeeḡe ki ganha bu da zhe kooḡbòhò ki yereḡe Libi fiige ki gbazhenhe ki juḡḡ ni we. A wèe di wùye yaha kafeeḡbòhò ki mu ki na gaḡḡ ni wù ni.

18 Ga, a kafeeḡe k'i diin na gurulo wèe ni, fo li ya ta pa juḡḡ we, kee caḡa ki jimuguro ti na, a p'i kooḡbòhò ki funḡḡ tuguro ta wolo na wá suumò lòhò ki ni.

19 Caṇa taanri wogo ki na, a kəəgbəhə ki paavəə wuyε pyaa di tuguro ta wolo wá sanha.

20 Wèe ya cabyaa niṇehenεε pye, caṇa nii da voro wε, wəɾə bε di da voro piige wε. Kafεεε ki saṇa jε na denri yε! A wèe funṇə di bεn fo wèe na giin jo wa shishiin da zhə wèe ni nige wε.

21 Kəəgbəhə ki funṇə sipyii pu bi mə pu da li wε. A Pəli di ba yiri yere pu niṇε ni na pu pye: «Na naniinεε, yee bi yaa na nε jomə pu logo fo na wèe yaha Kεreti ni, na diin wà. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wèe ta wε.

22 Ga yemu n'a da jo yi mu nimε ge, wù lowagaa ta, yaaga wa da wa ta wε, kəəgbəhə ki yε k'a da ba gyεεgi.»

23 A Pəli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyenεε nε byi, na jε bε wee wo ge, wee wo mεlekε wa ya wuyε shε nε na piige ki ni,

24 na nε pye: «Pəli ma ganha bu fya wε, fo ma bu nə Oromε saanna junəfəə Sezari yiri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu jε ni ma ni kəəgbəhə ki ni ge, Kile na mu ni pee bεeri shə wu saama pu funṇə ni.»

25 Lee wuu na, yi yi logoo waha na naniinεε. Nε dà li na jo mεlekε w'a yεke jo ge, jo Kile na li pye nakaara baa.

26 Ga kəəgbəhə ki na ba shε gyεεgi ni wèe ni k'i wèe wá fiige ka ni suumə ləhə ki niṇε ni.»

27 Ayiwa, na kəəgbəhə ki yaha ki na se na guroo ni wèe ni kafεεε ki kenε ni Adiriyatiki Suumə Logbəhə ki na, wèe piige kε ni shishεεε wogo ki na, ba niṇε k'a pa ji wε, a kəəgbəhə ki paavεε p'i ganha na giin na wèe ya nə xə suumə ləhə ki kogonə ki na.

28 A p'i wee xuu wu wo ləhə ki taanna, na ki jogi wu ta mεtεrεlεε kelεε taanri ni gbarashuun. A p'i shε sanha jaha na jeri, na ləhə ki jogi wu ta wee xuu wu ni mεtεrεlεε kelεε shuun ni gbarataanri.

29 Pu bi fyagi na kəəgbəhə ki ganha ba shε kiyε kuu faaga ka na wε. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi kəɾəgə ki yerenε ge, a p'i yee shishεεε lə na

wá ləhə ki ni kəəgbəhə ki kadugo yiri. A p'i diin wà, na jiga ki sige kanha k'i mugi.

30 Na sipyii pu yaha kəəgbəhə ki ni, a ki kapyebyii p'i kəəpure li yeege taha ləhə ki junə ni, na puyε pye kanna tuunə ka pu da yaha kəəgbəhə ki kadugo yiri na ta pu funṇə di jε p'i baa.

31 Ba Pəli ya lee ja wε, a wu sərəsii junəfəə we ni sərəsii pusamaa pye: «Kəəgbəhə ki kapyebyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha wε, y'a da zhə wε.»

32 A sərəsii p'i səə Pəli jomə pu na a p'i kəəpure li mεεε ti kən, na li shan suumə ləhə ki ni.

33 Nimugunə wu na, a Pəli di pu bεeri pye na pu li; A wu jo: «Nijaa jε wèe caṇa kε ni shishεεε wogo yee funyə na pεn, wa shishiin bε di sanha li wε.

34 Lee wuu na n'a yi jεeri jo yi la le yiyε ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na kənhə y'i bye nii na, yi li cε bε na wa juzhikana bε wa da biin yi ni le koo na wε.»

35 Ba Pəli ya yee jo xə wε, na buuri lə, na baraga taha Kile na pu bεeri nii na, na wa kən xa.

36 Ba sipyii pusamaa ya lee ja wε, a pu bε logoo di waha, a pu bε di li.

37 Wèe piimu bεeri pu bye kəəgbəhə ki ni ge, wèe bεeri bye sipyii xhuu shuun ni kelεε gbarashuun ni gbaara (276).

38 Tuun wemu ni pu bεeri ya li na din ge, shinma we wu bye kəəgbəhə ki ni ge, a p'i wee wo suumə ləhə ki ni kənhə kəəgbəhə k'i faha.

Ləhə k'a kəəgbəhə ki kyεεgi

39 Ba jiga k'a mugi wε, xuu wemu ni kəəgbəhə ki bye ge, ki kapyebyii pu ya ta pu tacenε ta wee xuu wu na wε. A p'i loguuro la ja niwaga ka di jε wee xuu wu ni. A p'i jo na wà pu da zhε ni kəəgbəhə ki ni, na li bi da já bye.

40 Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha kəəgbəhə ki na na yaha ləhə ki ni. Tige kemu k'a ma kəəgbəhə ki jaha jeri ge, a p'i kee bε wo mεεε ti sanha. Lee kadugo na a p'i kəəgbəhə ki jahagbaa faṇa ki yirige yerenε,

kənhə kafɛɛgɛ k'i da pu ŋmunuŋə da se suumə ləhə ki kogoŋə ki na.

⁴¹ Ga, a kəəgbəhə k'i she diin gbazhenhe ki juŋə ni loguugoo shuun wa niŋe ni. A kəəgbəhə ki jahagbaa l'i she jé wà gbazhenhe ka ni, na jənri wà tajehenhe baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yiri wu kpəən, fo na wu kyɛɛgi.

⁴² Sərəsii pu bi giin p'i kasolemɛɛ pu gbo, kənhə pu ganha bu da do do ləhə ki ni, p'i ja pu foro p'i baa wɛ.

⁴³ Ga sərəsii juŋəfəw wu funŋə bye pu Pəli gbo wɛ. Lee wuu na wu ya ta səw sərəsii pu wo nijoyo yi na wɛ. A wu jo na piimu p'a ləhə cɛ ge, na pee pu fənhe to to ləhə ki ni, p'i ja foro suumə ləhə ki ni.

⁴⁴ Na pusamaa di dugi kəəgbəhə ki kərəyə ya na, kelee kəəjaya ya na p'a gaani. Mu p'a pye a pu bɛeri di nə suumə ləhə ki kogoŋə ki na yaaga ya wa ta wɛ.

28

Pəli ya nə Maliti fiige ki ni

¹ Ayiwa, ba wèe ya shə suumə ləhə ki na wɛ, a wèe di na logo na wee xuu wu mɛgɛ ki jɛ Maliti.

² Wee xuu wu sipyii pu bi wèe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbəhə ka gberɪ, na wèe bɛeri yiri na wèe pu she waha.

³ A Pəli di ba yiri na she kajii jahara ta lə di ba le na ki ni. Lee bi matən wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nə matən wu na wɛ, a wu Pəli nə, na nərə yaha wu keŋe ki na.

⁴ Ba wee xuu wu sipyii p'a wə wu ja w'a nərə yaha Pəli keŋe ki na wɛ, a pee di puyɛ pye: «Nakaara baa, sipyii gbovəw w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shə suumə ləhə ki na, lee bɛ na Kile wo tiime pu funŋə jɛ wu munaa fɛɛɛ pye wɛ.»

⁵ Ga, a Pəli di wu keŋe ki jahara, a wə wu laha to na ki ni; yaaga bɛ ya pye Pəli na wɛ.

⁶ Ga sipyii pu bi giin na Pəli bɛeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mə na Pəli ja yaaga da ga wu ta-ɛ ge, a pu fungənyə y'i jɛri. A p'i jo na kile wa wu jɛ Pəli.

⁷ Xuu wemu ni wèe di bye ge, xuu wa bɛ bye wee tən, wee bye fiige ki kafəw wo. Fiige ki fəw wu mɛgɛ ki bye na Pubilusi. Wee ya wèe co xuuni, na wèe yaha wu puga fo cabyaa taanri.

⁸ Pubilusi to wu bi ta cuuŋə wɛ, jime ni sogunno li bye wu na. A Pəli di she wu pɛɛgi, na wu keŋe taha wu na, na Kile jɛeri wu mu, a wu juuŋə.

⁹ Ba lee ya pye wɛ, a wee xuu wu wo yama fɛɛ pusamaa bɛeri di ba Pəli yiri. A pee bɛeri bɛ di juuŋə.

¹⁰ A wèe xuu wu sipyii di baraga taha wèe na tahagana bɛeri na. Ba wèe kariduun ya pa nə wɛ, wèe nijewuu kəəgbəhə ka ni, a p'i wèe magoŋə yanmuyə bɛeri kan wèe mu.

Pəli ya nə Oromɛ ni

¹¹ Yeye taanri wèe ya pye wee xuu wu ni. Wèe cagaraga, kəəgbəhə ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a wèe di jé kee ni. Kee bi wiire ti bɛeri pye wà. Pu bi kee mɛgɛ yiri na «ŋmamaa*».

¹² A wèe di she nə kulo la ni lee mɛgɛ jɛ na Sirakusi.

¹³ Ba wèe ya yiri wà wɛ, na nə kulo la betii ni, lee mɛgɛ jɛ na Eregiyo. A wèe di shən wà. Kee caŋa ki jimuguro a kafɛgbəhə ka di yiri wèe kameɛ cɛ na pa də wèe na. Cabyaa shuun wèe ya pye na na nə Puzoli kulo li ni.

¹⁴ A wèe di n'a daa fɛɛ pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wèe jɛeri na wèe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wèe ya pa yiri wà wɛ, na gari Oromɛ ni.

¹⁵ Ba Oromɛ n'a daa fɛɛ p'a wèe ba wu logo wɛ, na ba wèe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii bɛ di she wèe juŋə círi xuu wa ni, wee mɛgɛ jɛ: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pəli ya pee ja wɛ, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta.

¹⁶ Tuun wemu ni wèe ya nə Oromɛ kulo li ni ge, a p'i səw na she Pəli yaha

* **28:11** ŋmamaa: Yaperɛ la bye Girɛkii pu mu, lee yaperɛ li bye ŋmamaa. Wa mɛgɛ ki bye Kasitorɪ, wa mɛgɛ di jɛ na Polusi. Kəəgbəhə ki kafɛɛ pu bi pee wo jaalaa yàa pu wo kəəgbəhə ki na na pye ki maravɛɛ.

xuu wa ni wu ye, na sərəsi nigin yaha wu tãan wee di da wu kasəri.

Pəli ya Kile Kafila yere pye Oromɛ Yawutuu pu mu

17 Ba cabyaa taanri ya toro we, a Pəli di Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu yiri na pa wuyɛ yiri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Pəli di pu pye: «Ali na ta ne ta kakuunə la shishiin be pye na shishiin pu na we, ne di ya ta wu sefelee pu wo kalee la shishiin be kyeggi we. Lee be na p'a ne co Zheruzalɛmu ni na le Oromɛ fanhafɛɛ pu keje ni.

18 Ba pee ya pa ne yege we, na ganha na giin p'i ne yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta ne na lemu l'a ne kagbuu xə we.

19 Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ ne yaha wu na we. A li fanha di bye ne na ne wu na keree ki le Oromɛ saannaa junnɔfɔɔ Sezari keje ni. Ga lee kəri je na kakuunə n'a giin di bye na shishiin pu na-ɛ de!

20 Lee wuu na n'a yi yiri, kənhə di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli sheen bi Shəvɔɔ wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shənhəyɔ le ne na.»

21 A p'i Pəli jə shə na: «Wèe ya ta sɛmɛ wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na we. Wèe ceboro wa be di sanha yiri wà, na ba joguumɔ jo mu shizhaa na we.

22 Ga wèe funnɔ ki wa wèe di logo mayɛ pyaa ki jə na wu ma fungəngə cɛ. Bani wèe ya cɛ jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi beeri na.»

23 A pu ni Pəli di caŋa ka teje. Ba kee ya pa nɔ we, a pu nijehemɛɛ di ba Pəli yiri. A Pəli di jo ni pu ni Kile wo saanra ti keree na. Na ti jaha she pu na shegaŋaa beeri na, kənhə p'i Yesu cɛ fiinne na saha ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni, ni tudunmɔ pusamaa be wo Kitabuu pu jomɔ pu ni. A p'i diin pee jomɔ pu na, na lə jisɔɔgɔ ki na fo na she caŋa ki xə.

24 Pəli ya jomɔ pemu jo ge, a pee di pii funyɔ jeri. Ga p'i ya ta sɔɔ Pəli jomɔ pu na we.

25 Pee sipyii pu ya ta be nigin na we. Ga yani pu kari ge, a Pəli di jomɔ pa jo pu mu sanha na: «Kile tudunmɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo yee sefelee pu mu Kile wo Fefɛɛɛ Munaa li baraga ni ge, pee ya pye can ye pyaa.

26 W'a bi li she na Kile ya jo:

«She yi jo we shi we sipyii pu mu na: Yee na ba niwegee shan, na yi logo, ga y'i wa da yi jaha cɛ we.

Yi na ba jii taan, na wii, ga y'i wa da yaaga be na we.

27 Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.

P'a pu niwegee tɔ, na pu jii tɔ, Pu funnɔ ya pye p'i ja pu jii ki ni we, p'i logo pu niwegee ki ni we, p'i yi jaha cɛ pu fungənyɔ yi na we.

Lee funnɔ ni pu da ba ne mu, kənhə ne pu cuunɔ we.»*

28 A Pəli di pu pye sanha: «Yi li cɛ na Kile wo juwuuro te ya tun shi wusama be mu wemu je Yawutuu we ge. Pee kunni na wu logo!» [

29 Tuun wemu ni Pəli ya pee jomɔ pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbɔɔrɔ di jé pu tɛ ni fo xuuni.]

30 A Pəli di yee shuun pye puga ka ni Oromɛ kulo li ni. Wu bi kee lə, na ki saraa. Sipyii piimu beeri pu bi se na fɔro wu na ge, w'a bi pee kemɛɛ.

31 W'a bi Kile wo saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafɔɔ Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin be di ya ta wu jaha kən lee na we.

* 28:27 Ezayi 6:9-10

Oromε Shεεn Tudunmፊፊ Pፊli ya sεmε wemu tun Oromε shεεn mu ge

Jፊፊፊ wu jε Pፊli wε?

Wεe ya dፊፊni cε Pፊli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shεn ja wu bye wii bε (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafፊፊ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kፊnhፊ wu shε Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbፊhፊፊ nijεhεjεε ni, na sεmεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu najiineε pii bε mu.

We sεmε we kakana jፊፊፊ

Pፊli yε pyaa ya ta Oromε egilizi wu nፊhፊ teje wε, ga w'a we sεmε we ka, kፊnhፊ wu li shε Oromε shεεn na na wee w'a da mፊ di shε pu yiri wε (Oromε Shεεn 15:23-24). Wu funjፊፊ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li shε pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu shε pu na, kፊnhፊ p'i li cε na sipya bεeri w'a yaa ni Kile wo juwuuro ti ni. Pፊli ya jo: «Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεεε ti jε tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε Shεεn 1:16.

Sεmε wu kafila jፊፊፊፊ

Oromε Shεεn 1:1-15 Pፊli fፊፊ mujuu.

Oromε Shεεn 1:16, 17 Oromε shεεn sεmε wu kajugbፊፊፊ.

Oromε Shεεn 1:18–3:20 Sipyii bεeri mago wu jε juwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε Shεεn 3:21–5:21 Na dፊ Yesu na lee gbፊፊፊ ni Kile ya sipya jateni sipyitiime, m'a juwuuro bε ta.

Oromε Shεεn 6–8 Kile Munaa gbፊፊፊ ni sipya ya jፊ jaari tiime ni.

Oromε Shεεn 9–11 Karijεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu tε ni ge.

Oromε Shεεn 12:1–15:13 N'a daa fፊፊ jaarigana.

Oromε Shεεn 15:14–16:27 Pፊli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεεn shaari, na duba pye pu mu.

Pፊli fፊፊ mujuu

¹ Nε Pፊli, Yesu Kirisa wo bulo we, neyε pyaa k'a we sεmε we ka. Kile ya nε yiri na pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jፊmεε lፊ fo taatuunnፊ ni, na wu tudunmፊፊ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεεεε wo wu ni.

³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saanaa Dawuda yasege sipyii kabaፊa na ge.

⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jε na foro xu ni wε, a lee di li shε na Kile Ja wu jε wii, na sefεεεε wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wፊ Kafፊፊ we,

⁵ wee gbፊፊፊ ni Kile ya niime tirige nε na, na nε pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ shi wusama wo sipyii p'i dፊ wu na, p'i wu jፊmεε cፊ.

⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee bε nijε ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu bεeri pu wa Oromε kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fεfεεεε sipyii ge, yee mu nε we sεmε we tun. Na fፊ wa yi mu: Wፊ To Kile ni wፊ Kafፊፊ Yesu Kirisa wu niime ni jፊniፊε kan yi mu.*

Pፊli funjፊፊ wa wu shε Oromε ni n'a daa fεε pu yiri

⁸ N'a da venhε baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbፊፊፊ ni yee bεeri wuu

* 1:7 We duba we jε Kiricεen fፊ kangana.

na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu konjo ki kabaya yi beeri na.

⁹ Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge, ne kapyenye pyi Kile mu pee keree na ni na zo wu beeri ni. Kile wa li seeri na tuun beeri ni ne jerege pyi ge, ne ma jerege pye yee be mu. Ne da ga lee jo yaha we.

¹⁰ Ne kunni wa na Kile jeeeri jo li bi je wu jidaan, wu koo kan na mu di she foro yi na.

¹¹ Bani l'a taan ne ni gbangban na she yee ja, konho di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, konho y'i fanha ta.

¹² Lee wo kori wu wa nago w'a samohoro leni wuye ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wu beeri ya pinne ge.

¹³ Na cebooloo, ne funjo wa y'i li ce nago tegeee nijehenje ni ne ma giin di she yee yiri, konho di she na labye wu kuduun ja yee be nije ni, ba ne wu kuduun wu ta shi wusama nije ni tagana lemu na we. Ga fo na pa gbara nijaa na ne sanha lee koro ta we.

¹⁴ Bani sipyii pu beeri wo Jozaama pu foo li je ne na: kugbohoo sheen fara ja funjo sheen na, kalaa fee fara kalaa baa fee na.

¹⁵ Lee wuu na ne jidaan kaa li je na Kile Jozaama pu jo yee be mu, yee piimu pu je Orome kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefeere te

¹⁶ Jozaama pu jo je ne mu shiige bada we, bani Kile wo sefeere ti je tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fee pu beeri mu ge. Yawutuu mu p'a fenne jo, na na no shi wusama na.

¹⁷ Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funjo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Cogo watii wa nige lee na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Sipya wemu w'a da Kile na,
a Kile di wu jate sipyitiime ge,
wee na ba jii sicuumo ta.»*

Konjo sipyii tiibaara

¹⁸ Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile jii fyaara baa sipyii

ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu jaha konjo ge.

¹⁹ Lee loyire l'a zhee pee na, bani lemu beeri na ja je Kile keree ni ge, lee ya ta nmoho pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na finne pu na.

²⁰ Fo konjo ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tene baa sefeere ti ni ge, wa shishiin da ja wu ja we. Ga w'a yanmuyoo yemu ya ge, lee beeri ya jeni na finne yee yanmuyoo yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba kajii ta Kile jaha taan we,

²¹ bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta soo na wu pele na Kile wu je we. Pu ya baraga teri be wu na wu kapyege ki na we. Pu fungonyo ya jeri juno baa woyo. Lee wuu na nibiige ya je pu fungonyo baa zoloo pu ni.

²² P'a puye wii fungonyo fee, ga p'i je nahanahanaa.

²³ Nooro fo Kile wemu wu je wu da ga xhu bada-e ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wa. Sipya wu je wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni tooyo shishere yanmuyoo, ni nije yakokaara na byi yapeere, na ganha na kee yapeere kii pele.

²⁴ Lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu pu wo kanohoo yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funjo ni a p'i cemohoro keree taga puye fanha.

²⁵ P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo yanmuyaaya yi pele, na kapyenye pyi yee mu. Kile wemu wu je yanmuyoo yi beeri yaavoo ge, na wee yaha wa, wee wemu w'a yaa ni masoo ni gbee ge. Amiina.

²⁶ Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki keje ni, kee je cemohoro keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li je pu nibyii. A ce p'i namaa pu yaha wa, na ganha na puye sinnee.

²⁷ A namaa pu be di bye mu ni puye ni. A pu kaa di sii sho puye ni fo na doro. A pu be di ce pu yaha wa, na ganha na puye sinnee. Mu boongo da

* 1:17 Habakuki 2:4

ba pu ta na saha ni puyε pyaa piinne ki ni.

²⁸ Ba ma na jo pu ya ta sɔɔ na Kile ce we, lee wuu na Kile ya pu yaha puyε mu ni pu fungɔnkuuyo yi ni, kɔnhɔ p'i kapyebaagaa pye.

²⁹ Pu zɔlɔɔ ya ni katiibaagaa tuuyo beeri na: pu fungɔnyɔ y'a kolo, pu yanmuyɔ la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ni jεgbɔɔ na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokɔɔnrɔ, ni nanmahara, zɔguunɔ jε pu ni, ni yayiriye,

³⁰ ni sipyii mekyεεgerε, Kile d'a pen pu mu. Pu shiige keree ya jεhε we, pu tabaara d'a pe, na jɔsanga já, pu kakuunɔɔ samɔhɔɔ d'a pe, p'i ya pu sefεε jɔmεhεε coni we.

³¹ Fungɔnyɔ baa fεε pu jε pii, pu jε jɔmεhεε fεε bada we, jubenε jε pu ni we, jijaara baa fεε.

³² Ali na ta p'a li ce xɔ na Kile wo kiiri wu wa wà, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee be na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a sɔni.

2

Kile wo kiiri wu keree

¹ Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo beeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doro ma jɔnɔ ni we. Ma ba pusamaa jaagi mayε pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muyε pyaa be wa byi.

² Na ta wèe beeri d'a li ce na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri kɔɔn pee na na be ni can ni.

³ Ayiwa, muyε pyaa ba sipyii jaagi pu kapyegee na, na ta muyε pyaa be di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba shɔ Kile wo kiiri wu na?

⁴ Kelee Kile wo saama nigbɔ pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga wε? Ta mu ya li ce na w'a pee saama pe beeri taga na koo leni mu tàan, kɔnhɔ m'a daburajε jo, m'a jurumu wu jɔ yaha wε?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funnɔ jε mu wu daburajε jo ma jurumu wu na we. Lee wuu na Kile wo loyire lisana

mu ya denri na waa mayε na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu cana ki jaha na. Kee cana ke Kile da ba wu kiiri wu shε, kiiri wemu w'a tii ge.

⁶ Wu na ba sipyii pu beeri nigin nigin kiiri kɔn na saha ni pu kapyegee ni.

⁷ Piimu beeri p'a la le na kasaanaa pyi ge, na masɔnɔ, ni pεεnε, ni jii sicuumɔ nixhɔbaama shaa Kile mu ge, Kile na ba jii sicuumɔ kan pee mu pemu da xhɔ we.

⁸ Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na sɔɔ tiibaara na, Kile wo loyire nigbɔɔ le, ni wu jatanhana ki na ba do pee jɔnɔ ni.

⁹ Can de! Kanhama ni jakpaan w'a da ba do kakuubyii pu beeri nigin nigin jɔnɔ ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wà.

¹⁰ Ga piimu beeri p'a kasaanaa pyi ge, pee beeri nigin nigin na ba Kile masɔnɔ, ni wu pεεnε, ni wu japijε ki ta. Yawutuu pu da ba fenhe bye shenshiilee, l'a na nɔ shi wusama na.

¹¹ Bani Kile ya sipya wa wo wa ni we.

¹² Sipyii piimu beeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ce-ε ge, pee beeri na ba gyεεgi na ta wee saliya we niñε jε pee wo kiiri wu ni we. Ga piimu beeri p'a jurumu pye saliya wu nijexhɔgɔ na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kɔn.

¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomɔ pu nuri, na ta p'i ya pu koo jaari-ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime we. Ga piimu p'a saliya wu koo li beeri jaari ge, pee Kile da ba wii sipyitiimeε.

¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu ce we. Ga tεεgεε kii ni, pu ma keree kii pyeganaa tenε na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo jaari ali na ta pu ya wee saliya we ce be we, lee ya li shεε na p'a kasaanaa ce xɔ, na ki pyi.

¹⁵ Lee ya li shεε be na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zɔlɔɔ pu na. Pu fungɔnyɔ y'a wu shεε pu na

bε. Tεεgεε kii ni pu zɔbɔ ma pu jaagi; tεεgεε kii ni p'a kanii kan puyε mu.)

16 Ayiwa, kee keree kii bεeri na ba foro kpεεngε na caŋa ka, na saha ni nε wo Kile Jozaama pu yεε li ni. Kile na ba kiiri kɔn sipyii pu wo kaŋmɔhɔŋɔ ki bεeri na Yesu Kirisa kenε kurogo kee caŋa.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

17 Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee jε ge, yee ya yi tadaŋa pye Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, na yiyε pεle na yee pu jε Kile wo sipyii pee.

18 Go yee p'a Kile jidaan cε, na kasaŋaa bε cε shɔɔnri kiyε ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni.

19 Li wa yee funyɔ ni na fyεnmεε pu jε sipyii pusamaa, na yee p'a koo shεε pee na; na piige ni pusamaa jε, na yee p'a kpεεngε shεε pu na.

20 Yee wa yu na pusamaa pu jε kacebaalaa ni kalaabaa fεε, na yee pu jε pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cεmε pu bεeri cε.

21 Ayiwa nε jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, jaha na yee di ya yiyε kalaa-i wε? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yεε pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeyε pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi wε?

22 Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dɔdɔrɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi wε? Yee piimu p'a yu na yapεrεε ya jɔ-ε ge, ta yee ya yanmuyɔ yuli yapεrεgbaya yi ni wε?

23 Yee ya yiyε pεle na yee ya Musa wo saliya wu cε. Ga yee ya wu koo jaari wε. Ta Kile bε yee ya fanri mε wε?

24 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya

Kile mεge kyεεgi.»*

Cekɔɔnrɔ ya sipya shuu wε

25 Can na kuduun wa cekɔɔnrɔ ni na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo jaari kunni. Ga mu bu bye

mu ya saliya wu koo jaari wε, ma cekɔɔnrɔ* t'a pye jɔŋɔ baa wuuro.

26 Sipya wemu ya cekɔɔnrɔ pye wε, na saliya wu koo jaari kuuni ge, ta Kile da ba weefɔɔ wii kanna cekɔɔnrɔ w'a pye wε?

27 Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu cε, lee kadugo na na cekɔɔnrɔ bε pyi, ga yee ya wu koo jaari wε. Shi wemu jε Yawutuu wε, wee shi wu ya ta cekɔɔnrɔ pye wε. Ga piimu p'a saliya wu koo jaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu caŋa wε?

28 Ayiwa, na pye Yawutu jεwiine ni, lee wa nago Yawutu yε pyaa pyaa ma jε wε. Kelee cekɔɔnrɔ fε na jε ma ceesεεge ki na, lee wa li shεε nago tee ti wa cekɔɔnrɔ see see wuuro ti wε.

29 Ga, Kile ya sipya wemu wo zɔ jεri ge, wee wu jε Yawutu wuyε pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo jaari yε wε, ga Kile Munaa ya labye wemu pyi sipya zɔ na ge, wee labye we wu jε cekɔɔnrɔ see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masɔŋɔ taa sipyii mu wε, ga Kile mu pee ya masɔŋɔ faa.

3

Kile jε jɔmεε fɔɔ

1 Ayiwa ni li wa mu, ma na jε Yawutu lee kuduun wa leke wε? Kelee kuduun weke wu jε cekɔɔnrɔ ni wε?

2 Ayiwa, li kuduun w'a pεle kabaya yi bεeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fεnhε wu jomɔ pu kan.

3 Ali pii jεhε da pu ni, pu jε jɔmεhεε fεε Kile mu wε, ta lee na já Kile wo jɔmεε fεεrε ti kyεεgi?

4 Lee da já bye bada wε! Ali sipyii pu bεeri jεhε bye kafinejuu, Kile kunni jε can fɔɔ ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni wε na:

«Mu Kile ba yu,
pu bεeri na li cε na mu ya tii.
Pu da ga já jaagi

* 2:24 Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22 * 2:25 Cekɔɔnrɔ bye karijεεge jɔmεε wo fε Yawutuu pu mu pemu ya li shεε na Kile wuu pu jε pii ge. Lee kaleε le tayerege k'a bi pεle pu mu fo xuuni. Zhenεzi 17:9-14.

* 3:4 Zaburuu 51:6

wa shishiin ta ma na we.»*
 5 Ayiwa, pii na jo na: «Wèe wo tiibaara ti je kakuunò we, bani tee ni Kile wo tiime p'a zheε na fiinne.» Wèe di da ba yeke jo yee ni we? Kile bu wu loyire li shan wèe wa juno ni, ta wèe da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungongo jomò ne yu me.)

6 Kile wu she nahana? Bada! Can je yee ni we. Kile da bye wu ya tii we, dii wu bi da já kiiri kón konò sipyii na we?

7 Pii be na ba jo sanha na: «Wèe wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can wu sheε, fo na nooro be teri Kile mege na, jaha di da ba kiiri pye wu kón wèe na p'i wèe jaagi, na jurumupyii wèe je we?»

8 Ayiwa li bi je mu, ta wèe ya yaa na kakuunò pyi, kónhò kasaanja di da foro ki ni we? Bada! Pii wa wèe mege kyeege na xò, na wee kalaa we wèe ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyeege ni.

Sipya wa shishiin ya tii we

9 Ayiwa, yi jaha di wa dii nime we? Ta wèe Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Ne li she xò jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya jaari jurumu wu wo fanha ki noho ni.

10 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Sipya wa wemu w'a tii we,
 ali shen nigin be we.

11 Wa shishiin je fungongo fòò we;
 wa shishiin ya Kile shaa we.

12 Pu beeri p'a kadugo le Kile ni;
 pu beeri p'a pinne pye kanò baa.
 Kasaana pyevòò wa shishiin je pu ni we,
 ali shen nigin be we.»*

13 «Mujuu le l'a fóro pu genmaya ni ge,
 lee je ba fanja jomugi-yahana je we.
 P'a pu jilee taga na sipyii piinne.

Pu jò jomò di je ba matòn soonro je we.»*

14 «Lanji ni kayekyeegeye
 y'a foro pu jò ni.»*

15 «Pu tóoyò d'a weri sipyigbuu na.

16 Xuu beeri ni p'a toro ge,
 gyeege ni boongo na daha pu feni.

17 Lemu li je janije koo li ge,
 pu ya lee ce we.»*

18 «Kile ni fyaara je
 pu zòlò ni bada we.»*

19 Ayiwa, wèe ya li ce jo yemu beeri Kile tudunmò Musa wo saliya w'a yu ge, saliya w'a kan piimu mu ge, pee mu w'a yi yu. Ga, pee di ya ta já wu koo jaari we. Lee wuu na jomò da ba da sipya wa shishiin mu we, lee na konò sipyii pu beeri na ba jaagi ta Kile mu.

20 Yi li ce na saliya wu beeri koo jaari, lee da ga já Kile pye wu sipya jate sipyitiime we. Lee funno ni saliya w'a li sheε ye wèe na na jurumupyii wèe je.

N'a daa gbòòrò ni Kile ya sipya shuu

21 Ayiwa nime, cogo wemu na Kile ya wèe wii sipyitiimeε ge, wuyε pyaa ya wee cogo we she wèe na. Pee tiime pe ya daa saliya wu koo jaari funno ni we. Ga, tagana leke na pee ya daa ge, Kile tudunmò Musa wo Kitabuu pee ni Kile tudunmò pusamaa wuu p'a yee jaha jo na fiinne.

22 Wa beeri w'a dà Yesu Kirisa na ge, Kile kunni na weefòò jate sipyitiime. Zhonrogo wa lee ni we.

23 Bani sipyii pu beeri p'a jurumu pye. Lee l'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nooro wu ja we.

24 Wu wo niime wu gbòòrò ni Kile ya pu wii sipyitiimeε mafuu, bani Yesu Kirisa ya pu juno wolo pu jurumu wu ni.

25 Kile ya wu pye saraga, kónhò wu bye wèe jurumu wu footòò. Piimu p'a dà Yesu na ge, Kile ya wu koo li jò mugi pee sipyii pu mu Yesu wo shishan pu gbòòrò ni. Lee ya Kile wo tiime pu sheε, bani taashiine li ni sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu taan, wu ya ta wee wo footòò kan pu mu wee tuun wu ni we.

* 3:12 Zaburuu 14:1-3 * 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4 * 3:14 Zaburuu 10:7 * 3:17 Ezayi 59:7-8 * 3:18 Zaburuu 36:2

26 Ga nimε, lemu funḡo ni w'a sipya wii sipyitiimε ge, w'a lee shε: Piimu p'a dā Yesu na ge, Kilε ya tiin wu tiimε pu ni, na pee jate sipyitiimεε.

27 Ayiwa, na mayε durogo, lee kaḡuḡo di ḡε mii wε? Lee kaḡuḡo ḡε wε! Naha na wε? Ta kapyegeee nizaanḡaa k'a lee pye? Bada! Ga, n'a daa w'a lee pye.

28 Lee na wèe na já jo n'a daa ye nigin gbəərə ni Kilε ya sipya wii sipyitiimε, Kilε tudunməə Musa wo saliya wu koo li wo ḡaari bε wε.

29 Dii wε? Ta Yawutuu ye wo wu ḡε Kilε? Ta shi wusama bε wo Kilε bε wu ḡε wii wε? Nakaara baa shi wusama bε wo Kilε wu ḡε wii!

30 Bani Kilε nigin pe ye wu ḡε. Wee w'a Yawutuu pu wii sipyitiimεε n'a daa gbəərə ni, na shi wusama bε wii sipyitiimεε n'a daa gbəərə ni.

31 Ayiwa, ta lee w'a li shεε na wèe ya Musa wo saliya wu ḡeri ḡuḡo baa saliya n'a daa wu gbəərə ni ya? Ahayi dε! Wèe yeε ya baraga tēri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbəərə ni Kilε ya wu jate sipyitiimε

1 Ayiwa, Ibirayima wemu wu ḡε wèe sefεε wèe shi wu wo kabaḡa na ge, yekε wèe di da jo wee shizhaa na wε? Dii Kilε d'a wu wii sipyitiimε wε?

2 Ibirayima wo kapyegeee nizaanḡaa da bi Kilε pye w'a wu jate sipyitiimε, wu bi da já wuyε peε. Ga kaḡuḡo ḡε wu mu w'a wuyε peε Kilε ḡaha taaḡ wε.

3 Yekε Kilε Kafila wu d'a jo wε? W'a jo na:

«Ibirayima ya dā Kilε na,
a Kilε di wu jate sipyitiimε
wu n'a daa wu wuu na.»*

4 Yee ya li cε na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee ḡε ma wo wε, wu labye wu wo saraa wu ḡε were.

5 Ga, sipya wemu ya wu kapyegeee nizaanḡaa pye wu tadanḡa wε, Kilε we w'a jurumupyii wii sipyitiimεε ge, wu

* 4:3 Zhenēzi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6

bu dā ye wee na, Kilε na wu jate sipyitiimε wu n'a daa wu wuu na.

6 Kilε w'a sipya jateni sipyitiimε, lee ya byi weefəə ye pyaa wo kapyegeee nizaanḡaa wuu na-ε dε! Kilε wo saama pemu weefəə ma da ge, saannaa Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

7 «Kilε ya piimu wo saliya kyεεgeε yafa pu mu,
na pu wo jurumu wu jəḡo laha wà
ge,
pee ḡε duba nagoo.

8 Kafəə ya sipya
wemu wo jurumu tərə wu feni-i
ge,
weefəə ḡε duba pya.»*

Cekəənrə ya sipya shuu we

9 Ayiwa, piimu p'a cekəənrə pye ge, pee ye p'a yaa ni Kilε wo saama pu ni laa, kelee ta cekəənbala pu bε p'a yaa ni pu ni? Wèe ya yi jo nimε na: «Ibirayima ya dā Kilε na, a Kilε di wu jate sipyitiimε wu n'a daa wu wuu na.»

10 Tuun wekε ni lee d'a pye wε? Wu nigənxhəḡo na laa, wu nigənbaa wo? Nakaara baa wu nigənbaa wo Kilε ya jate sipyitiimε.

11 Lee kadugo na a tee cekəənrə t'i ḡeri fε Ibirayima mu, fε pemu ya li shεε na Kilε ya wu jate sipyitiimε wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekəənrə pye-e ge. Lee funḡo ni Ibirayima ya pye n'a daa fεε nigənbala bεeri wo sefəə, kənhə pee bε di jate sipyitiimεε.

12 Piimu p'a cekəənrə pye ge, pee bεeri bε wo sefəə wu ḡε wii n'a daa kabaḡa na. Lee kəri ḡε piimu ya ta li da cekəənrə ti ye na-ε ge, ga fo piimu p'a Kilε koo li co n'a daa funḡo ni, ba wu sefεε Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha kənbaa wε ge.

N'a daa gbəərə ni Kilε wo kariḡεge ḡəmεε l'a ta

13 Kilε ya kariḡεge ḡəmεε lə Ibirayima ni wu yaseye mu na koḡo na ba bye pu wogo. Lee ḡəmεε le ya ta lə saliya wu koo li ḡaari wu wuu na-ε dε. Ga wu n'a daa wu wuu na Kilε ya wu

* 4:8 Zaburuu 32:1-2

jate sipyitiime. Lee wuu na lee jomεε l'a lo wu mu.

14 Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jomεε le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kanjoo baa. Jomεε li be na bye tawaga wuu.

15 Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan ye weεε ni, bani sipyii beeri p'a wee saliya we kyεεgi. Ga saliya bu bye wu jεε xuu wemu ni we, wa ya wu gyεεgi kaa yu wa we.

16 Lee wuu na Kile ya le jomεε le lo weε mu n'a daa wu gbεεε ni. Wu wo niime wu gbεεε ni w'a lee loolodaa le kan weε mu ma ni, kεnhε l'i bye Ibirayima wo kadugo ki beeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee ye mu we. Ga sipya beeri w'a da Kile na ba Ibirayima jε-ε ge, pee beeri be mu le loolodaa le ya kan. Weε beeri wo sefele wu jεε Ibirayima.

17 Ba l'a ka Kile Kafila wu ni we, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi nijeheme sefo.»* Ayiwa, wu sefele wu jεε wii Kile jaha taan, bani w'a da Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yanmuyoo yemu jεε konoo na we, wu ma jo ye yee be yi pye, y'a bye.

18 Ayiwa, na li ta tadaņa bye be nige Ibirayima na wu pya ta we, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu da yi na, na yee pye wu tadaņa. Lee na w'a pye «shi nijeheme sefo» ba Kile ya yi jo we na: «Ma yaseye na ba jehε.»*

19 Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi Ibirayima ta w'a le xε, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu sho Sara be bi wu pya ze joo ye xε. Ga lee la ya yafin be wolo wu n'a daa wu ni we.

20 Wu ya ta wuyε kaala Kile wo jomεε li na we. Ga, a la yeεε di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile sōni.

21 Ibirayima bi li ce nakaara baa, na Kile ya jomεε lemu lo wee mu ge, na se wa wu ni na li joo fa.

22 Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiime.»*

23 Ga pee jomoo pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-ε de!

24 Weε be wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wu Kafoo Yesu jεε na yeege xu ni ge, weε piimu p'a da lee na ge, weε ya yaa na pa jate sipyitiimeε Kile jaha taan.

25 Kile ya wu pye saraga, w'a xu weε wo jurumu wu wuu na, na jεε na foro xu ni, kεnhε weε di da jateni sipyitiimeε Kile jaha taan.

5

Kile ya janiņe le weε ni wu te ni

1 Mu Kile ya weε jateni sipyitiimeε n'a daa gbεεε ni. W'a janiņe le nime weε ni wuyε pyaa te ni wu Kafoo Yesu Kirisa baraga ni.

2 Wee Yesu Kirisa w'a koo li mug, kεnhε Kile di wee niime wu kan weε mu. Weε ya da wu na. Weε ya wu pye wu tadaņa, na fundanga ta, bani tadaņa wa weε mu na jo weε na ba Kile wo nεεε wu ta caņa ka.

3 Lee ye be we, kanhama be jehε ba nōni weε na weε na fundanga ta, bani kanhama pu ma weε pye weε ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni.

4 Weε bu loxulo ta nōwuuro ti ni, lee ma weε pye se tavεε, weε bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaņa yaha weε na.

5 Ayiwa, kee tadaņa ki ya sipya nōho yeri we, bani jigana lemu na Kile ya weε zεεε pu ni taanna ni wu taanjεεε ki ni ge, w'a lee she weε na wu Fεεεε Munaa li gbεεε ni, lee lemu w'a kan wu mu ge.

6 Can na weε jurumu w'a bi weε pye baraga baa sipyii n'a daa kabaņa na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu teņe ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu weε Kile jii fyaara baa sipyii wuu na.

7 Sipya na she wuyε kan pu gbo wu sipyijii tege, lee pyeme ya taan we de, ali wu jehε bye sipyitiime be. Sipya wemu w'a kasaan pyi ge, la wa la ni wa na ja wuyε kan pu gbo wee tege.

* 4:17 Zhenezi 17:5 * 4:18 Zhenezi 15:5 * 4:22 Zhenezi 15:6

8 Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tεge Kirisa ya xu. Ta lee ya li shεε na wèe kaa ya dan Kile ni fo xuuni wε?

9 Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbɔɔɔ ni Kile ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li cε na fiinne na Kirisa ya pa wèe shɔ Kile wo loyire li na.

10 Wèe bi bye Kile wo pεen, ga Kile ya bε leñe wèe ni wuyε pyaa tε ni wu Ja wu wo xu wu gbɔɔɔ ni. Na fara lee na, wèe ya cε jo wèe na ba shɔ, bani wu Ja wu wa jii na.

11 Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kile wo kariñεεge ki ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Wee w'a bε le wèe ni Kile tε ni.

Jɔgɔ wu jε Adama wε? Jɔgɔ wu jε Yesu Kirisa wε?

12 Shen nigin ye keñe kurogo jurumu y'a jé koñɔ puga ni, wee jε Adama. A jurumu bε di xu leñe koñɔ puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li wε, bani pu bεeri ya jurumu pye.

13 Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunmɔɔ Musa mu ge, jurumu bye na xɔ koñɔ puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan wε, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na wε.

14 Ga lee bε na sipyii bεeri p'a pye xu wo fanha ki nɔhɔ ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nɔ Kile tudunmɔɔ Musa wo tuun wu na. Ali piimu bε pu jε pu ya ta saliya wu kyεegi ba Adama jε-ε ge, pee bε bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee jε Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* jε wε.

15 Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu jε nigin wε. Can wu jε wii, sipyijehemεε ya xhuli wee ye nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niime wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyijehemεε mu shen nigin gbɔɔɔ ni,

wee jε Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pεε fo xuuni.

16 Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin wo jurumu wu keree tε ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu nijehemε nibyexhɔgɔ na ge, lee loolodaa le ya wèe juyɔ wolo, na wèe pye sipyitiimεε.

17 Can wu jε wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu bεeri le xu wo fanha ki nɔhɔ ni. Ga piimu bεeri p'a da ba Kile wo niime nigbɔ we ta, na Kile wo loolodaa li bε ta, lee lemu li jε na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo jiiifεεε ti ni shen nigin ye gbɔɔɔ ni; wee jε Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pεε.

18 Ayiwa, ba sipyii pu bεeri ya jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-ε dε, mu Yesu Kirisa ye nigin bε wo kasaana nigin ya sipyii pu bεeri juyɔ wo kiiri wu nɔhɔ ni, na jii sicuumɔ kaan pu mu.

19 Shen nigin wo jomεεyahana l'a sipyijehemεε pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe bε wo Kile jomεεcoro ya Kile pye wu na shen jehemεε wii sipyii piimu p'a tii ge.

20 Kile ya saliya wu kan Kile tudunmɔɔ Musa mu, kɔnhɔ wu li shε wèe na na wèe jurumu w'a jehε. Ga jurumu wu jehε jehε jehεgana bεeri na, Kile wo niime we, wee ya jehε wu na na kanha.

21 Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni wèe di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri wε. Ga niime wu wo fanha ki nɔhɔ ni wèe jε nime, lee l'a li pye Kile ya wèe wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba jii sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni.

6

N'a daa fεε ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

* 5:14 Adama ya pye koñɔ shenshiime wemu wo tuugo sipyii pu jε jurumu ni xu wo fanha ki nɔhɔ ni ge. Yesu Kirisa ya pye koñɔ shenshiime wemu ya jurumu pye na wε, wu wo tuugo sipyii pu bε di jε Kile wo niime wu nɔhɔ ni ge.

1 Ayiwa, yekε wèe di da jo wε? Ayiwa, ta lee w'a li shεε na wèe pu kori yaha jurumu ni, kōnhō Kile wo niime wu da belegi?

2 Bada, lee ya yaa na pye wε! Wèe piimu jε ba xuu jε wε jurumu shizhaa na ge, wèe ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha wε?

3 Wèe piimu bεeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijεεge ni ge, ta yee funyō y'a to li na na wèe na batize, na lee jε kanna shiizhan wèe ya pinne xu ni Yesu ni wε?

4 Ba wèe ya batize wε, a l'i bye kanna wèe ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le be ni wu ni. Kōnhō wù be di jii sicuumō nivomō ta, ba To Kile ya Kirisa jε na yeege xu ni, ni wu sefεεε nōrō wuuro ti ni wε.

5 Can na, wu xu wu bi pye kanna wèe ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa wèe na ba binne jε ni wu ni wu wo karijεεge ki funyō ni, ba wuyε pyaa k'a jε jεgana lemu na wε.

6 Wù li cε fiinjε na jo yahagaguunō lemu na wèe bye ge, lee be ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kōnhō lee jurumu yahagana li fanha k'i xhō. Lee funyō ni wèe di ba shō jurumu wu wo bulooro ti na be.

7 Bani wemu bu xhu, wee jε nige jurumu wu wo fanha ki nōhō ni wε.

8 Ayiwa, ba ma na jo wèe ya pye kanna shiizhan wèe ya xu ni Kirisa ni wε, wèe ya dà li na jo wèe na ba bye jiiifεεε na ni wu ni.

9 Wèe ya cε na jo Kirisa ya jε na foro xu ni, wu wa da xhuu nige wε, xu be di wa da já yaaga pye wu na wε.

10 W'a xu tōjii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyεεgi. Jiiifεεε temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni.

11 Mu yee be ya yaa na yiyε jateni kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki nōhō ni. Yi li cε nime na Kile mu yee wa jiiifεεε ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni.

12 Wee tuun wu ni yi ceepuuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo

buloo wε. Yi ganha bu sō y'a ceepuuro wo lakuunō ki jomεhεε coni wε.

13 Yi ganha bu da yi ceepuuro ti kabaṇa ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni wε. Ga yi yi ceepuuro ti kabaya yi bεeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a jε na foro xu ni, na bye sipyifomō ge. Yi yi ceepuuro ti kabaya yi bεeri kan Kile mu, kōnhō yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge.

14 Yee da ba bye nige jurumu wo buloo wε, bani yee ya jaari nige Kile tudunmō Musa wo saliya wu fanha ki nōhō ni wε, ga Kile wo niime wu nōhō ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu jε n'a daa fεε pee

15 Ayiwa, ba ma na jo wèe wa nige saliya wu wo fanha ki nōhō ni wε, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li shεε na wèe na já da jurumu pyi wù jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo wε.

16 Yee bu yiyε kan wemu mu, na guu weefō mu ba buloo jε wε, na wu jomεε coni, wemu wo jomεε yee ya joni ge, ta yee ya li cε na weefō wo buloo yee jε wε? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu jε tee wo taxōgō. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxōgō jε tiime Kile jaha tãan.

17 Ga wù Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiine ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sō wee na yi zōlō pu bεeri na.

18 Nime, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiime ni.

19 Ne pe jomō pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fεnhε yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha nōhōmō, ni kuumō keree bulooro ni yahagaguunō lemu kaa na ge dε, nime yi yi ceepuuro ti yatenyε yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye jiiifεεε na, tiime ni fεfεεε ni.

20 Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na wε.

21 Ga, kuduun weke yee d'a ta kee kapyegeee ki ni we? Kee keree kii yeere ya jeri na shiige waa yee na nime, bani xu wu je kee keree ki beeri taxogoo.

22 Ga yee ya foro nime jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu je me fefere, tee wo taxogoo di je jii sicuumoo nixhobaama.

23 aBani xu wu je jurumu wu wo footoo, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee je jii sicuumoo nixhobaama wu Kafoo Yesu Kirisa wo karijengee ki funjoo ni.

7

N'a daa fere je saliya wu wo fanha ki noho ni we

1 Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li ce na wu jii fere te ye ni sipya je saliya wu wo fanha ki noho ni we? Yee ya yaa na lee ce, bani yee piimu ni ne yu me ge, yee ya saliya wu ce xo.

2 Li je ba gbaga sho je we, wemu furu ya po ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu we, wu da ja gbaga katii je we. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jeri pye wuyee wo, wee saliya we fanha je nige wu na we.

3 Ayiwa, wu bu she gbaga je na watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu we, dadoroo w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha je nige wu na lee shizhaa na we. Wu bu gbaga je na watii mu, tee je dadoroo we.

4 Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funjoo ni, yee ya pye nime Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu je na yeege xu ni ge, kono yi da kasaanja pyi Kile mu.

5 Can na we bi jaari na sahanji ni wuyee pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii shee we na na kee ya no we. Ga lee be na we di kee shaa na byi. Kee lakuunoo ki bye we funjoo ni, na we yeri kapyebaa-gaa na, kee di we leni xu ni.

6 Nime, we ya saliya wu jaari wu no yaha, bani wemu wo fanha noho ni

wee di bye ge, we ya pye kanna we ya xu na foro wee wo fanha ki noho ni. Lee na, we na ja kapyengee pye Kile mu pyegafono na Kile Munaa gbaroo ni. Kolee lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, we ya kee pyi na saha ni lee ni nige we.

Jurumu saliya w'a zhe

7 Ayiwa, ta lee wa li shee na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu ce. Na jii yeege wa yaaga feni, ne bi da ga lee ce jurumu we, ka je saliya wu ya li she na: «Ma jii ganha bu da voro wa yaaga feni we.»

8 Lee funjoo ni jurumu w'a karunoo ta, na lakuunoo tuugo beeri leje ne zo wu ni saliya wu gbaroo ni. Saliya wu kaa be we, we bi sanha wu jurumu ce we.

9 Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-ge, ne bye jii na naye jaha taan. Ga ba ne pa saliya wu ce we, a jurumu bye la di je ne ni.

10 Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, kono wu jii sicuumoo see wo ta ge, wee ya xu no ne na.

11 Bani jurumu w'a karunoo ta, na ne faanna, na xu be no ne na wee saliya we gbaroo ni.

12 Ayiwa, saliya wu je fere; Kile ya jomeheee kiimu jo ge, kee beeri ki je fere, na dii, na noho no be.

13 Ni li wa mu, ta lee wa li shee na saliya wemu wu je yasaanja ge, na wee w'a pye karunoo na xu no ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye karunoo kee yasaanja ke baraga ni na ne piinne, na xu no ne na. Lee ya pye mu kono jurumu di ja she finne. Lee funjoo ni saliya wu baraga ni l'a ce na finne na jo yakuudiige can can wogo ki je jurumu.

Fanhaya teree shuun w'a zhaanra leni

14 Ayiwa nakaara baa, we ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ce puuro ti fanha k'a cere, a ne bye ba jurumu wo bulo je we.

15 Bani nε kunni ya sii na kapyegee ki jaha cε wε; kasaanaa kiimu wo bye funjɔ ki jε nε mu ge, nε kee pyi wε. Keree kiimu ya dan nε ni bada wε, a nε dεrεε na kee pyi.

16 Ayiwa, keree kiimu ya dan nε ni wε, nε ba kee pyi, lee ya li shεε na ye saliya w'a yu ge, nε sɔɔ li na na yee jε can.

17 Lee na, kakuunɔɔ kiimu nε byi ge, kee jε nεyε pyaa jidaan wε. Jurumu wemu wu wa nε zɔ wu ni ge, wee wo fanha ke k'a nε yeri kee bye na.

18 Nε li cε jo kasaana la shishiin wa nε ni wε, bani nε jε yε sipya, fanha jε wu ni wε. Can yε pyaa na nε giin da kasaanaa pyi, ga nε da já wε.

19 Kasaanaa kiimu nε giin da byi ge, nε kee pyi wε. Ga kakuunɔɔ kiimu bye kaa jε nε na-ε ge, kee nε byi.

20 Ayiwa, keree kiimu bye kaa jε nε na wε, nε ba kee pyi, wee tuun wu ni lee jε nεyε pyaa jidaan nige wε. Ga jurumu wemu wo se wu jε nε na ge, wee w'a lee pyi.

21 Mu nε kee fanha ke jaa naye na, nε ba giin nε kasaana pye tuun bεeri ni, kakuunɔɔ bye kaa na nε ta.

22 Kile wo saliya wu kaa ya dan nε ni xuuni na zɔ wu na.

23 Ga fanha katii nε jaa naye ni kemu ya yogo tunni ni nε wo fungɔngɔ ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki jε nε na ge, kee k'a nε pye jurumu wu wo fanha ki nɔhɔ ni.

24 Ee! We jε jaa nε mu dε! Kee fanha ke k'a nε ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu nɔni ti na ge, jɔgɔ wu d'a ba nε shɔ kee na wε?

25 Baraga Kile, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni, mu na ba nε shɔ!

Ayiwa, na fungɔngɔ ni, nε jidaan wu jε na kapyenεε pyi Kile mu, na sɔɔ wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa nε na ge, kee k'a giin k'i nε pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fεε ya daa Kile Munaa gbɔɔrɔ ni ge

1 Ayiwa nime kunni, piimu pu jε Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafin jε nige pee na wε.

2 Bani Kile Munaa li l'a jiiifεεε see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo karijεεε ki funjɔ ni ge, lee wo fanha k'a nε shɔ jurumu ni xu wo fanha ki na.

3 Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu bi da ga já lee pye wε, bani fanhaxhɔrɔ ti jε wèe Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da já lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba wèe jurumupyii jε wε. Jurumu wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bi bye ge, w'a wuyε kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyεεgi.

4 Kile ya lee pye kɔnhɔ saliya w'a tiime pemu bεeri kaa yu ge, wu já w'a pee bεeri jɔ fani, wèe piimu ya jaari na sahanji ni wuyε pyaa jidaan ni wε, fo Kile Munaa li wo jidaan ge.

5 Bani piimu p'a jaari na sahanji ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee ya pu funyɔ shaa ni puyε pyaa jidaan keree ni. Ga piimu p'a jaari na sahanji ni Kile Munaa jidaan ni ge, pee ya pu funyɔ shaa ni Kile Munaa jidaan keree ni.

6 Na taha ceepuuro jidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa jidaan feni, lee w'a jii sicuumɔ see wo ni janijε kaan sipya mu.

7 Piimu p'a pu funyɔ shaa ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee jε Kile wo pεn. Bani pu ya sɔɔ p'a Kile wo saliya wu jɔmεε coni wε, pu yεrε di wa da já be lee na wε.

8 Lee wuu na piimu p'a jaari na sahanji ni puyε pyaa jidaan ni ge, pee keree da ga já daan Kile mu wε.

9 Yee kunni ya jaari na sahanji ni yiyε pyaa jidaan ni wε, ga Kile Munaa jidaan ni yee ya jaari na sahanji, bani Kile Munaa li wa yee funyɔ ni. Kirisa wo Munaa li jε sipya wemu funjɔ ni wε, weefɔɔ jε Kirisa wo wε.

10 Kirisa bu bye yee funyɔ ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na jii sicuumɔ kan yi mu, bani Kile ya yee

jate sipyitiimεε.

11 Kilε wemu w'a Yesu Kirisa jε na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyɔ ni can na, wu na ba yee bε wo ceepuuro ti jε na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gbɔɔrɔ ni, lee lemu li wa yee zɔɔɔ pu ni ge.

12 Lee wuu na na cebooloo, wèe ya yaa na wùye jidaan pyi nige wε, bani jurumu foo jε nige wèe na wε.

13 Bani yi ba jaari na sahani ni yiyε pyaa jidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyegege niguuɲɔ ki ja na ki yaha fεεfεε Kilε Munaa gbɔɔrɔ ni, yee na ba jii sicuumɔ ta.

14 Bani Kilε Munaa l'a piimu jaha co ge, pee bεeri jε Kilε nagoo.

15 Bani Kilε Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo wε, l'i wa da ga ba fyaara lenε yi ni bε wε. Ga lee Munaa li l'a wèe pye Kilε nagoo. Lee gbɔɔrɔ ni wèe ya Kilε pyi: «Wù To.»

16 Lee Kilε Munaa le l'a yi fiinjε na yu wèe mu can na wù zɔɔɔ pu na, na Kilε nagoo wèe jε.

17 Ayiwa, ma na jo wèe jε Kilε nagoo, cεn wemu jɔmεε w'a lɔ wèe mu ge, wu na ba wee kan wù mu. Wèe ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wù bu da w'a pinne na gana ni wu ni, wù na ba pεnjε bε ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fεε tadaanja

18 Nε kunni ya dà li na jo kanhama pemu ni wèe wa nimε ge, pee da ga já daanna ni jiga wo pεnjε ke ni bada wε, kee kemu ki da ba bye wèe wogo ge.

19 Kilε na ba wu nagoo pu pεnjε ki she caña kemu ge, Kilε wo yanmuyaaya yi bεeri y'a kee caña ki sige kanha k'i nɔ.

20 Kilε wo yanmuyaaya yi bεeri y'a pye kanuɲɔ baa wo fanha ki nɔhɔ ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu wε, ga Kilε yε pyaa k'a yi pye mu. Ga lee bε na tadaanja wa sanha.

21 Bani caña ka wa ma, Kilε na ba wu yanmuyaaya yi bεeri yeege xu bulooro ni. Kilε nagoo p'a juwuuro temu ta, na bye puyε wuu, na pεnjε

kemu ta ge, yee yanmuyɔ ye bε na da kee ni.

22 Wèe ya li cε, fo na pa gbara nijaa na jo Kilε wo yanmuyaaya yi bεeri y'a zhiin kanhama kenε ni, ba layama jε wε.

23 Yee yanmuyɔ ye yε bε wε, ga Kilε Munaa l'a kan wèe piimu mu, na pye ba Kilε wo niime wu nizhiime jε-ε ge, wèe bε pu wa zhiin wù funyɔ ni. Caña kemu Kilε da ba wèe pye wu nagoo, wu wù ceepuuro ti yeege bulooro ti ni fεεfεε ge, wèe bε pu wa kee caña ki sige.

24 Bani wèe ya shɔ, ga tee juwuuro te di jε tadaanja. Ga tadaanja kemu bεeri sipya ya jaa ge, kee jε nige tadaanja wε. Yaaga bεeri m'a jaa na xɔ ge, tadaanja yε nigin kee jε sanha ya?

25 Ga, yaaga kemu ki jε wèe ya ki jaa-i ge, kee bu bye wèe tadaanja, wù na já luu gbo na kee sige.

26 Wèe fanha bu jεrε tuun wemu ni, mu Kilε Munaa bε ya wèe tεri. Wèe ya yaa na Kilε jεeri keree kiimu na ge, wèeyε pyaa ya kee cε wε. Ga Kilε Munaa l'a jεrεge pyi wèe mu ni shiinne ni, shiinne lemu li jε wèe da já li jaha jo xhɔ-ε ge.

27 Kilε wemu w'a sipyii funyɔ keree bεeri cε ge, wee ya Kilε Munaa fungɔngɔ cε, bani Kilε ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, Kilε Munaa ya jεrεge pyi pee mu, na bε ni Kilε jidaan ni.

Kilε wo taanjεεge nigbɔhɔ ke

28 Wèe ya li cε jo Kilε kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree bεeri k'a nɔni pee na ge, Kilε ma ba kee bεeri wo taxɔɔ pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na bε ni wu keree ki tenεgana li ni.

29 Kilε ya fεnhε piimu jaha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree tenε xɔ, na pee pye ba wu Ja wu jε wε, kɔnhɔ wee Ja wu bye nizhiime wu cebooloo nijεhemεε ni njε ni.

30 Sipyii piimu wo keree w'a tenε ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri wε, na pu jate bε sipyitiimεε. Ba w'a pu jate sipyitiimεε wε, na nɔrɔ taha bε pu na.

31 Ayiwa ni li wa mu, yekε w'à da jo sanha wε? Kile bi jε ni wèe ni, jɔgɔ na já sanha wèe na wε?

32 Kile ya ta jɔɔɔ jaari wu Ja wu na wε, ga na wu pye saraga wèe bεeri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yaɲmuyɔ yi bεeri kan wèe mu ma ni wu Ja wu gbɔɔɔ ni.

33 Kile ya piimu jaha bulo ge, jɔgɔ wu d'a já pee jaagi wε? Wa shishiin bε wε, bani Kile w'a pu pye sipyitiimεε.

34 Lee wuu na wa shishiin da ba já pu jaagi wε, bani Yesu Kirisa ya xu, lee yε bε wε, w'a jε na foro xu ni. Wu nidεenge ki wa saanra tatεenge ki ni Kile kanige cε na Kile jεeri wèe mu.

35 Lεke li da já wèe waa laha Kirisa wo taanjεεge ke na wε? Nakpaan gε, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugbɔhɔ, kelee funmɔ fεεε, kelee farati, kelee gbuuro gε? Le la shishiin wa da já wèe laha Kirisa na wε.

36 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na:

«Kile, mu wuu na p'a wèe shaa tuun bεeri ni di gbo; p'a wèe wii ba dubyaa jε wε, piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*

37 Ga, pee kanhama pu bεeri funjɔ ni, wèe pu jε can can na se tavεε pee, wù taanrafɔɔ Kile gbɔɔɔ ni.

38 Nε dà li na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kile wo taanjεεge ki na wε: Mεlekeε yoo, jinaa yoo, sefεεε tatii bε yoo, nime wo yaɲmuyɔ ye yoo, cabaya woyo ye yoo,

39 fugba yaɲmuyɔ fanha woyo ye yoo, jiiɲε yaɲmuyɔ fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da já wèe waa laha Kile wo taanjεεge ki na wε. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa kenε kurogo Kile ya kee taanjεεge ke she wèe na.

9

Kile ya Izirayeli sheen jaha bulo na pye wu sipyii

1 Can yε pyaa nε yu mε, yi wa kafinεyε wε, bani Kirisa wo nε jε. Nε

* 8:36 Zaburuu 44:22 * 9:7 Zhenzi 21:12 *

li cε bε na zɔ wu na Fεfεεε Munaa li gbɔɔɔ ni jo can nε yu.

2 Nε jaha ke bεeri k'a tanha xuuni, nε zɔ wu bε d'a tanha tuun bεeri ni

3 na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali nε jεhε da ba lanji pu tεge, na waa laha Kirisa na, kɔnhɔ pee di shɔ, nε bi da zɔɔ lee na.

4 Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nagoo, na wu nɔɔɔ wu taha pu na, na karijεεge jɔmehεε lɔ pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na jɔmehεε bε lɔ pu mu. W'a kii bεeri pye pu mu.

5 Lee bεeri kadugo na, pee ni wù sefeleε p'a foro. Sipyii wo kabaɲa yiri, pee ni Kirisa bε ya foro. Kile wu jε wii, na jε yaɲmuyɔ yi bεeri jɔɔɔ ni. Kile w'a bele tuun bεeri ni! Amiina.

6 Ayiwa, lee wa li sheε na Kile ya jɔmehεε kiimu lɔ ge, na kee ya jeri jɔɔɔ baa wε dε! Bani piimu bεeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee bεeri jε Izirayeli nagoo yε pyaa pyaa wε.

7 Piimu bεeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee bε bεeri jε Ibirayima nagoo puyε pyaa pyaa wε. Bani Kile ya li she Ibirayima na na: «Ishaaga yε ni ma kadugo nagoo p'a da ba foro.»*

8 Lee ya li sheε na nagoo piimu sipyii ya daa sipya wo jidaan funjɔ ni ge, pee jε Kile nagoo wε. Ga piimu p'a se Kile wo jɔmεε li funjɔ ni ge, pee pu jε Ibirayima wo nagoo puyε pyaa pyaa.

9 Bani yemu Kile ya jo wu jɔmεε li ni ge, yee yi wa mε na: «Nε na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»*

10 Ayiwa, lee yε bε wε, ga mu l'a pye Erebeke bε shizhaa na, wee wemu w'a yere ηmamaa yacεε na wù tole Ishaaga mu ge.

11 Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuunɔ pye wε, a Kile di jo ni Erebeke ni, kɔnhɔ Kile yε pyaa bi giin di wemu jaha bulo na bε ni wee Kile keree gbegelegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha bu da bye sipyii wo kapyegeε baraga ni wε, ga l'i bye

* 9:9 Zhenzi 18:10,14

na be ni Kile ye pyaa jidaan ni.

12 A Kile di Erebeke pye: «Cuunvoo wu w'a da ba bye nahafoo wu junjo ni.»*

13 Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Ne Yakuba jaha bulo, ga na Ezawu yaha wa.»*

Kile ya soo na shi wusama be jaha bulo

14 Ayiwa, ta we na ja jo na kati-ibaagaa ki wa Kile ni ge? Bada!

15 Bani Kile ya Kile tudunmoo Musa pye:

«Ne bu jo ne junjo jaari sipya wemu na,
wee na n'a da junjo jaari.
Ne bu jo ne junjo peni ni sipya wemu ni
wee ni n'a da junjo peni.»*

16 Lee na sipya jidaan kelee wu kapyege da ja Kile pye wu junjo jaari wu na we. Ga wuye pyaa wo jidaan funjo ni Kile ya junjo jaari sipya na.

17 Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawon* mu na: «Lemu ye kaa na ne mu tenje saanra ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na sefeere ti she, konho na mege k'i no jine ki kabaya yi beeri na.»*

18 Lee na Kile kunni bu jo wu junjo jaari wemu na, wee na w'a junjo jaari. Wu bu jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

19 Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li je mu, jaha na Kile di sipyii jaagi sanha we? Jogo wu d'a ja zhe Kile jidaan ni we?»

20 Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu sipyitiime, mu di je jaha, fo mu w'a Kile kaala we? Ta puuro shoo na ja li yaavoo pye: «Naha na ma da na yaa le yaagana le na we?»

21 Ta cogo faanrivoo wogo be ki je wu cogo we? Wu bu jo wu peewa shoo yaa, kelee shotiire, lee w'a da yaa ni wu cogo ke ninunjo ni.

22 Ayiwa, Kile funjo ya pye na wu loyire ni wu sefeere ti she. Lee wuu

na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a keme yaha gyeegei kaa na ge, w'a luu gbo pee taan fo xuuni.

23 Ayiwa, w'a junjo jaari we piimu be na, na we gbegele na yaha wu nooo wu kaa na ge, wu bu jo wu wee nooo we nijeheme she we be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee ni?

24 Bani we pu je wu sipyiyirilee, wu ya ta we yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu ye nigin ni-i de! W'a we yiri na foro shi wusama be ni.

25 Yee y'a jo Kile tudunmoo Oze wo Kitabu wu ni na Kile ya jo na:

«Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we,
ne na ba pee yiri na sipyii». Shi wemu kaa bi dan ne ni-i ge,
ne na ba wee yiri na taanjiine.»*

26 «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:
«Yee je ne sipyii we.»

Pu na ba yiri wee xuu wuye pyaa ni na:
«Kile jii wo wuye pyaa wo na-goo.»*

Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

27 Kile tudunmoo Ezayi be ya jo ni mujuugbo ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo jehhe jehhe
ba suumo loho jo gbazhenhe je we,
lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba juwuuro ta.

28 Bani Kafoo ya kiiri wemu gbegele ge,
wu na ba wee kiiri wu beeri kon tovuyo na,

na wu xo feefe konjo ki sipyii pu na.»*

29 Kile tudunmoo Ezayi ya fenne yi jo be sanha fo taashiine ni na:

«Kile-gbotabaaga da bye wu ya junjo jaari we na,
na pii yaha wa wu sefee pu ni we,
wee bi da xho feefe,
ba Sodamu kulo li sipyii p'a pye we.
Wee bi da bye

* 9:12 Zhenezi 25:23 * 9:13 Malaki 1:2-3 * 9:15 Ekizode 33:19 * 9:17 Farawon: Wee ninumo wu je Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mege na bye Farawon. * 9:17 Ekizode 9:16 * 9:25 Oze 2:1,25 * 9:26 Oze 1:10 * 9:28 Ezayi 10:22-23 * 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40

ba Gəməəri sheen ya pye wε.»*

³⁰ Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya nə tiime koo li zha wu na-ε ge, Kile ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbəərə ni p'a pee tiime pu ta.

³¹ Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puyε ni, kənhə p'i bye sipyitiimeε Kile wo saliya wu koo li jaari wu funḥə ni. Ga pu ya lee ta wε.

³² Naha na wε? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiime pu sha n'a daa gbəərə ni wε. Pu bi giin na pee wo kapyegeε ki da pee pye sipyitiimeε. Lee funḥə ni a p'i gurunḥə to «ke kagerenε ke» na.

³³ Ma na jo ba l'a ka kee kagerenε ki shizhaa na kagana lemu na wε na Kile ya jo:

«Li wii, kagerenε ka nε yaha Siyən kulo li ni,
sipyii na ba gurunḥə kemu na ge.
Ki na ba sipyii shaan.

Ga, sipya wemu bu dà kee na,
Kile da ga ba weefəə nəhə yaha bada wε.»*

10

¹ Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii nε wo jidaan, ni lemu na nε Kile jεeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa mε nago Kile wu pu junḥə wolo.

² Bani nε wa li sεeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungəngə fεere di jε pu mu wε.

³ Pu ya ta Kile wo tiime pu cε wε, a p'i ganha na giin p'i puyε pye sipyitiimeε. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu wε.

⁴ Kirisa w'a saliya wu keree ki bεeri jə fa, kənhə sipyaa sipya w'a dà wu na ge, Kile di weefəə jate sipyitiimeε.

Sipyaa sipya w'a dà Yesu na ge, wee na ba juwuuro ta

⁵ Ayiwa, lemu li da já sipya pye ma jate sipyitiimeε saliya wu baraga ni ge, Kile tudunməə Musa ya lee jo na: «Sipya wemu w'a saliya wu bεeri koo jaari ge, weefəə na ba jii sicuumə ta.»*

⁶ Sipya na já tiime pemu ta n'a daa gbəərə ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Nunḥə wa li na m'a mayε yegee wε na: «Jəgə wu d'a ba dugi di zhε fugba wu ni wε?» (Lee kəri jε kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.)

⁷ Kelee «Jəgə wu d'a ba digi jiiḥε ki nəhədaan wε?»» (Lee kəri jε kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu tε ni di durogo.)

⁸ Ayiwa, yekε Kile Kafila wu d'a jo wε? W'a jo na: «Jomə pu wa ma taaan, pu wa ma jə na, pu wa ma zə wu bε na.»* Pee Jozaama pe wεe ya yu sipyii pu mu jo pu dà Yesu na.

⁹ Ma bu yere li na, na yi jo ma jə ki ni na Kafəə wu jε Yesu, na dà bε li na ma zə wu na, na Kile ya wu jε na yeege xu ni, ma na ba shə.

¹⁰ Bani na dà Yesu na ma zə wu na, lee funḥə ni Kile ya sipya jateni sipyitiimeε. Ma bu yi jo ma jə ki bε ni, w'a ma junḥə wolo.

¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a dà Kile na ge, wu da ga ba weefəə shiige bada wε.»*

¹² Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu bεeri jε nigin. Kafəə nigin wu jε pu bεeri Nunḥəfəə. Piimu bεeri p'a wu mεge yiri ge, w'a saama nijeheme pyi pee bεeri mu.

¹³ Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipya bεeri w'a Kafəə mεge yiri ge, weefəə na ba juwuuro ta.»*

¹⁴ Ga yirigana leke na p'i da já wu mεge ki yiri, na ta pu ya dà wu na-ε wε? Dii p'i da já dà wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e wε? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yεre li pye pu mu-i wε?

¹⁵ P'a já Kile Jozaama pu yεre li pye pyegana leke na wε? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Piimu p'a ma ni jomə nizaama pu ni ge, pee pama ya jə xuu wu bεeri ni.»*

¹⁶ Lee bε na sipyii bεeri ya ta səə pee Kile Jozaama pu na wε. Yee Kile tudunməə Ezayi bε ya fεnhε jo na:

* 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16 * 10:5 Levitike 18:5 * 10:8 Duterənəme 30:14 * 10:11 Ezayi 28:16 * 10:13 Zhoueli 2:32 kelee Zhoueli 3:5 * 10:15 Ekizode 33:19 * 10:16 Ezayi 53:1

«Wù Kafó, jógó wu da dà
wèe wo jomó nizaama pu na
wé?»*

17 Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo
funḡó ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama
pe, Kirisa kaa pee ya yu.

18 Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli
sheen pu ya pee Jozaama pu logo wé?
P'a pu logo cò! Bani li wa Kile Kafila
wu ni na:

«Pe jomó pe ya nò
ḡiḡe ki bæeri na.

Pe jomó pe ya nò
fo koḡó ki kabaya yi bæeri na.»*

19 Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta
Izirayeli sheen ya jomó pu ḡaha cè ta?
Kile tudunmó Musa ya fenhè li shè na
Kile ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafin bε-ε ge,
ne na ba wèe keree ḡepèen leḡe
yee ni.

Shi wemu yee ya wii fungóngó baa fèe
ge,

ne na ba wee shi we wo
keree pye yee mu loyire.»*

20 Lee bæeri kadugo na Kile
tudunmó Ezayi ya lowaa ta na li shè
sanha na Kile ya jo na:

«Piimu bye pu ya ne shaa-i ge,
pee ya ne ḡa.

Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin
shaa

di jè ne shizhaa na-ε ge,
ne nayè shè pee na.»*

21 Ga Kile ya jo Izirayeli sheen
shizhaa na na:

«Ne na keye sanha yaha
shi wa mu fo na shè caḡa ḡii li xò
Niwewagaa sipyii pu ḡe pii
ni n'a she fèe.»*

11

Kile ya ta Izirayeli sheen wá fèfèe wé

1 Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu
wá fèfèe? Bada! Bani Izirayeli shèn
ne bæḡe, Ibirayima kadugo pya wa, na
foro Benzhamè wo kpóon li ni.

2 Sipyii piimu ḡaha Kile ya bulo fo
taashiine li ni ge, wu ya ta pee wá

wé. Kile tudunmó Eli ya Kile ḡèeri
Izirayeli sheen feni ḡèerigana lemu
na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee
shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa
wé?

3 W'a jo: «Wù Kafó, p'a mu
tudunmó pu gbo, na ma saraya yi
tawoloyo yi bæ ja. Ne ye w'a kori, p'i
wa giin p'i ne bæ gbo.»*

4 Ga dii Kile d'a wu ḡó shò wé? W'a
jo: «Namaa kabófonḡó gbarashuun
(7.000) ne yaha nayè mu. Wee wa
shishiin sanha nuguro sin ḡa yapèeε
Baali fèe ni wé.»*

5 Mu li wa ḡiḡaa wo caḡa ḡii le bæ ni,
Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin
wa wà, Kile ya piimu ḡaha bulo na
saha ni wuyè pyaa wo niime wu ni ge.

6 Ayiwa, Kile bi ta w'a pee ḡaha bulo
na saha ni wuyè pyaa wo niime wu ni,
wee tuun wu ni lee ya foro puyè pyaa
kapyegèe ni-i dè! Ni lee bæ wé, niime
wu da já bye nige niime wé.

7 Y'i wa dii wé? Lemu Izirayeli sheen
ya zhaa ge, pu ya lee ta wé. Ga Kile ya
piimu ḡaha bulo ge, pee ye p'a lee ta.
A sipyii pusamaa niwegèe di waha.

8 Ma na jo ba l'a ka kagana lemu na
Kile Kafila wu ni wé na:

«Kile ya pu zóló fungonyó tó;
w'a fanfanga pari pu ḡii na
na pu niwegèe tó

fo na pa nò ḡiḡaa na.»*

9 A saannaa Dawuda bæ di jo:

«Kaleḡeε yaligee kii p'a li ge,
kee ki pye pu co co tifuuyo,

ni pu co co mæεε,

ni pu ḡugyεεgi yaaya,

kónhò p'i lee wo saraa ta.

10 Fanfanga ki pari pu ḡii na,

kónhò pu ḡanha ba ḡaa wé!

Kile wu pu tikunḡó kuri yaha tuun
bæeri ni!»*

Shi wusama ya ḡuwuuro ta

11 Ayiwa ne jo, Izirayeli sheen ya ku-
runḡó ge, ta p'a to fèfèe? Ahayi dè! Ga
pee wo piinḡe ki funḡó ni shi wusama

* 10:18 Zaburuu 19:5 * 10:19 Duterènomè 32:21 * 10:20 Ezayi 65:1 * 10:21 Ezayi 65:2 * 11:3
Saannaa 19:10,14 * 11:4 Saannaa 19:18 * 11:8 Duterènomè 29:3 * 11:10 Zaburuu 69:23-24

ya juwuuro ta, kɔnhɔ wee shi we wo jɛpɛɛn di jé Izirayeli ni.

12 Ayiwa, ni Izirayeli wo piinne k'a pye kaɲuɲɔ a koɲɔ sipyii di kuduun nigbɔ ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbɔ ta, wee tuun wu ni pu bæeri ba jɛri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbɔɔ na toro kisaɲaa bæeri taaan wɛ?

13 Yee piimu pu jɛ shi wusama sipyii ge, yee ni nɛ w'a yu nime. Kile w'a nɛ pye tudunmɔ shi wusama mu, a nɛ bæ shiin di gbɔɔrɔ taha na labye wu na.

14 Kɔnhɔ lee bu da li na já bye, jɛpɛɛn di jé nɛ wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i jɛri kɔnhɔ pii di shɔ pu ni.

15 Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kaɲuɲɔ na bæ le koɲɔ sipyii ni Kile tɛ ni. Wee tuun wu ni Kile ba sɔɔ pu na sanha, na pu yaha pu talɛɛ ni do? Ma cɛ lee na ba bye kakanhana dɛ, ma na giin wa w'a jɛ na foro xu ni!

16 Shinmashiime wu bu gan xɔ Kile mu, wusama bæeri ya pye fɛɛfɛɛ. Tige niɲɛ bu bye fɛɛfɛɛ, ki geye yi bæeri yi jɛ fɛɛfɛɛ.

17 Izirayeli nagoo pu jɛ ba oliviye tige jɛ wɛ. A Kile di ki geye ya kɔn laha wà, na mu sogi wà ka takɔngɔ ni, mu shi watii shɛn, mu wemu wu jɛ sige wo oliviye tige geɲɛ ge. Kee oliviye tige ki wo niyɛ y'a tɔn pemu taa ge, a pee di ganha na mu bæ jɔ shaa.

18 Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kɔn ge, ma ganha ba jɔsanga pyi yee na wɛ. Kee tabaara fungɔngɔ ke bu digi ma mu, m'a yaa na li cɛ na mu ya ta yere ni niyɛ yi ni-i dɛ, ga niyɛ yi y'a yere ni mu ni.

19 Ma na ba nɛ pye na: «Ta pu ya yee geye yi kɔn laha wà, kɔnhɔ p'i nɛ sogi yi takɔngɔ ki ni wɛ?»

20 Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà yi tɛɛ ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba jɔsanga pyi wɛ, ta fyagi Kile na!

21 Bani Kile bu bye wu ya ta juɲɔ jaari oliviye tige see see wogo ki geye

yi na wɛ, wu da ga ba juɲɔ jaari mu bæ na wɛ.

22 Kile ya wu saama pu shɛɛ, na wu fariya wu bæ shɛɛ shɛgana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu shɛ pee na, na wu saama pu shɛ mu na. Ga fo ma bæ bu gori yaha pee saama pe ni, lee bæ wɛ, pu na ba ma bæ kɔn laha wà.

23 Izirayeli shɛɛn bæ bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sogi sanha pu talɛɛ ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sogi sanha.

24 Mu kunni ya kɔn laha sige oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di jɛ tinuyɔ wɛ. Pee piimu pu jɛ oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiyɛ pyaa wo tige ki na wɛ?

Izirayeli na ba juwuuro ta caɲa ka

25 Ayiwa na cebooloo, nɛ funɲɔ ki wa y'i le Kile kaɲmɔhɔnɔ le cɛ nime, kɔnhɔ yi ganha ba yiyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ wɛ. Izirayeli shɛɛn pii wo ni-wegee k'a waha, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii piimu jaha Kile ya bulo ge, pee bæeri di fɛnhɛ juwuuro ta.

26 Mu Izirayeli shɛɛn pu bæeri da ba shɔ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wɛ, na Kile ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔvɔɔ w'a da ba foro, wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.

27 Lee wa karijɛɛɛ jɔmɛɛ nɛ ni pu tɛ ni, nɛ ba pu wo jurumu wu jɔgɔ laha wà tuun wemu ni.»*

28 Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaɲa na, Izirayeli y'a pye Kile wo pɛɛn, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga jaha bulooro ti wo kabaɲa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefɛɛ pu wuu na.

29 Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige wɛ. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jɔmɛɛ jɛri wɛ.

30 Yee bi ta Kile jɔmɛɛ co taashiine li ni wɛ. Ga nime, Kile ya juɲɔ jaari yee

* 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34

na, na li kaɲuɲɔ pye Izirayeli sheen ya Kile ɲomɛɛ yaha.

³¹ Mu Izirayeli sheen ya Kile ɲomɛɛ li yaha nimɛ lee yahagana li na, kɔnhɔ Kile di ɲuɲɔ ɲaari yee na. Ga ba Kile ya ɲuɲɔ ɲaari yee na wɛ, mu w'a da ba ɲuɲɔ ɲaari pu bɛ na.

³² Bani Kile ya sipyii pu bɛeri yaha ɲomɛɛyahana li wo fanha ki nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ɲuɲɔ ɲaari pu bɛeri na.

Kile wo tɛhɛnɛ baa sefɛɛɛ te

³³ Ee! Can na tɛhɛnɛ ɲɛ Kile wo naafuu fɛɛɛ te,

ni wu fungɔngɔ fɛɛɛ te,
ni wu lajɛ wu na wɛ!

Wu kiiri keree k'a ye

sipya fungɔngɔ fɛɛɛ na na
kanha!

Sipya da ga j'a wu keree pyeganɔa cɛ wɛ!

³⁴ «Jɔgɔ wu d'a Kafɔɔ fungɔngɔ cɛ wɛ?
Jɔgɔ wu d'a pye wu yɛrivɔɔ wɛ?»*

³⁵ Jɔgɔ wu d'a fɛnhɛ yaaga kan wu mu,
kɔnhɔ wu ba kee foo tɔ wɛ?»*

³⁶ Bani yaɲmuyɔ yi bɛeri y'a foro Kile ni.

Yaɲmuyɔ yi bɛeri yi ɲɛ wee gbɔɔrɔ ni.

Yaɲmuyɔ bɛeri yi ɲɛ wu woyo pɛɛɲɛ k'a dɛri

wu mɛgɛ na tuun bɛeri ni, tɛhɛnɛ baa! Amiina.

12

Naarigavonɔ

¹ Lee wuu na na cebooloo, Kile ya ɲiɲaara temu ta wɛɛ na ge, tee wuu na n'a yi ɲɛeri jo yi yiyɛ bɛeri kan Kile mu ba saraga ɲii wogo ɲɛ wɛ, kemu ki ɲɛ fɛɛfɛɛ ge. Lee l'a dan Kile ni, lee li ɲɛ bɛ sanha Kile-pɛɛɲɛ ki see see wogo.

² Yi ganha bu yi kapyege yaha ki pinne nige ni ke koɲɔ ke wogoo ni wɛ. Ga yi yi yahagana li ɲɛri na saha ni yi fungɔngɔ fɛɛɛ nivɔrɔ ti ni, kɔnhɔ Kile ɲidaan nijemɛ wemu w'a taan, wemu ɲɔ k'a fa ge, y'i wee cɛ shɔɔnri.

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a labye pyi shizhan

³ Kile ya niimɛ wemu kan nɛ mu ge, wee gbɔɔrɔ ni n'a da yi jo yi bɛeri

nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuyɛ pɛɛ di dorɔ wu ɲuɲɔ kana t'aan wɛ. Ga n'a daa we Kile ya kan yi bɛeri nigin nigin mu ge, yi yiyɛ tirige, y'i da wee wo ɲuɲɔ kana wo keree pyi.

⁴ Sipya bɛeri ceepuuro ti ɲɛ ni yatɛnyɛ ɲiɲɛhɛyɛ ni, ga yatɛngɛ ka bɛeri ni ki nibyii li ɲɛ.

⁵ Mu wɛɛ bɛ ya ɲɛhɛ, ga wɛɛ bɛeri di ɲɛ ceepuuro nigin Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wɛɛ bɛeri nigin nigin wu ɲɛ wu ceepuuro ti yatɛnyɛ ya.

⁶ Loolodahaa kiimu Kile ya kan wɛɛ mu na bɛ ni wu niimɛ wu ni ge, kee tuuyo ya ɲɛhɛ, kɔnhɔ wɛɛ di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi ɲɛ na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu ɲuɲɔ kana li ni!

⁷ Li bi ɲɛ na kapyɛɲɛ pyi ma sipyii mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi ɲɛ na sipyii kalaa, la le mayɛ ni ma da pee kalaa!

⁸ Wemu w'a Kile Kafila yɛɛ pyi ge, weefɔɔ w'a lee pyi! Wemu ɲɛ sipyii kanvɔɔ ge, weefɔɔ w'a sipyii kaan ni funvahaɲa ni! Wemu wu ɲɛ ɲahagbaa fɛɛɛ na ge, weefɔɔ w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li ɲɛ na ɲuɲɔ ɲaari ge, weefɔɔ w'a lee pyi ni fundanga ni!

N'a daa fɛɛ ya yaa na ɲaari taanɲɛɛgɛ ni

⁹ Yi ganha ba yi taanɲɛɛgɛ pyi ni shuun shuun juuro ni wɛ! Yi kakuuɲɔɔ yaha k'i bye yi tanhaɲa keree, y'i nɔrɔ yaha xuuni kasaanɔa na y'a byi!

¹⁰ Y'i daan ni yiyɛ ni xuuni ba cebooloo ɲɛ wɛ! Yi da yiyɛ shaanri gbɔɔrɔ daha na yi sipyii na!

¹¹ Yi la le yiyɛ ni, yi ganha bu da bye saa fɛɛ wɛ! Yi da kapyɛɲɛ pyi Kafɔɔ mu ni yi zɔɔɔ pu bɛeri ni!

¹² Yi fundanga ta yi tadaɲa ki wuu na, yi pye kanhama sorovɛɛ, y'i samɔhɔrɔ le yiyɛ ni ɲɛɛgɛ fɛni!

¹³ Y'a n'a daa fɛɛ cebooloo pu tɛri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun bɛ tirige!

* 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

14 Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba lañi pyi wε!

15 Piimu pu jε fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mεhεε suu ge, y'a mεhεε suu ni pee bε ni!

16 Yi yi fungonyo yaha y'i bye ninuyo, yi ganha bu da tabaara yaha ti jé yi ni wε! Ga piimu p'a puyε tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiyε wii fungonyo fεε-i dε!

17 Wa bu kakuuno pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuuno la taga lee kakuuno le foo to wε! Yi la le yiyε ni yi da kasaanaa pyi sipyii pu bεeri jaha tãan!

18 Yi la le yiyε ni y'i da yi se bεeri pyi, kãnhõ jãññε di bye yi ni sipyii pusamaa bεeri tε ni, lee bu da li na da já bye!

19 Na taanjiinεε, yi ganha ba yi loyirigee niinε wε, ga yi lee yaha Kile keñε ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nε w'a da ba yee wo loyirigee ki kãri, na pu wo jurumu wu foo to pu mu.

Kafõ Kile w'a jo mu.»*

20 Kile Kafila w'a li shε sanha na:

«Ma bu ma pεn kuugo wo ja, wu kan wu li, ma bu wu waga wo ja, wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi, l'a bye kanna naganhaa m'a dεri wu jũñõ ni.»*

21 Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tεhεnε ta wε, ga la le mayε ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaanaa wo bye funñõ ni.

13

N'a daa fεε ya yaa na kuu fanhafεε mu

1 Ayiwa, sipyii bεeri ya yaa na kuu fanhafεε mu, bani fanha ka shishiin jε kemu ya foro Kile ni wε. Piimu pu jε fanhafεε pu ge, Kile w'a pu teñε.

* 12:19 Talenεε 20:22   * 12:20 Lee kãri jε: Ma ba kasaanaa pyi ma pεen na, kakuunõ kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talenεε 25:21,22

2 Lee na sipya wemu w'a fanha jomεε she ge, Kile jomεε weefõ ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki jomεhεε shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puyε jũñõ ni.

3 Ma ba kasaanaa pyi, mu kafyana jũñõ jε fanha na wε. Ga ma ba kakuunõ pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funñõ bi jε nago ma ganha ba fyagi fanha na wε, wee tuun wu ni ta kasaanaa pyi. Ma ba kasaanaa pyi, fanha ki na da ma sõni.

4 Labye wemu fanhafεε p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeyε pyaa ki wo lañõ kaa na. Ga ma bu kakuuno pye, ta fyagi pu jaha na dε, bani yalõyo ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni wε. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fãhõ tãni pu mu, na pu kuuni.

5 Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu nõni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jñi fyaara yε wuu na wε, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li cε yi zõlõ pu na na kasaana li jε lii.

6 Lee wuu na bε yee ya munaa pεrεmε kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu jε fanhafεε. P'a puyε põ wee labye we kaa na.

7 Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa pεrεmε pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahanaa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee bε kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbõõrõ tεri wemu na ge, ma da gbõõrõ tεri wee na.

Taanjεεge ya yaa na pye n'a daa fõ ni wu sipyii tε ni

8 Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee jε yi sipyii wo taanjεεge. Sipya wemu wo sipyii kaa l'a dan wu ni ge, weefõ w'a Kile wo saliya wu bεeri jõ fa.

9 Bani saliya wu jomεhεε kiimu k'a yu na: «Ma ganha ga dõdõrõ pye wε, ma ganha ga sipya gbo wε, ma

ganha ga nagaara pye we, ma ganha ga nii yeege wa yaaga feni we,» kee jomehere kee, ni saliya wu jomehere kisanjaa beeri ki wa le jomee nigin we funjo ni na: «Ma sipyinii di daan ma mu ba maye pyaa ki je we.»

¹⁰ Ma sipyinii bu daan ma mu, mu da ga kakuuno pye wu na we. Lee wuu na ma sipyinii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu beeri koo m'a jaari.

Na foro womo wo keree ki beeri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jompe jateni, bani tuun wemu ni wu je nime ge, yiyee pyaa k'a wee ce. Yi jeduun w'a no nime jmunumpe pu na, bani cana nii lemu ni wee ya da Yesu na ge, juwuuro ti wo cana nii l'a wee teene nime na toro lee cana nii le na.

¹² Piige ki jeri w'a toro de! Nimuguno w'a teene. Kapyeguuno kiimu beeri w'a byi womo ni ge, wu kee beeri jo yaha ferefe, wu gbegele wu da jaari kpege ki na.

¹³ W'a yaa na wu jaarigana li tii, na li fiinne ba w'a keree pyi cana ni we. Wu ganha bu da wuye yaha ligboho ye na di kasa ye we. Wu da wuye kaseri singbaa na, ni dodooro, ni kaakaara, ni yokoonro, ni jepen.

¹⁴ Yi Kafoo Yesu Kirisa le yiyee na ba fadenje je we, yi ganha bu ceepuuro la keree jaha teje we.

14

Wu ganha ba wu cebooloo jaagi we

¹ Piimu wo fanha k'a cere n'a daa ni ge, yi soo pee be na, yi pu co jo! Yi ganha ba zajuuro pyi we!

² Sipyii pii wa da li na na jayaliye beeri yi je niliye. Ga piimu wo fanha k'a cere n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yanmuyo ye y'a yaa na li.

³ Piimu p'a jo yaliye yi beeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri we, piimu pu je pu ya yi beeri li-i ge. Piimu pu je pu ya yi beeri li-i ge, pee be ganha ba yi beeri livere pu jaagi we. Bani Kile ya soo pu na.

⁴ Jogo mu di je fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi we? W'a to la, w'a yere la, wu kafoo wu mu lee wa. Ga wu na ba yere be, bani se wa Kafoo Kile ni na baraga le wu ni.

⁵ Pii be wa caya ya porajo ya na, na ta caya yi beeri di je nigin pii be mu. Wa beeri wu soo wu fungango na, wu ganha bu nakaara le ki ni we!

⁶ Wemu w'a caya ya porajo ya na ge, Kafoo mu w'a lee pyi. Wemu be w'a jayaliye yi beeri li ge, Kafoo mu wu be ya lee pyi, bani w'a li baraga teri Kile na. Wemu be wu je wu ya jayaliye yi beeri li-i ge, Kafoo mu wu be ya li pyi, na li baraga be teri Kile na.

⁷ Wee wa shishiin ya niifere pyi wuyee wuu na we. Wee wa shishiin di ya xhuli be wuyee wuu na we.

⁸ Wee bu bye niifere ni, Kafoo wuu na wee je tee niifere te ni. Wee bu xhu, Kafoo wuu na wee ya xu. Lee wuu na wee ya pye nii na la, wee ya xu la, Kafoo wuu wee je.

⁹ Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na je na foro xu ni, kano wu bye xuu ni wyii beeri wo Kafoo.

¹⁰ Mu kunni, jaha na mu di ma ceboro jaagi we? Mu be, jaha na mu be di ma ceboro kaa yu we? Na ta Kile di wa da ba she kiiri kon wee beeri nigin na.

¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafoo w'a jo mu:

Ne je nii na.

Sipyii pu beeri

p'a da ba nuguro sin ne fee ni.

Sipyii pu beeri

p'a da ba Kile so ni pu nilee ni.»*

¹² Mu wee beeri nigin nigin wu da ba wuye pyaa kapyegee toro Kile jaha taan.

Wu ganha ba wu cebooloo juyo kyeege we

¹³ Lee wuu na, wu ganha ba wuye jaagi nige we! Ga yi la le yiyee ni, kaa lemu beeri l'a da ja yi ceboro wa tajo le kakuuno ni, kelee na wu jujo kyeege ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada we!

* 14:11 Ezayi 45:23

14 Ne li ce, na dà be li na wù Kafóo Yesu baraga ni jo ñoyaliye beeri yi ñe fεεfεε. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nōhō, kee shiin k'a nōhō weefóo mu.

15 Ga ma ceboro ba ñoyalige kemu tanha, mu ba kee li wu ñii na, lee di ya be wu mu we, m'a taanñεεge ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligee keree taga wee pye wu fō ñii sicuumō ni ñiga na we.

16 Keree kiimu k'a ño yee mu ge, kee ya yaa na pye kañuñō watii di fanhara shan yi na we.

17 Bani Kile wo saanra ti kañuñō ñe yaligee ni yagbaya we. Ga fo tiime, ni ñañiñe, ni fundanga kemu Fεfεεε Munaa ya gaan ge.

18 Sipya wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungōngō ki ni ge, weefóo w'a dan Kile ni; sipyii be na ganha na wu mesaaña yu.

19 Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki ñe ñañiñe wogoo, ki d'a nōhō na se ni wù beeri wo n'a daa wu ni ñaha na ge, wù la le wù da kee pyi!

20 Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyεεgi we. Can na ñoyalige beeri ki ñe fεεfεε. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tōgō le kakuunō ni, kee wo li w'a kolo ma mu.

21 Lee wuu na ma bu já xaara yaha wà, ma ya ti xaa we, ma bu já sinme yaha wà ma ya pu gbuu we, kaa beeri li da já ma ceboro tōgō le kakuunō ni ge, ma bu já kee beeri ña na ki yaha wà, lee ya ño.

22 N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile ñaha tãan. Sipya wemu w'a yalige wii na k'a ño, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zō wu ni-i ge, wee ñe duba pya.

23 Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di ñe wu zō wu ni ki keree na, weefóo ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuyε pyaa ya dà lemu na na l'a saha we. Kaa beeri sipya ya byi mayε pyaa di ya dà li na na kasaana li ñe li-i ge, jurumu wu ñe were.

* 15:3 Zaburuu 69:10 * 15:9 Zaburuu 18:50

15

Wù pye Kirisa taannivεε

1 Wèe piimu wo niye y'a curi n'a daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cère n'a daa ni ge. Wu ganha ba wùye pyaa wo ñidaan keree pyi we.

2 Wèe beeri nigin nigin w'a yaa na wù sipyii ñii wo ñidaan keree pyi, puyε pyaa ki wo ño kaa na, kōnhō pu niye di juri n'a daa wu ni.

3 Bani Kirisa bi ta na wuyε pyaa wo ñidaan keree shaa na byi we. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a mu fanha ge, ñe ñuñō ni pee wo fanhara t'a to.»*

4 Keree kiimu beeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiine li ni ge, kee beeri ya ka kōnhō k'i wèe kalaa loxulo ni, wù logoo di ñiñe kōnhō wù tadanja ta.

5 Kile wemu w'a loxulo kaan wèe mu ge, Kile wemu w'a se kaan wèe mu lowaa funñō ni ge, wee wu be yaha wu bye wù te ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funñō wa li pye pyegana lemu na we.

6 Kōnhō wù beeri di binne wù mu-joñōo ki pye nigin, wù To Kile sō, wee wemu wu ñe wù Kafóo Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu beeri wuu na Kirisa ya pa

7 Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi be pu yiyε co mu lee cogana li na! Lee l'a pεεñe tēri Kile mεge na.

8 Ne kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapye-bye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo ñomεhεε Kile bi lo pu sefεεε pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li she lee funñō ni na ñomεε fōo wu ñe Kile.

9 Ba w'a pa we, a shi wusama be di Kile sō lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Lee wuu na n'a da ba ma sō
shiwusama tē ni,
n'a da ba yogo cee ma mu,
di ma mεge ki pεε.»*

10 L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na:

«Yee shi wusama sipyii pu beeri,
yi pinne funḥo taan ni Kile wo
sipyii pu ni!»*

11 L'a nḥo ka sanha Kile Kafila wu ni
na:

«Yee shi wusama sipyii beeri,
y'a Kafḥo sḥni.

Sipyii pu beeri p'a wu sḥni!»*

12 A Kile tudunmḥo Ezayi be di jo:

«Sipya wa na ba foro

Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
wee na ba bye shi wu beeri be
ḥuḥo ni.

Wu na ba bye shi wu beeri wo
tadaḥa.»*

13 Kile wemu wu ḥe tadaḥa kanvḥo
sipya mu ge, wee wu yi beeri ḥi fun-
danga ni ḥaḥiḥe na n'a daa funḥo ni,
kḥḥo y'i tadaḥa ta fo xuuni Fefere
Munaa li gbḥro ni.

Pḥli wo labye wu pyegana

14 Na cebooloo, neye pyaa ya li ce
na fiinḥe jo yee fungeree ki ḥe na
kasaanḥa pyi. Laje tuugo beeri ki ḥe
yee mu. Yee na zii ja da lowagaa kaan
be yiyee mu n'a daa wu shizhaa na.

15 Ga lowaa funḥo ni ne be ya keree
kii ka yee mu teye ya ni na wo seme wu
ni, di yi funḥo to kee na. Ne lee pye
bani Kile ya niime kan ne mu,

16 kḥḥo ne bye Yesu Kirisa wo
kapyebye shi wusama niḥe ni, shi
wemu ḥe Yawutuu shi we. Labye
wemu Kile ya kan ne mu ge, ne
wee labye we pyi ba saraya ḥaha
shḥnriḥo ḥe we, na Kile wo Jozaama
pu yu, kḥḥo yee piimu pu ḥe shi
wusama ge, yee kaa di daan Kile ni,
y'i bye Kile wuu, y'i bye fefere Fefere
Munaa li gbḥro ni!

17 Lee wuu na, labye we ne byi Kile
mu ge, ne na ja naye pelee wee labye
we wuu na Yesu Kirisa wo kariḥege
ki funḥo ni.

18 Ne da ga lowaa ta di jo kaa la
shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu

pye ne keḥe kurogo we, kḥḥo shi
wusama be di Kile ḥomee co. W'a ne
tege na ḥo jomḥo, ni na kapyege ni,

19 Kile Munaa li baraga ni, lee
lemu wo sefere t'a ḥaha sheshere ni
kakanhaḥaa pye ge. Mu ne Kirisa wo
Jozaama pu yere li pye xuu wu beeri
ni, na li ḥo kḥn Zheruzalemu ni wu
taan kulogoo ki beeri na, fo na she ḥo
Iliri fiige ki na.

20 Xuu wemu wu ḥe Kirisa mege
sanha yiri ḥa wa-ε ge, ne funḥo bye
ne w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni
wee xuu we be we, kḥḥo watii ganha
bu she da w'a wu wo labye nḥo teḥe
xḥ wa, a ne she na wo wu pye wee
ḥuḥo ni we.

21 Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu
ni kagana lemu na we na:

«Piimu bi sanha wu mege logo ḥa bada
we,

pee na ba wu ḥa.

Piimu bi sanha wu kaa logo ḥa bada
we,

pee na ba yi ḥaha ce.»*

Pḥli funḥo wa wu she Oromeni

22 Ayiwa, kee keree kii k'a ne ḥaha
kḥn tege niḥeḥeḥe ni, ne da zhe foro
yee yiri we.

23 Ga nime ne wo labye w'a xḥ yee
fiye yi ni. Ma na jo li yee wa ḥeḥe, ne
bi giin na she yee yiri tege kii ni.

24 Wee tuun wu ni, ne giin di ba
doro yi yiri na nigariwo Esipani fiige
ki ni. Di bu she yi la xḥ jeri, yi na na
tege, na na yaha ḥo na tashye ni.

25 Ga nime, Zheruzalemu ni di wa se
di zhe ma yara la kan n'a daa fee pu
mu.

26 Bani Masedḥni fiige ke ni Akayi
fiige ki n'a daa fee p'a li kḥn puye
funḥo ni, na pu keye wa yiyee na na tun
Zheruzalemu wo n'a daa fee la baa fee
pu mu.

27 Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na
nḥo pye be sanha pu nibyii. Bani ni
shi wusama be d'a taa ta Yawutuu pu
wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na

* 15:10 Duterenne 32:43

* 15:11 Zaburuu 117:1

* 15:12 Zheze: Wee ninumḥo p'a byi Izayi.

* 15:12 Ezayi 11:1,10

* 15:21 Ezayi 52:15

Yawutuu pu tɛgɛ ni pu kenɛ yanmuyo ni.

28 Nɛ bu shɛ kee keree kii shɔnri xɔ, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a da doro yi yiri wà.

29 Nɛ li cɛ jo nɛ ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigbɔ ni n'a da zhe.

30 Ayiwa na cebooloo, na yi jɛeri Kafɔ Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taanɲeege ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tɛgɛ tee na ni Kile-jɛrege ni,

31 kɔnhɔ piimu jɛ Kiriceen Zhude fiige ki ni we, di shɔ pee na. Wari we bɛ n'a gaanɲi di zhe gan Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu mu ge, pu bɛ di shɛ wee shɔ ni fundanga ni.

32 Lee funɲɔ ni, Kile bu sɔɔ nɛ na ba shɛ nɔ yi yiri ni fundanga ni, nɛ na ba taanmɔnɔ bɛ ta, na nɲmɔ jɛri yi yiri wà.

33 Napiɲɛ fɔɔ Kile wu fara yi bɛeri na. Amiina.

16

Pɔli fò mujuu

1 Ayiwa, n'a da wù ceboroshɔ Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu jɛ wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu jɛ wii. Wu ba nɔ wà yi yiri,

2 y'i wu cɔ jɔ xuuni wù Kafɔ wo kariɲeege ki wuu na! N'a daa fɛɛ ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga bɛeri na, yi wu tɛgɛ wu kee ta! Bani w'a cebooloo niɲehemɛɛ tɛgɛ, w'a nɛyɛ pyaa ki bɛ tɛgɛ.

3 Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Nɛ kapyebyeɲii pu wa pii Yesu Kirisa wo kariɲeege ki funɲɔ ni.

4 Pee p'a nɛ shɔ, fo jɛɛɛ la kaa ya fɔ puyɛ pyaa munahaa di gori li ni. Nɛ ye nigin ya ta pu shaari we, ga shi wusama wo egilizii pu bɛeri p'a pu shaari.

5 N'a daa fɛɛ piimu bɛeri p'a puyɛ pinnɛ pee yiri ge, yi pee bɛeri shaari!

Yi na taanɲii Epayinɛti bɛ shaari! Wee w'a pye shɛnshiimɛ na sɔɔ Kirisa na Azi fiige ki ni.

6 Yi Mariyama bɛ shaari, wee wemu w'a labye niɲehemɛ pye yi mu ge.

7 Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee jɛ na shi shɛɛn, na nɔhɔ pye na kaso pyeɲii bɛ sanha.

Pu bɛ kaa ya cɛ fo xuuni tudunmɔɔ pu tɛ ni, pu da nɔhɔ dà bɛ Kirisa na nɛ jaha na.

8 Yi Anpiliyasi shaari, nɛ taanɲii wu jɛ wii Kafɔ wo kariɲeege ki funɲɔ ni.

9 Yi Uruben shaari, wee jɛ wù labyeɲii Kirisa wo kariɲeege ki ni. Yi na taanɲii Sita-sisi shaari!

10 Yi Apɛlesi shaari, wee nɔhɔ ya wolo xuuni Kirisa mɛgɛ ki wuu na, ga, a wu mɛsaɲa ta.

Yi Aritobuli puga shɛɛn pu shaari!

11 Yi Hɛrɔdiyɔn shaari, na shi shɛn we. Narisisi puga shɛɛn piimu pu jɛ Kafɔ wo kariɲeege ki ni ge, yi pee bɛ shaari!

12 Yi Tirifɛnɛ ni Tirifozi shaari, pee cɛɛ shuun we, pee ya puyɛ pɔ Kafɔ wo labye wu na.

Yi wù ceboroshɔ wù taanɲii Pɛrisidi bɛ shaari, wee bɛ ya la pye xuuni Kafɔ mu.

13 Yi Urufusi shaari, Kafɔ ya wemu jaha bulo ge. Yi wu nu wu bɛ shaari, wee wemu nɛ bɛ ya wii na nu ge.

14 Yi wù fò kan Asɛnkirite ni Filegɔn ni Hɛrimɛsi ni Patorobasi ni Hɛrimasi mu! Wù cebooloo piimu bɛ pu wa pu yiri ge, yi wù fò kan pee bɛ mu!

15 Yi wù fò kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nɛɛ ni wu ceboroshɔ, ni Olɛnpe. N'a daa fɛɛ piimu bɛeri pu wa pu yiri ge, yi pee bɛ shaari.

16 Y'a yiyε shaari ni fεfεεε taanηεεge fò ni!
Kirisa wo egilizii pu bεeri ya yi shaari.

Yεε lemu Pɔli ya pye ge

17 Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta wεe mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fεε pu waagi, na pu ηuyɔ kyεεgi ge, na yi ηεeri jo y'a yiyε kaseri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu!

18 Bani pee sipyii pii ηε wù Kafɔɔ Kirisa wo kapyebyii wε, ga pu yacerεε tajiηε pu ma zhaa. Sipyii piimu pu ηε pu ya n'a daa wu keree cε xuuni-i ge, p'a ganha na ηatanga jomɔ ni kafila lεlεεgεε taga na pee faanna.

19 Ga yee kunni, yee ya Kile ηomεε co cogana lemu na ge, sipyii pu bεeri wa lee cε. Lee wuu na nε funηɔ taan xuuni yee shizhaa na. Na funηɔ ki wa y'i bye fungɔnyɔ fεε, yi da kasaanηaa pyi, y'i bye fεεfεε, kakuunɔ la shishiin ganha ba ηaa yi nibyegee ki ni wε.

20 Ayiwa, jεri funηɔ ni ηajiηε fɔɔ Kile w'a da ba Shitaanni wo sefεεε ti bεeri kyεεgi na yeege yi tɔɔyɔ ni. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

21 Na kapyebyerii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu ηε Lusisi, ni Zhasɔn, ni Sosipateri ge, pu bε ya yi shaari.

22 Ayiwa, Teritusi wemu w'a we sεmε we ka nε mu ge, wee bε ya yi shaari Kafɔɔ wo kariηεεge ki ni.

23 Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu ηε egilizi wu bεeri jatigi. Erasiti wemu wu ηε Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wù ceborona Karitusi ni, pee bε ya yi shaari. [

24 Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi bεeri mu! Amiina.]

Pɔli ya Kile sɔ

25 Kile Jozaama pemu wo yεε nε pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na. Lee kaηmɔhɔnɔ le l'a foro kpεεnge na. Li niηmɔhɔnɔ ki bye fo yee niηehεηεε.

26 Ga lee ya foro nime kpεεnge na, Kile tudunmɔɔ pu wo kafila nigama wu funηɔ ni. Lee ya pye na saha ni

Kile kodayi wu wo ηomεε ni, kɔnhɔ shi wusama bεeri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i dà Yesu na, p'i wu ηomεε co.

27 Kile yε nigin wu ηε fungɔngɔ fɔɔ. Nɔɔrɔ w'a dεri wu mεge na tεhεnε ba Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. Amiina.

Korēnte Shēen Tudunmāo Pōli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jōgō yē mu we sēmē we d'a tun wē?

Pōli w'a we sēmē we tun Korēnte egilizi wu mu. Korēnte wu li bye Girēkii fiige ki kugbāo le. Kegaanā tapyege kulo li bye lii. Yeeponō ni yebyaa gbaara Pōli ya pye Korēnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyege 18).

We sēmē we kakana nūjō

Tuun wemu ni Pōli ya we sēmē we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korēnte shēen pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo jōshōōō ka sēmē wu ni. Girēkii pu bye Korēnte shēen. Kawagaa nijehēyēē ki bi bye wā Korēnte egilizi wu ni ge.

Korēnte shēen bi taa taa. Lee wuu na Pōli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fēfēēē Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pōli di kalaa kan pu mu kee wo shōōnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhō na jo sanha taanjēēē shizhaa na we sēmē we ni (1 Korēnte Shēen 13). Wu funjō ki bye w'i pu yeri, n'a daa fōo ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cē. Wu funjō ki bye p'i Kilē pēlēgana li bē cē.

Sēmē wu kafila jugbōyō

1 Korēnte Shēen 1:1-9 Pōli fōo mujuu.

1 Korēnte Shēen 1:10-4:21 Bēganhara temu ti bi waagi leni pu tē ni ge, Pōli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korēnte Shēen 5 Ná wemu w'a dōdōōō ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yeege puyē tē ni.

1 Korēnte Shēen 6 N'a daa fēē ya yaa na puyē kiiri n'a daa baa fēē mu wē.

1 Korēnte Shēen 7 Celenēnē ni gba-jiire ni gbaxōōō.

1 Korēnte Shēen 8-10 Yaperēē xaara keree.

1 Korēnte Shēen 11 Kilē pēlēgana egilizi ni, ni Kafōo fēfēēē yalige ki keree.

1 Korēnte Shēen 12-14 Fēfēēē Munaa jidaan li wo loolodaa keree, ni taanjēēē keree.

1 Korēnte Shēen 15 Xujēnē li keree.

1 Korēnte Shēen 16 Wari wemu p'a pinne la baa fēē pu wo dēge wu kaa na ge, ni fōo keree.

Pōli ni Sositēnē fōo mujuu

¹ Nē Pōli, Kilē ya nē wemu yiri wu jidaan funjō ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmāo ge, nē ni wū cēborona Sositēnē, wēē p'a we sēmē we yāa, na wu tun yee mū.

² Yee piimu pu jē n'a daa fēē Korēnte kulo li ni ge, Kilē ya yee piimu yiri na pye wuyē wuu, na yi pye fēfēē Yesu Kirisa wo karijēēē ki funjō ni ge. Na fara lee na, yee piimu bēeri p'a wū Kafōo Yesu Kirisa mēge ki pēlē na yi yaha xuu wemu bēeri ni ge, yee bē mu wēē ya wu tun. Wēē Kafōo wu jē wii, na jē yee bē wo. Wēē ya yi shaari:

³ Wū To Kilē ni wū Kafōo Yesu Kirisa wu niimē ni janijē kan yi mu.

Pōli ya baraga tēri Kilē na Korēnte shēen wuu na

⁴ Nē baraga tēri Kilē na tuun bēeri ni yee wuu na. W'a yee le niimē ni Yesu Kirisa wo karijēēē ki funjō ni, lee wuu na nē baraga tēri wu na.

⁵ Yee na jē ni Kirisa ni karijēēē ni, Kilē w'a yanmuyō bēeri kan yee mu. W'a kafila jogana wo lajē kan yee mu, na Kilē koro li bē wo lajē kan yee mu.

⁶ Kirisa jomō pu wēē ya jo yee mu ge, yee ya pu kemē logo, na pu mara xuuni yi zālōo pu na.

⁷ Lee funjō ni, yee piimu p'a wū Kafōo Yesu Kirisa wo cabaŋa ki sigēē ge, Kilē wo loolodaa la shishiin ya ta xuunjō yee na wē.

⁸ Wee Kilē yē pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fōo na shē nō wū Kafōo Yesu Kirisa cabaŋa ki na, kōnhō jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caŋa wē.

⁹ Bani Kilē jē jōmēē fōo. W'a yee yiri na pa lenē wu Ja Yesu Kirisa wo

karijɛɛge ki ni, wee wemu wu ɲɛ wɛ̀e Kafɔ́ wu ge.

Pɔ́li ya Korɛnte sheen pu yeri na pu bɛ

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi ɲɛeri wù Kafɔ́ Yesu Kirisa mɛge ki wuu na. Yi bɛ ni yiyɛ ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jé yi tɛ ni wɛ! Yi bɛ yaha wu sii baraga ta yi tɛ ni! Yi binne ɲɔmɛɛ na! Y'i binne fungɔnyɔ yi bɛ na!

¹¹ Bani na cebooloo, nɛ yi logo wù ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii ɲɔ na na bɛganhara ti wa yee tɛ ni.

¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pɔ́li wuu pee ɲɛ; pii di yu na Apɔ́lɔ́si wuu pee ɲɛ; pii di yu na Pyɛeri wuu pee ɲɛ; pii bɛ di yu na Kirisa wuu pee ɲɛ.

¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu bɛ w'a taa taa ge? Ta nɛ Pɔ́li w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta nɛ wo mɛge ki na yɛɛ yee ya batize?

¹⁴ Nɛ na pye nɛ sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, nɛ Kile shaari lee wuu na.

¹⁵ Lee funɲɔ ni, sipya wa shishiin wa da já jo na nɛ mɛge na wee ya batize wɛ.

¹⁶ Uun dɛ, can wi! Nɛ wa Sitefanasi wo puga sheen pu bɛ batize. Li bu foro pii ni, nɛ sipya watii cɛ nige nɛ wemu batize yee ni wɛ.

¹⁷ Bani Kirisa ya ta nɛ tun na nɛ wa batizeli pyi wɛ, ga na nɛ wa Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi. Nɛ di wa lee yɛɛ li pyi ni sipyii wo fungɔngɔ fɛɛɛ ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kaɲɲɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti sheɛ

¹⁸ Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jomɔ pe wo yɛɛ li ɲɛ pee sipyii pii mu ba nahanahara ɲɛ wɛ. Ga na ɲɛ wɛ̀e mu Kile wo sefɛɛɛ, wɛ̀e piimu p'a shɔ ge.

¹⁹ L'a ka bɛ Kile Kafila wu ni na:

«Nɛ na ba fungɔnyɔ fɛɛ
wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti kyɛɛgi,

na shizhiinmɛ fɛɛ wo lajɛ
wu pye kaɲɲɔ baa.»*

²⁰ Lee funɲɔ ni, yekɛ fungɔngɔ fɔɔ w'i da já jo sanha wɛ? Yekɛ lajɛ fɔɔ w'i da já jo wɛ? Kelee sipya wemu wu ɲɛ ke koɲɔ ke wo jomɔ cɛvɔɔ ge, yekɛ wu bɛ di da já jo wɛ? Kile ya ke koɲɔ ke wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti ɲɛri pye nahanahara.

²¹ Bani ke koɲɔ ke, ki ni ki wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti ni, ki ya já Kile cɛ wu wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti funɲɔ ni wɛ. Lee funɲɔ ni, Kile Jozaama pu wo yɛɛ le li ɲɛ nahanahara ke koɲɔ ke mu ge, l'a taan Kile bɛ mu nago piimu p'a dà wu na ge, wu pee shɔ pee Jozaama pu wo yɛɛ li funɲɔ ni.

²² Ayiwa, Yawutuu pii wa ɲaha sheshɛɛɛ kakanhanɲaa shaa p'i kee ɲa nii na; Girekii pii di fungɔngɔ fɛɛɛ shaa.

²³ Ga wɛ̀e kunni, Kirisa wemu p'a kori tige na ge, wee wo jomɔ pu yɛɛ wɛ̀e ya byi. Pee jomɔ pe ɲɛ ɲugyɛɛgi jomɔ Yawutuu pu mu, na ɲɛ nahana-hara shi wusama mu.

²⁴ Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu ɲɛ pee mu Kile wo sefɛɛɛ ni wu fungɔngɔ fɛɛɛ.

²⁵ Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungɔngɔ fɛɛɛ t'a pɛlɛ sipyii wo fungɔngɔ fɛɛɛ ti bɛɛri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya pɛlɛ sipyii pu bɛɛri wo baraga ki na.

²⁶ Yi bu li sɛɛri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii wo keree wiigana funɲɔ ni, fungɔnyɔ fɛɛ ɲiɲɛhɛmɛɛ wa yi ni wɛ, baraga fɛɛ ɲiɲɛhɛmɛɛ di wa yi ni wɛ, sipyigbɔɔ ɲiɲɛhɛmɛɛ bɛ di wa yi ni wɛ.

²⁷ Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na ke koɲɔ ke wo fungɔnyɔ fɛɛ pu shiige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na baraga fɛɛ pu shiige.

²⁸ Kaa lemu sipyii ya jɛɛɲɛ ge, kaa lemu na sipyii ya ɲuguni ge, kaa lemu

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10

ƚe yafiin be pu mu-i ge, lee Kile ya shoonri lo na daga na sipyii wo keree ki kyeege, kiimu p'a wii nuu na ge.

²⁹ Lee funu na, sipya wa shishiin da ja wuyee pele Kile nahagbaa na we.

³⁰ Wee Kafoo Kile baraga ni yee ya je Kirisa wo karijege ki ni. Wee Kirisa we wu ƚe we wo fungongo feere te. Yesu Kirisa baraga ni we ya pye sipyitiime Kile mu, na bye feefe, na nuwuro ta na foro jurumu ni.

³¹ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyee so, wufoo wu wuyee so Kile wo nibyegee kii funu ni.»*

2

Poli wo Kile Jozaama yee Korente sheen mu

¹ Na cebooloo, ne kunni ya she Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, ne ta na wo kafilacene, kelee na wo fungongo feere she yee na pu tajogo ni we.

² Bani tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funu ya tigi nige ne mu ni Yesu Kirisa ye be we, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye.

³ Na fara lee na, na ne yaha yee te ni baraga bye ne ni we. Ne bi fyagi be fo na fuguri.

⁴ Ne Kile Jozaama pu yee li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungongo feere jom we. Ga ne bi na jom pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefeere ti shee.

⁵ Konho yee wo n'a daa wu noho ganha bu denje sipyii wo fungongo feere na we, ga wu noho di denje Kile ye pyaa wo sefeere ti na.

Kile wo fungongo feere te

⁶ Ga lee be na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, we wo kalaa wu ƚe pee mu fungongo feere. Tee ƚe ke konho ke wo fungongo feere we. Sefeere te ti wa ke konho ke nuu ni ge, t'i ƚe tee be wuro we. Konho ke ni ki sefeere ti wo fungongo feere ti na ba doro.

⁷ Ga Kile wo fungongo feere ti wo yee we ya byi. Kanmohoo li ƚe tee fungongo feere te. T'a nmohoo ke konho ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha we mu fo na ta konho noho sanha zhan we, konho we di ba peene ta.

⁸ Ke konho ke wo sefeere ta shishiin ya tee fungongo feere ti ce we. Pu da bi ta p'a ti ce, pu bi da ga Kafoo, Nooro Foo, wu kan pu kori tige na we.

⁹ Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni we na tee fungongo feere te ƚe kaa la:

«Sipya nii sanha daha ƚa lemu na we;

Sipya niwii sanha li logo we;

Sipya sanha wu funu be sha su li na we;

Kile kaa ya dan piimu ni ge,

pee kaa na w'a li gbegele.»*

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she we na fefeere Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree beeri seeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmohoo ki beeri.

¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li ƚe wu ni ge, lee l'a wu fungongo ceni; ni lee ni we, sipya watii da ja ki ce we. Mu li wa Kile be shizhaa na, lemu li ƚe Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee ce we, fo Kile Munaa li ye nigin.

¹² Na ta we kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke konho ke wuu we, ga Kile ye pyaa ni lee ya yiri, konho Kile ya kasaana kiimu beeri loolo kan wu mu ge, wu kee beeri ce.

¹³ Lee wo kafila we wa yu. We di wa ta na wu yu na be ni sipyii wo fungongo feere ni we, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee we ya yu. Lee shegana le na we wa Kile Munaa li wo can wu shee na be ni liye pyaa wo kafilajo wu ni.

¹⁴ Ga Kile Munaa ƚe sipya wemu ni we, weefoo da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na we, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyee nii ni. W'a da ja ki naha ce be yee we, bani Kile Munaa ye nigin gbora ni sipya ya kee naha ceni.

¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefoo na ja da keree beeri naha

* 1:31 Zheremi 9:23 * 2:9 Ezayi 64:4

shoonri. Sipya wa shishiin di wa da jaagi shan be wu na we.

¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya weke wu d'a Kafoo fungongoo ce, ni weefoo na ja wu kalaa we?»* Ga wee kunni, wee ya Kirisa wo fungongoo ke ta.

3

Kile wo kapyebyii pu beeri pu je kapyebyenii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya jaari na sahanjii ni Fefere Munaa jidaan ni ge, ne ta jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ga sipyii piimu p'a jaari ke konjo ke wo jidaan wu funjo ni ge, ne jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ne yee yaha ba nohopiire je we n'a daa wu shizhaa na Kirisa na.

² Lee wuu na ne jirimε kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, ne ta kee kan yi mu we, bani yi bi da ga ja ki na we. Ali njaa we be ni yee wa da ja yalitigbilege na we,

³ bani ke konjo ke jaarigana na yee wa jaari sanha. Nenwaa ni kafilajehere te ti wa yee te ni ge, na tee yaha wa, ta yee ya jaari me ke konjo ke wo jaarigana na we? Ta yee ya jaari me ce puuro lakuunjo wo jaarigana li na we?

⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne je.» kelee «Apolosi wo ne je.» Ta yee ya doroo me sipyitiilee torogana na we, piimu je Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apolosi je joojo we? Ne Poli be di je joojo we? Kile wo kapyebyii ye wee je, yee ya n'a daa wu ta piimu kenje kurogo ge. Kafoo ya kapyenje kiimu kan kan wee mu ge, kee wee wa beeri ya byi.

⁶ Tige ne nari, a Apolosi di ki loko le, ga Kile w'a ki pye k'a sho, na le.

⁷ Lee funjo ni, tige ki norivoo wu yoo, ki loko levoo wu yoo, wee wa shishiin je yaaga be we. Kile wemu w'a ki pye k'a sho, na legi ge, wee wu je nujo ki na.

⁸ Tige ki norivoo we, ni ki loko levoo wu ni, pu beeri pu je nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin nigin wu nibyegee ni.

⁹ Bani wee beeri pu je kapyebyenii Kile mu, yee di je Kile wo keeye ye, kelee Kile wo piyeye ye.

Wa beeri wo kapyenje ki pyegana li noho na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni wee ni, ne puga ki noho shan yee mu ba popye je we, wemu je fungongoo foo ge. Watii w'a wu wo puuro jo kon na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kasenge yaha wu wo puuro ti pyegana na.

¹¹ Bani jidaa lemu noho k'a shan ge, lee je Yesu Kirisa. Latii noho wa da ja zhan nige lee kadugo na we.

¹² Pii na ba sanni kelee wari kelee pewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee ja, kelee waha.

¹³ Kiiri wu wo cana jii li na ba wa beeri wo labye tuugo she na fiinje. Bani lee cana jii le wo na ki na ba wa beeri wo labye wu noho wolo, na wu shi she.

¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye we noho wolo k'i ya ja yaaga kyegi wu mu we, Kile na ba weefoo saraa.

¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefoo da ba kuduun ta we. Wufoo ye pyaa kii kunni na ba sho. Ga wu shogana li wa me, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni we.

¹⁶ Ta yee ya li ce na jo yee pu je Kile wo pene pugboko ki we? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyo ni we?

¹⁷ Sipya wemu bu Kile wo pene pugboko ki kyegi, Kile be na weefoo kyegi. Bani fefere puga ki je Kile wo pene pugboko ke, yee di je kee pene pugboko ke.

¹⁸ Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna we! Wa ba wuye wii na fungongoo foo wee je na saha ni ke

* 2:16 Ezayi 40:13

konɔ ke wo keree ni, wufɔɔ wu wuyɛ pye nahanaha, kɔnhɔ wufɔɔ di já fungɔngɔ fɛɛɛɛ can can wuuro ti ta.

¹⁹ Bani ke konɔ ke wo fungɔngɔ fɛɛɛɛ ti jɛ nahanahara Kile mu. L'a ka bɛ Kile Kafila wu ni na: «Puyɛ pyaa wo shizhiinmɛ tifuuyo na Kile ya fungɔnyɔ fɛɛɛɛ conɪ.»*

²⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafɔɔ ya fungɔnyɔ fɛɛɛɛ pu wo fungɔnyɔ yi bɛɛri cɛ. W'a li cɛ na kaɲɔɔ wa yi na wɛ.»*

²¹ Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuyɛ pɛɛɛɛ sipyii wuu na wɛ. Bani yaɲmuyɔ yi bɛɛri yi jɛ yee woyo:

²² Nɛ Pɔli yoo, Apɔɔsi yoo, Pyɛɛri yoo, konɔ ke yoo, niifɛɛɛɛ yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee bɛɛri jɛ yee woyo.

²³ Ga yeeyɛ pyaa di jɛ Kirisa wuu; Kirisa di jɛ Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmɔɔ pee ni pu kapyegeɛ

¹ Ayiwa, p'a yaa na wɛɛ wii Kirisa wo kapyebyii, Kile wo can niɲmɔhɔmɔ wu kaa ya le piimu keɲɛ ni ge.

² Pu bu kapyɛɲɛɛ kaa le sipya wemu keɲɛ ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa mɛ. Wu pye jɔmɛɛ fɔɔ kapyɛɲɛɛ ki ni.

³ Nɛyɛ pyaa ki mu, yee na já yemu jo nɛ shizhaa na, kelee sipyii na já kiiri wemu kɔn nɛ na ge, nɛ lee la wii naye mu kaa latii wɛ. Nɛyɛ pyaa ki bɛ di wa da ga nayɛ jaagi wɛ.

⁴ Nɛ zɔ kunni sanha nɛ jaagi kaa la na wɛ, ga lee di wa nago kanna sipyitiime nɛ jɛ wɛ. Kafɔɔ wu jɛ nɛ kiiri kɔnvɔɔ.

⁵ Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kɔn sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha nɔ wɛ. Yi yere fo Kafɔɔ bu shɛ ba! Kaa kaa l'a ɲmɔhɔ womɔ ni ge, wu na ba kee bɛɛri yeege kpɛɛngɛ na, na sipyii zɔɔɔ funɲɔ keree bɛɛri shɛ. Wee tuun wu ni pɛɛɲɛ kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefɔɔ mu.

⁶ Ayiwa na cebooloo, nɛ keree ki-imu jo na ni Apɔɔsi shizhaa na ge, nɛ kee bɛɛri pye na shɛ yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yi ganha bu yee ye wɛ. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mɛgɛ keree taga w'a wuyɛ pɛɛɛɛ, wa tɔn di bɛn wu mu wɛ.

⁷ Bani mu wu wa mayɛ pɛɛɛɛ mu lee pɛɛgana li na ge, lekɛ l'i wa mu mu na toro pusamaa taan wɛ? Lekɛ l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i wɛ? Ayiwa, ni y'i jɛ Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni jaha na mu di mayɛ pɛɛɛɛ, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i wɛ?

⁸ Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki kunni ya xɔ! Yee ya yaɲmuyɔ yi bɛɛri ta na xɔ! Yee ya jɛri saannaa, na ta wɛɛ di sanha saanra ta wɛ! Nɛ funɲɔ ki wa y'i sii pye saannaa ye pyaa pyaa, kɔnhɔ wɛɛ bɛ di binne pye saannaa ba yi jɛ wɛ.

⁹ Bani Kile jɛ kanna kadugo yiri w'a wɛɛ yaha, wɛɛ piimu pu jɛ Kirisa wo tudunmɔɔ pu ge. Wɛɛ jɛ ba sipyii jɛ wɛ, p'a piimu wo kiiri kɔn na yaha xu na ge. Bani wɛɛ ya jɛri yawiiye konɔ bɛɛri mu ba pee jɛ wɛ. Wɛɛ ya pye yawiiye sipyii mu, ni mɛɛɛɛ bɛ mu.

¹⁰ Wee ya jɛri sicere fɛɛɛɛ Kirisa wo mɛgɛ ki wuu na, ga, a yee kunni di jɛri nime fungɔnyɔ fɛɛɛɛ pee, Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki funɲɔ ni! Wɛɛ ya jɛri nime baraga baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki ni! Wɛɛ ya jɛri yafanhaya, yee di pɛɛɲɛ taa!

¹¹ Ali nime we bɛ ni, wɛɛ wa gana xuugo ni waga keɲɛ ni. Cɛɛɛɛ faya ya wu yaa wɛ. Kpɔɔnrɔ t'i nɔni wu na, jɲɲɔ talɛɲɛ di jɛ wu mu wɛ, fo na jaari jaari na yereɛ.

¹² Wɛɛ ya wu cɛɛɛɛ kana labye fɛni. Pu ba wu shɛhɛɛ, wɛɛ di duba pyi. Pu ba wu kana, wu na lee xu wuyɛ ni.

¹³ Ali pu jɛhɛ ba wɛɛ mɛgɛ kyɛɛgi bɛ, wɛɛ na pu jɲɲɔ círi ni lotaan ni. Wɛɛ ya jɛri gara konɔ mu. Wɛɛ ya jɛri kaɲɔɔ baa fo na pa nɔ ba niɲaa jɛ wɛ.

¹⁴ Di wa pee jomɔ pe ka tun yi mu

* 3:19 Zhɔbu 5:13

* 3:20 Zaburuu 94:11

kònho di shiige le yi nahaya ni-i de! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kònho di yi kalaa ba na nagoo ne we, piimu ya dan na ni ge.

¹⁵ Bani ali yee nehē kalaatii ta na nō pu kabofonōō ke (10.000) be na, to nigin pe wu ne yee mu n'a daa wu ni. Wee ne ne, bani ne wo Kile Jozaama pu wo yere li funnō ni yee ya dà Yesu Kirisa na.

¹⁶ Lee wuu na, na yi neeri y'a na wo naarigana li taanni.

¹⁷ Kee funnō ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na nidaan ja wu ne wii, na ne nomēe fōō Kafōō wo kari neege ki ni. Lemu li wa ne wo naarigana le Kirisa wo kari neege ki ni ge, wu na zhe yi funyō to lee na. Lee naarigana li wo kalaa ne gaan tēye yi beeri ni egilizii pu beeri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na ne da guri zhe nige yee yiri we, a peefeē di tabaara lo le puyē ni.

¹⁹ Ga Kile bu sōō n'a da mō nige di she yi yiri we. Wee tuun wu ni, kafilagbō wemu pii tabaara fēē pii wa yu ge, ne ba nō wā, lemu li ne pu wo se kaa li ge, ne na lee ce.

²⁰ Bani Kile wo saanra ti ne nō kafila kajii we, ga sefeere kajii li ne lii.

²¹ Ayiwa, leke kaa di wa yee na we? Di da se ni yakpōngō ni yi feni laa? Ta di zhe ni taan neege ni lotaan ni?

5

Torogaguunō lemu l'a na Korente egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shen nehemēe p'a yi jo ne mu na dōdōrō ta ti wa yee te ni, dōdōrō temu ti ne ali piimu be ne Kiricēen we, pee be ya gbara ti na-ε ge: Ne logo na yee wa nigin w'a wu to shō kōn shō wu na na pye wu shō.

² A tabaara di nōho yee ni sanha na taha lee be na. Le kaa le bi yaa li sii yee nahaya tanha xuuni, kōnhō wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na.

³ Ne wa yee te ni we, ga na fungōngō d'a pinne ni yi ni. Ne kunni ya kiiri

kōn xō we ná we na, ma na jo naye pyaa be ki ne wā.

⁴ Ayiwa, yi ba ba yiyē pinne tuun wemu ni Kafōō Yesu mēge na, na be wo fungōngō ki na binne ni yi ni, na fara wū Kafōō Yesu wo sefeere ti na.

⁵ Y'i wee sipya we le Shitaanni ke ne ni! Kōnhō wu ce puuro ti wo lakuunō k'i gyēegi, wu munaa le di ba shō Kafōō Yesu cabaŋa.

⁶ Nunō wa li na yee p'a yiyē kere we! Ta yee ya li ce na jo buuri shizhenherē nifenhēfenherē ye t'a myēdōnhōŋō beeri yirige we?

⁷ Yi buuri shizhenherē nilēere ti beeri yeege yiyē te ni, kōnhō y'i bye myēdōnhōŋō nivonō. Bani li can koo ni shizhenherē wa yi ni we, na li kapunō pye Nuwuuro ti wo Kalene li Dubyapige ki ne wē mu, kemu ya wolo na pye saraga wē wuu na ge. Kee ne Kirisa wuyē pyaa.

⁸ Wee tuun wu ni, wū kalene li gba! Wū ganha bu li gba ni buuri shizhenherē nilēere ti ni we! Lee kōri ne: Wū ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dōdōrō ni we! Ga wū li gba ni shizhenherē baa buuri ni. Wee buuri we ne can ni fefeere wē zōō pu na!

⁹ Ne yi ka na tun yee mu na semē wu ni jo sipyii piimu p'a taanfeege pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefeē ni we.

¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kōn laha ke kōŋō ke wo taanfeege pyevēē, ni ki natakuumō fēē, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yaperegaan beeri na-ε de! Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke kōŋō puga ke ni.

¹¹ N'a da li she yi na jo sipya wemu beeri w'a yu na n'a daa fōō wee ne, na taanfeege pyi kelee natakuumō keree, kelee yaperegaanra, kelee na shehe pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binne ni wee wa ni kaa la shishiin na we. Ali yee ya yaa yi pinne li be ni wee sipya wa ni we.

¹² Piimu ne Kiricēen we, na kiiri kōn pee na, lee ne ne wo nibyii we. Ga n'a daa fēē piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kōn.

¹³ Piimu jε Kiricεen wε, Kile yε pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Yee pu kakuubye wu kɔri yeege yiyε tε ni.»*

6

N'a daa fεε ya yaa p'a puyε yiri fanha puga wε

¹ Naha k'a yee pye bεganhara bu jε yee wa ni wu ceboro tε ni, yee da ga shε ni pee jomɔ pe ni n'a daa fεε pu mu wε, ga piimu jε Kiricεen wε, yee na dεre yiyε yiri fanha puga, pee mu wε? Lee ya saha wε.

² Wee tuun wu ni ta yee ya li cε na fεfεεε sipyii pii pu da ba kiiri kɔn ke kɔnɔ ke na wε? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kɔn ke kɔnɔ ke na, keree kiimu ki jε kafenhεfenhεnεε ge, naha na yee pye yee ganha bu jα kee shɔnri yiyε tε ni-i wε?

³ Ta yee ya li cε na wε pu da ba kiiri kɔn ali mεlekεε pii bε na wε? Ni lee na ba bye, kafenhεfenhεnεε kii k'a byi wu tε ni ke kɔnɔ ke na ge, yee na kee shɔnri kanha dii wε?

⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee tε ni, sipyii piimu jε yaaga bε Egilizi koo ni-i ge, yee na dεre shε pee pye yi kiirikɔn!

⁵ N'a yi yu kɔnhɔ yiyε pyaa bε di li cε na shiige ki jε kii. Shen nigin bε ya sii yee tε ni fungɔngɔ fɔɔ wemu na jα cebooloo pu tε kayuu jo-e ya?

⁶ Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu shε kayuu tenε ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu jε Kiricεen wε?

⁷ Bεganhara na jε yee tε ni fo na shε yee pye yee na yiyε yiri fanha mu, lee yε pyaa wa yee mu juzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiyε ni-i wε? Naha na yee di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiyε ni-i wε?

⁸ Ga fo yee na tεre na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi!

⁹ Ta yee ya li cε na jo taa jε sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra ti

ni-i wε? Yi ganha ba yiyε faanna wε! Taanfεεεε pyevεε yoo, yapεεgaan yoo, dɔdɔɔ yoo, namaa piimu bε ya puyε sinnεε ge, pee yoo,

¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumɔ fεε yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafεε yoo, pii p'a shishiin tajεge wa Kile wo saanra ti ni wε.

¹¹ Kii yahaganɔaa kii sipyii pii wa bi bye yee bε ni. Ga Kile ya yee jε, na yee pye fεfεεε na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimεε Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafɔɔ wuuro ti jε n'a daa fɔɔ ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree bεeri jɔ ya kan yee mu! Ga n'a da li shε yi na jo kuduun wa keree bεeri ni wε. Keree bεeri jɔ ya kan, ga nε kunni di wa da ga nayε yaha bulo kaa tuugo bεeri mu wε.

¹³ Pii bε wa yu sanha yee ni na yacεre kaa na yalige ya yaa, yacεre bε d'a yaa yalige kaa na. Can wu jε wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu bεeri kyεεgi. Ga sipya ceepuuro te kunni, tee ya ta yaa dɔdɔɔrɔ kaa na wε. Kafɔɔ wuu na ti jε, Kafɔɔ bε di sipya ceepuuro ti marani.

¹⁴ Kile w'a Kafɔɔ jε na yeege xu ni, wu na ba wε bε jε na yeege xu ni wu sefεεεε ti baraga ni.

¹⁵ Ta yee ya li cε na jo Kirisa yatεnyε yi jε yee ceepuuro ti wε? Wee tuun wu ni, nε ma na Kirisa wu wo yatεnge ka lɔ na taga navarashɔ yatεnyε sogo gε? Lee kunni ya saha wε.

¹⁶ Kelee ta yee ya li cε na jo sipyaa sipya w'a sinnε ni navarashɔ ni ge, ma ni wu ni, yi bεeri ya jεri ceepuuro nigin wε? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu bεeri na jεri ceepuuro nigin.»*

¹⁷ Ga sipya wemu bu wuyε kan Kafɔɔ mu, weefɔɔ ni Kafɔɔ ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸ Y'a fe dɔdɔɔrɔ naha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpεεngε ke na. Ga sipyaa sipya w'a dɔdɔɔrɔ pye ge,

* 5:13 Dutεrenɔmε 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7 * 6:16 Zhenεzi 2:24

jurumu w'a pye wuyε pyaa ceepuuro ti na.

¹⁹ Ta yee ya li cε na jo yee ceepuuro ti jε Fεfεεε Munaa li wo Kile-pεεηε pugbɔhɔ wε? Lee Fεfεεε Munaa le wa yee funyɔ ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee jε nige yiyε wuu wε.

²⁰ Bani pεεwa na Kile ya yee shɔ. Lee wuu na y'a baraga tεri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celenεε kelee gbajiire keree

¹ Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi sεmε wu ni ge, wu shε yee fεni. L'a jɔ nά mu wu ganha bu cee lɔ wε.

² Ga kɔnhɔ dɔdɔɔrɔ ganha ba byi wε, nά bεeri ya yaa wu cee lenε, cee bεeri di gbaga je nά mu.

³ Nά ya yaa w'a lemu pyi wu shɔ mu ge, wu lee jɔ yaha cee wu mu. Cee bε ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu bε di lee jɔ yaha nά wu mu.

⁴ Bani cee ceepuuro tiyε pyaa jε wu wuuro wε, ga wu poo wuuro ti jε tii. Mu shiin li wa, nά bε wo ceepuuro tiyε pyaa jε wu wuuro wε, ga wu shɔ wuuro ti jε tii.

⁵ Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyε shege wε! Yi bεshuun na jά jo na bε yi na, na tuun wa pye yiyε kadugo na, kɔnhɔ y'i wee tuun we pye Kile-jεrεge na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiyε ni sanha! Ni lee bε wε, y'a da jά yiyε na wε, lee funηɔ ni Shitaanni bε na yi taanna wii di yi tɔɔgɔ le jurumu ni.

⁶ Ye n'a yu mε yi mu ge, yi yεri yεri jomɔ pu wa pii, li wa fanha kaa wε.

⁷ Li da yaha nε kaa na, sipyii bεeri ya yaa pu pye ba nε jε wε. Ga wa bεeri ni wu loolodaa li wa Kile mu. Kaa la wo loolodaa wa wa mu, la betii bε wo loolodaa bε di jε wa bε mu.

⁸ Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na cεε lenε-ε ge, ni cεε piimu wo namaa p'a xu ge, nε funηɔ na kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba nε jε wε. Lee ya jɔ shεn.

⁹ Ga pu bu da p'a da jά puyε na wε, wee tuun wu ni p'a yaa wa bεeri wu

gbaga je, kelee na cee lenε. Bani, lee ya pɔrɔ pu mu pu kori yaha wά mu, gbaya kelee cεε la di da pu sorogo.

¹⁰ P'a n'a daa fεε piimu kan xɔ puyε mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa nεyε pyaa wo nijoyo wε, ga Kafɔɔ woyo yi wa yii. Yee yi wa mε jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xɔ nά wu mu wε!

¹¹ Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuyε yaha wά nά baa, kelee wu guri shε bε ni nale wu ni. Nά bε ya yaa wu wu shɔ yaha wε.

¹² Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo wε; nεyε pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa fɔɔ, wu shɔ di jε n'a daa fɔɔ wε; cee wu bu sɔɔ na diin wu mu, nά wu ya yaa wu wu yaha wε.

¹³ Ceboroshɔ wa bε shiin bu bye n'a daa fɔɔ, wu poo di jε n'a daa fɔɔ wε; nά wu bu sɔɔ na cee wu mara wu shɔ, cee wu ya yaa wu foro wε.

¹⁴ Bani na nά wu yaha wu jε Kiricεn wε, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile tεεηε. Mu shiin cee wu bε jε wu bu da wu jε Kiricεn wε. Wu ni nά wu bu bye shiizhan, wu bε ya Kile tεεηε. Lee kaa bε wε, pu nagoo pu na bye kanna pu jε Kiricεn wε, na ta pu d'a Kile tεεηε can can na.

¹⁵ Ga pu shuun wu ni wemu wu jε n'a daa baa fɔɔ wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fɔɔ wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fɔɔ w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye nά wu la, wu na bye wuyε mu. Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i ba bye jαjαηε na.

¹⁶ Bani mu cee n'a daa fɔɔ we, dii m'i da jά bye m'i li cε na mu wu da ba ma poo wu jαjαηɔ wolo wε? Kelee mu nά n'a daa fɔɔ we, dii m'i da jά bye m'i li cε na mu wu da ba ma shɔ wu jαjαηɔ wolo wε?

Mayε yaha ba ma bye a Kile di ma yiri wε

¹⁷ Lee niηε na foro wά, wa bεeri ya yaa w'a jαari w'a sahanjɔ ni wu loolodaa ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufɔɔ yiri na wu yaha yahama pemu bε ni ge, wu da jαari

w'a sahanji ni pee be ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fee pu mu egilizii pu beeri ni.

¹⁸ Kile bu sipya wa yiri na wufoo ta w'a cekoonro pye xo, wufoo wu wuyee yaha wa mu. Wu shiin bu wemu yiri na wufoo ta wu sanha cekoonro pye we, wufoo ganha ba li shaa nige fo wu gon we.

¹⁹ M'a cekoonro pye yoo, ma ya cekoonro pye-e yoo, lee la shishiin kano je we. Lemu wo kano li wa ge, lee li wa me na Kile wo nameejogoo ki koo naari.

²⁰ Kile ya wa beeri yiri, na wufoo yaha yahama pemu ni ge, wufoo ya yaa na wuyee yaha pee yahama pu ni.

²¹ Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funno conri we. Ga tacono bu da ki na je ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni.

²² Bani sipya wemu Kafoo ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefoo ya jeri wuyee wo Kafoo mu. Sipya wemu be di bu bye wuyee mu, Kirisa bu ma yiri, m'a jeri wu bulo.

²³ Kafoo ya yee sho pereme pemu na ge, p'a waha shen. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo we.

²⁴ Na cebooloo, Kile ya yee beeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa beeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

²⁵ Piimu pu wa pu sanha namaa ni cee kalae pye na bada-e ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafoo wo nijoyo we, neye pyaa k'a na fungongo shae pu na. Ga Kafoo wo ceme pu baraga ni, y'a yaa yi da na jom pu na.

²⁶ Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na ne li ta jo l'a poro wa beeri mu wu kori yaha ba w'a sii we.

²⁷ Cee bi je ma mu, ma ganha bu wu yaha we. Ma shiin bi je ma sanha cee leje we, wee tuun wu ni m'a maye yaha wa mu cee baa.

²⁸ Ga lee be na, ma jehe cee leje, ma ya jurumu pye we. Donje fuceri

nacabaa be jehe gbaga je, wu ya jurumu pye we. Ga kanhama see wo p'a da ba noni gbaya cee ni cee kafee na pu niifere ti ni. N'a bi giin di yi juno wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa me jo konjo ki taaxoo l'a teje. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cee ni ge, pee pu la le puyee ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna cee be je pu mu we.

³⁰ Piimu p'a mehe suu ge, pee di la le puyee ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi mehe be suu we. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyee ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi fundanga be pyi we. Piimu p'a zho pyi ge, pee di la le puyee ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna yaaga be bye pu mu we.

³¹ Piimu p'a konjo yanmuyo ye shaa ge, pee di la le puyee ni Kafoo wo labye wu feni. P'i bye kanna pu bi konjo ke yanmuyo ye shaa be we. Bani konjo ni ki yanmuyo yi wa da mo y'i xho we.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu je yi ni we. Sipya wemu wu je wu sanha cee lo-e ge, Kafoo wo jidaan keree ki ma bye weefoo wo conromo keree. Wu funzhaga kaa beeri li je lemu li da wu pye wu taan Kafoo mu ge.

³³ Ga wemu bu cee leje, wee ma ke konjo ke wo yanmuyo kaa taga wuyee funno conri, kano wu daan wu sho mu.

³⁴ Lee funno ni wu fungongo ki ma jeri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cee piimu je gbaga ni we, na fara donje pushaa na, pee be ma pu funyo shaa ni Kafoo jidaan keree kaa ni, kano p'i ja pye Kafoo wuu pu keree ki beeri ni. Ga cee wemu wu je gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaaji ke konjo ke wo yanmuyo ye yiri, kano wu daan wu poo mu.

³⁵ Yeeye pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na we. Ga na funno ki wa y'i da naari naarigazaana na, y'i daha Kafoo noho ni ni yi zolo pu beeri ni.

³⁶ Ná wemu bu li cε na wee wa da já wuyε co wu curɔ tàan wε, wu mεhε wu lenε na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee jε jurumu wε.

³⁷ Ga ná wemu bu li kɔn wuyε funɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wε, na jo wu da wu curɔ lenε wε. Wu bi dà li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyεεgenε wa da yìri xuu wa shishiin ni wε, ayiwa lee ya nɔ.

³⁸ Lee funɔ ni wemu bu wu curɔ lenε, kasaana w'a pye. Ga wemu bε bu sɔɔ na wu wo yaha wà lenε baa, lee ya pɔrɔ shen.

³⁹ Ayiwa, cee bεeri w'a gbaga je ná mu ge, na ná wu yaha jii na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga ná wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyε mu. Ná bεeri w'a wu taan ge, wu she gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ.

⁴⁰ Ga nε wo funɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyε yaha wà mu, lee na bɔrɔ wu mu fo xuuni. Nε bε di wa giin bε jo Kile Munaa li wa nε bε ni.

8

Yaperεε xaara

¹ Wù shε nimε yaperεε xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu jε wii na jo wèe bεeri pu jε ni lajε ni ma na jo ba yee wa yi yu wε. Ga wee lajε we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taan jεεge di se ni n'a daa fɔɔ ni jaha na n'a daa wu ni.

² Sipya wemu ba wuyε wii na wee ya keree cε, Ayiwa wee sanha keree cε ba keree ya yaa k'a jeni wε.

³ Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya cε.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenε pye yaperεε xaara ti shizhaa na, na ta wa na já ti xa? W'à li cε na jo yaperεgo jε yafiin bε wε, bani Kile nigin pe yε wu jε.

⁵ Can kunni wu jε wii, yanmuyɔ nijehεyε wa fugba we, ni jinε ke na sipyii na yi pyi na kilelεε, na li pye kanna kilelεε nijehεmεε pu jε pu mu na fara kafεε nijehεmεε na.

⁶ Ga wèe mu kunni, Kile nigin pe yε wu jε; wee jε To Kile, wee w'a yanmuyɔ yi bεeri yàa. Wee wuu bε wèe

di jε. Kafɔɔ nigin pe yε bε di jε; wee jε Yesu Kirisa. Wee baraga ni yanmuyɔ yi bεeri wa yàa, wee baraga ni bε wèe wa jii fεere na.

⁷ Ga n'a daa fεε pu bεeri wa sanha we can we cε na fiin jε wε. Pii wa yee ni piimu wa bi tεε na yaperεε kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyε funyɔ ni na yaperεε xaara ti jε tii. Pu n'a daa wu wo fanha jεε funɔ ni p'a li ta na pee ya puyε nɔrɔgɔ.

⁸ Na ta jɔyalige di wa da já wèe pye wèe pu Kile tεen jε wε. Wèe ya te xaara te yaha wà xabaa la, lee wa da yaaga wolo wèe ni wε. Wèe shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wèe ni wε.

⁹ Ga lee bε na, yi kasεεge yaha yiye na. Yi na já da yanmuyɔ bεeri li yi jidaan funɔ ni. Ga wa ganha ga wu jidaan yaha wu pye kapuɔ di baraga baa fɔɔ tɔɔgɔ le kakuuɔɔ ni wε.

¹⁰ Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga cε ge, baraga baa fɔɔ wa bu mu ja mu ya tiin na li yaperεε la wo pεen jε puga ni, ta lee da wu luu waha yaperεε xaara xha na wε?

¹¹ Lee funɔ ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu bε wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo lajε wu ya pye kapuɔ na bɔɔngɔ nɔ wee na wε?

¹² Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga jε pu ni keree kiimu wo bye na wε, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funɔ ni Kirisa yε pyaa na y'a wee jurumu wu pyi.

¹³ Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kapuɔ di nε ceboro tɔɔgɔ le jurumu ni, nε na gahari kee yalige ke ni, kɔnhɔ di ganha bu na ceboro wu pye wu to wε.

9

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege jε kemu ge

¹ Ayiwa, ta nε jε nayε wo wε? Ta nε bε jε Kirisa wo tudunmɔ wa wε? Ta nε bε ya wù Kafɔɔ Yesu ja wε? Ta yee bε pu jε wee labye we wo kuduun Kafɔɔ na wε?

² Ali pii jehεe bye p'i ya sɔɔ li na na Kirisa wo tudunmɔ ne jε we, yee ya yaa yee pu li ce na Kirisa wo tudunmɔ ne jε. Bani yee na jε Kafɔɔ wo karijεεge ki ni, lee li wa li shεε na Kirisa wo tudunmɔ ne jε.

³ Piimu p'a ne kaa yu, na zɔ tεri ne na ge, we kafila we ne daga na pu jɔ shuu:

⁴ Na wεe yaha wεe na jε Kirisa wo tudunmɔ, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan wεe mu wu labye wu wuu na wε?

⁵ Ta li ya saha nago wεe be pu wu wo shɔ wa lɔ, wee di da jaari ni wu be ni ba Kirisa wo tudunmɔ pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* yε jε-ε wε?

⁶ Kelee ne ni Barinabasi ni, ta wεe yε p'a yaa na labye watii be pyi, kɔnhɔ wu na j'a w'a wu jɔlige taa?

⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a sɔrɔsiire pyi, wufɔɔ di nɔhɔ kuri yere ni wuyε ni wε? Kelee wa wu εrεzen tiire nɔri wu ganha ba ti nago li-i wε? Kelee wa w'a yapɔrɔyɔ naha, wu ganha ba yi jirimε gbuu-i wε?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee yε ne pye na tɔɔgɔ tasinjε wε. Bani yee ninuyɔ y'a ka Kile wo saliya wu be ni.

⁹ Kile tudunmɔ Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jɔ le nɔ jɔ na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana wε.»* Ta niiyε yε ni Kile ya wu funjɔ shaa na ye jɔ?

¹⁰ Li can koo ni, ta wεe wuu na be w'a yi jɔ wε? Wεe wuu na w'a yi jɔ kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a shinma sani ge, wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, wεe p'a Kile jomɔ pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wεe be na lɔ yee keje yanmuyɔ ni, ta lee ya ye wεe na?

¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wεe ni sanha na toro peefεε tɔan wε? Ga wεe ya

ta lee pye wε. Wεe ya kanhama tuugo beeri soro wuyε ni, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu yεε li na wε.

¹³ Yee kunni d'a li ce be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki ni ge, Kile-pεεjε pugbɔhɔ ki ni pee wo jɔlige ya fɔro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee be wo tahaa wa fɔro yee saraya ye ni.

¹⁴ Lee ninunɔ funjɔ ni Kafɔɔ be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu yεε li pyi ge, pee wo jɔlige di da fɔro lee yεε li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu wε, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da nɔni na na wε. N'a xu be, ne lee funjɔ lɔ na toro di ke fundanga ke yaha ki shɔ na na.

¹⁶ Ne da j'a da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pεε wε. Bani na pu yεε pyi, lee ya jεri ne jɔnɔ ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu yεε pyi be wε, bɔɔngɔ ki da nɔ ne na.

¹⁷ Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu yεε li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni wε, wee tuun wu ni labye wemu yε kaa l'a le na keje ni ge, wee n'a byi.

¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu wε? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa wε. Lee ni ne wo saraa w'a fɔro.

¹⁹ Ne jε sipya wa shishiin wo bulo wε; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii beeri mu, kɔnhɔ di j'a sipyijehεmεε ta Kirisa mu.

²⁰ Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu jε wε, kɔnhɔ pu nijehεmεε di juwuuro ta. Piimu p'a jaari na sahanji ni Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee jε wε, na ta li can koo ni, ne

* **9:5 Sefasi:** Arameye sheen jomɔ pu jε pii, Girekii ma jo na Pyεeri. Ke mege ke kɔri wu jε na faaga.

* **9:9 Duterεnɔme 25:4**

Musa wo saliya wu koo jaari wε. Ga nε ma lee pyi, kɔnhɔ pu nijehemεε di juwuuro fa.

²¹ Piimu pu jε pu ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari-i ge, nε bu bye ni pee ni, nε bε na bye ba pee jε wε; kɔnhɔ pu nijehemεε di juwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna nε ta na Kile wo saliya wu koo jaari-i dε, bani Kirisa wo saliya wu koo nε jaari.

²² Piimu fanha k'a cεre n'a daa wu ni ge, nε bu bye ni pee ni, nε bε na naye pye ba pee jε wε, kɔnhɔ pu nijehemεε di fanha ta. Lee funɔɔ ni, piimu bu bye pyegana bεeri na, nε bu bye ni pu ni, nε bε na bye ba pu jε wε; kɔnhɔ li pye pyegana bεeri na, nigin nigin wa di juwuuro ta pu ni.

²³ Kile wo Jozaama pu wuu na nε lee bεeri pyi, kɔnhɔ na bε di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a jahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li cε na pu bεeri pu ma baa, ga shen nigin ye pe na ba jahagbaa li ta wε? Wee tuun wu ni yi bε pu la le yiyε ni, y'i da fe, kɔnhɔ yi bε di ba kuduun ta.

²⁵ Piimu p'a tee jahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tɔnha keree nijehenεε na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga wεe wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xhɔ wε.

²⁶ Lee wuu na nε na wo tafere ti fe, ga nε ti fe jubadin wε; nε na wo kagurukpɔnyɔ yi bε pyi, ga nε wo kaguruyo yi wa se kafεεε na wε.

²⁷ Nε na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nijehenεε tɔan; kɔnhɔ di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di dεreε pa buun wε.

10

Izirayeli shεen wo keree k'a pye wεe mu jaha sheshεere

¹ Na cebooloo, le l'a wεe sefεεε pu ta na pu yaha pu na jaari siwaga ki ni ge, yi funɔɔ ganha bu wɔ lee na wε.

Nahaɔa k'a pu bεeri mara, a pu bεeri di ba suumɔ lɔhɔ ki kɔn jεri.

² Pu bεeri p'a batize jahaɔa ke, ni suumɔ lɔhɔ ki ni, na bye ni Kile tudunmɔɔ Musa ni karijεεε ki ni.

³ Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu bεeri p'a kee li.

⁴ Kile ya lɔhɔ kemu kan pu mu ge, pu bεeri p'a kee gba. Bani fεfεεε faaga k'a bi pinne ni pu ni, na lɔhɔ kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke.

⁵ Ga le bεeri kadugo na, pu nijehemεε kapyegεe ya pa daan Kile mu wε, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na she wεe na, kɔnhɔ wεe bε ganha bu da lakuunɔ yaha ki wu le koguunɔ ni ba pee ya pye wε.

⁷ Pii wa bi yapεεε kaan pu ni. Yi bε ganha bu yiyε yaha yapεεgaan ba pee ya pye wε! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhɔ na shɔ to xɔnhɔrɔ na na xhɔnhɔni pu yapεεε jahagbaa na.»*

⁸ Pii wa bye pu ni dɔdɔɔ. Yi bε ganha bu da yiyε yaha dɔdɔɔ ba pee ya pye wε! Piimu p'a tee dɔdɔrɔ ti pye ge, sipyii kabɔfɔnɔɔ keεε shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni caɔa jii nigin funɔɔ ni.

⁹ Pii wa Kafɔɔ taanna wii pu ni. Yi bε ganha bu da zɔɔ yi Kafɔɔ taanna wii wε! Piimu p'a lee pye ge, wɔlɔɔ p'a pee nɔ na gbo.

¹⁰ Pii wa bi ηmunu-ηmunɔ pu ni. Yi bε ganha ba ηmunu-ηmunɔ ba pee ya pye wε! Piimu p'a lee pye ge, mεεεε munaawuumɔ w'a pa pee bεeri gbo.

¹¹ Kii bɔɔngɔ keree kii bεeri ya pee ta, kɔnhɔ k'i jɔ pye jaha sheshεere wεe mu. P'a kii keree kii ka, kɔnhɔ k'i ba bye kalaa wεe mu, wεe piimu pu jε taaxɔɔ li kɔɔrɔ na ge.

¹² Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyε wii na wee yeregana ya jɔ ge, weefɔɔ wu la le wuyε ni wu ganha bu da guruɔɔ do wε.

* 10:7 Ekizode 32:6

13 Nɔwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bɛeri taa. Kile jɛ nɔmɛɛ fɔɔ, wu da ga sɔɔ yee nɔhɔ ki wolo fo di zhe doro yi fanha ki tɛhɛnɛ tɔan wɛ. Ga tuun wemu ni nɔwuuro ti da ba nɔ yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kɔnhɔ yi jɔ ti xu yiye ni, na guri na taforogo bɛ kan yi mu.

Wu wuyɛ tanha yaperɛɛ keree tuugo bɛeri na

14 Lee wuu na na taanjiinɛɛ, yi sii yi tɔɔɔ wolo yaperɛgaanra ni fɛɛfɛɛ!

15 Y'a keree kɔri cɛ, lee jogana le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiye pyaa bɛ ki yi wii!

16 Wɛɛ ba da Kafɔɔ fɛfɛɛɛɛ yalige ki li, wɛɛ ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ jɛ karijɛɛɛɛ ni wu shishan pu baraga ni wɛ? Buuri wu bɛ wɛɛ ma daa daa wuyɛ na ge, ta wee bɛ ya li shɛɛ na Kirisa ni wɛɛ jɛ karijɛɛɛɛ ni wu ceepuuro ti baraga ni wɛ?

17 Buuri jɔnɔ nigin yɛ ki jɛ. Ali na wɛɛ yaha wɛɛ ya jɛhɛ bɛ, wɛɛ bɛeri ya pinne na bye ceepuuro nigin. Bani wɛɛ bɛeri p'a ke buuri jɔnɔ nigin we taani wuyɛ na.

18 Lemu li bi byi Izirayeli nagoo pu niɲɛ ni ge, yi yi funɲɔ kɔn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yanmuyɔ yi li pee ni ge, ta pee jɛ ma bye ni Kile ni karijɛɛɛɛ ni wɛ? Bani Kile wogo ki jɛ saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke.

19 Lekɛ nɛ jomɔ p'i wa zhɛɛ wɛ? Na kanɔɔ li wa yaperɛɛ ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kanɔɔ li wa?

20 Bada, lee la bɛ wɛ. Ga nɛ wo jomɔ p'a li shɛɛ nago yanmuyɔ yemu yaperɛgaan p'a wo na gaan yaperɛɛ ki mu ge, jo jinaa mu p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu wɛ. Nɛ funɲɔ di wa yee pu pye karijɛɛɛɛ ni ni jinaa ni wɛ.

21 Yee da jɔ da gbuu Kafɔɔ wo cɛɛgbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa bɛ wuu li ni wɛ! Yee da jɔ da li ni Kafɔɔ ni, yi da li ni jinaa bɛ ni wɛ!

22 Kelee ta w'a giin wu Kafɔɔ wo niizhaga ki yirige? Ta wɛɛ fanha ya jɛhɛ wu wogo na?

N'a daa fɛɛ pu kapyegɛɛ ya yaa na nɔɔɔ tɛri Kafɔɔ mɛɛ na

23 «Keree bɛeri jɔ ya kan» ba yee wa yi yu wɛ; ga kuduun jɛ keree bɛeri ni wɛ. «Keree bɛeri jɔ ya kan», ga keree bɛeri di wa da zhe ni yee ni jaha na n'a daa wu ni wɛ.

24 Wa shishiin ganha ba wuyɛ nigin wo kuduun keree shaa wɛ! Wa bɛeri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu jɛ watii na ge.

25 Xaara tuugo bɛeri y'a ja ti bɛɛɛ caan na ge, yi ganha ba ti keree yege wɛ, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na tee wuu na wɛ!

26 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Niɲɛ ke ni ki yanmuyɔ bɛeri yi jɛ Kafɔɔ woyo.»*

27 Wemu jɛ Kiricɛn wɛ, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu she wà, wu bu she yalige tuugo bɛeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege wɛ. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zɔɔɔ pu na wɛ!

28 Ga wa bu yi pye: «Yaperɛɛ xaara ti jɛ te dɛ!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wɛ! Wemu w'a yi funɲɔ to ge, nakaara ti jɛ wu zɔ wu ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wɛ!

29 Nɛ wa ye yu yee wo zɔɔɔ pu wo nakaara wuu na-ɛ dɛ! Ga wemu w'a yi funɲɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba dɛɛɛ jaagi shan nɛ na wɛ?»

30 Yalige ke nɛ da lii ge, nɛ bu baraga taha Kile na kee wuu na, lekɛ di da ba jaagi shan nɛ na kee wuu na, nɛ d'a baraga taha na xɔ Kile na wɛ?

31 Lee funɲɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo bɛeri y'a da bye ge, kii bɛeri ya yaa na nɔɔɔ tɛri Kile na.

32 Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Girɛki

* 10:26 Zaburuu 24:2

wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa juṅṅo kyεεgi wε.

³³ Yi pye ba ne ne we! Ne la le naye ni na sipyii beeri wo nidaan pyi keree beeri ni. Ne naye mege wo kuduun shaa wε, ga sipyii beeri wo kuduun ne zhaa, kōnhō p'i já shō.

11

Cee jubōo keree Kile pelēduun ni

¹ Ayiwa, yi pye na taannivεε ba ne be ya Kirisa taanni taannigana lemu na wε!

² Na cebooloo, ne yi sōni xuuni, bani yee ya fungōngō yaha ne na keree beeri ni, kalaa wemu be ne kan yee mu ge, na nōhō na wu be koo jaari.

³ Ga kaa nigin ne wà, na funṅṅo ki wa y'i lee ce: Kirisa wu ne ná beeri wo juṅṅofōo; ná be di ne wu shō juṅṅofōo; Kile di ne Kirisa be wo juṅṅofōo.

⁴ Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kile neeri, kelee na kafila nuri Kile jō na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu juṅṅo yaha k'a tō, wu ya baraga taha Kirisa na wε.

⁵ Ga cee ba Kile neeri, kelee na kafila nuri Kile jō na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta jubōo ne wu juṅṅo ni wε, ná we wu ne wu juṅṅofōo wu ge, wu ya baraga taha wee na wε. W'a neeri ba cee juṅṅamaa wo ne wε.

⁶ Cee wemu bu jo wu da jubōo pō wu juṅṅo ni wε, wee tuun wu ni wu mehe nuzhiire ti kōn. Ga cee na wu nuzhiire kōn, kelee na juṅṅo ki xuu, lee bi ne cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu jubōo pō.

⁷ Ná ya yaa wu pa wu juṅṅo tō wε, bani Kile jaa ni w'a yàa, na Kile wo nōrō wu be sheε. Ga cee di ná be wo nōrō wu sheε.

⁸ Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wε, ga cee w'a foro ná ni.

⁹ Ná di ya ta yàa cee wuu na wε, ga cee w'a yàa ná wuu na.

¹⁰ Lee wuu na cee ya yaa na jubōo pō melekεε pu wuu na, lee di bye jaha sheshεεε, temu ya li sheε na w'a wuyε tirige wu poo mu ge.

¹¹ Ga lee be na, na wèe yaha Kafōo wo kariheεε ki ni, wèe ya li ce jo cee da já bee ná baa wε, ná be di da já bee cee baa wε.

¹² Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee beeri d'a foro Kile ni.

¹³ Yiyε pyaa be ki li wii ge. Ta l'a saha cee w'a Kile neeri n'a daa fεε niṅe ni jubōo baa?

¹⁴ Na saha ni sipyii ye pyaa yaagana ni, ta yee wa li jaa na jo ná na wu nuzhiire yaha t'a tōnnō, na shiige kaa li ne lere wε?

¹⁵ Ga na li ta cee bu wu nuzhiire yaha t'a tōnnō, lee ne juuyirige; bani jubōo wege ni Kile ya nuzhiitōnyō kan cee mu.

¹⁶ Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wèe kunni ya pyegana latii ce nige le kadugo na wε; pyegana latii be di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wε.

Kafōo wo fεfεεε yalige ki ligana

¹⁷ Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funṅṅo to, ne kunni wa da já yi sō lee wuu na bada wε. Lee li wa me. Pinnerε temu yee ya byi ge, ti ya la jōgi yee na wε, fo kakara.

¹⁸ Li nizhiine li wa le: Ne logo na ba yee ya yiyε pinne jomō na wε, na yee ya beni wε, yee na daa daa. Ne giin jo can wa be pee jomō pe ni.

¹⁹ Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara be wa lee ni wε; kōnhō piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di je shōnri yi te ni.

²⁰ Yee bu yiyε pinne, yalige ke yee ma li ge, kee ne Kafōo wo fεfεεε yalige ki wε.

²¹ Bani ba yee ya yiyε pinne Kafōo wo yalige ki kaa na wε, yee na gburogi, wa beeri na dii wuyε pyaa wo yalige na, na she kee bō na li. Lee funṅṅo ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi.

²² Wee tuun wu ni piyεye ne yee mu-i ge? Ta yee ya já na li wà, na gbuu wà wε? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga ge? Na fara lee na, piimu pu ne funmō fεε pu ge, y'a giin yi shiige le pee jahaya ni

kunni? Yi wa giin ne yekε jo wε? Di yi sɔ lee wuu na laa? Lee kunni da já bye wε!

Yeke Pɔliya jo Kafɔ wo fεfεεε yalige ki keree na ge

²³ Ayiwa, ne kalaa wemu ta Kafɔ mu, na wee ninumɔ kan yee mu ge, wee wu wa mε: Piige kemu ni pu bi da ba Kafɔ Yesu le kenε ni ge, w'a buuri lɔ kee piige ki ni,

²⁴ na baraga taha Kilε na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

²⁵ Ba p'a li xɔ wε, a wu ερεzen lɔhɔ ceεgbuu li bε lɔ kan pu mu, na jo: «Kilε ya karijεεge jɔmεε nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa mε ke ερεzen lɔhɔ ke. Yi ba da ki gba tuun bεeri ni, yi ki gba kɔnhɔ yi funyɔ di do ni na kaa ni.»

²⁶ Wee tuun wu ni, tuun bεeri ni yee ya wee buuri we li, na kee ερεzen lɔhɔ ke gbuu ge, Kafɔ wo xu wu keree yee ya yu lee funyɔ ni, fo wu ga guri pa sanha.

²⁷ Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gba gbaganana la na lemu ya baraga tɛri Kafɔ mεge na-ε ge, weefɔɔ ya jaagi shan wuyε na Kafɔ ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na.

²⁸ Lee wuu na, wa bεeri ya yaa na fεnhε wu zɔ wu nɔhɔ wolo wii, wee tuun wu ni wufɔɔ di na wee buuri we li, wu kee lɔhɔ ke gba.

²⁹ Lee bε wε, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee lɔhɔ ke gbuu, na ta kɔri wemu wu jε yi na Kafɔ ceepuuro ti shizhaa na ge, wufɔɔ di ya wee jate wε, kiiri weefɔɔ ya shan wuyε juyɔ ni ni wee buuri we li, ni kee lɔhɔ ke gba ni.

³⁰ Lee l'a shεnjεhemεε pye pii na yá, pii fanha d'a xɔ yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu bε yee ni.

³¹ Wee bu fεnhε wu zɔlɔɔ pu nɔhɔ wolo wii jaha na, Kilε wo kiiri wu da do nige wεe juyɔ ni wε.

³² Ga Kafɔ ya kiiri kɔɔn wεe na, na wεe kuuni, kɔnhɔ kiiri ganha ba she

binne do wεe juyɔ ni ni kɔnɔ ke wo sipyii pusamaa ni wε.

³³ Ayiwa na cebooloo, lee funyɔ ni yi ba da yiyε pinne y'i Kafɔ wo fεfεεε yalige ki li, y'a yaa na yere yiyε sige.

³⁴ Xuugo ba da k'a shɔ wa ni, wufɔɔ wu li wu puga wu na w'a ma; kɔnhɔ yi ganha bu da da yiyε pinneε, yi da kiiri shaan yiyε na wε.

Ayiwa, neyε pyaa ki ba nɔ wà yi yiri tuun wemu ni, ne na keree kisanjaa jaha shɔɔnri.

12

Loolodahaa kiimu Fεfεεε Munaa l'a gaan ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Fεfεεε Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, ne funyɔ ki wa y'i kee keree ce yi fiinjε.

² Yeeyε pyaa k'a li ce na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kilε ce-ε ge, yee bi yiyε yaha yapεεε kenε ni, na daha ki nɔhɔ ni, na ta jɔ di wa bε kee yapεεε kii mu k'a yu wε.

³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li ce na jo Kilε Munaa jε sipya wemu ni ge, weefɔɔ da ga já jo na Yesu wu lanj wε. Fεfεεε Munaa bu bye li jε sipya wemu bε ni wε, weefɔɔ bε da ga já jo na Kafɔ wu jε Yesu wε.

⁴ Loolodahaa tuuyo njεhεyε yi wa wà, ga Fεfεεε Munaa nigin l'a ki bεeri kaan.

⁵ Labye wemu l'a gaan wεe mu ge, wee labye we tuuyo y'a jεhε, ga wu bεeri di byi Kafɔɔnumɔ we mu.

⁶ Kapyegεe kii tuuyo bε d'a jεhε, ga Kilεnumɔ we w'a ki sefεεε kaan wu bεeri nigin nigin wu mu wu na byi.

⁷ Fεfεεε Munaa l'a liyε shεε ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan wεe mu ge, kɔnhɔ wa bεeri di da sipyii pu bεeri mago jɔgi.

⁸ Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungɔngɔ fεεε jomɔ yu, lee Munaa le ninunɔ na ba se kan wa betii mu wu na lajε jomɔ yu.

⁹ Lee Munaa le ninunɔ ma ba wa wo n'a daa pye w'a pεεε fo xuuni; lee ninunɔ na ba sefεεε kan sanha wa bε mu wu na yama fεε cuunɔ.

¹⁰ Fefεεε Munaa li ma sefεεε kan wa mu wu na kakanhan̄aa pyi; na sefεεε kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuun̄oo kii wo kapyegee ceni na zhoōnri Fefεεε Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefεεε kan watii be mu wu na shi watii jom̄o yu wu sanha dee pemu jo na we; na sefεεε kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jom̄o pe kori yu.

¹¹ Ga Fefεεε Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa jidaan ni.

N'a daa fεε pu beeri ya jeri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti ne tii; ga ti yatenyε d'a nehε. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatenyε ni yi nehεgana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, wεe piimu pu wa ni Kirisa ni karinehεε ni ge, mu li wa wεe be mu.

¹³ Bani Fefεεε Munaa nigin ni wεe beeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Girεki la, ma bulo la, ma shiin ne mayε wo la, wεe beeri p'a Fefεεε Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yaa ni yatenge nigin ni we, ga yatenyε nijehεye ni t'a yaa.

¹⁵ Toōgo bu jo na ba ni kee di wa kenε we, wee tuun wu ni na kee niε wa ceepuuro ti ni we, lee na ki niε kōn wolo ceepuuro ti yatenyε yi ni ya?

¹⁶ Niwii be bu jo na ba ni lee di wa nii we, wee tuun wu ni na lee niε wa ceepuuro ti ni we, lee na li niε kōn wolo ceepuuro ti yatenyε yi ni ya?

¹⁷ Sipya ceepuuro beeri da bi bye nii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti beeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we?

¹⁸ Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenyε yi beeri nigin nigin le ti ni, na be ni wuyε pyaa jidaan ni.

¹⁹ Ceepuuro ti beeri da bi da yatenge nigin ye na, ta ti bi da bye me sanha ceepuuro?

²⁰ Lee wuu na ceepuuro yatenyε y'a nehε, ga ceepuuro te di ne nigin ye pe.

²¹ Lee wuu na nii da ja kenε pye: «Ne yaaga wa mu ni we.» Nun̄o be di da ja toōyo pye: «Ne yaaga wa yee ni we.»

Ceepuuro yatenyε ya yiye kenε sogoo

²² Li can koo ni, yatenyε yemu wεe ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a x̄o fo xuuni ge, yee be wo kanīoo li ne wà.

²³ Ceepuuro ti yatenyε yemu wεe ya wii na jo yi ne yaaga-ε ge, yee wεe ya gemεε xuuni na toro yi saya taan. Yemu yi ne shiige woyo ge, na baraga teri yee na na toro yi saya taan.

²⁴ Yemu ne shiige woyo we, wεe ya kee baraga ke tuugo teri yee na we. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenyε yaa, yemu yi ne baraga baa ge, kōnh̄o wεe di da baraga teri yee na xuuni.

²⁵ W'a lee pye mu kōnh̄o ceepuuro ti yatenyε ya shishiin ganha bu da waa laha ya na we; ga yi beeri di binne, y'i da yiye kenε sogoo.

²⁶ Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenyε yi beeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu peεne ta, yatenyε yi beeri yi da binne fun̄o taan ni kee ni.

²⁷ Yee beeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee beeri nigin nigin wu ne wu ceepuuro ti yatenyε ya.

²⁸ Lee tenεgana li na Kile ya pii tenε Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee ne Kirisa wo tudunm̄oo, pu shuun wuu ne piimu p'a nuri Kile no na na dorogo ge, pu taanri wuu ne karam̄ogol̄oo; lee kadugo na a wu sefεεε kan pii mu pu na kakanhan̄aa pyi, na sefεεε kan pii mu pee na yama fεε cuun̄o, na se kan pii mu pu na pusamaa teri, na pii pye nahagbaa fεε, na sefεεε kan pii mu pu na shi watii jom̄o yu pu sanha dee pemu jo na we.

²⁹ Ta l'a yaa pu beeri pu pye Kirisa wo tudunm̄oo? L'a yaa pu beeri p'a nuri Kile no na p'a dorogo ya? L'a yaa pu beeri pu pye karam̄ogol̄oo ya? Ta

pu beeri mu sefeere ya kan p'a kakan-han̄aa pyi?

³⁰ Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a yama fee cuun̄o? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a shi jom̄o patii yu? Ta pu beeri mu sefeere ya kan p'a pee shi jom̄o pe k̄ari yu?

³¹ Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a p̄ele xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii beeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taan̄nege

¹ Ayiwa, li jeh̄e da nago ne sipyii pu beeri wo shi jom̄o pe ce na yu, na melekee pu be wo pu ce, taan̄nege di je ne ni we, ne jom̄o pu je ya yaaga be j̄o we. Ne j̄eri maga, kelee yatin̄je, na tunm̄o ye yeege.

² Ali ne jeh̄e da bi kafila nuri Kile j̄o na na dorogo; kelee kan̄m̄oh̄o kii beeri wo laje, ni ceme pe beeri wo sefeere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya p̄ele fo na faaboboyo k̄oongi na leri yi tayahāna ni, na ta taan̄nege di je ne ni we, ne je yafin be we.

³ Ali ne jeh̄e da na ken̄e yan̄muȳo beeri loolo la baa fee na, na sōo na na ceepuuro ti be kan pu sorogo be, taan̄nege bye k'i je ne ni we, lee la shishiin ya yaaga j̄o ne na we.

⁴ Taan̄nege luu ya mara, taan̄nege ya saama pyi, jep̄een je taan̄nege ni we, taan̄nege ya j̄osanga pyi we, taan̄nege ya tabaara pyi we,

⁵ taan̄nege ya shiige kaa pyi we, taan̄nege ya kiȳe kuduun shaa we, taan̄nege luu ya ȳiri t̄ovuyo na we, taan̄nege je ni funguun̄o ni we,

⁶ taan̄nege ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na we, ga can keree na k'a fundanga pyi,

⁷ taan̄nege ya keree beeri yafani, taan̄nege ya daa sipyii na keree beeri ni, taan̄nege funḡōnḡo ya leri ki tadan̄a na we, taan̄nege ya keree beeri soro.

* **14:2 Shi watii jom̄o:** Pee je shi jom̄o pemu ma m'a yu Kile wo sefeere ti fun̄jo ni ma di sanha dee pu jo ja-e ge. Pu na jā bye jin̄e ke wo shi jom̄o kelee melekee wo jom̄o.

⁸ Taan̄nege ya xhuu bada we; piimu pu wa nuri Kile j̄o na na dorogo ge, lee na ba xh̄o; shi jom̄o patii wo loolodahaa ki na ba xh̄o; ceme pu be na ba xh̄o.

⁹ Bani w̄e wo ceme pu j̄o ya ta fa we, jom̄o pemu be w̄e ya nuri Kile j̄o na na dorogo ge, w̄e di ya pu be beeri taa we.

¹⁰ Ga lemu wo j̄o k'a fa ge, lee ba ba can̄a kemu, lemu li je li j̄o ya fa-e ge, lee na xh̄o.

¹¹ Tuun wemu ni ne bi bye n̄oh̄ac̄ere ge, ne jom̄o yoo, na funḡōnḡo yoo, na keree jaha c̄egana yoo, kii beeri bi bye n̄oh̄apiire wogoo. Ga ba ne pa le we, keree kiimu beeri ki je n̄oh̄apiire wogoo ge, a ne kee beeri j̄o yaha.

¹² Ali nime be ni, keree kiimu w̄e ya jaa ge, w̄e ya ki beeri taa na jaa we. Ki je kanna jaawiige ni w̄e ya ki wii, na bye w̄e ya ki beeri jaa we. Ga can̄a nii la wa ma, w̄u na ba kee keree ki ja jaha ni jaha. Ali nijaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki j̄o ya fa we. Ga can̄a nii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na n̄o ki teh̄ene na, ba Kile ya ne ce me we.

¹³ Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa feere, ni tadan̄a, ni taan̄nege. Ga ki beeri wo nigb̄ō di je taan̄nege.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago j̄agi

¹ Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fen̄he taan̄nege sha keree beeri jaha na! Fef̄ere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile j̄o na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni.

² Wemu ba shi watii jom̄o* yu, weef̄ō ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fef̄ere Munaa li gb̄ōō ni ge, kee ma ηm̄oh̄o, bani wa shishiin ya ki c̄eni we.

³ Ga wemu ba kafila nuri Kile j̄o na na yu, sipyii ni weef̄ō ma yu,

kənhə pu da se ɲaha na n'a daa wu ni, saməhərə di da jin pu ni, pu da loɲine taa.

⁴ Wemu ba shi watii jomə yu wuyɛ nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se ɲahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se ɲaha na.

⁵ Nɛ funɲɔ ki wa Kile di se kan yi bɛɛri mu, y'i jà y'a shi watii jomə yu. Ga lemu l'a dan nɛ ni sanha na toro lee bɛ taaan ge, lee li wa mɛ jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu ɲɔ na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, lee kaɲɔɔ ya pele na toro shi jomə patii wo jo taaan. Fo pee shi jomə pe kəri bu jo, p'i na jà shɛ ni Egilizi wu n'a daa wu ni ɲaha na.

⁶ Ayiwa na cebooloo, nɛ bu shɛ yee yiri nime we ni, nɛ di ya shɛ Kile wo kashɛɛ la paari yee mu wɛ, nɛ di ya Kile wo lajɛ watii keree jo yee mu wɛ, nɛ di ya jomə pa logo Kile ɲɔ na na torogo yee mu wɛ, nɛ di ya shɛ yee kalaa wɛ; ga fo na shi jomə patii yu yee mu, leke nɛ di da ɲɔ yee na lee funɲɔ ni wɛ?

⁷ Wù ɲaha sheshɛɛɛ lɔ yatinyɛ ya na, sibene* kelee koni: Mɛhɛɛ ki bye k'i ya yu ki jogana na wɛ, dii wa da bye wu li cɛ na le jegulo le li wa sibene li mɛɛ le, kelee koni wu mɛɛ li wɛ?

⁸ Maga kemu pu ma wi kashɛnɲmɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na wɛ, kashɛnɲmɔ wekɛ w'i da gbegele wɛ?

⁹ Mu li wa yee bɛ mu. Jomə pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomə patii ni, dii sipya di da bye wu pee kəri cɛ wɛ? Pee jomə pe ya ɲɛri ba kafɛɛge ɲɛ wɛ.

¹⁰ Shi jomə tuuyo niɲehɛyɛ yi wa koɲɔ ke na, ga yi bɛɛri di wa ni kəri ni.

¹¹ Ga sipya watii ba yu ni nɛ ni shi watii jomə ni nɛ di ya pee nuri wɛ, wemu w'a yu ni nɛ ni ge, nɛ ɲɛri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ bɛ di ɲɛri nɛ mu nabun.

¹² Ayiwa, ba ni yee di wa Fɛfɛɛɛ Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee

tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni ɲahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni.

¹³ Lee wuu na wemu ba shi watii jomə yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile ɲɛri kənhə wu jà w'a pee jomə pe kəri yu.

¹⁴ Bani nɛ ba Kile ɲɛri shi watii jomə ni, nɛ zɔ wu ma bye ɲɛɛge ki na, ga jomə pe nɛ yu ge, nɛ fungɔngɔ ke di ya labye pyi pee shizhaa na wɛ.

¹⁵ Wee tuun wu ni nɛ di da leke pye wɛ? N'a da Kile ɲɛri ni na zɔ wu ni, ga n'a da wu ɲɛri ni na fungɔngɔ ki bɛ ni. N'a da Kile masəɲɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga nɛ na da yi cee ni na fungɔngɔ ki bɛ ni.

¹⁶ Lee kaa bɛ wɛ, mu ba baraga tɛri Kile na shi jomə patii ni, wemu wu ɲɛ wà sipyiiire ti ni wee ya pee jomə pu nuri-i ge, dii wee di da jà «Amiina» jo mu Kile-ɲɛɛge ki na wɛ? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

¹⁷ Ali na mu Kile-ɲɛɛge ki ta k'a ɲɔ bɛ, ki ya yaaga bɛ le wee wo n'a daa wu ni wɛ.

¹⁸ Nɛ shi jomə patii niɲehɛmɛ yu ali na toro yee taaan, nɛ baraga taha Kile na lee wuu na.

¹⁹ Ga n'a daa fɛɛ pinnɛɛ ni, ɲɔɲii kaguro wemu ɲaha ya cɛ ge, na kee k'a ye taga sipyiiire ti kalaa, nɛ lee funɲɔ lɔ na toro ɲɔɲii kabɔfoɲɔ ke (10.000) jo taaan shi jomə patii ni pemu ɲaha ya cɛ-ɛ ge.

²⁰ Na cebooloo, yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ba nɔhəpiire ɲɛ-ɛ wɛ. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinɲɛɛ ɲɛ wɛ. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyiiɛyɛ.

²¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Shi watii wo jomə ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun ɲɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni.

Ga lee bɛ na p'a da ba nɛ jomə pu logo wɛ.

Kafɔɔ w'a jo mu.»*

²² Lee wuu na, na yu shi watii jomə ni, piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, Kile wo ɲaha sheshɛɛɛ ti ɲɛ tere pee mu, t'i ɲɛ ɲaha sheshɛɛɛ n'a daa fɛɛ mu wɛ. Ga na

* **14:7 Sibene:**Lee ɲɛ faan.

* **14:21** Ezayi 28:11-12; Dutɛɛnɔmɛ 28:49

kafila nuri Kile ɲɔ na na yu sipyii mu, tee ɲe Kile wo ɲaha sheshɛɛɛ n'a daa fɛɛ mu, ga piimu ɲe Kiricɛɛn wɛ, t'i ɲe ɲaha sheshɛɛɛ pee mu wɛ.

23 Yiyɛ pyaa bɛ ki li wii gɛ! Yee egilizi wu sipyii pu bɛɛri bu puyɛ pinne, yee bɛɛri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu ɲe Kiricɛɛn wɛ, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee bɛɛri ɲunɲmogoo k'a yiri wɛ?

24 Ga yee bɛɛri ba jomɔ nuri Kile ɲɔ na na dorogo. Wemu ɲe Kiricɛɛn wɛ, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii. Yemu w'a nuri yee ɲɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kɔn wu na!

25 Keree kiimu bɛɛri k'a ɲmɔhɔ wu funɲɔ ni ge, kee bɛɛri na zhɛɛ kpɛɛngɛ na. W'a nuguro sin, na wu ɲaha buri, na Kile pɛɛ, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki bɛɛri ya yaa na zhɔɔnri ki shɔɔnrigana na

26 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa mɛ. Yi ba yiyɛ pinne, Kile-pɛɛɲɛ kelee wu masɔɲɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashɛɛ shɛ wa na, wufɔɔ bɛ wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ shɛ wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa bɛ bu da na da já pee jomɔ pe kɔri jo, weefɔɔ bɛ wu pee jo. Ga ki bɛɛri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni.

27 Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri yɛ w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa betii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu!

28 Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu wɛ, wee tuun wu ni piimu pu ɲe ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funɲɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiire ti tɛ ni wɛ.

29 Piimu p'a kafila nuri Kile ɲɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri yɛ wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri.

30 Ga Kile bu kashɛɛ la shɛ sipyitɛɛngɛ ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na.

31 Yee bɛɛri na já da nuri Kile ɲɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu bɛɛri di kalaa ta, samɔhɔɔ bɛ di jé pu ni.

32 Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu ɲɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu.

33 Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile wɛ, ga ɲaɲɲɛ Kile wu ɲe wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛɛɛ sipyii pu wo egilizii pu bɛɛri ni wɛ,

34 yi ba yiyɛ pinne, cɛɛ pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu wɛ. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funɲɔ ni wɛ. P'a yaa pu puyɛ tirige ma na jo ba Kile wo saliya ɲɔmɛhɛɛ k'a yi yu wɛ.*

35 Pii ba giin p'i kaa la yegenɛ pye p'i li ɲaha cɛ, peefɛɛ pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fɛɛ pinnerɛ ni wɛ.

36 Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee yɛ na w'a da?

37 Wa ba wuyɛ wii na jomɔ wee ya nuri Kile ɲɔ na na yu, kelee na Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefɔɔ ya yaa wu li cɛ na ye nɛ yu ge, na Kafɔɔ wo ɲɔmɛhɛɛ ki ɲe kii.

38 Ga wufɔɔ bu bye w'i ya sɔɔ pe jomɔ pe na wɛ, yi bɛ ganha bu wufɔɔ jate wɛ!

39 Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa mɛ. Na jomɔ nuri Kile ɲɔ na na dorogo sipyii mu. Wa bɛ ba yu shi watii jomɔ ni, yi ganha bu weefɔɔ bɛ ɲaha kɔn wɛ.

40 Ga yi da keree ki bɛɛri pyi ki kace na, ki bɛɛri di da byi k'a se ki pyeganɲa na.

15

Yesu nixhugo ki ɲe ɲe keree

* 14:34 Zhenzi 3:16

1 Ayiwa na cebooloo, ne Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya soo na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyo tirige pee na sanha.

2 N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na sahani ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

3 Neye pyaa ya kalaa wemu ta wee di je kalaa wu jugboh ge, wee ni ne fenhē yee kalaa. Wee wu wa me. Wèe wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we.

4 A pi wu le faja ni. Wu caxhugo cana taanri wogo ki na, a wu je na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we.

5 Wu nijene na, w'a wuye she Pyeri na, lee kadugo na na wuye she wu tudunmoo ke ni shuun wu na.

6 Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fee piimu ya wu pinne ja shiizhan ge, pee ya jehē sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijeheme wa sanha jii na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni.

7 Lee kadugo na sanha, a wu wuye she Yakuba na, na wuye she wu tudunmoo pu beeri na.

8 Lee beeri kadugo na, a wu wuye she ne Poli be na, ne wemu wu je ba pya je we, wemu w'a se na ta wu laa ya le-ε ge.

9 Bani ne wu je Kirisa wo tudunmoo pu beeri nifenhēfēhēne. Ne bi yaa be yere p'a na pyi Kirisa wo tudunmoo we, bani ne Kile wo n'a daa fee pu kanha shen xuuni.

10 Ga sipya wemu ne je ge, Kile wo niime wu gbōō ni ne ja pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan ne mu ge, wu ya ta pye la jōbaa wo bada we. Bani ne na ja jo ne labye pye na toro Kirisa wo tudunmoo pusamaa beeri taan. Ga neye pyaa wo fanha kaa ya lee pye we. Kile wo niime wemu wu je ni ne ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye.

11 Lee wuu na, w'a pye ne yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmoo

pusamaa yoo, lee yerenunō le wèe wa byi, lee na yee di wa dà.

N'a daa fee pu nixhuyo yi wo je wu keree

12 Ayiwa, wee tuun wu ni wèe bi je na lee yere li pyi na jo Kirisa ya je na foro xu ni, jaha na pii di wa yu yee ni sanha na xujene da ba bye jiga na-ε we?

13 Xujene bu da li da ba bye can na we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin we.

14 Li shiin bi je mu can na, na Kirisa ya ta je na foro xu ni we, wee tuun wu ni jujo je wèe wo yere li na we; a yee wo n'a daa wu be di bye jujo baa.

15 Na fara lee na, ni xujene li da ba bye kunni we, kafineye wèe ya dēri Kile na, bani wèe wa yu na w'a Kirisa je na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye we.

16 Bani xuu pu bu da pu da ba je jiga na kunni we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta je na foro xu ni shiin we.

17 Li shiin bi ta nago Kirisa ya je we, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye jujo baa, a yi jurumu wu be di nōhō kori yaha yi jujo ni.

18 Na fara lee na n'a daa fee piimu beeri p'a xu, na pu yaha Kirisa nōhō ni ge, pee beeri ya piin fo wà.

19 Wèe bi ta wèe ya Kirisa pye wu tadaja ke kojo ke wo jiifee te ye nigin wuu na, wee tuun wu ni wèe pu je ke kojo ke wo sipyii pu beeri wo jaa fee.

20 Ga li can koo ni Kirisa ya sii je na foro xu ni. Kile ya wu je, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li shee na pee be na ba je na foro xu ni.

21 Bani ba xu ya je kojo puga shen nigin keje kurogo we, mu xujene li be ya pye shen nigin keje kurogo.

22 Ba sipyii pu beeri ya xhuli pu ni Adama wo karijege ki funjo ni we, mu sipyii pu beeri da ba je pu ni Kirisa wo karijege ki funjo ni.

23 Ga wa beeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu beeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na

piimu pu ƚe Kirisa wuu pu ge, wu ga ba caŋa kemu, pee be na ƚe.

²⁴ Lee kadugo na taaxɔɔ li na nɔ. Kirisa na ba ƚuŋɔ fɛɛɛ ti beeri, ni fanha ki beeri, ni sefɛɛɛ ti beeri kyɛɛgi wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu.

²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pɛɛn pu beeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.

²⁶ Pɛn wemu wu ƚe kurogo wo wu ge, wemu na ba gyɛɛgi pɛɛn pu beeri kadugo yiri ge, wee ƚe xu.

²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yaŋmuyɔ yi beeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.»* Ga li na ka na Kile ya yaŋmuyɔ yi beeri tirige le wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni, lee wa li sheɛ na yaŋmuyɔ yemu beeri Kile ya tirige na le Yesu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, na Kile ye pyaa be niŋe ki ƚe yee ni we.

²⁸ Yaŋmuyɔ yi beeri ba ba dirige le Kirisa tɔɔyɔ nɔhɔ ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yaŋmuyɔ yi beeri tirige le Jafɔɔ wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni ge, Jafɔɔ wu be na wuyɛ tirige wee mu. Lee funŋɔ ni Kile na bye yaŋmuyɔ yi beeri ƚuŋɔ ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xurɛnɛ da ba bye ƚiga na we, wee tuun wu ni, piimu p'a puyɛ batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba naha ta lee ni we? Li bu sii ta nago xurɛnɛ da ba bye bada we, naha na sipyii di puyɛ kaan pu na batizeni xuu mu we?

³⁰ Wɛeyɛ pyaa kii be do? Ni xurɛnɛ da ba bye we, naha na wɛe be di wuyɛ leni farati keree ni tuun beeri ni we?

³¹ Caŋa caŋa nɛ na she nayɛ le xu kpaan ni. Can wu ƚe wii na cebooloo, lemu na nɛ ye yu yee mu ge, lee li wa mɛ. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funŋɔ ni, yee p'a nɛ wo ƚuŋɔ ki yirige.

³² Nɛ pɛɛn piimu pu bye nɛ fɛni ba yacoyo ƚe we, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu nɛ le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii ye wo ƚɛnaa na nɛ lee pye, lekɛ lee di da ba ƚɔ nɛ na we? Xurɛnɛ bu da li da ba bye we, wee

tuun wu ni: «W'à li, wù da gbuu, bani ƚiga na w'à da xhuu.»*

³³ Yi ganha ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! «Karijii niguumɔ w'a zɔsaama kyɛɛgi.»

³⁴ Yi fungɔnyɔ ta sanha, y'i jurumu wu ƚɔ yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee tɛ ni, pee ya Kile cɛ we. Nɛ ye yu yi mu, kɔnhɔ y'i li cɛ na yeeyɛ pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fɛɛ pu wo ceepuuro nivɔɔ ti keree

³⁵ Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba ƚe ƚegana lekɛ na we? Na ceepuuro tekɛ tuugo ki da ba bye pu mu we?

³⁶ Yee ƚe fungɔnyɔ baa fɛɛ dɛ! Ma bu yashi nugi, wu ya fɔnhɔ we, wu da ga fin we.

³⁷ Ma bu yashi le ƚiŋɛ ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma ƚe ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kaŋa nugi we. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile.

³⁸ Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we beeri pye wa beeri ni wu tuugo tige.

³⁹ Ali ƚii yaŋmuyɔ ye ye pyaa be, yee be wo ceexaara ti ƚe nigin we. Sipya ceexaara ƚe ti ye, yapɔɔgɔ be wo ceexaara ƚe ti ye, shazhɛɛɛ ceexaara ƚe ti ye, fyaa be ceexaara ƚe ti ye.

⁴⁰ Ya be ƚe wà fugba yaŋmuyɔ, ya be di ƚe wà ƚiŋɛ yaŋmuyɔ. Ga fugba yaŋmuyɔ ye, yee wo saana li ƚe li ye, ƚiŋɛ yaŋmuyɔ ye, yee be wo saana di ƚe li ye.

⁴¹ Caŋa ke wo saana le wa li ye, yeŋɛ ke wo saana le wa li ye, wɔɔɔ ki be wo saana le wa li ye. Ali wɔɔɔ kiye pyaa be wo saana li ƚe nigin we.

⁴² Mu shiin xurɛnɛ li be di wa. Sipya ceepuuro ti ƚe ba shinma pile ƚe we, ti bu le ƚiŋɛ ni t'a fɔnhɔ. Ga ti ba ƚe, ti da vɔnhɔ nige we.

⁴³ Ceepuuro ti ma le ƚiŋɛ ni na ti ta ti naha ya kolo, ti fanha be d'a xɔ, ga ti ba da ƚe, t'a ƚe ni baraga ni. Ti ba da

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7 * 15:32 Ezayi 22:13

le jɪŋɛ ni, fanha jɛ ma bye ti ni wɛ, ga ti ba da jɛ, t'a jɛ ni baraga ni.

44 Ti ba da le jɪŋɛ ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da jɛ, Kilɛ Munaa na jé ti ni. Ba l'a fiinɛ na jo sipya ceepuuro nidiire wa wà wɛ, mu shiin li wa na jo Kilɛ Munaa ya ceepuuro nivɔrɔ temu bɛ kaan ge, tee bɛ wa wà.

45 Lee wuu na l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Kɔŋɔ shenshiimɛ we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kilɛ ya wu yàa, na jiiifɛɛɛ munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu jɛ Kirisa ge, a Kilɛ di wee pye munaa, lee lemu l'a jii sicuumɔ kaan ge.

46 Wemu w'a fɛnhɛ pa jaha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu wɛ. Ga ceepuuro wo wu w'a fɛnhɛ pa jaha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa.

47 Sipya nizhiimɛ we, jɪŋɛ puuro ni w'a foro, wee jɛ jɪŋɛ wo. Sipya shuun wo we, wee wemu wu jɛ Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni.

48 Piimu bɛɛri p'a foro jɪŋɛ puuro ni ge, pee bɛɛri jɛ ba jɪŋɛ puuro wo wu jɛ wɛ. Piimu bɛɛri pu jɛ fugba wuu pu bɛ ge, pee bɛ na ba bye ba fugba wo wu jɛ wɛ.

49 Ayiwa, wemu w'a yàa ni jɪŋɛ puuro ti ni ge, ba wee wo jaa jɛ mɛ wèe na wɛ, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee bɛ wo jaa da ba bye wèe na.

50 Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Ceepuuro temu ya yàa ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga já jé Kilɛ wo saanra te ni wɛ. Yaaga kemu k'a fɔnri ge, kee da já bye yafɔnhɔbaaga wɛ.

51 N'a da kanmɔhɔnɔ la jo yi mu. Wèe bɛɛri wa da ba xhu wɛ, ga wèe bɛɛri pu da ba jɛri

52 taapile nigin funɲɔ ni, jɛkoronɔ nigin funɲɔ ni, maga ki sanja mɛɛ li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki mɛɛ li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da jɛ, na bye ni ceepuuro nivɔrɔ ta ni, temu ya fɔnri wɛ. Lee na ba wèe piimu ta jii

na ge, wèe na jɛri, na bye ni ceepuuro nivɔrɔ ti ni.

53 Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fɔnri ge, tee ya yaa na jɛri pye ceepuuro, temu ya fɔnri wɛ; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na jɛri na pye ceepuuro, temu ya xhuli wɛ.

54 Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fɔnri ge, tee ba jɛri na pye nivɔnhɔbaara; tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba jɛri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomɔ pemu p'a ka Kilɛ Kafila wu ni ge, pee jɔ na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xɔ fɛɛfɛɛ.»*

55 «E xu, mii mu wo sefɛɛɛ t'i jɛ wɛ? E xu, mii mu wo sɔɔnrɔ t'i jɛ wɛ?»*

56 Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii nɔni, Kilɛ wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu bɛ mu.

57 Ga baraga k'a dɛri Kilɛ na, wee wemu w'a se kaan wèe mu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge na ge.

58 Lee wuu na na cebooloo na taanjiinɛɛ, yi la le yiyɛ ni y'i lowagaa ta! Yi da se jaha na tuun bɛɛri ni, Kafɔɔ wo kapyɛɛɛ ki ni! Yi li cɛ na labye wemu y'a byi Kafɔɔ mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada wɛ!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu tɛge ge

1 Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binnɛ, na wu yaha kari Zheruzalɛmu wo Kilɛ nagoo pu wo dɛge kaa na ge, yi la le yiyɛ ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fɛɛ pu mu wee wari wu pinneɛgana na ge.

2 Ba Dimazhi bɛɛri ya nɔ wɛ, lemu li jɛ wemu wo se ge, yi bɛɛri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, kɔnhɔ di ga nɔ wà tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binnɛɛ wee tuun wu ni wɛ.

3 Di ba ba nɔ wà tuun wemu ni, sipyii piimu jaha y'a da ba bulo ge, di sɛmɛ kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i shɛ lee kan Zheruzalɛmu ni.

* 15:45 Zhenɛzi 2:7 * 15:54 Ezayi 25:8 * 15:55 Oze 13:14

⁴ Li ba she da nago l'a naye pyaa ki be kashεε xɔ, na be na binne zhe ni pu ni.

Pɔli na ba jaagaa kiimu pye ge

⁵ N'a da ba she Masedɔni sheen pεregi, di na zhe foro yi na. Bani Masedɔni fiige ki ni n'a da ba doro.

⁶ La wa la ni n'a da zhe piiye pye yi mu, kelee na she wiire ti beeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba ja na tεge, na na lɔ nɔ na tashεge ni.

⁷ Bani na funɔɔ wa di ba she yi ja ye di doro le tɔɔni le ni we. Ga na funɔɔ ki wa di ba she tuun wa ta wà yi yiri, ni Kafɔɔ w'a sɔɔ na lee koo yaha kunni.

⁸ Ga lee be na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekɔti wu wo Kalene li ba nɔ.

⁹ Bani Kile w'a kɔɔgbɔɔ la mugi wà ne mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na pεen pu be ya jεhe.

¹⁰ Timote bu nɔ wà yi na, yi wu co xuuni kɔnhɔ wu ganha bu fya we. Bani Kafɔɔ wo kapyεε wu be ya byi ba ne jε we.

¹¹ Yi ganha bu da wu cεεε-ε dε! Yi wu tεge wu guri pa nɔ na na jaɔni na! Bani ne wu ni cebooloo pu sige.

¹² Wemu wu jε wù ceborona Apɔlɔsi ge, ne kunni ya sii wu keme jεeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyε pyaa jidaan we. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fɔ mujuu

¹³ Yi kori yaha jii na! Yi n'a daa wu co ni lowagaa ni! Samɔhɔɔ ti pye yi ni! Yi bye ni baraga ni!

¹⁴ Y'a yi kapyεge ki beeri pyi ni taanjεεge ni!

¹⁵ Na cebooloo, y'a li ce na Sitefanasi ni wu puga sheen pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa fεε pu shenshiilee. Y'a li ce na p'a puyε kan xuuni fεfεεε sipyii pu wo dεge wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo

¹⁶ y'a yaa na pee sipyii pii shi wo jɔmεheε conɔ, piimu beeri p'a pu teri wee labye we na ge, na fara pee be na.

¹⁷ Ayiwa Sitefanasi, ni Fɔritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro ne na naha, lee ya taan ne ni fo xuuni. Yee baara ya ne fɔ lemu ni ge, p'a pa lee jɔ fa.

¹⁸ P'a ne luu jiiε, na yee be logoo jiiε. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹ Azi fiige ki n'a daa fεε p'a yi shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa fεε piimu p'a puyε pinneε pee kaban ge, pee beeri ya yi shaari xuuni Kafɔɔ wo karijεεge ki funɔɔ ni.

²⁰ Cebooloo pu beeri ya yi shaari! Y'a yiyε shaari ni fεfεεε taanjεεge fo ni!

²¹ Ne Pɔli ye pyaa k'a we fɔ we wo kama pu ka na keye yi na.

²² Sipyia wemu wu jε Kafɔɔ kaa ya dan ma ni-i ge, Kile wu ma laɔi. «Maranata» lee kɔri jε «Wù Kafɔɔ, pa!»

²³ Kafɔɔ Yesu wo niime we wu kori yaha ni yi ni.

²⁴ Yee beeri kaa ya dan ne ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funɔɔ ni.

Korēnte Shēen Tudunmɔɔ Pɔli ya sēmē shuun wo wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔ ye mu we sēmē we d'a tun wē?

Pɔli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte shēen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pɔli yatenye gbo ge, a lee di Pɔli pye w'a sēmē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Shēen 2:3,9; 7:8). A w'i wee sēmē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di shē ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pɔli mu. Lee wuu na Pɔli ya we sēmē we ka.

We sēmē we kakana nɔnɔ

Pɔli ya wuyē cērenjē, na pusamaa durogo. Taanɔnɔnɔ kemu ki jē wu ni na naha tii Korēnte shēen na ge, w'a kee shē pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo jē wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge, Pɔli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li shē na wee na ba shē foro pu na wu tɔɔnii taanri wuu ni (2 Korēnte Shēen 12:14), na li shē pu na na pu kaa ya waha wee Pɔli mu, ali na toro pu kenjē yanmuyɔ yi bēeri tãan (2 Korēnte Shēen 12:14; 13:1).

Sēmē wu kafila nɔnɔ

2 Korēnte Shēen 1–7 Pɔli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyē pyaa jaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 8–9 Dēgē wemu w'a byi na naha tii la baa fē pu na Zheruzalēmu ni ge, Pɔli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Shēen 10–13 Pɔli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmɔɔ pu wo wu ni, piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmɔɔ pee jē ge.

Pɔli ni Timote fò mujuu

¹ Nē Pɔli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile wo nidaan wu funɔ

ni ge, nē ni na ceborona Timote ni, wē p'a we sēmē we tun yee mu; yee piimu pu jē Kile wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu bēeri pu jē fēfēere wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wē ya yi shaari:

² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimē ni narinjē kan yi mu.

Pɔli ya fò kan Kile mu

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo To Kile wu sɔni. Wee wu jē ninaara fò Kile, ni lojinē kanvɔɔ keree bēeri ni.

⁴ Wee w'a lojinē kaan wē mu wù kanhama keree ki bēeri ni, kɔnhɔ wē bē di já w'à wù sipyinjii logoo ninjē pu kanhama keree tuun ni, ni lee lojinē le ni, w'à lemu ta Kile mu ge.

⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo ninjehemē ya nɔni wē na wē, mu Kile ya lojinē kaan wē mu na njeheni Kirisa baraga ni.

⁶ Kanhama ba nɔni wē na, lee na bye kanɔnɔ na lojinē kan yee mu, kɔnhɔ y'i já pa shɔ. Wē bu lojinē ta, lee na bye kanɔnɔ na lojinē kan yee bē mu, kanhama pemu ni wē jē ge, kɔnhɔ y'i loxulo ta yi bē di já pee kanhama pu tuugo xu yiyē ni.

⁷ Wē fungɔnyɔ yi d'a tiin yee shizhaa na fo xuuni do. Bani wē ya li cē jo ba yee wa yi tahaa taa wē wo kanhama pu ni wē, mu y'a da ba yi tahaa ta lojinē li bē ni.

⁸ Na cebooloo, wē ya kanhama pemu na Azi fiige ki ni ge, wē funɔ ki wa y'i pee cē. Pee kanhama p'a bi sii pēlē wē na fo na shē doro wù fanhaya nɔnɔ kana bē tãan, ali fo na shē wù pye wù ya daa bē nige nago kanna wù na niifēere pye sanha wē.

⁹ Wē kuni bi sii li yaha jo wē da xhuu. Ga lee ya pye mu, kɔnhɔ wē ganha ba wuyē pyaa kii pyi wù tadaɔa wē, fo Kile, wee wemu w'a xuu jēni na yeege xu ni ge.

¹⁰ Wee Kile w'a wē shɔ ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wē nɔnɔ wo. W'a pye wē tadaɔa, wu na ba wù nɔnɔ wolo sanha.

¹¹ Yee bē p'a wē tēgē ni Kile-jerēgē ni. Lee wuu na Kile ya niimē

wemu kan wèe mu yee wo ɲerege ki baraga ni ge, kònho lee di bye kaɲuɲo sipyɲehemee be di baraga taha Kile na wèe wuu na.

Pɔli ya ɲeri le wu ɲara li keree ki ni

¹² Wèe na já kaa lemu kaa taga wùye peɛ ge, lee li wa me. Wèe zɔɔɔ pu wa lee wo seere na jo tifiire ni see wemu w'a foro Kile ni ge, tee tifiire te wo ɲaarigana, ni wee see we wo ɲaarigana na wèe ya ɲaari koɲo ke na, na la fara be yere lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungɔngɔ fere te ta sipya mu we.

¹³ Wèe di wa yatii be kani wù semee pu ni na dunni yi mu we, yemu yi da já galaa y'i yi ɲaha ce ge, fo yee ye. Ne dà be li na jo yi na ba yi beeri ɲaha ce xuuni,

¹⁴ ma na jo ba yi wa yi ɲaha ce me dɔɔni we, na jo Kafɔɔ Yesu cabaɲa yee keree na ba wèe ɲuɲo yirige, ba wèe be wogoo da ba yee ɲuɲo yirige me we.

¹⁵ Kee tadaɲa ke funɲo ni ne bi li ɲo wolo jo di fenhɛ zhe yee yiri, kònho y'i kuduun tɛheɛ shuun ta.

¹⁶ Bani ne bi giin di doro yee yiri, di na zhe doro da gaanɲi Masedɔni fiige ki ni. Di ba she yiri Masedɔni ni sanha, di guri doro yi yiri, kònho y'i ba na tɛge di she Zhude fiige ki ni.

¹⁷ Ayiwa, ne na kee funɲo ke yaha nayɛ mu, di ba lee kushɛɛ le pye mu, lee wa li sheɛ na li bye ne see ni-i ge? Kelee keree kiimu ɲo ne wo ge, ne ki ɲo wo na sahanɲi ni koɲo sipyii wo keree ɲo wuugana ni ge? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nɔho jo sanha «Ahayi» lee kanunɔ le na we.

¹⁸ Ma na jo ba Kile ɲe me ɲomee fɔɔ-i de, jomɔ pemu wèe ya yu yee mu ge, pee be ya pye «Uun» na nɔho pye «Ahayi» we.

¹⁹ Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, ne ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomɔ na, wu nɔho kuri jo «Ahayi» pee ninumɔ na we. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa.

* **1:19 Siliven:** Wee ninumɔ pu wa byi na Silasi.

²⁰ Kile ya ɲomeheɛ kiimu lo ge, ki beeri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mege ki baraga ni, na Kile sɔni.

²¹ Wee Kile ye pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki peɛ Kirisa wo kariɲeege ki ni, na wèe keme yaha wù ye wuyemu.

²² W'a wu fe pu kpon wèe na, na Fɛfɛɛɛ Munaa li be kan wù mu l'a tiin wù zɔɔɔ pu na. Yanmuyɔ yemu wo ɲomee w'a lo wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³ Kile wa na seeri di bu kafineye jo! Yeeye pyaa wo ɲiɲaara na ne pye ne she nige yee yiri Korente kulo li ni we.

²⁴ Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo ɲuɲofee n'a daa wu shizhaa na-e de! Bani yee ya lowagaa ta na xɔ n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyene pyi ni yee ni, kònho y'i fundanga ta.

2

¹ Lee wuu na ne li kɔn na funɲo ni jo di ganha bu she nige yi yiri, la li she fara yi wo zɔ mesuu li na we.

² Bani ne bu zɔ mesuu wá yee na, jɔgo ye pu da já ne funɲo taan yee kadugo na we, yee piimu na ne zɔ mesuu li wá ge?

³ Lee wuu na ne bi semɛ wa ka, na wee tun yi mu, kònho di ganha bu da zhe yi yiri di zhe na zɔ wu mee kasulo ta wà yee mu we, yee piimu p'a yaa pu na funɲo taan ge. Ne dà li na jo kaa le li ɲe ne wo fundanga kaa ge, lee li ɲe yee beeri be wo fundanga kaa.

⁴ Ne zɔ mesuu wo w'a bi wee semɛ we ka ni yama ni na funɲo ni, ni ɲesinme be ni na ɲaha ni. Ne ta lee pye kònho di yee ɲahaya tanha we de! Ga ne lee pye, yee kaa ya dan ne ni taangana lemu na ge, kònho y'i lee ce.

Yi yafa nahama pu pyevɔɔ wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya ne ɲaha tanha ge, wu ya ta ne ye nigin ɲaha tanha we, yee beeri ɲahaya w'a tanha. Ga ne funɲo wa li waha fo li she doro li tayerege taan we, lee wuu na ne yee jo.

6 Jaagi wemu yee niɲehemεε ya shan na xɔ we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni.

7 Nimε kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samɔhɔrɔ le wu ni sanha, kɔnhɔ zɔ mεsuu li ganha ba bεle doro wu na, fo di wu pye tadaɲa baa wε.

8 Lee wuu na nε yi ɲεeri jo y'a li shεε wu na, na wu kaa ya dan yi ni.

9 Lemu bε na sanha nε sεmε wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mε. Nε yee taanna wii, yee bu da yee na nε ɲɔmεε coni keree bεeri ni.

10 Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nε bε na lee yafa weefɔɔ mu. Nε bu da nε yaa nε wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nε ma li yafa wufɔɔ mu, Kirisa ɲii na,

11 kɔnhɔ Shitaanni ganha bu da se ta wù na wε, bani w'à wu fungɔngɔ ki cε na xɔ.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Pɔli na Torowasi ni ge

12 Ayiwa, ba nε nɔ Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na wε, a nε Kafɔɔ ta w'a kuɲɔɔ mugi wà na mu.

13 Ga lee bε na nε bi na zɔ wu ta w'a faha wε, bani nε ta shε na ceborona Tite ta wà wε. Lee wuu na nε koo sha n'a daa fεε pu mu, na gari Masedɔni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

14 Faabye Kile! Wee w'a sefεεεε kaan wèe mu tuun bεeri ni Kirisa wo kariɲεεge ki funɲɔ ni, na wèe luu na daga na Kirisa wo macεɲε ki shεε xuu wu bεeri ni, ba nudanga sinmε ɲε wε.

15 Bani Kile ya wèe pye Kirisa wo nudanga sinmε. Sipyii piimu na ba shɔ, ni piimu na ba gyεεgi ge, kee nugo ke ya nɔni pee bεeri na.

16 Kee nugo ke ɲε xu nugo pii mu pu ni, na pu ɲaha co na se xu yiri; na ɲε pii bε mu ɲii sicuumɔ nugo, na pu ɲaha co na se ɲii sicuumɔ yiri. Jɔgɔ di ɲε wee labye we wo ɲɔ favɔɔ wε?

17 Wèe kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu ɲeri wù jagi ɲuɲɔ ba pii ya pu ɲeri mu pu wo kuduun kaa na wε. Kile w'a wèe tun, lee wuu na wèe ya Kile Jomɔ pu yεε pyi Kirisa wo

kariɲεεge ki ni ni funvige ni Kile ɲaha tàan.

3

Kariɲεεge ɲɔmεefonɔ li wo kapyebyii pee

1 Ayiwa, le jogana le ya li shεε na wèe ya ɲɔ kɔn na wùye pεle sanha ge? Ta wèe mago wa li na watii wu na sεmε ka tun yee mu, wu wù mεsaɲa jo wee ni, kelee ta wèe mago wa wee sεmε wa tuugo zha na yi mu?

2 Yeeye pyaa ki ɲε wèe wo sεmε wemu ya wèe mεsaɲa yu, wu ni-gayahaɲa di ɲε wèe zɔlɔɔ pu na ge. Sipyii pu bεeri ya wee sεmε we cε, na wu kalaa bε.

3 L'a fiinɲε na jo yee pu ɲε Kirisa wo sεmε, wemu w'a tun wèe baraga ni ge. Wee sεmε we ya ta ka ni kama lɔhɔ ni wε, fo Kile ɲii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kɔɔgɔɔ na wε, fo sipyii zɔlɔɔ.

4 Wèe ya dà wee xuu we na Kile ɲaha tàan Kirisa baraga ni.

5 Lee wa nago wèe pu wa giin na wèe na já wee labye we pye ni wùye pyaa wo sefεεεε ni wε, ga Kile ni wèe wo sefεεεε t'a yiri.

6 Wee w'a sefεεεε kan wèe mu, na wèe pye kariɲεεge niwonɔ ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbɔɔrɔ ni wε, ga fo Fεfεεεε Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fεfεεεε Munaa di ɲii sicuumɔ kaan.

7 Saliya wemu w'a ka faaya kɔɔgɔɔ ki na ge, wee w'a xu nɔni sipya na. Ga lee bε na Kile wo nɔɔrɔ w'a wuyε she wee tuun we ni, fo na Izirayeli shεεn pye pu ya já ɲii cori Musa ni, di wu wii wu ɲaha niɲε ni, wu ɲaha ki wo nɔɔrɔ wu keɲε ni wε, na ta wee nɔɔrɔ we di bi da ba doro.

8 Ta Kile Munaa li wo labye wu wo nɔɔrɔ wu da ba ye wee na na kanha wε?

9 Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii ɲuɲɔ ni ge, wee bi pye ni nɔɔrɔ ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiimε Kile ɲaha tàan ge, ta wee wo nɔɔrɔ wu da ba bεle xuuni na toro we wu tàan wε?

¹⁰ Nimε wo nɔɔɔ wemu w'a pεε fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee ne yaaga be we.

¹¹ Kaa lemu li da ba xhɔ ge, ni lee d'a pye ni nɔɔɔ ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xɔbaa ge, lee wo nɔɔɔ wu na ba beεε fo xuuni de!

¹² Kee tadaɲa ke ki wa wεe mu ge, kee k'a samɔhɔɔ le wεe ni fo xuuni.

¹³ Wεe ya li pyi Kile tudunmɔ Musa wo pyegana li na we. Fɔɲa Musa bi ma daga wu naha tɔ, kɔnhɔ Izirayeli sheen ganha bu wee nɔɔɔ nidoromɔ we na taxɔɔ ni we.

¹⁴ Ga pu fungɔnyɔ yi bi tɔ. Ali nijaa we be ni, pu ba Karijεεε Nɔmεε Nilεε li kalaa, p'a bye kanna kee fɔɲa ke k'a buri pu fungɔnyɔ yi na. Kee fɔɲa ke di ya ta laha wà we, bani na pye ni Kirisa ni karijεεε ni, lee ye l'a ki leri wà.

¹⁵ Ali nijaa we be ni, pu ba Musa wo semε wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kanna fɔɲa k'a buri pu fungɔnyɔ yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu naha ce we.

¹⁶ Ga wemu bu sɔɔ na wuyε kan Kafɔɔ mu, kee fɔɲa ke na laha weefɔɔ wo fungɔngɔ ki na.*

¹⁷ Ayiwa, Kafɔɔ wemu kaa pu wa yu naha ge, wee ne Fεfεεε Munaa. Kafɔɔ Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuyε wo.

¹⁸ Wεe piimu beeri wo fàya y'a laha laha nahaya yi na ge, wεe beeri p'a Kafɔɔ wo nɔɔɔ wu sheε ba jaawiige ya yaɲmuyɔ sheε mε we. Lee funɲɔ ni wεe ya neri na byi ba Kafɔɔ ye pyaa ne we, na fɔro nɔɔɔ wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafɔɔ wo Munaa l'a wee pyi.

4

Pɔli ni wu kafεε pu wo labye wu pyegana

¹ Ayiwa, Kile w'a nɲɔɔ naari wεe na, na we labye we kaa le wεe keɲε ni, lee l'a wεe pye wεe yatεnyε da ga xhu we labye we na we.

* 3:16 Ekizode 34:34

* 4:6 Zhenεzi 1:3

² Nɔhɔdaan kapyεgeε kiimu beeri ki ne shiige wogoo ge, wεe ya wu tɔɔɔ wolo kee beeri ni. Wεe ya shizhiinme taga na keree pyi we. Wεe ya Kile wo jomɔ pu neri na zhaan we. Ga can wu wεe ya fiinne na yu, kɔnhɔ sipyii pu beeri nigin nigin di da wu mesaana yu sipyii ni Kile naha taan.

³ Lee be na Kile Jozaama pemu wεe ya yu ge, pee bu she da p'a ηmɔhɔ, piimu pu da ba gyεεgi niga na ge, pee na p'a ηmɔhɔ.

⁴ Pu da ga dà we, bani Shitaanni wemu ke kɔɲɔ ke ya beεε ge, wee w'a pu fungɔnyɔ neri buri, kɔnhɔ kpeεnge ki ganha ba nɲi pu mu we. Kirisa wemu wu ne Kile wo jaa wu ge, wu nɔɔɔ wu wo Jozaama pu p'a kee kpeεnge ki yeege.

⁵ Kile Jozaama pemu wo yeεε wεe ya byi ge, wεe ya ta na wuyε kaa yu we. Yesu Kirisa wemu wu ne Kafɔɔ wu ge, wee kaa wεe ya yu. Yesu wuu na wεe ya pye yee wo kapyebyii.

⁶ Kile wemu w'a jo taashiine li ni na: «Kpeεnge ki pye nibiige ki ni ge»* wee ninumɔ w'a kpeεnge yeege wεe zɔɔɔ pu na, kɔnhɔ Kile wo nɔɔɔ wemu w'a nɲi na fɔro Kirisa wo naha ki ni ge, wεe di wee nɔɔɔ we wo laje wu ta, wu da kpeεnge yeege wu mu.

Kanhama pemu ya nɔni Pɔli ni wu kaafεε na ge

⁷ Wεe na ne ba cogo shɔhɔɔ ne we, ga wee naafuugbɔ we di ne wεe mu. Lee ya pye kɔnhɔ sipyii di li ce na tee sefεεε nigbɔɔɔ te ya ta foro wεe ni we, ga Kile ni t'a foro.

⁸ Kanhama tuugo beeri kunni wa nɔni wεe na, ga wεe fanhaya di sanha xhɔ we. Wεe fungɔnyɔ yi kunni wa wuregi, ga tadaɲa sanha fɔ wεe na we.

⁹ Pu kunni wa taha wu feni na gana, ga Kile di ya wεe yaha we. Pu kunni wa wu kpɔɔn na zhaan nɲε na, ga wu sanha xhu we.

¹⁰ Tuun beeri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nɔni wεe na wu ceepuuro ti ni. Ga Kile di wεe shuu, kɔnhɔ p'i li ce

na j̄ni na Yesu j̄ε, w̄ε bε di j̄niifεεε pyi wee baraga ni.

¹¹ Bani xu j̄n̄ na w̄ε j̄ε tuun bεeri ni, w̄u wo j̄niifεεε ti ni Yesu wuu na, k̄nh̄o Yesu bε wo j̄niifεεε t'i tiyε shε w̄ε ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge.

¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi w̄ε na, k̄nh̄o j̄ni sicuum̄ pu da n̄ni yee na.

¹³ L'a ka Kilε Kafila wu ni na: «Nε d̄a Kilε na, lee l'a nε pye nε jo.»* Kee tadaŋa ke ninuŋo na w̄ε bε ya d̄a, lee l'a w̄ε bε pye w̄ε na yu.

¹⁴ W̄ε ya li cε na jo Kilε wemu w'a w̄u Kaf̄o Yesu j̄ε na yeege xu ni ge, wee na ba w̄ε bε j̄ε na yeege xu ni ni Yesu ni, na w̄ε ni yee bεeri pinne Yesu j̄aha t̄aan.

¹⁵ Kee keree kii bεeri wa n̄ni w̄ε na, k̄nh̄o Kilε wo niimε wu da n̄ni sipyiŋehemεε na. Lee di bye kaŋuŋo sipyiŋehemεε di da baraga t̄eri Kilε na, pu da wu p̄εε.

Na j̄niifεεε pyi n'a daa gb̄oŋo ni

¹⁶ Lee l'a w̄ε pye w̄ε ya ganri wε. Ali na w̄ε ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa j̄iga bεeri w̄ε munaa li wo fanha ki na.

¹⁷ Kanhama pemu bεeri p'a n̄ni w̄ε na nimε ge, pu na ba doro. Pu na ba p̄εŋε kemu n̄o w̄ε na ge, pee kanhama pu j̄ε yaaga bε kee p̄εŋε ke j̄aha t̄aan wε. Kee p̄εŋε ke ya sii p̄εε, na j̄ε t̄ehεε baa.

¹⁸ Bani sipyii ya yaŋmuȳo yemu j̄aa ge, w̄ε ya j̄ii yeege yee f̄eni wε, ga fo yemu yi j̄ε niŋabaaya ge. Yemu sipyii ya j̄aa ge, yee na ba doro, ga yemu j̄ε yi ya j̄aa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funȳo ni w̄ε wa tiin naha ke j̄iŋε ke na w̄u ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyεegi, pusaaya ya wa fugba we ni Kilε na yee ȳaa yaha w̄a w̄ε mu. Kee tatεεngε ke wa sii w̄a gbee. Kee wa sipya wo keŋε labye wε.

² Na w̄ε yaha naha pee buguloo pii ni, w̄ε wa zhiin, bani w̄ε wa fugba

wu wo tatiinyε yi wo j̄ε wu la pyi fo xuuni.

³ W̄u bu lee ta w̄u munahaa ki na ceepuuro niv̄oŋo ta le.

⁴ Na w̄ε yaha pee buguloo pii ni, w̄ε wa zhiin, tuguro ti wa w̄u j̄uŋo ni. Ceepuuro temu ti wa w̄ε na naha j̄iŋε ke na ge, li wa nago w̄ε wa giin w̄u tee wolo wε. Ga w̄ε wa giin w̄u fugba wu wo ceepuuro ti l̄o le w̄uyε na, k̄nh̄o ceepuuro temu ya xhuli wε, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge.

⁵ Kilε yε pyaa k'a w̄ε ȳaa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan w̄ε mu. Lee ya li shεε na w̄u na ba ye yaŋmuȳo ye ta can na.

⁶ Lee l'a w̄ε pye w̄ε ya logoo waha tuun bεeri ni. W̄ε ya li cε na jo na w̄ε yaha naha ni tee ceepuuro te ni, w̄ε sanha k'a lii Kaf̄o na.

⁷ N'a daa baraga ni w̄ε ya j̄aari, li wa nago w̄ε ya li j̄a wε.

⁸ W̄ε logoo ya waha fo xuuni. W̄ε funŋo ki wa na foro te ceepuuro te ni, na shε diin Kaf̄o t̄aan.

⁹ Lee wuu na, w̄ε ya xu yoo, w̄ε ya pye j̄ii na yoo, lemu l'a dan w̄ε ni ge, lee li j̄ε na w̄uyε kaa taan Kaf̄o mu.

¹⁰ Bani li waha l'i waha w̄ε bεeri na ba shε yere Kirisa j̄ahagbaa na, w'a kiiri k̄n w̄u na, k̄nh̄o sipyii pu bεeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguun̄o la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bε leni Kilε ni sipyii t̄ε ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kaf̄o na fyagana lemu na ge, w̄ε ya lee cε, lee wuu na w̄ε wa sεεge taan sipyii pu na, k̄nh̄o p'i s̄o Kilε na. Kilε ya w̄ε keree bεeri cε fo xuuni. Nε giin jo lee cεgana li na yee bε ya w̄ε cε.

¹² W̄ε ya ta na w̄u mesaŋa yu yi mu sanha wε. Ga lemu na bye kaŋuŋo yee di j̄a j̄uyirige ta w̄ε keree na ge, lee w̄ε ya yu yi mu. Piimu p'a puyε p̄εε sipyii j̄eŋaa na, pu funȳo di ya fiinŋε-ε ge, k̄nh̄o y'i j̄a pee bε j̄n̄ sh̄ogana cε.

¹³ Li bi ta nago kanna w̄ε j̄uŋmogoo k'a ȳiri, Kilε wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna

* 4:13 Zaburuu 116:10

wèe fungonyo y'a tiin, lee wa yee wo kuduun.

¹⁴ Bani Kirisa wo taanɲεεge ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li ce na jo ni shen nigin ya xu sipyii pu bæeri tεge, wee tuun wu ni, li ɲε kanna sipyii pu bæeri p'a xu.

¹⁵ Sipyii pu bæeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa ɲii na ge, pee ganha ba pu wo ɲiifεεε ti pyi nige puyε ɲidaan na wε. Ga wemu w'a xu pu tεge, na ɲε pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo ɲidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni wε. Ali wèe ɲεhe da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime wε.

¹⁷ Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariɲεεge ki ni, weefɔɔ na ɲeri sipyifomɔ. Keree kiimu ki ɲε nilεgeε ge, kee bæeri na doro, keree kiimu ki ɲε nivonɔɔ ge, kee na ɲɔ kɔn.

¹⁸ Lee bæeri ya foro Kile ni. Wee w'a be le wèe ni wuyε pyaa tε ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keɲε ni, kɔnhɔ wèe di bye kaɲuɲɔ be di jé wu ni sipyii pu tε ni.

¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya be le wu ni sipyii tε ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔrɔ pu feni wε. W'a wee labye wu kaa le wèe keɲε ni, kɔnhɔ be di bye wu ni sipyii pu tε ni.

²⁰ Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tεge. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yere pyi wèe ɲɔ na. Wèe wa yi ɲεeri Kirisa mεge ki wuu na, jo yi sɔɔ be di jé yi ni Kile tε ni.

²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ɲa wε, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di já pye ni wu ni kariɲεεge ni, wù bye sipyitiimeε Kile ɲaha tãan.

6

¹ Lee wuu na, wèe piimu pu ɲε kapyebyenii ni Kile ni ge, wèe wa yi ɲεeri jo Kile wo niime wemu y'a ta ge,

* 6:2 Ezayi 49:8

yi ganha bu wee yaha wu pa bye ɲuɲɔ baa wε.

² Bani Kile ya li she wu Kafila wu ni na:

«Na wo ɲidaan tuun ni
ne mu ɲεεge ki logo,
ɲuwuuro ti wo caɲa ɲii li ni
ne mu tεge.»*

Nime wu ɲε Kile wo ɲidaan tuun we; nime wu ɲε ɲuwuuro ti wo caɲa ɲii le.

Kile wo kapyebyii p'a yaa na kanhama soro

³ Wèe funɲɔ wa sipya wa shishiin wu tatiginε ta wù labye wu na wε. Lee wuu na wèe funɲɔ wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin ɲuɲɔ kyεεgi wε.

⁴ Lee wuu na wèe wa wùye sheε shegana bæeri na na Kile wo kapyebyii wèe ɲε. Wèe ya kanhama ɲiɲεheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funɲɔ ni.

⁵ P'a wèe kpɔɔn, na wèe leni kaso ni, na sipyiire ti sɔɔn na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na ɲaani ɲmunumɔ baara ni xuugo keɲε ni.

⁶ Wèe ya wùye sheε Kile wo kapyebyii tifiire funɲɔ ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, Fεfεεε Munaa li wo sefεεε ti ni, ni see see taanɲεεge ni.

⁷ Wèe wa lee sheε Kile wo can wu jo funɲɔ ni, ni Kile wo sefεεε ti baraga ni. Lemu li ɲε wèe wo kashen yagbonɔ, na yogo kɔɔn, na yogo yu wèe kaa na ge, lee ɲε kaa lemu l'a tii Kile mu ge.

⁸ Tuun wa ma nɔ p'a ganha na gbɔɔrɔ tɛri wèe na; tuun wa na ba nɔ p'a ganha na fanhara tɛri wèe na. Wèe mεsaɲa wa yu; wèe mekyεεgeɲε be di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu ɲε wε, na ta ye wèe ya yu ge, yee di ɲε can wε.

⁹ Wèe ɲε kanna pu ya wèe ce wε, na ta pu d'a wèe ce fo xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di ɲε ɲii na. P'a wèe leni ɲaa ni, ga wèe da xhuu wε.

¹⁰ P'a wèe wii na zɔ mεsuu l'a pele wèe na, na ta wèe funyɔ d'a taan tuun bæeri ni. P'a wèe wii la baa fεε, na

ta wèe d'a sipyijehemee pye lafee. P'a wèe wii na yafiin je wèe mu we, na ta yanmuyɔ yi beeri di je wèe woyo.

¹¹ Na cebooloo Korente shéen, wèe ya wù zɔɔɔ pu beeri mugi, na kafilafyen jo yee mu.

¹² Wèe kunni ya ta wù funyɔ buri yee na we, ga yee p'a yi funyɔ buri wèe na.

¹³ Ayiwa, nime kunni ne yu ni yee ni ba na nagoo je we. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zɔɔɔ pu na ge, yi be pu wù co mu! Yi be pu yi wo zɔɔɔ pu mugi wù mu!

Y'a yiye kaseri Kile cebaalaa wo kapyegeee kii shi na

¹⁴ Ayiwa, piimu je Kiriceen we, yi ganha ba binnee ni pee ni pu wo kapyegeee kii shi na we. Be weke wu wa tiime ni kuumɔ te ni we? Pinnegana leke na kpeenge ni nibiige di da ja binne we?

¹⁵ Be weke wu da ja bye Kirisa ni Shitaanni te ni we? Wemu je Kiricen we, karijeege keke k'i da ja bye weefɔɔ ni n'a daa fɔɔ te ni we?

¹⁶ Be weke w'i da ja bye Kile-peene pugbɔhɔ ni yaperɛɛ te ni we? Bani wèe pu je Kile ni wo wu wo Kile-peene pugbɔhɔ ma na jo ba Kile wuyɛ pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni we na:

«Ne na ba diin pu ni je ni,
na jaari ni pu ni.

Ne na ba bye pu Kile,
p'a bye ne sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafɔɔ ya jo:

«Yi foro pu te ni,
yi waa laha pu na.

Yaaga kemu je fɛfɛɛ we,
yi ganha bu da gbɔn kee ka
shishiin na we!

Yi bu ja lee na,
ne na zɔɔ yi na.»*

¹⁸ «Ne na bye yi To,
yi na bye ne jalaa ni na poro
pushaa.

Kafɔɔ, Se Beeri Fɔɔ w'a jo mu.»*

7

¹ Ayiwa na taanjiinee, ba ni Kile d'a kii jomehɛɛ kii beeri lo wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ceepuuro te ni wù zɔɔɔ pu pye fɛfɛɛ, na foro fɔɔnrɔ keree tuuyo beeri ni. Wù la le wùye ni wù fɛfɛɛɛ ti jo di fa, wù da jaari Kile ni fyaara ni.

Pɔli wo fundanga ki keree

² Yi yi zɔɔɔ pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na we. Wèe ya ta sipya wa shishiin jɔnɔ kyɛɛgi we. Wèe ya ta pii wo yanmuyɔ shɔ pu na na taga wùye pye lafee we.

³ Yi ganha ba giin na ne ye yu kɔnhɔ di jaagi shan yi na we! Ne tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da ja wèe waa laha wùye na we, ali xu be we.

⁴ Ne dà yee na fo xuuni. Ne yee mesaana yu fo xuuni. Ne luul'a jine fo saama na. Kanhama pemu beeri p'a nɔni wèe na ge, ne funnɔ ma sii taan fo xuuni pu ni.

⁵ Can na, wèe di nɔ Masedɔni fiige ki ni ge, wèe jaha sanha jine bada we. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi beeri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dunni, fyaara di je wùye pyaa ki be wo zɔɔɔ pu ni.

⁶ Ga Kile wemu w'a lonine kaan sipyicɔnrɔyɔ mu ge, wee ya wèe logoo jine Tite wo ba wu keje kurogo.

⁷ Ayiwa, Tite wo ba wu ye be-e de! Ga yee ya wu luu jine jinegana lemu na ge, lee ya wèe fungɔnyɔ yi tenɛ. W'a pa wèe pye na ne ja la k'a sii shɔ yee ni. Na yee ya daaje je jo, na yee ya ne keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara ne wo fundanga ki na fo xuuni.

⁸ Ne fenhe seme wemu tun yee mu ge, ali na wee seme we ta w'a bi zɔ mesuu wá be yee na, lee wo daaje je je nige ne ni we. Li daaje je bye ne ni, bani ne bi seme wu ta w'a zɔ mesuu wá yee na jeere ye nigin funnɔ ni.

⁹ Ga nime ne funnɔ ya taan. Yee zɔɔɔ na mehɛɛ suu, lee ya ta pye ne

* 6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyeli 37:27

* 6:17 Ezayi 52:11

* 6:18 2 Samuweli 7:14

wo fundanga ki kaɲɲɔ-ε dε! Ga lee zɔ mɛsuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi ɲaarigana faa, lee l'a nε funɲɔ taan. Yee wo zɔ mɛsuu l'a pye na saha ni Kile wo ɲidaan ni. Lee funɲɔ ni lemu wɛe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunɔ wε.

¹⁰ Bani zɔ mɛsuu lemu ya sipya taa na saha ni Kile yε pyaa wo ɲidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na ɲuwuuro ta. Lee zɔ mɛsuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajenje yu Kile ɲaha taa. Ga koɲɔ ya zɔ mɛsuu lemu nɔni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni.

¹¹ Zɔ mɛsuu lemu l'a yee ta na saha ni Kile wo ɲidaan wu ni ge, l'a lemu ɲɔ ge, lee li wa mε. Yee ya yi see bɛeri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya ɲahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Nε ɲa la bi shɔ yee ni fo xuuni. Yee zɔɔ pu bɛeri bi ɲaha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li she shegana bɛeri na na yee tɔɔgɔ wa le kaa le ni wε.

¹² Ma bu logo nε we sɛmε we tun yee mu, wemu w'a kakuunɔ li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, nε ta wu tun wee wa shishiin wuu na wε. Ga nε wu tun yee mu, yee ya yiyε kan kangana lemu na wɛe wuu na ge, y'i lee cε Kile ɲaha taa.

¹³ Lee l'a wɛe logoo ki pye k'a ɲiɲε. Yee ya Tite fungɔngɔ ki tenε, a wu funɲɔ di daan taangana lemu na ge, lee bε ya pye wɛe mu fundangbɔhɔ na fara loɲinε li na.

¹⁴ Nε yee sɔ keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaɲa na wε. Wɛe ya can jo yee mu wu keree ki bɛeri ni jogana lemu na ge, lee funɲɔ ni yee wo mɛsaɲa kemu wɛe ya jo Tite mu ge, a yee bε di da can.

¹⁵ Wu taanɲεεge k'a ɲeri pɛle bε yee shizhaa na, bani wu funɲɔ w'a dun ni yee bɛeri nigin nigin wu wo ɲɔmɛscoro ti ni. Yee ya wu ɲɲɔ cɪri ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiyε tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funɲɔ w'a dun ni lee bε ni.

¹⁶ Nε funɲɔ ya taan fo xuuni, bani

nε na já da daa yee na keree bɛeri ni.

8

Masedɔni fiige ki n'a daa fεε p'a wari wemu pinnε ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedɔni fiige ki egilizii pu mu ge, wu funɲɔ ki wa wu yee ɲaha jo yi mu.

² Kanhama nigbɔ pu bye pu ɲɲɔ ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na kenε mugi pu kenε yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na ɲε bε la baa fεε.

³ Nε wa lee wo sɛeri nago kanna p'a pii kan na bε ni pu se ɲɲɔ kana ni. Pu yεε ya toro bε pu se ɲɲɔ kana taa, ali na ta wa ya pu karamu bε wε.

⁴ P'a sii wɛe tii ɲεeri saama na, na wɛe pu sɔɔ pu mu, pu bε di pu wo dεge kan she Kile wo fεfεεε wuu pu mu Zhude fiige ki ni.

⁵ Wɛe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro bε yεε lee taa. P'a fεnhε puyε kan Kafɔɔ mu, lee kadugo na na puyε yaha wɛe bε kenε na na saha ni Kile yε pyaa ɲidaan ni.

⁶ Lee wuu na wɛe ya Tite ɲεeri na jo w'a bi labye nizaama wemu ɲɔ kɔn yee yiri kenε yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu ɲɔ fa.

⁷ Yee ya pye ɲaha na keree bɛeri ni: n'a daa fεεε yoo, kafila yoo, laje yoo, ni sɛetanga tuugo bɛeri. Wɛe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taanɲεεge ki bε na. Wɛe funɲɔ ki wa y'i bye ɲaha na we labye nizaama we bε ni.

⁸ Li wa nago kanna n'a yi karamu fo yi li pye fanha na wε. Ga nε pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taanɲεεge ki nɔhɔ wolo wii ki bi ɲε see see faanɲεεge.

⁹ Bani wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi bɛeri wa lee cε. Wee bye yara fɔɔ, a wu wuyε pye la baa fɔɔ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fεε wu wo la baa fεεε ti baraga ni.

¹⁰ Na fungɔngɔ n'a zhεε yε yi na, nago kanna y'a kaa lemu ɲɔ kɔn taɲee

ge, yi bu lee pye na li ɲɔ fa, lee ya ɲɔ xuuni. Yee p'a pye shenshiilee na le kaa le ɲɔ kɔn, lee ye be we, yee p'a nɔhɔ pye shenshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta.

¹¹ Lee wuu na, yi she ɲaha na le kaa le fɛni, y'i li pye y'i li ɲɔ fa. Lee kaa le funɲɔ ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li ɲɔ fa ni wee zɔsaama we ninumɔ ni, na saha ni yi se ɲunɔ kana ni.

¹² Bani Kile gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kile ya sɔɔ kee yakanga ke na, na saha ni wu keɲe yataa ni. Ga yaaga kemu se ɲe wu ni we, kee niɲe ɲe we.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ pu laha, yiyɛ pyaa di do cɔnrɔmɔ pu ni-i de! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi beeri di daanna.

¹⁴ Nimɛ kunnɛ, la wa yee mu, lee wuu na yee na j'a la baa fɛɛ pu tɛge. Ayiwa, la baa fɛɛɛ ti ga ba nɔ yee be na, na pee be ta p'a ɲeri lafɛɛ, pee be na j'a yee tɛge. Lee funɲɔ ni, yi beeri na daanna,

¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Wemu w'a niɲehɛmɛ kuu ge,
wee wo wusama ya kori we;
Wemu w'a dɔɔni kuu ge,
wee be wo wu ya xuunɔ we.»*

Tite ni wu kaafɛ

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wɛɛ ɲe we.

¹⁷ Wɛɛ ya lemu sha Tite mu ge, w'a sɔɔ lee na. Ga yee keree wa bye wu zɔ na fo xuuni, fo wuyɛ pyaa ya li kɔn wuyɛ funɲɔ ni na wu she yee yiri.

¹⁸ Egilizii pu beeri ya ceborona wemu sɔni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo yeɛ li shizhaa na ge, wee w'a da binne ni Tite ni na tun.

¹⁹ Lee ye be we, ɲara lemu wɛɛ ya byi na ɲaha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu ɲaha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wɛɛ ni lee ɲara li na. Wɛɛ ya lee ɲara li pyi,

kɔnhɔ nɔɔrɔ di danha Kafɔɔ mɛge na, wu nɔhɔ wu fungɔngɔ nizaanɲa ki she sipyii pu wo dege wu shizhaa na.

²⁰ Le shɔɔnrigana le na wɛɛ ya we warigbɔ we keree ɲaha shɔɔnri. Wɛɛ ya keree beeri pyi kɔnhɔ sipyii ganha bu jaagi ta wu na xuu wa shishiin ni le kaa le ni we.

²¹ Bani wɛɛ funɲɔ ki wa wu da saama koro ɲaari, Kafɔɔ ye ɲaha taan be we, ga sipyii pu be ɲaha taan.

²² Wu ceborona wa be w'a da binne ni pu ni. Wɛɛ ya wu nɔhɔ wolo tɔɔɲii niɲehɛɲɛɛ ni, na wu ta w'a la le wuyɛ ni xuuni tuun beeri ni. Ga w'a la le wuyɛ ni nime na toro taashiine li be taan, bani w'a da yee na fo xuuni.

²³ We wu ɲe Tite ge, wee ɲe na ɲaariɲii ni na kapyɛɲɛɲii. Yee mu wɛɛ ya kapyɛɲɛɛ pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee ɲe egilizii pu wo tudunmɔɔ. Pee ya pye sipyii piimu p'a pɛɲɛ taha Kirisa mɛge na ge.

²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li she pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ egilizii p'i lee ɲa, p'i li ce na kanii wa wɛɛ mu na yee mɛsaanɲa yu.

9

Dege wemu ya ɲaha tii cebooloo n'a daa fɛɛ pu na ge

¹ Can na, dege wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fɛɛ pu na ge, ne li ta jo ɲunɔ wa li na ne wu na semɛ ka sanha di dun yee mu wee dege wu keree na we.

² Bani ne yee ɲidaan ce na xɔ wee labye wu kabaɲa na. Ne yee mɛsaanɲa jo xɔ be yeɛ Masedɔni n'a daa fɛɛ pu mu. Ne pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xɔ p'i dege pye na co fo tɔɲee na.» Yee wo samɔhɔrɔ t'a pye kanunɔ na lowaa kan n'a daa fɛɛ niɲehɛmɛɛ mu.

³ Ga lee be na, n'a da wu cebooloo pu tun yi mu, kɔnhɔ masɔɲɔ kemu wɛɛ ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye ɲunɔ baa wogo we. Ne funɲɔ ki wa p'i she yi

* 8:15 Ekizode 16:18

ta y'a gbegele xɔ, ma na jo ba ne yi jo we.

⁴ Lee be we, Masedoni sheen pii bu binne kari ni ne ni yee yiri, na she yee ta yee ya ta gbegele we, lee na bye we mu shiige, bani we ya da yee na. Li na bye yee be wo shiige.

⁵ Lee wuu na ne li kon naye funjo ni jo ne yaa na pii ceboronamaa pii jeri jo pu toro na jaha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, konho p'i she lee keree jaha shonri sani di ba she wa ge. Lee na ba li she na daan na mu funjo ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa we.

⁶ Yi li ce na wemu bu shinma nifenhene nugi, shinma nifenhene ma da ba gon. Wemu shiin bu shinma nijeheme nugi, shinma nijeheme weefo da ba gon.

⁷ Wemu beri ya lemu wo tene kon wu funjo ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zo mesuu ni we, kelee fanha kaa we. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni.

⁸ Se wa Kile ni na kasaanaa tuuyo beri pye yee mu fo na jeh, konho yee mago yanmuyɔ beri nijehene di da daa yi mu tuun beri, ni keree beri ni, konho yi da se jaha na kapyegee nizaan ni.

⁹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«W'a keje mugi wu yataya na,
na la baa fee kan.

Wu saama pu wa da ga xho bada we.»*

¹⁰ Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumo mu, na wu jolige be kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi nijehere kan yee mu xuuni, konho yee wo saama pu da buri p'a se jaha na.

¹¹ Wu na ba saama tuugo beri pyi yee mu, konho yi be di keje mugi yi yataya na. Wee na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kapuno pee na baraga ni masojo taha Kile na yee yakanya ye wuu na.

¹² Bani dege wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fefere sipyi pu teri ye we. Ga wu na ba bye kapuno

sipyijeheme di da baraga teri Kile na, pu da wu soni.

¹³ Wee dege we bu no pu na, pu na Kile so, bani yee ya da Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na jhari be na sahani ni pee Jomo pe ni, na noho keje mugi yi keje yataya na pee mu, na ki mugi sipyi pusamaa be mu.

¹⁴ Kile ya niime nigbo wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile jeri yee mu xuuni, yi kaa be na ganha na dan pu ni xuuni.

¹⁵ Kile w'a soni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbohjo kemu kan we mu ni ki jho je-ε ge!

10

Pali ya wu labye wu yogo jo

¹ Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na ne bu bye yee te ni, na ne ma jine. Ga na ne bu lii yee na, ne ma kafugo le naye ni na wa yee na. Ne Pali w'a yi jeri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na,

² yi ganha bu da na karamu di ba no yi yiri, di kafugo le naye ni di wa yi na we. Bani piimu p'a yu na konjo sipyi wo fungo keree torogana na we ya doroo ge, ne da li na jo ne na zhe kafugo le naye ni na wa pee na.

³ Can wu je wii, wu ce puuro wu kunni wa jhari ke konjo ke funjo ni, ga we di wa yogo ki kon ni ce puuro fanha ni we.

⁴ Wee wo yokonyanmuyɔ yi je ke konjo ke sipyi woyo we, ga Kile woyo yi je yii, fanha je yemu ni ge. Ya Shitaanni wo kasoro yi shaan.

⁵ Joyaama fara yaaga tuugo beri na, kemu beri k'a yogo kon Kile wo laje wu na ge, we ya yee beri jeri buri. Fungonyo tuuyo ye beri we ya guuni, konho y'i Kirisa jome co.

⁶ Yee wo jomecon li jo ba fa tuun wemu ni, we ya gbegele xɔ wu jomecobaalaa pu beri wo foho to pu mu.

⁷ Jena le yee ya wii sipyi ni. Ayiwa, sipya wa bu da li na na Kirisa wo we je, weefo ya yaa na wu funjo

* 9:9 Zaburru 112:8

kɔn li na, na li cɛ na ba wee jɛ Kirisa wo wɛ, mu wɛɛ bɛ jɛ Kirisa wuu.

⁸ Bani Kafɔɔ ya fanha kemu kan wɛɛ mu ge, ki kaɲuɲɔ ki jɛ na yee luu na se jaha na, ki kaɲuɲɔ jɛ na yee kyɛɛgi wɛ. Ali nɛ jɛhɛ bi nayɛ pɛɛ toro bɛ jɛɛɛ yɛ kee fanha ke wuu na, lee shiige jɛ nɛ na wɛ.

⁹ Nɛ funɲɔ wa di da li shɛɛ na sɛmɛɛ pu ni, nago n'a yi fuguri wɛ.

¹⁰ Pii kunni wa yu na nɛ sɛmɛɛ pu kafila w'a waha, na kafugo ki jɛ wu ni. Ga na nɛyɛ pyaa bu nɔ yee yiri, na nɛ ma bye baraga baa sipya, na nɛ jomɔ pu da yaaga bɛ jɔ wɛ.

¹¹ Piimu p'a yee yu ge, pufɛɛ pu li cɛ na jogana lemu na wɛɛ ya yu wu sɛmɛɛ pu ni na wu ta w'a lii yi na ge, lee wo kapyege bɛ w'a da ba shɛ byi wu ga nɔ yi yiri tuun wemu ni.

¹² Piimu p'a puyɛ sɔni ge, wɛɛ wa da ga sɔɔ di wuɲɛ pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wuɲɛ taanna ni pu ni wɛ. Pee ma puyɛ taanna ni puyɛ ni, na puyɛ luu na daanna ni puyɛ ni. Ta tee jɛ nahanahara wɛ?

¹³ Wɛɛ kunni wa da wuɲɛ pɛɛ fo di zhe doro wu tayerege taan wɛ. Ga Kile ya tɛhɛnɛ lemu wolo kan wɛɛ mu, a lee di bye bɛ kaɲuɲɔ a wɛɛ di nɔ yee na ge, wɛɛ na ba wuɲɛ pɛɛ na saha ni lee ni.

¹⁴ Wɛɛ da bye wɛɛ ya nɔ yee na wɛ, wee tuun wu ni wɛɛ bi da tɛhɛnɛ li toro, ga wɛɛ ya ta li toro wɛ, bani wɛɛ p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shɛnshiilee.

¹⁵ Lee funɲɔ ni tɛhɛnɛ lemu l'a kɔn wɛɛ kan ge, wɛɛ wa da doro lee taan wɛ. Sipyii piitiilee ya labye wemu pye ge, wɛɛ wa da wee kaa lɔ di daga da wuɲɛ pɛɛ wɛ. Wɛɛ ya dɔ li na nago yee ba shɛ jaha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni wɛɛ wo labye wu na yee niɲɛ ni Kile wo tɛhɛnɛ li funɲɔ ni, w'a lemu kɔn na kan wɛɛ mu ge.

¹⁶ Lee funɲɔ ni fiye yemu yi wa yee kadugo yiri ge, wɛɛ na jɔ zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiye yi ni, na ta wɛɛ ya wa wo labye lɔ wu tapyege ni na taga wuɲɛ pɛɛ wɛ.

¹⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyɛ pɛɛ, wufɔɔ wu wuyɛ pɛɛ Kile wo nibyegee kii funɲɔ ni.»*

¹⁸ Bani wemu ba wuyɛ mɛsaɲa yu, wee ya mɛgɛ nijɛnɛ taa wɛ, ga Kafɔɔ yɛ pyaa ya wemu wo mɛsaɲa yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmɔɔ kafinɛjuu pu keree

¹ Aa! Yee da bi da zɔɔ na nɛ wo jɲuɲmoyirine jomɔ pe xu yiye ni jɛri funɲɔ ni dɛ, lee bi da daan nɛ ni. Ayiwa, yi pu xu yiye ni!

² Yee kaa ya dan nɛ ni fo xuuni, fo na jɛpɛɛn lenɛ nɛ ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Curɔ nigin pe, wee mu nɛ yee co, wee jɛ Kirisa; kɔnhɔ di ba yi kan wu mu ba doɲɲɛ fuceri nacɛbaa jɛ wɛ.

³ Ga nɛ fyagi jo yi fungɔnyɔ ganha da ba jɛri, Kirisa wemu na y'a yiye pɔ xuuni ge, fo di yi kuruɲɔ wee fɛni, ma na jo ba wɔ w'a kafinɛyɛ taga Awa faanna, na wu piinɲɛ mɛ wɛ.

⁴ Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni wɛɛ wo wu kaa jogana jɛ nigin wɛ, yee na jɛri na dɔ weefɔɔ na. Kile Muna lemu yee ya ta wɛɛ kenɛ kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo wɛɛ jɔ na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni wɛɛ wuu li jɛ nigin wɛ, kelee na jozaama patii ta pemu ni wɛɛ wo pu jɛ nigin wɛ, yee na wá karaa dɔ yee bɛ na.

⁵ Na li ta pee mɛgbɔhɔ tudunmɔɔ piimu yee ya jatɛni ge, pee ya pɔɔ nɛ na kabaɲa ka shishiin na wɛ.

⁶ Ali nɛ jɛhɛ bye nɛ di ya pye kafila cɛvɔɔ fo wu nijemɛ wɛ, cɛmɛ wo koo ni kunni, n'a la cɛ pee ni. Wɛɛ ya lee shɛ yee na shɛgana bɛɛri na, ni keree bɛɛri ni.

⁷ Tuun wemu ni nɛ Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, nɛ nayɛ tirige, na yee durogo. Ta kakuunɔ li jɛ lere gɛ?

⁸ Egilizii piitiilee pu bi nɛ saraa. L'a pye kanna nɛ pee wo naafuu wu shɔ pu na na taga yee tɛgɛ.

* 10:17 Zheremi 9:23

⁹ Na ne yaha yee yiri, yanmuyo ya funmo bye ne na, ga ne ta na wo tuguro ti taha wa shishiin nuṅo ni yee ni we. Cebooloo piimu p'a pa na yiri Masedoni fiige ki ni ge, pee p'a pa ne wo mago yanmuyo yi kan ne mu. Ne kasεεge yaha naye na, kōnhō di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni we. N'a da kasεεge yaha naye na sanha lee kanunō le na.

¹⁰ Lee ya pye kanuṅo, kemu ya ne nuṅo yirige Akayi fiige ki beeri ni ge. Sipywa wa shishiin wa da já kee nuwirige ki shō ne na we. Kirisa wo can we, wee wemu wu ne ne ni ge, wee wuu na ne yee jo.

¹¹ Naha na ne d'a yee jo we? Na yee kaa ya dan ne ni-i laa? Kile ye pyaa be ya lee ce na yee kaa ya dan ne ni.

¹² Ga pyegana lemu na ne na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kanuṅo shaa na puye pele, na yu na we wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, kōnhō pee ganha bu kee kanuṅo ki ta we.

¹³ Kafinejuu pu ne pee tudunmōo piiri. Pu labye wu beeri w'a sipyii piinne. P'a puye pye kanna Kirisa wo tudunmōo pee ne.

¹⁴ Ga lee ne kakanhana we, bani Shitaanni be ya wuye neri na byi ba meleke kpeenge wo ne we.

¹⁵ Lee wuu na do, Shitaanni wo kapyebyii bu puye pye kanna Kile wo kapyebyii pee ne piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo we. Ga li taxōgō ki kuduun ne wemu ge, wee na ba nō pu na na saha ni pu kapyege ni.

Poli ya kanhama pemu na wu wo tuduro ti funṅo ni ge

¹⁶ N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii nuṅmoyirine fōo we. Ga yi nehe ba na wii nuṅmoyirine fōo, yi na co mu, kōnhō na be di naye pele dōni.

¹⁷ Yemu n'a da jo nime ge, Kafōo w'a ta yee le na nō ni we. Ga la l'a na pye

n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba nuṅmoyirine fōo ne we.

¹⁸ Ga ma na jo ba shennehemee wa puye pele ke kōṅo ke keree ni we, wee tuun wu ni ne be na naye pele ge!

¹⁹ Yee piimu pu ne fungonyō fee ge, a yee di derεε na nuṅmo-yirilee jomō nuri!

²⁰ Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo ne-ε ge, na yee kehe yanmuyo li, na dun yee na, na nōsanga pyi yee na, na kadahaa leni yee nahaya ni. A yee di lee xu yiyε ni.

²¹ Shiige ki ne ne na pe jomō pe tajogo ni, ga ne fanha di wa nehe ba pee ne we, na nuṅo be di wa waha ba pee ne we.

Ga lee be na keree kiimu kaa p'a daga na puye pele ge, ne be na já kee kaa taga naye pele. Ne yu ba nuṅmoyirine fōo ne we.

²² Heburuu pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. Izirayeli shi sheen pu ne pii ya? Wee wa ne be ne. Ibirayima kadugo shi sheen pu ne pii ya? Wee wa ne be ne.

²³ Kirisa wo kapyebyii pu ne pii ya? Nuṅmoyirine fōo jomō n'a da jo. Ne pye Kirisa wo kapyebye na toro pee taan fo xuuni. Ne pu já kapyene ni. Ne kaso jegee, kee ya nehe pu wogoo na. Ne kpōnro jeri shō na toro pee taan. Ne xu fō tōṅii nihenene ni.

²⁴ Yawutuu p'a ne kpōn fo tōṅii kaguro, tōṅii beeri susō jii kelee shisheere nigin ma fō.*

²⁵ A Orome sheen di na kpōn fo tōṅii taanri ni kabegge ni. A p'i kagereye taga na wá na da gbo tōṅii nigin. A kōṅbōhō di gyεεgi ni na ni fo tōṅii taanri suumō lōhō ni. A di caṅa nigin ni piige nigin pye suumō lōhō ni.

²⁶ Ne kushεεε nihenene pye. Ne na munaa pere fō gbalaa lōhōyō ni. Ne na munaa pere fō java fee niṅe ni. Ne na munaa pere fō naye pyaa shi wu niṅe ni, na li pere fō shi watii niṅe ni. Ne na munaa pere fō kulo funṅo ni, na li pere fō sipōṅo ni. Ne na munaa pere fō

* **11:24** Saliya wa bye Orome sheen mu, wee saliya wu bi gbara pu susō jii kelee shisheere (40) taha sipya na we, bani pu bi giin na kee da xhu sipiyawyii ni we, lee na pu ma jii nigin laha.

suumɔ lɔhɔ ni. Ali wù cebooloo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i jɛ n'a daa fɛɛ-i ge, nɛ na munaa pɛɛ fɔ pee bɛ niɲɛ ni.

²⁷ Nɛ kapyɛɲɛɛ niɲɛɲɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ja. Nɛ piye niɲɛɲɛɛ shɔn ɲmunumɔ xuugo ni. Nɛ xuugo gba, a waga di la pye na ni. Nɛ yalige ja, na ki yaha wà tɛɛɛɛ niɲɛɲɛɛ ni. Nɛ wiire gba, na fafunmɔ pye.

²⁸ Kisaɲaa di jɛ wà. Na fara kee bɛɛri na, nɛ bi na funɲɔ shaa ni egilizii pu bɛɛri kaa ni caɲa bɛɛri.

²⁹ N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛɛ, nɛ ma bye kanna nɛyɛ pyaa wo baraga k'a cɛɛ. Wa ɲunɔ bu gyɛɛgi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰ Li bu da nago kanna nɛ yaa na naye pɛɛ, nɛ na naye pɛɛ na wo baraga baara ti ni.

³¹ Masɔɲɔ k'a dɛri wù Kafɔɔ Yesu To Kile na gbee! Wee ya li cɛ na nɛ wa kafinɛyɛ yu wɛ.

³² Na nɛ yaha Damasi kulo li ni, caɲa ka saannaa Arɛtasi wo gbafɛnɛɛri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi bɛɛri ni, kɔnhɔ p'i nɛ co.

³³ Ga, a n'a daa fɛɛ p'i nɛ le sagana ni na yeege fenɛtiri ni, na mɛɛɛ taga nɛ tirige kanha ki kadugo. Lee funɲɔ ni a nɛ shɔ wu na.

12

Pɔli ya kashɛgɛɛ kiimu na ge

¹ Ayiwa, fo nɛ bu naye pɛɛ, ba lee di wa ya fiin ɲɔgi wɛ. Lee bɛ na, kashɛgɛɛ kiimu nɛ ja, ni Kafɔɔ ya keree kiimu shɛ nɛ na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nimɛ.

² Nɛ ná wa cɛ, wu na jɛ Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni, li yee kɛ ni shishɛɛɛ wu jɛ niɲɛ, Kile ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya shɛ wu na la, nɛ kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.)

³ Nɛ kunni ya li cɛ na jo kanna wee ná w'a kari Alijinɛ ni. (Ga wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛɛ Kile ya li shɛ wu na la, nɛ kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.)

⁴ A wu jomɔ pa logo wee xuu wu ni sipya da já pemu jo daha wɛ. Li ya saha bɛ yɛɛ sipya wu pee jomɔ pu jo wɛ.

⁵ Ayiwa, nɛ na já naye pɛɛ wee sipya we wa shi keree na. Ga nɛ funɲɔ di wa di naye kaa taga naye pɛɛ wɛ, fo di bu na baraga baara kaa taga naye pɛɛ.

⁶ Ali nɛ jɛɛ jo nɛ naye pɛɛ, nɛ da bye ɲunɲoyirine fɔɔ wɛ, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye pɛɛ wɛ, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu nii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo ɲunɔ kana tɔan wɛ.

⁷ Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé di na ɲi kee kashɛgɛɛ niɲɛɛ kii wuu na wɛ, a yama nigbɔ pa di jé nɛ cére ti ni. Pee ya ma nɛ mu ba Shitaanni tudunmɔ jɛ wɛ, pee ya nɛ kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé nɛ ni wɛ.

⁸ Nɛ Kafɔɔ jɛɛri pee yama pe shizhaa na fo tɔɔɲii taanri jo wu pu laha na ɲunɔ ni.

⁹ Ga, a wu nɛ pye na wee wo niime wu na nɛ yaa, na sipya baraga bu xhɔ tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefɛɛɛ t'a zhɛɛ na fiinɲɛ. Lee wuu na l'a tɔan nɛ ni nɛ wu na baraga baara kaa taga naye pɛɛ, kɔnhɔ Kirisa wo sefɛɛɛ t'i gori yaha na na.

¹⁰ Lee wuu na nɛ funɲɔ tɔan na baraga baara ti na. Ali pu jɛɛ ba nɛ shɛhɛɛ, kelee na kawagaa pyi nɛ na, kelee na nɛ kana, kelee na nɛ jaani Kirisa mɛgɛ ki wuu na, nɛ na funɲɔ taan kee bɛɛri wuu na. Bani nɛ bu bye baraga baa tuun wemu ni, nɛ ma fanha ta wee tuun weyɛ pyaa ni.

Pɔli ya pye tuguro n'a daa fɔɔ wa shishiin mu Korɛnte kulo li ni wɛ

¹¹ Ayiwa, nɛ jo ba ɲunɲoyirine fɔɔ jɛ wɛ. Ga yeeyɛ pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a nɛ sɔni! Bani ali nɛ jɛɛ bye nɛ jɛ yaaga bɛ wɛ, tudunmɔ mɛgɛ wuu piimu yee wa jateni ge, wee wa ya ye nɛ na kaa la shishiin ni wɛ.

¹² Can na, kapyegɛɛ kiimu k'a li shɛɛ na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ ge, kee bɛɛri ya shɛ yee na ni loxulo ni. Kee ya pye ɲaha shɛshɛɛɛ, ni kakanhanɲaa, ni sefɛɛɛ kagbɔhɔɔ.

13 Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

14 Li wii, ne gbegele xo da se yee yiri na toojii taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le toojii le be ni we. Bani yi kenje yanmuyɔ be di wa zhaa we, fo yiyɛ pyaa kiiri. Nohopiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefee jaha na we, ga sefee p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo jaha na.

15 L'a taan ne ni ne wu na kenje yanmuyɔ beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wa. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

16 Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin juno ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige shen.

17 Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa kenje kurogo ya?

18 Ne Tite jeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee nmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyege ki beeri ya pye me nigin we? Ta wee naariganaa ki beeri ya pye me nigin we?

Poliya wu funjo shaa ni kaa lemu ni ge

19 Na co fo taatuunnɔ na, yee wa giin na kanii we wa gaan wuyɛ mu yee jaha taan, ga lee di be we. Kirisa wo karijege ki funjo ni we wa yu me Kile jaha taan. Wu taanjiine, yee wo n'a daa wu wo jahagbaasere kaa na we wa ye beeri yu yee mu.

20 Ne ba no yee yiri, na funjo wa di yi ja pagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi ja lee pagana le na we; yi be ganha bu na ja pagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni jereen, ni loyire, ni beganhara, ni mekyegere, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we.

21 Ne fyagi jo di ba jo n'a no yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi niye ni we. Sipyijeheme piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajenje jo pu cemohoro ti na tapyege ni we, ni pu dadoro, ni pu kanohoyɔ yi na-e ge, di ganha bu da zhe jesinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jomɔ ni fo mujuu

1 Ne toojii taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fin ge, w'a da zhe kee beeri jaha shoonri na be ni pee wo fin pu ni.»*

2 Sipyii piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da juno peni nige kaa la shishiin na we.

3 Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne jo na, bani kee kanjɔ ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cere yee shizhaa na we, ga w'a wu sefee ti shee yee niye ni.

4 Can wu je wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga jii na wu je nime Kile wo sefee ti baraga ni. Na we be yaha karijege ni ni wu ni, we be baraga k'a xo. Ga Kile baraga ni, na we yaha ni wu ni, we na ba bye jii na yee shizhaa na.

5 Yi yiyɛ taanna wii, y'i yiyɛ suguri, yi bu da yi na je n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funjo ni Yesu Kirisa je we? Fo yiyɛ pyaa bu she da y'a kuunjo n'a daa wu na de!

6 Ga ne da li na jo yee na ba li ce na jo we ya ta kuunjo n'a daa wu na we.

7 Lee be na, we wa Kile jeri konho yi ganha ba kakuuyo pyi we. Lee kanjɔ je nago kanna we di metanga ta we. Ga we funjo ki wa yi da kasaanaa pyi, ali lee jehɛ ba li shee be na we p'a kuunjo metanga ki na.

* 13:1 Duterenome 19:15

⁸ Bani se wa wèe ni wèe pu pari can wu na wε, ga can wu tεgε tεgε se wu jε wèe ni.

⁹ Wèe baraga bu xhɔ tuun wemu ni, a yee baraga di bεε, lee l'a dan wèe ni. Lemu wèe ya jεeri Kile mu ge, lee li wa mε nago yee wo n'a daa wu w'a se jaha na fo wu jɔ bu she fa.

¹⁰ Lee wuu na nε we sεmε we tun yi mu na li ta nε jε yee yiri wà wε, kɔnhɔ di ba nɔ wà tuun wemu ni, di ganha bu keree ki jaha shɔnri ni waha ni, na saha ni Kafɔ wo fanha ki ni wε, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan jɔjɔ ki jε kɔnhɔ yee di da se jaha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyεεgi kaa na wε.

Jomɔ pu taxɔgɔ ni fò mujuu

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wù jε tuun wa ni. Yi funjɔ taan! Yi da yiyε logoo wari y'a se jaha na! Yi da samɔhɔrɔ leni yiyε ni! Yi pye ni fungɔngɔ nigin ni! Najinε di bye yi tε ni! Lee bu bye, taanjεεge ni najinε fɔ Kile na bye ni yi ni.

¹² Y'a yiyε shaari ni taanjεεge ni! Kile wo fεfεεε sipyii piimu pu jε naha ge, pee bεeri ya yi shaari.

¹³ Wù Kafɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanjεεge ke ki pye ni yi ni. Yi gori yaha Fεfεεε Munaa li wo karijεεge ki ni.

Galasi Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Galasi sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Galasi sheen we?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya tenε Galasi fiige ki ni ge, pee pu jε Galasi sheen pee. Pee jε: Ikonε, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegee 14). Galasi fiige ki nijaa wogo ki jε Turuki fiige ki funɔɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu jε Galasi ni wε, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli jε tudunmɔ nijemε wε, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na wε.

We semε we kakana jɔnɔ

Ye p'a jo wá Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fεnhε pu funyɔ to ni wu kalεgeε ni wuyε pyaa kapyegee ni. Na li she na kanii li wa wee wo Kile jomɔ yεrε le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo tɔ wu na. A w'i li she sanha na n'a daa fεε ya foro Musa wo tɔ wu nɔhɔ ni, na jiiifεrε nivɔrɔ pyi, a Fεfεrε Munaa di pu naha co tee jiiifεrε ti ni (Kapyegee 5).

Semε wu kafila jɔgbɔyɔ

Galasi Sheen 1–2 Pɔli fɔ mu-juu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunmɔ wee jε.

Galasi Sheen 3–4 Kile ya sipya jatani sipyitiimε Musa wo saliya wu koro jaari funɔɔ ni wε.

Galasi Sheen 5 Wèe ya foro saliya wu nɔhɔ ni, a Fεfεrε Munaa di wèe naha co fεfεrε ni.

Galasi Sheen 6 Pɔli wo yeri yeri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi sheen shaari

¹ Nε Pɔli, nε jε Kirisa wo tudunmɔ. Sipyiyawyii ya ta nε pye tudunmɔ wε. Nε di ya nɔhɔ pye bε tudunmɔ sipyiyawyii baraga ni wε, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a Yesu jε na yeege xu ni ge.

² Nε ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wèe p'a semε wu tun Galasi fiige ki n'a daa fεε pu mu.

Wèe ya yi shaari:

³ Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niimε tirige yi na, p'i jɔnɔnε bε kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuyε kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wèe shɔ wù jurumu wu na. W'a wèe shɔ ke kɔnɔ ke wo yanmuguuyo yi bεeri wo fanha ki na, na saha ni wù To Kile wo jidaan wu ni.

⁵ Nɔɔrɔ w'a dεri wu mεge na tuun bεeri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe ye pu jε Kile wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niimε wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni tɔvuyo na, na jaanna jεri jozaama patii feni, lee ya nε fo xuuni dε.

⁷ Jozaama pemu nε jo yee mu ge, pee ye pe pu jε Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na wε. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi jεri. Kile Jozaama pe pu wa Shɔvɔɔ wu kaa yu ge, pu funɔɔ ki wa p'i pee jεri shan.

⁸ Jozaama pemu wèe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wèe wo pu kadugo na, w'a pye wèe wa la, w'a pye mεlεkε na yiri fugba we ni la, weefɔɔ wu lanji.

⁹ Wèe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wèe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wèe wo pu kadugo na, weefɔɔ wu lanji.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, nε giin sipyii di da na sɔni laa, nε giin Kile di da na sɔni? Na funɔɔ ki jε di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Nε funɔɔ da bi bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, nε bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye wε.

Pyegana lemu na Pɔli ya pye na jεri Kile tudunmɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinɔe jo yi mu jo nε Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni wε.

12 Nε pu ta sipya mu wε, sipya bε di ya nε taanni pu ni wε. Ga Yesu Kirisa yε pyaa k'a nε taanni pu ni.

13 Taashiine li ni, na nε yaha Yawutuu pu wo koo li ni, nε bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee naha logo. Nε bi Kile wo n'a daa fεε pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Nε bi li yereŋε fo na pu pinnege ki nɔnɔ tugo.

14 Nε bi bye na lepii Yawutuu nijehemεε naha na Yawutuu pu koo li paarigana ni. Wεe sefelεε p'a wεe taanni kalεgeε kiimu ni ge, nε bi naye bεeri kan kee mu.

15 Ga Kile bi nε shɔnri lɔ, ali na ta pu sanha nε se bε wε. Wu nidaan tuun w'a pa nɔ ge, a wu wu niime wu tirige nε na, na nε yiri na pye wu kapyebye.

16 W'a wu Ja wu she nε na, kɔnhɔ nε da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama bεeri mu, shi wemu nε Yawutuu wε. Ba w'a wu she yε nε na wε, nε bε ya watii yege nige wε.

17 Piimu p'a fenhe pye Kirisa wo tudunmɔo pee nε naha na ge, nε nɔhɔ she Zheruzalemu ni di zhe pee bε yege wε. Ga, a nε faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a nε guri pa Damasi kulo li ni.

18 Ayiwa, yee taanri w'a toro, a nε na kari Zheruzalemu ni, kɔnhɔ di she foro Pyεeri na. A nε cabyaa kε ni kaguro pye wà ni wu ni.

19 Ga nε ya ta Kirisa wo tudunmɔo watii bε naha nige wε, fo Yakuba yε nigin pe; wee nε Kafɔo Yesu wo ceborona wa.

20 Yemu n'a yu mε yi mu ge, ali kafinege nigin bε wa yi ni wε; Kile wa na sεeri.

21 Lee kadugo na, ba nε foro Zheruzalemu ni wε, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wà, na gari Silisi fiige ki ni.

22 Ga n'a daa fεε piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha nε naha ni na wε.

23 Pu bi yi nuri yε sipyii nɔ na na: «Sipya we wu bi wεe kana taashiine li ni, fo w'a bi li yereŋε wu n'a daa wu nɔnɔ tugo ge, weeye pyaa ki bε k'a Kile wo Jozaama pu yu nime.»

24 Lee funnɔ ni, a p'i ganha na Kile sɔni nε wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

Pɔli ya Kirisa tudunmɔo pusamaa nɔnɔ cɔri ta

1 Ba yee kε ni shishεere ya toro wε, a nε ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalemu ni. A nε gari ni Tite bε ni.

2 Kile yε pyaa ki bi li she nε na na nε wu she wà, a nε da kari. Ba nε nɔ wà wε, nε ni nahagbaa fεε pu ni, a wεe di she wùye naha kabanugo. Kile Jozaama pemu nε yu shi wusama bεeri mu ge, a nε pee naha jo pu mu, kɔnhɔ labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kɔnhɔ wee wa shishiin ganha bu bye nɔnɔ baa wo wε.

3 Tite wemu ni nε kari ge, Girεki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha bε na fo wu cekɔnrɔ pye, kɔnhɔ wu bε di bye Yawutuu pu shi wε.

4 Ga, kafinejuu p'a, pee bi puyε pye na n'a daa fεε pee nε, na ta p'i nε n'a daa fεε wε, pee pu bi giin w'i cekɔnrɔ pye. Wεe ya pye ni Yesu Kirisa ni kari nεge ni ge, a wεe di bye wùye mu, a pii sipyii pii di beele jé wεe tε ni kɔnhɔ p'i lee naha cε. Pu funnɔ ki bye p'i wεe kurunɔ pa lenε sanha bulooro ti ni.

5 Ga wεe ya sɔo na wùye yaha pu keŋε ni ali jεere bε funnɔ ni wù ta logo pu nɔ na wε, kɔnhɔ Kile Jozaama pe pu wa can wu sheε ge, y'i já pee logo ba pu nε wε.

6 Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu nε nahagbaa fεε pu ge, nɔnɔfεε pu bye pii la, pu shiin bye bε nɔnɔfεε wε la, lee la shishiin kajiɔo wa nε mu wε; bani Kile ya wa shɔnri na wo wa ni wε. Kile Jozaama pe nε bi yu ge, ba nε pee naha jo pee nahagbaa fεε pu mu wε, pu ya ta ka fara pu na wε.

7 Ga, a puyε pyaa bε di li cε na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le nε keŋε ni nε w'a yu shi watii sheen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyεeri keŋε ni w'a yu Yawutuu pu mu wε.

8 Bani Kile wemu w'a sefεere kan Pyεeri mu na wu tun Yawutuu pu mu

ge, wee ninumɔ w'a sefɛɛɛ kan nɛ bɛ mu na nɛ tun shi wusama mu.

⁹ Yakuba ni Pyɛɛri ni Yohana, pee piimu pu bi wii nahagbaa fɛɛ pu ge, pee bi li cɛ na Kile w'a te tuduro te kaa le nɛ keɲɛ ni wu wo niimɛ wu funɲɔ ni. A p'i pu keye le nɛ ni Barinabasi keye ni, wee fò we ya li shɛɛ na wè bɛɛri ya pye nigin. A wù bɛɛri di binne na bɛ yi na nago wè pu shɛ baari pyi shi wusama tɛ ni, pee bɛ di shɛ baari pyi Yawutuu pu tɛ ni.

¹⁰ A p'i li shɛ yɛ wè na na wè pu shɛ wù fungɔngɔ yaha funmɔ fɛɛ na. A nɛ bɛ di la le nayɛ ni na ganha na lee pyi.

Pɔli ya Pyɛɛri jaagi Ancɔsi kulo li ni

¹¹ Ayiwa, ga ba Pyɛɛri ya pa ba Ancɔsi kulo li ni wɛ, a nɛ ba wu jaagi sipyii pu bɛɛri nii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi ɲɔ wɛ.

¹² Wu cebooloo shi watii shɛɛn piimu pu bye n'a daa fɛɛ Ancɔsi ni ge, Pyɛɛri bi binneɛ na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancɔsi ni. Ba pee ya nɔ wɛ, a Pyɛɛri di fɛɛ kɔn shi wusama wo n'a daa fɛɛ pu na, na bye wu ya sɔɔ w'a li nige ni pu ni wɛ. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama bɛɛri w'a cekɔɔnrɔ pyi.

¹³ Cebooloo piimu bɛ pu ɲɛ Yawutuu ge, a pee bɛ di yaa Pyɛɛri na, na fɛɛ kɔn pii pu na. Lee funɲɔ ni a Barinabasi bɛ di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu fɛni.

¹⁴ Ba nɛ pu ɲa, na pu ta pu ya ɲaari na sahanɲi ni Kile Jozaama pu wo can wu ni wɛ, a nɛ jo ni Pyɛɛri ni pu bɛɛri nii na. A nɛ wu pye: «Mu wemu wu ɲɛ Yawutu ge, a m'i sɔɔ na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na ɲaari shi wusama wo ɲaarigana na. Wee tuun wu ni ɲaha na m'i giin nime m'i shi wusama bɛ karamu fo wu bɛ w'a Yawutuu pu wo koo li ɲaari wɛ?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na shɔ

¹⁵ «Can wu ɲɛ wii, wè kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wè ɲɛ shi watii shɛɛn wɛ, pu jo na wee shi we shɛɛn ya Kile koo li cɛ wɛ.

¹⁶ Ga lee bɛ na, wè bɛ ya li cɛ na jo ma ɲɛɛ da Kile tudunmɔ Musa wo saliya we koo ɲaari, lee wa da ga ma pye sipyitiimɛ Kile mu wɛ, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wè bɛ ya dà Yesu Kirisa na, kɔnhɔ Kile di wù pye sipyitiimɛɛ wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu ɲɔmɛɛɛ ki wo koo ɲaari w'a wè pye sipyitiimɛɛ Kile mu i dɛ. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiimɛ Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari wɛ.

¹⁷ «Ayiwa, wè Yawutuu ba wù yɛ shaa wù bye sipyitiimɛɛ Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni, wè ba lee pyi, wè bɛ ya ɲɛri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shɛɛ na Kirisa w'a wè tɔɔgɔ leni jurumu ni? Bada!

¹⁸ Ayiwa, nɛ na foro saliya wu keree tãan, na bye nɛ wu koo ɲaari wɛ, nɛ bu guri wee saliya we fɛni sanha na wu koo ɲaari, wee tuun wu ni nɛyɛ pyaa ya saliya wu kyɛɛgi.

¹⁹ Nɛ xu Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu shizhaa na, kɔnhɔ di bye nii na, di da kapyɛɛɛ pyi Kile mu.

²⁰ Nɛ pye kanna p'a nɛ pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Nɛyɛ pyaa ya ta pye nige niifɛɛɛ ni wɛ; Kirisa wu ɲɛ niifɛɛɛ ni nɛ zɔ wu na. Niifɛɛɛ temu ni nɛ wa nime ke kɔɲɔ ke na ge, nɛ nayɛ kan Kile Ja wu mu. Nɛ kaa ya taan wu mu fo w'a sɔɔ na wuyɛ kan saraga nɛ wuu na.

²¹ Kile ya niimɛ wemu kan nɛ mu ge, nɛ da ga wee she bada wɛ. Bani Kile da ba sipya jateni sipyitiimɛ Musa wo saliya wu koo ɲaari baraga ni, lee ya li shɛɛ na ɲunɲɔ ya pye Kirisa kaxulo na wɛ.»

3

Na dà Yesu na, lee funɲɔ ni Kile ya sipya jateni sipyitiimɛ

¹ Yee Galasi shɛɛn kunni, yee ɲɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ dɛ! Jɔgɔ wu d'a yee faanna mɛ wɛ? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee ɲaha ya finɲɛ jo yee mu.

2 N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fefere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmoo Musa wo saliya wu wo koo li jaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na da pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu?

3 Naha d'a yee pye me fungonyo baa fee we? Yee ya kaa lemu no kon ni Kile Munaa sefere ni ge, naha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefere taga lee no to we?

4 Kile ya kanhama nigbo pemu yaha p'a no yee na ge, nunjo ya pye pee na-ge? Bada! Pee da ja bye nunjo baa we.

5 Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhaja ki pyi yee te ni ge, wee tuun wu ni, yee ya jaari na sahani ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na da pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

6 Kile Kafila w'a yi yu we mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya da Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»*

7 Ni li je mu, wee tuun wu ni yi li ce na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu je Ibirayima wo nagoo pee.

8 Kile Kafila w'a fenheli shi na shi wemu je Yawutuu we, na wee shi wu be na ba da Kile na, Kile na pu pye sipyitiime pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fenheli jo Ibirayima mu na: «Kile na ba duba shi wu beeri mu mu baraga ni.»*

9 Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefoo mu ba w'a duba me Ibirayima mu wu n'a daa wu funjo ni Kile na we.

10 Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu wo jomehe ki koo jaari funjo ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo lanj w'a to weefoo nunjo ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu je wu ya saliya wu jomehe»

ki beeri koo jaari gbee ki jaarigana na-ge,

Kile wo lanj w'a to weefoo nunjo ni.»*

11 Ayiwa, l'a fiinje yere na Kile da ja sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmoo Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni we. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba jii sicuumo ta n'a daa gboro ni.»*

12 Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ye wo koo jaari pye wu tadaja ge, n'a daa je yafin be weefoo mu we; bani l'a ka na:

«Sipyaa ya yaa ma wee saliya wu beeri koo jaari ma na jii sicuumo ta.»*

13 Yesu Kirisa ya pa we shi saliya jomehe ki wo lanj wu na. A wuye pyaa di dugo wee lanj we taan we tege; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na gbo ge, weefoo ya lanj.»*

14 L'a pye mu be sanha konho duba wemu jomehe Kile bi lo Ibirayima mu ge, wee di no shi wusama beeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya Fefere Munaa lemu be wo jomehe lo ge, wu ja lee be ta n'a daa baraga ni.

Kile ya jomehe lemu lo ge, Musa wo saliya wu da ja lee fiin we

15 Na cebooloo, n'a da naha shesheere ta lo sipyii wo keree pyegajaa na. Ali sipya ye pyaa mehe kaa la jomehe lo, na li ka, na xho na wu kabee taha kee wenje ki na, sipya watii da ga ja lee jomehe le kyegi, kelee na la fara li na we.

16 Kile w'a bi jomehe lo Ibirayima ni wu kadugo yiri shi shen mu. Li ya ta ka Kile Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yiri shi shen» ma na giin sipyijeheme kaa w'a byi we, ga shi

* 3:6 Zhenzi 15:6; Orome Sheen 4:3

* 3:8 Zhenzi 12:3

* 3:10 Duterenome 27:26

* 3:11

Habakuki 2:4

* 3:12 Levitike 18:5

* 3:13 Duterenome 21:23

shen nigin ye kaa Kile Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yiri shi shen.»* Wee wu ne me Kirisa.

17 Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Kile w'a karijegge nomme lo Ibirayima mu. A yee xhuu shishere ni kelee taanri (430) di doro, a Kile di na pa Kile tudunmoo Musa wo saliya wu teje. Lee funno ni, Kile ya nomme lemu lo Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da ja lee nomme le kyeggi, kelee na li jomoo pu jeri we.

18 Ga cen wemu Kile ya gaan ge, wee da bi daa Kile tudunmoo Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cen wu bi da bye nige nomme li wo wu we; na ta Kile d'a wu wo cen wu kan Ibirayima mu ma ni, nomme li baraga ni.

Lemu na saliya nomme k'a kan we mu ge

19 Wee tuun wu ni saliya nomme ki wo kakaan nuno di ne leke we? Ki kakaan nuno ki ne, kapyege kiimu ki ne ki ya be Kile mu-i ge, konho we di kee ce. Ga kee saliya nomme k'a yaa na pye wa, Kile ya nomme li lo Ibirayima wo kadugo yiri shi shen wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Melekee pu bi saliya nomme ki kaan Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu mu.

20 Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee ne kabaŋa nigin kajii we. Kile di ne wu ye nigin do.

21 Ta lee wa li shee na Kile ya nomme lemu lo ge, na Kile tudunmoo Musa wo saliya wu w'a lee nomme li kaala ya? Bada! Saliya nomme kii k'a kan ge, kee da bi da ja da ni sicuumoo kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da ja da byi sipyitiime Kile naha taan, saliya nomme ki baraga ni.

22 Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki ne konoo sipyii beeri na. Lee funno ni Kile ya lemu wo nomme lo ge, konho lee di gan n'a daa fee pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

23 Ayiwa, Kile tudunmoo Musa wo saliya we, wee wu bi fenhe pye wee nuno ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A

wee saliya we di gori yaha wee nuno ni fo na she no n'a daa wu sheduun wu na.

24 Lee funno ni a saliya wu bye wee naha covoo, fo na she Kirisa pye w'a pa; konho wee di bye sipyitiime Kile naha taan n'a daa baraga ni.

25 Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wee da ja bye nige wee nahagbaacomoo wu keje na we.

26 Bani yee beeri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na.

27 Yee piimu beeri p'a batize Kirisa wo karijegge ki ni ge, yee ya jeri ba Kirisa ye pyaa ne we.

28 M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shen la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo we la; m'a pye na la, m'a pye cee la; le la shishiin nige ne nige we. Bani yi beeri ya jeri nigin Yesu Kirisa wo karijegge ki funno ni.

29 Ayiwa, yi bi ne Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cen wemu wo nomme lo Ibirayima mu ge, yi be na ba wee ta.

4

1 Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa me. Pya wemu na ba cen lo ge, na wu yaha wu nohopiire ni, waagi wa shishiin ne wu ni bulo te ni we, ali na li ta be wee wu ne tofoo wu wo yanmuyoo yi beeri kafoo.

2 Na wu yaha wu nohopiire ti ni, sipyii pu da da wu kaseri, na wu keree yari, tuun wemu tofoo w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu she no.

3 Mu wee be di bye. Tuun wemu ni wee be bi bye ba nohopiire ne-ε ge, ke konoo ke wo keree bulooro ni wee di bye.

4 Ga Kile ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa no we, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu be di je saliya nomme ki wo fanha ki noho ni.

5 Piimu pu bye saliya nomme ki wo fanha ki noho ni ge, konho wu pee nuno wolo. A wee di bye Kile nagoo.

6 Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa je

* 3:16 Zhenzi 13:15; Zhenzi 24:7

wèe zàbò pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kòri jε na: «Wù To».

⁷ Lee wuu na ma jε nige bulo wε, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yanmuyò yemu jòmεε lò wu nagoo pu mu ge, ma bε na ba yee ta.

Pòli ya wu funjò shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸ Taashiinε ni, na yee ta yee sanha Kile cε wε, pεεjε yanmuyò ya wo buloo yee di bye, na ta yee pεεjε yanmuyò ye di jε Kile yε pyaa wε.

⁹ Ga nime yee ya Kile cε. Nε yaa na jo Kile yεrε w'a yee cε. Naha na yee di giin di guri yee konjò yanmuyò baraga baa woyo ye feni wε? Naha na y'i zhaa di yiyε le yee jujò baa yanmuyò ye wo bulooro ti ni sanha wε?

¹⁰ Yee ya canjajεhεε kii pòròjò kii na, na fara yeye ya na, ni tεεgεε, ni yee, na yee jatani na toro yi saya tãan.

¹¹ Nε lemu bæeri pye yee mu ge, nε funjò k'a pεn jo lee bæeri ganha ba bye jujò baa kaa wε.

¹² Na cebooloo, n'a yi jεeri, yi jεri ba nε jε wε, bani nεyε pyaa ki bε ya jεri ba yee jε wε. Yee kunni ya ta kakuunò la shishiin pye nε na wε.

¹³ Yeeyε pyaa ya li cε na yama p'a nε pye nε kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiinε li ni.

¹⁴ Ali na li ta bε nε wo yama p'a kanhama shan yee jujò ni, lee bε na yee ya ta nε tánha, kelee na na she wε. Ga yee ya nε cò xuuni ba Kile wo mεleke wa jε wε, ma na da giin na nεyε pyaa ki jε Yesu Kirisa we.

¹⁵ Yee funyò bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii wε? Nε li cε nakaara baa jo li da bi da já bye kunni, yee bi da zòò na yi jεpyaa ki wolo na taga nε wogoo ki faa.

¹⁶ Wee tuun wu ni, nε na can jo yee jii na, lee l'a nε jεri yee pεn nime gε?

¹⁷ Pii sipyii pii funjò ki wa p'i yee jaha jεri puyε yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya jò wε. P'a giin p'i nε ni yee laha wùye na, kònho yee di daha pu feni.

¹⁸ Kaa lemu li jε nizaana ge, na yatenyε waha lee kaa le feni, lee ya jò. Li wa nago nε bu bye yee tε ni tuun wemu ni, y'i na yatenyε waha wε, ga y'a yaa na yatenyε waha tuun bæeri ni.

¹⁹ Na nagoo, nε jε ba layama jε wε, ali nime we bε ni nε jε na yee laa yá fo Kirisa wo jaarigana le ga ba she jaa yee ni.

²⁰ Nε funjò k'a sii pye fo na nò yee yiri nime, kònho di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a nε jaha wò fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹ Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmò Musa wo saliya jòmehεε ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya jòmehεε k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri bε-ε gε?

²² L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhò na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu jε bulo wε. Wee bye wuyε pyaa wo shò.

²³ Bulozhò w'a wu wo pya wu ta ba cèe ya sii na nagoo taa wε. Ga cee wemu w'a pye wu jε bulo wε ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na wε. Kile w'a fεnhε pya wu jòmεε lò wu mu, a wu na pa wu ta.

²⁴ Kòri wa wu jε kii keree kii na, wee we. Pii cèe shuun we, pee jε karijεεge jòmehεε shuun. Karijεεge jòmεε lemu l'a lò Sinayi faabobonjò ki na ge, buloo pu jε lee jòmεε li wo nagoo pee. Agari* wu jε ba lee karijεεge jòmεε li jε wε.

²⁵ Agari jε ba Sinayi faabobonjò ki jε wε, Arabi ni. Wee Agari we wu jε ba nijaa wo Zheruzalεmu kulo li jε wε, bani sipyii piimu bæeri pu jε Zheruzalεmu ni ge, pee bæeri jε saliya jòmehεε ki wo buloo.

²⁶ Ga Zheruzalεmu wemu wu wa fugba we ni ge, wee jε bulo wε. Wee Zheruzalεmu we wu jε wèe wo nu we.

²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu jε ma sanha pya ta ja-ε ge,

* 4:24 Agari: Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara.

ma funḡo ki taan.
 Mu wemu wu ḡe mu ya laa yama ce-ε
 ge,
 ta xhuulo fundanga keḡe ni.
 Bani p'a ḡaha wolo cee wemu ni ge,
 wee wo nagoo pu na ba ḡehε
 Na toro cee we ni wu poo wu wo
 nagoo pu taan.»*

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee
 kunni ya se na saha ni ḡomεεlɔɔ li
 ni, ba Kilε ya Ishaaga ḡomεε lɔ mε
 Ibirayima mu wε.

²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu
 Agari ya se ba cεe ya sii na nagoo
 seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana,
 wemu w'a ta Kilε Munaa li wo fanha
 ni ge. Lee ninunɔ l'a byi ali niḡaa we
 bε ni.

³⁰ Ga yekε y'a ka Kilε Kafila wu ni
 wε? L'a ka na:

«Bulozhɔ we ni wu ja wu kɔri.

Bani bulozhɔ wu wo ja wu ya yaa
 wu pinne
 cen wu na ni we wu pya wu ni wε,
 wemu wo nu wu ḡe wu ḡe bulo wε
 ge.»*

³¹ Na cebooloo, lee funḡo ni wεe ya
 ta pye bulozhɔ wu wo nagoo wε, ga
 cee wemu wu ḡe wu ḡe bulo wε ge,
 wee wo nagoo wεe ḡe.

5

Kirisa ya wεe pye wuyε wuu

¹ Kirisa ya wεe ḡuḡo wolo, kɔnhɔ
 wu sii pye wuyε wuu can can na. Lee
 wuu na, yi la le yiyε ni, y'i gori yaha
 pee yahama pe ni. Yi ganha bu da
 guri nige kadugo di ba yiyε le sanha
 bulooro ni wε.

² Nε Pɔli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa
 na yi tadanḡa pye cekɔnrɔ, wee tuun
 wu ni Kirisa ya lemu bεeri pye yi mu
 ge, lee da yaaga ḡo yi na wε.

³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha
 jo sipyaa sipya w'a wuyε kan p'a kɔn
 ge, weefɔ ya yaa w'a Kilε tudunmɔɔ
 Musa wo saliya ḡomεhεε ki bεeri koo
 ḡaari w'a fani.

⁴ Yee piimu pu wa Kilε tudunmɔɔ
 Musa wo saliya wu koo ḡaari, na ḡiin
 na wee wo koo ḡaari funḡo ni Kilε da
 ba yee jate sipyitiimεε wuyε ḡaha tɔan
 ge, yee ya yiyε waa laha Kirisa na. Yee
 niḡe ḡe nige Kilε wo niimε wu ni wε.

⁵ Wεe kunni, tadanḡa wa wεe mu na
 jo Kilε na ba wεe jate sipyitiimεε wuyε
 ḡaha tɔan, bani wεe wa daa Kirisa na.
 Lee wo sigimε ni wεe ḡe Kilε Munaa li
 baraga ni.

⁶ Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa
 ni kariḡεεḡe ni, wufɔ ya cekɔnrɔ pye
 yoo, wu shiin yaa cekɔnrɔ pye-e yoo,
 lee la shishiin niḡe ḡe wε. Ga lemu li
 ḡe kagbɔ li ge, lee li wa na jo wεe pu
 dɔ wu na. Wee n'a daa we ya yaa na
 wuyε shεε taanḡεεḡe funḡo ni.

⁷ Yee shεgana li bi ḡo xuuni n'a daa
 wu koo li ni. A ḡɔḡo di ba yi yerenε, na
 yi kurunḡo can wu koo na wε?

⁸ Kilε wemu w'a yee yiri, na yee pye
 wuyε wuu ge, yee kunni ya dɔ li na na
 ke fungɔngɔ ke ka tuugo ya yiri wee
 yiri wε.

⁹ Ta yee ya li ce na jo: «Shizhenhεε
 nifenhεfenhεḡeε ki ma myεdɔnhɔḡo
 bεeri pye k'a fugɔfugɔ yiri wε?»

¹⁰ Ga lee bε na, nε dɔ li na Kafɔɔ ni,
 jo fungɔngɔ katii wa da digi yi mu wε.
 Ga sipya wemu w'a ma ni piinḡe ki ni
 ge, wu pye sipyituugo bεeri, Kilε na ba
 kiiri kɔn wu na.

¹¹ Na cebooloo, li da bi da nago
 cekɔnrɔ ti wo keree nε bε ya yu, nago
 ma bu cekɔnrɔ pye lee na jɔ ma shɔ,
 pu bi da da nε kana nige wε. Yesu
 Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu
 wo yεε li bε nε byi ge, lee bε bi da
 waha sipya wa shishiin na wε.

¹² Sipyii piimu p'a yee piinḡe mε ge,
 pee ya mεhε yaa na sii kɔn laha yee na
 fεεfεε.

¹³ Yee kunni na cebooloo, Kilε w'a
 yee yiri, na yee pye yiyε wuu. Ga
 yi ganha bu da lee pye kapunḡo yi da
 yi wo ḡidaan keree pyi wε. Ga y'a
 kapyenεε pyi yiyε mu ni taanḡεεḡe ni.

¹⁴ Bani Kilε tudunmɔɔ Musa wo
 saliya ḡomεhεε ki bεeri wa daa le

* 4:27 Ezayi 54:1 * 4:30 Zhenεzi 21:10 * 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

ɲəmɛɛ nigin we funɲɔ ni na: «Ma sipyinjii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲɛ wɛ.»*

¹⁵ Yi bu daa na yiri yiyɛ fɛni ba naɲa yaaya ɲɛ wɛ, na yiyɛ conɪ na xhaa, na yiyɛ pahala wɛ. Yi bu bye y'i ya kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na wɛ, yi na ba yiyɛ kyɛɛgi xhɔ.

Sipya ɲidaan ni Fɛfɛɛɛ Munaa ɲidaan

¹⁶ N'a da yi jo waha yi mu jo y'a ɲaari Kilɛ Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiyɛ pyaa wo ɲidaan keree fɛni wɛ.

¹⁷ Bani lemu li ɲɛ sipya wo ɲidaan ge, lee ɲɛ Kilɛ Munaa wo ɲidaan wɛ. Kilɛ Munaa li bɛ wo ɲidaan di ɲɛ sipya bɛ wo ɲidaan wɛ. Ye shuun we ya bɛni wɛ, lee funɲɔ ni yee funɲɔ ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da j́a da kee pyi wɛ.

¹⁸ Ga Kilɛ Munaa li bu yee ɲaha co, wee tuun wu ni Kilɛ tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki fanha da bye nige yee na wɛ.

¹⁹ Na ta keree kiimu ki ɲɛ sipya wo ɲidaan keree ge, kee ya fiinɲɛ. Kee ki wa mɛ: Dɔdɔɔrɔ, cemɔhɔrɔ, shiige baara keree,

²⁰ yapɛɛgaanra ni siganma, makɔɲɔ, yokɔɔnrɔ ni ɲɛpɛɛn, loyiriguunɔ, nakaara niguuro, bɛganhara ni waagi,

²¹ ɲɛgbɔɔ, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu wɛ, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga j́a bada Kilɛ wo saanra ti ni wɛ.

²² Ga Kilɛ Munaa ya keree kiimu leni sipya zɔ ni ge, kee ɲɛ: taanɲɛɛgɛ, fundanga, ɲaɲinɲɛ, loxulo, ɲubenɲɛ, saama, ɲɔmɛɛ fɛɛɛ,

²³ lotaan, ni na j́a mayɛ na. Saliya wa shishiin da j́a kii keree kii kaala wɛ.

²⁴ Bani piimu bɛɛri pu ɲɛ Yesu Kirisa wuu ge, pee bɛɛri ya pu wo ceepuuro lakuunɲɔ ni ti ɲidaan keree ki bɛɛri pinne kori ni Yesu ni koriko-ritige ki na.

²⁵ Kilɛ Munaa l'a ɲii sicuumɔ nivomɔ kaan wɛɛ mu. Lee wuu na, wɛɛ bɛ ya yaa na Kilɛ Munaa li yaha l'i wù ɲaha co.

²⁶ Wù ganha ba wùɛɛ pɛɛɛ wɛ! Wù ganha ba ɲɔyegere keree pyi wùɛɛ na wɛ! Wù ganha ba ɲɛpɛnkeree pyi wùɛɛ na wɛ!

6

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

¹ Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunɲɔ pyi, yee piimu p'a ɲaari na sahanɲi ni Kilɛ Munaa li wo ɲidaan wu ni ge, yee pu weefɔɔ yɛri ni loxulo ni. Yiyɛ pyaa bɛ di kasɛɛgɛ yaha yiyɛ na, kɔnhɔ yi bɛ ganha ba jin nɔwuuro ni wɛ.

² Y'a yiyɛ ɲunɲɔ tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo ɲɔmɛhɛɛ ki koo ɲaari.

³ Sipya wa ba wuyɛ wii na wee w'a pɔrɔ pusamaa na, wuyɛ weefɔɔ ya faanna, bani wu ɲɛ yafiin bɛ wɛ.

⁴ Wa bɛɛri ya yaa na wu torogana li sɛɛri xuuni, wu bu wu kenɛ nibyegee ki ta k'a ɲɔ, wee tuun wu ni, wu na funɲɔ taan kee nibyegee ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni wɛ.

⁵ Bani wa bɛɛri na ba yere ni wu labye fiin ni Kilɛ ɲaha t́aan.

⁶ Piimu p'a yi taanni Kilɛ Jomɔ pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi kenɛ yanmuyɔ nijeye yi bɛɛri ni.

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn

⁷ Yi ganha ba yiyɛ faanna-ɛ dɛ! Sipya ya zhɛhɛni Kilɛ na wɛ. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gɔn.

⁸ Ma ba mayɛ pyaa wo ɲidaan lakuunɲɔ keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kilɛ Munaa ɲidaan kere pyi, wee tuun wu ni ma na ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta lee wo kuduun.

⁹ Wù ganha bu da ganha kasaanɲaa bye t́aan wɛ, bani wù bu bye wù ya yatɛnyɛ gbo lee bye t́aan wɛ, wù na ba li kuduun ta wu t́aduun ni.

¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wù mu, w'à yaa w'à kasaanɲaa

pyi sipyii beeri na. Wù cebooloo piimu ni wù ɲe n'a daa wu ni ge, pee susu na w'à yaa na kasaanɗa ki pyi.

Ɗaxɗɗo kafiila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapyaa nigbɔhɔɔ kii ɲaa ge, neye pyaa k'a kii ka na tun yi mu.

¹² Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔɔnrɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana we, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipya da ja zhɔ, sipyii na da pu kana.

¹³ Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu korogoo ki beeri ɲaari we. Ga p'a giin yee di cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ p'i da puyɛ peɛ na yee ya sɔɔ na daha pee feni.

¹⁴ Ne kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga nayɛ peɛ we, fo wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, kɔɲɔ yanmuyɔ beeri y'a ɲeri ne mu ba yaxuyo ɲe we, a ne be di ɲeri ba gbo ɲe we yee kɔɲɔ yanmuyɔ yi mu.

¹⁵ M'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; lee la shishiin niɲe ɲe we. Niifɛɛɛ nivɔɔ temu Kile ya gaan wɛe mu ge, tee ti ɲe kagbɔɔ le.

¹⁶ Piimu beeri p'a tee niifɛɛɛ nivɔɔ ti koo ɲaari ge, Kile wo ɲaɲiɲe ke, ni wu ɲiɲaara te ti tigi pee beeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu ɲe Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co niɲaa na, sipya wa shishiin ganha ba na ɲaha werɛɲe nige ni lee kaa ni we, bani fe pe pu wa ne ceesɛɛge ki na ge, pee ya li shee na Yesu wo bulo ne ɲe.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese ShĒen Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Efese shĒen mu ge

Jɔgɔ ye mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Efese egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun, ga wu funɲɔ ki bi bye we sɛmɛ we di galaa Azi fiige ki egilizii pu bɛeri ni, kee kemu niɲaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Pɔli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugbɔɔ l'a bye lii.

We sɛmɛ we kakana ɲuɲɔ

Pɔli w'a Efese egilizi wu nɔhɔ shan. Wu labyenii p'a wu tɛge na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki bɛeri ni (Kapyegee 19:10).

Na Pɔli yaha kaso wu ni Oromɛ kulo li ni, a Epafirasi di she wu yiri, na she wu pye na tudunmɔɔ kafinejuu p'a pu wo kalaakuumɔ wu ɲɔ co Efese kulo li ni. A Pɔli di sɛmɛ tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funɲɔ to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuumɔ wu taaɲ.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɔ

Efese ShĒen 1–3 Kile wo keree ki tenɛgana li kaa Pɔli ya yu: Shi wemu ɲɛ Yawutuu wɛ, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kpɔɔn nigin shĒen Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese ShĒen 4:1–6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li ɲaari ɲaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinɲɛ.

Efese ShĒen 6:10-20 Pɔli ya wɛe funɲɔ to na wɛe pu Kile wo kashɛn yagboyo yi lɔ, wu da yogo ki kɔɔn Shitaanni na.

Efese ShĒen 6:21-24 Pɔli ya Efese ShĒen shaari sanha.

Fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile ɲidaaɲ funɲɔ ni. Kile ya yee piimu pye fɛɛfɛɛ, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu nɛ we sɛmɛ we tun.

Nɛ yi shaari:

² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni ɲaɲɲɛ kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa fɛɛ pu mu ge

³ W'à wù Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile sɔni! Kile Munaa li wo duba wemu bɛeri wu ɲɛ fugba we ni ge, w'a wee bɛeri kan wɛe mu Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni.

⁴ Kile ya wɛe ɲaha bulo Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni na ta koɲɔ sanha yaa wɛ. Kɔnhɔ wù bye fɛɛfɛɛ, wù bye jaagi baa fɛɛ wuyɛ pyaa ɲaha taaɲ.

⁵ Kile ye pyaa ya fɛnhɛ kee fungɔngɔ ke yaha wuyɛ mu wu wo taanɲɛɛge ki funɲɔ ni, na wɛe pye wu nagoo Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni. Lee l'a pye wu ɲidaaɲ kaa wu wo saama pu funɲɔ ni.

⁶ W'à Kile sɔni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wù na ma ni wu ɲidaaɲ Ja wu baraga ni ge.

⁷ Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni wɛe ya shɔ wu shishan pu baraga ni. A wɛe wo jurumu wu bɛeri di yafa wɛe mu na bɛ ni Kile wo tɛhɛnɛ baa niime wu ni.

⁸ W'a wee niime wu kan na ɲɛhɛ fo xuuni wɛe mu ni fungɔngɔ fɛɛɛ tuugo bɛeri, ni laje tuugo bɛeri ni.

⁹ W'a bi lee kanmɔhɔnɔ le bye funɲɔ yaha wuyɛ mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funɲɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kanmɔhɔnɔ le, w'a lee she wɛe na.

¹⁰ W'a li yaha wuyɛ funɲɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yanmuyɔ yi bɛeri pinne, fugba woyo ye fara ɲɲɛ ke woyo ye na, Kirisa di bye yi bɛeri ɲuɲɔfɔɔ.

¹¹ Lemu wo ɲɔmɛɛ li bi lɔ wɛe mu ge, wɛe ya wù taa ta lee ni Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni, bani Kile ya wɛri wɛe ɲaha bulo fo taashiinɛ li ni, na saha ni wu wo keree ki tenɛgana li ni. Kile di wu keree bɛeri pyi na saha ni wuyɛ pyaa ɲidaaɲ ni.

¹² Wee tuun wu ni w'à Kile sɔni wu saama pu wuu na, wɛe piimu p'a pye shɛnshiilee na Kirisa pye wù tadaan ge.

¹³ Yee bɛ, ba yee ya can jomɔ pu logo wɛ, pee pemu pu ɲɛ ɲuwuuro ti wo

Jozaama pu ge, a yee di dà Kirisa na. A Kile di wu wo fe pu kpɔn yee na. Pee ne fefere Munaa le, lee lemu wo nɔmɛɛ l'a lo ge.

¹⁴ Fefere Munaa li ne wèe wo cen wu yashiige, na li shee na wèe na ba je wu ni. Wee cen we na ba wèe nɔnɔ wolo fefere cana ka. Lee wuu na w'à Nɔɔɔ Fɔɔ Kile sɔni!

Pɔli wo Kile-nerenge

¹⁵ Lee na ba ne logo na yee ya dà Kafɔo Yesu na, fefere wuu pu beeri be kaa di dan yee ni we,

¹⁶ a ne fungɔngɔ yaha yee na na wo Kile-nerenge ki ni. Ne Kile beeri tuun beeri ni yee mu, na baraga teri wu na yee wuu na.

¹⁷ Wù Kafɔo Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbɔtabaaga ke, ne li shaa wu mu jo wu fungɔngɔ fere kan yi mu, wu wuye she yi na, kɔnhɔ y'i já wu ce fiinne.

¹⁸ Ne li shaa wu mu jo wu yi fungɔnyɔ mugɔ, w'a yi yiri tadaɔa kemu kaa na ge, kɔnhɔ y'i kee keree ce. Cen nɔɔɔ wo wemu w'a gbegele yee ni wu fefere nagoo pusamaa kaa na ge, kɔnhɔ y'i wee be wo naafuugbɔ wu nɔnɔ kana ce.

¹⁹ Tɛhene baa sefere temu be ti ne Kile ni na naha tii ni n'a daa fee pu beeri ni ge, kɔnhɔ y'i tee be ce.

²⁰ Kile ya tee tɛhene baa sefere te she Kirisa ni, w'a wu ne na yeege xu ni, na wu teɛe fugba we ni wuye kanige ce.

²¹ Kile ya wu teɛe nɔnɔ fere ti beeri nɔnɔ ni, ni sefere ti beeri, ni fanha ki beeri, ni saanra ti beeri nɔnɔ ni. Kile ya wu teɛe yanmuyɔ yi beeri nɔnɔ ni. Ke kɔnɔ ke wo yanmuyɔ yi ye be we, ga kɔnɔ kemu k'a ma ge, kee be wo yanmuyɔ yi nɔnɔ ni.

²² Kile ya yanmuyɔ yi beeri tirige yaha Kirisa nɔhɔdaan, na wu pye Egilizi wu nɔnɔfɔgbɔ.

²³ Egilizi wu wu ne Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu nini, na wu pyi wu nɔ na fani.

2

Na foro xu ni, na je ni sicuumɔ ni

¹ Yee tanaa wuu bye ba xuu ne we, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye.

² Yee tanaa wuu bi naari ke kɔnɔ ke wo naarigana na, na daha mu-naakuunɔ ki wo nɔnɔfɔɔ wu feni, lee munaa lemu l'a baari pyi n'a she fee pu funyɔ ni ge.

³ Wèe ni pee beeri pu bye karierege ni, na taha wù wo lakuunɔ ke feni, na wuye pyaa wo nidaan ni wuye pyaa wo fungɔnyɔ keree pyi. Lee funyɔ ni Kile wo loyire le li bi da ba nɔ wèe na ba pusamaa ne we.

⁴ Ga Kile wo ninaara t'a pele fo xu-uni! Wèe ya taan wu mu taangana lemu na ge,

⁵ lee wuu na w'a wèe ni Kirisa pinne ne shiizhan na wèe yaha wèe na bi bye be xuu wù wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu ye pe gbɔɔɔ ni yee ya shɔ.

⁶ Wèe ni Yesu Kirisa wo karierege ki funyɔ ni Kile ya wèe pinne ne, na wèe pinne teɛe be ni wu ni fugba wu ni.

⁷ Tɛhene baa niime wemu w'a she wèe shizhaa na wu wo saama pu funyɔ ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kɔnhɔ wee tɛhene baa niime we di da zhe w'a fiinne cabaya yi na.

⁸ Bani Kile wo niime wu ye nigin pe gbɔɔɔ ni yee ya shɔ n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeye pyaa yiri we, Kile wo loolodaa l'a pye lere.

⁹ Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyeege baraga ni we, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu tabaara le wuye ni we.

¹⁰ Kile w'a wèe yaa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wèe da kapyeege nizaanaa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kɔnhɔ wèe di ba já w'à kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a neri pye nigin Kirisa baraga ni

¹¹ Yee ya ta pye Yawutuu we. Yawutuu pu p'a cekɔnɔɔ ti pye ge, pee di yee pyi cekɔnbaalaa, na ta pee wo cekɔnɔɔ t'i ne sipya wo keɛe fe. Yi yi

funyɔ yaha nidogo ni taashiine li wo torogana li ni.

¹² Yee bi sanha Kirisa cε wee tuun we ni wε. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu niŋε ni wε. Kile ya kariŋεεge jɔmεhεε kiimu lɔ ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaŋa bye yee na wε, Kile be di jε yi mu ke koŋɔ ke na wε.

¹³ Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo kariŋεεge ki funŋɔ ni yee ya wu tεŋε Kirisa wo shishan pu baraga ni.

¹⁴ Bani Kirisa yε pyaa k'a pa ni jɔniŋε ni wεe mu. Shi wemu jε Yawutuu wε, w'a wee shi we ni Yawutuu pu beeri pinne na pye nigin. Kasɔrɔgɔ ke ki bi pu waagilaha puyε na, na pu pye pεen ge, w'a kee shan laha wà.

¹⁵ W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu jɔmεhεε ki beeri yirige laha wà, kɔnhɔ wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo kariŋεεge ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu jε nivomɔ ge, w'i jɔniŋε le pu tε ni.

¹⁶ Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro nigin, na be le pu ni Kile tε ni. A tee pεenre t'i xhɔ korikoritige ki baraga ni.

¹⁷ Piimu p'a lii, ni piimu p'a tεŋε ge, w'a pa jɔniŋε ki jomɔ jo pee beeri mu.

¹⁸ Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbɔrɔ ni wεe wa beeri da já vulo To Kile na Fεfεere Munaanɔ li baraga ni.

¹⁹ Lee wuu na do, yee jε nige nabuun kelee nadadiinmεε wε. Ga yee ni Kile wo nagoo p'a jeri nime fiinunɔ nigin nagoo. Yee ya jeri Kile wo puga ki sipyii.

²⁰ Nɔhɔ shanma pemu na p'a yee yereŋε ge, pee jε tudunmɔɔ pee, ni Kile wo tudunmɔɔ pu wo pe, Yesu Kirisa yε pyaa di jε gunŋmii li kagerεŋε ke.

²¹ Puga ki beeri na kiyε co, na yere Kirisa wo kariŋεεge ki ni. K'a bye Fεfεere ti beeri wo fεfεere xuu we Kile mu.

²² Kirisa wo kariŋεεge ki funŋɔ ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, kɔnhɔ y'i bye puga, kemu jε Kile tatεεngε wu Munaa li gbɔrɔ ni ge.

3

Labye wemu ya le Pɔli keŋε ni shi wusama tε ni ge

¹ Lee wuu na yee piimu pu jε shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a nε le kaso ni yee wuu na.

² Kile ya labye wa kaa le nε keŋε ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo.

³ Kile ya wu kaŋmɔhɔnɔ li she nε na, nε fenhe kafilakaya ya taga yee jo na semε wu ni.

⁴ Yi ba wee xuu wu kalaa, yi na li jɔ wà na nε Kirisa wo kaŋmɔhɔnɔ li ce xuuni.

⁵ Lee kaŋmɔhɔnɔ li ya ta she tajaa wo sipyii pu na wε. Ga nime Kile ya li she fεfεere tudunmɔɔ ni Kirisa wo fεfεere tudunmɔɔ pu na Fεfεere Munaa li keŋε feni.

⁶ Lee kaŋmɔhɔnɔ li le: Shi wemu jε Yawutuu wε, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kile Jozaama pu baraga ni Kile wo cεn wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu beeri ya jeri ceepuuro ninuuro ti wo yatenyε, a pu be di taa ta Kile wo jomεε li ni, w'a lemu lɔ Yesu Kirisa baraga ni ge.

⁷ Nε pye Jozaama pu wo jovɔɔ na saha ni Kile wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan nε mu wu sefεere ti baraga ni ge.

⁸ Nε wemu wu jε Kile wo fεfεere wuu pu beeri kadugo yiri wo ge, a Kile di niime kan nε mu, kɔnhɔ nε da Kirisa wo tεhεnε baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu jε Yawutuu wε.

⁹ Yanmuyɔ yi beeri yaavɔɔ Kile bi kaa lemu ŋmɔhɔ fo taashiine ni ge, w'a jo nε wu lee wo keree pyegana jo fiinŋε.

¹⁰ Nuŋɔ fεere ni sefεere te ti jε fugba wu ni ge, kɔnhɔ tee di já Kile wo fungɔngɔ fεere nigbɔrɔ ti ce cεgana beeri na nime, Egilizi wu baraga ni.

¹¹ W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni ge.

12 Yesu wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni wèe da já lowaa ta, na fulo Kile na fyaara baa, n'a daa gbɔɔrɔ ni Yesu na.

13 Lee wuu na n'a yi ɲɛeri jo kanhama pemu p'a nɔni nɛ na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungɔnyɔ kyɛɛgi wɛ, bani pee kanhama pu ɲɛ nɔɔrɔ yee mu.

Pɔli wo ɲɛɛge ke

14 Lee wuu na nɛ nuguro sinni To Kile ɲaha tɔan, na wu ɲɛeri,

15 wee wemu w'a kpɔnhɔɔ ki bɛeri da ge, fugba wogoo ki fara ɲinɛ wogoo ki na.

16 Nɛ wu ɲɛeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na saha ni wu tɛhɛnɛ baa nɔɔrɔ wu ni.

17 Kirisa di diin yi zɔlɔɔ pu na n'a daa baraga ni, kɔnhɔ yi niyɛ di juri, see see taanɲɛɛge ni!

18 Yi ni Kile wo fɛfɛɛɛ wuu pu bɛeri di já kee taanɲɛɛge ke ɲidaa, ni ki kadaa, ki ɲubile ni ki jogi ɲunɔ kana ɔɛ.

19 Yi Kirisa wo taanɲɛɛge ki ɔɛ, kee kemu k'a ye ɔɛmɛ pu bɛeri na ge, kɔnhɔ yi ɲɔ di fa ba Kile ɲɛ wɛ.

20 Ayiwa, wèe ya yanmuyɔ ya ɲɛeri Kile mu, kelee na wu funyɔ kɔɔn ni yi kaa ni xuuni. Kile na já yee kan wèe mu, ali fo na doro bɛ wèe wo fungɔngɔ ki tɔan wu sefɛɛɛ ti baraga ni. Tee sefɛɛɛ te t'a labye pyi wèe funyɔ ni.

21 Nɔɔrɔ w'a dɛri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

1 Lee wuu na nɛ yi ɲɛeri, nɛ wemu wu ɲɛ kaso ni Kafɔɔ wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo ɲaari.

2 Yi yiyɛ tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiyɛ tɛri ni taanɲɛɛge ni!

3 Niginre temu t'a daa Fɛfɛɛɛ Munaa li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni ɲanɲɛ ki funɲɔ ni, kee ɲanɲɛ kemu k'a yi pɔ yiyɛ na ge.

4 Ceepuuro nigin ti ɲɛ, ni Fɛfɛɛɛ Munaa nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri mɛ tadanɲa nigin wuu na wɛ.

5 Kafɔɔ nigin yɛ wu ɲɛ, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin.

6 Kile nigin yɛ bɛ wu ɲɛ. Wèe bɛeri To wu ɲɛ wii, wee wu ɲɛ wèe bɛeri ɲunɔ ni, na ɲɛ wu bɛeri tɛ ni, na ɲɛ wu bɛeri funyɔ ni.

7 Ga w'a niime kan wèe bɛeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki ɲunɔ kana ni w'a kiimu kan wèe mu ge.

8 Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni,

na sipyii pii co na pye buloo, na loolodahaa kan sipyii pu mu.»*

9 Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shɛɛ na w'a bi tigi bɛ fo ɲinɛ ke nɔhɔdaan.

10 Wemu w'a tigi ge, wee ninumɔ w'a dugi fo fugba lii lii we ni, kɔnhɔ wu kɔɲɔ ke bɛeri ɲi ni wu wo sefɛɛɛ ti ni.

11 Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmɔɔ, a pii di bye Kile tudunmɔɔ, a pii di bye Jozaama pu joveɛ, a pii di bye karamɔgɔlɔɔ ni kalaatii.

12 Kɔnhɔ wu Kile wo fɛfɛɛɛ wuu pu gbegede Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafɔɔ wo Egilizi wu na.

13 Lee funɲɔ ni wèe bɛeri da já binne na bye nigin n'a daa fɛɛɛ ni Kile Ja wu jɛ wu ni. Wù bɛeri na sii kɔgɔ fo na bye sipyii, piimu ɲɔ ya fa ba Kirisa ɲɛ-ɛ ge.

14 Ayiwa wèe da bye nige nɔhɔpiire, kalaakuumɔ tuugo bɛeri wo kafɛɛge na pu luu na gbee nanmahara fɛɛ kenɛ kurogo wɛ. Bani pee ya sipyii piinne ni pu wo shizhiinmɛ pu ni.

15 Ga wù ba can yu taanɲɛɛge funɲɔ ni, wù na ba gɔgɔɔ na se Kirisa mu. Wee wu ɲɛ Egilizi wu ɲunɔ ke.

16 Ceepuuro ti bɛeri t'a kemɛ gbegede na pye nigin wee baraga ni. Ti yatɛnyɛ yi bɛeri y'a yiyɛ co na ɲɔ

* **4:5 Batizeli** Kiriɔɔn mu na ma mini yeege lbhɔ ni. Ga li kɔri yɛ pyaa ɲɛ na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu ɲɛ wu na. * **4:8 Zaburuu 68:19**

xuuni yatenzogomɔ pe ni, na saha ni yi bæeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti bæeri ya legi, na baraga taa taanɲeεge funɲɔ ni.

Niifεεε nivɔrɔ Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafɔɔ mεge na ge, yee yi wa mε. Yi ganha ba ɲaari nige ma na jo ba Kile cεbaalaa pii wa ɲaari na sahanji ni pu wo ɲuɲɔ baa fungɔnyɔ ye ni wε.

¹⁸ Nibiige ni pu ɲε. Taa ɲε pu mu Kile wo ɲi sicuumɔ pu ni wε, bani pu niwewaa l'a pu ɲeri kaacεbaalaa.

¹⁹ Shiige pile bε ɲε pu na wε, fo p'a puyε yaha nɔhɔmɔ na, na gburogi na dɔdɔrɔ tuugo bæeri pyi ni ɲεgbɔɔ.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee ɲa wee ni i dε!

²¹ Li bu shε da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu ɲε Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni,

²² fo yi bu yi yahagana nilεε li yaha. Lee wo lakuɲɔ ke k'a sipya faanna, na ma kyεεgi.

²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi fungɔnyɔ yi bæeri bu ɲeri na pye nivoyo.

²⁴ Yi yahagana nivonɔ lɔ, y'i bye Kile wo jaa we. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafinεyε yaha, yi da can yu yiyε mu, bani wèe bæeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatεnyε.

²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye wε! Yi ganha bu caɲa yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni wε!

²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shi-taanni mu wε!

²⁸ Wemu wu bye naga ge, wee wu nagaara ti yaha, wu da kapyenεε pyi ki pyegana na wu keye yi na, kɔnhɔ wu bε di da daa, wu da la baa fεε pii kaan.

²⁹ Joguumɔ pa shishiin ganha ba fɔro yi ɲɔyɔ ni wε, fo jomɔ nizaama, pemu na já la fara sipyii piitiilee wo

baraga na, na saha ni pu mago ni, na samɔhɔrɔ leni pu logovεε ni ge.

³⁰ Yi ganha ba Kile wo Fεfεεεε Mu-naa li luu yirige wε. Lee li ɲε Kile wo fε pe yee na, na wèe wo ɲuwuuro ti caɲa ki sigee.

³¹ Yi funguunɔ yaha, yi ganha ba loyirigee kɔni wε, yi ganha ba yi logoo yirige wε, yi kafilanεhεε te yaha, yi ganha ba sipyii mεyε kyεεgi wε, yi kuumɔ tuugo bæeri yaha!

³² Y'a kasaanɲaa pyi yiyε na, y'i da ɲuɲɔ ɲaari yiyε na. Y'a yi jurumu wu yafani yiyε mu, ba Kile bε ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo kariɲεεge ki ni wε.

5

Kpεεngε ki wo ɲara li keree

¹ Kile w'a wèe yiri na pye wu nagoo, lee wuu na nε yi ɲeri jo y'a ɲaari ɲaarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge.

² Y'a ɲaari taanɲεεge ni ba Kirisa ɲε wε. Wèe kaa ya taan wu mu, a wu wuyε kan na pye saraga wèe wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire ɲε-ε ge.

³ Dɔdɔrɔ, ni nɔhɔmɔ tuugo bæeri, ni ɲεgbɔɔ, le la shishiin mεge bε yεε ya yaa na yiri yee te ni wε. Kile wo fεfεεεε sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni wε.

⁴ Shiige baara jomɔ, ni ɲuɲɔ baa jomɔ, ni kafilanɔrɔyɔ bε ya ɲɔ tajogo ni wε. Yi sii y'a Kile sɔni yε!

⁵ Yi li cε fiinne na jo dɔdɔ, ni nɔhɔmɔ pyevɔɔ, ni ɲεgbɔɔ fɔɔ, wee wa shishiin wa da jé Kirisa ni Kile wo saanra te ni wε. ɲεgbɔɔ ni yapεregaanra bæeri nigin.

⁶ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne ni ɲuɲɔ baa jomɔ ni wε. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile ɲɔmεεcobaalaa pu ɲuɲɔ ni.

⁷ Lee wuu na yi ganha bu jé pu wo kariɲεεge ki ni wε.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafɔɔ wo kariɲεεge ki funɲɔ ni, yee ya pye nime kpεεngε na. Y'a ɲaari ba kpεεngε nagoo ya ɲaari wε!

9 Bani kpεεngε wo labye wu jε me saama, ni tiime, ni can.

10 Keree kiimu k'a dan Kafɔɔ ni ge, yi la le yiyε ni yi kee cε!

11 Yi ganha ba womɔ keree pyi wε, kuduun jε kee ni wε. Ga y'a kee yeege bε yεε kpεεngε na.

12 Pee sipyii pii ya keree kiimu ηmɔhɔni na byi ge, ali kee jo bε yεε jε shiige.

13 Ga kaa lemu bu foro kpεεngε na, lee jaha na jε viinje.

14 Bani kaa lemu bεeri l'a foro kpεεngε na na xɔ ge, lee jaha na jε. Lee wuu na p'a yu na:

«ηmunumɔ fɔɔ we, yiri!

Yiri foro xuu pu tε ni,

Kirisa na wu wo kpεεngε ki le ma mu.»

15 Yi kasεεge yaha yiyε na xuuni, yi yi jaarigana cε! Yi ganha ba jaari ba fungɔnyɔ baa fεε jε wε! Ga y'a jaari ba fungɔnyɔ fεε jε wε.

16 Cana nii lemu ni yi wa nime ge, lee cana nii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se bεeri pyi kasaanba bye ni.

17 Lee na yi ganha bu da bye fungɔnyɔ baa fεε wε, ga yi Kafɔɔ jidaan sha yi wee cε.

18 Yi ganha ba jawɔhɔ wuu yiyε na ni duven gbaa ni wε, lee wa popama waa. Ga yi ni Kile Munaa na.

19 Y'a samɔhɔrɔ leni yiyε ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fεfεεε Munaa yoyo. Y'a yoyo yi cεε, yi da Kafɔɔ sɔni ni yi zɔlɔɔ pu bεeri ni.

20 Y'a baraga teri To Kile na tuun bεeri ni keree bεeri na, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na.

Cèe ni pu namaa tε keree

21 Yi yiyε tirige yiyε mu Kirisa wo jni fyaara ti wuu na.

22 Cèe yi yiyε tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiyε tirige Kafɔɔ mu wε.

23 Bani ná wu jε cee juɔfɔɔ, ba Kirisa jε me Egilizi juɔfɔɔ wε. Wee Egilizi we wu jε Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di jε ti Shɔvɔɔ.

24 Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cèe pu bε ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

25 Namaa, yi cèe pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyε kan wu wuu na wε.

26 W'a lee pye mu kɔnhɔ wu lɔhɔ ni Kile jomɔ pu taga Egilizi wu pye fεεfεε.

27 Kɔnhɔ wu wu yerenε wuyε jaha tãan ni nɔrɔ ni. Nɔhɔmɔ tεnε, kelee tafɔnrɔ, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ja wu na wε. Ga wu bye fεεfεε jaagi xuu baa.

28 Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cèe pu bε ya yaa na dan pu ni. Ná bεeri shɔ w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni.

29 Bani sipya wa shishiin ceepuuro tɔn ya bengi wu mu wε. Ga wu ma ti jɔ shaa, na ti kemεε, ba Kirisa bε ya wu wo Egilizi wu pyi wε.

30 Bani wèe pu jε wu ceepuuro ti yatenyε ye.

31 «Lee wuu na, ná na ba wu nu ni wu to yaha,

na koomɔ pu shɔ na.

Pu shuun wu na bye ceepuuro ni- gin.»*

32 Lee karɔmɔhɔnɔ le kɔri w'a pεle fo xuuni. Ne li she jo Kirisa wo karijεεge ke ni wu Egilizi wu na li jaha ya tii.

33 Lee bεeri funjɔ ni yee namaa pu bεeri ya yaa, wa bεeri wu shɔ di da dan wu ni, ba wuyε pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni wε. Cèe pu bε ya yaa na baraga teri pu namaa na.

6

Nɔhɔpiire ni ti sefεε keree

1 Nɔhɔpiire, y'a yi sefεε jɔmεhεε coni Kafɔɔ wo karijεεge ki ni, bani lee l'a tii.

2 L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pεle!» Le l'a pye saliya wu jɔmεεjuu nizhiine le, na le jɔmεε le lɔ na taha li na na:

3 «Kɔnhɔ ma di janije ni jemɔnɔ ta jine ki na.»*

* 5:31 Zhenezi 2:24

* 6:3 Ekizode 20:12; Duterehɔme 5:16

⁴ Tii, yee be ganha ba yi nagoo pu logoo yirige we! Ga y'a pu biini, yi da pu yeri na saha ni Kafoo ye pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafee

⁵ Buloo, yee kafee piimu pu ne naha ke ni ne ke na ge, y'a pu namehere coni, yi da fyagi pu na, yi da gboreo teri pu na ni zosaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu we.

⁶ Yi ganha ba kapyene ki pyi pu nepaa ye na, kanna tondaanra y'a zhaa sipyii mu we. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo ne we, yi da Kile jidaan pyi ni yi zoloo pu beeri ni.

⁷ Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu we, fo Kafoo.

⁸ Y'a li ce na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye maye wo la, ma bu kasaana lemu beeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafoo mu.

⁹ Kafee, yee be p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pele pu na bada we. Yi li ce na pu wo jujofoo we, na wee ninumoo wu ne yee be wo we. Wee ne fugba we ni. Wee ya wa wo wa ni we.

Kiricen kashen yagboyo

¹⁰ Ayiwa, yi fanha ta Kafoo ni wu sefere ti baraga ni.

¹¹ Yi Kile wo kashen yagboyo yi beeri le yiyee na, kono y'i ja yere Shitaanni wo shizhiinme pu beeri sige.

¹² Bani we ni piimu pu wa kashen ki ni ge, pee ne Adama nagoo we. Ga jujofee pu ne pii, ni fanhafee, ni piimu pu ne ke konoo nibiige wogo ke jujoo ni ge, ni jinaa piimu pu ne fugba wu ni ge.

¹³ Lee wuu na yi Kile wo kashen yagboyo yi beeri lo, kono caguunoo ki ba no y'i ja kashen ki nmo fo yi se ta, yi lowagaa wuu di ja yere.

¹⁴ Yi yere, y'i can pye yi yapoyo! Yi tiime pye yi kashen fadeye!

¹⁵ Yi yere y'i la le yi da Kile wo Jozaama pu yu, pee pemu pu ne jani ne jomoo pu ge. Pee ya sipya fungongo tenee wu tooo tasinne ni ba tanhaya nijeye foo ne we.

¹⁶ N'a daa we, wee wu ne nmasigine ke. Wee di bye yi mu tuun beeri ni, kono yi da Shitaanni wo na nmaye yi beeri furi.

¹⁷ Yi juwuuro ti wo tooo judoo ki be lo to, y'i Kile Munaa li wo nmapara li lo, lee ne Kile Kafila we.

¹⁸ Y'a Kile neeri tuun beeri ni Kile Munaa li baraga ni, ni neere tuuyo beeri ni. Yi la le yiyee ni yi da lee pyi, yi da Kile neeri mu fefere sipyii pu beeri mu.

¹⁹ Yi da neere pyi na be mu, kono di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kanoonoo li naha jo di viinne ni lowaa ni.

²⁰ Ali na li ta ne na ne be kaso ni pee Jozaama pe wuu na, ne wu ne pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile neeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu we.

Pali fo mujuu

²¹ Na ceborona ni na taanii Tishiki, wee wemu wu ne Kafoo wo kapyebye nomee foo ge, wee w'a da zhe ne fiin ni na keree ki beeri naha jo yi mu.

²² Lee wuu na ne wu tun yi mu, kono y'i wu wo keree ki ce, wu she lowaa be le yi ni.

²³ Wu To Kile ni wu Kafoo Yesu Kirisa wu jani ne, ni taanneere, ni n'a daa kan cebooloo pu beeri mu!

²⁴ Wu Kafoo Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tene baa ge, Kile wu fereme kan pee beeri mu.

Filipe Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε wemu tun Filipe sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semε we d'a tun wε?

Filipe sheen wo egilizi wu mu Pɔli ya we semε we tun Masedɔni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromε kulo li ni na we semε we ka. Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filipe sheen wo egilizi we wu jε pu bεeri nizhiime.

Na Pɔli yaha wu jara shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nɔ Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wà ni wee jε Yawutuu-i ge, wee w'a bi jεhe, bani Yawutuu nijehemεε bi bye wà wε. Filipe kulo li bi bye Oromε sheen sɔrɔsii tateɛngbɔhɔ.

Ma funɔɔ bi jε ma di Filipe sheen wo egilizi wu keree cε, Kapyege Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We semε we kakana jɔnɔ

Kashiine, Pɔli funɔɔ bye wu Filipe sheen wo egilizi wu n'a daa fεε pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pɔli bi logo na waagi wu jε Filipe n'a daa fεε pu tε ni. (Filipe Sheen 4:2). Wu funɔɔ ki bye w'i pu yeri.

Semε wu kafila jɔgbɔyɔ

Filipe Sheen 1:1-11 Pɔli ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filipe Sheen 1:12-26 Pɔli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromε ni ge.

Filipe Sheen 1:27—2:4 Pɔli ya Filipe sheen yeri niginre keree na.

Filipe Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyε tirige tirigegana lemu na ge.

Filipe Sheen 2:19-30 Pɔli labyenii Timote ni Epafuroditi keree.

Filipe Sheen 3 Pɔli ya pu sɔnmi kapyebyii niguuyo yi keree na.

Filipe Sheen 4 Pɔli ya pu shaari na yεre kan pu mu sanha.

Pɔli ya fɔ kan Filipe sheen mu

¹ Ne Pɔli ni Timote, wεe piimu pu jε Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, wεe p'a we semε we tun Kile wo fεfεεε sipyii pu bεeri mu, piimu bεeri pu jε Filipe kulo li ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki ni ge, ni jε egilizi wu jahagbaa fεε ni pu tεgeveε pu bε.

Wεe ya yi shaari:

² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i janijε bε kan yi mu.

Pɔli ya Kile jεeri Filipe kulo li n'a daa fεε pu mu

³ Ne bu na funɔɔ kɔn ni yee kaa ni tuun bεeri ni, ne ma Kile shaari.

⁴ Ne ba da Kile jεeri yee mu tuun bεeri ni, ne ma kee jεrege ki pye ni fundanga ni.

⁵ Bani yee ya pye ne tεgeveε Kile wo Jozaama pu yεre li kapyenεε ki na, na co fo ki jɔ kɔnduun na, fo na pa nɔ nime na.

⁶ Ne li cε nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyenεε nizaanɔa kii jɔ kɔn yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki jɔ fa Yesu Kirisa cabaɔa.

⁷ L'a yaa ne w'a na funɔɔ shaa lee shagana li na ni yee bεeri kaa ni, bani yee kaa ya waha ne mu fo xuuni. Na ne yaha kaso wu ni ne na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheε, yee ya pinne ni ne ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le ne keɔe ni.

⁸ Kile ye pyaa wa lee wo sεeri na jo yee bεeri kaa ya dan ne ni fo xuuni, ba wεe ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na wε.

⁹ Kaa lemu na ne Kile jεeri yee mu ge, lee li wa mε, jo la l'a faraa yee wo taanjεεge ki na, yi bε di laje, ni fungɔngɔ fεεre ta xuuni,

¹⁰ kɔnhɔ y'i jà kasaanɔa ni kakuunɔɔ cε shɔɔnri kiyε ni. Lee funɔɔ ni yi na ba bye sipyitiimeε, jaagi baa fεε, fo na she nɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na.

¹¹ Yi na ba kapyege nizaanɔa nijehεεε pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masɔɔ, ni pεεε tεri Kile na.

Pɔli kaso wu keree

12 Na cebooloo, na funɗo ki wa y'i li ce na jo jaa wemu beeri w'a no ne na ge, wee beeri ya pye kaɗɗo na she ni Kile wo Jozaama pu ni jaha na can can na.

13 Bani kiiri wu takɗo ki jahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne po, na ne le kaso ni.

14 Lee funɗo ni wu cebooloo n'a daa fee ni jeheme ya Kafoo pye pu tadaɗa. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

15 Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni jepen ni beganhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungonsaana ni.

16 Taanɗeɗe funɗo ni pee wa kee kapyenɗe ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne tenɗe, kɗo ne da Kile Jozaama pu can wu shee sipyii pu na naha.

17 Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyenɗe ki jepen di ne pu ni. Fungonkuuyo yi ne pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

18 Na ta lee la shishiin di ne kaa ne mu we. Fungonkuɗo ya pye pu mu la, fungonsaana la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu ja na yu na xo sipyii pu mu, lee ya ne funɗo taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be,

19 bani yee wo jerege ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye kaɗɗo na na jɗo wolo.

20 Lemu ne zige ni na zo wu beeri ni ge, lee li wa ne tadaɗa. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa.

21 Bani ne wo koɗo ki katiinne jɗo ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu be di ne ne mu kuduun wa.

22 Ga ne di bu bye sanha koɗo puga, ne na ja da kapyenɗe pyi sanha kiimu ne ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, niifere ni xu ni, ne ce kabaɗa kee n'a da lo we.

23 Ne fungoɗo wa ki shuun wu beeri na. Ne na xu, na she bye ni Kirisa ni, lee la ki wa ne na, kuduun nigbo wu wa lee ni.

24 Ga ne yaa na kori naha koɗo puga yee wuu na, lee wo kaɗo l'a pele be sanha.

25 Nakaara wa lee ni we, ne na ba gori koɗo puga, na tuun wa be pye yi taan, kɗo yi da se jaha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki be di bele.

26 Lee funɗo ni, ne ba ba guri she yee yiri, lee na ba bye kaɗɗo fo ki nigboho, yee na fundanga ta Yesu Kirisa wo kariɗeɗe ki ni, ne wuu na.

27 Ga yee kunni p'a jaari y'a sahani ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Ne ja she foro yi na la, ne shiin ya ja she foro yi na-e la, kɗo ne wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye jome nigin na, ni fungoɗo nigin. Yi yi fanha ki pye nigin, yi da kapyenɗe pyi, kɗo sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i da Yesu na.

28 Yi ganha bu da yi pen pu yaha pu fyaara lenɗe yi ni lenɗana la shishiin na we. Pee wo kapyege k'a li shee na pee na ba gyee, yee wo kapyege k'i li shee na yee na ba sho. Kile ni lee ya foro.

29 N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan we mu, kɗo we di da ye nigin Kirisa na-e de! W'a niime kan we mu, kɗo we di da kanhama be jaa wu mege ki wuu na.

30 Y'a tee na ja toro, na yi nuri be sanha na zhaanra ne leni ni Yesu Kirisa wo pen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee be ya leni nime!

2

Yi yiye tirige ba Yesu Kirisa ya pye

we
1 Ayiwa, lojine bi daa Kirisa ni, samohoro bi daa wu taanɗeɗe ki ni, kariɗeɗe bi daa Fefere Munaa li ni, jijaara ni jubeɗe bi ne,

2 wee tuun wu ni, yi yi fungonyo yi pye nigin, yi be taanɗeɗe funɗo ni, yi bye ba shen nigin ne we, yi bye ni fungoɗo nigin ni. Lee bu bye, ne zo wu na zii vere can can na.

3 Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni jεpεen ni, kelee yafogoyo wε. Ga y'a yiyε tirige, yi da sipyii pusamaa pɔrɔŋɔ yiyε na.

4 Yi ganha ba keree pyi yiyε pyaa yε wo kuduun kaa na wε, ga keree kiimu wo kaŋɔɔ l'a da bye yi bεeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

5 Fungɔngɔ kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungɔnnuŋɔ k'i bye yi bε mu:

6 Wu jε Kile pyegana na,
wu ni Kile jε nigin.

Ga w'i ya ta lee pye
wu tɔɔgɔ tasinŋε nago kannaa
wu wuyε taanna ni Kile ni fanha
bε na wε.

7 Ga w'a kee bεeri yaha wà,
na wuyε pye ba bulo jε wε.

W'a pa bye sipyiyawyii,
na wuyε yaha ba sipyii pusamaa
jε wε,

8 na doroo sipyii torogana na.

W'a wuyε tirige,
na Kile jɔmεε co,
fo na shε wu pye w'a jé xu ni,
korikoritige ki wo xu wu kunni.

9 Lee wuu na Kile ya wu juŋɔ yirige fo
xuuni,
na mεge kan wu mu,

mεge kemu k'a pele
meyε yi bεeri na ge,

10 kɔnhɔ Yesu mεge bu yiri,
munaa yara bεeri li jε fugba we
ni ge,

ni jinε ke na ge,
ni jinε ke nɔhɔdaan ge,
yee bεeri di nuguro sin y'i wu
pele.

11 Sipyii pu bεeri di yere li na,
p'i da li yu pu jɔyɔ ni
na Kafɔɔ wu jε Yesu Kirisa.
Lee na ba nɔɔrɔ taha To Kile na.

*N'a daa fεε ya yaa na jí kɔŋɔ ke na
ba wɔrɔɔ jε wε*

12 Ayiwa na taanjiinεε, y'a na jɔmεε
co tuun bεeri ni, tuun wemu ni nε bye
yee ninε ni ge. Na na yaha n'a lii nime
yi na, y'a la faraa tee jɔmεεcoro ti na.
Y'a yi juwuuro ti keree ki fiinŋε ni

Kile jɔni fyaara ni, y'i da baraga tɛri wu
na!

13 Bani Kile yε pyaa k'a da yee tεge,
na yee pye yee ya sɔɔ wu jidaan na,
na já na wu pyi bε.

14 Lee wuu na, y'a yi keree ki bεeri
pyi nakaara ni ŋmunu-ŋmunumɔ baa,

15 kɔnhɔ y'i já pye fεεfεε, jaagi ganha
bu da yi na wε. Y'i bye Kile wo nagoo,
tanahaŋa ganha bu da yi na ke kɔŋɔ
ke wo sipyikuuyo nanmahara wuu pii
tε ni wε. Yi da jí jí pu tε ni ba wɔrɔɔ
ma jí mε fugba we ni wε.

16 Kile Jozaama pe pu wa jɔni
sicuumɔ can wo pu kaan ge, yi da pee
kaa yu pu mu. Lee bu bye, yi na ba na
juŋɔ yirige Kirisa cabaŋa. Lee li da
ba li shε bε sanha na nε wo kanhama
pe, ni nε wo labye wu ya ta pye kaŋɔɔ
baa wε.

17 Yee ya labye wemu pye Kile mu
ge, wee ya pye yee wo saraga, yee ya
dà Kile na, lee na yee ya kee wolo. Ali
li jεhε yaha nago nε wo shishan pe pu
fara kee saraga ki na, lee kɔri jε ali
pu jεhε nε gbo na fara kee na, nε na
funŋɔ pinne daan ni yee ni fo xuuni.

18 Yee bε ya yaa yee pu funŋɔ taan
lee na, y'i binne funŋɔ taan ni nε bε ni!

*Timote ni Epafuroditi ya labye
wemu pye ge*

19 Kafɔɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha,
jɛri tapyege ni n'a da Timote tun zhe
wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yiri
ge, wu shε kee jaha cε wu pa jo na mu,
lee na nε bε wo fungɔngɔ ki tenε.

20 Bani sipya watii wa naha nε mu
wemu ya wu funŋɔ shaa can can na
ni yee keree ni wε.

21 Pu samaa bεeri wa na pu funyɔ
shaa ni puyε pyaa keree ni. Pu ya pu
funyɔ shaa ni Yesu Kirisa kaa ni wε.

22 Ga yeeyε pyaa bε ya li cε na Tim-
ote ya wuyε shε kapyebye nizaama.
W'a wuyε kan Kile wo Jozaama pu
mu, na kapyenεε pyi ni nε ni ba to ni
wu ja jε wε.

23 Lee wuu na, nε wo keree ki na ba
yaha kabaŋa kemu na ge, nε ba kee cε
bε, wee n'a da dun yi mu.

24 Nε dà li na Kafóo wo saama pu gbóóró ni jo l'a da mó nige nεye pyaa bε di she yi yíri wε.

25 Ga nε li ta jo li na bóro na fεnhε Epafuroditi kurunó tun yi mu. Nε ceboro wu jε wii, na nóhó pye na kapyebyenii. W'a wu wo fanha ki fara nε wogo ki na wèe na Kile wo Jozaama pu yu. Nε mago jε yanmuyó yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan nε mu.

26 Wu funnó bye wu yee bεeri ja tóvuyo na, bani wu fungóngó k'a wuregi na li kárunó pye wu ceefuuro ti kaa ya nó yee na.

27 Can wu jε wii, w'a sii yá xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kile di júnó jaari wu na. Wu ya ta júnó jaari wee ye nigin na wε, ga nε bε na w'a júnó jaari. Lee bε wε, nε wo jatanhana ki sana bi da bεε.

28 Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tóvuyo na, kónhó y'i she wu ja yi funyó di daan, la di foro naye pyaa bε wo jatanhana ki ni.

29 Wu bu nó yi na, yi wu júnó círi ni fundanga ni Kafóo wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga téri.

30 Yee da bi bye naha nε yíri, kapyenεε kiimu yee bi da já bye nε mu ge, kee kapyenεε ki wuu na w'a wuyε kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da já bye sipyitiimε Kile naha tãan wε

1 Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafóo wo karijεεge ki ni. Nε keree kiimu ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninunóo ka na kan yee mu sanha, lee ya waha nε mu wε, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni.

2 Y'a yiyε kaseri kapyebyii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun jε wε. Pee ya giin na sipya bu cekóonró pye na lee li da ma pye m'a jεri Kile wo sipya. Can bε wε!

3 Wèe n'a daa fεε, wèe pu jε Kile wo sipyii puyε pyaa pyaa, wèe piimu p'a Kile peε Kile Munaa baraga ni, na wù wo juyirige ki taa Yesu Kirisa wo

karijεεge ki ni ge. Wèe ya ta sipyii wo kashangaa pye wù tadaña wε.

4 Lee bε wε, nεye pyaa bε bi da já jo nε kashangaa pye na tadaña, jo nε na já lee pye na juwuuro ta. Sipya weε wu da já jo na wee ya kii keree kii pye wu tadaña na toro nε tãan wε?

5 Nε cekóonró pye fo na cazege cana gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen nε jε, na foro Benzhamε wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa nε sii. Farizheen pu ni nε bε jε, pee piimu p'a Kile tudunmóo Musa wo saliya wu koo jaari ge.

6 Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na jaari na n'a daa fεε pu kana. Ma bu jo saliya wu keree jaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na já zó taha nε na saliya wu keree ki jaarigana wuu na wε.

7 Ga kee keree kiimu bεeri ki bye nε na ki wii kuduun wogoo ge, nε kee bεeri ta nime júnó baa keree Kirisa wuu na.

8 Lee na laha wà, nεye pyaa kii wa yanmuyó ye bεeri wii júnó baa woyo le kagbóo le wuu na. Na Kafóo Yesu Kirisa cε, lee jóhó jε wε. Wee wuu na nε sóo na na kenε wolo keree bεeri ni, na ganha na keree bεeri wii yakokaya wiimε ni, kónhó di já Kirisa wo karijεεge ki ta,

9 di gori yaha kee karijεεge ke ni. Na saliya wo koo jaari li jaarigana na, pee tiimε pe wa lee kaan wε. Ga na dà Yesu Kirisa na, pee tiimε pe p'a lee kaan. Ma bu dà Kirisa na lee funnó ni Kile da ma jate sipyitiimε.

10 Lemu feni nε jε ge, lee li wa mε: Na Kirisa cε; sefεεε temu t'a wu jε na yeege xu ni ge, na tee bε shi cε; kanhama pemu w'a soro ge, na pee bε shi cε; na wu xu wu bε tuugo shi cε, kónhó di binne bye ni wu ni shiizhan.

11 Lee bu bye, na bε na diin ni li ni jo na bε na ba jε na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she nó wu kuduun wu na

12 Li wa nago kanná nε wa paa fo na she nó na jó tafaña xuu ni, na na wo taferε ti kuduun ta-ε dε! Lee bε wε. Ga

ali nijaa we be ni, ne la le naye ni na wo taferε ti na, kōnhō di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya ne sha co. Lemu beeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu beeri gbegele yaha na jaha na ge, di da kee beeri pyi.

¹³ Na cebooloo, li wa ne funḡo ni nago kanna ne nō na wo taferε ti tēhene na, na ti kuduun be ta na xō-ε dε! Ga kaa nigin li wa ne funḡo ni. Keree kiimu beeri ki wa ne kadugo yiri ge, ne na funḡo wō kee beeri na, lemu li wa ne jahagbaa na ge, na ganha na na se wu beeri pyi, na lee shaa.

¹⁴ Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di jaha tii ni na wo taferε ti ni fo di zhe nō ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wū yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵ Ayiwa, wēe piimu beeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungōngō ke k'a yaa na pye wēe mu, ga fungōngō katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na.

¹⁶ Ga Kile ya can wemu she na xō wū na ge, w'à se jaha na lee koo li ni.

¹⁷ Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funḡo ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahanjii ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni!

¹⁸ Bani shennehemee pii wa wà, Kirisa wo korikoritige ki wo jomō pu wo yere li tōn p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu tōnjii nijehene ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha.

¹⁹ Pee sipyii pii wo taxōgō ki wa gyeege, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacereε ni ge, p'a kee funḡo lō Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a p'i ganha na puyε pεε ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiije ke koḡo ke wo yanmuyō ye na.

²⁰ Ga wēe kunni, wēe wo to puga ki wa fugba we ni. Wēe be di wa wū Shōvō, wū Kafō Yesu Kirisa sigēe. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa.

²¹ Fanhaxhōrō ceepuuro te ti wa wēe mu ge, wu na ba tee jeri na pye nivōrō, na ti pye nōrō wuuro ba wuyε pyaa wuuro ti je we. Sefereε te ti

wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a jā yanmuyō yi beeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki nōhōdaan.

4

Pōli ya funḡo shagazaana li wo yere li kan n'a daa fεε pu mu

¹ Ayiwa, na cebooloo na taanjiineε. Na funḡo ki wa di yi ja sanha. Ne wo fundanga ki karuḡo ki je yere. Yee shiin pu wa ne juḡo yirige. Na taanjiineε yi la le yiyε ni y'i gori yaha Kafō wo karijeεge ki ni!

² Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, ne w'a pu jeri na pu be nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafō wo karijeεge ki ni.

³ Mu be, na kapyebyenii jōmεε fō, ne w'a ma jeri jo ma na ceboroshaa shuun wu jeri, kōnhō p'i be nigin na. Bani pee p'a la le puyε ni, na ne tεge Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyenii pusamaa. Pee wo meye y'a ka Nii Sicumō pu wo seme wu ni.

⁴ Na cebooloo, yee na je ni Kafō ni karijeεge ni, y'a fundanga pyi tuun beeri ni kee karijeεge ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi!

⁵ Y'i zhi sipyii beeri di yi ce ni jubene ni, bani Kafō taapana l'a tēne.

⁶ Yi ganha ba yi funyō shaa ni kaa la shishiin ni we; ga yaaga beeri kaa l'a yi ta ge, yi kee jeri Kile mu! Yi ki kaa jeri yi waha! Yi da fō kaan wu mu!

⁷ Yi ba lee pyi, Kile wo janije ke k'a ye sipyii wo fungōngō fereε ti beeri na ge, kee na ba yi zōlō pee, ni yi fungōnyō yi mara yaha Yesu Kirisa wo karijeεge ki ni.

⁸ Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li je can ge, peene ya daa kaa lemu beeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li je fεfεε ge, kaa kaa l'a jō ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu beeri l'a sii pye kacene fo l'a yaa ni masōḡo ni ge, ne funḡo ki wa kee keree kii wo bye funḡo di yi zōlō pu ji.

⁹ N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na jō na, na lemu ja di na byi ge, yi be p'a kee shi pyi! Yi

ba lee pyi, Kile we w'a naniɛ kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Pɔli ya Filipe sheen shaari pu boɔa wu wuu na

¹⁰ Ne funɔɔ ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funyɔ shaa ni ne kaa ni. Kee fungɔngɔ ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na we.

¹¹ Li wa nago kanna ne wo labaara t'a ne pye ne na ye yu we, bani ne bu lemu beeri ta, l'a cɛɛ la, l'a nehe la, ne wa ma funɔɔ taan lee wuu na, bani ne tee kee beeri na.

¹² Na pye la baa fɔɔ, ne lee shi ce, na pye dafɔɔ be, ne lee be shi ce. Xuu xuu ni ne toro ge, w'a waha wahagana tuugo beeri na la; ne ta li la, ne shiin ya ta li-i la; ne yanmuyɔ niɛheye ta la, ne shiin ya yafin be ta-e la, ne tee kee beeri na.

¹³ Ne jani kii keree kii beeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

¹⁴ Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tege na kanhama pu tuun ni.

¹⁵ Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke tɛheɛ na ne Kile wo Jozaama pu kapyɛɛ ki ɔɔ kɔn, ne yiriduun wu ni Masedɔni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizii pii shishiin ya pinne ni ne ni, na ne wo kapyɛɛ ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu keɛ yanmuyɔ taga ne tege we. Yee ye p'a lee pye.

¹⁶ Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago yanmuyɔ torogo ne mu tɔɔɔii niɛheɛɛ ni.

¹⁷ Yanmuyɔ yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kanna yee ya ne zhaa we. Le ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyegee nizaanaa kii ki nehe; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na.

¹⁸ Y'a yanmuyɔ yemu beeri torogo na mu ge, ne yi beeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fɔɔ, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga ne we, saraga kemu na Kile ya sɔɔ ge, ki kaa be d'a taan wu ni.

¹⁹ Ne wo Kile wu be na ba yi wo cɔnrɔmɔ keree ki beeri ya. Bani

yanmuyɔ yi beeri yi ne wu mu wu nɔɔɔ wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔɔ ni.

²⁰ W'a wu To Kile wu sɔni, wu da wu pele tuun beeri ni. Amiina.

Pɔli ya fɔ wemu pye kurogo ki na ge

²¹ Piimu beeri pu ne fɛfɛɛɛ sipyii Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔɔ ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari.

²² Fɛfɛɛɛ sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fee piimu pu wa kapyɛɛ pyi saannaa ɔɔɔɔ Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fɔ waa.

²³ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semɛ wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔgɔ ye p'a byi na Kolose sheen we?

Pɔli w'a we semɛ we ka na tun n'a daa fɛɛ pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu niɲaa wuu li ɲɛ Turuki fiige ki ni ge. Pɔli ɲɛ kanna w'a we semɛ we ka na wu yaha kaso ni Oromɛ kulo li ni. Oromɛ kulo le ni Kolose kulo li tɛ wu bye kiloo kabɔfoɲɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bɛɛri ki bye Girɛkii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bɛ bye pu niɲɛ ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli ɲɛ Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ we. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mɛgɛ ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tɛ wu bye kiloo xhuu nigin ni kelɛɛ gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bɛ kaa ya yu we semɛ we ni, pee bi lii Kolose na we.

We semɛ we kakana ɲunɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na mɛlekeɛ pii bɛ p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fɛɛ pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalegɛɛ feni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we semɛ we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree bɛɛri ki ɲɛ Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadaɲa we.

Semɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fɔ, ni baraga daha, ni Kile-ɲɛrɛgɛ.

Kolose Sheen 1:15-2:23 Kirisa wu ɲɛ yanmuyɔ yi bɛɛri ɲunɔ ni.

Kolose Sheen 3-4 N'a daa fɔɔ ya yaa na ɲiifɛɛrɛ nivɔrɔ ti wo ɲara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile ɲidaan funɲɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we semɛ we tun yee mu.

² Yee piimu pu wa wu cebooloo n'a daa fɛɛ Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, na gori Kirisa wo kariɲɛgɛ ki ni ge; yee mu wɛɛ ya we semɛ we tun.

Wɛɛ ya yi shaari: Wu To Kile wu niime ni ɲaɲiɲɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wɛɛ ba da ɲɛrɛgɛ pye yee mu tuun bɛɛri ni, wɛɛ ma baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na.

⁴ Yee ya dɔ Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bɛɛri kaa di dan yee ni taan-gana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wɛɛ na, lee wuu na wɛɛ ya baraga tɛri Kile na.

⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a dɔ li na na tadaɲa wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu sheɛ ge, y'a fɛnhɛ pee Jozaama pemu logo ge, pee funɲɔ ni yee wa kee tadaɲa ki ta.

⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu koɲɔ ke bɛɛri mu. Pee gbɔrɔ ni sipya ya ɲii sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fɛrɛmɛ pu kaa logo, na pu can wu cɛ tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se ɲaha na yee mu. Ba pu wa se ɲaha na yee mu we, mu pu wa se ɲaha na tɛye yi saya bɛɛri ni.

⁷ Wu taanɲii, wu labyɛɲii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. ɲɔmɛɛ fɔɔ wu ɲɛ wii, Kirisa wo kapye-bye. Wɛɛ tɛgɛ w'a labye pyi yee niɲɛ ni.

⁸ Fɛfɛɛrɛ Munaa l'a taanɲɛgɛ kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wɛɛ mu.

⁹ Ayiwa, lee funɲɔ ni, ba wɛɛ bɛ ya yee logo we, na ganha na Kile ɲɛɛri yee mu tuun bɛɛri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile ɲidaan ɲɛ lemu ge, yi jɔ lee cɛ yi fiinɲɛ, Fɛfɛɛrɛ Munaa di cɛmɛ ni fungɔngɔ fɛɛrɛ kan yi mu.

¹⁰ Lee bu bye, yi na jɔ da ɲaari Kafɔɔ ɲidaan ɲaarigana na. Yi kapyegeɛ ki bɛɛri na daan wu ni bɛ. Yi na jɔ da Kile ɲidaan pyi, na kapyegeɛ nizaanɲaa

tuuyo beeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cene na.

¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun beeri ni, ni wu wo sefere nɔɔɔ wuuro ti ni; kɔnhɔ y'i la le yiyɛ ni n'a daa wu kabaɲa na, y'i loxulo ta keree beeri ni, y'i bye ni fundanga ni.

¹² Y'i baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a daa feɛ pu naha na wu saanra kpeɛnge wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee be mu na yee be pye yee be ya yi taa ta kee keree ki ni.

¹³ W'a wɛe shɔ Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wɛe le wu nidaan Ja wu wo saanra ti ni.

¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wɛe ɲuɲɔ wolo, na wɛe jurumu wu yafa wɛe mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu ɲɛ wa ya wu ɲaa-i ge, wee wo jaa wu ɲɛ Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yàa wɛ.

¹⁶ Bani wee baraga ni yaɲmuyɔ ye beeri wa yàa, fugba woyo ye fara ɲiɲɛ ke woyo ye na. Yaɲmuyɔ ye yi wa niɲabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefere yoo, yi fanha feere yoo, yi ɲuɲɔ feere yoo, ni yaɲmuyɔ ye yi wa niɲaya ge, yee beeri wa yàa wu baraga ni, yee beeri shiin wa yàa wu wuu na.

¹⁷ Wee w'a pye taashiine ni yaɲmuyɔ yi beeri naha na, wee baraga ni shiin yaɲmuyɔ yi beeri ɲɛ.

¹⁸ Wee wu ɲɛ koɲɔ ke beeri wo Egilizi wu ɲuɲɔ ni, wee Egilizi w'i ɲɛ wu ceepuuro. Koɲɔ ɲɔkɔɔnrɔ na, wee w'a pye wà taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shenshiime sanha na ɲɛ na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye yaɲmuyɔ yi beeri ɲuɲɔ ni.

¹⁹ Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li ɲɛ wee Kile ni ge, kee beeri nigin nigin di she da ki ɲɔporo na Yesu ni.

²⁰ Kile funɲɔ ya pye wu be le wu ni wu yaɲmuyaaya yi beeri te ni Yesu gbɔɔɔ ni, fugba woyo ye fara ɲiɲɛ woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee

funɲɔ ni Kile ya ɲaɲiɲɛ le wu ni wu yaɲmuyaaya yi beeri te ni.

²¹ Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungɔnkuuyo ni yee kapyegee niguuɲɔ funɲɔ ni, kee ki bi yee pye yee ya pen Kile mu.

²² Ga nime, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo funɲɔ ni Kile ya be le wu ni yee te ni. Kile ya lee pye, kɔnhɔ y'i já pye feefeɛ wu naha taan, fe pa shishiin ganha bu da yi na wɛ, jaagi wa shishiin be ganha bu da yi na wɛ.

²³ Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni wɛ. Y'a tadanɔ kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funɲɔ ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi ɲuɲɔ kyɛɛgi fo di kee tadanɔ ki shɔ yi na wɛ. Pee Jozaama pu wo yeɛ li wa na byi sipyii pu beeri mu koɲɔ ke na. Kile w'a ne Pɔli ye pyaa be pye wu kapyebye pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pɔli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

²⁴ Ayiwa na cebooloo, kanhama pe ne daa yee wuu na ge, lee ɲɛ ne mu fundanga. Bani li ɲɛ kanna Kirisa wo kanhama pu ɲɔ ne fani. Pee kanhama pe, ne pee beeri xu naye ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti ɲɛ Egilizi we.

²⁵ Kile ya ne pye wee Egilizi wu wo kapyebye, na ne w'a labye pyi yee mu, ne da Kile wo kafila wu beeri fiɲɲɛ da yu yee mu.

²⁶ Pee jomɔ pu kaluu l'a bi ɲmɔhɔ shi wu beeri na fo taatuunnɔ ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo sipyii pu mu.

²⁷ Shi wemu ɲɛ Yawutuu-i ge, ceme niɲmɔhɔmɔ nɔɔɔ wo pemu wa pee jomɔ pu ni wee shi wu mu ge, wu funɲɔ bye wu wo fefeere sipyii p'i pee ce. Wu funɲɔ bye y'i li ce nago kanna Kirisa bu bye yi zɔɔɔ pu na, yi na ba jé Kile wo nɔɔɔ wu ni. Kee tadanɔ ke wa yi mu.

²⁸ Wee Kirisa we wo kaa wɛe wa yu. Wɛe wa sipyii pu yeɛ na pu kalaa ni Kile wo fungɔngɔ feere ti ni, kɔnhɔ sipyii pu beeri di bye feefeɛ Kile

ɲaha tàan, pu niye di juri Kirisa wo kariɲeege ki ni.

²⁹ Lee wuu na, ne labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan ne mu ge, wee labye we ni ne zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samohoro leni ne ni.

2

Kaa le Pɔli ya puro n'a daa fee pu wuu na ge

¹ Na cebooloo le n'a giin di zhee yi na y'i li ce ge, lee li wa me. Ne naye po pogana beeri na, na kanhama tuugo beeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fee pee, ni piimu beeri pu ne pu sanha nii taha na na-ε ge.

² Ne lee beeri pyi, konho p'i ja lonine ta, samohoro di bye pu ni. P'i bye nomee na, taanneege di bye pu te ni, p'i ni fungongo fere na. Lee bu bye, pu na Kile wo kanmohono li ce. Lee kanmohono le, lee ne Kirisa.

³ Fungongo fere ti beeri ni laje wu beeri nijeme be di wa hmoho wu ni.

⁴ N'a ye yu yi mu, konho sipya wa shishiin ganha da jotanga jomɔ taga yi piinne we.

⁵ Can na, ne kunni ya lii yi na, ga ne zo d'a pinne ni yi ni. Yee na yiye co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na noho fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan ne ni fo xuuni.

Niifere can can wuuro te t'a daa Kirisa wo kariɲeege ki ni ge

⁶ Ayiwa, ba y'a soɔ na daha Yesu Kirisa feni we, yi la le y'i gori lee koo li ni.

⁷ Yi kori yaha wu kariɲeege ki ni, ba tige niye ya jin me ninne ni we. Y'i yi konjo keree beeri kaa le wu kenne ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga teri Kile na can can na.

⁸ Y'a yiye kaseri, konho wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyε pyaa wo laje ni, wu junjo baa jomɔ taga yi piinne we. Wee laje we, sipyii wo kalenge ni ke konjo ke wo

yanabaaya ye ni wee ya yiri, wu ne Kirisa wo we we.

⁹ Bani kaa kaa li ne Kile ni ge, w'a wu ni kee beeri na.

¹⁰ Yee be d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yanmuyɔ yemu beeri y'a fanha fere ni junjo fere pyi ge, Kirisa wu ne yee beeri junjo ni.

¹¹ Yee na ne kariɲeege ni ni Kirisa ni, lee ne kanna cekonro yee ya pye. Tee cekonro te, sipya be ya tee pye-e de, tee ya foro Kile ni. Tee cekonro te kori wu ne kanna yee ya foro yi jurumu wu beeri ni.

¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le fanja ni ni Kirisa ni, na na pinne ne ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefere ti wo n'a daa wu funjo ni. Tee sefere ti t'a Kirisa ne na yeege xu ni.

¹³ Yi jurumu we ni yi na ne konbaa, lee bi yee pye ba xuu ne we. Ga nime yee na ne Yesu ni, pee ne nii sicuumo nivomɔ Kile ya pemu kan yee mu ge. W'a we jurumu wu beeri yafa we mu.

¹⁴ Wee jurumu we wu bi ka na yaha wee ɲaha na Kile ɲaha taan, p'i ba wee taga wee jaagi na wee ya saliya kyeege ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee beeri forogo na laha wa.

¹⁵ W'a yanabaaya yi wo saanra te, ni yi sefere ti sho yi na, na yee she kpeenge na sipyii beeri na, ba kashen buloo ne we. W'a se wemu ta wu xu wu funjo ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fee ya yaa pu taha sipyii wo kalenge feni we

¹⁶ Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yag-baya we; kelee na ɲaha na yi jate ya ta no pu wo kalenge caya yi na, kelee pu yevorovonjo kalenge, kelee pu cadenye na-ε we.

¹⁷ Kee keree ki beeri bye keree nibanaa ki wo ɲaha shesheere. Ga can can wuyε pyaa, wee ne Kirisa.

¹⁸ Sipyii piimu pu ma puyε pye kanna p'a puyε tirige melekee mu, na pu pele ge, na daa xuuni puyε pyaa

wo ηmunuyɔ ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi ηuyɔ kyεεgi wε. Pee sipyii pu bu kaa bεeri pye, p'a jo na Kilε w'a lee shε pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puyε pελε, pu nibyegee bεeri ki ηε puyε pyaa fungɔnyɔ keree.

¹⁹ Kirisa we wu ηε keree bεeri ηunɔ ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu nɔrɔ wee na wε. Na ta n'a daa fεε pu bεeri di fanha taa wee gbɔɔrɔ ni, na lεgi na bε ni Kilε yε pyaa ηidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puyε conicogana lemu na wε.

Na xu na binne ηε ni Kirisa ni

²⁰ Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni wε, a yee di shɔ ke konɔ ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni ηaha na p'i ma na kee fanha ki tuugo tɛri yee na sanha, na li pye kanna yee bε p'a yi wo keree pyi sanha na bε ni kee konɔ ke wo keree pyegaηaa ni wε? Pu jomɔ pu ηε na:

²¹ «Ma ganha bu ke yaaga ke lɔ-ε dε, lee wa ηɔ wε; ma ganha bu ke li-i dε, lee wa ηɔ wε; ma ganha bu gbɔn ke n-ε dε, lee wa ηɔ wε.»

²² Na ta yee yaηmuyɔ ye di ηε ηɔyalige yε nigin, ki bu li xɔ, ki da jά ηeri nige yaaga bε wε. Kee keree kii bεeri ηε sipyii wo kashangaa, ni pu fungɔngɔ keree.

²³ Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungɔngɔ fεεε wogoo feni. Pii sipyii pii ma sɔɔ na pu yε mεge pεεηe pyi, na puyε tirige mεlεkεε mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kaηɔɔ la yafiin di wa kii keree kii na lemu na jά sipya tanha jurumu na wε.

3

Fugba nɔrɔ w'a ye konɔ yaηmuyɔ ye na

¹ Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne ηε ni Kirisa ni na foro xu ni wε, wee tuun wu ni, yaηmuyɔ ye Kilε ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nidεεngε ki wa wà saanra tatεεngε ki ni Kilε kanige cε.

² Kilε ya lemu gbegele yaha yi ηaha na fugba we ni ge, y'a yi funyɔ kɔɔn ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ni ke ηiηε ke wo keree ni wε.

³ Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Nii sicuumɔ nivomɔ pe pu wa yee mu ge, pee niηmɔhɔmɔ pu wa Kilε mu Kirisa ni. Pee sanha zhε fɔlɔ wε.

⁴ Pee ηii sicuumɔ pe ηε Kirisa, wee ga ba caηa caηa, yi bε na binne ni wu ni wu nɔrɔ wu ni.

Yi yi kapyelεgεε ki yaha

⁵ Lee wuu na yahagaηaa kiimu bεeri ki bye yi na ge, yi kee bεeri yaha. Kee ηε: dɔdɔrɔ, ni nɔrɔmɔ keree, ni cemɔhɔrɔ keree, ni cemɔhɔrɔ fungɔnyɔ tuuyo bεeri; ni lakuunɔ tuugo bεeri, ni ηεgbɔɔ, bani ηεgbɔɔ ni yaperεgaanra bεeri li ηε nigin.

⁶ Piimu pu ηε pu ya Kilε ηomεε co-ε ge, kii keree kii k'a Kilε wo loyire li pye li na da ba nɔ pee na.

⁷ Yee bε tɔɔgɔ ki bye kii kapyebaa-gaa kii shi ni taashiine ni.

⁸ Ga nime, y'a yaa yi ki bεeri yaha: vɔgɔ, ni loyire, ni funguunɔ. Yi ganha bu sɔɔ shεhεε, kelee shiigebara jomɔ p'a fɔro yi ηɔ ni wε.

⁹ Yi ganha ba kafineye yu nige yiye mu wε, bani yee ya yi wo yahagalεε le, ni yi wo kapyelεgεε ki bεeri ηa na ki yaha wà.

¹⁰ A Kilε di yahagana nivonɔ kan yee mu. Lee funnɔ ni a la di ganha na faraa caηa caηa yee wo lajε wu na, kɔnhɔ y'i bye yi Yaavɔɔ wu wo jaa wu shi, yi kapyegee ki bεeri di jά pye ba Kirisa yε pyaa wogoo ηε wε. Wee baraga ni yee ya lee yahagafonɔ li ta.

¹¹ Ayiwa, lee funnɔ ni do, m'a pye Girekii shi shen la, m'a pye Yawutuu shi shen la; m'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; m'a pye nadadinme la; m'a pye ηà funnɔ shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin niηε ηε wε. Ga Kirisa yε nigin w'a jateni. Wee wu ηε keree ki bεeri, wee wu ηε wù bεeri zɔlɔɔ na.

N'a daa fεε ya yaa na puyε tɛri

¹² Lee wuu na yee ya pye Kilε na-goo. W'a yee ηaha bulo, yi kaa l'a dan

wu ni. Lee funḡo ni, y'a yaa y'a ḡuḡo ḡaari yiyε na, yi da ceme pyi yiyε na, yi da yiyε tirige yiyε mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta.

¹³ Y'a yiyε tεri yi cōnrōmō keree na. Wa bu nahana wa mu, yi bεeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiyε mu ba Kafō ya yi wo jurumu wu yafa yi mu mε wε.

¹⁴ Ga le bεeri kadugo na, yi kaa di da dan yiyε ni xuuni. Taanḡεεε ke, kee k'a da ba yee bεeri pinne, na yee pye nigin.

¹⁵ Kirisa wo ḡaḡiḡe ke, kee ki tiin yi zōlō pu na, k'i yi keree ki bεeri ḡaha co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee bεeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga tεri wu na tuun bεeri ni!

¹⁶ Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zōlō pu na ni wu fanha bεeri ni! Y'a hakilee kaan yiyε mu, y'i da yiyε yeri ni fungōḡō fεεε ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kile-pεeḡe yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii bε, y'a yee cee Kile mu ni yi zōlō pu bεeri ni, ni baraga daha ni wu na.

¹⁷ Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki bεeri pyi Kafō Yesu mεεε na. Yi da baraga tεri To Kile na Yesu mεεε na.

N'a daa fεε ya yaa na lekε pyi puyε na ge

¹⁸ Ayiwa gbagashaa, yi yiyε tirige yi namaa mu, ba Kafō ya lee shaa n'a daa fεε pu mu wε!

¹⁹ Yee namaa bε, yi cεe kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungōḡuḡo ni wε!

²⁰ Nōḡōpiire, yee bε di da yi sefεε ḡōmεhεε coni keree bεeri ni. Lee l'a dan Kile ni.

²¹ Yee bε sefεε, yi ḡahaya ganha bu danha ni yi nōḡōpiire ni, y'i kafugo pεle ti na wε. Lee kaa bε wε pu yatεnyε na xhuu.

²² Yee kapyebyii bε, yee bε di yi ḡuḡofεε ḡōmεhεε co keree bεeri ni ke ḡiḡe ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu ḡii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni wε. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni ḡuḡofōḡbō wuyε pyaa ḡii fyaara wuu na.

²³ Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungōḡfige ni, kanna ba y'a li pyi ḡuḡofōḡbō wu mu wε. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi wε.

²⁴ Y'a yiyε funyō kōon li na na ḡuḡofōḡbō wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu ḡe ḡuḡofōḡbō we, wee mu yi wa labye wu pyi.

²⁵ Ga sipyaa sipya w'a kakuḡōḡ pyi ge, Kile na ba weefō bε saraa na bε ni wu kakuḡōḡ ki ni. Kile ya wa wo wa ni wε.

4

¹ Ayiwa, yee ḡuḡofεε bε, yee bε di yi kapyebyii pu co ḡō ni tiime ni zōsaama ni. Yi bε di li cε nago kanna yi bε wo ḡuḡofōḡbō wu wa fugba we ni.

Pōli wo yεε mujuu

² Y'a Kile ḡεeri tuun bεeri ni, y'i la le yiyε ni y'i kee ḡεεε ke co xuuni. Y'a baraga tεri Kile na yi da wu shaari.

³ Yi da Kile ḡεeri wū bε mu, kōnhō Kile ye pyaa di jā wū tεε, wu cōgosaama kan wū mu wū jā w'à wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kaḡmōhōnō, a wū li cε nime ge, wū da li keree shεε w'à fiinḡe. Yee wo jo funḡo ni pu wa nε co na le kaso ni.

⁴ Y'a Kile ḡεeri na mu, kōnhō di sii jā da lee kaḡmōhōnō le fiinḡe da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu wε.

⁵ Piimu ḡe Kiricεen wε, yi yi naarigana cε pee tε ni. Yi ganha bu diin da ḡuḡo baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo wε.

⁶ Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomō ni ba suumō ḡe wε, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yeḡe ka kan yi mu, yi ba da kee ḡō shō, yi tee ḡōshōrō te pye ni jojemε ni.

Pōli ni wu taanḡiineε fō mujuu

⁷ Ayiwa nime, keree kiimu bεeri ki wa naha nε mu ge, wu taanḡii, wu ceborona Tishiki, wee na zhε kee bεeri paari yi mu. ḡōmεε fō w'a wii fo xuuni, nε ni wee wu wa naha shiizhan Kafō wo labye wu na.

⁸ N'a sii li ɲɔ wolo li kaa na di wu tun yi mu, kɔnhɔ lemu li ɲɛ naha ge, wu shɛ lee bɛɛri paari yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni.

⁹ Onɛzimu n'a pinne ni wu ni. Wù taanɲii, wù ceborona wa wu wa wu bɛ, ɲɔmɛɛ fɔɔ wu wa wu bɛ. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu bɛɛri k'a byi naha ge, pu na zhɛ kee bɛɛri paari yi mu.

¹⁰ Na kaso leɲii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika bɛ ya yi shaari. Wee Marika wu kaa nɛ bi jo yee mu. Wu ba shɛ yi yiri, yi wu co xuuni.

¹¹ Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee bɛ ya yi shaari. Pii yɛ p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fɛɛ pu ni, piimu p'a nɛ tɛgɛ Kile wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a nɛ luu ɲiɲɛ fo xuuni.

¹² Epafirasi ya yi shaari, wee bɛ wa yee wo sipya wa. Wu bɛ wu ɲɛ kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyɛ pɔ Kile-ɲɛrɛgɛ na yee mu xuuni, kɔnhɔ y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, y'i sɔɔ li na nago Kile ɲidaan w'a byi keree bɛɛri ni.

¹³ Yee ni yi tɔan kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zɔ wu na, nɛ wa lee wo sɛɛri.

¹⁴ Wù taanɲii jɔgɔtɔɔlɔɔ Luka bɛ ya yi shaari, Demasi bɛ ya yi shaari.

¹⁵ Yi wù cebooloo n'a daa fɛɛ Lawodise shɛɛn pu shaari. Nɛfasi ni n'a daa fɛɛ piimu p'a binnɛɛ wu kaban ge, yi pee bɛ shaari.

¹⁶ Yi bu we sɛmɛ we kalaa xɔ, y'i wu yaha shɛ gan Lawodise n'a daa fɛɛ pu bɛ mu pu kalaa. Sɛmɛ we wu da yiri Lawodise kulo li bɛ ni na pa gan yi mu ge, yi bɛ di wee bɛ kalaa.

¹⁷ Y'i yi jo Arishipi mu na nɛ jo na labye we kaa l'a le wu keɲɛ ni Kafɔɔ wo labye wu ni ge, na wu la le wuyɛ ni wu da wu pyi wu pyegana na.

¹⁸ Nime woyo ye, nɛ Pɔli yɛ pyaa keɲɛ k'a yee ka, yee yi wa mɛ. Nɛ Pɔli ya yi shaari. Kaso ni nɛ wa naha, yi ganha da funɲɔ wɔ na na wɛ. Kile wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε nizhiimε wemu tun Tesaloniki sheen mu ge

Jɔgɔ ye mu we semε we d'a tun wε?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we semε we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaɗa tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ nijehεye bi se wà. Yawutuu nijehemεε ni shi watii sheen be pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wε, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i she egilizi wu tεge wu fanha ta. Wu jara shuun wuu li tɔgɔ feni Pɔli ya we semε we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibaɗa kadugo na.

We semε we kakana nuɗɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu nuɗɔ tɔan wε, a Pɔli di we semε we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yeε be kan pu mu Kile koro li jaarigazaana li shizhaa na.

Semε wu kafila nuɗɔyɔ

1 Tesaloniki Sheen 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni be Tesaloniki sheen na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Sheen 2:1–3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, karijεεge nizaana kemu be di jε wu ni Tesaloniki kulo li te ni ge, Pɔli ya pu funɗɔ to kee na.

1 Tesaloniki Sheen 4:1-12 Naarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Sheen 4:13–5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Sheen 5:12-28 Yeε ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyeyii pu wo fɔ mu-juu

¹ Ne Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wεe p'a we semε we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fεε pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niime we ni jarijε ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wεe ya baraga tεri Kile na tuun beeri ni yee beeri wuu na, na jεεge be pyi yi mu gbee.

³ Yee ya kapyenεε pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu sheε ge, na kapyenεε kiimu pyi yi wo taanjεεge ki funɗɔ ni ge, na wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadanɗa ni lowaa lemu ni ge, wεe ba wu To Kile wu jεeri tuun beeri ni wεe ma wu fungɔngɔ yaha kii beeri na.

⁴ Wu cebooloo, wεe ya li ce jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee jaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu.

⁵ Wεe ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yeε li ya da jɔ jomɔ ye nigin na wε, ga Fεfεεε Munaa li be wo sefεεε t'a fara. Lee wuu na yee ya dɔ pu na na can jε pu ni. Na fara lee na, yee ya li ja na yee wo jɔ kaa na wεe ya kee keree ki beeri pye mu.

⁶ Kafɔɔ Yesu ya jaari jaarigana lemu na na fara wεe na ge, a yee be di ganha na jaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ja, ga lee be na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fεfεεε Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɗɔ ni yee ya pye jaha sheshεεε Masedɔni fiige ki wo n'a daa fεε pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fεε pu beeri mu.

⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na she nɔ fɔ Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee ye be wε, ga yeε pyaa ya dɔ Kile na dagana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu beeri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kanna wεe pu na w'a yee kaa yu nige wa mu wε.

* 1:1 We duba we jε Kiricεen fɔ kangana.

⁹ Wèe ya tigi yee mu, a yee di wèe ñunᵅ cırı cirigana lemu na ge, sipyii pu bæeri p'a yee yu. Yee ya yi yapereε ki bæeri yaha wà, Kilε we wu ñe ñiifereε na, na ñe can be ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyenεε pyi wu mu pyegana lemu na ge,

¹⁰ sipyii p'a yee bæeri yu. Yee wa wu Ja wu sigee, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kilε ye pyaa ya ñe na yeege xu ni ge. Kilε wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Pɔli ya kapyenεε kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeyε pyaa ya li cε na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni wε.

² Yee ya li cε na p'a wèe cogana kolo, na wèe kɔn, na wèe shehεε Filipe kulo li ni. Ga lee be na Kilε ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wùye ni, na digi yee mu, na Kilε wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyiire ti bi wèe ñaha kɔn lee na be.

³ Wèe ya wù wo Kilε Jozaama pu yeε li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ wù sipya wa shishiin piinne wε; wèe di ya ta li pye ni fungɔnkuunᵅ ni wε; wèe di ya ta li pye na taha nanmahara be na wε.

⁴ Ga Kilε ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe kenε ni. A wèe be di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni wε. Lemu l'a be Kilε mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kilε w'a wèe fungɔnyɔ yi bæeri cε.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yeε li funᵅ ni, yeeyε pyaa ya li cε na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna wε. Wèe di ya ta li pye be wari shakoro wε. Kilε wa wèe sɛeri lee na.

⁶ Wèe ya ta li pye be kɔnhɔ yi da gbɔɔrɔ teri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔrɔ teri wù na wε.

⁷ Li ñehε da bi daan be wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she be yee na, bani Kirisa wo tudunmɔ wèe ñe. Ga wèe ya ta lee pye wε. Wèe ya logoo

gbo ni yee ni, na ganha na yee deedeε ba cee ya wu nagoo deedeε wε.

⁸ Yee ya taan wèe mu taangana lemu na ge, lee funᵅ ni wèe bi ta li yaha Kilε wo Jozaama pu ye wo jo na wε. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki be kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyenεε kiimu pye na kanhama pemu ña ge, yi funᵅ wa nidogo lee na. Wèe bi kapyenεε pyi cana ni piige, na daga na wùye ñɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin ñunᵅ ni wε. Mu wèe ya pye na Kilε wo Jozaama pu jo yee mu.

¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fεε pu ge, yee wa li sɛereε, Kilε be di ñe li sɛeri. Kaa kaa wèe ya pye yee ñiñe ni ge, kee bæeri ya pye fεεfεε, na bye tifire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na wε.

¹¹ Yeeyε pyaa k'a li cε na wèe ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo conɔ wε.

¹² Wèe ya yee yeri, na samɔhɔrɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a ñaari y'a sahanɔ ni Kilε ñidaan ni. Lee wuu na Kilε ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔrɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki sheen wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga teri sanha Kilε na kaa lemu be wuu na ge, lee li wa mε. Wèe ya Kilε wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo ñe wε. Ga ba p'a sii can na wε, mu yee ya pu co; na pu cε na Kilε jomɔ pu ñe pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fεε pu funyɔ ni.

¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki sheen, Kilε wo n'a daa fεε piimu pu wa Yesu Kirisa wo kariñeεge ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo ñaarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunᵅ na yee be wo sipyii p'a yee kanha.

¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kilε tudunmɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu be gbo, na wèeyε pyaa be kanha fo xuuni. Keree kiimu ki ñe ki ya be

Kilɛ mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puyɛ pye sipyii pu bɛɛri wo pɛɛn.

¹⁶ Shi we wu jɛ wu jɛ Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wɛɛ naha kɔɔn na wɛɛ ganha bu shɛ Kilɛ wo Kilɛ Jozaama pu yɛɛ li pye pee mu kɔnhɔ Kilɛ di pu jɔnɔ wolo wɛ. Lee funɔ ni p'a pu wo jurumu wu jɛɛ fo na shɛ nɔ wu tɛhɛnɛ na. Ga Kilɛ wo loyire le l'a pa do pu jɔnɔ ni.

Tesaloniki shɛɛn kaa ya Pɔli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wɛɛ ya waa laha yee na, a wɛɛ di tuun wemu pye wɛɛ da wùɛɛ na ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wɛɛ ni xuuni. Ga ali wɛɛ jɛɛɛ bye wɛɛ di ya ta na wùɛɛ naa bɛ wɛ, wɛɛ fungɔnyɔ wa yee na.

¹⁸ Lee wuu na, wɛɛ di bi giin wɛɛ di shɛ foro yee na. Lee l'a bi sii nɛ Pɔli yɛ pyaa funɔ ni. Nɛ li taanna wii fo tɔɔnii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wɛɛ mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wɛɛ tadaɲa, ni wɛɛ funɔ kataan. Wɛɛ na ba juyirige kemu bɛ ta ge, yee pu da ba bye yee bɛɛri wo kaɲɔnɔ wù Kafɔɔ Yesu nahagbaa na wu ba guri pa.

²⁰ Uun dɛ! Yee p'a sii wɛɛ wo juyirige ki kaɲɔnɔ, ni wɛɛ wo fundanga ki kaɲɔnɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa mɔ wɛɛ da ga fiin ta yee shizhaa na wɛ, a lee di ba bye lee ya já xu wɛɛ ni wɛ. Lee wuu na, a wɛɛ di li yaha wùɛɛ funɔ ni jo wɛɛ yɛ na ba gori Atení kulo li ni naha,

² na wù ceborona Timote tun shɛ yi mu wà. Wu bɛ w'a kapyɛɛɛ pyi ni wɛɛ ni shiizhan Kilɛ mu na Kirisa wo Kilɛ Jozaama pu yu. Wɛɛ ya wu tun shɛ yi mu, kɔnhɔ wu shɛ lowaa kan yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni xuuni, yi da se naha na n'a daa wu ni.

³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni wɛ. Yeeɛ pyaa ya li cɛ na Kilɛ w'a li lɔ pee kanhama p'i ba nɔ wɛɛ na.

⁴ Na wɛɛ yaha ni yee ni shiizhan, wɛɛ bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wɛ, jo wɛɛ na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ mɛ nime, yiyɛ pyaa bɛ jii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wɛɛ ya wii kanha yee koo ni wɛɛ da ga fiin ta yee shizhaa na-ɛ ge, a nɛ ganha na Timote tun yee mu, jo wu shɛ yee yiri wu shɛ yee wo n'a daa wu shi cɛ wu pa jo wù mu. Bani nɛ bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinɲɛ, wɛɛ wo kapyɛɛɛ k'i bye jɔnɔ baa wɛ.

Tesaloniki shɛɛn wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa bɛ kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nime, na ba yee naha jo wɛɛ mu, a lee di daan wɛɛ ni.

⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wɛɛ mu wɛ, ali na wɛɛ yaha kanhama, ni jinaara keree ni, wɛɛ logoo ya jɔnɛ yee shizhaa, bani yi wa se naha na n'a daa wu ni.

⁸ Nime kunni wɛɛ ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo kariɲɛɛɛ ki ni.

⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wɛɛ funɔ taan taangana lemu na Kilɛ naha taan ge, dii wɛɛ di da bye wɛɛ di já Kilɛ kemɛ shaari wee n'a daa we wuu na wɛ?

¹⁰ Wɛɛ wa na Kilɛ jɛɛri caɲa ni piige, na wu jɛɛri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù shɛ jii taha yi na. Keree kiimu ki jɛ wɛɛ ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ɛ ge, wù shɛ yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kilɛ ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù shɛ yi na!

¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɲɛɛɛ ki na, wu shi taanɲɛɛɛ nigbɔhɔ di bye yi ni yiyɛ tɛ ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bɛɛri tɛ ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wɛɛɛ pyaa ki ni taangana lemu na wɛ!

¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba caɲa kemu ni wu wo fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛɛri ni ge, yi bɛ di ba da fɛfɛɛ, jaagi xuu wa

shishiin ganha bu da yi na wù To Kile naha tàan wε.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a naari naarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a nɔ kɔn na naari na xɔ be lee naarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi nɛeri Kafɔɔ Yesu mεge na jo yi la fara lee na.

² Kafɔɔ Yesu ya keree kiimu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiye pyaa wa kee cε.

³ Kile nidaan wu wa y'i bye fεεfεε, yi já yiye na dɔdɔɔrɔ kabaɲa na.

⁴ Yee wa bεeri ya yaa na kori yaha fεfεεε ni, yi da gbɔɔrɔ tɛri yiye na.

⁵ Yi ganha bu lakuunɔ yaha ki pye yi nidaan ba Kile cɛbaalaa pii nε mε wε.

⁶ Wa shishiin ganha bu wu ce-boro n̄mahana kelee na wu toɲɔ ceko kabaɲa na wε. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipyaa sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ weefɔɔ mu.

⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanɔɔɔɔ pyi wε. Ga wu funɲɔ ki wa wù bye fεεfεε.

⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ ya ta sipya wo nɔmεε she-e dε; ga Kile wemu w'a wu Fεfεεε Munaa li kan yi mu ge, wee wo nɔmεε wufɔɔ ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyε ni taangana lemu na ge, n̄unɔ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni wε, bani Kile yε pyaa ya yee kalaa na xɔ lee ni.

¹⁰ Kee taan n̄εεge ke shiin ki wa yee ni na naha tii n'a daa fεε pu bεeri na, piimu bεeri pu n̄ε Masedɔni fiige ki ni ge. Ga wèe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na.

¹¹ Yi la le yiye ni y'i da n̄an̄inε shaa! Yi yiye torogana cε sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiye ni, yi da kapyenεε pyi kɔnhɔ yi mago di da n̄ɔgi kee kapyenεε ki funɲɔ ni, ma na

jo ba wèe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na wε.

¹² Yi bu já lee na, piimu n̄ε Kiricεεn wε, pee bε na da baraga tɛri yi na; yi n̄unɔ tuguro bε di wa da bye nige sipya wa shishiin n̄unɔ ni wε.

Kafɔɔ nibaɲa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fεε piimu p'a xu ge, wèe funɲɔ ki wa jo y'i can cε pee shizhaa na, kɔnhɔ pee wo keree ganha bu yi nahaya tanha ba tadaɲa baa sipyii n̄ε wε.

¹⁴ Ba wèe ya dà li na na Yesu ya xu, na n̄ε na foro xu ni wε, lee funɲɔ ni wèe ya dà li na bε sanha na n'a daa fεε piimu p'a xu ge, Kile na ba pee bε n̄ε Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafɔɔ yε pyaa ya jomɔ pemu jo wèe mu ge, pee wèe ya yu yi mu jo Kafɔɔ cabaɲa, wèe piimu pu wa n̄iifεεε na ge, wèe da ba xuu pu naha kɔn wε.

¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fεnhε jo ni fanha ni kee caɲa, lee bu laha wà, wù na ba mεlekεε n̄unɔfɔɔ wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafɔɔ Yesu yε pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fεnhε n̄ε.

¹⁷ Lee bu bye na wèe n'a daa fεε piimu samaa n̄i wuu ta, wèe bεeri na ba binne kari ni pii pu bε ni fugba nahaya ye na, na she Kafɔɔ n̄unɔ círi. Lee funɲɔ ni wèe bεeri na bye ni Kafɔɔ ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomɔ pe taga y'a samɔhɔɔ leni yiye ni.

5

Na gbegele yaha Kafɔɔ cabaɲa naha na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wèe pu na ya jo yi mu Kafɔɔ cabaɲa, kelee wu paduun keree na wε.

² Yeeyε pyaa ya li cε na fiin̄nε na jo Kafɔɔ cabaɲa na ba sipyii fo ba nagaa n̄ε ma sipya fo mε nibiige ni wε.

³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «N̄an̄inε wa wù tε ni n̄in̄aa, wèe ya kanha shɔ kakuunɔɔ ki bεeri na ge!»

Wee tuun wu ni, kanhama nigbo wa da ba gon do pu nuno ni, ba layara ma cee laa wo fo na co we. Sipya wa shishiin wa da ba sho kee cana we.

⁴ Ga na cebooloo, naga ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaŋa ki da ga ba yee fo mu we.

⁵ Yee beeri ya jeri kpeenge nagoo, yee ya pye cana nagoo. Wee je piige nagoo we, we di je nibiige be wuu we.

⁶ Lee wuu na wu ganha bu da gori yaha nmunum na ba pusamaa je we! Wu kori yaha jii na, wu ja wuye na!

⁷ Yi li ce na piige ni sipyii ya nmunoo, piimu be pu wa sinme pe gbuu fo na jawoh wuu puye na ge, piige ni pee be ya pu gbuu.

⁸ Ga we piimu pu je cana nagoo ge, wu ja wuye na! Wu n'a daa ni taanjege le wuye ni ba kashennmoo wo tooo fadeye je me we! Wu juwuuro pye wu tadaŋa, tee di bye wu mu ba tooo judoo je we.

⁹ Bani Kile ya ta li jo wolo wu wo loyire le di ba do wee nuno ni we. Ga w'a li jo wolo we di ba juwuuro ta wu Kafoo Yesu Kirisa gbao ni.

¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wee tge, kano w'a pye jii na la, wu shiin ya xu la, wu ba binne pye ni wu ni wu cabaŋa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xo we.

Yeriyeri jom pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee beeri na, piimu p'a puye kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafoo wo koo li ni ge; w'a li shaa yi mu jo y'a baraga teri pee na.

¹³ Yi pu yaha see tayahaŋa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo niifere ti pyi ni janiŋe ni yiye te ni!

¹⁴ Na cebooloo, we ya yi jeri, piimu p'a puye yaha saafee, na kapyene she ge, y'a pee yeri! Lowaa je piimu ni we, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cere ge, yi da

pee teri! Yi beeri di yiye co ni loxulo ni!

¹⁵ Y'a yiye kaseri, yi ganha bu wa yaha wu kakuuno taga kakuuno la wo foo to we. Y'a kasaana pyi yiye mu tuun beeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa beeri mu.

¹⁶ Yi pye ni fundanga ni tuun beeri ni!

¹⁷ Yi da Kile jeri gbee!

¹⁸ Y'a fo kaan Kile mu keree beeri ni. Lee Kile w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo karijege ki funno ni.

¹⁹ Yi ganha bu fefere Munaa li koro to yi zolo pu na we.

²⁰ Kile ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jateni.

²¹ Yi da wu beeri suguri xuuni, wemu w'a jo wu ni ge, yi da wee luu!

²² Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Poli fo mujuu

²³ Ayiwa, Kile we w'a janiŋe ki kaan ge, weeye pyaa ki yi pye fefere! Yi zolo pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ce puuro ti na, yi beeri di gori yaha fefere fo na she no wu Kafoo Yesu Kirisa cabaŋa ki na, fono tene ganha bu da we xu we wa shishiin na we.

²⁴ Kile we w'a yee yiri ge, nomme fo wu je wii. Wee ninum wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵ Na cebooloo, yi be p'a Kile jeri wu be mu.

²⁶ Y'a cebooloo pu beeri shaari ni taanjege fo ni.

²⁷ N'a li shaa yi mu Kafoo mege ki wuu na, jo yi la le yiye ni y'i we seme we kalaa cebooloo pu beeri mu.

²⁸ Kile wu wu Kafoo Yesu Kirisa wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sheen Tudunmɔɔ Pɔli ya semε shuun wo wemu tun Tesaloniki shεεn mu ge

Jɔgɔ ye mu we semε we d'a tun we?
Tudunmɔɔ Pɔli w'a we semε shuun
wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu
mu. Korente kulo li ni Pɔli di bye
na pii semεε shuun we ka (Kapyegeε
18:5).

We semε we kakana nuɲɔ

We semε we kakana nuɲɔ nigbɔhɔ
ki jε na Kafɔɔ wo pana shuun wuu li
jomɔ pu jo taha. Wu bi fenhe lee jomɔ
jo wu semε nizhiime wu ni. Waha
wa wu bye wu pana shuun wuu li
kereε ki ni. Pii bi yu na xɔ be na
Kirisa ya pa na xɔ. Ga Pɔli ya yi jaha
jo pu mu wu semε wu ni na Kirisa
wo Pen wu wu da venhe ba jaha na.
Na kanhama nigbɔ pu da ba fenhe
bye, na ga Kiricεen p'a yaa na yatenyε
waha, na lowaa ta pee kanhama pu
ni.

Semε wu kafila nuɲɔyɔ

2 Tesaloniki Shεεn 1 Pɔli ya
lowaa leni Tesaloniki n'a daa fεε pu
ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu
kɔn kɔngana lemu na ge, a w'i yee
be jaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Shεεn 2:1-12 Naha
sheshεεre temu na ba bye yani
Kafɔɔ wu pa ge.

2 Tesaloniki Shεεn 2:13–3:15 Pɔli
ya Kile jεeri Tesaloniki shεen pu
mu, na jo na pu be p'a Kile jεeri wee
mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a
kapyenεε pyi, na pu ganha bu da
bye saa fεε wε.

2 Tesaloniki Shεεn 3:16-18 Pɔli
duba ni wu fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyenii fɔ mujuu

¹ Nε Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wεe
p'a we semε we ka. Wù To Kile, ni wù
Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fεε piimu
pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu
wεe ya wu tun.

Wεe ya yi shaari:

² Wù To Kile ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa
wu niime ni janije kan yi mu.

*Kiiri wemu na ba gɔn Yesu cabanja
ge*

³ Na cebooloo, wεe ya yaa wεe p'a
fɔ kaan Kile mu tuun bεeri ni yee wuu
na. Lee ya yaa mu be, bani la l'a faraa
yee wo n'a daa wu na na se jaha na.
Taanjεεge kemu be ki wa yee ni yiyε te
ni ge, la di faraa kee be na na se jaha
na.

⁴ Lee wuu na wεe be ma juyirige
taa wεe ba yee kaa yu tuun wemu ni
Kile wo n'a daa fεε pu mu. Yee ya yiyε
pɔ pɔgana lemu na, na gori yaha n'a
daa wu ni, na kawagaa ni kanhama
pemu bεeri xu yiyε ni ge, wεe ma yee
bεeri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii bεeri wa li shεε
na Kile na ba kiiri kɔn cana ka ni tiime
ni. Kanhama tuugo bεeri y'a jaa ge,
pee bεeri wa yee gbegele na yeri Kile
wo saanra te jaha na, bani tee saanra
ti wuu na yi wa kanhama pu ni.

⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge,
wu na ba yee wo kanhama pu foo tɔ
pee mu.

⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu
ni ge, Kile na ba ηmɔnɔ kan yee mu,
na li kan wεe be mu. Kafɔɔ Yesu na
ba ba na yiri fugba we ni ni wu fanha
melekεε pu ni cana kemu ge, kee cana
lee da ba bye.

⁸ Wu na ba ba janije ni. Piimu pu
jε pu ya Kile ce-ε ge, ni piimu pu jε pu
ya sɔɔ wù Kafɔɔ Yesu be wo Jozaama
pu na-ε ge, wu na ba kanhama shan
pee nuɲɔ ni.

⁹ Naa wemu wu jε wu da ga xhɔ-ε
ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa.
Pu na ba pu kɔri na pu sanha lii Kafɔɔ
na, p'i wa da jii taha be wu sefεεre
nɔɔrɔ wuuro ti na wε.

¹⁰ Ayiwa, kee cana ki kunni Kafɔɔ na
ba ba. Fεfεεre sipyii piimu bεeri p'a
dà wu na ge, pee bεeri na ba baraga
taha wu na. Pee bεeri na ba wu ja, na
fundanga pye. Yee be na ba bye pee
sipyii pu ni, bani wεe ya jomɔ pemu
wo yεre pye yee mu ge, yee ya dà pu
na.

¹¹ Lee wuu na wεe wa Kile jεeri yee
mu tuun bεeri ni. Wεe wa li shaa Kile

mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye y'i da jaari y'a sahanj ni lee ni. Wèe wa li shaa Kile mu jo kasaanaa kiimu k'a diri yi funyo ni ge, jo wu yi yaha y'i ja y'a kee pyi wu sefere ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapyene ki beeri jo fa.

¹² Lee bu bye, Kafoo Yesu mege ki na ba pene ta yee mu, yee be na ba pene ta wu mu. Wèe wo Kile we, ni Kafoo Yesu Kirisa wo niime wu funjo ni lee da ba foro.

2

Jurumu Foo

¹ Ayiwa na cebooloo, wu Kafoo Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu taan ge, wèe wa yi jere lee wuu na jo:

² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi tavuyo na we, yi ganha bu yi jaalaa pu be yirige na Kafoo paduun w'a no xo we. Wa na zoo na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jom yere pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi kame ni na kan n'a daa fee pu mu.

³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na we. Bani yani Kafoo cabaŋa ki no ge, sipyii na ba fenhe zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Foo* wu na foro yere. Kile na ba wee kyeege fefee.

⁴ Sipyii ya pene tere yaaga kemu beeri na ge, ni Kile mege ya yiri yaaga kemu beeri na ge, wee Jurumu Foo wu na ba zhe yee beeri ni. Wu na ba yiri na wuyere pele na toro yee beeri taan, fo w'a ba she je be Kile-pene pugboho ki be ni, na diin wa, na jo na wee wu je Kile we.

⁵ Tuun wemu ni ne bi bye ni yee ni ge, ne bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-e ge?

⁶ Ga lemu l'a kii keree kii jaha kon ki da bye nime-e ge, yee wa lee ce. Lee wuu na we Jurumu Foo we da ja ba we, fo wu paduun ba no.

⁷ Lee be na, Jurumu Foo wu keree k'a no kon na byi hmohoro ni na xo. Ga lemu l'a wu yerege ge, ni lee ya bu she laha wa we, wu da ja kii keree kii pye we.

⁸ Ga lee ba laha wa tuun wemu ni, Jurumu Foo wu na na foro yere. W'i bu foro be, Kafoo Yesu na ba wu sorogo ni wu no kafeege* ni. Wu nibawo, wu nooro wu kpenge na ba Jurumu Foo wu kyeege fefee.

⁹ Wee Jurumu Foo wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhaŋa ni kagboho tuuyo beeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni we.

¹⁰ Wu na ba kakuuŋo tuuyo beeri pyi, konho sipyii piimu na ba gyeege ge, wu pee piinge. Pee sipyii pu na ba gyeege, bani can wemu wu bi yaa wu pu sho ge, pu ya soo wee na we, wu kaa be di ya noho taan pu mu we.

¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefere te yaha pa, tee di ba pu piinge, konho p'i da kafineye yi na.

¹² Lee na sipyaa sipya wu je wu ya soo na da can wu na we, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba no pee beeri na.

Kile ya n'a daa fee pu jaha bulo na pu sho

¹³ Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a fo kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafoo mu ge. Bani Kile ya yee jaha bulo konho yee di bye shenshiilee na juwuuro ta fefere Munaa li gboro ni. Lee fefere Munaa le l'a yee pye fefere sipyii, yee ya da dagana lemu na can wu na ge, na fara lee be na.

¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile Jozaama pemu wo yere pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri konho yee di yi wo taa ta wu Kafoo Yesu Kirisa wo nooro wu ni.

¹⁵ Lee wuu na wu cebooloo, yi ganha bu da yi fungonyo yaha yi jeri-i de. Wèe ya kalaa wemu beeri kan yi mu ge, w'a pye nojom wo la, wu shiin

* **2:3 Jurumu Foo:** Wee ninumo pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba. * **2:8 Ezayi 11:4**

ya pye semε wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyɔ ni wε.

¹⁶ Wù To Kilε wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li jε li da ga xhɔ wε, na fara tadaŋa nizaanɔ bε na wu wo niime wu gbɔɔɔ ni. Kafɔɔ Yesu Kirisa yε pyaa, ni wù To Kilε ni,

¹⁷ pee pu luu le yi ni, p'i baraga bε le yi ni, kɔnhɔ kapyegeε nizaanɔaa di da yi ni, ni jogazaana.

3

Pɔli ya jo na n'a daa fεε pu p'a Kilε jεeri pee mu

¹ Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jomɔ p'i xhɔ ge, yee yi wa mε. Y'a Kilε jεeri wù bε mu, kɔnhɔ Kafɔɔ wu jomɔ pu da jaaga p'a se naha na tɔvuyo na; sipyii bε di da baraga tɛri pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na wε.

² Yi da Kilε jεeri wù mu sanha kɔnhɔ Kilε di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyeguunɔɔ ki na. Bani kɔnɔ sipyii bεeri ya gbara pu dà Kafɔɔ na wε.

³ Ga Kafɔɔ jε jomεε fɔɔ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na.

⁴ Wèe ya dà li na Kafɔɔ baraga ni jo yemu wèe ya yu yee mu ge, yee wa yee koo jaari. Lee koo le shiin yi wa da da jaari bε.

⁵ Kafɔɔ w'a koo shεε yi na, kɔnhɔ yi zɔlɔɔ pu da jini Kilε wo taanjεεge ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi bεeri ya yaa na kapyenεε pyi

⁶ Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomɔ pe jo waha yi mu Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na. Kalaa we wèe ya kan yi mu ge, n'a daa fεε piimu pu jε pu ya jaari na sahanɔ ni wee ni wε, fo na kapyenεε she na diin na jaari na yeree ge, yi laraga kɔn pee na.

⁷ Yee ya yaa na jaari jaarigana lemu na, y'i saha ni wèe wo jaarigana li ni ge, yeeyε pyaa wa lee cε. Bani tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ta wùyε yaha lapyebaalaa, na diin na jaari na yeree wε.

⁸ Wèe bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni wε. Ga wèe bi kanhama soro, na kapyenεε pyi caŋa ni piige, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro wa shishiin jɔnɔ ni yi ni wε.

⁹ Li wa nago kanna li ya saha wèe p'a li yee jɔnɔ ni-i dε! Ga wèe ya lee pye na shε yee na, kɔnhɔ yi bε di da se lee koo li ni.

¹⁰ Tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyenεε she, weefɔɔ ya yaa w'a li bε wε.»

¹¹ Lee bεeri funnɔ ni wèe ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyenεε she, na diin na jaari na yeree, na puyε leni sipyii piitiilee wo keree ni.

¹² Ayiwa, w'à li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na, jo pu la le puyε ni, p'i naha tii ni pu kapyenεε ni, puyε pyaa di yere ni pu jɔshaga ni.

¹³ Na cebooloo, le bεeri funnɔ ni. yee kunni ganha bu ganha kasaanɔaa bye taan wε.

¹⁴ Wèe ya jomɔ pemu jo yi mu we semε we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomɔ pu she ge, y'a wufɔɔ kaseri; y'i laha wufɔɔ na kɔnhɔ wuyε pyaa k'i zhiige.

¹⁵ Lee bε na, yi ganha bu wufɔɔ pye yi pɛn wε dε, ga yi wufɔɔ yeri ceboro yerεmε ni.

Duba ni kurogo fò

¹⁶ Wù Kafɔɔ, janinε fɔɔ wuyε pyaa k'a janinε kaan yi mu tuun bεeri ni, kangana bεeri na! Kafɔɔ wu pye ni yi bεeri ni!

¹⁷ Nε Pɔli yε pyaa k'a le fò mujuu le ka na keye yi na. Nε wo fε pu wa pere na wo semεε pu bεeri na. Nε wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi bεeri mu.

1 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Girɛki (Kapyegɛe 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mɛgɛ di jɛ Inisi, wu nule mɛgɛ di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kilɛ Jomɔ yɛɛ li wo naragaa nijɛhɛɛɛ pye. Wu kulo mɛgɛ ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee nijaa wogo jɛ Turuki fiige ki niɲɛ ni (Kapyegɛe 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kilɛ Jomɔ yɛɛ na Tesaloniki ni Korɛnte ni.

We sɛmɛ we kakana ɲuɲɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kilɛ wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinɛjuu pu wo ɲuɲɔ cɪri cɪri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kasɛɛgɛ yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinɛjuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu naha shɛshɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu ɲahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye naha shɛshɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5–6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yeri nɔhɔlɛɛ ni naxhugoshaa

ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wu Shɔvɔɔ Kilɛ wo ɲidaan, ni wu tadaɲa Yesu Kirisa wo ɲidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yaa.

² Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kilɛ ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɲuɲɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiɲɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinɛjuu

³ Ayiwa, nɛ nigariwo Masedoni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke ɲɔ yaha.

⁴ Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiinɛ li wo kafilalɛ yu, p'i da puyɛ kilee shɛnlɛɛ wo tɛhɛnɛ baa ceboo-tiritɔngɔ wo sipyii mɛyɛ na wɛ. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kilɛ ɲidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni naha na wɛ.

⁵ Pe yeri yeri jomɔ pe kaɲuɲɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛɛgɛ di jà ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛɛgɛ ke, zɔfɛfɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungɔnsaɲa, ni n'a daa can can wo.

⁶ Pii wa lee koo le ɲa, na li yaha wà, na diin na ɲuɲɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinɲɛ.

⁷ Pu funɲɔ ki jɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔlɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kɔri cɛ wɛ.

⁸ Saliya wu kunni ya ɲɔ, w'à lee cɛ; ga fo wu ba wu koro ɲaari li ɲaarigana na dɛ.

⁹ Wèe ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya tɛɲɛ sipyitiimɛɛ kaa na wɛ. Sipyikuuyo kaa na w'a tɛɲɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu jɛ pu ya fyagi Kilɛ na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kilɛ ɲɔmɛɛ

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛn fɔ kangana.

cobaalaa, ni pii p'a Kile mege kyeege ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu pusamaa,

¹⁰ ni dɔdɔ, ni namaa piimu ya puyɛ sinnɛɛ ge, ni piimu p'a sipyii conɪ na bɛɛɛ ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineye juɔɔ taaan ge, ni kaa lemu bɛeri li jɛ li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge.

¹¹ Kile Jozaama pemu kaa l'a le nɛ keɛɛ ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔɔ fɔɔ Kile wo nɔɔɔ wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Pɔli ya baraga taha Kile na wu cemɛ pu wuu na

¹² N'a baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nɛ mu nɛ na we labye we pyi. W'a dɔ nɛ na, na nɛ lɔ na pye we labye we pyevɔɔ.

¹³ Nɛ wemu wu bi Yesu mege kyeege ge, nɛ wemu wu bi n'a daa fɛɛ pu jaani ge, nɛ wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee bɛ na Kile ya juɔɔ jaari nɛ na. Bani nɛ bi kii bɛeri pyi ki cɛbaara ni n'a daa baara funɔɔ ni.

¹⁴ A Kafɔɔ di niime nigbɔ tirige nɛ na. N'a daa, ni taanɛgege kemu k'a daa Yesu Kirisa wo kariɛgege ki ni ge, w'a yee kan nɛ mu.

¹⁵ Can jomɔ pu jɛ pe, sipyii bɛeri ya yaa pu sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa koɔɔ puga ni, wu ba jurumupyii juɔɔ wolo. Nɛ Pɔli w'a pye jurumupyii pu bɛeri niguumɔ.

¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya juɔɔ jaari nɛ na ge, lee li wa mɛ. Nɛ wemu w'a pye jurumupyii pu bɛeri niguumɔ ge, Yesu Kirisa funɔɔ k'a pye wu wo loxulo li bɛeri di jɛ nɛ ni, kɔnhɔ cabaya na, piimu na ba dɔ wu na, p'i jii sicuumɔ ta ge, nɛ bye pee mu jaha sheshɛɛɛ.

¹⁷ Tuun bɛeri wo Saangbɔ we, wu da ga xhu wɛ, wa di ya wu jaa wɛ. Wee ye nigin pe wu jɛ Kile. Pɛɛɛɛ ni masɔɔ k'a dɛri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa mɛ: Sipyii p'a jomɔ pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo wɛɛ mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe pye

ma tadaɔa, m'a mayɛ pɔ labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na.

¹⁹ La le mayɛ ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungɔnsaanja ni. Pii ya kee fungɔnsaanja ke she, a pee wo n'a daa w'i gyeege ba lɔhɔ kɔɔɔ ma gyeege mɛ lɔhɔ ni wɛ.

²⁰ Namaa shuun wa jɛ wɔ na Imɛnɛ ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu bɛ ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na nɛ pee juɔ yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li cɛ na Kile mekyeegege ya juɔ wɛ.

2

Kile jɛerigana

¹ Ayiwa kaa nigin wemu nɛ fɛnhɛ na zhaa ge, lee li wa mɛ jo y'a Kile jɛri sipyii pu bɛeri mu: Y'a jɛɛgege nigbɔhɔ pyi; y'i da Kile jɛeri kɔnhɔ w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga tɛri wu na pu wuu na.

² Y'a Kile jɛeri saannaa pu mu, ni sipyii piimu bɛeri tɔɔɔ ki jɛ fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ wu jɔ jaɔɔɛ ta, wu jaha di jɔɔɛ, wu da Kile pɛɛɛ, wu da wu koo li jaari jaarigazaana na sipyii pu jaha taaan.

³ Lee li wa juɔ, lee shiin li wa dan bɛ wu Shɔvɔɔ Kile ni.

⁴ Bani wu funɔɔ ki wa sipyii pu bɛeri di shɔ, p'i can wu cɛ.

⁵ Bani Kile nigin pe ye wu jɛ; susurodegege nigin pe ye bɛ di jɛ Kile ni sipyii pu tɛ ni. Wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge.

⁶ W'a wuyɛ kan saraga na pye sipyii pu bɛeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu lee pye na shɛ, na wu funɔɔ ki jɛ sipyii pu bɛeri di juwuuro ta.

⁷ Lee wuu na, Kile ya nɛ pye yeɛ pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, Kile w'a nɛ tun na nɛ wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu shɛ pu na. Can nɛ yu mɛ yi mu dɛ; kafineye bɛ wɛ!

Cɛɛ ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, nɛ funɔɔ ki wa namaa p'a Kile jɛeri xuu bɛeri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungɔnsaanja ni.

Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni wε.

⁹ Nε funɲɔ ki wa cèe pu bε di da pu wo fàya yi leni yi legazaana na. Fàya yemu y'a da pu nɔhɔ tɔ ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu ɲuyɔ puu pɔganɲaa kii shi tuuyo na wε. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sanni, kelee pεrεwa kuun wε, p'i ganha ba fe wariɲehεmε fàya feni wε.

¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaanɲaa pyi. Cee bεeri w'a jo wu da Kile pele ge, lee w'a yaa na byi.

¹¹ Lee kadugo na, cèe p'a yaa na cari cari puyε na kalaa wu kanduun ni, na puyε tirige, na niwegee shan.

¹² Nε funɲɔ wa nago cèe p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fεε pu tapinnεge ni wε, kelee na puyε yaha namaa ɲunɔfεε wε. P'a yaa na cari cari puyε na, na niwegee shan.

¹³ Bani Adama Kile ya fεnhε yàa ɲaha na, na na Awa yàa taha wà.

¹⁴ Shitaanni di ya fεnhε Adama faanna di wu piinnε wε. Awa w'a faanna ta na wee piinnε, a lee di ba ni ɲomεyahanana ni.

¹⁵ Ga Kile na ba cèe ɲunɔ wolo pu sege ki funɲɔ ni.* Kile na ba pu ɲunɔ wolo ni p'a sɔɔ na gori yaha n'a daa we, ni taanɲεεge ki ni, na puyε co, na puyε pye fεfεε na yaha Kile mu.

3

N'a daa fεε pu wo ɲahagbaa fεε naarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funɲɔ na ɲε wu wuyε kan, w'i bye n'a daa fεε pu wo ɲahagbaa fɔɔ, labye nizaama feni wufɔɔ ɲii ya foro.» Can wu ɲε wii!

² Lee wuu na n'a daa fεε ɲahagbaa fɔɔ ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa fɔɔ, cee nigin cepoo, w'i já wuyε na, w'i tεhεnε yaha wuyε na keree bεeri ni. W'i bye torogazaana fɔɔ, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana ɲaha cε.

³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo fɔɔ wε. W'a yaa na pye ɲubenε fɔɔ, wu ganha da bye yokɔn, kelee wari lakuunɔ fɔɔ wε.

⁴ W'a yaa w'a jani wu kpɔɔn na, wuyε pyaa nagoo di da wu ɲomεhεε conɪ, pu da baraga tεri wu na.

⁵ Lee bε wε, sipya wemu ya já wu puga na wε, dii weefɔɔ di da já n'a daa fεε mara maragazaana na wε?

⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa fɔɔ nivomɔ wε, lee bε wε tabaara na já jé wu ni, lee funɲɔ ni kiiri na do wu ɲunɔ ni ba w'a to Shitaanni ɲunɔ ni wε.

⁷ Piimu ɲε Kiricεen wε, pee bε ya yaa na wufɔɔ mεsaanɲa yu, kɔnhɔ pu ganha ba zɔjuuro ni fanhara tεri wu na, wu ɲεhε wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na wε.

Piimu p'a ɲahagbaa fεε pu tεri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fεε pu wo ɲahagbaa fεε pu tεri ge, pee bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu wε. Pu ya yaa na pu fanha ɲεhε yagbaya yiri wε, p'i ya yaa na naafuu shaa tifirebaara ni wε.

⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na dà wee na, na gori yaha wu na ni fungɔnfige ni.

¹⁰ P'a yaa na fεnhε pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na wε, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni.

¹¹ Pu bu da cèe, pu bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye cèe piimu ya sipyii mεyε kyεεgi wε. P'i tεhεnε yaha puyε na keree bεeri ni. P'i bye ɲomεhεε fεε keree bεeri ni.

¹² Namaa piimu p'a ɲahagbaa fεε pu tεri ge, pee bε ya yaa pu pye cèe nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kpɔnhɔɔ sipyii bεeri co cogazaana na.

¹³ Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo kariɲεεge ki ni.

* **2:15** Kariɲεεge ɲomεε Nilεε l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se cèe wo sege ki funɲɔ ni wemu na ba bye koɲɔ Shɔvɔɔ ge.

Kile koo li ηmōhōrō t'a foro kpεεngε na

¹⁴ Ayiwa Timote, nε kunni wa we sεmε we tunni ma mu. Ga nε giin jo nε bε wa da mō di shε ma yiri wε.

¹⁵ Lee bε na, nε we tunni ma mu kōnhō di ba dεrεε mō di ya shε wε, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kpōōn li sipyii pu tε ni ge, m'a lee cε. Kile wemu wu wa j̄ni na ge, wee wo n'a daa fεε pu j̄nε lee kpōōn li wo sipyii. Pee pu j̄nε n'a daa wu wo can wu tidin̄jε, ni wu j̄uzigin̄jε.

¹⁶ Nakaara baa, wèe wo Kile koo li ηmōhōrō t'a sii tii pελε.

W'a pye ba sipyiyawyii j̄nε wε.

Fεfεrε Munaa ya li shε na w'a tii,
a mεlεkεε bε di wu ja.

Wu keree ki Jozaama ya jo
shi wu nījε ni kōjō ke kabaya ye
bεeri na,
a sipyii pii di dà wu na.

A Kile di wu yirige durogo,
na shε wu le nōōrō ni fugba we ni.

4

Karamōgō-kafinεjuu pu wo keree

¹ Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fin̄jε wù mu na kōjō taaxōō ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fεε pii feni. Pee wo kalaa we di j̄nε Shitaanni wo.

² Karamōgō-kafinεjuu, shuun shuun joveε p'a, kakuuyo y'a piimu wo zōlōō ni fo na pu wō ba na tasogon̄jō j̄nε-ε ge, pee pu da ba pu faanna, na pu piin̄jε.

³ Pee sipyii pii ya n'a daa fεε pu kalaa na li ya j̄nō sipyii p'a puyε len̄jε wε. Na yaliye ya bε shεε na yee bε ya yaa p'a yi li wε. Na ta Kile d'a yan̄muyō bεeri yāa, piimu pu j̄nε j̄ōmεhεε fεε, pu d'a can wu bε cε ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na.

⁴ Yaaga bεeri Kile ya yāa ge, yi bεeri y'a j̄nō. Wèe ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege wε. Li tēhεnε li j̄nε wù ba da ki li, wù baraga taha Kile na.

⁵ Bani yaaga bεeri wèe da lii ge, Kile ma kee pye fεεfεε wu jomō pe ni wèe wo Kile-j̄nεrεgε ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu já kii keree kii shε cebooloo n'a daa fεε pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li shε lee fun̄jō ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomō pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li bε ni xuuni.

⁷ Ayiwa, kafilalε wemu wu j̄nε wu ya foro Kile ni-i ge, ni j̄nūjō baa jomō pe, ma ba yee nuri wε. Ga ta mayε taanni Kile j̄ni fyaara ni, m'a dee lee na.

⁸ Na ma ceepuuro taanni yatεnwaya ni, lee wo k̄ajōō wa keree kii ni. Ga na mayε taanni Kile j̄ni fyaara ni lee ya keree bεeri j̄nōgi. L'a wèe nījaa j̄nōgi ke kōjō ke na, na wèe niga bε j̄nōgi.

⁹ Jomō pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fin̄jε, sipyii bεeri ya yaa na sōō pu na.

¹⁰ Ayiwa, lee wuu na wèe ya kapyen̄jεε pyi, na yogo tunni, bani Kile j̄ni wo wu j̄nε wèe tadar̄ja. Wee w'a pa Adama nagoo pu bεeri shō, piimu kunni p'a dà wu na ge.

¹¹ Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni.

¹² Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma j̄nε nōhōcεrεε wε. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fεε pu mu jaaha sheshεrεε, ni ma jaarigana li ni, ni ma taan̄j̄nεgε ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a fun̄jō fin̄jε, kōnhō n'a daa fεε pu da ma taanni.

¹³ La le mayε ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba shε wà ge.

¹⁴ Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri wε. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fεε pii na w'a yee jaaha shε p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyε pyaa ni, egilizi jahagbaa fεε p'a pu keye taha mu na, na Kile j̄nεeri mu mu.

¹⁵ La le mayε ni ma da wee labye we bεeri pyi m'a j̄nōgi, m'a mayε kan wu

mu xuuni; kɔnhɔ pu bɛɛri di li na na m'a se naaha na Kile labye wu ni.

¹⁶ Hakili yaha ma naarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li bɛ na! La le mayɛ ni m'a kii kapyɛnɛɛ kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba mayɛ juɔɔ wolo, piimu bɛ pu wa ma jomɔ pu nuri ge, ni pee bɛ.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fɛɛ pu bɛɛri mu ge

¹ Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi nɔhɔle wa shishiin ni wɛ, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to juɛ wɛ. Ma da lɛvɛɛ pu bɛ yeri lee yerigana li na ba ma cebooloo juɛ wɛ.

² Ma da celɛɛ pu yeri ba ma nii juɛ wɛ, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa juɛ wɛ.

Naxhugoshaa tɛgɛgana

³ Cɛɛ piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di juɛ pu shizhaa na-ɛ ge, m'a kasɛɛgɛ yaha pee na.

⁴ Ga nagoo bu da naxhugoshɔ wemu mu, kelee nabiyɛ, tee nɔhɔpiire t'a yaa na fɛnhɛ na Kile juɛ fyaara taanni, p'i pu sefɛɛ pu tɛgɛ. Pu sefɛɛ p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo tɔni pu mu. Lee l'a dan Kile ni.

⁵ Naxhugoshaa piimu pu juɛ tɛgɛvɔɔ ya sii pu na can na-ɛ ge, pee ma Kile pye pu tadaɔa, na wu juɛɛri caɔa ni piige, kɔnhɔ wu pu tɛgɛ.

⁶ Ga naxhugoshaa piimu p'a puyɛ yaha ke kɔɔ ke wo jidaan keree yɛ na ge, pee ya xu na xɔ, ali na pu yaha pu na juɛ bɛ juɛ na.

⁷ Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, kɔnhɔ pee cɛɛ pu da lee koo li naari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na wɛ.

⁸ Sipya wemu bu bye wu ya kasɛɛgɛ yaha wu puga shɛɛn na wɛ, pu da jo wu kpɔɔn shɛɛn susu na wɛ, weefɔɔ ya foro n'a daa wu ni fɛɛfɛɛ, ali wemu bɛ juɛ Kiricɛn wɛ, wee bɛ ya pɔɔ weefɔɔ na.

⁹ Naxhugoshaa piimu p'a yee kelɛɛ gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige

wɛ, fo na puyɛ yaha n'a nigin na ge, pee wo mɛyɛ y'a da j'a ga, kɔnhɔ n'a daa fɛɛ pu da pee tɛri.

¹⁰ P'a yaa pu ta bɛ sipyii bɛɛri ya pu cɛ pu kapyɛgɛ nizaanɔa funɔɔ ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na juɛgi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyɛyɛ, na pu kemɛɛ xuuni. N'a daa fɛɛ piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tɔɔyɔ jii,* na kanhama fɛɛ tɛri, na kasaanɔa tuuyo bɛɛri pyi.

¹¹ Naxhugoshaa piimu pu juɛ pu sanha lɛ-ɛ ge, ma ganha bu pee mɛyɛ ka wɛ. Bani na saha ni ke kɔɔ ke la keree ni, pu funyɔ y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha tɔ Kirisa wo kapyɛnɛɛ ki na pee mu.

¹² Lee funɔɔ ni, p'a kiiri shan puyɛ juɛni; bani p'a bi juɛ lemu lɔ na pee na da kapyɛnɛɛ pyi Kirisa yɛ nigin mu ge, p'a lee kyɛɛgi.

¹³ Lee bu bye p'a kapyɛnɛɛ she, na diin na naari piyɛyɛ yi tɛ ni. Pu da daa lee yɛ na wɛ, p'a diin na kafilajɛhɛmɛ yu, na pu juɛ leni sipyii keree ni. Yemu juɛ nijoyɔ wɛ, p'a ganha na yee bɛɛri yu.

¹⁴ Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu juɛ pu sanha lɛ-ɛ ge, nɛ funɔɔ wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga shɛɛn co xuuni; kɔnhɔ wu pɛn wu ganha bu da kaa la shishiin ta wu na wu wu jaagi wɛ.

¹⁵ Bani pee cɛɛ pii ya n'a daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni fɛni.

¹⁶ Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tɛgɛ; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fɛɛ pu na wɛ, kɔnhɔ naxhugoshaa piimu pu juɛ w'a tɛgɛvɔɔ baa ge, n'a daa fɛɛ p'i j'a yere ni pee ni.

Y'a baraga tɛri n'a daa fɛɛ nahagbaa fɛɛ pu na

¹⁷ Egilizi nahagbaa fɛɛ piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni pɛɛnɛ tɛhɛɛ shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yɛɛ li pyi, na sipyii pu bɛ kalaa ge, pere.

* **5:10 Tɔɔyɔ jii:** Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu juɛni cɛri ni fundanga ni, m'a baraga bɛ taha wu na, m'a wu tɔɔyɔ je.

18 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma bu nù yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu jɔ pɔ wɛ.»* L'a ka bɛ sanha na: «Kapyebye ya yaa ni wu saraa ni.»*

19 Wa bu egilizi nahagbaa fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee jaagi wu na wɛ, fo sipyii shuun kelee taanri bɛ bu shɛ da li sɛɛri.

20 Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu bɛɛri niɲɛ ni, kɔnhɔ pusamaa ba kee jaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yeri yeri jomɔ

21 N'a da yi jo waha ma mu, Kile ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a mɛlɛkɛɛ piimu jaha bulo ge, jo ma la le mayɛ ni, ma da kii jɔmɛhɛɛ kii bɛɛri koo jaari; ma ganha bu wa pɔrɔɲɔ wa na wɛ, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funɲɔ ni wɛ.

22 Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyɛɲɛɛ le wu keɲɛ ni wɛ. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na wɛ. M'a ma fungɔngɔ ki yaha ki nivige di bye.

23 Ma ganha ba lɔhɔ yɛ gbuu wɛ. M'a yaa m'a duvɛn dɔɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔɔ kisanjaa bɛ wuu na.

24 Ayiwa, pii wo jurumu wa jaa kpɛɛngɛ na na fiinɲɛ, na ta w'à li cɛ xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já jɛ ni kurogo bɛ wɛ.

25 Mu pii wo kapyegee nizaanja kii bɛ wa jaa kpɛɛngɛ na na fiinɲɛ. Ali kiimu bɛ ki jɛ ki kaa ya jɛni tɔvuyo na-ɛ ge, ki bɛ ya já kori yaha ɲmɔhɔrɔ ni wɛ.

6

Bulooyayaa na baraga tɛri pu kafɛɛ na

1 N'a daa fɛɛ piimu pu jɛ buloo ge, pu bɛɛri ya yaa na kasɛɛge ta pu kafɛɛ na, na baraga tɛri pu na xuuni, kɔnhɔ sipyii pu ganha bu da da Kile mɛge

kyɛɛgi, p'i da wù wo kalaa wu fanri wɛ.

2 Piimu wo kafɛɛ pu jɛ n'a daa fɛɛ ge, pee bɛ ganha ba pu kafɛɛ pu cɛɛɲɛ na bani pu bɛɛri ya pye cebooloo wɛ dɛ! Ga p'a yaa p'a kapyɛɲɛɛ pyi pu mu ni pu fanha bɛɛri ni, bani piimu mu p'a kapyɛɲɛɛ ki pyi ge, n'a daa fɛɛ pu jɛ pii, pu bɛ pu jɛ Kile wo taanɲɛɛge ki ni.

Karamɔgɔ-kafinɛjuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa mɛ.

3 Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fɛfɛɛɛ jomɔ pu jɛ nigin wɛ, kelee wemu ni Kile koo li jɛ nigin wɛ ge,

4 tabaara fɔɔ wu jɛ weefɔɔ. Wu ya yafiin bɛ cɛ wɛ. W'a jɛri jɲɲɔ baa nakaara fɔɔ. W'a ganha na yoyo kɔɔn jɲɲɔ baa jomɔ yɛ wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jɛɛɛnwaa ni, ni yoyo, ni shɛhɛɛ, ni fungɔnkuuyo, ni nakaara nixhɔganhara.

5 We wa shishiin hakili jɛ wuyɛ mu pii sipyii pii ni wɛ. Pu ya can cɛ nige wɛ. N'a daa wu koo l'a jɛri pee mu naafuu sha koro.

6 Uun, Kile jɲi fyaara ti kunni jɛ ni kuduungbɔ ni sipya mu, wemu wo keɲɛ yataya y'a wu tinni ge.

7 Bani wɛɛ wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke kɔɲɔ puga ke ni wɛ, wù niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni wɛ.

8 Lee wuu na, wù bu já na wù jɔlige, ni wu faleye taa na xɔ, lee ya yaa li wù yaa.

9 Ga piimu p'a gilee naafuu fɛɛɛ fɛni ge; puyɛ pyaa wo lakuuɲɔ ni jɲɲɔ baa jidaa, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na bɔɔngɔ shan pu jɲɲɔ ni, na pu kyɛɛgi fɛɛfɛɛ.

10 Bani wari la ki jɛ kakuuyo tuuyo ye bɛɛri wo niɲɛ. Wari lakuuɲɔ ya jé pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbɔ shan puyɛ jɲɲɔ ni.

* 5:18 Dutɛɛnɔmɛ 25:4

* 5:18 Luka 10:7

Pɔli ya yeri yeri jomɔ pemu kan Timote yɛ pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyebyii pu ni ge, mu wu laraga kɔn kii keree kii bɛɛri na. La le mayɛ ni m'a gori yaha tiimɛ ni, ni Kile jii fyaara, ni n'a daa, ni taanɲɛɛge, ni loxulo, ni nubenɛ.

¹² Yogo ke m'a durni n'a daa wu funɲɔ ni ge, la le m'a se ta. Nii sicuumɔ pe pu ɲɛ pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma bɛ ya jo na ma wo n'a daa wu shɛ. Lee ya pye sipyii niɲɛhemɛɛ jii na.

¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi bɛɛri munahaa le ge, wee wa wu sɛɛri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafɛnɛɛrɛɛ Pɔnsi Pilate jii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu

¹⁴ jo kapyegeee kiimu kaa l'a le ma kenɛ ni ge, la le fɛ ganha bu da ma na wɛ, jaagi xuu bɛ ganha bu da ma na wɛ, fo na shɛ nɔ wu Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɲa ki na.

¹⁵ Wu paduun ga ba nɔ, Kile yɛ pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu bɛɛri wo Saan wu ɲɛ wii, ni kafɛɛ pu bɛɛri wo Kafɔɔ. Wee wu ɲɛ Kile nigin pe we, na ɲɛ fanhaya yi bɛɛri fɔɔ ni masɔɲɔ fɔɔ wu yɛ pe.

¹⁶ Wee yɛ nigin pe wu ɲɛ wu da ga xhu wɛ. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kpɛɛngɛ ki beɛ funɲɔ ni, sipya wa shishiin da ga jɔ gbara wu na wɛ. Sipya wa shishiin jii sanha daha ɲa wu na wɛ, sipiyawyii la shishiin jii di wa da jɔ daha bɛ wu na wɛ. Masɔɲɔ ni sefɛɛrɛ ti ɲɛ wu wuuro tɛhɛnɛ baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fɛɛ naafuu fɛɛ wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke koɲɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba ɲɔsanga pyi wɛ. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadanɲa wɛ, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadanɲa. Wee w'a yanmuyɔ yi bɛɛri kaan wɛɛ mu na ɲɛhɛɲi, kɔnhɔ wu jɔ fundanga ta.

¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaanɲa pyi, na pu pu kapyegeee nizaanɲa yaha k'i

ɲɛhɛ; p'i kenɛ mugi pu yataya na, pu da pu kenɛ yanmuyɔ ya kaan sipyii pu mu.

¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbɔ ta puyɛ ɲaha na ɲiga na, naafuu wemu w'a ɲɔ w'i ya gyɛɛgi bɛ-ɛ ge. Lee funɲɔ ni pu da ba ɲii sicuumɔ can can wo ta.

Pɔli kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma kenɛ ni ge, lee mara ɲɔ. Mayɛ tɔnha ke koɲɔ ke wo ɲunɔ baa jomɔ pe na, ni kafɛɲɛɛ lajɛ nakaara jomɔ pu na.

²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee lajɛ wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kile wu niimɛ kan yi mu.

2 Timote Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kile wo labye wu fɛni, bani w'a bi li cɛ na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana ɲunɔ

Shɔgana lemu na Kile ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kile na wu ɲaha co bani Kile w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɲɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja ɲɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila ɲugbɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 Na Timote wu la le Kile wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijemɛ.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kile koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ ɲɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kile ɲidaan ni. Kile ya ɲii sicuumɔ pemu wo ɲɔmɛɛ lɔ wɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛɛ pyi.

* **1:2** We duba we ɲɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

² Timote, mu wemu wu ɲɛ nɛ ɲidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niime kan ma mu, p'i da ɲunɔ ɲaari ma na, p'i ɲaɲiɲɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kile shaari, wee wemu mu nɛ kapyɛɲɛɛ pyi ni fungɔnvige ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kile ɲɛɛri, cana fara piige na, nɛ funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ.

⁴ Mu ya ɲɛsinmɛ pemu wo wɛ la haduun wu ni wuyɛ na ge, lee wa nɛ funɔɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ɲa sanha, kɔnhɔ di fundanga ta.

⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɔɔ wa dun wu bɛ na. Ma nule Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dɔ bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu.

⁶ Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kile ɲɛri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na.

⁷ Bani Kile ya zɔ wemu kan wɛ mu ge, wee ɲɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛ ni, ni taanɲɛɛge, ni fungɔngɔ fɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu ɲɛ kaso ni wu mɛge ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni.

⁹ Wee Kile w'a wɛ shɔ, na wɛ yiri na pye wuyɛ pyaa wo sefɛɛɛ wuu. Kapyegɛe kiimu wɛ ya byi ge, wu ya ta wɛ shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wɛ ɲunɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niime wu baraga ni. Wee niime w'a kan wɛ mu Yesu Kirisa wo kariɲɛɛge ki funɔɔ ni, na ta koɲɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ.

¹⁰ Wee niime we, nime wù Shòvòo Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wù na. W'a xu wo fanha ki kyεεgi. Nii sicuumò pe pu je pu ya xhuu we, p'i ya gyεεgi be-ε ge, a Jozaama p'i bye kanjò na pee kaa yeege kpεεnge na.

¹¹ Pee Jozaama pu wo yεε wuu na, Kile ya ne pye pu jòvòò, ni tudunmò, ni karamògò.

¹² Lee wuu na pe kanhama pe beeri wa ne na. Ga lee be na li shiige wa ne na we, bani wemu ne pye na tadanja ge, ne wee ce. Ne dà be li na jo lemu kaa w'a le ne kenje ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she konjò xòduun nò.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fεfεεε jomò pemu ni ge, pee yaha maye funjò ni, ma da jaari m'a sahanji ni pee ni, ni n'a daa ni taanjeεge ni; Yesu Kirisa wo karijeεge ki funjò ni yee wa daa.

¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma kenje ni ge, wu mara Fεfεεε Munaa li gbòòrò ni. Lee Fεfεεε Munaa le li wa wèe funyò ni.

¹⁵ Maye pyaa k'a li ce na n'a daa fεε piimu pu je Azi fiige ki ni ge, pu beeri ya ne yaha na ye. Fizheli ni Erimozheni be wa pee sipyii pu ni.

¹⁶ Ga Kafòò wu jujò jaari Onezifòri puga ki sipyii pu na, bani w'a ne funjò jinje tεεgeε nijnehenjeε ni. Ali na ne yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuyε mu we.

¹⁷ Ga ba w'a nò Oromε kulo li ni we, na ne xuu sha ni see ni fo na she ne ja.

¹⁸ Kafòò wu jujò jaari wu na, w'i ba Kafòò wo saama pu ta konjò ki caxhògò. W'a kasaanjaa kiimu pye ne na Efese kulo li be ni ge, muyε pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa tãan.

2

Wemu wu je Kirisa wo kapyebye nizaama ge

¹ Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu je wèe mu Yesu Kirisa wo karijeεge ki ni ge, la le maye ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni.

² Kalaa we m'a ta na mu sipyijehemεε pu jii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na já

wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni.

³ M'a yaa ma ma taa kanhama lò, ba Yesu Kirisa wo kashennmò nijemε je we.

⁴ Kashennmò wemu w'a giin wu wu jujòfòò funjò jinje ge, wee da ga konjò keree kaa taga wuyε funjò còri ba sipyitiimε je we.

⁵ Wemu w'a jahazhaanri tafere ti fe ge, wu bye w'i ya tee tafere ti paa na saha ni ti korogoo ki beeri ni we, wu da jaralaa ta we.

⁶ Faapye wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiimε na faa yapyiire ta.

⁷ Yemu ne yu me ge, ma funjò sha ni yi ni, bani Kafòò na ba ma pye m'a yi beeri ce.

⁸ Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saannaa Dawuda jabige ke. W'a je na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yεε ne byi.

⁹ Ne na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe nò ne na. Lee wuu na p'a shònhòyò le ne na ba kakuubye je we. Ga Kile wo Jomò pu kunni, wa da já shònhòyò le pee na we.

¹⁰ Lee wuu na ne keree beeri xuli naye ni, Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, pee wuu na. Kònhò pu be di ba juwuuro ta Yesu Kirisa wo karijeεge ki baraga ni, p'i nòòrò nixhòbaama be ta.

¹¹ Pe jomò pe ya sii tii finnje, na je be tadanja:

«Wèe bu wùyε kan na xhu ni Yesu Kirisa ni,
wèe na ba jii sicuumò ta ni wu ni sanha.

¹² Wèe bu la le wùyε ni na gori yaha n'a daa wu ni,
wèe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni.

Ga wèe bu zhe wu ni nijaa,
wu be na ba wèe she.

¹³ Wèe bye wèe di ya pye jòmehεε fεε we,
wee wa jòmεε fòò tuun beeri ni.

Bani wee ya jomò yu,
wu guri wu wuyε kaala pee na we.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu funyò tun pe jomò pe na, ma da yi yu m'a wari

pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunnikafile wo jogana ye wuu na we. Lee ya yafin be nɔgi we, piimu p'a pu nuri ge, peefeε wo mago pe jomɔ pe ya gyεεgi.

¹⁵ La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni we, ta wu pyi m'a nɔgi, ma da Kile wo can wu yeε li pyi ni tiime ni.

¹⁶ Jomɔ pemu pu je nuɔ baa, ni pemu pu je pu ni n'a daa koo li je beɲii-i ge, ta maye kaseri pee na tajogo ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a fɔro pee wo Kile ɲii fyaara ti ni.

¹⁷ Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo nɔɔgɔ je we, kee kemu ki ma ba ma ceepuuro ti beeri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imene ni Fileti.

¹⁸ P'a fiin foro can koo li taan, na n'a daa fee pu pyi na xuɲene l'a pye xɔ. Lee funɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyεεgi ni pee jomɔ pu ni.

¹⁹ Ga Kile ye pyaa ya puga kemu wo ɲidaa keme ya xuuni ge, lee ɲidaa le da ja gyεεgi we; li na gori yaha wa li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee ɲidaa li na na: «Kafɔ ya wu wo sipyii pu ce.» ni pe ni: «Sipya sipya wu je Kafɔ wo ge, wufɔ wu wu tɔɔgɔ wolo tifiire baa keree ni.»*

²⁰ Yee wa ma li ɲaa fanhafεε pugbɔyɔ ni, ma ma she yagbegeye ya ta wa yee ya ya ni sanni ni, ya d'a ya ni warifyen ni; ga ya be di je wa yee ya ya ni tige ni, ya d'a ya ni cogo ni. Perewa woyo ye, yee ma yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiiye yi wo labye wu kaa na.

²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔ na bye ba perewa yanmuyɔ yi je we. Weefɔ na gbegele yaha Nuɔfɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeya-haɲa na ba bye kasaanaa tuuyo beeri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, leveε p'a se lakuuɔ kemu feni ge, sii kee ɲa m'a kee yaha wa feeεε. Piimu p'a Kafɔ

pele ni fungonfige ni ge, m'a binne m'a tifiire, ni n'a daa, ni taanɲεεε, ni ɲanɲε shaa ni pee ni.

²³ Ma ganha ba ma ɲo leni fungonɔ baa jomɔ, ni nuɔ baa jomɔ ni we. Yoyo ye pee jomɔ pe ya gɔn.

²⁴ Na ta Kafɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔn we. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu beeri mu. W'i da wu na ja sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni.

²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefeε ye ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na ja daajen pye k'a je pu ni, kɔnhɔ pu be di ɲeri, p'i can wu ce.

²⁶ Lee funɔ ni p'a puyε ta, na sho Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu ɲidaan pyi.

3

Koɲ taaxɔ li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li ce na koɲ ki taaxɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni.

² Koɲ sipyii na ba bye nata fee. Pu na ba wari pye pu ɲanɲi; pu na ba ɲosanga pyi, na tabaara le puyε ni, na Kile mege kyεεgi. Pu da ba pu sefee ɲomeheε conɲi we; pu da ba ceme ce pu pyeveε mu we. Pu jate da ba nɔ Kile kaa la shishiin na we.

³ Pu nuɔ na ba waha, pu da ba nuɔ ɲaari we. Pu na ba sipyii meye kyεεgi. Pu da ba teheε ye puyε na ceepuuro ɲidaan keree na we, na je yacoyo. Saama tuugo beeri koveε pu je pii.

⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ ye ni, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu ɲi. Pu na ba pu ɲidaan keree funɔ lɔ Kile na.

⁵ Pu na ba puyε pye Kile ɲii fyaara sipyii sipyii ɲɲaga na, ga p'i da ba gbara Kile wo sefeeε ti na pu zɔlɔ pu na we. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu feeεε!

* 2:19 Zaburruu 97:10

⁶ Pii na ba jin pu ni piyeyε ni, cεe piimu wo fanha k'a cεre, ni p'a jurumu nijeheme pye toro, lakuunjo tuugo beeri be di ne pu funjo ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungonyo jeri.

⁷ Tuun beeri ni pee cεe pu ma yu na laje nivomεo pee ya zhaa, ga p'i da ga ja can wuyε pyaa tii je bada we.

⁸ Ba Zhanesi ni Zhanbiresi bi Kile tudunmεo Musa kaala fo taashiine li ni-i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii be ya can wu kaala. Sipyii pu ne pii, piimu hakilee p'a kyεegi ge, pu n'a daa wu be di ne yaaga be we.

⁹ Ga pu wo keree ki da ga ja zhe jaha na we, bani sipyii pu beeri na ba li ce kadugo yiri na fungongo baa fee pu ne pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhanbiresi wuu l'a pa je cεgana lemu na we.

Timote ya yaa wu wuyε yaha Kile wo jomεo pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na ne wo kalaa wu koo jaari. M'a na jaarigana li ce, ni na funjo shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taan neege ke, ni keree kiimu ne soro ge. Pye ba ne ne we!

¹¹ M'a ne kanhama pu beeri be ce, ni gberigberi keree kiimu beeri k'a pye ne na ge. Ta xonhoro kanhama ne gba Ancosi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya no ne na-e we? Ga Kafεo ya ne juno wolo pee beeri ni.

¹² Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da jaari Kile jii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo kari neege ki ni ge, sipyii na ba weefεo kanha.

¹³ Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevee pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piinje ba puyε pyaa k'a piin piingana lemu na we.

¹⁴ Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, mayε yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, mayε pyaa k'a pee ce.

¹⁵ Mu ya Kile wo fεfεere Kitabuu pu jomεo pu ce, fo ma nεhapiire ti tuun

wu ni. Pee jomεo pe na ja fungongo fεere kan mu mu, na juwuuro be kan ma mu ma n'a daa wu funjo ni Yesu Kirisa na.

¹⁶ Kile wo Kitabuu pu jomεo pu beeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo Fεfεere Munaa li gbεro ni. Lee wuu na kuduun ne pu ni, p'a ja sipya kalaa. P'a sipya jaagi be sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire jaarigana ni;

¹⁷ kεnhεo sipyii piimu p'a Kile koo li jaari ge, pee di fa, pu kalaagana be di jo. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo beeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu yεre le

¹ N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha taan, wee wemu wu da ba kiiri kεn wyii ni xuu pu beeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na,

² m'a Kile wo Kafila wu yεre li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana la, l'a pye taakuunjo la, ta wu yεre pyi tuun beeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni kεnhεo p'i jeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa!

³ Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funyo da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige we. Ga pu na ba daha puyε pyaa wo jidaan keree feni, na karamεgεo ni jaheme shaa na daga na puyε shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu.

⁴ Pu na ba niwegee pari wolo can wu taan, na ki kan giraya mu.

⁵ Mu kunni, mu wu ja mayε na keree beeri ni, m'a kanhama xu mayε ni, ma da Kile wo Jozaama pu yεre li pyi; ma da Kile wo labye wu beeri jo fani m'a byi.

Pεli wo tafere t'a nε ti tehene na

⁶ Ne kunni ya jeri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a no xε; ne xuduun w'a no.

⁷ Ne bi zhaanra temu leni n'a daa wu funjo ni ge, ne la le nayε ni na se ta. Ne na wo tafere ti paa na no ti

tɛhɛnɛ na. Nɛ kori yaha n'a daa wu wo koo li ni.

⁸ Nɛ na ba saanra ɲudɔnɔ ta lemu li ɲɛ tiimɛ wuu ge. Kafɔɔ wemu wu ɲɛ tifiɛ kiiri kɔnɔɔ ge, wee wu da ba li kan nɛ mu kɔɲɔ ki caxhɔɔ. Ga w'a da ba li kan nɛ yɛ nigin mu wɛ; piimu p'a wu cabaɲa ki sigɛɛ ni taanɲɛɛɛ ni ge, wu na ba li kan pee bɛɛri mu.

Pɔli kafila wu taxɔɔ

⁹ La le mayɛ ni m'a ba na y'iri tɔvuyo na.

¹⁰ Demasi ya kuri nɛ fɛni bani ke kɔɲɔ ke wo yaɲmuyɔ ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni.

¹¹ Luka yɛ nigin wu ɲɛ ni nɛ ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba j'a na tɛɛ na labye wu na.

¹² Nɛ Tishiki tun na kari Efese kulo li ni.

¹³ Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi y'iri, nɛ na fadegbɔhɔ kemu yaha w'a ge, m'a she ki lɔ m'a ma ni Kitabuu pu ni; sɛɛyɛ wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

¹⁴ Tudugoo Alekisandire ya kakuunɔ pye nɛ na fo li nigbɔɔ. Ga Kafɔɔ na ba wu saraa na bɛ ni wu kapyegɛɛ ki ni.

¹⁵ Ma bɛ w'a mayɛ kasɛri wu na, bani w'a wɛɛ jomɔ pu kaala ni kafugo ni xuuni.

¹⁶ Nɛ kari tɔɔɲiishiinɛ li ni, di zhe na fin jo kiiri kɔnɔɔ wu ɲaha t'aan ge, sipya wa shishiin ya ta na nɛ tɛɛ wɛ. Pu bɛɛri bi nɛ yaha na yɛ. Ga Kile wu lee yafa pu mu!

¹⁷ Kafɔɔ yɛ pyaa k'a nɛ tɛɛɛ, na fanha kan nɛ mu, a nɛ j'a na Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi li pyegana na. A Kile cɛbaalaa bɛɛri di pu logo. A nɛ shɔ cɛnri wu ɲɔ ki na.

¹⁸ Nɛ li cɛ jo Kafɔɔ na ba nɛ ɲuɲɔ wolo kakuunɔɔ bɛɛri ni, na nɛ shɔ, na nɛ le wu saanra ti ni fugba wu ni. Pɛɛɲɛ k'a dɛri wu na tuun bɛɛri ni fo gbee! Amiina.

Pɔli fò mujuu

¹⁹ Pirisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifɔri puga shɛɛn pu ni na nɛ pu shaari.

²⁰ Erasiti ya kori Korɛnte kulo li ni, nɛ d'a Torofimɛ yaha Milɛti kulo li ni, bani w'a y'a.

²¹ La le mayɛ ni m'a ba na ta wiire ti sanha jɛ wɛ. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudɛnsi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee bɛɛri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa bɛɛri bɛ ya ma shaari.

²² Kafɔɔ wu kori ma mu. Kile wu niimɛ kan yi bɛɛri mu.

Tite Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Girɛki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyebyenii Kile Jozaama pu wo yɛɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛɛ li na Kirɛti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tenɛɛ tenɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1–3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koɔɔ puga funɔɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fò waa sanha.

Pɔli fò mujuu

¹ Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyebye ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba lenɛ n'a daa wu ni, di can wu she pu na na bɛ ni Kile jii fyaara ni,

² kɔnhɔ jii sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadaɔa di bye pu mu. Kile ya kafineyɛ yu wɛ, wee w'a pee jii sicuumɔ pu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ.

³ Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu she wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛɛ kaa li wa le nɛ kenɛ ni. Wù Shɔvɔɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴ Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù bɛɛri pinne ge, nɛ ja yɛ pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funɔɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wu niimɛ ni jɔnɔnɛ kan ma mu.*

Kapyenɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵ Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kerɛti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tenɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu jɔnɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ!

⁶ Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɪ.

⁷ Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyenɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ.

⁸ Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaɔɔa pyevɔɔ, wu bye fungɔngɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tɔan, wu da jani wuyɛ na.

⁹ W'a yaa wu nɔrɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yeri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinnɛ ki sheɛ pu na.

Na jo ni karamɔgɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii niɔhɛmɛɛ pu ma diin na jɔnɔ baa jomɔ yɛ yu, na sipyii piinnɛ na yu na fo p'a cekɔɔnɔ pyi ba Yawutuu pu jɛ wɛ.

¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii jɔyɔ tɔ, bani kalaa wemu wu jɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kɔnɔnɔnɔ kii wo n'a daa wu kyɛɛgi lee funɔɔ ni, tifiire baa saraa fɛni.

* **1:4** We duba we jɛ Kiricɛɛn fò kangana.

12 Pu Kireti shēen ye pyaa wo fungōngō fōo wa ya jo na: «Kireti shēen ya kafineye yu tuun bēeri ni; pu nē ba yacoyo nē wē; saafēē pu nē pii, pu yacēē di ya nini wē.»

13 Pee jomō pe di nē can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu nii na, m'a yi jo waha, kōnhō pu n'a daa wu bye baraga wo.

14 Pu ganha bu da daha Yawutuu pu wo giraya jomō pu fēni wē. Piimu bē p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee bē wo nōmehēē ki fēni wē.

15 Sipyii piimu zōlō pu nē fēfēē ge, yanmuyō bēeri yi nē pee mu fēfēē. Ga piimu zōlō p'a nōrō, n'a daa di nē pu mu-i ge, yanmuyō bēeri y'a nōrō pee mu. Bani pu fungōnyō ye, ni pu zōlō p'a nōrō.

16 Pu m'a yu na pee ya Kilē cē, ga pu kapyēge di li shēē na kafineye p'a yu. Tōnbēnsipyii ni n'a she sipyii pu nē pii, ali pu ya já kiire bē pye lemu nē nizaana wē.

Naarigana lemu l'a saha ni Kilē wo kalaa wu ni ge

2

1 Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu.

2 Yi jo nōhōlēē pu mu na pu tēhēnē yaha puyē na kereē bēeri ni, p'i baraga yaha puyē na, p'i bye fungōnyō fēē. P'i baraga ta n'a daa, ni taanēēge, ni loxulo ni!

3 Yi jo celēē pu bē mu na pu bē pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kilē nidaan ni. Pu ganha bu zōjuuro yaha pu kapyēēē wē, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyēēē wē. Yeriyeijomō pemu pu nē nizaama ge, p'i da pee kaan,

4 kōnhō pu da li shēē cepiire ti na, na pu namaa ni pu nōhōpiire kaa ya yaa na dan pu ni.

5 P'i bye fungōnyō fēē, p'i já puyē na, p'i da pu puga ki kapyēēē ki bēeri pyi ni zōsaama ni, p'i da puyē tirige pu namaa mu. Kōnhō wa shishiin ganha bu kafilakuumō ta di jo wá Kilē wo jomō pu na wē.

6 M'a pee jomō pe ninumō jo lēvēē pu bē mu na pu fungōnyō yaha puyē na kereē bēeri ni.

7 Muye pyaa k'a yaa na pye naha shēshēēē kereē bēeri ni, ma kapyēge nizaanāa funjō ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see naha ni.

8 Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu nē wa da já wu kaala-ē ge, kōnhō wū pēēn p'i zhiige, pu ganha bu kakuunō la shishiin ta di jo wū na wē.

9 M'a yi jo buloo pu bē mu na p'a puyē tirige pu kafēē mu kereē bēeri ni. P'i da pu nidaan kereē pyi, pu ganha ba pu kaala wē.

10 Pu ganha ba pu kafēē pu yanmuyō luu wē, p'i bye nōmehēē fēē, p'i puyē yaha tadanā sipyii tuun bēeri ni, kōnhō sipyii di da baraga tēri wū Shōvōō Kilē wu wo kafila wu na.

11 Bani Kilē wo niime w'a wuyē shē. Wee ni sipyii pu bēeri wo juwuuro t'a fōrō.

12 Wee niime wu baraga ni Kilē ya wēē kalaa, na yi yu wēē mu na naarigana lemu li nē Kilē nī fyaara baa ge, ni ke kōnjō ke wo lakuunō ke, na wēē pu yee nō yaha. Na wū da naari nijāa wo canā nii le ni ni fungōngō fēēē ni, ni tifire, ni Kilē nī fyaara.

13 Tadanā nizaanā ke ki wa wū mu ge, wū kee sige yani ki shēduun wu pa nō ge, Yesu Kirisa wemu wu nē wū Kilēgbō ni wū Shōvōō ge, kee canā wee wo nōrō wu da ba wuyē shē.

14 Wee w'a wuyē kan, na xhu wēē wuu na, kōnhō wu wēē shō kakuunōō tuuyo bēeri na, wu wū pye fēfēē, wu wū pye wu wo sipyii, kōnhō wū wūyē pō wū da kasaanāa pyi tuun bēeri ni.

15 Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefōō jaagi na bē ni Kilē wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha wē.

N'a daa fēē p'a yaa p'a naari naarigana lemu na ge

3

1 M'a n'a daa fēē pu funjō to na p'a yaa p'a puyē tirige fiige ki nahagbaa

fεε, ni ki fanhafεε pu mu; p'i da pu nɔmεhεε conɪ. P'i gbegele yaha kapyegee nizaan̄aa bye kaa na tuun bεeri ni.

² Pu ganha ba sipyii zɔlɔɔ yu wε, pu ganha ba yoyo kɔɔn wε, p'i nuyɔ peni ni sipyii pu bεeri ni, p'i bye lotangaa fεε.

³ Bani taashiine ni, wεe bε pu bye fungɔnyɔ baa fεε, Kile nɔmεε cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wεe bi wuyε yaha keree bεeri tuuyo wo nidaan kenε ni, ni xɔnhɔɔ tuugo bεeri, fo na shε wεe pye keree bεeri wo buloo. Kuumɔ ni nεpenwaa funɔɔ ni wεe bi naari. Wεe bi sipyii pii kɔ, a pii bε di wεe kɔ.

⁴ Ga wù Shɔvɔɔ Kile wo saama pe, ni taan̄nεεε kemu ki nε wu ni na naha tii sipyii na ge, ba yee ya yiyε shε tuun wemu ni wε,

⁵ a Kile di wεe nuyɔ wolo. Ga li wa kanna wεe wo kapyegee k'a tii na lee na w'a lee pye-e dε. Wεe ninaara t'a jε wu ni, lee na w'a wεe shɔ. Fεfεεε Munaa l'a wεe wuu, na wεe shɔ, na wεe pye wεe ya sevonɔ se, na n̄ii sicuumɔ nivomɔ kan wεe mu.

⁶ Kile ya Fεfεεε Munaa li tirige wεe na fo xuuni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa baraga ni,

⁷ kɔnhɔ wù já pye sipyitiimεε Kile naha taan wuyε pyaa wo niime wu baraga ni. N̄ii sicuumɔ nixhɔbaama pemu na w'à daa ge, wù já pa pee bε ta.

⁸ Ayiwa, pee jomɔ pe ya sii tii fiinne, na tadaɔa xɔ. Nε funɔɔ ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, kɔnhɔ piimu p'a dà Kile na ge, pee di la le puyε ni p'i da kapyegee nizaan̄aa pyi. Lee l'a n̄ɔ, lee ni sipya di wa kuduun taa bε.

⁹ Ga ma ganha da mayε yaha nuyɔ baa nakaara te na wε, ni taashiine li wo sipyii mεyε yi wo nakaara, ni jonεhεε ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayε le le la shishiin ni wε, bani kuduun wa lee la shishiin ni wε, kaɔɔ bε di wa li na wε.

¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piinne na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na

nɔ tɔɔn̄ii shuun na, wu bye w'i ya yee logo wε, laraga kɔn wu na.

¹¹ Bani m'a li cε na jo sipya wu nε wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu nɔ wu na ge.

Pɔli ya yεε lemu kan kurogo ki na sanha ge

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na nuyɔ círi Nikopolisi kulo li ni, bani na funɔɔ ki wa di ba shε wiire ti tuun wu pye wà.

¹³ Zenasi wemu wu nε sipyii tεgεvɔɔ kiiri na ge, hakili yaha wee ni Apɔlɔsi na, m'a pu tεgε naagoo li na, kɔnhɔ yaaga ganha shε pu kuuyɔ wε.

¹⁴ Wεe bε wo cebooloo pu ya yaa na pye kaɔɔ baa wε. P'a yaa na puyε taanni kasaan̄aa pyegana ni, kɔnhɔ p'i já pii tεgε.

¹⁵ Piimu bεeri pu wa naha ni nε ni ge, pu bεeri ya ma shaari. Wù kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee bεeri shaari!

Kile wu niime kan yi bεeri mu.

FilemŌ TudunmŌ PŌli ya sɛmɛ wemu tun FilemŌ mu ge

JɔgŌ wu jɛ FilemŌ wɛ?

Kolose shɛn wu jɛ FilemŌ, na jɛ sanha li see sipya wa. PŌli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dā pu na, na bye n'a daa fŌ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinnɛɛ na Kile pɛɛ. Tuun wemu ni PŌli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiinɛ li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sɛmɛ we ka na tun FilemŌ mu. We sɛmɛ we ni Kolose shɛɛn wo wu taatunŋŌ ya laha kiyɛ na wɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔŋŌ

Bulona wa bye FilemŌ mu wu mɛgɛ di jɛ na Onɛzimu, wee bi kakuunŌ la pye, na baa. Taashiinɛ li ni bulo bɛɛri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da já wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na shɛ saha ni PŌli ni Oromɛ kugbŌ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dā Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu PŌli tɛgɛ a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A PŌli di li ta l'a pŌrŌ Onɛzimu wu kuri pa wu kafŌ FilemŌ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemŌ mu na wu ganha bu kakuunŌ la shishiin pye Onɛzimu na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onɛzimu mɛgɛ ki kŏri wu jɛ na: «KajŌŌ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «KajŌŌ baa» FilemŌ mu tuun wa funŋŌ ni. Ga PŌli ya li shɛ FilemŌ na na wu kajŌŌ wa wee PŌli mu, na jɛ FilemŌ bɛ mu nimɛ (FilemŌ 1).

PŌli ya li shɛ we sɛmɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛɛri pu jɛ nigin, na pu bɛɛri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni. PŌli ya li sha FilemŌ mu na wu sŌ Onɛzimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanŋii jɛ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbŏyŏ

FilemŌ 1-3 PŌli fŌ ni wu baraga daha mujuu.

FilemŌ 4-7 PŌli ya FilemŌ wo n'a daa wu sŌ.

FilemŌ 8-22 PŌli ya FilemŌ keme jɛɛri Onɛzimu keree na.

FilemŌ 23-25 PŌli ni wu taanŋiinɛ fŌ mujuu.

PŌli fŌ mujuu

¹ Nɛ PŌli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛgɛ ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wù labyenii, wù taanŋii FilemŌ mu.

² N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinnɛɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wù ceboroshŌ Afiya mu. Wù ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wù ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.

³ Wù To Kile ni wù KafŌ Yesu Kirisa wu niimɛ ni jɔŋjɛ kan yi mu.*

PŌli ya FilemŌ wo taanŋiɛgɛ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona FilemŌ, nɛ ba da Kile jɛɛri tuun bɛɛri ni, nɛ ma na fungŏngŏ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na.

⁵ Bani mu ya dā KafŌ Yesu na daganu lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu bɛɛri co ni taanŋiɛgɛ kemu ni ge, yee bɛɛri ya nŌ nɛ na.

⁶ Lee wuu na, nɛ Kile jɛɛri mu mu, kŏnhŌ n'a daa wu wo karijɛɛgɛ ke k'a wù pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kajŏŋŏ, kasaanŋaa kiimu bɛɛri ki wa wù mu wù jiiɛɛɛ ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bɛɛri cɛ.

⁷ Na ceborona FilemŌ, taanŋiɛgɛ ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nagoo pu bɛɛri ni. Lee ya nɛ funŋŌ taan, na nɛ luu jɔŋjɛ fo xuuni.

Onɛzimu wemu wu bye FilemŌ wo bulo ge, PŌli ya FilemŌ jɛɛri wee wo keree na

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bɛɛri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijɛɛgɛ ki funŋŌ ni, nɛ bi da já mu karamu mu wu ki pye.

⁹ Ga yani nɛ wu lee pye ge, nɛ yaa na mu jɛɛri taanŋiɛgɛ ki wuu na. Nɛ

* 1:3 We duba we jɛ Kiricɛn fŌ kangana.

Pɔli, nɛ jɛri nɔhɔlɛ, lee na laha wà, nɛ jɛ kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na.

¹⁰ Onɛzimu wo shizhaa na n'a da ma jɛri. Kirisa wo karijɛgɛ ki funɔ ni w'a jɛri ba nɛ ja jɛ wɛ, kaso gbaha ki ni naha. Onɛzimu mɛgɛ ki kɔri wu jɛ kanɔ.

¹¹ Nɛ kunni ya cɛ na jo wu ya yaaga jɔ mu na taashiinɛ li ni wɛ. Ga nime, nɛ fara mu na, w'a keree jɔgi wɛɛ bɛri na.

¹² Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a jɛri ba nɛyɛ pyaa munaa shige jɛ wɛ.

¹³ Nɛ kunni la bye di wu yaha naye tɔan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di jɛ kaso wu ni ge, wu bye wee ma tɛgɛ, wu da kapyɛnɛ pyi na mu.

¹⁴ Nɛ funɔ wa di kaa la shishiin pye lemu ya bɛ ma mu wɛ. Nɛ funɔ wa di ma karamu le kasaana le wo bye na wɛ. Ga nɛ funɔ wa li bye di she da w'a pye mayɛ pyaa jidaan.

¹⁵ Ma na zhe li ta mu ni Onɛzimu ya laha yiyɛ na jɛrɛ yɛ nigin funɔ ni, kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori yaha ma mu gbee.

¹⁶ Ga nime, wu jɛ nago kanna bulo wu jɛ sanha wɛ. Wu tayerege ya pɛle bulo wogo na. Wu co ni taanɛgɛ ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan nɛ ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro nɛ tɔan, bani sipya wu jɛ wii, na nɔhɔ pye Kirisa wo.

¹⁷ Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na nɛ wii ma nanii yɛ pyaa pyaa, m'a yaa ma Onɛzimu co ba ma da naye pyaa ki co wɛ.

¹⁸ Li bu she da nago w'a kaa la kyɛgi ma mu, kelee ma foo jɛ wu na, lee yaha nɛ kace na.

¹⁹ Nɛ Pɔli yɛ pyaa k'a ye ka na kenɛ ki na jo nɛ na ba lee bɛri foo tɔ ma mu. Nɛ foo le li wa ma na ge, nɛ funɔ wa nago di ma funɔ tirige ni lee kaa ni wɛ. Lee foo le, lee jɛ muyɛ pyaa kee.

²⁰ Na ceborona, n'a ma jɛri ma jɔ mayɛ na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔ wuu na. Nɔ mayɛ na m'a na funɔ jɛnɛ, karijɛgɛ kemu ni wu wa Kirisa ni ge, kee mɛgɛ na.

²¹ Nɛ dà li na nago nɛ bu kaa lemu jɛri mu mu, mu na lee pye nɛ mu; lee wuu na nɛ ye ka na tun mu mu. Nɛ dà li na sanha nago keree kii nɛ jo mu mu ge, mu na kee bɛri pye fo na doro bɛ nɛ wo nijogoo ki tɔan.

²² Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani nɛ dà li na yi wo jɛrɛgɛ ki funɔ ni jo pu na ba na yaha yi mu cana ka.

Pɔli ni wu taanɛnɛ fò mujuu

²³ Na kaso lenii Epafirasi we wu jɛ kaso ni Yesu Kirisa mɛgɛ ki wuu na ge, wee ya ma shaari.

²⁴ Na labyɛnii pusamaa bɛ, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee bɛri ya yi shaari.

²⁵ Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu Seme wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we seme we d'a yiri we

Wèe ya ta we seme we kavoo tii ce we. Ga l'a fiinne na wu kavoo wu bi Girékii jomɔ pu ce xuuni, na Yawutuu kalɛge ki be ce, na Kariɛge Nɔmɛ Nilɛ li be ce xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi beeri ne nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya da Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wèe sefɛɛ» (Heburuu 1:1). N'a daa fɛɛ nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We seme we kakana nuɔ

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu nɔhɔ ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalɛge ki feni sanha ge, pee mu w'a we seme we tun, kɔnhɔ p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wèe ya ce xuu weke wuu mu w'a wu tun we. A wu li she pu na na Yesu ya ye yanmuyɔ yi beeri na.

Kile Jomɔ yeɛ l'a pye we seme we wo funɔ jomɔ pe. Ga, a p'i seme nifenhene la ka na fara pu na.

Seme wu kafila nugboɔ

Heburuu 1–2 Kile tudunmɔ wu ne Kile Ja we. W'a ye melekee na.

Heburuu 3:1–4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmɔ Musa na.

Heburuu 4:14–7:28 Kile Ja wu ne saraya naha shɔnrivɔ nijeme.

Heburuu 8:1–9:28 Kile ya kariɛge nivonɔ kemu tenɛ ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyɔ yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samɔhɔ ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1–12:13 Wù sefɛɛ piimu p'a pye n'a daa wu wo nama pu ge.

Heburuu 12:14–13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomɔ, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Seme nifenhene ni fò mujuu.

Kile ya yu ni wèe ni wu Ja Yesu Kirisa gbɔɔ ni

¹ Kile ya jo ni wèe sefɛɛ pu ni taatoronɔ li ni tɛgeɛ nifenhene ni; ni joganɔa nifenhene ni, Kile tudunmɔ pii nɔ na.

² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomɔ pu kan wu Ja wu mu wu jo wèe mu. Wee Kile ya tenɛ na pye yanmuyɔ yi beeri wo cen lɔvɔ. Wee gbɔɔ be ni w'a konɔ yàa.

³ Wee ne Kile wo nɔɔɔ wu w'a ní ge, wu ni Kile keree ki ne nigin. Yanmuyɔ yi beeri yi ne wu sefɛɛ jomɔ pu gbɔɔ ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Beeri Fɔɔ To Kile kanige ce fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye melekee pu na

⁴ Kile Ja w'a ye melekee pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mege kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyɔ yi na ge.

⁵ Kile ya ta meleke wa shishiin pye na: «Mu ne ne Ja, ne mu pye na Pya ninaa we.»? W'i ya ta meleke wa pye na: «Ne na ba bye ma To, m'a bye ne Ja we.»*

⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun konɔ na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekee pu beeri p'a wu peɛ.»*

⁷ Ye w'a jo wu melekee pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmɔ pu ne pii, na ne kapyebyii, W'a pu ne ri kafɛge; na pu ne ri nanine.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

«Mu ne Kile, ma saanra ti da ga xho bada we.

Mu wo fanha ki publiin le, tiime publiin li ne lii.

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni,

katiibaana ya dan mu ni bada we.

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14 * 1:6 Duterɛnɔme 32:43; Zaburuu 97:7 * 1:7 Zaburuu 104:4

Lee wuu na ma Kile w'a ma naha bulo,
na wu fundanga sinme pu le ma
nunɔ ni,
pee pemu p'a li shεε na m'a neri saan
ge.

A wu ma pye m'a ye ma kaafεε
na.»*

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha
na:

«Kafɔɔ, mu w'a ninε nɔhɔ shan fo
taashiinε li ni.

Muyε pyaa keye y'a fugba wu be
yaa.

¹¹ Ye yanmuyɔ ye beeri yi da ba doro,
ga mu kunni na ba bye ma
tateengε ni fo gbee.

Yi beeri na ba le
ba fanja ya legi legana lemu na wε.

¹² Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo ku-
rulo wε.

Yi na ba neri ba sipya ya falenε
neri wε.

Ga mu kunni, mu wa ma siime na,
tehenε be di wa ma cana nehεε na

wε.»*

¹³ Ayiwa, Kile sanha yi jo na melekeε wa
mu bada wε na:

«Tiin saanra tateengε ki ni na kanige
εε,

fo di ba ma pεen pye

ma nidahaa tatahana.»*

¹⁴ Melekeεε nε jɔgɔ yε wε? Pu beeri pu nε
munahaa, tudunmɔɔ pu nε pii. Sipyii
piimu pu da ba shɔ ge, Kile ya melekeεε
pu tunni pu na pee tɛri.

2

¹ Ayiwa lee wuu na, keree kiimu
wεe ya logo ge, wεe ya yaa na wu
funyɔ yaha ki na xuuni, kɔnhɔ wu
funɔɔ ganha da wɔ wu ki yaha wε,

² Bani melekeεε p'a jomɔ pemu jo ge,
pee ya pye can; piimu ya ta pee jomɔ
pu wii yaaga wε, kelee piimu p'a she
pu ni ge, Kile ya pee beeri saraa na be
ni pu kapyegεe ni.

³ Ayiwa, Kirisa ya wεe shɔ shɔgana
lemu na ge, Kafɔɔ yε pyaa k'a pye
shenshiime na tee nuwuuro ti kaa jo.
Lee kadugo na, wu kalaapiire ti t'a

pu logo ge, a pee di pu jo fiinne wεe
mu. Ayiwa, wu bu le yaha jaha kaa,
shɔgana lekε na wεe di da ba sii zhɔ
pee kanhama pu na wε?

⁴ Kile yε pyaa ya li shε na pee jomɔ
pe nε can. A w'i sefεεε kan wu
kalaapiire ti mu p'a naha shesheεε
ni kagbɔhɔɔ ni kakanhanaa tuuyo
ninεheyε pyi. W'a Fεfεεε Munaa li wo
loolodahaa ki be kan pu mu be, na be
ni wuyε pyaa nidaan ni.

*Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni sipya ya
nuwuuro taa*

⁵ Ayiwa, kobaɔa kemu kaa wεe ya
yu ge, Kile ya ta kee wo nunɔ fεεε ti
kan melekeεε pu mu wε.

⁶ Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya nε naha

fo mu w'a ma funnɔ shaa ni wu ni
wε?

Sipyiyawyii nε naha

fo mu w'a li kaseεεε pyi wε?

⁷ M'a wu cεrεnε na foro

melekeεε pu taa neri funnɔ ni.

M'a nɔɔrɔ ni pεenε tɔ wu nunɔ ni

na pye wu saanra nudɔnɔ.

⁸ M'a yanmuyɔ yi beeri kuu wu kan.»*

Ayiwa ma bu logo na Kile ya
«yanmuyɔ yi beeri» kuu wu kan, lee
kɔri wu nε na yanmunɔ ka shishiin nε
kuubaa wu mu wε. Ga lee be na, wεe
sanha yanmuyɔ yi beeri na y'a kuu wu
mu wε.

⁹ Ga Yesu wemu w'a cεrεnε na foro
melekeεε pu taa neri funnɔ ni, kɔnhɔ
wu xhu sipyiire ti beeri wuu na Kile
wo niime wu gbɔɔrɔ ni ge, nime wee
ya nɔɔrɔ ni pεenε ta, bani w'a xu wo
kanhama pu soro.

¹⁰ Ayiwa can na, we w'a yanmuyɔ yi
beeri yaa, ni yanmuyɔ yi beeri ya yaa
wu wuu na ge; l'a be To Kile mu wu
Yesu pye nunɔfɔgbɔ nijemε jaagi baa
wo wu kanhama pu gbɔɔrɔ ni. Kɔnhɔ
shennehεmεε di bye Kile nagoo, p'i jε
wu nɔɔrɔ wu ni. Bani Yesu wu nε pu
nuwuuro ti nunɔfɔɔ.

* **1:9** Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3
Zaburuu 8:5-7

* **1:12** Zaburuu 102:26-28

* **1:13** Zaburuu 110:1

* **2:8**

¹¹ Yesu wemu w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge, wee ni wu sipyii pu bæeri To wu jε Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige wu mu w'a pee pyi wu cebooloo wε.

¹² Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mεge ki yiri na cebooloo pu mu,
di ma masηo yogo cee na sipyii pu bæeri jii na.»*

¹³ A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadanα.»
Na nōhō jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan nε mu ge,
nε ni pee piiri shiizhan.»*

¹⁴ Ayiwa, sipyii p'a pye Kile nagoo pee, lee wuu na Yesu bε ya pye sipiyawyii. W'a pye mu kōnhō wu xu wu gbōōrō ni, xu sefεεε te ti jε Shitaanni keηε ni ge, tee di gyεεgi.

¹⁵ Xu jii fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu canα jεhεε ki bæeri funηo ni ge, kōnhō wu pee bε jηηo wolo.

¹⁶ Can na Yesu ya ta pa di ba mεlεkεε pu shō-ε dε! Ga Ibirayima nagoo w'a pa shō.

¹⁷ Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipiyawyii pyegana bæeri na, kōnhō wu bye pu saraya jaha shōōnrivεε wo jηηofōgbō, wemu w'a jηηo jaari, na jε jōmεε fōō Kile wo labye wu ni ge. Kōnhō wu sipyii pu wo jurumu wu foo tō.

¹⁸ Ayiwa, piimu p'a gana nōwuuro keηε ni ge, wu na já pee tεge nime. Bani wuyε pyaa ki bε ya jé nōwuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunmōō Musa na

¹ Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu fεfεεε sipyii fugba wu wo jαjηε ki kaa na ge, nε funηo ki jε wū wū funyō yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunmō, ni saraya

jaha shōōnrivεε wo jηηofōgbō wèe wo n'a daa wu shizhaa na ge,

² Kile w'a wu tenε wee labye wu na, a w'i bye jōmεε fōō ba Musa ya pye jōmεε fōō wu labye wu ni Kile puga ki ni wε.

³ Ga Yesu ya yaa ni pεεηε ni na ye Musa na, bani puga yaavōō ya pεεηε taa na ye puga kiye pyaa na.

⁴ Puga bæeri, sipya wu jε ki yereηεvōō, ga yanmuyō yi bæeri yereηεvōō di jε Kile.

⁵ Kile tudunmōō Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye, wemu w'a kapyeηεε ki pye ni jōmεε fεεεε ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jomō pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu.

⁶ Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu w'a pye jōmεε fōō ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yanmuyō yi bæeri jηηo ni. Wèe pu jε kee puga ke; wèe funyō y'a taan jo n'a daa we ni tadanα kemu wa wèe mu ge, wèe ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxōō le.

ηmōnō lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

⁷ Lee na Fεfεεε Munaa ya jo:

«Yi bu Kile jomō pu logo nijaa,

⁸ yi ganha bu da niwegee waha,
ba yi sefεεε p'a li pye

pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni wε.

⁹ Wee xuu wu ni yee sefεεε p'a jo

p'i nε Kile taanna wii,
na ta pu d'a nε kapyegee ki ja,
fo na she nō yee kεlεε shishεεε (40) na.

¹⁰ Lee wuu na, nε luu ya yiri pu tãan;
a nε jo: «Pu funηo keree k'a pu

piinηε tuun bæeri ni;
nε giin p'i na koo lemu cε ge,
pu ya lee cε wε.»

¹¹ Lee wuu na, nε luu ya yiri xuuni, a nε gaa jo:

«Pu da ga ba jé nε wo ηmōnō li ni bada wε.»*

¹² Na cebooloo, y'a yiyε kaseri, n'a daa baara zōguηō ganha bu da wa shishiin ni, wu zhe Kile jii wo wu ni wε.

* 2:12 Zaburuu 22:23 * 2:13 Ezayi 8:17-18 * 3:11 Zaburuu 95:7-11

13 Ga y'a yiye yeri caya beeri, nijaa na já jo caya yemu beeri na ge, kónhò jurumu ganha bu da yee wa shishiin piinnye wu yi niwegee pye ki waha we.

14 Tadaɗa kemu wèe ya ta fo taashiine li ni ge, wèe bu la le wùye ni na gori yaha kee tadaɗa ki na fo na she nò li tɛhene na, wee tuun wu ni wù na bye Yesu wo karijii.

15 L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yi bu Kile jomò pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee
waha,
ba yi sefelee p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni
siwaga ki ni we.»*

16 Ayiwa, piike pu d'a Kile jomò pu logo, na nòhò n'a she le puyè ni wè? Kile tudunmò Musa ya piimu beeri jaha co na foro Misira fiige ki ni ge, ta pee be wè?

17 Piike taan Kile luu d'a yiri fo yee kelee shishere (40) wè? Piimu p'a jurumu wu pye na xhu siwaga ki ni ge, ta pee be wè?

18 Kile ya kàa li na na jògò ni jògò wu je pee da ga ba jé wee wo ñmòni fiige ki ni-i wè? Piimu p'a wu jomò pu logo na nòhò n'a she le puyè ni ge, ta pee be wè?

19 Lee l'a li pye wèe ya li ja, pu n'a daa baara ti wu na pee ya ta já jé Kile wo ñmòni fiige ki ni wè.

4

1 Ayiwa, Kile ya ñomèe ló wèe mu na wèe na ba jé wu ñmòni li ni. Lee wuu na, w'à wùye kasèri xuuni, kónhò wa shishiin ganha da bye jebaa li ni wè.

2 Bani Kile Jozaama p'a jo wèe mu ba p'a jo pee mu jogana lemu na wè. Ga jomò pe pee ya logo ge, pee ya ta yafiin be ñò pu na wè. Bani pu logovèe ya ta pu co ni n'a daa ni wè.

3 Ba Kile ya yi jo jogana lemu na wè na:

«Nè loyire wo ya kàa jo pu da ga ba jé
nè wo ñmòni li ni bada wè.»*

Ga wèe piimu p'a dà Yesu na ge, wèe kunnì na ba jé lee ñmòni li ni. Kile ya

wu ñmòni li kaa jo fo tuun wemu ni wu labye w'a fa konò ki yaaduun wu ni ge.

4 Bani y'a jo Kile Kafila wu ni caɗa gbarashuun wogo ki shizhaa na na:

«Kile ya wu labye wu xò wá
caɗa gbarashuun wogo ki na,
na ñmò caɗa gbarashuun wogo ki
na.»*

5 Kile ya jo sanha na: «Pu da ga ba jé nè wo ñmòni li ni bada wè.»

6 Ayiwa, piimu p'a fènhè Kile Jomò pu logo ge, pee ya ta jé lee ñmòni li ni wè, bani pu ya ta dà Kile na wè. Wee tuun wu ni piitiilee p'a yaa na jé lee ñmòni li ni.

7 Lee wuu na Kile ya caɗa katii tenje sanha, kee je «Nijaa». W'a fènhè ye jo saannaa Dawuda ñò na fo l'a mò, yee yemu y'a jo xò naha be ge na:

«Yi bu Kile jomò pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha
wè.»*

8 Ayiwa, Zhozuwe da bi sii já ñmòni li kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile bi da jo nige caɗa katii shizhaa na wè.

9 Lee na ba Kile ya ñmò caɗa gbarashuun wogo ki na ñmògana lemu na wè, lee ñmòni li tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu.

10 Bani wemu w'a jé lee ñmòni li ni ge, wee be ya ñmò wu labye wu na, ba Kile ya ñmò wè.

11 Lee na, wù la le wù jé lee ñmòni li ni, kónhò wa shishiin ganha bu da n'a she pyevèe pu ni wè.

12 Bani Kile Kafila wu je ñii wo ni baraga wo. Wu ñò ya taan na ye ñòyò shuun ñmò na. Wu na já sipya su wu zò na, fo na she nò wu munaa tɛhene na, na nò wu yatenzogoyo ni semèe pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funjò keree suguri, fo na ki ceni.

13 Kile wo yayaaga ka shishiin ya ñmòni wu na wè. Kile wemu jaha taan w'à da ba fiin jo ge, yaɗmuyò yi beeri yi je kpèenge na wee jaha taan taɗmòhò baa.

* 3:15 Zaburuu 95:7-8

* 4:3 Zaburuu 95:11

* 4:4 Zhenzi 2:2-3

* 4:7 Zaburuu 95:7-8

Yesu wu jε saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ we

14 Saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ wu jε wèe mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee jε Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni.

15 Saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ wemu wu jε wèe mu ge, wee ya juŋɔ jaari wèe na, na wèe tɛri wù fanhaxhōrɔ keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wèe na wε, ga wu ya ta já wu tōgɔ le jurumu wa shishiin ni wε.

16 Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kōnhɔ wu juŋɔ jaari wù na. Wu niime tirige wù na, kōnhɔ wu bye wù tɛgɛvɔɔ wù tɛgɛduun ni.

5

1 Ayiwa, saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ wemu pu ma shōnri lɔ sipyii pu tɛ ni ge, sipyii pu wuu na wu ma deŋɛ, kōnhɔ wu da sipyii pu ni Kile tɛ keree ki shōnri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yanmuyɔ yemu p'a gaan Kile mu ge, kōnhɔ wu da yee bε kaan Kile mu.

2 Wu na já da kaa cɛbaalaa ni piinŋɛ fεε pu naha conɪ ni lotaan ni, bani wuyɛ pyaa bε jε fanhaxhōrɔ fɔɔ wa ba pu jε wε.

3 Tee fanhaxhōrɔ te ma wu pye wu na saraya wo wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na wε.

4 Ayiwa, wa shishiin da ga já wuyɛ pye saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ wε, fo Kile yε pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye mu wε.

5 Lee l'a li pye, Kirisa bε ya ta wuyɛ pɛlɛ na weeyɛ pyaa k'a wuyɛ pye saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ wε. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu jε nε Ja,
nε mu pye na pya niŋaa.»*

* 5:5 Zaburuu 2:7 * 5:6 Zaburuu 110:4

6 Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa bε ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee saraya naha shōnriwεε juŋɔfɔɔ, ba Melikisedeki jε wε.»*

7 Tuun wemu ni Yesu di bye kōŋɔ na ge, w'a bi li cɛ na To Kile na já wee shɔ xu na, a wu Kile jɛɛri, na jɛɛgbɔhɔ pye fo na mɛɛ suu. A Kile di wu jɛɛgɛ ki shɔ wu Kile jɪi fyaara ti wuu na.

8 Ga ali na ta wu jε Kile Ja we, w'a sɔɔ na Kile jɔmɛɛ co wu kanhama pu funŋɔ ni.

9 Ba w'a Kile wo kapyɛŋɛ ki bɛɛri jɔ fa wε, piimu bɛɛri p'a wu jɔmɛɛ co ge, a wu pee bɛɛri shɔ; tee juwuuro te wa da ga xhɔ bada wε.

10 A Kile di wu pye saraya naha shōnriwεε wo juŋɔfɔgbɔ we ba Melikisedeki jε wε.

N'a daafɛε p'a yaa na se naha na n'a daa wu ni

11 Keree niŋɛhɛŋɛε wa wèe mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri shɛmɛ p'a waha yee na. Bani yee keree naha cɛmɛ p'a pɛn.

12 Nimɛ bi yaa na yee ta yee ya jɛri na xɔ kalaatii. Ga yee nimɛ wuu mago sanha di jε kalaatii na p'a yi kalaa Kile jomɔ pu keree nizhiigee ki ni. Jirimɛ na yee mago wa, yee da ga já yaligbangbanŋa li wε.

13 Wemu wo jɔlige ki jε jirimɛ yε ge, wee jε pubinnɛ. Wee ya katiinɛ cɛ shōnri katiibaana ni wε.

14 Ga yaligbangbanŋa jε sipyilɛyɛ wogo, pee piimu fungɔnyɔ y'a kasaanŋaa ni kakuuŋɔɔ cɛ shōnri ge, bani p'a tee lee na.

6

1 Lee wuu na, wèe ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni jɔkɔɔnrɔ ti na ge, wù ganha bu da gori yaha kee yε na sanha wε. Wù la le wù she naha na ba n'a daa wu cɛvɛɛ see wuu jε wε. Wèe ya yaa na kuri sanha jɔkɔɔnrɔ ti wo kalaa wu fɛni wε, wee wemu wu jε na sipya ya yaa na daburajɛ jo na wu

tɔɔɔ wolo kaɲɔɔ baa keree ni, na dà Kile na ge,

² ni batizeli keree, ni na keye tɛri sipyii na na Kile ɲɛɛri pu mu, ni xɔɲɛɛ li keree, ni kiiri we wu da ba ɔɲ kɔɲɔ sipyii na caɲɔɔ ki caɲa ge.

³ Ayiwa, wù na kii keree kii yaha mu wù she ɲaha na, ni Kile ya li koro kan.

⁴ Piimu p'a kpɛɛngɛ ki ta tɔɲii nigin na xɔ, na fugba wu wo loolodaa li ɲɛɛ, na Kile wo fɛfɛɛɛ Muna li ta ge,

⁵ na Kile jomɔ pu cɛ yacɛɲɛ, na cabaya sefɛɛɛ ti ɲɛɛ ge.

⁶ Lee bɛ na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jomɔ pu ni, na guri taha pu kalɛgɛɛ fɛni. Pee sipyii pii na já pye dii na daburajɛ jo sanha Kile ɲaha tãan wɛ? Bani li ɲɛ kanna Kile Ja wu puyɛ pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyiiire ti bɛɛri ɲaha tãan.

⁷ Ayiwa, zanhaya ɲiɲɛɛyɛ ya dun ɲiɲɛ kemu na, k'i faa yapyiiire yeege ki faa pyevɛɛ mu ge, kee ya Kile duba taa.

⁸ Ga ki ba xhuyo ni ɲakuuɲɔ yeege, ki da yafin bɛ ɲɔ wɛ, ga laɲi ya kee tɛɛɲɛ. Ki taxɔɔ ɲɛ na.

⁹ Lee bɛ na, na cebooloo, na taanɲiinɛɛ, ali wɛɛ ɲɛɛ ba pe jomɔ niwa pe yu, nakaara wa wɛɛ funyɔ ni yee shizhaa na wɛ. Wɛɛ ya li cɛ na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li ɲɛ ɲuwuuro ti wo koo li ge.

¹⁰ Kile ɲɛ tiibaa fo wu funɲɔ ki wɔ yee wo nibyegee kee, ni yee wo taanɲɛgɛ ki na wɛ, taanɲɛgɛ kemu yee ya zɛɛ cebooloo pu na Kile mɛgɛ ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fɛɛ pu mago ɲɔgi, ali nime we bɛ ni yee wa pu mago ɲɔgi.

¹¹ Ga wɛɛ funɲɔ ki wa yee bɛɛri nigin nigin wu la le yi da se ɲaha na mu fo tɛɛɛ le. Kɔnhɔ le na y'a daa ge, y'i ba lee ta.

¹² Wɛɛ funɲɔ wa yee pu pye saafɛɛ wɛ. Ga Kile ya cɛn wemu ɲɔmɛɛ lɔ ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbɔɔɔ ni ge, yi pye pee taannivɛɛ.

Kile ya ɲɔmɛɛ lemu lɔ ge

¹³ Tuun wemu ni Kile ya ɲɔmɛɛ lɔ Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile yɛ pyaa na wɛ, a Kile di gaa wuyɛ pyaa mɛgɛ na na:

¹⁴ «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba ɲɛɛ xuuni.»

¹⁵ Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile ɲaha wii ni loxulo ni, na sii mɔ lee ni. Kadugo tãan a Kile di ba ɲɔmɛɛ li fa wu mu, w'a bi lemu lɔ wu mu ge.

¹⁶ Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li shɛɛ na pee jomɔ pu ɲɛ can, na nakaara ta shishiin bɛ wa pu ni wɛ.

¹⁷ Lee pyegana li na Kile ya li she na fiɲɲɛ wu cɛn lɔvɛɛ pu na, na ɲɛri wa shishiin wa wee wo katenɲɛɛ li ni wɛ, lee na w'a kàa taha wu ɲɔmɛɛ li na.

¹⁸ Kii keree shuun we da já ɲɛri bada wɛ. Kile wu ɲɔmɛɛ lɔ wu nɔhɔ kàa taha li na, wu da já kafineyɛ jo bada wɛ. Lee na wɛɛ ya lowaa ta, na wù keye kuri kee tadanɔ ki na.

¹⁹ Kee tadanɔ ki ɲɛ wɛɛ mu ba tɔɔɔ ɲɛ wɛ, temu t'a dugo, t'i kɔɔɔɔ conɔ na yerenɛ lɔhɔ ni ge. Ki ɲɛ ba baraga yanmuɲɔ ɲɛ wɛ; k'a wɛɛ tɛri wù gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wù na já jé fɛfɛɛɛ ti bɛɛri wo fɛfɛɛɛ xuu wu ni Kile ɲaha tãan wù n'a daa wu baraga ni. Fàɲa ka ki bi lee kuɲɔ le ɲaha pari.

²⁰ Yesu ya fɛnhɛ jé wɛɛ ɲaha na wee xuu wu ni, kɔnhɔ wu wɛɛ wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye saraya ɲaha shɔɔnriɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ ba Melikisedeki bi bye wɛ. Wu na ba gori yaha gbee tee ɲuɲɔ fɛɛɛ ti ni.

7

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

¹ Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salɛmu kulo li wo saan, na ɲɛ bɛ Kile-gbɔtabaaga wo saraya ɲaha shɔɔnriɛɛ. Wee tuun wu ni Ibirayima bi she kashɛn ɲmɔ ni saannaa piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma wɛ, a Melikisedeki di she wu ɲuɲɔ círi, na duba pye wu mu.

² Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashen ki ni ge, a wu yee bæeri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kəri wu je na: «Tiime saan», na fara lee be na, Salemu kulo li saan wu je wii. Lee kəri je: «Najinje saan».

³ To ni nu je wu mu we. Wa shishiin ya ta jo wu nõhõ tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na we. Wu je ba Kile Ja wu je we, bani wu na gori yaha wu saraya naha shõnrivere ti ni gbee.

⁴ Ta yee ya li ce na sipyigbõ wu je Melikisedeki we? Fo wèe tole Ibirayima ya yaaga yaaga ta kashen ki ni ge, a wu yi bæeri jagi wolo kan wu mu we!

⁵ Levi nagoo piimu p'a jin saraya naha shõnrivere ti kapyenje ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kəri p'a wu shuu puyè pyaa shi shèen pu mu, ali na ta pu be je Ibirayima nagoo p'a.

⁶ Melikisedeki bye Levi shi shen we, ga na jagi shõ Ibirayima mu. Kile bi nõmèe lo wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu.

⁷ Ayiwa nakaara baa, duba pyevõo ya ye duba tavõo na.

⁸ Saraya naha shõnrivere pu shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa we. Ga Melikisedeki we w'a jagi wu shõ Ibirayima mu ge, l'a she na wee na gori yaha nõi na gbee.

⁹ Wèe na já jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee be ya jagi wolo wee tuun wu ni.

¹⁰ Bani tuun wemu ni Melikisedeki ya she Ibirayima nõnõ círi ge, pee bi sanha se we; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

¹¹ Ayiwa, Kile ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbõhõ. Tee saraya naha shõnrivere ti da bi já sipyii pu shõ pu jurumu wu na, nõnõ bi da bye nige li na nago saraya naha shõnrivõo watii wu na tenje, wee di bye ba

Melikisedeki je we. Wu ganha bu bye Arõn wo kpõn li shen we.

¹² Ga saraya naha shõnrivere ti bu jeri, li waha l'i waha saliya wu be ya yaa na jeri.

¹³ Wù Kafõo Yesu wemu kaa wèe ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya naha shõnrivere kapyenje pye saraya tasogonõ xuu wu tãan we.

¹⁴ L'a finnje na Zhuda wo gbawege ki shen wu je wèe Kafõo we. Ga tuun wemu ni Kile tudunmõ Musa ya jo saraya naha shõnrivere pu shizhaa na ge, wu ya ta yafin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na we.

¹⁵ Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo jeri wu finnje sanha wèe mu ge, lee li wa me. Saraya naha shõnrivõo watii w'a tenje, wee je ba Melikisedeki je we.

¹⁶ Lee ya li shèe na wee saraya naha shõnrivõo wu ya ta tenje na saha ni sipyii wo saliya nõmehèe ki ni we. Ga wuyè pyaa wo tchene baa nõi sicuumõ pu sefere ti gbõrõ ni w'a tenje.

¹⁷ Bani Kile ya pa li she na:

«Mu je saraya naha shõnrivõo fo gbee,

ba Melikisedeki je we.»*

¹⁸ Saraya naha shõnrivere ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhõrõ ni wu lanõbaara ti wuu na.

¹⁹ Bani saliya wu ya já yafin be nõ fa we, ga wèe ya tadanã ta nime, kemu k'a nõ nizhiige ki na ge. Kee gbõrõ ni wèe da já vulo Kile na.

²⁰ Na fara lee bæeri na, Kile ye pyaa k'a kãa na Yesu wu da bye saraya naha shõnrivõo we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya naha shõnrivõo watii shizhaa na we.

²¹ Ga ba Yesu ya pye saraya naha shõnrivõo we, a Kile di gaa na jo:

«Nè Kafõo Kile ya kãa,

nè da ga na nõmèe jeri we. Jo:

«Mu je saraya naha shõnrivõo fo gbee.»*

* 7:17 Zaburruu 110:4

* 7:21 Zaburruu 110:4

22 Lee wuu na Yesu ya pye le karijεεge jomεεfonɔ le wo sεeri wεe ni Kile tε ni. Lee karijεεge jomεε l'a ye na kanha nizhiine li na.

23 Na fara lee na, pii pu saraya jaha shɔnrivεε pu bi jεhε, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni wε.

24 Ga Yesu ya kori yaha gbee j̄ni na. Lee wuu na wee wo saraya jaha shɔnrivεεε ti na gori yaha fo gbee.

25 Lee wuu na, wemu bu sɔɔ Kile na Yesu wo karijεεge ki gbɔɔrɔ ni, wee na juwuuro ta konɔ ki caxhɔgɔ. Bani Yesu j̄ni wo wu jε gbee, na Kile jεeri peefεε mu.

26 Saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ wemu w'a bi sii yaa fo wεe pu wee ta ge, wee wu jε wii. Wu fεfεεε wo wu jε. Jaagi xuu wa shishiin jε wu na wε, jurumu bε wε. Kile ya wu waa laha jurumupyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni.

27 Wu mago wa li na nago jiga bεeri wu fεnhε saraga wolo wuyε pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xhɔ wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya jaha shɔnrivεεε p'a bi li pyi wε. Ga w'a wuyε kan na pye saraga tɔɔnii nigin yε pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na wε.

28 Saliya w'a sipyii piimu pye p'a tenε na pye saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ ge, fanhaxhɔrɔ ti bi bye pee na. Kile ya k̄aa na jomɔ pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu tenε na pye saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha bε mu gbee ge.

8

Yesu wu jε wεe wo saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ we

1 Ayiwa, jomɔ pemu bεeri wεe ya yu ge, pu j̄nɔ yε pyaa jε na saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ wemu wu jε wεe mu ge, wee nidεεngε ki jε Se Bεeri Fɔɔ To Kile kanige cε fugba wu ni.

2 Kile-pεεnε pugbɔhɔ kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee jε f̄aya puga see wogo kemu Kafɔɔ Kile yε pyaa ya yerenε ge; sipiyawyii wo niyerenε bε wε.

3 Saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ bεeri, wu katenεnε j̄nɔ ki jε na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wεe bε wo saraya jaha shɔnrivεεε wo j̄nɔfɔgbɔ wu bε ya yaa na saraga ka wolo.

4 Wu da bi bye j̄nε ke na wu bi da bye saraya jaha shɔnrivɔɔ wε. Bani saraya jaha shɔnrivεεε pii wa na xɔ piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree jaha shɔnr̄i, na bε ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge.

5 Pee wo saraya jaha shɔnrivεεεε t'a byi Kile-pεεnε puga kemu ni ge, kee jε fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa bi da f̄ana puga ki yerenε ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a shε ma na na ma yaha faabobonɔ ki j̄nɔ ni ge, la le m'a ki bεeri ȳaa mu.»*

6 Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya jaha shɔnrivεεεε pusamaa wo wu na. Bani wee wu jε susurodegeεε Kile ni sipyii pu tε ni. Karijεεge jomεεε nivonɔ l'a ye na kanha nilεε li na, bani lee nɔhɔ ya tenε jomεhεε kiimu na ge, kee ya ye nizhiigee ki na.

7 Can na, karijεεge jomεεε nizhiine li j̄nɔ da bi fa, j̄nɔ bi da bye li na pu na shuun wuu nɔhɔ shan wε.

8 Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,
nε Kafɔɔ Kile w'a jo mu.

Nε na ba karijεεge jomεεε nivonɔ lɔ
Izirayeli puga ke ni Zhuda puga
ki mu.

9 Nε pu sefεεε pu kenε co,
na pu yeege cana kemu Misira
fiige ki ni ge,
karijεεge jomεεε le nε lɔ pu mu wee
tuun wu ni ge,
nivonɔ li da ba bye lee tuugo wε.

* 8:5 Ekizode 25:40

Bani p'a ne karijεεge jomεε li kyεεgi.
 Lee wuu na ne be ya pu yaha.
 10 Karijεεge jomεε le ne da ba lo
 Izirayeli nagoo pu mu
 yee caya yi d'a toro xo ge, lee le:
 Ne na ba na saliya wu le pu fungonyo
 ni,
 di wu ka pu zoloo na.
 Ne na ba bye pu Kile,
 p'i bye ne sipyii.
 11 Wa shishiin da ga ba wu shi shen,
 kelee wu ceboro kalaa nige we
 na:
 <Yi Kafoo ce we.>
 Bani pu beeri na ba ne ce,
 na lo sipyitiilee na fo na she no
 sipyigbo na.
 12 Ne na ba pu kanahaya yi yafa pu
 mu.
 Ne da ba na funno tirige
 ni pu jurumu wu kaa ni nige
 we.»*

13 Tuun wemu ni Kile ya karijεεge
 jomεε nivono li kaa jo ge, a lee di
 nizhiine li jeri nilee. Ayiwa, karijεεge
 jomεε nizhiine lemu l'a le, li cana jii
 be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

Yesu Kirisa ye wu je saraga nivanja

1 Karijεεge jomεε nizhiine li funno
 ni, kodorogoo kii bye wa Kile
 pelagana na, ni Kile-penege puga faya
 wogo, kee kemu bye jine ke na ge.
 2 Fana puga ki bi yerege, na ki pye
 pupyaa shuun. Pubile nizhiine li bye
 fεfεere puga. Sokinnagbo we, ni tabali
 we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile
 mu ge, kee ni yee bi bye.
 3 Pubile shuun wuu li bi bye
 nahaparaga fana shuun wogo ki
 kadugo yiri. Lee bi bye fεfεere ti beeri
 wo fεfεere puga.
 4 Saraya yi tawologo ka bye wa
 kemu k'a yaa ni sanni ni ge, kee ni
 pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi
 wa be bye wa, sanni wu bi taga wee
 beeri to. Maane w'a bye sanni shoo
 lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni
 Aron publiin li l'a fyen ge, Kile bi saliya

wu jomεεhεε ki ka faakageeye yemu
 na ge, ni yee be.

5 P'a bi jaalaa shuun nooro wuu p'a
 yaa wee keshi wu fugba ni, pee bye
 serubεen.* Pee wo kapaya yi jime pu
 bi keshi wu jotojo ki to. Pee jime pe
 ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo
 shishan pu woni keshi wu fugba ni.
 Ga kii keree kii beeri wo naha joduun
 je nime we.

6 Ayiwa, le singana le na faya puga
 ke ni ki yanmujo yi beeri wa bi sin.
 Cana beeri saraya naha shoonrivoo pu
 bi jin pubile nizhiine li ni na Kile-
 penege ki keree pyi.

7 Ga saraya naha shoonrivεε wo
 junofojgbo wu ye nigin w'a bi jin pu-
 bile shuun wuu li ni tojii nigin pe
 yee funno ni. Wu bi jin wa ni yatoojo
 shishan je wu kenε ni we. W'a pee
 kan Kile mu wuye pyaa wo jurumu
 we ni sipyire ti wo wu wuu na, p'a
 wemu pye na ta pu ya li ce-ε ge.

8 Lee funno ni Fεfεere Munaa ya li
 she na na faya puga nizhiige ki yaha,
 xuu wemu w'a bye fεfεere ti beeri wo
 fεfεere wo wu ge, wee koo bi sanha
 mug we.

9 Kee faya puga ke bye nime wo
 keree kii wo jaa. Lee wa li sheε na
 saraya yatoojo, ni saraya yemu beeri
 y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo
 ge, na yee bi da ja pee wo zoloo pu pye
 fεfεε we.

10 Yee saraya ye, ni yaliye, ni yag-
 baya, ni lho wuugana nijeheneε, kee
 bi bye kalεgeε. Kee keree kii beeri
 bi bye pyeme fo na she Kile pye w'a
 keree ki jeri.

11 Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya
 yanmuzaaya yi wo saraya naha
 shoonrivεε wo junofojgbo. Faya puga
 kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge,
 kee ya sii pele, ki jo be d'a fa. Sipya ya
 ta kee yerege we; ki je be ke konjo ke
 wogo we.

12 Wee ya ta je Fεfεere ti Beeri wo
 Fεfεere Xuu wu ni sikapee, ni nupiye
 wo shishan gbooro ni we. Ga wuye
 pyaa wo shishan gbooro ni w'a je tojii

* 8:12 Zheremi 31:31-34 * 9:5 Serubεen: Pee je Kile wo kapyebyii fugba we ni ba melekeε je we.

nigin yε pe. W'a da lee pye nige sanha wε, bani w'a tεhεnε baa juwuuro ta.

¹³ Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fεεfεε wε, p'a bi sikapee ni nupεhεε shishan, ni nupinyε nizo-goyo shɔɔnrɔ woni peefεε na, na pu pyi mu fεεfεε.

¹⁴ Ga Kirisa shishan ya fεfεεrε pyi na ye yee na xuuni! Tεhεnε baa Kile wo Munaa li gbɔɔrɔ ni w'a wuyε kan Kile mu saraga, manε jε kemu na wε. Wu shishan ya juɔɔ baa keree je laha wεe zɔɔ na, kɔnhɔ wεe di da kapyenεε pyi Kile jɔi wo wu mu.

¹⁵ Lee wuu na Kirisa wu jε karijεεge jɔmεε nivonɔ li wo susuro tεgeɔɔ. Sipyii ya jurumu wemu pye karijεεge jɔmεε nilεε li wo tuun wu ni ge, pee wo juwuuro wuu na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tεhεnε baa cεn wemu wo jɔmεε l'a lɔ pee mu ge, kɔnhɔ p'i wee ta.

¹⁶ Sipyia wa bu sεmε yaa yani wu xu ge, taagana lemu na wu keɔe yaɔmuyɔ y'a yaa na pa daa wu nix-huxhɔgɔ na ge, na lee taagana li ka wee ni. Wee sεmε wu da j'a yaaga pye wε, fo weefɔɔ ba xhu, a l'i jε na fiinjε na w'a xu.

¹⁷ Bani na wufɔɔ yaha jɔi na, tay-erege wa wee sεmε wu na wε, fo wufɔɔ bu xhu.

¹⁸ Lee wuu na ali karijεεge jɔmεε nizhiinε li bε ya ta tenε shishan baa wε.

¹⁹ Tuun wemu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya saliya wu jɔmεhεε ki bεeri jɔ sipyii pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan lɔ, ni lɔhɔ bε, ni Izopu* tige geɔe, na kee taga shishan pu jεrεgi saliya Kitabu we, ni sipyiire ti bεeri na.

²⁰ Na jo: «Kile ya karijεεge jɔmεε lemu lɔ yee mu ge, lee wo shishan pu jε pe.»*

²¹ Lee jεrεgigana li ninunɔ na Musa ya shishan jεrεgi Kile wo fɔɔa puga ke, ni Kile wo kapyenεε yεrεyε yi bεeri na.

²² Na saha ni saliya wu ni, shishan

ni p'a yaɔmuyɔ yi bεeri pyi fεεfεε, fo yaɔmuyɔ nigin nigin wa yε. Shishan ya wo wε, jurumu da ga yafa wε.

²³ Fɔɔa puga ke ni ki yaɔmuyɔ yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yaɔmuyɔ yi bi yaa na pye fεεfεε ni yapɔrɔyɔ shishan ni wε, lee na yaɔmuyɔ ye yi jε fugba wu ni ge, yee bi yaa na pye fεεfεε ni saraga ka ni, kemu k'a ye yapɔrɔyɔ na ge.

²⁴ Bani fεfεεrε xuu wemu sipyii ya yereɔe na pye ba see wo wu jaa jε-ε ge, Kirisa ya ta jε wee ni wε, ga fugba wo wuyε pyaa ni w'a jε, kɔnhɔ wu yere To Kile jaha tɔan wεe wuu na.

²⁵ Wu ya ta jε wɔ kɔnhɔ wu wuyε pye saraga tɔɔnii nijehεnεε funɔɔ ni wε, ba saraya jaha shɔɔnrivεε wo juɔɔfɔgbɔ w'a bi jin fεfεεrε xuu wu ni yee bεeri, ni yapɔrɔyɔ shishan ni wε.

²⁶ Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha tɔɔnii nijehεnεε ni fo kɔɔ jɔ kɔnduun ni. Ga nime, kɔɔ xɔduun wu funɔɔ ni, tɔɔnii nigin yε pe, w'a wuyε she, na wuyε kan saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu lɔ laha wɔ.

²⁷ Xu na ba nɔ sipyii bεeri nigin nigin na tɔɔnii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kɔn pu na.

²⁸ Mu Kirisa bε ya pye saraga tɔɔnii nigin yε pe, kɔnhɔ wu shenjehεmεε wo jurumu tuguro lɔ. Wu na ba wuyε she wu sigevεε pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree jaha shɔɔnri lee ni wε, bani w'a xɔ lee ni. Ga juwuuro wu da ba gan wu sigevεε pu mu.

10

¹ Ayiwa, Kile ya yaɔmuyɔ yemu jɔmεε lɔ wεe mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii yε pyaa yee yaɔmuyɔ yi jε ge, saliya wuyε pyaa ya j'a yee she wε. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pεε na bε ni saliya wu ni ge, pee bi saraya wo yee bεeri. Ga, saliya w'i ya ta j'a pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa wε.

² Yee saraya yi da bi da j'a sipyii pu shɔ, pu bi da yee jɔ yaha; piimu p'a yi

* **9:19 Izopu:** Kee jε tige, kemu wo geye yi jε ni shiire nijehεrε ni ge, tee shiire te pu ma minεε na wo na jεrεgi. * **9:20** Ekizode 24:8

wo ge, pee bi da bye fεεfεε tɔɔnii nigin l'a xhɔ. Pee bi da puyε wii jurumupyii nige wε.

³ Ga li ya ta pye mu wε, yee bεeri yee saraya yi ma sipyii pu funyɔ tun pu jurumu wu na.

⁴ Bani nupεhεε, ni sikapee shishan da já jurumu laha bada wε.

⁵ Lee wuu na, Kirisa na pa koŋɔ ki na, a wu Kilε pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔɔyɔ yi feni wε.

Mu di ya ta sɔɔ

sipyii pu wo yanmuganya yi saya na wε.

Ga m'a nε kan ceepuuro,

kɔnhɔ nε ti kan ma mu saraga.

⁶ Saraya nizogoyo ni jurumu yafa saraga ka shishiin ya ta ma jaha ji wε.

⁷ Wee tuun wu ni, a nε jo:

«Kilε, nε pa di ba ma jidaan pye

ba l'a ka Kitabu wu ni wε.»*

⁸ Ayiwa, a Kirisa di fεnhε Kilε pye: «Mu jε saraga yatɔɔyɔ ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni wε, na yee ya mu jaha ji wε.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo bε na saha ni Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni.

⁹ Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Nε pa, di ba ma jidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nilε wu shan, na nivomɔ tenε.

¹⁰ Lemu li bye Kilε jidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyε kan saraga Kilε mu tɔɔnii nigin pe. Lee gbɔɔrɔ ni wèe ya je yeege wù jurumu wu ni.

¹¹ Taashiinε li ni, saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu bi Kilε wo labye wu pyi cana bεeri. Saraya ninuyɔ yi p'a bi wo tεεgεε ni jεhεhεε ni, na ta yee saraya yi da já jurumu laha sipya na bada wε.

¹² Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tatεngε ki ni To Kilε kanige cε.

¹³ Na Kilε jaha wii fo wu ba wu pεen pu tirige na pa yaha wu tɔɔyɔ nɔhɔ ni.

¹⁴ Piimu ya pye fεεfεε na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbɔɔrɔ ni.

¹⁵ Lee ninunɔ Kilε Munaa bε ya she wèe na. L'a jo:

¹⁶ «Nε Kafɔɔ ya jo:

Karijεεgε jɔmεε le nε da ba lɔ yee mu,

yee caya ye na toro xɔ na ge,

lee le: Nε na ba na saliya wu yaha pu zɔlɔ pu na,

di wu ka pu fungɔnyɔ ni.»*

¹⁷ Ba w'a xɔ yee ni wε, na jo:

«Nε da ga na funŋɔ tirige nige

pu jurumu ni pu katiibaagaa na wε.»*

¹⁸ Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunɔ jɔŋɔ wa nige wee wuu na wε.

Wù fulo Kilε na ni lowaa ni

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wèe mu na jé fεfεεε ti bεeri wo fεfεεε xuu wu ni Yesu shishan pu gbɔɔrɔ ni.

²⁰ Yesu ya kovonɔ mugi wèe mu, lemu l'a se ni wèe ni Kilε yiri ge, lee jε jii sicuumɔ koo le. Nahaparaga fàŋa* ki k'a bi lee tɔ, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni.

²¹ Wèe wo saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔŋɔfɔgbɔ wu jε wii. Wee wu jε Kilε wo sipyii pu jɔŋɔ ni.

²² Lee wuu na wù fulo Kilε na ni zɔsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zɔlɔ pu ti-ibaara ti bεeri je laha pu na! Wu wù je fiinŋε!

²³ Tadaŋa kemu kaa wèe ya yu ge, wù nɔrɔ kee na xuuni! Bani jɔmεε fɔɔ wu jε jɔmεε li lɔvɔɔ we, wu na li jɔ fa.

²⁴ W'à wùyε funyɔ tirige ni wù sipyiinii kaa ni, kɔnhɔ wù da wùyε logoo wari taanjεεgε ni kapyeege nizaanŋaa bye na.

* **10:7** Zaburuu 40:7-9   * **10:16** Zheremi 31:33   * **10:17** Zheremi 31:34   * **10:20** Nahaparaga fàŋa: Kee jε fàŋa kemu k'a bi pari fεfεεε ti Bεeri wo fεfεεε ti Xuu wu wo kujɔɔ li jɔ na ge. Wee tuun wu ni sipyitiime bi yaa wu jé wà wε.

25 Wù ganha bu da wùye binne jò yaha ma na jo ba pii ya li pye we! Ga wù pye wùye yerivεε, bani wùye pyaa wa li jaa na Kafɔɔ cabaŋa k'a tεεŋε.

26 Ayiwa, wèe bu dɔ, na jurumu pyi, na wù ta w'à can wu ce xɔ, saraga katii wa nige kemu na já wee jurumu we yafa we,

27 fo na kiiri ni nagbɔhɔ ki ye sigee ni fyaara nigbɔɔɔ ni. Kee nagbɔhɔ ki na ba Kilε wo pεεn pu sorogo na pu xɔ.

28 Sipyaa wemu bu Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyεεgi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu jε li sεeri ge, weefɔɔ na gbo jɪnaara baa pee wo jomɔ pu wuu na.

29 Ga sipya bεeri w'a Kilε Ja wu fanha ge, na Kilε wo karijεεge jomεε li wo shishan pu wii na p'a nɔhɔ ge, pee pemu p'a bi weefɔɔ pye fεεfεε ge. Kelee Fεfεεε Munaa lemu l'a bi niime kan wufɔɔ mu ge, wu bye w'i ya gbɔɔɔ taha lee na we, ta yee ya giin na weefɔɔ ya yaa ni kanhama nigbɔ ni na ye Kilε tudunmɔɔ Musa wo saliya wu kyεεgivɔɔ na we?

30 Bani Kilε wemu w'a jo ge na: «Ne ye nigin mu li wa na jurumu footɔɔ kan kakuubye mu.» Wee ninumɔ w'a jo be sanha na: «Kafɔɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu na.»*

31 Na jé Kilε jii wo wu kenε ni kiiri kaa na, tee jε fyaara nigbɔɔɔ dε!

32 Ayiwa, tuun wemu bεeri ni yee ya Kilε wo kpεεnge ki ta ge, yi yi funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha jomεε fεεε ni na kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta be kanhama nigbɔ ni.

33 Kabaŋa ka na, p'a yee fanha sipyii niŋε ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaŋa ka na, yee ya bi gbegele di pee tεge.

34 Yee ya jɪnɔ jaaari kasolemεε na. Sipyii ya yee kenε yaŋmuyɔ yi shɔ yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li ce naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

35 Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafɔɔ na ge, yi ganha bu da wee yaha we. Bani lee kuduun ya pεε xuuni!

36 Yee mago wa sanha lowaa na, kɔnhɔ yi da se jaha na Kilε jidaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo jomεε lɔ ge, yi na ba lee ta.

37 L'a ka Kilε Kafila wu ni na:

«Jεεε l'a kori wemu wu da ba ge, wee di ba. Li da mɔ nige we.

38 Sipya wemu w'a dà nε na ge, wee w'a tii.

Lee funɔ ni wu da ba jii sicuumɔ see wo ta.

Ga wu bu guri kadugo, nε wo fundanga ki da da wu ni nige we.»*

39 Piimu p'a guroo kadugo, na gyεεgi ge, wèe jε pee ni we. Piimu p'a daa, pee di da ba juwuuro ti ta ge, pee ni wèe jε.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

1 Ayiwa, n'a daa w'a wèe wo tadaŋa ki wo yaŋmuyɔ yi keree fiinŋε, na wèe pye wèe ya tiin ni li ni na yi wa wèe mu na xɔ. N'a daa w'a wèe pye wèe ya sɔɔ li na na can wa yaŋmuyɔbaaya yi wo keree ki ni.

2 Pu n'a daa wu wuu na Kilε ya taashiine li wo sipyii pu sɔ.

3 N'a daa funɔ ni wèe ya li ce na Kilε wo jomɔ pu baraga ni kɔŋɔ ya yàa. Lee na, yaŋmuyɔ yemu ni wèe jii wa ge, yee ya yàa ni yaŋmuyɔ ni yemu y'a jaa we.

4 Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayεn wogo ki na. Kilε ya li shε wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kilε ye pyaa ya sɔɔ wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga jɪnaa we be ni wèe ya kalaa taa wu n'a daa wu funɔ ni.

5 Wu n'a daa wu wuu na Kilε ya Henaki lɔ durogo fugba ni na ta wu sanha xhu we. Sipya wa shishiin ya ta wu jaa nige we, bani Kilε ya wu lɔ.

* 10:30 Dutεεnɔmε 32:35-36 * 10:38 Habakuki 2:3-4

Yani Kile wu wu lo ge, w'a bi wu so, na jo na wu kaa ya taan wee mu.

⁶ Ni n'a daa be we, wa shishiin kaa da ja daan Kile mu we. Bani wa beeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufoo ya yaa na da li na na Kile wa, na je be wu shavere saraavoo.

⁷ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ja we. Na Kile ni fyaara yaha wu zo wu na, a w'i koo gbah ka yaa, koonho wu ni wu puga shereen di ba sho. Ba w'a lee pye we, a w'i li she lee funjo ni na jaagi ya to konjo sipyii pu juno ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁸ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile jomere co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu cen ge; a wu foro wuye pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha ce we.

⁹ Wu n'a daa wuu na w'a she bye nadadiinme kee fiige ki ni, kee kemu wo jomere l'a lo wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye faya piyeyi ni. Lee Ishaaga ni Yakuba be ya pye. Lee jomere le ninuno Kile bi lo pee be mu.

¹⁰ Ibirayima bi kugboo jaha wii lemu nonashanma p'a jo ge. Kile wu je lee kulo le wo kanahashonrimo ni li yerenevoo.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a le be xuuni. Bani w'a da li na na jomere foo wu je jomere li lovo we.

¹² Lee wuu na, ali na lege fanhaxho yaaha t'a no wu poo wu na, w'a nagoo nijeheme ta, piimu p'a jehere ba fugba woroo ki je we, ni ba suumo loho jo gbazhenhe je we.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii beeri ya xu. Kile ya yanmuyoo yemu jomere lo ge, yee bi sanha je pu kere ni we. Ga, a p'i bye kanna p'a yi naa, na fundanga ta yi wuu na. A puye pyaa di li she na nabuun pee je, na pee nidorowuu pu wa ke jije ke na.

¹⁴ Pe jomoo pe ya li shere na to puga katii pu jovee ya zhaa.

¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zoloo ni, pu bi da ja guri zhe wa.

¹⁶ Ga can na, to puga nijere pu bi zhaa, lee kori kemu ki je fugba wu ni ge. Lee wuu na, li je shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» we. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya soo na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga ye nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jomere lo wu mu na:

¹⁸ «Mu nagoo na ba jehere na foro Ishaaga ni.»

¹⁹ L'a bi bye Ibirayima funjo ni na Ishaaga jehere xhu be, na se wa Kile ni na wu je yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tereje wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a je na foro.

²⁰ Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na.

²¹ Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu beeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a no xo. Pubiin le li bye wu kere ni ge, a wu yere, na buri lee juno ni, na Kile pere.

²² Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a no xo, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni cana ka. A w'i li she na pu ba foro, na pu da foro ni wee nixhugo ki kaciye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmoo Musa sefere p'a wu nizexhoo ki nmohoo fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a jo. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na we.

²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmoo Musa nilexhoo ki ya ta soo p'a wu pyi Farawon poro ja we.

²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya poro jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mo we.

²⁶ Wu mere na kyeregi ba Kirisa je we, w'a lee ta naafuugbo na ye Misira fiige ki kere yanmuyoo beeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu jaha di bye.

²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmoo Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu

tàan xuuni wu ya ta fya wε, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu jε wa ya wu naa-i ge, na wee w'a naa.

²⁸ Wu n'a daa wu wuu na w'a Yawu-tuu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li tenε. Na shishan jεrεgi jεrεgi piyεye yi kujogoo ki jɔ na, kɔnhɔ xu wo meleke wu ganha bu da nɔ Izirayeli sheen pu wo jashiime wa shishiin na wε.

²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔ lɔhɔ ki kɔn jεri ba jiwaga jε wε, kee kemu p'a byi na «Loniga» ki ge. A Misira sheen pu bε di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gεgi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa jaari na Zheriko kulo li maha cabyaa gbarashuun funjɔ ni, a li kasɔrɔyɔ y'i do.

³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheen pusamaa ni shiizhan wε, pee piimu pu bye Kile jɔmεεcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na jɔ.

³² Di yeke bε ta jo sanha wε? Bani tuun w'a na xuunɔ wá Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhεfute, ni Dawuda, ni Samuweli, ni Kile tudunmɔɔ pusamaa keree na.

³³ Pu n'a daa wuu na p'a se ta saanaa na, na tiime keree pye. Kile ya yanmuyɔ yemu jɔmεhεε lɔ pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cεnrilεε mu, ga yafiin ya pu ta wε.

³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta wε. A p'i ganha na giin p'i ηmɔparaa taga pii gbo, ga, a pee di shɔ. Fanhaxhɔɔrɔ bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashεnηmɔ-jemεε fo fiiye ya wo kashεn keye na fe pu jaha na.

³⁵ Cèe pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii jε piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na puyε shɔ wε. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu capεnε p'i Kile ta.

³⁶ P'a pii la wolo, na pii kpɔn, na tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ taga pii pɔ, na pii le kaso ni.

³⁷ Na kagereye taga pii wá gbo, na menizhee wo nahanaa taga pii ja, na pii gbo ni ηmɔparaa ni. P'a bi jaari na

mari, sikasεεyε ni dubyasεεyε di jε pu faleye.

³⁸ A p'i ganha na jaari na yeree siponɔ ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni jinε wegeye ni. Na ta kɔnɔ sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wε.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii bεeri sɔ pu n'a daa wu wuu na. Ga lee bε na Kile bi yanmuyɔ yemu wo jɔmεε lɔ pu mu ge, yee bi sanha jé pu kenε ni wε.

⁴⁰ Bani fungɔngɔ nizaanɔ ki bye Kile mu na jaha tii ni wèe ni. Wu funjɔ bye pii sipyii pii jɔ ki fa wèe kadugo na wε.

12

Wèe ya kanhama soro ba Kirisa jε wε

¹ Ayiwa, pii sεεεε nijεhεmεε pii ya wèe maha, lee wuu na lemu bεeri li da bye tuguro wèe mu, wèe ganha bu da zhe jaha na n'a daa ni-i ge, wù kee bεeri jɔ yaha, jurumu wemu bεeri w'a wù birege ge, ni wee bε. Kile wo labye we w'a she wù na ge, wù la le wù da fe w'a wùye shaanri wee feni.

² Wù wù jahaya tii Yesu na, wee wu jε wèe n'a daa wu nɔhɔshanma ni wu favɔɔ. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wε. Bani fundanga ke ki bye wu jaha na ge, kee ni w'a bi wu jaha le. Wu nidεεngε ki wa nime saanra tateεngε ki ni Kile kanige cε.

³ Yesu wemu w'a jurumupyii makɔnɔ ki soro mu ge, yi yi funjɔ yaha nidogo wee na, kɔnhɔ yi fanha ganha da xhɔ, yatεngboyoyo di jé yi ni wε.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xɔ fo na nɔ xu na wε.

⁵ Kile wemu w'a yεε kaan yee mu ba wu jalaa jε-ε ge, ta yee funjɔ ya wɔ wu jomɔ pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafɔɔ wo guu wu kpɔɔnrɔ ti wii kapire wε!

Wu bu ma jaagi,

lee bε ganha bu ma yatεnyε gbo wε!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge,

weefɔɔ w'a guuni.

W'a piimu bɛɛri wii wu nagoo ge,
w'a pee bɛɛri kpɔɔn ni wu susɔ wu
ni.»*

7 Yi Kile wo guu wu kpɔɔnrɔ ti soro,
bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke
wu jɛ ni wu to ya wu kuuni-i wɛ?

8 Kile ya wu nagoo bɛɛri kuuni. Wu
bye w'i ya yee kuuni wɛ, yee jɛ wuyɛ
pyaa wuu wɛ, ga kpɛɛngɛ nagoo yee
jɛ.

9 Wù wù funɲɔ yaha nidogo wù
sefɛɛ pu na. Pee ya wèe kuuni, a wèe
bɛ di ganha na pu pɛɛ. Ta wèe ya yaa
na kuu xuuni fugba To Kile mu na ye
pee na, kɔnhɔ wù jii sicuumɔ ta wɛ?

10 Wèe tii ya wèe kuuni jɛri funɲɔ
ni, na bɛ ni puyɛ pyaa jidaan ni. Ga
wèeyɛ pyaa wo kuduun kaa na Kile ya
wèe kuuni, kɔnhɔ wù bɛ di já taa ta wu
fɛfɛɛɛ ti ni.

11 Can na, sipya wa shishiin ya
fundanga taa wu kuuduun ni wɛ, fo
jatanhaɲa. Ga kalaa we wufɔɔ da
ba daa lee kadugo na ge, wee wo
kuduun na ba bye weefɔɔ mu jɔɲɲɛ
ni tiimɛ.

12 Lee wuu na, yi yi fanhaxhɔɔɔ
keye yi nigiri, ni yi nugunɲɔ yi y'a jɛɛ
ge.

13 Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a jaari
kee ni, kɔnhɔ fanha baa fɔɔ wemu
w'a taha yi fɛni ge, wee ganha da koo
yaha wɛ, ga w'i fanha ta.

14 Y'a jɔɲɲɛ shaa k'i bye yi ni sipyii
pu bɛɛri tɛ ni. Yi yi torogana li yaha l'i
bye fɛɛfɛɛ, ni lee bɛ wɛ, wa shishiin jii
da ga daha Kafɔɔ na wɛ.

15 Y'a yiyɛ kasɛri, kɔnhɔ wa shishiin
ganha da wuyɛ tɔɔgɔ wolo Kile wo
niimɛ wu ni wɛ. Wa shishiin ganha bu
da zɔɔ wu pye ni funguunɲɔ ni, ki wu
tɛhɛnɛ ta, k'i shɛɲɲɛhɛmɛɛ zɔɔɔ kyɛɛgi
wɛ.

16 Y'a yiyɛ kasɛri wa shishiin ganha
da bye yi ni dɔɔɔ, kelee Kile jii fyaara
baa fɔɔ ba Ezawu bye wɛ. Bani cɛn taa
lemu li bi yaa na nɔ wu na wu lɛgɛ ki
wuu na ge, w'a lee faa yalige golɛɛ
nigin yɛ na.

17 Y'a li cɛ lee bɛɛri kadugo na, tuun
wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge,
wu ya já wɛ. Ali na ta wu jɛsinmɛ wo
bi wu shaa bɛ, ga, a p'i zhe wu ni, bani
wu ya wɛri daburajɛ jo wɛ.

18 Kile na yee ya fulo. Sipya na
já gbɔn yaaga kemu na ge, yee ya
ta fulo kee na wɛ. Kee yaaga ke jɛ
Sinayi faabobonɔ ke. Izirayɛli nagoo
pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ
ja, ni Kilewɔ, ni nibiigbɔhɔ, ni zanha
kafɛɛkuunɔ,

19 na maga mɛɛ ni mujuugbɔɔ la
logo. Ga Izirayɛli nagoo pu p'a yee
logo ge, a pee di jo na Kile wu jɔ wuyɛ
na, na fanha jɛ pee ni pee pu já ali wu
jɔɲii nigin bɛ logo nige wɛ.

20 Bani jɔmɛɛ le l'a kan pu mu ge, pu
ya já li na wɛ. Lee jɛ na: «Sipyaa sipya
w'a kpɔn ke faabobonɔ ke na ge, ali
yatɔɔgɔ bɛ, pu kagereye taga kee wá
gbo.»*

21 Le p'a ja ge, lee bye fyaara
kagbɔɔ xuuni fo Kile tudunmɔɔ Musa
yɛ pyaa ya jo: «Nɛ fya xuuni fo na
jɛɛ.»*

22 Ga yee wuu li ya ta pye mu-
dɛ. Siyɔn wo faabobonɔ ki na yee
ya fulo, Kile jii wo wu wo kugbɔɔ le.
Zheruzalɛmu kulo li jɛ fugba wu ni,
ni li tɛhɛnɛ baa mɛɛkɛɛ pee.

23 Kile ya wemu jaha bulo ge, wee
wo pinnɛgɛ ki na yee ya fulo. Kee
pinnɛgɛ ke wo sipyii pu funɲɔ y'a taan
na pee mɛyɛ y'a ka fugba we ni. Kile
na yee ya fulo, wee wemu wu jɛ sipyii
bɛɛri wo kiiri kɔnvɔɔ ge. Sipyitiimɛɛ
pii pu bye kɔɲɔ ki na fo taashiinɛ li
ni, pu d'a kari Kile yíri ge, pee jɔ ya fa
nimɛ. Pee na yee ya fulo.

24 Yesu yɛ pyaa na yee ya fulo. Wee
wemu wu jɛ karijɛɛgɛ jɔmɛɛ nivonɔ li
wo susurodɛgɛmɛ wèe ni Kile tɛ ni ge.
Wu shishan pu p'a wèe pye fɛɛfɛɛ ge,
pee na wèe ya fulo; pee ya ye Abɛli wo
pu na.

25 Ayiwa, yi kasɛgɛ yaha yiyɛ na,
Kile ba yu ni yi ni, na yɛɛ kaan yi mu,
yi ganha bu da zhe yee logonɔ na wɛ.

* 12:6 Talemɛɛ 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12
Dutɛɛnɔmɛ 9:19

* 12:20 Ekizode 19:12-13

* 12:21

Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunmoo pu wo jomoo pu logo ninε ke na-ε ge, pee ya ta sho jaagi kanhama pu na we. Nimε wemu w'a yu ni weε ni na yiri fugba we ni, na weε kaala ge, weε bu bye weε di ya ta soo wee wo nijoyo yi na we, weε na ba sho shogana leke na we?

²⁶ Wu mujuu l'a ninε ki pye k'a cele taashiine li ni. Ga nimε w'a namεε lo weε mu na: «Ne na ba ninε ki pye k'i jεle too nii nigin wa be sanha na fara fugba wu be na.»*

²⁷ Ba w'a jo na: «Too nii nigin wa be sanha we.» Lee ya li sheε na yanmuyoo yemu y'a cele ge, na yee na ba biin. Yanmuyoo yemu yi ne yi da ga xho-ε ge, yee ye yi da ba gori.

²⁸ Lee na, saanra temu ni weε da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba jεle laha ki tayaha na we. Lee wuu na w'a Kile shaari, wu da wu labye ni wu jidaan pyi, wu pεεne, ni wu ni fyaara ni.

²⁹ Bani weε wo Kile wu ne na be, kemu k'a ki yaara sorogo fεεfεε ge.

13

Yeriyeri jomo

¹ Yi la le yi da se naha na ni cebooloo pu taan neε ge ki ni.

² Yi ganha bu da funno wo nabuun dirige na we, bani pii ya melekeεε tirige na ta pu ya pu ce we.

³ Yi yi funyo yaha nidoyo kasolemεε na, ma na jo yi be p'a pye toro pee tuugo kasolemεε. Yi yi funyo yaha nidoyo kanhama fεε na, l'i bye kanna yiyε pyaa ce puuro ti t'a gana.

⁴ Sipyii beeri ya yaa na furu pεle. Na fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nohomoo keree, kelee do doo pyi we, bani Kile na ba kiiri kon sipyinoo ni do doo na.

⁵ Yi ganha bu da yiyε yaha wari la fεε we, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile ye pyaa ya jo:

«Ne na na funno yaha
nidogo mu na tuun beeri ni,

n'a da ga ma yaha

ma ye nigin tuun wa shishiin ni

we.»*

⁶ Lee wuu na weε ya lowaa ta na yu:

«Kafoo ne ne Tεεεvoo,

ne da vya yafiin be na we!

Naha sipiyawyii di da ja bye ne na we?»*

⁷ Yi wo nahagbaa fεε piimu p'a Kile jomoo pu jo yi mu ge, yi yi funyo yaha nidoyo pee na! Yi yi funyo yaha nidoyo pee naarigana li na, pee wo n'a daa wu wo nara l'a pa xho xogana lemu na ge, y'i bye pee taannivεε!

⁸ Yesu Kirisa ya neri we. Ba w'a bye tapaa we, mu wu ne ninaa, mu wu wa da gori yaha be fo gbee.

⁹ Yi ganha bu da yiyε yaha kalaa nivomoo watii wu yi piinne we. Bani Kile wo niime we, wee w'a fanha kaan sipya zo mu, lee l'a saha, na no. Kodroogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge, lee koo la shishiin wo naari da ga ja fanha kan sipya mu n'a daa ni we. Piimu p'a kee kodroogoo kii naari ge, li ya yafiin be no pee na we.

¹⁰ Saraya tawologo wa weε mu. Saraya naha shoonrivεε piimu p'a kapyenεε pye fana puga ki ni ninε ki na ge, pee da ja pu wo nalige ta weε wo saraya yi tawologo ki ni we.

¹¹ Yatoo yoo shishan ni pee wo saraya naha shoonrivεε wo nunofogbo wu ma je fεfεεε ti Beeri wo fεfεεε Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wuu na. Ga yee yatoo yoo nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yiri.

¹² Lee na Yesu ye pyaa be ya kanha na xhu kanha ki kadugo yiri, konho wu sipyiire ti pye fεεfεε ni wuyε pyaa shishan ni.

¹³ Lee na, wu be pu she ni wu ni kanha ki kadugo yiri, wu binne ni wu ni wu fanhara ti na.

¹⁴ Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa weε mu ninε ke na we. Ga kulo le l'a ma ge, lee weε ya zhaa.

¹⁵ Lee wuu na wu masoo saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gboo

* 12:26 Agizhe 2:6

* 13:5 Zhozuwe 1:5; Duterεnoε 31:6,8

* 13:6 Zaburuu 118:6-7

ni. Wù ganha bu da lee ɲɔ yaha wɛ, lee kɔri, wu mɛgɛ pɛɛɲɛ ki pye wù ɲɔ na tuun bɛɛri ni.

¹⁶ Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasaanɲa bye na; yi da yi sipyɲii kaan yi keɲɛ yaɲmuyɔ ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni.

¹⁷ Yi yi ɲahagbaa fɛɛ ɲɔmɛhɛɛ co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kasɛɛgɛ pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wuu na. Y'a li pyi mu, kɔnhɔ p'i já yi ɲaha co ni fundanga ni, ɲatanhaɲa baa. Lee bɛ wɛ, yee wo kuduun da da li ni wɛ.

¹⁸ Yi kori yaha Kile-ɲɛɛgɛ na wù mu! Wèe ya dà li na na zɔsaama wa wèe mu. Bani li wa wèe funyɔ ni na ɲaarigazaana ɲaari tuun bɛɛri ni.

¹⁹ N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-ɲɛɛgɛ na, kɔnhɔ nɛ guri she yi mu tɔvuyɔ nà.

Duba ni fò

²⁰ ɲaɲɲɛ fɔɔ Kile wu ɲɛ yatɔɔnahamaa pu wo ɲuɲɔfɔgbɔ wɛ. Wee w'a wù Kafɔo Yesu ɲɛ yeege xu ni, tɛhɛnɛ baa kariɲɛɛgɛ ɲɔmɛɛ li shishan pu gbɔɔrɔ ni.

²¹ Wu yi ɲi kapyegee nizaanɲa bɛɛri na, kɔnhɔ yi da wu ɲidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyɔ ni Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. Nɔɔrɔ wu taha wee mɛgɛ na fo gbee. Amiina.

²² N'a yi ɲɛɛri na cebooloo jo yi pe yeri yeri jomɔ pe xu yiye ni, bani sɛmɛ wu jomɔ pu ya ta ɲɛhɛ wɛ.

²³ Nɛ funɲɔ ki wa y'i li cɛ na jo wù ceborona Timote ya yaha na foro kaso wu ni. Wu bu nɔ naha, nɛ ni wu ni, ɲɛri bu bye w'à da zhe foro yi na.

²⁴ Yi wù fò kan yi ɲahagbaa fɛɛ pu bɛɛri mu, ni Kile wo sipyii pu bɛɛri. Wù cebooloo piimu bɛ pu wa Itali fiige ki shɛɛn ge, pee bɛ ya yi fò kan.

²⁵ Kile wo niime we wu pye yi bɛɛri na. Amiina.

Yakuba Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiinɛ li ni, wu bi ta dà Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dà wu na (Kapyegɛe 1:14; 1 Korɛnte Shɛɛn 15:7). A wu niyɛ di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalɛmu wo egilizi wu nahagbaa fɔɔ (Kapyegɛe 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayeli gbaweye kɛ ni shuun wu mu. Gbaweye kɛ ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karijɛɛgɛ Nɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyɔ wɛ dɛ! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bɛ sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔrɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyegɛe nizaanɔa bɛɛri k'a se shiizhan, yi ya já laha yiyɛ na wɛ. Ke ka nigin yɛ da já bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila jugbɔyɔ taanri wemu wu jɛ sɛmɛ wu ni ge: Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔngɔ fɛɛɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni

naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1–4:12 Yakuba ya li shɛ na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funɔɔ di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛgɛ yaha pu nijoyo na.

Yakuba 4:13-5:6 Yakuba ya naafuu fɛɛ pu juyɔ taha na p'a puyɛ kasɛri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 Wu sɛmɛ wu taxɔgɔ ni Yakuba ya li shɛ na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu jɛ makɔnɔ ni jaa ni. Yatɛngboyɔ y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yá ge, na p'a Kile jɛɛri pee mu.

Yakuba fò mujuu

¹ Nɛ Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye kɛ ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga kɔnɔ ke kabaya ye bɛɛri na ge. Na fò wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔngɔ fɛɛɛ

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tugo bɛɛri ba nɔni yi na, yi pee bɛɛri yaha ba fundanga kajii jɛ wɛ.

³ Bani y'a li cɛ na yi n'a daa wu ba yeree na nɔwuuro sigɛe, lee funɔɔ ni y'a loxulo taa.

⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jɔ di fa xuuni, kɔnhɔ y'i gɔgɔ n'a daa wu ni, yi jɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuunɔ wɛ.

⁵ Fungɔngɔ fɛɛɛ bu sipya wa kuunɔ, wufɔɔ wu ti jɛɛri Kile mu, Kile na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kile ya sipyii bɛɛri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyegɛe taga na wu kɔri wɛ.

⁶ Ga wufɔɔ wu ti jɛɛri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni wɛ. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zɔ na ge, weefɔɔ ya jɛri ba suumɔ lokuruyo jɛ wɛ, kafɛɛgɛ na yi luu na se kabaya bɛɛri na.

7 Wee sipya we wa shi ganha bu da li yaha wuyε funɗo ni na wee na yaaga ta Kafɔɔ mu wε.

8 Bani fungonyo shuun fɔɔ wu ma bye wii; wu ya wu fungongɔ yeri kabanja nigin na kaa la shishiin ni wε.

Naafuu fεε ni la baa fεε

9 Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fεε ge, pee pu funyo taan, bani Kile na ba pu nyuɔ yirige.

10 Ga cebooloo naafuu fεε, Kile ba yee be tirige, yi be pu funyo taan lee na, bani yee na ba doro jeri ba ja fyεenre ma waha, na wo wε.

11 Canja ma foro ni ki kafugo ni, na ja ki waha, ki fyεenre ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fɔɔ be wa da ba juri lee curigana li na wu kapyegge te ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

12 Sipya wemu w'a nɔwuuro xuli wuyε ni ge, wee je duba pya. Bani wufɔɔ bu ja na pee kanhama pu beeri xuli wuyε ni, wu na ba jii sicuumɔ judɔnɔ ta wu kuduun. Piimu beeri kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, lee jomεε li w'a lo pee beeri mu.

13 Ga kaa kaa la k'a wa beeri faanna, na wufɔɔ tɔgɔ le kakuunɔ ni ge, wufɔɔ ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ε de! Bani yaaga ka shishiin wa da ja Kile faanna wε. Kile be di w'a sipya faanna wε.

14 Ga sipya beeri, lakuunɔ ke ki je ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuupεεge ki na.

15 Ma be di bu yaa kee lakuunɔ ke na, k'a ma tɔgɔ le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

16 Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinne wε.

17 Yanmuzaaya yemu beeri y'a kan we mu ge, ni yakanya yemu beeri y'a pahala ge, yee beeri ya foro fugba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kpεenyε yi beeri ya. Wu ya jeri wε, nibiige wo jaa nifenhenhene beje wu na, li ta l'a jeri wε.

18 Wu wo daan na mu funɗo ni w'a jii sicuumɔ kan we mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kanho we di bye wu yanmuyaaya yi beeri naha na.

Niwelogonɔ ni kapyegge nizaanja

19 Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan ne ni ge, yi yi funyo to li na na jo yee wa beeri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa jo na. Yi ganha ba gburogi da yu wε. Yi ganha ba yi logoo be yirige tɔvuyo na wε.

20 Bani sipya luu bu yiri xo, wu da ja Kile wo tiime pu keree pye nige wε.

21 Lee wuu na, keree kiimu beeri k'a sipya nɔrɔgɔ ge, na fara kuumɔ tuugo beeri na, yi kee beeri yaha wa. Kile ya jomɔ pemu le yi zɔlɔ pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i sɔɔ pee na, bani pee na ja yi munahaa juna wolo.

22 Yi da Kile jomɔ pu koo jaari. Yi ganha bu da pu logo ye na, yi da yiye piinne wε.

23 Bani sipya wemu w'a Kile jomɔ nuri w'i ya pu koo jaari-i ge, weefɔɔ je ba na wa je wε, wemu w'a jaawiige lo, na wuyε wii ge.

24 Wu bu wuyε wii xo, w'a gari wu da yaaga pye wε. W'a wu naha ki ja nagana lemu na ge, wu funɗo na wo lee na taapile ni.

25 Ga saliya wu w'a pahala, wu jomεheε k'i we juna wo, na we pyi wuyε wuu ge, sipya wemu bu ja seεge taan kee na, na kee keme seeri, na ganha na ki koo jaari li jaarigana na; wu ya ta funɗo wo ki na wε, ga fo na ki koo jaari ge, wu bu keje le kaa beeri ni, Kile na duba wu mu.

26 Sipya wemu bu wuyε pye na Kile koo wee ya jaari, na ta w'i ya jani wu jo na wε, wuyε weefɔɔ ya faanna; wu Kile koo para l'a pye juna baa.

27 Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na je fεεfεε ge, lee li wa me. Cirimeε ni naxhugoshaa piimu beeri pu je kanhama ni ge, na we pu kasεεge yaha pee na; wu wuyε tanha ke konɔ ke wo fɔnrɔ keree tuugo beeri na.

2

Wù ganha ba sipyii pii p̄r̄əŋə pii na wε

¹ Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wù Kaf̄ə ni n̄ə̄r̄ə f̄ə̄ Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii p̄r̄əŋə pii na wε.

² Nimε, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba jé yee tε ni. Nigin jε naafuu f̄ə̄, sanni kabelene jε wu kenε na, wu cére f̄àya yi kp̄εenge bε d'a p̄le. Shuun wo wu jε la baa f̄ə̄, wu d'a fasicoyo le.

³ A yee di jaha yeege fazaaya f̄ə̄ wu f̄eni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke tatεenge ke ni, kee k'a j̄ə.» Na la baa f̄ə̄ wu pye: «Mu wu yere mayε t̄aan wee xuu wu ni w̄a.» kelee «Tiin mε j̄iŋε ke na na t̄ə̄ȳə ye t̄aan.»

⁴ Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa p̄r̄əŋə wa na wε? Ta funḡənkun̄ə bε k'a yee yaha kee zh̄ənr̄əḡə ke tuugo na wε?

⁵ Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan nε ni ge. Piimu pu jε ke koŋə ke mu la baa f̄εε ge, Kile w'a pee jaha bulo, k̄ənh̄ə p'i bye laf̄εε n'a daa wu kabaŋa na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo j̄ə̄m̄εε l̄ə pee mu ge, k̄ənh̄ə la baa f̄εε p'i tee bε ta.

⁶ Ga yee kunni wa la baa f̄εε pu cérenε dε! Sipyii piimu p'a pu fanha shεε yee na, na yee kilee na se ki-irik̄ə̄n̄ pu mu ge, ta naafuu f̄εε pu bε wε?

⁷ Yesu Kirisa wo m̄εge nizaan̄a ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu f̄εε pu bε p'a kee bε kyεεgi wε?

⁸ Yi ba jaari na sahan̄i ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na: «Ma sipȳiŋii wu taan ma mu ba mayε pyaa ki jε wε,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi.

⁹ Ga yi bu sipya wa p̄r̄əŋə wa na, kakuun̄ə y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu j̄ə̄m̄εε la kyεεgi.

¹⁰ Sipya wemu bu saliya wu j̄ə̄m̄εε nigin pe ye kyεεgi, ali ma j̄eh̄ε da

kisaŋaa b̄εeri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki b̄εeri shizhaa na.

¹¹ Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga d̄ə̄d̄ə̄r̄ə pye-e ge,» wee ninum̄ə w'a jo sanha bε na: «Ma ganha ga sipya gbo wε.» Lee funŋə ni, ali ma j̄eh̄ε bye ma ya d̄ə̄d̄ə̄r̄ə pye wε, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyεεgi.

¹² Salija wu j̄ə̄m̄eh̄εε kiimu k'a wù j̄un̄ə wo, na wù pyi wùye wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahan̄i ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri k̄ən.

¹³ Sipya wemu wu jε wu ya j̄un̄ə jaari sipyii na-ε ge, Kile bε da ba j̄un̄ə jaari weef̄ə̄ na kiiri wu caḡənḡə wε. Ga wemu w'a j̄un̄ə jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weef̄ə̄ ni wε.

N'a daa we ni kapyege nizaan̄a

¹⁴ Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wuf̄ə̄ di ya kapyege nizaan̄a pyi kiimu ya li shεε na n'a daa wa wu mu wε, wee n'a daa wu tuugo na já wu sh̄ə ya?

¹⁵ Yi ceborosh̄ə kelee yi ceborona wa bu shε da w̄a, f̄àya jε pu mu p'a leni wε, j̄ə̄lige bε di jε pu mu wε,

¹⁶ a yee wa di shε yere pu j̄un̄ə ni na pu pye: «N̄ə̄j̄iŋε ki pye yi mu, yi shε f̄àya le kafugo di jé yi ni, y'i li y'i din bε!» Na ta pu ceepuuro mago jε yan̄muȳə yemu na ge, wuf̄ə̄ ya kee ka shishiin kan pu mu wε. Pee jom̄ə pe ya leke j̄ə̄ wε?

¹⁷ Mu n'a daa wu bε wa. Kapyege nizaan̄a bu bye ki jε n'a daa wemu ni wε, wee ya xu.

¹⁸ Lee bε wε, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyege nizaan̄a ki wa nε mu. Ayiwa nε kunni wa da na wo n'a daa wu shε ma na na wo kapyege nizaan̄a funŋə ni. Mu do? Go mu na já ma wo n'a daa wu shε nε na kapyege baa ya?»

¹⁹ Na go mu wa daa na Kile nigin pe ye wu jε wε? Lee kunni ya j̄ə̄; ga jinaa bε wa daa lee na, pee yeε wa fyagi fo na fuguri bε wu jaha na.

20 Mu fungɔngɔ baa fɔɔ we, tuun wekɛ ni m'i da ba li cɛ na n'a daa wemu wu jɛ kapyege nizaanɔa baa ge, na kaɲɔɔ jɛ wee na-ɛ wɛ?

21 Dii Kilɛ d'a pye na wɛɛ tolɛ Ibirayima jate sipyitiimɛ wɛ? Go wu kapyege funɲɔ ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kilɛ wo nijoyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kilɛ mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni.

22 Yee wa lee ja wɛ? Wu n'a daa we, ni wu kapyege ki bɛɛri k'a binnɛɛ na byi shiizhan. Wu kapyege k'a wu n'a daa wu jɔ fa.

23 Yemu y'a ka Kilɛ Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee jɔ di fa na: «Ibirayima ya dɔ Kilɛ na, a Kilɛ di wu jate sipyitiimɛ wu n'a daa wu wuu na.»* A Kilɛ di wu pye wu naɲii.

24 Yee wa li ja wɛ? n'a daa wo kapyege funɲɔ ni Kilɛ ya sipya wii sipyitiimɛ, lee bɛ wɛ, na yi yu yɛ ma jɔ ni na m'a dɔ Kilɛ na, lee yɛ w'a da li yaa wɛ.

25 Navarashɔ wemu bɛ mɛgɛ ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyege funɲɔ ni bɛ Kilɛ ya wu bɛ wii sipyitiimɛ wɛ? Bani Izirayeli shɛɛn ya tudunmɔɔ piimu tun ge, w'a pu jɲɲɔ cɪri jɔ, na ba pu yaha kari koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ.

26 Ba ceepuuro jɛ munaa bu bye li jɛ ti ni-i, t'a xhu wɛ; mu n'a daa wu bɛ jɛ, kapyege nizaanɔa bu bye ki wu ni wɛ, w'a xhu.

3

Naja ma jɔ na

1 Ayiwa na cebooloo, shɛɲɲɛmɛɛ ganha baa li shaa di bye yi ni karamɔgɔlɔɔ wɛ, bani y'a li cɛ na jo wɛɛ karamɔgɔlɔɔ wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu tɔan.

2 Wɛɛ bɛɛri ya kapyebaagaa pyi pyeganɔa niɲɛɲɛɲɛ na. Sipya wemu wu jɛ wu ya sii na wuregi bada jɔjomɔ ni-i ge, weefɔɔ jɛ sipya, wemu ya fa ge, weefɔɔ na da jani wuyɛ na wu kapyege ki bɛɛri ni.

* 2:23 Zhenɛzi 15:6

3 Ma bu kɔrɔfɛ le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se ma jidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti bɛɛri na.

4 Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye ni ge, ali yemu bɛ y'a pɛɛ fo xuuni ge, yi yee bɛ wii. Ali kafɛɛgbɔhɔ bɛ jɛhɛ yɪri, na yi ɲmunuɲɔ na gaanji, yanmunɔ nifɛnhɛfɛnhɛtiire la ni yi paavɛɛ pu ma yi jaha jɛri na se pu jidaan xuu ni.

5 Mu sipya jile bɛ wa. Ceepuuro ti yafɛnhɛfɛnhɛɛ li jɛ l'i, ga na liyɛ pɛɛ, na kafilagbɔ yu. Ta na nifɛnhɛfɛnhɛɛ bɛ l'a sipɔɲɔ sorogo wɛ?

6 Nile jɛ ba na jɛ wɛ. Xuu wa wu jɛ wii wɛɛ ceepuuro ti ni wemu bɛɛri wu jɛ baha, na wɛɛ ceepuuro ti bɛɛri nɔrɔgɔ ge. Li jɛ ba Jahanɛmɛ na jɛ wɛ, li na jɔ wu jiiifɛɛɛ ti keree bɛɛri sorogo.

7 Naɲa yaaya fara shazhɛɛɛ na, ni jɲɲɛ yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yanmuyɔ na, sipya na jɔ ke ka bɛɛri tuugo nɛgɛ na ki kuu; lee shiin wu d'a pye bɛ.

8 Ga sipya wa shishiin da ga jɔ jile kuu wɛ. Yakuuɲɔ ki jɛ kii sipya da ga jɔ kemu kuu di bye wu jidaan wɛ. Li bɛɛri l'a jɲi sɔɔnrɔ na temu t'a sipya gbuu ge.

9 Nile wɛɛ ya daga na wu Kafɔɔ To Kilɛ pɛɛ, na lee ninunɔ taga na sipyii bɛ lanji, na ta Kilɛ d'a sipya yaa wuyɛ jaa ni.

10 Kilɛ masɔɲɔ ya foro jɔ kemu ni ge, kee jɔ ke ninunɔ di da sipyii bɛ lanji! Na cebooloo yi ganha bu sɔɔ lee l'a byi wɛ.

11 Lɔhɔ kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pɛn ge, yee shuun wu bɛɛri na jɔ da binnɛɛ da fɔro lobulowii nigin ni ya?

12 Na cebooloo, oliviye tige nagoo na jɔ da nitoronɔ tige na ya? Kelee ta ɛɛzɛn tige na jɔ nitoronɔ pye? Bada! Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na fɔro wii lemu ni ge, lɔhɔ kemu ya taan ge, kee da jɔ voro lee ninunɔ ni wɛ.

Fungɔngɔ fɛɛɛ temu t'a yɪri fugba we ni ge

¹³ Ayiwa, sipya weke wu wa yee ni fungɔngɔ fɔɔ, na keree naha ce we? Wufɔɔ wu li she torogazaana funɔ ni. Na maye tirige na kapyege nizaan̄aa pyi, lee li wa fungɔngɔ fere te.

¹⁴ Ga nepenwaa bu she da yee zɔɔ pu na ni beganhara fungɔngɔ ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyee kere na fungɔnyɔ fere yi ne we. Can ne yee ni we.

¹⁵ Tee fungɔngɔ fere te tuugo ya yiri fugba we ni we, ke konɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro.

¹⁶ Bani nepen, ni beganhara ne xuu wemu ni ge, kaa naha da zhɔnri wà li shɔnrigana na we, kakuunɔ tuuyo beeri be na nɔhɔ pye wà.

¹⁷ Ga fungɔngɔ fere temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufɔɔ ma bye fere, nanine keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari we, wu nunɔ na beni, w'a ganha na nunɔ naari, na kapyege nizaan̄aa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni we, w'i da da kafila shuun yu we.

¹⁸ Piimu p'a nanine shaa ge, nanine ni peefe ya kapyene pyi. Kee kapyene ki wo kuduun di ne tiime.

4

Lakuunɔ ya keree kiimu kyegi ge

¹ Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee te ni ge, naha k'a ma ni yee ni we? Lakuunɔ ke k'a yee fungɔnyɔ yi figi ge, ta kee be we?

² Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta we, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka nepen ma bye yee ni yee di da ki ta we, ayiwa yee ma ganha na yogo kɔn, na nakaara pyi. Yanmuyɔ yemu la ki ne yee na ge, yee ya yee taa we, bani yee ya yi neri Kile mu we.

³ Ali yee nehe yi neri be, yee da yi ta we, bani yee ne ma li pyi ni fungɔnsaana ni we. Yiyee pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi neri.

⁴ Nɔmɛ baa fere de! Ta yee ya li ce na jo ma bu daan ni ke konɔ ke ni, m'a neri Kile pen we? Sipya wemu bu jo

wu bye ke konɔ ke wo nanii, w'a neri Kile wo pen.

⁵ Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funɔ ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.»

⁶ Ga Kile ya niime wemu kaan we mu ge, wee ya pelee xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fere fungɔnyɔ shege, ga piimu p'a puyee tirige ge, na niime kaan pee mu.»*

⁷ Yi yiyee tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na.

⁸ Yi fulo Kile na, Kile be na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungɔnyɔ shuun shuun fere, yee di yi zɔɔ pu pye fere.

⁹ Yi li ce na baraga baa fere yi ne! Y'a mehɛ suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti neri mesuu, y'i yi fundanga ki neri natanhaja.

¹⁰ Yi yiyee tirige Kafɔ naha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fere ya yaa p'a puyee zɔɔ yu we

¹¹ Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiyee zɔɔ yu we. Wa bu wu ceboro zɔ jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu nɔmehɛ ki zɔ m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu nɔmehɛ ki na, weefɔ ne nige ki baragavɔ we, ga w'a neri ki kiiri kɔnvɔ.

¹² Kile ye nigin w'a saliya nɔmehɛ ki kaan, wee ye nigin wu ne kiiri kɔnvɔ be sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi be, na bɔngɔ nɔni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyini jaagi ge, m'i maye wii sipya weke tuugo we?

N'a daa fere ya yaa pu pye tabaara fere we

¹³ Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Nijaa kelee niga na w'a da ba she le kulo le ni; yee nigin w'a da ba she bye wà; keganja w'a da ba she bye, wu kuduun nijeheme ta.»

* 4:6 Talemɛ 3:34

¹⁴ Na ta lemu li da ba bye jiga na ge, yee ya lee ce we. Yee je ba kakunnujo je we. Kakunnujo bu foro, k'a jee ye nigin pye, na jaaga.

¹⁵ Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu soo, na wu yaha shi na, ayiwa le ni le w'a da ba bye.»

¹⁶ Yee da gbara lee na-e de! Ga yee kunni ya kagbaho kiimu wo bye funjo kon yiyee funyo ni ge, yee ma ganha na yiyee pele, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya jo we.

¹⁷ Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fee wo kapyegge niguunjo

¹ Ayiwa, yee naafuu fee, yi niwegee shan! Bango ke ki da ba no yee na ge, y'a mehe suu, yi da sipyaa waa kee wuu na.

² Yee naafuu w'a foho, a dun di ganha na yee fadeye yi li.

³ Sanni we, ni warifyen we wu je yee mu ge, tatn w'a wu kon. Wee tatn we wu da ba bye karujo na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na je we, na yee ce puuro ti kyee gi. Kii cana jeh ee kii ki je kon taaxoo cana jeh ee ge, a yee di naafuu faari yaha yiyee mu.

⁴ Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyi-ire ti kem, a yee di pu nmahana yee ya ta pu saraa we! Pee kapyebyii pii wa mehe suu lee na, kee mehe kii wa se na noni Se Bero Foo Kile na.

⁵ Yee ya yi wo kon tiinne li beeri pye tanhama, ni yi jidaan bye ni. Yee ya yiyee kem peri na yaha gbo kaa na.

⁶ Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puyee yaha wa yi keje ni.

Yi yi logoo mara

⁷ Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she no Kafoo caba na. Yi yi funyo kon ni faapye ni. Faa yapyiire temu ti je wu tada ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co juumojogoo zanhaya na, fo na she no juumoka-zanhaya na.

⁸ Yi be pu yi logoo mara lee mara-gana li na y'i lowagaa ta bani Kafoo paduun w'a teene xo.

⁹ Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiyee taan yi da yiyee zolo yu we, konho kiiri ganha ba gon yi na we. Kiiri konvoo wu paduun w'a no xo.

¹⁰ Na cebooloo, Kile tudunmoo piimu p'a bi Kafoo jom pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu beeri ni. Y'a pee wii, yi da se pee feni.

¹¹ Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wee ya byi duba nagoo pee. Zhubu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafoo ya pa lemu be pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee be ce, bani Kafoo jinaara te, ni wu cem p'a pele.

¹² Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa me. Yi ganha ba gari we. Wa ganha ga gaa fugba we na we, wa ganha ga gaa jine ke na we, wa ganha ga gaa yaaga ka shishiin na we. Y'a «Uun!» ye yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, konho kiiri ganha da ba gon yi na we.

Baraga wa Kile-jerege ni

¹³ Ayiwa, kanhama bi noni wa na yi ni, wufoo w'a Kile jere; fundanga keree shiin ya no wa na, wufoo w'a Kile masoo yoyo cee.

¹⁴ Wa bu da wu ya cuunjo yi ni we, wufoo wu egilizi nahagbaa fee pu yiri, pu ba Kile jere wu mu, p'i sinme fara wu na Kafoo mege na.

¹⁵ Jerege ki bu bye ni n'a daa ni, yama foo wu na zho. Kafoo na wu cuunjo, jurumu wemu w'a pye ge, na wee be yafa wu mu.

¹⁶ Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiyee mu, y'i da jerege pyi yiyee mu, konho y'i juunjo. Sipyaa wemu w'a tii ge, wee bu jerege pye, fanha wa kee jerege ki ni fo xuuni.

¹⁷ Kile tudunmoo Eli, sipya wu bye wii ba wee je we. Ga w'a Kile kem jere xuuni, konho zanha ganha bu do we. A zanha di bye ki ya to we, fo na she no yee taanri ni yeye gbaara na.

¹⁸ Lee kadugo na a wu guri na Kile jɛɛri sanha, kɔnhɔ zanha di do. A zanha k'i do. A niɲɛ ki faa yapyiire te, ni tiire ti bɛɛri di nagoo pye.

¹⁹ Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kaɲuɲɔ na wufɔɔ kuruɲɔ pa can koo li ni,

²⁰ y'a yaa na li cɛ na jo wemu bu jurumupye kuruɲɔ wu koguunɔ ni, wu munaa m'a shɔ xu na. Lee ma bye kaɲuɲɔ jurumu niɲɛhɛmɛ na yafa wu mu.

1 PyƎƎri PyƎƎri ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ PyƎƎri wɛ?

PyƎƎri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girɛkii jomɔ pu ni (Kapyegeɛ 15:14). A Yesu di ke mɛgɛ ke le wu na Girɛkii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee jɛ Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na jɛ Tubabuu wo jomɔ pu ni na PyƎƎri. Kee mɛgɛ ke kɔri wu jɛ na faakagerɛnɛ. Zhonasi ja wu bye wii (Macao 16:17).

Yawutu wu jɛ PyƎƎri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu jɛ wii. Yani PyƎƎri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li jɛ Betisayida, wu fiige ki mɛgɛ di jɛ na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyɛ pyaa di bi bye Kapɛrinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu caɲa ba Fɛfɛɛɛ Munaa l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na wɛ, PyƎƎri bɛ wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nijɛhɛmɛɛ ya pye Yesu wo n'a daa fɛɛ. Ma bi giin m'a PyƎƎri wo labye we ni wu wo kapyegeɛ ki cɛ, fo ma bu Kapyegeɛ Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We sɛmɛ we kakana jɛnɔ

PyƎƎri ya we sɛmɛ we ka na tun Yesu n'a daa fɛɛ nijɛhɛmɛɛ pii mu kulogoo nijɛhɛnɛɛ kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu nijaa wogo ki jɛ na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni wɛ: Ma Yawutu fara ma shi watii shɛn na. Sɛmɛ wu kakana jɛnɔ k'a pye na pu bɛɛri yatɛnyɛ waha, na kalaa kan pu mu na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Sɛmɛ wu kafila jɛnɔgɔ

1 PyƎƎri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyɛ ni, bani w'a li cɛ na wu na ba cɛn lɔ fugba we ni.

1 PyƎƎri 1:13–2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 PyƎƎri 2:11–3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu tɛ ni, ni gbafɛnɛɛri keree shizhaa na, ni wuyɛ pyaa kpɔɔn sipyii tɛ ni.

1 PyƎƎri 3:13–4:19 N'a daa fɔɔ tadanɔ ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 PyƎƎri 5:1-5:11 PyƎƎri ya fiin wemu jo na waha egilizii jahagbaa fɛɛ pu mu ge.

1 PyƎƎri 5:12-14 PyƎƎri fɔ mujuu sanha.

PyƎƎri fɔ mujuu

¹ Nɛ PyƎƎri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun yee mu, Kile ya yee piimu jaha bulo, a yee di jaraga na shɛ bye nabuun ye fiie ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini.

² Yee jaha ya bulo na bɛ ni To Kile wo fungɔngɔ ki ni, na yee pye fɛfɛɛɛ wuu, Kile Munaa li baraga ni, kɔnhɔ yi Yesu Kirisa jɔmɛɛ co, wu shishan pu bɛ di jɛrɛgi yi na, p'i yi pye fɛfɛɛɛ.

Kile wu niimɛ ni janiɲɛ nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadanɔ jɛni wogo

³ W'a Kile sɔni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu jijaara ti funɲɔ ni, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sevɔnɔ se, na Yesu Kirisa jɛ na yeege xu ni, kɔnhɔ wɛɛ di tadanɔ jɛni wogo ta.

⁴ Wu bye cɛn lɔvɛɛ. Wee cɛn we ya fɔnri wɛ, wu ya nɔrɔgɔ wɛ, w'i ya fanhanɔ wɛ, w'a kemɛ yaha yee jaha na fugba wu ni,

⁵ Kile wo sefɛɛɛ t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, juwuuro ti kaa na ge. Tee juwuuro ti t'a gbegɛle t'i ba tiyɛ shɛ taaxɔɔ li ni.

⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo bɛɛri na ba jatanhanɔ nɔ yi na nime jɛɛɛ la ye funɲɔ ni.

⁷ Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔhɔ wolo wii. Sanni jɛ yaxɔgɔ, ga p'a ba wu nɔhɔ wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bɛ

nɔhɔ na ba wolo lee wologana li na, kɔnhɔ Yesu Kirisa ga ba wuyɛ shɛ, y'i masɔŋɔ, ni nɔɔrɔ ni pɛɛŋɛ ta wu funŋɔ ni.

⁸ Yee ya ta wu ɲa wɛ, ga lee bɛ na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ɲa nimɛ bɛ wɛ, ga lee bɛ na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya ɲi fundangbɔhɔ na, fundanga nɔɔrɔ wogo kemu ki ɲɛ wa da jà ki jomɔ jo-ɛ ge.

⁹ Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo ɲuwuuro te ti ɲɛ yee wo n'a daa wu wo kuduun wɛ.

¹⁰ Kilɛ ya niimɛ wemu taga yee ɲunɔ wolo ge, Kilɛ tudunmɔɔ piimu p'a wee kaa jo taashiinɛ ni ge, pee ya yegenɛ ni kasɛɛɛ pye tee ɲuwuuro te keree na.

¹¹ Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ɲa ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nɔɔrɔ wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee bɛ. A Kilɛ tudunmɔɔ p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana cɛ.

¹² A Kilɛ di li shɛ pu na na keree kiimu jomɔ pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu wɛ, ga fo yee mu. Kee keree ki ɲaha Kilɛ wo Jozaama pu jovɛɛ pu wa yu yi mu nimɛ, Fɛfɛɛɛ Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Mɛlɛkɛɛ pu bɛ wa kee keree ki shaa fo p'i ki ɲa, p'i ki cɛ.

N'a daa fɛɛ wo ɲaarigafonɔ le

¹³ Lee wuu na, yi yi fungɔnyɔ yi tenɛ, y'i gori yaha ɲii na! Niimɛ we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa shɛduun wu ni ge, yi yi tadaɲa bɛɛri taha wee da na.

¹⁴ Y'i bye Kilɛ ɲomɛɛ covɛɛ! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa cɛ-ɛ ge, yi ganha bu daha kee fɛni wɛ!

¹⁵ Ga yi pye fɛfɛɛɛ wuu yi toroganɲa ki bɛɛri ni, ma na jo ba yi yirivɔɔ Kilɛ ɲɛ mɛ Fɛfɛɛɛ wo wɛ.

¹⁶ Bani l'a ka Kilɛ Kafila wu ni na: «Yi pye fɛfɛɛɛ wuu, bani nɛ ɲɛ fɛfɛɛ.»*

* 1:16 Levitike 19:2

* 1:25 Ezayi 40:6-8

¹⁷ Kilɛ we w'a sipyii bɛɛri nigin nigin kiiri kɔɔn na bɛ ni pu nibyegee ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kilɛ, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegee ki bɛɛri pyi ni Kilɛ ɲii fyaara ni, yi wo koŋɔ tiinne li funŋɔ ni.

¹⁸ Bani yaaga kemu na jà vɔnhɔ ge, ma na jo sanni kelee warifyɛn ge, yi ɲunɔ wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo ɲunɔ baa ɲara li ni wɛ, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge.

¹⁹ Ga yee ɲunɔ ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye yanmuyɔ yi bɛɛri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige ɲɛ wɛ, fɛ ɲɛ kemu na wɛ, fɔɔnrɔ bɛ di ɲɛ ki na wɛ.

²⁰ Kilɛ ya wu ɲaha bulo na ta koŋɔ sanha yàa wɛ, na wu shɛ yee na nimɛ le taaxɔɔ le ni yeeyɛ pyaa wuu na.

²¹ Kirisa baraga ni yee wa daa Kilɛ na, wee wemu w'a wu ɲɛ na foro xu ni, na nɔɔrɔ kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadaɲa taha Kilɛ na.

²² Yee ya yi zɔɔɔ pu pye fɛfɛɛɛ can wu wo ɲomɛɛcoro funŋɔ ni, ceborogo ki wo see see taanɲɛɛɛ ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiyɛ ni xuuni yi zɔɔɔ pu bɛɛri na!

²³ Bani Kilɛ wo kafila w'a yi pye y'a sevonɔ se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi ɲɛ wɛ, na xhuli wɛ. Wu ɲɛ ɲii na, w'a kori yaha gbee.

²⁴ Bani Kilɛ tudunmɔɔ p'a jo: «Sipyii bɛɛri pu ɲɛ ba ɲà ɲɛ wɛ; pu nɔɔrɔ wu bɛɛri di ɲɛ ba ɲà fyɛɛnrɛ ɲɛ wɛ.

ɲà ma waha, ki fyɛɛnrɛ na wo,

²⁵ ga Kafɔɔ wo kafila we na gori yaha gbee.»*

Wee Kafila wu ɲɛ Kilɛ wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakagerɛɲɛ kemu ki ɲɛ ɲii na ge

¹ Lee wuu na, yi kakuuyo yi bɛɛri yaha, yi nanmahara ti bɛɛri yaha, yi shuun shuun juuro ti bɛɛri yaha, ni ɲɛpɛɛnguunɔ, ni mɛkyɛɛgeŋɛ keree ki bɛɛri.

2 Ba pubinnee wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, kanhō y'i sii fanha ta lee funḡo ni, y'i juwuuro ta.

3 Bani y'a li ce na «Kafōo ya ḡo.»*

4 Faakagerenje kemu ki ḡe ḡi na ge, kee ki ḡe Kafōo Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu ḡaha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na,

5 yi be di bye ba faakageeye ḡi woyo ḡe we, y'i daga Fefere Mu-naa puga yerenje. Yi na ba bye saraya ḡaha shōonrivōo fefere wuu, na saraya fefere woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge.

6 Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Wii me, ne faakagerenje peewa wogo ḡaha bulo,
na ki pye puga ḡunḡmii li faakagerenje,
na ki kemε sin Siyōn kulo li ni.

Wemu bu dā ki na,
wee da zhiige bada we.»*

7 Yee pii p'a dā kee faaga ke na ge, ki kaḡōo l'a pele yee mu fo xuuni. Ga piimu ya dā ki na we:

«Puyirilee p'a she faakagerenje kemu ni ge,
kee k'a pye puga ki ḡunḡmii li ḡidaa li kagerenje kiyε pyaa pyaa.»*

8 «Faakagerenje ki ḡe kii,
sipyii ya ḡurḡo kemu na ge.

Faakagerenje ki ḡe kii,
kemu ya sipyii shaan ge.»*

Pu na ba ḡurḡo ki na, bani p'a she pu da dā Kile wo jomō pu na we, lee l'a bi yaa na nō pu na.

9 Ga yee ya pye shi, wemu ḡaha k'a bulo ge; na bye Saan wu wo saraya ḡaha shōonrivεε, na bye fefere shi. Kile ya kagbōhōo nizaanḡaa kiimu pye ge, w'a yee ḡaha bulo kanhō yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagbōo li kpeenge ki na.

10 Taashiine ni, yee bi sanha bye Kile wo sipyii we, ga nime, yee ya pye wu sipyii. Taashiine ni, Kile bi ḡurḡo ḡaari yee na we, ga nime, w'a ḡurḡo ḡaari yi na.

N'a daa fee ya yaa na baraga teri sipyii beeri na

11 Na taanḡiineε, nabōro na yee wa ke ḡiḡe ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuḡo ke k'a yogo kōon yi na ge, yi ḡanha bu dāha kee feni we.

12 Piimu ḡe Kiriceen we ge, y'a doroo torogazaana na pee ḡiḡe ni. Wee tuun wu ni, pu ḡehε ba yi mekuḡo yu na kakuubyii yi ḡe, pu na ba yi kapyegee nizaanḡaa ḡa, lee funḡo ni Kile ga ba foro pu na caḡa kemu, pu na wu sō kee caḡa.

13 Y'a gbōoro teri fanha na Kafōo wuu na. Y'a gbōoro teri saan wu na! Bani wu ḡe sipyii pu beeri ḡurḡofōo.

14 Yi da gbōoro teri wu gbafeneereε pu be na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kakuubyii pu ḡaha werεḡe, piimu p'a kasaanḡaa pyi ge, pu da pee sōni.

15 Lemu li ḡe Kile ḡidaan ge, lee li wa me. Yi nahanahanaa ni fungōḡo baa fee ḡoyō tō ni yi kapyegee nizaanḡaa ni!

16 Yi pye yiyε mu ba sipyii ḡe we, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ḡanha da bye yi mu fatōḡo di yi kapyegee niguḡo ḡo tō we. Y'a yaa na doroo ba Kile wo buloo ḡe we.

17 Y'a gbōoro teri sipyii pu beeri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da gbōoro teri saan wu na!

18 Kapyebyii, yi kuu yi ḡurḡofee mu ni gbōoro ni. ḡurḡofee piimu wo zōlōo p'a ḡo, ni piimu ḡurḡo ya peni, ni piimu wo keree k'a waha ge, y'a gbōoro teri pu beeri na.

19 Bani yi na ba kanhama xu yiyε ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni we, na li kaḡurḡo pye yi funḡo ḡe yi Kile ḡomεε co; kasaana li ḡe lere.

20 Ayiwa, pu ba yee kḡōon yi kapyeguḡo wuu na, a y'i lee xu

* 2:3 Zaburuu 34:9

* 2:6 Ezayi 28:16

* 2:7 Zaburuu 118:22

* 2:8 Ezayi 8:14

yiye ni, kuduun weke y'i da da lee ni we? Ga kanhama ba nɔni yi na y'i kasaanɗa pyi, a y'i pee xu yiye ni, kasaana li ɲe lere Kile ɲaha tɔan.

²¹ Lee wuu na Kile ya yi yiri, bani Kirisa be ya kanhama ɲa yee wuu na, koo w'a le yi tɔan, kɔnhɔ yi da se wu fele ni.

²² «Wu ya jurumu wa shishiin pye we, nafaanra ta shishiin di ya ta wu ɲɔ ni we.»*

²³ Pu bi wu shehele tuun wemu ni ge, wu ya ta shehele tereɲe wa na we. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri we. Ga w'a wu keree beeri yaha Kile kace na, wee wemu w'a kiiri kɔɔn ni tiime ni ge.

²⁴ Wuyɛ pyaa k'a wɛe wo jurumu wu lo wu ceepuuro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wu bye xuu jurumu kabaɲa na, wu bye ɲiifere ni, tiime kaa na. «Wu kɔɔnrɔ nɔɔyɔ funɲɔ ni yee ya sicuumɔ ta.»*

²⁵ Bani yee bi bye ba dubyapiinye ɲe we, ga nime yee ya kuri pa yi muna-haa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

3

Gbagashaa ni cepee nibyegee

¹ Gbagashaa yi be pu kuu yi namaa mu, kɔnhɔ li ɲehɛ she da nago, pii ɲe wà pee ya Kile Kafila wu ɲɔmɛɛ co we, pee di já sɔɔ pu cɛe pu wo torogana funɲɔ ni p'i dà, ɲɔ jomɔ be baa tɛge ni,

² pu ba pu cɛe pu wo fɛfɛere, ni gbɔɔrɔ torogana li ɲaa.

³ Yi pushaga ganha da bye kɔɔngɛ pushaga we, ma na jo: ɲubɔɔ, kelee sanni yalere, kelee fazaaya we.

⁴ Ga k'a yaa na ta pushaga ɲiɲmɔhɔɲɔ yee funyɔ ni, kee ɲe loxulo, ni lotaan. Yee ɲe pushaga ɲaɲmuyɔ, yemu ya gyɛegi we, yee y'a dan Kile ni fo xuuni.

⁵ Fo taashiine ni, fɛfɛere cɛe pii pu bi Kile pye pu tadarɔ ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu,

⁶ ba Sara bi gbɔɔrɔ tɛri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» we. Yee ya pye wee wo nagoo, yi ba kasaanɗa pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi wuregi we.

⁷ Yee be namaa, yi be pu yi cɛe co ni fungɔngɔ fɛɛɛɛ ni! Bani cee fanha k'a cɛe na foro ná wogo tɔan. Y'a gbɔɔrɔ tɛri pu na, bani ɲii sicuumɔ pemu Kile ya gaan cɛn ge, yee ni cɛe pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já yi Kile-ɲerege koo to we.

Kodiine ɲaarigana

⁸ Lee beeri kadugo na, y'i binne fungɔnyɔ ni kapyegee na! Y'i daan ni yiye ni ba cebooloo ɲe we! Yi ɲuyɔ di benji! Yi da yiye tirige yiye mu!

⁹ Yi ganha ba kakuunɔɔ taga da kakuunɔɔ fɔhɔɔ tɔni we! Yi ganha ba shehele taga da shehele fɔhɔɔ tɔni we! Ga y'a duba pyi, bani Kile ya yee yiri tuun wemu ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu yi cɛn.

¹⁰ Kile Kafila w'a yi yu na:

«Niifere ya dan wemu ni,
wu funɲɔ di ɲe wu caɲa ɲiisaanɗa
ɲa ge,
weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tánha
kakuunɔɔ jo na,
na wuyɛ tánha nafaanra na.

¹¹ Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaanɗa pyi.

Wu ɲaɲiɲɛ sha wu daha kee fɛni.

¹² Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni Kafɔɔ ɲii wa.

Wu niwegge di ɲe pu Kile-ɲerege jomɔ ni.

Ga pii p'a kakuunɔɔ pyi ge,
Kafɔɔ di wu ɲaha ɲmahana na ɲeri
pee fɛni.»*

¹³ Yee bu yiye pɔ kasaanɗa na na byi ni yi zɔlɔɔ pu beeri ni, jɔgɔ di da kakuunɔ pye yee na we?

¹⁴ Ali kanhama ɲehɛ ba nɔni yi na kasaanɗa bye funɲɔ ni, duba nagoo yi ɲe. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na we! Yi ganha bu yi zɔlɔɔ pu be yaha pu wuregi we!

* 2:22 Ezayi 53:9

* 2:24 Ezayi 53:5,10

* 3:12 Zaburuu 34:13-17

15 Ga y'a gbɔɔrɔ tɛri Kirisa na yi zɔlɔɔ pu na, wee wu jɛ yi Kafɔɔ. Tadaŋa ke ki wa yi zɔlɔɔ pu ni ge, sipyaa sipya w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun bɛɛri ni di weefɔɔ jɔ shɔ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbɔɔrɔ ni,

16 yi zɔlɔɔ p'i bye fɛɛfɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi shɛhɛɛ yi naarigazaana li wuu na Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, lee di ba peefɛɛ shiige.

17 Na kanhama jɔ kasaana bye funɔɔ ni, li bu da Kilɛ jidaan, lee ya jɔ na toro na kanhama jɔ kakuunɔ bye funɔɔ ni tɔan.

18 Kirisa yɛ pyaa bɛ, tɔɔnii nigin yɛ nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, kɔnhɔ wu shɛ ni yi ni Kilɛ mu. P'a wu gbo ceepuuro kabaŋa na, ga, a wu jɛ Kilɛ Munaa kabaŋa na.

19 Lee Kilɛ Munaa le ni w'a shɛ Kilɛ wo jomɔ pu jo bɛ kaso wo munahaa ki mu.

20 Kee munahaa ki jɛ, piimu p'a she Kilɛ jɔmɛɛ ni fo taashiinɛ ni, na wu ta w'a luu gbo pu tɔan na mɔ ge. Lee ya pye Nuxhun wo kɔɔgbɔhɔ ki yaaduun ni. Sipyii dɔɔni yɛ, lee kɔri jɛ sipyii gbarataanri yɛ w'a jɛ kɔɔgbɔhɔ ki ni, na shɔ lɔhɔ ki na.

21 Kee lɔhɔ ke jɛ nijaa wo batizeli we wo jaa, wee wemu w'a wɛɛ jɔnɔ wo ge. Batizeli ya ceepuuro fɔɔnrɔ lɛri wɛ, ga, m'a ma li sha Kilɛ mu m'a bye ni wu ni karijɛɛge ni ni zɔfɛfɛɛɛ ni. W'a wɛɛ shuu bani Yesu Kirisa ya jɛ na foro xu ni.

22 W'a dugi fugba wu ni, na diin Kilɛ kanige cɛ. Wu wa melekɛɛ pu jɔnɔ ni, na jɛ fanha ni se yanmuyɔ yi bɛɛri jɔnɔ ni.

4

Naarigana nivonɔ

1 Kirisa ya kanha ceepuuro ni, lee wuu na yee bɛ ya yaa na lee yaha yiye funyɔ ni, na pye yi kashɛn yag-bonɔ; bani sipya wemu w'a sɔɔ kanhama p'a nɔni wu na Yesu wuu na ge,

weefɔɔ funɔɔ jɛ nige w'a jurumu pyi wɛ.

2 Ayiwa, yi wo kɔnɔ tiinne lisana funɔɔ ni, yi ganha bu daha sipyii jidaan fɛni wɛ, ga yi taha Kilɛ jidaan fɛni.

3 Piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo jidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee bɛ bi byi: Dɔɔɔrɔ, ni lakuunɔ, ni ligbɔhɔ, ni singbaa, ni na yiye pinneɛ gbagbɔɔ na, na kanɔhɔyɔ pyi, ni yapɛɛgaanra.

4 Nimɛ, yee ya binnɛɛ nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na wɛ. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mɛge kyɛɛgi.

5 Ga Kilɛ we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kɔn wyii ni xu na ge, wee na ba pu yege li fiin.

6 Lee wuu na Kilɛ wo Kilɛ Jozaama p'a jo xu bɛ mu, kɔnhɔ na kiiri yaha w'a kɔn xɔ pu na ke kɔnɔ puga ke ni ba sipyii pusamaa bɛɛri jɛ wɛ, pu munahaa di bye jiiɛɛɛ ni Kilɛ jaha tɔan.

Wu pye Kilɛ wo kapyebyii nijemɛɛ

7 Kɔnɔ taaxɔɔ l'a tɛɛɛɛ xɔ, lee wuu na yi gbegele yaha tuun bɛɛri ni! Yi bye fungɔnyɔ fɛɛ, kɔnhɔ y'i gori yaha Kilɛ-jɛɛge na.

8 Yi yiye tɛ taanɛɛge yaha k'i bɛɛɛ na toro keree bɛɛri tɔan, bani «Taanɛɛge ya jurumu nijɛhɛmɛ jɔ tɔni.»*

9 Yi da jin yiye mu nabɔrɔ na zɔjuuro baa tɛge ni!

10 Kilɛ ya loolodahaa kiimu kan yi bɛɛri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye kapyebye-jemɛɛ, piimu ya kasɛɛge ta Kilɛ wo loolodahaa tuuyo nijɛhɛyɛ yi na ge.

11 Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kilɛ yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu jɛ sipyii tɛgeɛvɔɔ ge, fanha ke k'a yiri Kilɛ yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu tɛri ni kee ni, kɔnhɔ pɛɛɛɛ di daha Kilɛ na keree bɛɛri ni Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni. Fanha ni nɔɔrɔ, yee yi jɛ wu woyɔ fo gbee. Amiina.

* 4:8 Talemɛɛ 10:12

Kanhama pe p'a daa n'a daa funḡo ni ge

¹² Na taanḡiinεε, kawagaa kii k'a yi nḡhḡ wo ge, ki ganha bu yi fo wε, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa ḡε wε.

¹³ Ga yi funḡḡ taan lee na, bani yi bε ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, kḡnhḡ yi funḡḡ di ba daan wu nḡḡḡ wu shεduun ni.

¹⁴ Pu ba yi shεhεε Kirisa mεge wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li ḡε nḡḡḡ Munaa li ge, lee wa yi na.

¹⁵ Kanhama ganha da nḡ wa shishiin na yi ni sipyigbuu funḡḡ ni wε, kelee nagaara funḡḡ ni wε, kelee kakuubyii funḡḡ ni wε, kelee na jin piitiilee wo keree ni funḡḡ ni wε.

¹⁶ Ga kanhama bu nḡ wa na wu Kiricεenre funḡḡ ni, lee ganha da bye weefḡḡ mu shiige wε; ga, wu baraga taha Kile na kee mεge ke wuu na.

¹⁷ Bani kiiri wu ḡḡ kḡnduun w'a nḡ, Kile wo puga ki na wu da ba ḡḡ kḡn. Kiiri wu di bu ḡḡ kḡn wεe na, pii pu ḡε pu ya sḡḡ Kile wo Kile Jozaama pu na-ε ge, pee wo taxḡḡḡ na ba bye lekε wε?

¹⁸ Kile Kafila w'a li shε na:

«Piimu p'a tii ge,
pee bu shḡ waha niḡehεmε funḡḡ ni;
piimu ḡε Kile ḡi fyaara baa fεε ni jurumupyii ge,
pee di bye dii wε?»*

¹⁹ Lee wuu na, Kile ya wu ḡidaan pye piimu mu kanhama ge, peefεε pu pu munahaa ki le pu yaavḡḡ ḡḡmεε fḡḡ wu keḡe ni, p'i daha kasaanḡaa feni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fεε pu wo yeri yeri jomḡ

¹ Egilizi nahagbaa fεε pii pu wa yee niḡe ni ge, pee ni nε wa yu ni mε. Nε bε wu ḡε egilizi nahagbaa fḡḡ wa ba yee ḡε wε. Nε pye Kirisa wo kanhama pu sεeri, nḡḡḡ wemu bε w'a ma ge, di ba da wee bε ni.

* 4:18 Talenεε 11:31 * 5:5 Talenεε 3:34

² Kile ya wu yatḡḡgbaha kemu kaa le yi keḡe ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa ḡε yi ḡunḡḡ ni wε, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funḡḡ ni na bε ni Kile wo ḡidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuunḡḡ ni wε, ga yi da li pyi ni funḡḡnsaanḡa ni.

³ Piimu kaa Kile ya le yi keḡe ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na wε, ga yi da doroo torogana na, pu ḡii na voro lemu feni ge.

⁴ Wee tuun wu ni Yatḡḡnahamaa ḡunḡḡfḡḡ wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba nḡḡḡ saanra ḡudḡḡḡ ta lemu ya ḡyεεgi wε.

N'a daa fεε pu wo yeri yeri jomḡ

⁵ Yee bε lεvεε, yee bε pu kuu nahagbaa fεε pu mu. Yi bεeri p'a yiye tirige yiye mu yiye tε keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo kḡḡn tabaara fεε na,
ga pii p'a puyε tirige ge,
na niimε kaan pee mu.»*

⁶ Lee wuu na, yi yiye tirige Kile wo fanha keḡe ke nḡhḡ ni, kḡnhḡ wu ba yi yirige wu ḡidaan tuun ni.

⁷ Yi yi funḡḡ cḡnrḡmḡ bεeri le wu keḡe ni, bani wee w'a yi mara.

⁸ Yi kaseεge ta yi gori yaha ḡi na, bani yi pen Shitaanni wu ḡε ba cenri ḡε wε, na guuri, na ḡaari na yeree na yaaga shaa di joo.

⁹ Yi ganha bu sḡḡ wu mu wε, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li cε na yi cebooloo Kiricεen pii pu wa caraga kḡḡ ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee bε taa.

¹⁰ Yi bu ganha mu ḡeri, niimε wu bεeri fḡḡ Kile we w'a yi yiri wu wo nḡḡḡ niḡhḡbaama wu kaa na Kirisa wo kariḡεεge ki ni ge, weeye pyaa na ba yi kemε yaa, na fanha kan yi mu keree bεeri ni, kḡnhḡ yi ḡḡ di ja fa.

¹¹ Se ḡε wee ni fo gbee. Amiina.

Pyeri fḡ mujuu

¹² Siliven w'a nε tεge a nε le seme nifεnhεfεnhεnε le ka na tun yi mu. Nε mu, ceborona ḡḡmεε fḡḡ wu ḡε wii Kile

koo li ni. N'a we semε we ka na tun yi mu, di samohoro le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni!

¹³ Kile ya egilizi wemu naha bulo Babiloni* ni ba yee ne-ε ge, w'a yi shaari. Na ja Marika be ya yi shaari.

¹⁴ Yi beeri p'a yiyε shaari ceborogo fò na ni taanhege ni, yee piimu beeri pu ne Kirisa wuu ge.

Naninε ki pye yi te ni.

---

* **5:13 Babiloni:** Kulo lemu Kile ya kyεgi feεε li kakuuyo yi wuu na ge, Pyeeri ya Oromε kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 PyƁƁƁƁ PyƁƁƁƁ ya sƁƁƁ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sƁƁƁ we d'a tun wɛ?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu PyƁƁƁƁ ya we sƁƁƁ we ka na tun wɛ, ga Kiricɛɛn pu bɛɛri mu w'a wu tun (2 PyƁƁƁƁ 1:1). W'a li she na wee wo canja jɔi l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 PyƁƁƁƁ 1:12-14).

We sƁƁƁ we kakana nɔnɔ

PyƁƁƁƁ ya bi karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fɛɛ pu mu ge, lee wuu na w'a we sƁƁƁ we ka wu guri n'a daa fɛɛ pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yɛɛ le ninumɔ Zhude bɛ ya pye (Zhude 5-16).

SƁƁƁ wu kafila nɔgbɔyɔ

2 PyƁƁƁƁ 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye nɔmɛhɛɛ fɛɛ wee kalaa wu shizhaa na.

2 PyƁƁƁƁ 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 PyƁƁƁƁ 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

PyƁƁƁƁ fɔ mujuu

¹ Nɛ Simɔ PyƁƁƁƁ we wu jɛ Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, nɛ w'a we sƁƁƁ we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wɛɛ ni, wu Kile ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɔɔ ni ge.

² Kile wu niime ni jɔɔɔɔ kan jɛhe yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo jɛ wu funɔɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa jɛ wu Ja wu saanra ti ni

³ Keree kiimu bɛɛri k'a yaa ni wu ni wu niifɛɛɛ ti funɔɔ ni, wu bye Kile jɔi fyaara sipyii ge, Kile ya kee bɛɛri kan wu mu wu sefɛɛɛ ti funɔɔ ni. Wemu w'a wɛɛ yiri, na pa binne ni wu ni wuyɛ pyaa wo nɔɔɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya weefɔɔ cɛ.

⁴ Tee sefɛɛɛ te funɔɔ ni, Kile ya nɔmɛhɛɛ lɔ wɛɛ mu kiimu ya jɔ fo xuuni ge. Lee na, nɔmɛhɛɛ kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na jɔ voro ke konɔ ke ni, lakuunɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na jɔ pye ni zɔ nigin ni ni Kile yɛ pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiyɛ ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo macɛɛ ki fara pee saama pu na.

⁶ Na jɔ mayɛ na, y'i lee fara Kile wo macɛɛ ki na, y'i lowaa fara na jɔ mayɛ na wu na, y'i Kile jɔi fyaara fara lowaa li na.

⁷ Na pye jire ni ni n'a daa fɛɛ pu ni, y'i lee fara Kile jɔi fyaara ti na. Y'i taanɔɔɔɔ fara n'a daa fɛɛ pu wo jire ti na.

⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fɛɛ ni kuduun baa fɛɛ wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ wu ni wɛ.

⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuunɔ, weefɔɔ ya jaa xuuni wɛ, w'a bye ba fyɛn jɛ wɛ. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye fɛɛfɛɛ ge, wu funɔɔ na wɔ lee na.

¹⁰ Lee wuu na ceborogo, yi jaha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga gurunɔ di do Kile koo li ni bada wɛ.

¹¹ Lee funɔɔ ni Kile da saanra ti wo kuunɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ wɛ. Tee jɛ wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

¹² Lee na, nɛ funɔɔ ki wa di da yi funɔɔ tun kii keree kii na tuun bɛɛri ni, ali na ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye nɔmɛhɛɛ fɛɛ pu funɔɔ ni.

¹³ Ga na nɛ yaha ke jɔɔɔ ke na, nɛ li ta l'a saha nɛ w'a yi funɔɔ tun ni kii keree kii ni, kɔnhɔ y'i da jɛni.

¹⁴ Bani nɛ li cɛ jo nɛ foroduun w'a nɔ xɔ ke konɔ puga ke ni; wu Kafɔɔ Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee cɛ.

¹⁵ Ga n'a da na se bɛɛri pye, kɔnhɔ na nigaraga na, yi funyɔ di da dun ni kii keree kii ni tuun bɛɛri ni.

Tudunmɔ p'a Kirisa wo nɔɔɔ wu ja

16 Wèe ya ta wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinmɛ fɛɛ wo giraya ni wɛ. Ga wèe ya wu ja wù j̄ni ki na, wu ni wu nɔɔɔ wu bɛɛri ni.

17 To Kile nidɛɛngɛ ki jɛ wu fanha ke, ni wu nɔɔɔ wu ni. W'a pɛɛɛɛ ni nɔɔɔ taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Nɛ j̄idaan ja wu jɛ we, wu kaa ya dan nɛ ni fo xuuni.»*

18 Wèeyɛ pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni wèe di bye ni Yesu ni fɛfɛɛɛ bobonɔ ki na ge.

19 Kee keree kii bɛɛri ya li shɛ wèe na na can wu jɛ Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pe. Yi bu fungɔngɔ ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomɔ pe jɛ ba sokinna jɛ wɛ, wemu ya kpɛɛngɛ yeege nibiige ni yani j̄iga ki pa mugi, j̄imugunɔ wɔɔɔ li l'a j̄i j̄i yi zɔɔɔ pu na ge.

20 Yi fɛnhɛ li cɛ na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapaɲaa ki jomɔ cɛni wuyɛ ni wɛ.

21 Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapaɲaa jo ni wuyɛ pyaa fanha ni wɛ. Ga Kile ya wu jomɔ pu kan sipyii mu ge, Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamɔgɔ-kafinɛjuu keree

1 Fo taashiinɛ ni, ba tudunmɔɔ kafinɛjuu ya ta sipyiiɛ ti ni wɛ, mu karamɔgɔ-kafinɛjuu da ba da yi bɛ niɲɛ ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na bɔɔngɔ nɔni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafɔɔ we w'a pu j̄unɔ wolo ge, pu na ba wee kaa she, na bɔɔngɔ shan puyɛ j̄unɔ ni tɔvuyo na.

2 Sipyiiɛhɛmɛɛ na ba daha pu fɛni, na doroo pu j̄idaan torogaguunɔɔ bɛɛri na. Lee funɲɔ ni sipyii na ganha na can koo li mɛgɛ kyɛɛgi.

3 Na ta pu wo wari lakuunɔ funɲɔ ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomɔ ni, na yi kenɛ yanmuyɔ shuu yi na. Ga fo taatuunnɔ ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, bɔɔngɔ na ba nɔ pu na tɔvuyo na.

4 Mɛlɛkɛɛ piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta j̄unɔ jaari pu na wɛ. Ga w'a pu wá Jahanɛmɛ nibiige ki wecogoyo yi ni, na pu nibɔyɔ mara yaha wà na kiiri wu caɲa ki sigeɛ.

5 Kile ya ta j̄unɔ jaari taashiinɛ li bɛ wo konɔ ki na wɛ. Ga logbɔhɔ w'a taga wu j̄ni fyaara baa sipyii pu kyɛɛgi kee konɔ ki bɛ na. A wu Nuxhun yɛ nigin j̄unɔ wolo, wee wemu wu bi tiimɛ pu wo yɛɛ li pyi ge, na fara wu puga shɛɛn gbarashuun wu na.

6 W'a Sodamu ni Gɔmɔɔri kulogoo ki bɛ kyɛɛgi, na pu sorogo na pye shɔɔnrɔ. Sipyii piimu p'a ma, p'i jɛ Kiricɛɛn wɛ ge, na pu pye jaha shɛshɛɛɛ pee mu.

7 Ga Lɔti we wu bi tii ge, w'a wee j̄unɔ wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunɔ li funɲɔ ni.

8 Na ta wee ná we w'a tii ge, wee bɛ nidɛɛngɛ ki bye pu tɛ ni. Wu bi pu katiibaagaa kiimu j̄aa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zɔsaama wu kana j̄iga bɛɛri.

9 Lee bɛɛri w'a li shɛɛ na Kafɔɔ na j̄a Kile j̄ni fyaara sipyii shɔ nɔwuuro na, na kakuubyii kemɛ yaha kanhama kaa na na kiiri wu caɲa sigeɛ.

10 Pii p'a pu ceepuuro j̄idaan pyi na bɛ ni pu fɔɔnrɔ keree la ni, na Kile wo sefɛɛɛ ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamɔgɔ-kafinɛjuu pii ya daa xuuni puyɛ na, na puyɛ kɛɛɛ. Pu ya fyagi fugba sefɛɛɛ ti zhɛhɛɛ na wɛ.

11 Na ta mɛlɛkɛɛ pii pu jɛ ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii t̄aan ge, pee bɛ ya jaagi shaan te sefɛɛɛ te na wɛ, p'i ya ti shɛhɛɛ Kafɔɔ jaha t̄aan wɛ.

12 Ga pee karamɔgɔlɔɔ pii ya foro fungɔngɔ baa yatɔyɔ fɛni, yee yemu kasii j̄unɔ ki jɛ na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu cɛ wɛ, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyɛɛgi puyɛ pyaa wo vɔnhɔ wu funɲɔ ni.

13 Bɔɔngɔ ki da ba nɔ pu na pu wo kakuunɔɔ ki footɔnɔ. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii j̄ii na caɲa ni. Pu ba kalɛɛ gbuu ni yi

* 1:17 Macoo 3:17

ni, p'a ganha na yee faanna, pu jɛnaa la d'a wolo, na jɛ bɛ shiige.

¹⁴ Pu zɔlɔɔ p'a ji dɔdɔrɔ na, p'i ya dinni jurumu na wɛ. Piimu fanha k'a cɛrɛ ge, na pee faanna na fuloo puyɛ na. Nɛgbɔɔ di jɛ pu ni, lanji sipyii pu wa pii.

¹⁵ Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puyɛ piinɛ na taha Bɔzɔri ja Balamu wo koo le fɛni, wee wemu w'a sɔɔ na kakuunɔ pye saraa fɛni ge.

¹⁶ Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazhɔ w'a sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmɔ we wo fungɔngɔ baara ti yerenɛ.

¹⁷ Pii sipyii pii jɛ ba lɔhɔ baa lobulowegee jɛ wɛ. Pu jɛ ba jahaya jɛ wɛ, kafɛɛgbɔhɔ ya yemu lɔ ge. Nibiico-gonɔ k'a gbegele na yaha pu jaha na.

¹⁸ Pii p'a kiragi kiragi foro konahana ki ni li sanha mɔ-ɛ ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafɛɛfɛɛgɛɛ ni. Lee wuu na pu ma ceppuuro wo shiige baara keree taga puyɛ tɛgɛ.

¹⁹ Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuunɔ keree kii p'a byi ge, puyɛ pyaa di jɛ kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jɛri lee wo bulo.

²⁰ Can na, sipyii piimu p'a ta shɔ konɔ ke wo nɔrɔmɔ keree kii na, wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ funɔ ni ge, kee keree kii bu peefɛɛ ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔgɔ keree na ba waha na toro taashiine li tɔan.

²¹ Pu ma Kile wo tiime koro li cɛ, ga Kile wo jɔmɛhɛɛ kii p'a she pu na ge, p'a kee yaha. Lee funɔ ni li bi pɔrɔ pu mu, pu ganha tiime koro li cɛ bɛ wɛ.

²² Nimɛ, le l'a nɔ pu na ge, lee ya li shɛɛ na can wu jɛ kii talɛnɛɛ kiiri: «Ponɔ l'a kuri li tɔguro ti fɛni,» ni «P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri she jɛ jɔrɔyɔ ni.»

3

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

¹ Na taanjiineɛ, nɛ sɛmɛ shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nɛ yee funɔ tun keree kii na pii sɛmɛɛ

shuun we ni, kɔnhɔ y'i fungɔngɔ nizaanɔ ta.

² Jomɔ pemu Kile wo fɛfɛrɛ tudunmɔ p'a jo toro yi mu ge, ni wu Kafɔɔ, ni wu Shɔvɔɔ wu wo tudunmɔ p'a wu tuduro tekɛ jo yi mu ge, yi yi fungɔnyɔ yaha yee na.

³ Lɛkɛ y'a yaa na fɛnhɛ cɛ ge, lee li wa mɛ. Taaxɔɔ li ni lawuu fɛɛ pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na bɛ ni puyɛ pyaa wo lakuunɔ ke ni.

⁴ Pu na ba yu: «Yesu ya jɔmɛɛ lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii w'i jɛ wɛ? Wɛɛ sefɛɛ p'a xu, ga keree ki bɛeri di jɛ ki siime na ba konɔ k'a jɔ kɔn wɛ.»

⁵ Pu ya go p'i le cɛ yaha pu funyɔ ni wɛ, na: Kile w'a fugba ni jɛnɛ yaa fo taashiine ni. Wu jɔ jomɔ funɔ ni Kile ya jɛnɛ yerenɛ lɔhɔ ni, na ki yaa ni lɔhɔ ni.

⁶ Lɔhɔ ni bɛ sanha Kile ya taashiine li wo konɔ ke ni ki funɔ yanmuyɔ bɛeri kyɛɛgi, logbɔhɔ ki tuun wu ni.

⁷ Ga pee jɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jɛnɛ ke bɛ kemɛ yaha, na Kile jɛ fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyɛɛgi wu cana sigɛe. Kee cana ke, na na ba fugba we, ni jɛnɛ ki bɛ sorogo.

⁸ Ga, na taanjiineɛ, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cɛ, lee li wa mɛ. Cana nii nigin jɛ Kafɔɔ jaha tɔan ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) jɛ wɛ, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) bɛ di jɛ wu jaha tɔan ba cana nii nigin jɛ wɛ.

⁹ Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jɔmɛɛ li koo jaari wɛ, na w'a mɔ toro. Lee bɛ wɛ! Kile ya luu gbo yee tɔan. Wu la jɛ wa shishiin bɛ wu kyɛɛgi wɛ; wu funɔ ki jɛ sipyii pu bɛeri di daajɛnɛ jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu.

¹⁰ Kafɔɔ cabaɔa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wɛ. Kee cana ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funɔ yanmuyɔ yi bɛeri sorogo fɛfɛɛ, jɛnɛ ke ni ki yanmuyɔ bɛeri na ba sorogo.

¹¹ Wee tuun wu ni, na ye yanmuyɔ ye yaha yi na da ba ja le jagana le na,

yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile ɲii fyaara ti na.

¹² Kafɔɔ cabaɲa ke, yi ki sige, yi la le yiyɛ ni, k'i wɛri nɔ. Kee caɲa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yanɲuyɔ yi beɛri na ba ɲa na xhɔ.

¹³ Kile ya ɲiɲɛ nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu ɲɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, wu na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki beɛri na ba byi Kile wo tiime pu funɲɔ ni.

¹⁴ Lee wuu na na taanɲiinɛɛ, na yi yaha yi na kee caɲa ke sigɛɛ, y'a yaa na la le yiyɛ ni wu ba yi ta fɛɛfɛɛ, jaagi baa, y'i bye ɲaɲiɲɛ na ni wu ni.

¹⁵ Y'a yaa na li cɛ na Kile na luu gbo yee taan, lee ni yee wo ɲuwuuro t'a foro. Yee ninuyɔ wu ceborona, wu taanɲii Pɔli be ya jo yi mu. Kile ya fungɔngɔ fɛɛɛ temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo.

¹⁶ Yee w'a gani wu semɛɛ pu beɛri ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tɛyɛ ya wa wà wu semɛɛ pu ni, yemu kɔri cɛmɛ p'a pɛn ge. Ga pii pu ɲɛ fungɔngɔ fɛɛɛ baa, pu ɲɛrimɛ be di ya pɛn wɛ, pee wa yee tɛyɛ yi wo jomɔ pu kɔri ɲɛri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomɔ pa be ɲɛri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa gyɛɛgi.

¹⁷ Na taanɲiinɛɛ, nɛ kunni wa yi funɲɔ to, yi kasɛɛge yaha yiyɛ na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinɲɛ jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaanɲa ke ni wɛ.

¹⁸ Ga, yi la le yi da se ɲaha na wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni wu macɛɲɛ ke ni. Nɔɔɔ wu taha wee na na lɔ nime na fo gbee. Amiina.

1 Yohana Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛnɛ pyi wu wo cana jii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nijaa wo wu jɛ Turuki fiige ki ninɛ ki ni.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛrɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila jɔgbɔyɔ taanri wu jɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li fɛni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da jaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinɛjuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

1 Yohana 1:1–2:17 Na jaari kpɛɛngɛ ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 Yohana 3–4 Taan jɛɛgɛ keree.

1 Yohana 5:1-12 Sɛɛrɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 Nii sicuumɔ tadaɲa nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

1 Wemu wu jɛ nii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani koɲɔ ki yàa ge. Wɛɛ ya wu jomɔ pu logo, na wu ja wù jii ki na. Wɛɛ ya wu sɛɛri xuuni, a wù keye bɛ di gbɔn wu na.

2 Pee jii sicuumɔ p'a puyɛ shɛ, wɛɛ ya pu ja, na pu sɛɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile taan na puyɛ shɛ wù na ge, pee kaa w'à yu yi mu.

3 W'à lemu ja, na lemu logo ge, lee w'à yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wù wo karijɛɛgɛ ki ni. Wɛɛ kunni wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni.

4 Wɛɛ ya kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'à jaari kee ni

5 W'à jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafin wa wu ni wɛ.

6 Wù bu jo na Kile wo karijɛɛgɛ ki ni wù jɛ, na ta wù jaari gbee nibiige ni, kafinɛyɛ w'à yu, wù jɛ can jɔnɔ ni wɛ.

7 Ga wù ba jaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'à pye wùye karijii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wù pye fɛɛfɛɛ na wù jurumu wu bɛɛri laha wù na.

Wù wù tɔgɔ wolo jurumu ni fɛɛfɛɛ

8 Wù bu jo na wù ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinɲɛ can jɛ wù funyɔ ni wɛ.

9 Ga wù bu yere wù jurumu wu na, Kile ya tii na jɛ jomɛɛ fɔɔ. Lee funjɔ ni wu na wù jurumu wu yafa wù mu. W'à kakuɲɔɔ tuuyo yemu bɛɛri pye ge, wu na wù pye fɛɛfɛɛ na yeege kee bɛɛri ni.

10 Wù bu jo na wù ya ta na jurumu pyi wɛ, w'à Kile pye kafinɛjo, wu jomɔ pu jɛ wù funjɔ ni wɛ.

2

Kirisa jɛ wɛɛ tɛgɛvɔɔ

1 Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛvɔɔ wa wù mu wù To Kile wu kabanugo, wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a tii ge.

2 W'a pye wɛɛ jurumu wu wo footɔnɔ. Wɛɛ wo wu yɛ bɛ wɛ, ga koɲɔ ke bɛɛri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kile wo jomεhεε ki co

³ Wù bu Kile jomεhεε ki co, wù na li ce lee na na w'à wu ce.

⁴ Wa ba yu na wee ya Kile ce, na ta wu ya wu jomεhεε conì wε. Weefɔɔ jε kafinejo, can jε wu funjɔ ni wε.

⁵ Ga wemu w'a wu kafilà wu conì ge, Kile wo taanηεεε ke nivaŋa ki wa weefɔɔ funjɔ ni see na. Lee na w'à li cenì na wèe jε wu kariηεεε ki ni.

⁶ Wemu w'a yu na wee jε Kirisa wo kariηεεε ki ni ge, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa ye pyaa ya jaari wε.

Kariηεεε jomεε nivonɔ keree

⁷ Na jimεε, di wa ta kariηεεε jomεεfonɔ ka na tun yi mu wε, ga jomεε nilεε li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ kɔnduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jomεε nilεε le.

⁸ Ga lee bε na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jε ba jomεεfonɔ jε wε. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funjɔ ni, na ja yee bε wo torogana li funjɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpεεngε can wogo ki wa jí na xɔ.

⁹ We w'a yu na kpεεngε ki ni wee jε, na makɔŋɔ yaha wu ni wu ceboro tε ni ge, womɔ ni weefɔɔ jε sanha.

¹⁰ Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jε kpεεngε ki ni. Na wu yaha kpεεngε ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye wu watii jɔŋɔ kyεεgi wε.

¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ jε, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashεε ce wε, bani womɔ p'a wu pye fyεn.

Yi ganha bu yi jaha le ke koŋɔ ke yanmuyɔ ni wε

¹² Na nagoo, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mεge ki gbɔɔrɔ ni.

¹³ Nɔhɔlεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta koŋɔ sanha jɔ kɔn wε ge, y'a wee ce. Levεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani y'a To Kile ce.

¹⁴ Nɔhɔlεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani we wu jε wà na ta koŋɔ

sanha jɔ kɔn wε ge, y'a wee ce. Levεε, n'a we sεmε we tunni yi mu, bani yi fanha k'a jεhε, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu koŋɔ yaha ki taan yi mu wε, yi ganha bu yi jaha le koŋɔ yaaga ke ka nigin bε ni wε. Koŋɔ bu daan wemu mu, To Kile taanηεεε jε weefɔɔ funjɔ ni bada wε.

¹⁶ Bani keree kii bεeri ki jε koŋɔ ke ni ge: ceepuuro lakuunɔ jidaan keree, ni koŋɔ yanmuyɔ wo jεpεen, ni koŋɔ wo mayε she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni wε fo koŋɔ.

¹⁷ Koŋɔ kunni wa doro ni ki jidaan wu bε, ga we w'a Kile jidaan pyi ge, wee na ba gori yaha jì na gbee.

W'à wuyε kaseri Kirisa wo pεen pu na

¹⁸ Na nagoo, koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tεηε. Y'a yi logo na Kirisa wo Pεn wu da ba ba. Wa nimε, Kirisa wo pεen niηεhεmεε wa puyε shεε na xɔ. Lee na w'à li ce na koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tεηε.

¹⁹ Wèe wo kariηεεε ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wèe ni nigin can can na wε. Pu da bi sii pye ni wèe ni nigin, pu bi da gori wèe ni. Ga pu voro w'a li shεε na pee bye ni wèe ni fungɔnnuyɔ na bada wε.

²⁰ Ga yee wa ba pee jε wε, bani Fεfεεε Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu ce.

²¹ Ne ta sεmε wu tunni yi mu yi can cebaara na wε. Ga n'a wu tunni yi mu bani y'a can ce, na nɔhɔ li ce sanha na kafineεε ka shishiin ya foro can ni wε.

²² Jɔgɔ wu jε kafinejo wε? Wemu w'a go na Yesu jε Kirisa wε, koŋɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu jε Kirisa wo Pεn wε. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni.

²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu bε ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu bε na.

²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu jɔkɔɔnrɔ ti ni ge, yi la le yiye ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi bε na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo kariηεεε ki ni.

²⁵ Kirisa ya jomεε lo na wu na ba lekε kan wu mu ge, lee li wa jii sicuumo nixhobaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi juyoo kyεεgi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu.

²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fεfεεε Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyoo ni, sipya wa shishiin kanoo wa nige yi na na w'a yi kalaa wε. Fεfεεε Munaa li wa yi kalaa keree bεeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada wε. Lee wuu na yi Fεfεεε Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo karijεεge ki ni.

²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo karijεεge ki ni, kanhoo wu ba wuyε she, wu lowagaa wuu di da, wu ganha da ba zhiige wu jaha taan wu cabaŋa na wε.

²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'a yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu jε weefoo.

3

Kile nagoo

¹ Wεe kaa ya dan To Kile ni fo xuuni, fo w'a wεe pye wu nagoo. Can wu jε wii, wεe ya pye wu nagoo. Konoo sipyii ya ta Kile ce wε, lee l'a pu pye pu ya ce nago Kile nagoo wεe jε wε.

² Na taanjii, nime wu jε Kile nagoo. Wu na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe wε. Ga w'a li ce na Yesu Kirisa ba wuyε she, wu na ba bye ba wu jε wε, bani wu na ba wu keme ja ba wu jε wε.

³ Kee tadaŋa ki wa sipya wemu bεeri mu Yesu Kirisa na ge, weefoo na wuyε pye fεfεε ba Kirisa jε me fεfεε wε.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyεεgi. Bani na jurumu pye, lee kori jε Kile wo saliya wu m'a kyεεgi.

⁵ Y'a li ce na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na wε.

⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu karijεεge ki ni ge, weefoo ya gbara wu kori yaha jurumu ni wε. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi

ge, weefoo ya wu ja wε, ali wu ya wu ce be wε.

⁷ Na nohapiire, wa shishiin ganha bu yi piinjε wε. We w'a tiime keree pyi ge, weefoo nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa ye pyaa ya tii tiigana lemu na wε.

⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefoo ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lo fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile Ja w'a pa, kanhoo wu Shitaanni wo kapyegege ki kyεεgi.

⁹ Sipyaa sipya wu jε Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni wε, bani Kile wo sefεεε ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da ja gori yaha jurumu ni wε, bani Kile wo pya wu jε wii.

¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jeni na wo puyε ni: Wemu ya tiime keree pyi wε, wee ya foro Kile ni wε, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu wε, wee be wε.

W'a yaa na taan ni wuyε ni

¹¹ Jomoo pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'a yaa na taan ni wuyε ni.

¹² Wu ganha bu bye Kayen shi wε, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo wε? Bani wuyε pyaa kapyegege ki bi kolo, na ta cuunvoo wu wo kapyegege di bi tii.

¹³ Na cebooloo, konoo sipyii bu yi ko, lee ganha bu yi fo wε.

¹⁴ W'a li ce na w'a foro xu ni na je jii sicuumo ni, bani wu cebooloo pu kaa ya dan wu ni. Wemu wu jε wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni.

¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro ko ge, wee jε sipyii gbovoo. Y'a li ce na jii sicuumo nixhobaama wa goroo sipyii gbovoo wa shishiin funjoo ni bada wε.

¹⁶ Le na w'a taanjεεge ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, kanhoo wu wεe jujoo wolo. Wεe be ya yaa na wu munahaa kan wu cebooloo wuu na.

¹⁷ Ke konoo ke naafuu jε wemu mu ge, weefoo bu wu ceboro funmoo wo

na, na bye wu ya nɔŋɔ naari wu na wɛ, dii Kile tanɔɔɛɛ di da já bye weefɔɔ funɔɔ ni wɛ?

¹⁸ Na nɔhɔpiire, wù taanɔɔɛɛ ganha da bye nɔsɛɛkɔnyɔ, ni nɔtanga jomɔ yɛ wɛ, ga wù kapyege k'a yaa na li sheɛ na can wu nɛ wù taanɔɔɛɛ ke.

Wù wù logoo waha, wù fulo Kile na

¹⁹ Wù ba lee pyi, lee na wù da ba li cɛ na wù nɛ can wu wuu. Wù na já wù hakilee pu tenɛ Kile naha tãan.

²⁰ Ali wù zɔlɔɔ pu nɛhe ba wù jaagi bɛ, wù na já wù hakilee pu tenɛ, bani Kile ya keree bɛeri cɛ, wu d'a pɛlɛ bɛ wèe zɔlɔɔ pu na.

²¹ Na taanɔɔ, wèe zɔlɔɔ pu bu bye pu ya já wèe jaagi nige wɛ, lee ya li sheɛ na wèe ya lowagaa ta, na fulo Kile na.

²² Wù bu yaaga bɛeri nɛeri wu mu, wù na kee ta, bani w'à wu nɔmɛɛ conɪ, na wu nidaan keree pyi.

²³ Wu nɔmɛɛjuu li le, na wèe pu dà wu Ja Yesu Kirisa mɛɛ ki na, wù daan ni wùye ni, ba w'a yi jo wù mu wɛ.

²⁴ Wemu w'a wu nɔmɛɛ conɪ ge, weefɔɔ ya jé Kile wo kariɔɔɛɛ ki ni, a Kile bɛ di bye ni weefɔɔ ni kariɔɔɛɛ ni. Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cɛ na Kile nɛ ni wèe ni kariɔɔɛɛ ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo munaa

¹ Ayiwa, na taanɔɔɛɛ yi ganha ba daa munahaa bɛeri kafila na wɛ, ga yi fɛnhɛ ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puyɛ pyi Kile tudunmɔɔ ge, pee niɔhɛmɛɛ ya foro kɔɔ na.

² Le na yi da ba Kile Munaa cɛ: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya yɛ pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni.

³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ɛ ge, lee ya foro Kile ni wɛ, lee nɛ Yesu Kirisa wo Pɛn wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba kɔɔ ke na. Ga nime, wuyɛ pyaa bɛ wa na xɔ kɔɔ ki na.

⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni nɛ Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye kɔɔ sipyii pu wuu li na.

⁵ Pee kafinejuu pii nɛ ke kɔɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu naha ya tii ke kɔɔ ke yanmuyɔ yɛ yɛ shizhaa na, a ke kɔɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri.

⁶ Ga wèe kunni nɛ Kile wuu. Sipya sipya w'a Kile cɛ ge, weefɔɔ na da wèe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu nɛ Kile wo wɛ, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri wɛ. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu cɛ na shɔɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree bɛeri pyi ni taanɔɔɛɛ ni

⁷ Ayiwa, na taanɔɔɛɛ, wù taan ni wùye ni, bani Kile ni taanɔɔɛɛ ya foro. See see taanɔɔɛɛ nɛ sipya wemu funɔɔ ni ge, wee wu nɛ Kile pya. Wee w'a Kile cɛ.

⁸ See see taanɔɔɛɛ nɛ sipya wemu funɔɔ ni wɛ, wee ya Kile cɛ wɛ, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanɔɔɛɛ.

⁹ To Kile ya wu taanɔɔɛɛ ki she shɛgana lemu na ge, lee li wa mɛ. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa kɔɔ na, kɔnhɔ wu nɪi sicuumɔ kan wèe mu.

¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanɔɔɛɛ ki sheɛ wù na ge, lee li wa mɛ: Li wa nago wèe yiri taanɔɔɛɛ k'a fɛnhɛ yiri na naha tii Kile na-ɛ dɛ! Ga wèe p'a fɛnhɛ taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wù jurumu wu yafa wù mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanɔɔɛɛ, ba ni wèe kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taan-gana li na, wèe bɛ ya yaa na taan ni wùye ni dɛ!

¹² Sipya wa shishiin sanha Kile nɛ na wɛ. Ga taanɔɔɛɛ bu bye wèe tɛ ni, wèe ni Kile na bye kariɔɔɛɛ ni. Wu taanɔɔɛɛ ki bɛ na ganha na beɛ wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔlɔɔ pu ni.

¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li cɛ na jo wèe wa ni wu ni kariɔɔɛɛ ni, wu bɛ di nɛ ni wù ni kariɔɔɛɛ ni.

14 Wèeyε pyaa ya wu ja nii na, lee funɲɔ ni, na yi yu be na Kile ya wu Ja wu tun na pa koɲɔ na, kɔnhɔ wu ba koɲɔ sipyii shɔ.

15 Sipyaa sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu je Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni kariɲεεge ni, weefɔɔ be na gori yaha ni Kile ni kariɲεεge ni.

16 Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee ce, na dà be li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taanɲεεge. Wemu w'a kori yaha taanɲεεge na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni kariɲεεge ni, a Kile be di gori yaha ni weefɔɔ ni kariɲεεge ni.

17 Kile wo taanɲεεge ki ba belee wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔɔɔ pu ni, wee tuun wu ni caɲa kemu Kile da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta shishiin da ba bye wù ni kee caɲa wε. Bani ba Yesu Kirisa je wε, mu wèe be wo ɲaarigana li wa koɲɔ puga ni.

18 Taanɲεεge je sipya wemu zɔ ni ge, weefɔɔ ya fyagi wε. See see taanɲεεge ya fyaara beeri kɔri, bani sipya ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefɔɔ zɔ wu beeri ya ni see see taanɲεεge na wε.

19 Wèe kaa l'a fenhe taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wèe be ni.

20 Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makɔɲɔ di je wu funɲɔ ni, weefɔɔ je kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya ɲaa ɲiga beeri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni wε, Kile wemu wu je mu ya wee ɲaa-i ge, dii wee kaa di da já da dan ma ni wε?

21 Yesu Kirisa ye pyaa be yeε ya le ɲɔmεε le jo wèe mu na sipyaa sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu be kaa ya yaa na dan ma ni.

5

Sipyaa ya yaa na sɔɔ Kile wo nijoyo yi na

1 Sipyaa sipya w'a dà li na na Shɔvɔɔ wu je Yesu ge, weefɔɔ je Kile wo pya.

Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo be kaa ya yaa na dan ma ni.

2 To Kile kaa ba dan wèe ni, a wù ganha na wu ɲɔmεεjogoo ki be coni, lee na wèe da li ce na wu nagoo pu kaa ya dan wèe ni.

3 Wù bu jo na Kile ya dan wù ni, w'à yaa na wu ɲɔmεheε ki coni. Wu ɲɔmεheε ki ya yaa ki pye wù mu tuguro wε.

4 Bani piimu beeri pu je Kile wo nagoo pu ge, pee beeri ya se ta ke koɲɔ ke na. N'a daa wemu wu wa wèe mu ge, wee w'a wèe pye wèe ya já na se taa ke koɲɔ ke na.

5 Sipyaa sipya w'a dà li na na Kile Ja wu je Yesu ge, ni wee wa ye be wε, jɔgɔ wu da já se ta ke koɲɔ ke na wε?

6 Yesu Kirisa ya pa koɲɔ na lɔhɔ ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ wo batizeli wu ye na-ε de! Ga, w'a wu shishan be kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo seeri, bani lee l'a can wu sheε sipyii pu na.

7 Lee funɲɔ ni, seereε taanri wu je wà na li sheε sipyii pu na na Kile Ja wu je Yesu.

8 Pee seereε taanri wu je: Kile Munaa ya can wu sheε; lɔhɔ ni shishan, yee be di wu sheε. Ayiwa, yee taanri we ya be ɲɔmεε na Yesu shizhaa na.

9 Sipyii ya yemu yu ge, wèe ya sɔɔ yee na, na ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kile ye pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na.

10 Sipyaa beeri w'a dà Kile Ja wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funɲɔ ni na kii keree kii je can. Sipyaa wemu ya dà Kile wo nijoyo yi na wε, weefɔɔ ya Kile yaha ba kafinejo je wε. Bani wufɔɔ ya ta dà Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wε.

11 Yemu Kile ya jo wèe mu ge, yee yi wa me na Kile ya ɲi sicuumɔ nixhɔbaama kan wèe mu. Pee ɲi sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔɔ ni.

12 Ayiwa, wee Ja wu je sipya wemu mu ge, ɲi sicuumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kile Ja wu je wemu mu wε, ɲi sicuumɔ je weefɔɔ mu bada wε.

Tadaŋa kemu ki wa n'a daa fεε pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dà Kile Ja wu na ge, nε we sεmε we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li cε na yee ya n̄i sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ.

¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wèe mu Kile naha tãan ge, lee li wa le: Wèe bu yaaga ka n̄eri wu mu na saha ni wu nidaan ni, wu na wèe n̄erege ki logo.

¹⁵ Wù bi ta w'à li cε na w'a wù n̄erege nuri, wèe ya li cε na yaaga b̄eri wèe ya n̄eri wu mu ge, wèe ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu n̄e wu da já sipya munaa kyεegi n̄iga na-ε ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile n̄eri wu mu kɔnhɔ Kile di n̄i sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu n̄e wu da já pu munahaa kyεegi n̄iga na-ε ge, pee yε kaa di wa byi. Ga jurumu wa n̄e wà wemu na já sipya munaa kyεegi n̄iga na ge, di wa go yi Kile n̄eri wee wa wuu na wε.

¹⁷ Tiibaara b̄eri ti n̄e jurumu, can wu n̄e wii. Ga jurumu wa n̄e wà wee wa da já sipya munaa kyεegi n̄iga na wε.

¹⁸ Wèe ya li cε na jo sipya b̄eri wu n̄e Kile wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi wε. Bani Kile Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na wε.

¹⁹ Wèe ya li cε na jo wèe n̄e Kile wo nagoo, ga kɔŋɔ ke sipyii di n̄e Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni.

²⁰ Ga wèe ya li cε bε na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ fεere kan wèe mu, kɔnhɔ wèe di see see Kile wuyε pyaa tii cε. Wèe na n̄e Kile Ja wu karin̄erege ki ni, lee ya wèe pye see see Kile wuyε pyaa wuu. Wee Ja we wu n̄e see see Kile wuyε pyaa, ni n̄i sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiye kaseri yaperegaanra na!

2 Yohana Yohana ya semε shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we semε we d'a tun wε?

«Cee wemu jaha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we semε we jaha tii. Lee kɔri jε Egilizi wa ni wu n'a daa fεε.

We semε we kakana nuɲɔ

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanjesεε ni, pu da puyε kasεri karamɔgɔ-kafinejuu pu na.

Semε wu kafila jugbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fò mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanjesεε ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinejuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

¹ Nε wemu wu jε egilizi nɔhɔle ge, nε wa we semε we ka. Na ceboroshɔ wemu jaha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nε ni can can na. Ga nε ye be wε, sipyii piimu bεeri pu jε Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee bεeri ni.

² Yee kaa ya dan wèe ni, bani Kile wo can wu wa wèe funyɔ ni, wee di wa da gori yaha bε gbee wù funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niimε, ni saama, ni janijε kan wù mu, kɔnhɔ wù gori yaha wu can we, ni wu taanjesεε ki ni.

Na jaari can ni taanjesεε ni

⁴ Nε mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu na wε. Lee kunni ya nε funɲɔ taan xuuni.

⁵ Lee bε na na ceboroshɔ, n'a da jɔmεefonɔ jo ma mu wε. Ga jɔmεε le n'a da jo ma mu ge, lee jε Kile ya jɔmεε lemu kan wù mu fo taashiine li ni ge, na wù taan ni wùye ni.

⁶ Nɔmehεε kiimu Kile ya jo ge, wù ba kee koro jaari, lee li jε taanjesεε ke.

Lee jɔmεε le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanjesεε koro jaari.

⁷ Sipyii piinjesεε ni jehemεε pu wa kɔnɔ ke na nimε, pu wa kabaya ye bεeri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔnɔ ke na wε. Pee sipyii pii pu jε sipyii piinjesεε pee, ni Kirisa wo pεen pee.

⁸ Lee wuu na y'a yiyε kasεri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wε, ga y'i wu kuduun wu bεeri ta.

⁹ Yi li cε na sipya bεeri wu jε wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we n-ε ge, ga fo na wuyε pyaa jidaan fara wu na ge, weefɔ jε Kile wo karijesεε ki ni bada wε. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔ na bye karijesεε ni ni To Kile, ni wu Ja wu bε ni.

¹⁰ Sipya bεeri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu jε Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔ yaha wu jé yi puga wε. Yi ganha bu da ali fò bε sεεε taan wufɔ na wε.

¹¹ Bani mu wemu bu fò bε sεεε taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegeε niguunɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Keree ni jehεjεε wa nε mu na jo yee mu, ga na funɲɔ wa di kee bεeri pye semε di dun yi mu wε. N'a giin di she yi yiri wù she baari wùye jii na, kɔnhɔ wù fundanga ki jɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kile ya ma ceboroshɔ wemu bε jaha bulo naha ge, wee bε wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana Yohana ya sɛmɛ taanri wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we sɛmɛ taanri wo we tun. Wee mɛgɛ ki bye Gayusi.

We sɛmɛ we kakana nɔnɔ

Yohana ya li shɛ Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yɛɛ pyevɛɛ piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conixuuni. Na wu ganha bu daha Jotɛɛfu wo naha shɛshɛɛɛ te fɛni wɛ. Wee Jotɛɛfu we bye egilizi nahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu jovɛɛ piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige wɛ.

A w'i wu fiin jo na waha sɛmɛ wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni sɛmɛ wu ni.

Sɛmɛ wu kafila nɔnɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fò mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo naarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Jotɛɛfu wo torogana li fɛni wɛ.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fò mujuu

¹ Nɛ wemu wu jɛ egilizi nɔhɔlɛ ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka na tun na taanrii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nɛ ni can yɛ pyaa na ge.

² Na taanrii, nɛ Kile jɛɛri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da naha taa tuun bɛɛri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye fɛɛfɛɛ wɛ.

³ Cebooloo n'a daa fɛɛ pii ya nɔ wèe yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na wɛ, ni ba mu ya naari na sahanji ni can wu ni wɛ, p'a yee paari wèe mu. Yee ya taan nɛ ni xuuni.

⁴ Bani nɛ bu logo na nɛ nagoo p'a can wu koro naari, yafin ya dan nɛ ni na lee xɔ wɛ.

Gayusi wo naarigazaana le

⁵ Na taanrii, lemu bɛɛri m'a byi wù cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu, ali na ta p'i jɛ bɛ nabuun ge, lee bɛɛri ya jɔ xuuni. M'a li pyi ni jɔmɛɛ fɛɛɛ ni Kile mu.

⁶ M'a pu co ni taanriiɛgɛ kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fɛɛ pu mu naha. Ayiwa, jɔ mayɛ na, nara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tɛgɛ na bɛ ni Kile jidaan ni.

⁷ Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee nara li pyi. Wa bɛɛri wu jɛ wu ya dà Yesu Kirisa na-ɛ ge, pu wa wee wa shishiin bɛ kenɛ yaaga fɛni wɛ.

⁸ Lee wuu na wèe n'a daa fɛɛ ya yaa na pii sipyii pii shi tɛri. Wù ba lee pyi, l'a bye ma na giin wèe bɛ p'a fara pu na pu labye wu funnɔ ni, na can koo li shɛɛ sipyii pu na.

Jotɛɛfu mɛgɛ ya kyɛɛgi

⁹ Ayiwa, nɛ jɔnrii kii ka sɛmɛ wɛnɛ la na na tun n'a daa fɛɛ pu mu wà. Ga we wu jɛ Jotɛɛfu ge, wu ya se wèe kabeshɛɛ na wɛ, na giin wu wuyɛ pye n'a daa fɛɛ pu nahagbaa fɔɔ wa.

¹⁰ Lee wuu na nɛ ba nɔ wà, kaparaya yemu bɛɛri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bɛɛri yu na waa wèe na, na kafinɛyɛ yemu bɛɛri tɛri wèe na ge, n'a da yee bɛɛri jo yi jii na. Wu yɛɛ ya ta da kii yɛ na-ɛ dɛ, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fɛɛ p'a diri wu mu wɛ. N'a daa fɔɔ wa bɛ bu jo wu pee tirige wuyɛ yiri, w'a jo tapyege wa lee bɛ na wɛ, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fɛɛ pu pinneɛgɛ ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanrii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tuugo taannivɔɔ wɛ dɛ, ga ta kasaanja taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu jɛ Kile wo. Ga wemu bu gori yaha kakuuyo na na byi, lee ya li shɛɛ na weefɔɔ ya Kile cɛ wɛ.

Demecusi ya masɔnɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri ya wee mɛsaana yu. Can koo lemu bɛ w'a naari ge, lee bɛ di wu mɛsaana yu. Wee bɛ wa li fiin na can wu jɛ wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ niɲɛhɛmɛ wa nɛ mu na yu ma mu, ga na funɲɔ wa di pee bɛɛri ka sɛmɛ we ni wɛ.

¹⁴ Nɛ giin jo l'a da mɔ wɛɛ di wùye ɲa, wù jo wùye ɲii na wɛ.

¹⁵ Kile wu ɲaɲiɲɛ kan ma mu! Ma ɲaɲiinɛɛ piimu pu wa naha ge, pee ya ma fò waa. Ma bɛ wu wù fò kan wù ɲaɲiinɛɛ pu bɛɛri nigin nigin mu wà.

Zhude Zhude ya semε wemu ka ge

Jɔgɔ wu jε Zhude wε?

Zhude wemu wu jε Kafɔ Yesu ni Yakuba yε wo ceborona wu ge (Macao 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we semε we ka. Ba wu ceborona Yakuba jε wε, wu bε bi ta dā Yesu na taashiine li ni na Kirisa wu jε wii wε (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya jε na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bε ya na dā wu na. Mεgε kemu Zhude ya yiri wuyε na ge, kee ki wa mε: Yesu Kirisa wo kapyebye (Zhude 1).

We semε we kakana jɔnɔ

Zhude ya we semε we ka na n'a daa fεε pu kaala na pu kasεεgε yaha puyε na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyεεgi ge.

Semε wu kafila jɔgbɔyɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiinjε jo karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fεε pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo karijεεgε ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fɔ mujuu

¹ Nε Zhude wemu wu jε Yakuba ceborona, na jε Yesu Kirisa wo bulo ge, nε w'a we semε we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nε wu tun.

² Kile wu yi kan xuuni wu jɔnaara te, ni wu jɔniņε ke, ni wu taanjεεgε ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taanjiineε, nε funjɔ ki bi sii fo na semε ka na tun yee mu wu wo jɔwuuro ti keree na, nε ni yee ya pinne jɔwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nε mu, a nε mεhε li

ta l'a pɔrɔ nε wu semε wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fεfεεε wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɔni nigin yε pe.

⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jε yee ni. Jaagi wemu na ba do pee jɔnɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile jɔni fyaara baa sipyii pu jε pii. Wεe wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na jεri na byi pu shiige baara keree kajɔnɔ. P'a ganha na fɔro wu jɔnɔfɔo ni wu Kafɔo nigin pe wu kaa tɔan, wee wemu wu jε Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cε xɔ bε. Kafɔo Kile ya Izirayeli shεen jɔnɔ wolo na foro Misira fiige ki bulooro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fεε ge, a wu pee kyεεgi.

⁶ Fo taashiine ni melekeεε piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatεngε ki bε yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na.

⁷ Mu Sodɔmu ni Gɔmɔori shεen ni pu tɔan kulogoo bε ya pye. Pee bi puyε yaha dɔdɔrɔ na fo na she namaa pye pu na puyε sinnεε. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye jaha sheshεεε sipyii pusamaa bεeri mu.

⁸ Ga lee bε na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyε pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni njmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafεεε ti ni, na fugba melekeεε pu shεhεε, pee piimu pu jε ni nɔrɔ ni ge.

⁹ Ali na ta Misheli wemu wu jε melekeεε jɔnɔfɔo ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔo Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔo na Shitaanni shεhεε wε, ga na wu pye yε na: «Kafɔo wu li foo tɔ ma mu.»

¹⁰ Keree kiimu ki jε pii sipyii pii ya ki cε-ε ge, kee p'a fanri. Lajε we wu jε pu mu ge, wee ni nanja yaaga wo bεeri wu jε nigin, wee lajε weyε pyaa k'a gyεεgi nɔni pu na.

11 Bɔɔngɔ ki ɲɛ pu wogo! Kayɛn wo ɲaarigaguunɔ le tuugo p'a ɲaari. P'a puyɛ yaha jé piinɲɛ ni wari la na ba Balamu ya pye wɛ. P'a gyɛɛgi shan puyɛ ɲunɔ ni, bani p'a n'a she le puyɛ ni ba Kore* ya pye wɛ.

12 Pu keree ma ɲuzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige ɲɛ pu na wɛ, pu jate ya nɔ watii na ni puyɛ bɛ wɛ. Pu ɲɛ ba ɲahaya ɲɛ wɛ, kafɛɛge na yi lɔ na ɲaari zanha di ɲɛ yi ni wɛ. Pu ɲɛ ba tiye ɲɛ wɛ, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun bɛ ni-i ge. Pu ɲɛ ba tiye ɲɛ wɛ, yemu niye bɛɛri y'a wolo, a y'i waha fɛɛfɛɛ ge.

13 Pu ɲɛ ba suumɔ lɔhɔ lokuruyo nigbɔyɔ ɲɛ wɛ, yemu y'a yi shiige keree kaɲaa na byi kakaya ge. Pu ɲɛ ba wɔrɔɔ ɲɛ wɛ, kiimu ya ɲaari na doroo ge. Tɛhɛnɛ baa nibiicogonɔ Kile ya gbegede na yaha pu ɲaha na gbee.

14 Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo ɲabige kemu mɛge ki bye na Henɔki ge, wee bɛ ya keree nibanɲaa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔɔ w'a da ba ba ni wu fɛfɛɛɛ mɛlɛkɛɛ miliyaaraa niɲɛhɛmɛɛ pu ni,

15 wu ba kiiri kɔn kɔnɔ sipyii pu bɛɛri na. Wu na ba jaagi shan Kile ɲii fyaara baa sipyii pu ɲunɔ ni pu wo kapyegee niguunɔɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile ɲii fyaara baara ti funɲɔ ni ge; joguumɔ pemu bɛɛri pee jurumupyii p'a jo wá Kile na ge, ni pee joguumɔ pu bɛ wuu na.»

16 Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni wɛ. Pu ma ɲaari na sahanɲi ni puyɛ pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fɛɛ y'a yaa na lemu pyi ge

17 Ga yee kunni na taanɲiinɛɛ, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔɔ p'a fɛnhɛ jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha pee na.

18 Pu bi ma yi yu yee mu na: «Kɔnɔ ki taaxɔɔ li ba dɛɛɲɛ, lawuu fɛɛ pii na ba da wà. Pu na ba ɲaari Kile ɲii

fyaara baara ni na saha ni puyɛ pyaa lakuunɔ keree ni.»

19 Pee sipyii p'a waagi leni yee tɛ ni. Pu ma ɲaari na sahanɲi ni puyɛ pyaa fungɔnyɔ ni. Kile Munaa ɲɛ pu na wɛ.

20 Ga yee kunni na taanɲiinɛɛ, yi la le yiye ni, yi da se ɲaha na yi n'a daa fɛfɛɛɛ wo wu ni, yi da Kile ɲɛɛri Fɛfɛɛɛ Munaa li wo sefɛɛɛ ti ni.

21 Yi kori yaha Kile wo taanɲɛɛge ki ni, y'i wù Kafɔɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba ɲii sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu wo ɲiɲaara ti funɲɔ ni.

22 Ayiwa, piimu ya puyɛ kaala kaala ge, y'a ɲunɔ ɲaari pee na.

23 Yi pu ɲuyɔ wolo na foro na ki ni. Yi da ɲunɔ ɲaari pusamaa bɛ na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kɔn pu nɔrɔmɔ keree ki bɛɛri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔɔ nɔrɔmɔ fadenɲɛ ke bɛ na wɛ.

Kile masɔnɔ jomɔ

24 Kile wemu w'a da já yee mara, kɔnhɔ yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fɛɛ, wu nɔhɔ yi ni fundangbɔhɔ na wu nɔrɔ wu ɲaha tɔan ge,

25 wee wemu ye nigin wu ɲɛ wù Shɔvɔɔ Kile wù Kafɔɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nɔrɔ ni gbɔrɔ, ni sefɛɛɛ, ni ɲunɔ fɛɛɛ t'a dɛri wee na na co fo taashiine li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

* **1:11 Kayɛn:**Zhenɛzi 4:3-8; **Balamu:** Nɔburuu 22-24; **Kore:** Nɔburuu 16.

KashÉE Yesu Kirisa wo KashÉE lemu Yohana ya ja ge

Jɔgɔ w'a we sɛmɛ we ka wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Wee w'a we sɛmɛ we ka (KashÉE 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ niŋɛ takpiinɛ ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a shɛ foro kee takpiinɛ ke na ba kasolemɛ jɛ wɛ.

Piimu mu we sɛmɛ we ya fɛnhɛ tun ge, pee jɛ Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki nijaa wogo mɛgɛ ki jɛ na Turuki.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Sɛmɛ wu kafila w'a naha tii kashÉE la na: «Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyebyii pu na.» (KashÉE 1:1). Pee jomɔ pe ya jaha tii lemu na ge, lee jɛ kanhagana lemu na p'a n'a daa fɛɛ pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fɛɛ pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jomɛɛ fɛɛɛ ni n'a daa wu funɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungɔngɔ na ge, wu mɛlɛkɛ wa w'a tun w'a pa Yohana lɔ kari fugba wu ni, na shɛ kee shɛ wu na (KashÉE 4:1-2).

Sɛmɛ wu kafila jɔnɔ

KashÉE 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nɔɔɔ wu ni.

KashÉE 2–3 Sɛmɛɛ pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

KashÉE 4:1–8:5 Fɛ tɛhɛɛ gbarashuun we.

KashÉE 8:6–11:19 Maya gbarashuun we.

KashÉE 12:1–15:8 Naha sheshɛɛɛ gbarashuun we.

KashÉE 16 Kile loyire cɛɛgbuugoo gbarashuun we.

KashÉE 17:1–20:15 Babilɔni ja ja keree.

KashÉE 21:1–22:5 Fugba nivomɔ, niŋɛ nivonɔ ni Zheruzalemu nivomɔ.

KashÉE 22:6-21 Yesu jɔ jomɔ pu jɛ Kitabu wu taxɔgɔ ki ni na: «Li wii, nɛ na ba jɛri funɔ ni!» An'a daa fɛɛ p'i wu jɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana jɔnɔ

¹ Yesu Kirisa wo kashÉE lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee shɛ wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funɔ ni ge, kee di shɛ wu kapyebyii pu na. Wu mɛlɛkɛ wa Kile ya tun wu kapyebyie Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee keree ki cɛ.

² Kile ya jomɔ pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu shɛ Yohana na ge, yee bɛɛri w'a paari. Bani w'a pye yi bɛɛri sɛɛri.

³ Wemu w'a sɔɔ na we kapaŋaa Kitabu we jomɔ kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee jɛ duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tɛɛɛɛ.

Fò wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴ Nɛ Yohana w'a we sɛmɛ we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niimɛ ni janiŋɛ kan yi mu, wee wemu wu jɛ, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha tɔan ge, kee ki li pye mu yi mu.

⁵ Yesu Kirisa bɛ wu li pye mu yi mu, wee wemu wu jɛ sɛɛri jomɛɛ fɔɔ ge, wee wu jɛ shɛnshiimɛ na fɛnhɛ jɛ na foro xu ni. Niŋɛ ke saannaa wo Saan wu jɛ wii. Wɛɛ kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wɛɛ wuu na, na wɛɛ shɔ wu jurumu wu na,

⁶ na wɛɛ pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jaha shɔnɔnɔɔ; kɔnhɔ wɛɛ di bye wu To Kile wu wo kapyɛɛɛ pyevɛɛ. Nɔɔɔ ni sɛfɛɛɛ ti jɛ wu wuuro fo tɛhɛɛ baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii bɛɛri na ba wu ja.
Ali piimu p'a wu firi ge,

pee be na ba wu ja.
Niñe ki shi wu beeri na ba mehée suu
wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Ami-
ina.

⁸ Kafɔɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ ya jo: «Ne wu
je, Alifa ni Omega we, jɔkɔɔnrɔ te ni
taxɔgɔ ke.» Wee wemu wu je, ni w'a
bye, ni wu na ba ba ge.

*Kile ya kashée lemu she Yohana na
ge*

⁹ Ne je Yohana, yee ceborona. Yesu
wo kariñeegɛ ki funɔɔ ni ne ni yee ya
pinne wu wo saanra ti na, na binne
kanhama ni loxulo be na. Ne bi Kile
Kafila wu yeere pyi, na Yesu seeri keree
yu. A p'i ba ne co lee wuu na, na she
ne yaha takpiñe ka na suumɔ lɔhɔ ki
niñe ni, kee mege je na Patimasi.

¹⁰ Kafɔɔ wo canja* ka na, a Kile Mu-
naa di jé ne ni. A ne mujuugbɔɔ la logo
na kadugo yiri ba maga mee je we,

¹¹ na: «Ma jii l'a lemu ja ge,
lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii
gbarashuun wu wo n'a daa fee pu
mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu,
ni Tiyatiiri, ni Saridesi, ni Filadelifi, ni
Lawodise.»

¹² Mujuu le ne bi nuri ge, a ne
ñmahana ñeri na lee jovɔɔ wu wii.
Ba ne wu ja we, na sanni sokinnaa
gbarashuun ja.

¹³ A ne yaaga ka ja pu te ni k'a bi
foro sipya feni. Fadedɔɔngɔ je wu na,
sanni kirige d'a pɔ wu dodonɔ na.

¹⁴ Wu ñuzhiire di fiññe lagilagi ba
dubya wele shiire je we, kelee ba
zanha kagereye je we. Wu ñii di je ba
nanñe je we.

¹⁵ Wu tɔɔyɔ je ba dɔnaa tɔɔrɔ je we,
na ya temu ñaana fo ti na ñi ge. Wu
mujuu je ba loñehene fɔɔ je we.

¹⁶ Wɔrɔɔ gbarashuun je wu kanige
kenje ni. Nɔyɔ shuun ñmɔpara nidaan
di foro wu jɔ ni. Wu ñaha k'i je ba
cafuna canja je we.

¹⁷ Ba ne wu ja we, na do wu tɔɔyɔ
ni ba gbo je we. A wu wu kanige kenje
taha ne na na jo: «Ma ganha bu fya we,

ne wu je Nizhiime we ni Kurogo wo
we.

¹⁸ Ne je ñii na, ne bi xu, li wii n'a
da gori yaha ñii na gbee. Xu ni Adesi
kenikaangaa ki wa ne mu.

¹⁹ Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki
wa wà ge, ni kiimu ki da ba bye ge,
kee ka.

²⁰ Wɔrɔɔ gbarashuun we m'a
ja ne kanige kenje ki ni, ni sanni
sokinnaa gbarashuun wu ge,
kanmɔhɔnɔ lemu pee ya zھے ge,
lee le: Wɔrɔɔ gbarashuun wu je
egilizii gbarashuun wu melekeɛ,
sokinnaa gbarashuun wu je egilizii
gbarashuun we.

2

*Seme wemu w'a tun Efese egilizi wu
mu ge*

¹ «Egilizi wu wu je Efese ni ge,
seme tun wee wo meleke* wu mu
na: «Wɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu
kanige kenje ni ge, wee di ñaari sanni
sokinnaa gbarashuun wu niñe ni ge,
wee ya jo:

² Ne mu kapyegɛ ki ce, ni ma
kapyene nignɔhɔ kee, ni ma loxulo
le. Ne ce jo mu ya loxulo taa sipyiku-
uyo kapyegɛ taan we. Piimu p'a yu
na tudunmɔɔ pee je, na ta p'i je pere-
e ge, m'a pee taanna wii na pu ta
kafinejuu.

³ M'a loxulo ta na kanhama xu ne
wu na, la shishiin ya ta ma yatɛnye
gbo we.

⁴ Ga ma taanñeegɛ nizhiige kemu
m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma
jaagi.

⁵ Tayerege kemu ni ma bi bye na na
pa do ge, maye funɔɔ to kee na, m'a
daburaje jo ma jurumu wu na, m'a
guri ma kapyegɛ nizhiigee ki na. Ma
bye ma di ya daburaje jo we, n'a da
zھے ma yiri, di ma sokinna wu laha
wu tayahañi.

⁶ Le beeri kadugo na kasaana lemu
m'a byi ge, lee li wa me. Nikolayitii pu
wo kapyegɛ k'a sii pen mu mu, kee
kunni ya sii pen ne be mu.

* **1:10** Lee kɔri je Dimazhi.

* **2:1** Wee wo meleke: Lee kɔri je egilizi wu ñahagbaa fɔɔ, yee ninuyo
yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu be ni.

7 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, Nii Sicumɔ Tige kemu ki wa Kilɛ wo Alijinɛ wu ni ge, nɛ na ba kee pya wa kan weefɔɔ mu wu li.»

Sɛmɛ wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

8 «Egilizi wu wu jɛ Simirini ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na: Wemu wu jɛ nizhiimɛ we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri jɛ ge, wee ya jo:

9 «Nɛ wa ma kanhama pe ni ma la baa fɛɛɛ ti fiin, na ta m'i jɛ lafɔɔ! Pii p'a puyɛ pyi Yawutuu, ga pee di jɛ Yawutuu wɛ, bani Shitaanni wo pɛɛɛnɛ puga ki sipyii pu jɛ pere. Mɛkyɛɛgɛɛ jomɔ pemu bɛɛri pee w'a yu na waa ma na ge, nɛ w'a pu bɛɛri nuri.

10 Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na wɛ. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee nɔhɔ wolo. Yee na ba ganha cabyaa kɛ funɔɔ ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, nɛ na nii sicuumɔ saanra jɔdɔnɔ kan ma mu.»

11 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu wɛ.

Sɛmɛ wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

12 «Egilizi wu wu jɛ Perigamu ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na: Nɔyɔ shuun nɛmɔpara nidaan li wa wemu keɛɛ ni ge, wee ya jo:

13 «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, nɛ lee cɛ, lee jɛ Shitaanni saanra koro tasinɛ. Antipasi we wu jɛ nɛ sɛɛri jomɛɛ fɔɔ ge, p'a wee gbo wolo yee niɛ ni Shitaanni tatɛɛngɛ ki ni. Ga lee bɛ na, mu ya mara yaha nɛ na, mu ya ta foro nɛ n'a daa wu kaa tɔan wɛ.

14 Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayɛli nagoo pu tɔɔgɔ leni kakuuɔɔ ni ge, sipyii pii wa mu yiri wà, pee ya sɔɔ na daha wee kalaa we ninumɔ

fɛni. W'a bi Izirayɛli nagoo pu pye pu na yapɛɛɛ xaara xaa, na dɔdɔɔɔ pyi.

15 Na fara lee bɛ na, pii bɛ wa yee mu wà pee ya sɔɔ Nikolayitii pu wo kalaa wu na.

16 Lee wuu na daburajɛ jo ma jurumu wu na. Ni lee bɛ wɛ, nɛ na ba ma yiri tɔvuyo na, nɛmɔpara le l'a foro na jɔ ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

17 «Kilɛ Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu mɛgɛ ki jɛ maanɛ* ki niɛmɔhɔɔ di jɛ ge, nɛ na kee kan weefɔɔ mu, di kagereɛ nivige bɛ kan weefɔɔ mu. Mafonɔ na ba ga kee na, wa shishiin da kee cɛ wɛ fo ki tavɔɔ yɛ.»

Sɛmɛ wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

18 «Egilizi wu wu jɛ Tiyatiiri ni ge, sɛmɛ tun wee wo mɛlɛkɛ wu mu na: Kilɛ Ja we, wee wemu nii ki jɛ ba nanɛɛ jɛ wɛ, ni wu tɔɔyɔ yi jɛ ba dapaa tɔɔɔ jɛ wɛ temu t'a jɛ ge, wee ya jo:

19 «Nɛ mu kapyegɛe ki cɛ: Ma taanɛɛgɛ ke, ni ma n'a daa we, ni ma saama pu bɛɛri, ni ma loxulo le. Nɛ li cɛ jo ma kurogo kapyegɛe k'a jɛhɛ nizhiigee ki na.

20 Ga cɛ Zhezabeli wemu w'a wuyɛ pyi Kilɛ tudunmɔ ge, mu ya wee yaha wu na nɛ wo kapyebyii pu piinɛ, na pu pye pu na dɔdɔɔɔ pyi, na yapɛɛɛ xaara bɛ xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi.

21 Nɛ tuun wa kan wu mu, kɔnhɔ wu daburajɛ jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta sɔɔ na daburajɛ jo wu dɔdɔɔɔ ti na wɛ.

22 Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinɛgɛ na. Piimu p'a taanɛɛgɛ pyi ni wu ni ge, di pee bɛ curi kanhagbɔ ni pu bye p'i ya daburajɛ jo pu kapyegɛe ki na wɛ.

23 N'a da ba wu nagoo pu bɛ gbo. Egilizii pu bɛɛri na ba li cɛ na nɛ sipyii fungɔnyɔ ni pu nidaan keree bɛɛri cɛ.

* **2:17 Maanɛ:** Wee jɛ yalige kemu Kilɛ ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha siponɔ ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

Nε na ba yee bεeri nigin nigin saraa kan yi mu na bε ni yi kapyegee ni.

²⁴ Yee Tiyatiiri shεen samaa kunni yee piimu sanha sɔɔ wee kalaa wu na-ε ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmɔhɔɔ nighbɔhɔɔ ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi jɔɔ ni wε.

²⁵ Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co jɔ xuuni, fo di ba shε ba.

²⁶ Wemu bu se ta na nε wo kapyegee ki fɔri, fo na nɔ taaxɔɔ li na, nε na ba wee pye fanhafɔɔ shi wu jɔɔ ni.

²⁷ Wee na ba shi wu mara ni tɔɔɔ pubiin ni,

na wu ja ja

ba p'a puuro shɔhɔɔ

jii jagana lemu na wε.

Kee fanha ke nε bε ya ta na To Kile mu.

²⁸ Nε na ba jimugujɔ wɔɔ bε kan weefɔɔ mu.

²⁹ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

3

Sεmε wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu jε Saridesi ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni wɔɔ gbarashuun wu wa wemu kenε ni ge, wee ya jo:

Nε mu kapyegee ki cε. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di jε gbo.

² Ayiwa, ηmunumɔ pu yaha, pusamaa pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niyε curi; bani nε ta mu kapyegee ki ta ki jɔɔporo na na Kile wu jaha taan wε.

³ Kalaa wemu m'a ta ge, ni lo-gogana lemu na m'a wu logo ge, ma funjɔ yaha nidogo wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya ηmunumɔ pu yaha wε, nε na ba ma fo ba nagaa jε wε. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee cε wε.

⁴ Ga lee bε na sipyii pii wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu faya nɔɔ wε. Faviye yi da ba le pu na pu da jaaari ni nε ni, bani p'a yaa ni lee ni.

⁵ Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefɔɔ na. Nε da ga ba wu mεgε fɔɔɔ di wolo jii sicuumɔ Kitabu wu ni wε. Nε na ba yi jo na To Kile ni wu mεlεkε pu jaha taan jo weefɔɔ wu wa nε wo.

⁶ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεmε wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

⁷ «Egilizi wu wu jε Filadelifi ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: Wemu wu jε fεfεε na can yu ge, ni saannaa Dawuda wo kenikaan li wa wu kenε ni ge, wee wemu wu da ja gbura ki mugi ni wa yafiin da ja ki tɔ-ε ge, ni wu na ja gbura ki tɔ bε wa shishiin da ja ki mugi-i ge, wee ya jo:

⁸ «Nε mu kapyegee ki cε. Li wii nε jɔ ki nimugiyahaɔa yaha ma jaha taan, wa shishiin da ja ki tɔ wε. M'a nε kafila wu co, ma ya ta foro nε kaa taan wε, na ta fanha katii bε di jε ma ni wε.

⁹ Shitaanni wo pεεε puga ki sipyii piimu p'a yu na Yawutuu pee jε, na ta p'i jε Yawutuu-i ge, kafineyε pee ya gɔɔn. Nε na ba pee karamu fo p'a pa nuguro sin ma fεε ni, p'i li cε na mu ya taan nε mu.

¹⁰ M'a nε jomɔ pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba nɔ konjɔ bεeri na, na jiiε ki sipyii pu bεeri nɔhɔ wolo ge, nε bε na ma mara wee tuun wu ni.

¹¹ Jeri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma kenε ni ge, lee co xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da ma saanra jɔɔɔ ni shɔ ma na wε.

¹² Wemu ba se ta, nε na ba weefɔɔ pye ba na Kile wu pugbɔhɔ ki beni wa jε wε. Wee da ga laha wɔ bada wε. Nε na ba na Kile wu mεgε ka weefɔɔ na, ni na Kile wu kulo li mεgε Zheruzalεmu-fomɔ we. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yiri. Nε na ba na mafonjɔ ki bε ka wu na.

¹³ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Sεmε wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

¹⁴ «Egilizi wu wu jε Lawodise ni ge, sεmε tun wee wo mεlεkε wu mu na: Nε wemu mεgε ki jε Amiina ge, na jε

sĕeri jomĕĕ fɔɔ, ni can fɔɔ, ni yanmuyo yi bĕeri nɔhɔshaanra Kile mu ge, nĕ jo:

¹⁵ «Nĕ mu kapyege ki cĕ. Mu ya jinĕ wĕ; ma di ya wĕri wĕ. Mu da bi jinĕ kelee na wĕri lee bi da daan nĕ ni.

¹⁶ Ga mu jĕ ba lowɔgɔwɔgɔjɔ jĕ wĕ: Ma ya wĕri wĕ; ma di ya jinĕ wĕ, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jɔ ki ni.

¹⁷ Mu ya jo na yara fɔɔ mu jĕ, na mu ya naafuu ta, na mu mago jĕ wa yaaga na wĕ, na ta mu bi yaa na li cĕ na kanhama fɔɔ mu jĕ, ni jaa fɔɔ, ni la baa fɔɔ, ni fyen. Mu bi yaa na li cĕ na ma ceepile wo wu jĕ.

¹⁸ Lee wuu na nĕ mu yeri jo ma sanni ye pyaa shɔ nĕ mu, kɔnhɔ m'a bye lafɔɔ. M'a favige shɔ, kɔnhɔ m'a fɔɔ ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige wĕ. M'a jĕyanjaa shii shɔ m'a pee fara ma jɔ ni na, kɔnhɔ ma da jaa.

¹⁹ Piimu kaa l'a dan nĕ ni ge, pee na nĕ dinni, na pu kuuni bĕ. Ayiwa, ma zɔ wu bĕeri kan daburaje jo mu.

²⁰ Nĕ kunni niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na, na gbura ki kuuni. Wa bu nĕ mujuu logo na gbura ki mugi nĕ mu, nĕ na ba jĕ na li ni weefɔɔ ni, weefɔɔ bĕ di li ni nĕ ni.

²¹ Wemu ba se ta, nĕ na ba weefɔɔ tenĕ naye yiri na saanra koro li na, ba nĕ bĕ ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na wĕ.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kile wo saanra koro le, ni na wu pele fugba we ni

¹ Lee kadugo na a nĕ wii sanha, na fugba wu jɔ ki ja k'a mugi. Mujuu le nĕ fenhe logo, l'i jĕ ba maga mĕĕ jĕ-ĕ ge, a lee mujuu l'i nĕ pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.»

² Taapile ni a Kile Munaa di jĕ nĕ ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na.

³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi jɔ ba pĕewa kagereye ya jĕ wĕ, yemu

mĕge ki jĕ na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ĩmɔpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii wĕ, m'a li ta li na jɔ ba pĕewa kagerenĕ ka jĕ wĕ, kemu mĕge ki jĕ emerɔdi ge.

⁴ Saanra korogoo keĕĕ shuun ni shishĕĕĕ (24) w'a lee saanra koro li maha. Nɔhɔĕĕ keĕĕ shuun ni shishĕĕĕ (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee jĕ na fadeviire le. Saanra judɔjɔ di jĕ pu bĕeri nigin nigin juyɔ ni, kiimu ya yaa ni sanni ni ge.

⁵ Kile-jinĕĕ, ni mujonjɔɔ, ni Kile-selenĕĕ di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a jɔ ge, pee jĕ saanra koro li jahagbaa na. Pee jĕ Kile Munahaa gbarashuun wĕ.

⁶ Saanra koro li jahagbaa li bĕ di jĕ kanna gba lɔhɔ ki, kemu ya yaa ni vĕeri ni ge, vĕeri wemu ya wii na jaa ba jaawiige jĕ wĕ. Nii yanmuyo shishĕĕĕ w'a bye pu jinĕ ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo bĕeri di jĕ jɔ ni.

⁷ Nii yanmuyo yi nizhiige jĕ ba cenri jĕ wĕ. Shuun wogo ki jĕ ba nupeninĕ jĕ wĕ. Taanri wogo ki jaha jĕ ba sipya wogo jĕ wĕ. Shishĕĕĕ wogo ki jĕ ba jaa niyirige jĕ wĕ.

⁸ Kapaya gbaara jĕ yee jɔ ni yanmuyo yi bĕeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nɔhɔdaan ni yi fugba wu bĕeri bye jɔ ni. Yee yanmuyo yi bi yoyo cĕĕ gbee cana fara piige na na:

«Fefĕĕĕ, fefĕĕĕ, fefĕĕĕ,
wù Kafɔɔ Kile, Se Bĕeri Fɔɔ,
wemu w'a bye, ni wu jĕ wà, ni wu na
ba ba ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvɔɔ we, wee wemu wu da gori yaha jɔ ni na gbee ge, ye jɔ ni yanmuyo shishĕĕĕ we ba yoyo cĕĕ, na wu peĕĕ, na wu sɔni, na baraga teri wu na tuun wemu ni,

¹⁰ Nɔhɔĕĕ keĕĕ shuun ni shishĕĕĕ (24) wu bĕ na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvɔɔ wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha jɔ ni na gbee ge, na wu peĕĕ, na pu saanra judɔjɔ ki kɔngi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

11 «Wù Kafɔɔ ni wù Kile,
mu w'a yanmuyɔ yi bɛeri yàa,
mu jidaan funɔɔ ni yanmuyɔ yi bɛeri
ya yàa,
mu jidaan funɔɔ ni yi bɛeri jɛ bɛ.
Lee wuu na, nɔɔɔ, ni pɛɛɛɛ,
ni sefɛɛɛɛ ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

1 Lee kadugo na a nɛ Kitabu nig-
urugo ja saanra koro li tiinvɔɔ wu
kanige keɲɛ ni. Wee kadugo ni
wu jaha bɛeri bye kama, fɛ tɛhɛɛ
gbarashuun d'a taga wu jɔ mara.

2 A nɛ mɛlɛkɛ baraga wo wa ja wu
na kaan jiiini ni mujuugbɔɔ ni na:
«Jɔgɔ w'a yaa ni fɛ pu gyɛɛgi ni, kɔnhɔ
wu Kitabu wu jɔ mugi wɛ?»

3 Wa shishiin ya ta fugba wu
ni, kelee jɛɲɛ ki na, kelee jɛɲɛ ki
nɔhɔdaan, wemu na já wee Kitabu
wu jɔ mugi wu wu funɔɔ wii wɛ.

4 Ba ni wa shishiin di bi sanha da
wemu w'a yaa ni Kitabu wu jɔ mugi
ni, wu wu funɔɔ wii wɛ, wee tuun wu
ni a nɛ sii na mɛɛ suu xuuni.

5 A nɔhɔɛ wa di nɛ pye: «Ma ganha
ba mɛɛ suu wɛ; li wii cɛnri we w'a foro
Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege
ke, wee ya se ta. Lee funɔɔ ni wu na
já fɛ tɛhɛɛ gbarashuun wu kyɛɛgi na
Kitabu wu jɔ mugi.»

6 A nɛ Dubyapige* niyerege ja
lee saanra koro le, ni jii yanmuyɔ
shishɛɛɛ, ni nɔhɔɛɛ pu niɲɛ ni, ma na
giin na p'a ki gbo. Yenɛɛ gbarashuun
ni jii gbarashuun wu bye ki na. Kee
jii gbarashuun wu jɛ Kile Munahaa
gbarashuun we. Kee ya tun jɛɲɛ ki
kabaya yi bɛeri na.

7 A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu
nigurugo ki lɔ saanra koro li tiinvɔɔ
wu kanige keɲɛ ki ni.

8 Ba Dubyapige k'a wee Kitabu
wu lɔ wɛ, a jii yanmuyɔ shishɛɛɛ ni
nɔhɔɛɛ kelɛɛ shuun ni shishɛɛɛ (24)
wu nuguro sin ki fɛɛ ni. Konɔyɔ
jɛ pu bɛeri nigin nigin keye ni, ni

sanni cɛɛgbuugoo, kee bi jii nudanga
yawurire na. Tee jɛ Kile wo fɛfɛɛɛɛ
sipyii pu Kile-jɛɛɛɛɛ.

9 Pu bi yofonɔ cee na:

«P'a mu gbo.
M'a sipyii pii juyɔ wolo
ni ma shishan pu ni na kan Kile
mu,
na foro kɔnhɔɔ ki bɛeri ni, ni shi jomɔ
pu bɛeri ni,
ni shi wu bɛeri ni, ni fiye yi bɛeri
ni,
Lee wuu na mu yɛ w'a yaa ni Kitabu
wu jo ni,
m'a wu fɛ pu kyɛɛgi.

10 M'a pee pye Kile saanra ti sipyii,
ni saraya jaha shɔɔnriwɔɔ, Kile
mu.

Pee na ba saanra pyi jɛɲɛ ki na.»

11 Lee kadugo na a nɛ wii na mɛlɛkɛɛ
niɲɛhɛmɛɛ jomɔ logo. Pee bi saanra
koro le, ni jii yanmuyɔ ye, ni nɔhɔɛɛ
pu maha. Pee bye mɛlɛkɛɛ miliyoo
niɲɛhɛmɛɛ tɛhɛɛ baa wuu.

12 Pee bi mujonɔɔ waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni
sefɛɛɛɛ,
ni yaaga fɛɛɛɛ, ni fungɔngɔ fɛɛɛɛ,
ni fanha,
ni pɛɛɛɛ, ni nɔɔɔ, ni masɔɲɔ ni.»

13 Kile wo yanmuyaaya yemu bɛeri yi jɛ
fugba we ni ge, ni jɛɲɛ ke na ge, ni jɛɲɛ
ke nɔhɔdaan ge, ni suumɔ lɔhɔ ke ni
ge, a nɛ yee bɛeri mujonɔɔ logo yi na
yoyo cee na:

«Masɔɲɔ, ni pɛɛɛɛ, ni nɔɔɔ, ni sefɛɛɛɛ ti
pye
saanra koro li tiinvɔɔ
ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

14 A jii yanmuyɔ shishɛɛɛ wu jo: «Ami-
ina.» A nɔhɔɛɛ p'i nuguro sin na ki
pɛɛɛ.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fɛ pu kyɛɛgi

1 Ba Dubyapige k'a fɛ tɛhɛɛ
gbarashuun wu wa nigin kyɛɛgi
tuun wemu ni wɛ, a nɛ jii yanmuyɔ

* **5:6 Dubyapige:** kee jɛ Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na wɛ, w'a sɔɔ na wu munaa kan saraga, na xhu konɔ wo jurumu wu wuu na.

shishĒĒ wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma seĒ mĒ wĒ na: «Pa!»

² Lee kadugo na a nĒ shōnfige ka ja. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa jĒ wu keŋe ni. Saanra judōnō bi kan xō wee mu. Wu sefĒĒĒ wo w'a foro, wu na ba se ta.

³ Tuun wemu ni w'a fĒ shuun wo pu kyĒĒgi ge, a nĒ j̄ni yaŋmuŋō shuun wogo ki mujuu logo na: «Pa!»

⁴ A shōnjiga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefĒĒĒ ya kan xō wee mu na ke koŋō ke jaŋiŋe xō, kōnhō sipyii di da puyĒ gbuu. Nmōpara niduunnō ya kan wu mu.

⁵ Tuun wemu ni w'a fĒ taanri wo pu kyĒĒgi ge, a nĒ j̄ni yaŋmuŋō taanri wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A shōnwōhōŋō ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keŋe ni na daanna pyi.

⁶ A nĒ mujuu la logo j̄ni yaŋmuyō shishĒĒ wu tĒ ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya bĒ ni shĒn nigin caŋa j̄ni saraa ni. Shinma tuugo katii bĒ wo kiloo taanri bĒ ya bĒ ni wee saraa we ninumō ni. Ma ganha bu da sĒnme pe ni duven wu kyĒĒgi wĒ.»

⁷ A wu fĒ shishĒĒĒ wo pu kyĒĒgi, a j̄ni yaŋmuŋō shishĒĒĒ wogo k'i jo: «Pa!»

⁸ A nĒ shōngō ka ja k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mĒge jĒ xu. AdĒsi bi taha wee fĒni. SefĒĒĒ bi kan pu mu j̄niŋe ke taaga shishĒĒĒ wogo ki na; kōnhō pu da sipyii gbuu ni nmōparaa ni, ni xuugbōhō, ni kafĒĒyĒ yama, ni j̄niŋe ke yacoyo ni.

⁹ W'a fĒ kaguro wo pu kyĒĒgi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jomō pe ni wu sĒĒri keree ki fĒni ge, a nĒ pee wo munahaa ki ja saraga yi tawologo ki nōhōdaan.

¹⁰ Pee bi mujonō waa na: «Wu Kafō, fĒfĒĒĒ wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kōn j̄niŋe ki sipyii pu na, m'a wĒe shishan pu yogo jo wĒ?»

¹¹ Wee tuun wu ni, a p'i fadedōnyō niviyĒ kan pu bĒĒri nigin nigin mu, na pu pye na pu jĒri pye sanha loxulo li

ni, fo pu kapyebyĒii, ni pu cebooloo pu bu shĒ fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee jĒ-Ē ge.

¹² Lee kadugo na a nĒ Dubyapige ki ja k'a fĒ gbaara wo pu kyĒĒgi. Wee tuun wu ni a j̄niŋe k'i jĒĒ xuuni. A piige di jĒ caŋa j̄ni li ni, a l'i wō ba fawōhōŋō jĒ wĒ. A yeŋe ki bĒĒri di jaanā ba shishan jĒ wĒ.

¹³ A fugba wōrō k'i do j̄niŋe ki na ba kafĒĒge ma nitoodige jahara, na ki geeye turi wĒ.

¹⁴ A fugba wu laha wu tatĒngĒ ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na wĒ. Faaboboyo ye ni lōhō niŋe takpiiye yi bĒĒri y'a kuu laha yi tatiinyĒ ni.

¹⁵ Koŋō ki sipyii pu bĒĒri: Saannaa yoo, sipyigbō yoo, kashĒn j̄niŋōfĒĒ yoo, naafuu fĒĒ yoo, fanhafĒĒ yoo, buloo yoo, piimu jĒ buloo wĒ, pee yoo, pee bĒĒri ya puyĒ nmōhō yaŋa gulogoo ni, ni faaboboyo yi tĒ ni.

¹⁶ A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wū j̄niŋō ni, y'i wū nmōhō saanra koro li tiinvō wĒ, ni Dubyapige ki loyire li jaha na.

¹⁷ Bani pu loyire li cagbōhō k'a nō. Jōgō wu d'a jā zhō wĒ?»

7

Kile wo fĒ p'a kpōn Izirayeli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a nĒ meĒkĒĒ shishĒĒĒ niyereye ja j̄niŋe ki kabaya shishĒĒĒ wu na. Pee bi koŋō ki kabaya shishĒĒĒ wu kafĒĒge ki co, kōnhō kafĒĒge ka shishiin ganha ba ȳri j̄niŋe ki na, kelee suumō lōhō ki na, kelee tige ka shishiin na wĒ.

² A nĒ meĒkĒĒ watii ja w'a ȳri Kile-nōhō ki shizhaa na, Kile j̄ni wo wu wo fĒ kpōn kpōn yaaga ki jĒ wu keŋe ni. J̄niŋe ki fara suumō lōhō ki na, yĒe gyĒĒgi ya kan meĒkĒĒ shishĒĒĒ wemu mu ge, a wu mujuugbō jo na pee pye:

³ «Yi ganha bu da yafiin kyĒĒgi j̄niŋe ke, kelee suumō lōhō, kelee tiire ti na, na ta wĒe sanha fĒ kpōn wū Kile wu kapyebyii pu gbahaa na wĒ.»

⁴ Fē ya kp̄on piimu na ge, pee yē n̄o nē logo. Pee nē sipyii kab̄ofon̄o xhuu nigin ni kelee shishēere ni shishēere (144.000). Pee bi foro Izirayeli kp̄onh̄o ki bēeri na.

⁵ Zhuda wo kp̄on li na, fē ya kp̄on sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun (12.000) na;

Uruben wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Gadi wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

⁶ Azēri wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Nēfitali wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Manase wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

⁷ Simij̄o wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Levi wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Isakari wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

⁸ Zabulon wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Yusufu wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

Benzhamē wo kp̄on li na, sipyii kab̄ofon̄o ke ni shuun;

fē ya kp̄on pee bēeri na.

Sipyiñehemē piimu p'a shō ge

⁹ Lee kadugo na a nē wii na sii sipyii-ire ta na t'a sii nēhe, sipya wa shishiin da já piimu t̄o wē. Pee bi foro fiye yi bēeri ni, ni shi wu bēeri, ni shi jom̄o pu bēeri, ni kp̄onh̄o ki bēeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki naha t̄aan. Fadeviye nid̄oonȳo yi bye pu na, fēnhēgeye di nē pu keye ni.

¹⁰ A p'i ganha na mujon̄o waa na: «Wē wo Kilē we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wē mu.»

¹¹ Mēlekē pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni n̄oh̄olē pee, ni n̄i yanmuȳo shishēere wu maha. A p'i

nuguro sin saanra koro li nahagbaa na, na pu nahaya buri ninē na, na Kilē pelē.

¹² na jo: «Amiina. Mas̄on̄o ni n̄ōo, ni funḡonḡo fēere ni baraga daha, ni p̄eñe, ni sefēere, ni fanha, yee nē wee Kilē wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³ A n̄oh̄olē nigin wa di nē yege na: «J̄oḡo yē p'i nē ni ye fadeviye ye ni wē? Mii p'a ȳiri wē?»

¹⁴ A nē wu pye: «N̄oh̄olē we, go mu wu wa pu cē.» A wu nē pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagb̄o pu ni ge, ni p'a fadeye yi je finñe Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa.

¹⁵ Lee na pee wa Kilē wo saanra koo li naha t̄aan na kapyenē pyi wu mu wu tapēñe pugb̄h̄o ki ni caña fara piige na. Saanra koo li tiinv̄o wu na ba bye ni pu ni, na pu mara.

¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wē. Caña bē di da ga ba daraa pu na sanha wē, kelee kafugo katii bē wē.

¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li ninē ni ge, kee na bye pu nahav̄o, na se ni pu ni n̄i sicuum̄o l̄h̄o ki ȳiri. Kilē na ba pu n̄esinmē pu bēeri tuu.»

8

Fē gbarashuun wo pu keree

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fē gbarashuun wo pu laha ge, a fēhene di fugba wu kp̄on fo na n̄o minitii kelee taanri (30) shishiin na.

² Mēlekē gbarashuun we w'a yere Kilē naha t̄aan ge, a nē pee na. A p'i maya gbarashuun kan pu mu.

³ A mēlekē watii bē di ba yere saraya tawologo ki nahagbaa na. Yawurire sh̄o sanni wuu li bye wu keñe ni. A p'i nudanga yawurire niñehere kan wu mu; Kilē ya sipyii piimu pye fēfēe ge, k̄nh̄o wu pee wo Kilē-n̄ereye yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinnē wolo saraga, saraya tawologo sanni wogo ki n̄un̄o ni. Kee bye saanra koro li nahagbaa na.

⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kilē ya sipyii piimu pye fēfēe ge, ni pee wo n̄ereye y'a dugi

shiizhan Kile ṅaha tāan mēlēkē wu kenje ni.

⁵ A wee mēlēkē wu yawurire shōo li ṅi saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wá ṅiṅe ki na. A Kile-sēlēṅē, ni mujonṅō, ni Kile-ṅiṅē, ni ṅiṅe cēlēṅe di bye.

Mēlēkē p'a maya yi ṅō kōn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye mēlēkē gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegēle yee maya yi wo wi kaa na.

⁷ A mēlēkē nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiye ni na wá ṅiṅe ki na. A ṅiṅe ki taaga taanri wogo k'i sogi. A tiire ti taaga taanri wogo ki be di sogi. A ṅapurege ki bēeri di sogi.

⁸ A mēlēkē shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya faabobo-tabaaga kemu ṅaṅa ge, kee w'a wá suumō lōhō ki ni. A suumō lōhō ki taaga taanri wogo k'i ṅeri shishan.

⁹ A suumō lōhō ki ṅi yanmuyō yi taaga taanri wogo k'i xhu. Kōyō ye y'a bye suumō lōhō ki ṅuṅō ni ge, a yi be wo taaga taanri wogo ki be di gyēēgi.

¹⁰ A mēlēkē taanri wo wu wu wo maga ki wi, a wōrō tabaaga ka di yiri fugba we ni na pa do, na ganha na ṅi ba nagbōhō ṅe wē. Kee ya to gba lōhōyō yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni.

¹¹ Lee wōrō li mēge ki ṅe Zoro. A lōhōyō yi taaga taanri wogo ki bēeri di soro. A kee lōhō k'i shēṅēhēmēē gbo, bani ki bi soro.

¹² A mēlēkē shishēēē wo wu wu wo maga ki wi, a lee di caṅa ki taaga taanri wogo ki kpōn, ni yeṅe ki taaga taanri wogo ke, na fara wōrō ki taaga taanri wogo ki be na, fo na yi kpēēngē ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara caṅa ki na, a yi kpēēngē taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A ne wii sanha na ṅaa ṅa w'a yiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugbōō waa na: «Mēlēkē taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, bōngō,

bōngō, bōngō kee k'a da ṅiṅe ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

Mēlēkē kaguro wo wu wo maga mē

¹ A mēlēkē kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a ne wōrō ṅa l'a yiri fugba we ni na pa do ṅiṅe ki na. A p'i wecogōṅō tēhēne baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu.

² A l'i kee wecogōṅō ki ṅō mugi, a wurege di ganha na foro wà ba kanragaa wurege ṅe wē. A wecogōṅō ki wurege di nibiige leṅe caṅa ṅii le ni kafēēge ki ni.

³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga ṅiṅe ke na. A p'i fanha kan yi mu ba nāmaa ṅe wē.

⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye ṅà ke na wē, kelee yapyi-ire, kelee tige ka shishiin na wē; ga sipyii piimu pu ṅe Kile wo fe pu ṅe pu gbahaa na-ē ge, na y'a kakuuṅō pyi pee ye na.

⁵ Sefēēē ya ta kan yi mu yi já sipya gbo wē. Ga sefēēē ya kan yi mu y'a sipyii kana fo yeye kaguro. Yi sōnō ya yá ba nāmaa wuuro ṅe wē.

⁶ Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta wē. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee be na ba fe pu ṅaha na.

⁷ Yee kabeeye yi bye ma na giin shōnyō p'a gbegēle kashēn kaa na, na ṅe ma na giin sanni saanra ṅudōṅō y'a tō. Yi ṅahaya ṅe ba sipyii woyo ṅe wē.

⁸ Yi ṅuzhiire ṅe ba cee wuuro ṅe wē. Yi ganhaa di ṅe ba cēnri wogoo ṅe wē.

⁹ Yi ṅe kanna tōrō fadeye y'a le na pye ṅmasigiye, yi kapaya tunmō di ṅe ba shōnyō wotoriyo ṅiṅēyē tunmō ṅe wē, yemu y'a gburogi na se kashēn ni ge.

¹⁰ Yi naya ṅe ba nāmaa woyo ṅe wē ni ṅmahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni.

¹¹ Saan wa wu ṅe yi ṅuṅō ni, wee wu ṅe wecogōṅō tēhēne baa wogo ki mēlēkē wē. Wu mēge ki ṅe Heburuu jomō pu ni na Abadōn, p'i wu pyi

GirƎkii jomɔ pu ni na Apoliyɔn, (lee kɔri ne gyƎƎgi pyevɔɔ).

¹² Bɔɔngɔ ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa be wu da daha kee na sanha.

MelƎƎe gbaara wo wu wo maga mƎƎ

¹³ A melƎƎe gbaara wo wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile naha taan ge, a ne mujuu la logo na foro ki gulogoo shishƎƎƎƎ wu yenƎƎ shishƎƎƎƎ wu ni.

¹⁴ Maga ki bye melƎƎe gbaara wo wemu kenƎ ni ge, a wu wee pye: «MelƎƎƎƎ shishƎƎƎƎ wu w'a pɔ Efirate gbagbɔ wu lɔhɔ ki nɔ na ge, pu sanha.»

¹⁵ Pee melƎƎƎƎ pii p'a bi gbegele yaha na be ni wee tuun we, ni kee caɔa ke, ni kee yenƎ ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kɔnhɔ p'i sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo.

¹⁶ Pee wo kashƎnƎmɔɔ piimu p'a bye shɔnyɔ na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xɔ. Kee nɔ ke ne logo.

¹⁷ KashƎƎ le ne na ge, shɔnyɔ ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tɔɔɔ fadeye yi bye pu beeri mu, yee yi bye pu nƎmasigiye. Yi tuugo ka ne ba na ne we, ka ne bulani ba safiri kagerenƎ ne we, ka ne ba kirimu ne we. Shɔnyɔ yi nuyɔ di ne ba cenri wogo ne we. Na ni wurege ni kirimu di foro yi nɔyɔ ni.

¹⁸ Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shɔnyɔ yi nɔyɔ ni ge, a pee kanhama teƎƎ taanri wu sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo.

¹⁹ Yee shɔnyɔ yi fanha ne yi nuyɔ ni yi naya ni. Yi naya yi ne ba wɔlɔɔ ne we. Naya yi ne ni nuyɔ ni, yee nuyɔ yi ni y'a sipyiire ti kana.

²⁰ Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegege ki na we. Pee ya ta jinaa wo pƎƎƎ ke ni yapƎƎƎ wo pƎƎƎ ki nɔ yaha we. Kee yapƎƎƎ kii ya yaa ni sanni, kelee warifyƎn, kelee dapaa tɔɔɔ, kelee kagereye, kelee ni tige ni. Ki ya naa we, ki ya nuri we, k'i ya ja naari we.

²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔɔɔ, kelee pu nagaara ti na we.

10

MelƎƎe we ni Kitabupire li keree

¹ Lee kadugo na a ne melƎƎe baraga wo wa na wu na tigi na yiri fugba we ni, nahaɔa di ne wu ceƎe faƎa. Kile-nƎmɔpara di ne wu nuyɔ ni. Wu naha ke di ne ba caɔa ne we. Wu tɔyɔ ne ba na benƎƎ ne we.

² Kitabupire la nɔmugi-yahaɔa ki bye wu kenƎ ni. W'a bi wu kanige tɔɔɔ taha suumɔ lɔhɔ ki na, na kamene wogo ki taha nɔne ki na.

³ A wu mujuugbɔɔ la wa ba cenri ya guuri we. W'a lee wa tuun wemu ni ge, a Kile-sƎƎƎƎ gbarashuun wu ganha na ya yu.

⁴ Ba Kile-sƎƎƎƎ gbarashuun w'a jo xɔ we, ne bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-sƎƎƎƎ gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kanmɔhɔnɔ, ma ganha bu yee ka we.»

⁵ MelƎƎe wu niyerege ne na suumɔ lɔhɔ ke, ni nɔne ki na ge, a wee di wu kanige kenƎ yirige fugba wu ni na gaa na:

⁶ Wemu wu da gori yaha nɔni na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funnɔ yanmuyɔ, ni nɔne ni ki yanmuyɔ, ni suumɔ lɔhɔ ni ki funnɔ yanmuyɔ beeri ya ge, ne kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige we.

⁷ Ga caɔa kemu melƎƎe gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kanmɔhɔnɔ li nɔ cavaɔa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmɔɔ pu mu jogaana lemu na we.»

⁸ Mujuu le ne bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo ne pye na: «She Kitabupire li nɔmugi-yahaɔa ki shɔ melƎƎe wu mu, wee wemu w'a yere suumɔ lɔhɔ ke ni nɔne ki na ge.»

⁹ A ne fulo wee melƎƎe wu na, na wu neeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu ne pye: «Li co m'a li li, li na daan ma nɔ ni ba seƎƎ ne we, ga li bu digi ma funnɔ ni, li na zoro.»

10 A nƎ lee Kitabupire li co meƎƎƎ wu keƎƎ ni na li. A l'i daan nƎ jɔ ni ba sƎƎƎ jƎ wƎ, ga ba nƎ li li xɔ tuun wemu ni wƎ, a l'i soro nƎ funƎɔ ni.

11 A mujuu l'i nugo nƎ pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomɔ ta sanha Kile mu na jo fiye niƎƎƎƎ, ni shi niƎƎƎƎ, ni shi jomɔ niƎƎƎƎ, ni saannaa niƎƎƎƎ shizhaa na.»

11

SƎƎƎƎ shuun wu keree

1 Lee kadugo na a p'i daanna ka-gaanga ka kan nƎ mu, kee bye ba pu-biin jƎ wƎ. A p'i nƎ pye: «Yiri m'a Kile-pƎƎƎƎ pugbɔhɔ ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pƎƎƎ wà ge, m'a pee tɔrɔ.

2 Ga m'a Kile-pƎƎƎƎ pugbɔhɔ ki kaƎƎ ki yaha wà, ma ganha bu da kee taanna wƎ. Bani kee ya kan shi wu mu wemu jƎ Yawutuu wƎ. Pu na ba jaari jaari fƎƎƎƎ kulo li ni yeye keƎƎ shishƎƎƎ ni shuun (42) funƎɔ ni.

3 NƎ na ba seƎƎƎƎ kan na sƎƎƎƎ shuun wu mu. P'a yoro bɔrɔyɔ faya* le na Kile Kafila jo cabyaa kabɔfonɔ di xhuu shuun ni keƎƎ gbaara (1.260) funƎɔ ni.»

4 Pee jƎ oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyer-eye yi wa jɩƎƎ ki Kafɔɔ wu jaha tãan ge.

5 Sipya wa ba giin wu kakuunɔ pye wee wa na, na na foro pu jɔ ni na wee pƎn wo sɔrogo. Wa ba giin wu kakuunɔ pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefɔɔ da xhuu.

6 Se wa pu ni na fugba we tɔ, kɔnhɔ zanha ganha bu do pu Kile jomɔ pu cajoyo yi na wƎ. Se wa pu ni na lɔhɔ jƎri shishan. Tuun wemu bƎƎri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo bƎƎri nɔ sipyiire ti na jɩƎƎ ki na.

7 Pu ba ba pu sƎƎri keree ki jɔ fa tuun wemu ni, yacoguunɔ ke k'a duri na foro wecogonɔ tƎhƎƎ baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kɔn pu na, na já pu na, na pu gbo.

8 Pu nixhuyo na ba bye kugbɔɔ li pinnƎƎ kƎƎƎƎ ki na. Lee kulo l'a foro lemu feni ge, lee jƎ Sodɔmu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafɔɔ w'a kori tige na.

9 Konɔ ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ja na foro fiye yi bƎƎri ni, ni shi wu bƎƎri, ni shi jomɔ pu bƎƎri, ni kƎƎnhɔɔ ki bƎƎri na. Pee na ba pu nixhuyo ja cabyaa taanri ni taaga funƎɔ ni. Pu da ga ba sɔɔ pu pu le faya ni wƎ.

10 Kile tudunmɔɔ shuun wu gbo wu na ba bye fundanga konɔ ki sipyii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puyƎ mu, bani pee shuun w'a jɩƎƎ ki sipyii pu kanha fo xuuni.

11 Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro wƎ, a Kile di munahaa le pu ni, na jɩifƎƎƎƎ kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jé pee ni fo xuuni.

12 A pee Kile tudunmɔɔ shuun wu mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi jahaƎƎ na na kari fugba wu ni pu pƎƎn pu jɩi na.

13 Wee tuun wuyƎ pyaa ni, a jɩƎƎ k'i jƎƎ xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipyii kabɔfonɔɔ gbarashuun (7.000) di xhu kee jɩƎƎ cƎƎƎƎ ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pƎƎ.

14 Bɔɔngɔ shuun wogo k'a toro. JƎƎƎ tapyege ni bɔɔngɔ taanri wogo k'a da nɔ.

MeƎƎƎ gbarashuun wo wu wo maga ki mƎƎ

15 A meƎƎƎ gbarashuun wo wu wu wo maga ki wi, a mujogbɔhɔɔ kii di foro fugba we ni na:

«Na lɔ nime na, konɔ ki saanra t'a pye wu Kafɔɔ Kile wuuro,
ni w'a Shɔvɔɔ wemu jaha bulo ge.

Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

16 NɔhɔƎƎ keƎƎ shuun ni shishƎƎƎ (24) wemu w'a tiin pu saanra koro-goo ki na Kile jaha tãan ge, a pee di

* 11:3 Pu na bɔrɔyɔ faya le, lee ya li shƎƎ na pu jatanhaƎƎ wuu pu jƎ, pu jomɔ pu be di jƎ can.

nuguro sin, na pu nahaya buri jinε na, na Kile peλε.

¹⁷ A pee di jo:

«Kafɔɔ Kile, Sefεεε Bεeri Fɔɔ,
mu wemu wu jε wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma na;
bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefεεε nigbɔɔrɔ ni.

¹⁸ Shi wemu jε Yawutuu-i ge, a pee logoo di yiri.

Ga ma loyire l'a nɔ.
Xuu pu wo kiiri wu taakɔɔn ni
ma kapyebyii Kile tudunmɔɔ pu
saraaduun ya nɔ,
ni m'a sipyii piimu pye fεεfεε ge,
ni piimu p'a ma peλε ge,
sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na,
pee bεeri saraaduun ya nɔ.

Jinε ki kyεεgivεε pu bε taaxɔɔ ya nɔ.»

¹⁹ Kile-pεεηε pugbɔhɔ kemu ki jε fugba we ni ge, a kee jɔ di mugi. A Kile wo kariηεεγε jomεε li keshi wu ja wu pεεηε pugbɔhɔ ki funηɔ ni. A Kile-jinεε, ni Kile-sελεηεε, ni mujonηɔ di ganha na fɔro. A jinε k'i jελε, a zanha kagereye nagaya bε di digi.

12

Cee we ni wɔgɔηɔ ke p'a byi diragɔn wu ge

¹ Lee kadugo na a nε kakanhana nigbɔɔ la ja fugba we ni. A nε cee wa ja, cana ke na jε wu cére fàya, yeηε ke di jε wu tɔɔyɔ yi nɔhɔdaan. Wɔrɔɔ ke ni shuun saanra judɔnɔ di jε wu jηηɔ ni.

² W'a bi yere yacεε na. Wu laa li bi yiri, a wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama pu na.

³ Lee kadugo na a kakanhana la bε di bye fugba wu ni. Lee jε wɔgɔηɔ nijiga, juyɔ gbarashuun ni yeηεε ke di jε ki mu. Saanra judɔηɔɔ ki bye yee juyɔ gbarashuun wu bεeri nigin nigin na.

⁴ A ki nanja k'i fugba wu wɔrɔɔ ki taaga taanri wogo ki faari wo jinε ki na. Wee cee wu bi giin di digi, a wɔgɔηɔ k'i yere wu nahagbaa na, kɔnhɔ wu bu digi, k'i pya wu xa.

⁵ A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li kabanugo na. Wee wu da ba shi wu bεeri mara ni tɔɔrɔ biin ni.

⁶ A cee wu baa kari siponηɔ ki ni; Kile bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari wà, kɔnhɔ wu she wu jɔ shaa wà fo cabyaa kabɔfonɔ nigin di xhuu shuun ni kelεε gbaara (1.260).

⁷ Wee tuun wu ni a kashen di yiri fugba we ni. Mελεkεε jηηɔfɔɔ Misheli ni wu mελεkεε p'a tun ni wɔgɔηɔ ki ni. A wɔgɔηɔ ki bε ni ki tahama-nɔhɔmɔɔ p'i kashen ki ηmɔ.

⁸ Ga pee ya ta se ta wε. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni wε.

⁹ A p'i wɔgɔηɔ ki co, na ki wá jinε na. Kee jε wɔλεγε ke, p'i ki pyi na tɔɔgɔ levɔɔ, ni Shitaanni. Kee kemu k'a jinε ki sipyii pu bεeri piinne ge, kee ni ki mελεkεε p'a pinne wá jinε ki na shiizhan.

¹⁰ Lee kadugo na a nε mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni na:

«Nime wèe wo Kile wu wo jηwuuoro te,
ni wu sefεεε te, ni wu saanra ti
tuun w'a nɔ.

Shɔvɔɔ wemu w'a shɔɔnri lɔ ge,
wee bε wo jηηɔ fεεε ti tuun w'a
nɔ nime,
bani wèe cebooloo pu jaagivɔɔ w'a co,
na wá jinε ki na.

Wee wemu w'a bye Kile jaha tàan
na pu jaagi cana fara piige na ge.

¹¹ Wèe cebooloo p'a se ta
wu na Dubyapige ki shishan pu
baraga ni,

ni pu Kile Jozaama pu sεeri keree
ki bε wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo
na nɔ xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu
jε wà ge,
yi fundanga ta.

Ga, bɔɔngɔ ki wa jinε ni suumɔ lɔhɔ
wogo,

bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.
Wu luu l'a yiri xuuni,

bani w'a li cε na tuun watii jε
nige wee mu wε.»

¹³ Ba wɔgɔŋɔ k'a li ja na kee ya wá jinɛ ki na wɛ, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i daha wee feni na gana.

¹⁴ Ga, a naa nagaŋa kapaya shuun di gan cee wu mu, xuu wemu w'a yàa yaha wu mu siponɔ ki ni ge, kɔnhɔ wu yiri wu she diin wà. Wu na ba ŋmɔhɔ wà, na lii wɔ wu na. Pu na ba wu jɔ shaa wà fo na she nɔ yee taanri ni yeye gbaara na.

¹⁵ Lee kadugo na a wɔ wu lofomɔ pa yeege wu jɔ ni cee wu feni, ba gba lɔhɔ jɛ wɛ, kɔnhɔ pee lofomɔ p'i wu li.

¹⁶ Ga, a jinɛ k'i cee wu tɛgɛ; wɔgɔŋɔ k'a lofomɔ pemu yeege ki jɔ ki ni ge, a jinɛ k'i ki jɔ mugi na pee gba.

¹⁷ A wɔgɔŋɔ ki luu di yiri xuuni cee wu tãan. Yesu ya can wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kile wo jɔmɛhɛɛ ki be co ge, a k'i she ganha na kashɛn kɔɔn pee na.

Yaconɔ niguunɔ kemu k'a foro suumɔ lɔhɔ ki ni ge

¹⁸ Lee kadugo na a wɔgɔŋɔ k'i she yere suumɔ lɔhɔ ki jɔ na gbazhenhɛ ki ni.

13

¹ A nɛ yaconɔ ka nivorogo ja suumɔ lɔhɔ ki ni, juyɔ gbarashuun ni yenɛɛ ke di jɛ ki mu. Saanra jɔdɔŋɔ ke di jɛ yenɛɛ ke wu bæeri jɔŋɔ ni. Kile mɛkyɛɛgɛɛ jomɔ d'a ka ki juyɔ yi bæeri na.

² Nɛ yaconɔ kemu ja ge, kee bye ba shɛn jɛ wɛ. Ki tɔɔyɔ jɛ ni baraga ni ba yaconɔ ka jɛ wɛ, kemu mɛgɛ ki jɛ urusi ge. Ki jɔ jɛ ba cɛnri wogo jɛ wɛ. A wɔgɔŋɔ k'i ki sefɛɛɛ te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbɔhɔ ki kan ki mu.

³ A nɛ ki jɔŋɔ nigin wa ja w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanaŋa k'i xhɔ. A lee di bye kakanhana konɔ ki sipyiiire ti bæeri mu, a t'i daha ki feni.

⁴ A p'i wɔgɔŋɔ ki pɛlɛ, bani k'a fanha kan kee yaconɔ ki mu. A p'i yaconɔ ki be pɛlɛ na: «Ke yaconɔ ke jɔhɔ jɛ wɛ! Jɔgɔ wu d'a já yogo tun ni ki ni wɛ?»

⁵ Wee tuun wu ni a se di gan yaconɔ ki mu, ki já k'a tabaara jomɔ ni Kile mɛkyɛɛgɛɛ jomɔ yu. Sefɛɛɛ be ya

nɔhɔ kan ki mu ki já keree pye fo yeye kelɛɛ shishɛɛɛ ni shuun (42).

⁶ Lee funɔŋɔ ni a k'i ki jɔ mugi na tabaara jomɔ jɔ kɔn na yu na waa Kile na. A k'i ganha na Kile mɛgɛ kyɛɛgi, na Kile wo sefɛɛɛ ti wo sefɛɛɛ xuu wu fanri. Piimu pu jɛ fugba we ni ge, na ganha na pee be fanri.

⁷ Kile ya sipyii piimu pye sefɛɛɛ ge, sefɛɛɛ ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. Sefɛɛɛ ya kan ki mu fiye yi bæeri na, ni shi wu bæeri, ni shi jomɔ pu bæeri, ni kpɔnhɔɔ ki bæeri na.

⁸ Ninɛ ki sipyii pu bæeri na ba ki pɛlɛ, fo sipyii piimu mɛyɛ y'a ka Dubyapige nigbogo ki jɔ sicuumɔ Kitabu wu ni fo konɔ jɔ kɔnduun wu ni ge, fo pee yɛ.

⁹ Wemu na logo ge, wu logo!

¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bu-looro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni ŋmɔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye sefɛɛɛ ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

Yaconɔ niguunɔ ke k'a foro jinɛ ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a nɛ yaconɔ katii nivorogo ja jinɛ ke ni, yenɛɛ shuun na jɛ ki mu, kee di jɛ ba dubyapepinɛ wogoo jɛ wɛ, ga k'i yu ba wɔgɔŋɔ ki jɛ wɛ.

¹² K'a bi kapyenɛɛ pyi ni yaconɔ nizhiige ki fanha ki ni kee jaha tãan. Kee yaconɔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juunɔ ge, kee ya ki pɛɛɛ pye fanha konɔ sipyii na.

¹³ Yaconɔ shuun wogo ki bi kakanhanɔa nigbɔhɔ pyi, fo na na be tirige jinɛ ke na na yiri fugba we ni, sipyiiire ti bæeri nii na.

¹⁴ Sefɛɛɛ ya kan ki mu k'a kakanhanɔa kiimu pyi yaconɔ nizhiige ki jaha tãan ge, a k'i kee kakanhanɔa ki taga sipyiiire ti piinɛ jinɛ ki na, na pu pye na pu yaconɔ nizhiige ki jaa yàa, kɔnhɔ pɛɛɛ di daha ki na. Kee yaconɔ ke ŋmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xɔ wɛ.

¹⁵ Yaconɔ shuun wogo k'a sefɛɛɛ ta na já jɔjogo kan yaconɔ nizhiige ki jaa

wu mu, kōnhō wu da yu. Piimu bε pu jε pu ya sōō na wee jaa wu pελε-ε ge, wu pee bε gbo.

¹⁶ A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fε kpōn pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyitiilee fara sipyigbōō na, lafεε fara la baa fεε na, na fara buloo na, ni piimu jε buloo wε.

¹⁷ Wa shishiin da já bεre pye, kelee na zhō pye ni pee fε pu jε ma na wε. Pee jε yaconō nizhiige ki mεge, kelee nimōōlō piimu p'a bε ni ki mεge ni ge.

¹⁸ Naha fo fungōngō fεεre bu bye ma mu, m'a na ye nahā cε. Wemu w'a shiige ge, weefōō na já yaconō ki nimōri wu jate cε. Bani pee nimōōlō p'a bε ni sipya wa mεge ni. Pee jε xhuu gbaara ni kelεε gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu jūnō wolo ge pee wo yocεεge

¹ Lee kadugo na a nε wii na Dubyapige ki niyerege ja Siyōn faabobonō ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee jε kabōfonōō xhuu nigin ni kelεε shishεεre ni shishεεre (144.000) Dubyapige ki mεge ni ki To wu mεge bi ka pee sipyii pu gbahaa na.

² A nε mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee jε ba logbōhō fōō ni Kile-selene nighbōō jε wε. Lee mujuu li bi nōhō pye ba konikpōōn konōyō mehεε jε wε.

³ Pee bi masōnō yofonō cee saanra koro li nahagbaa na, ni jūi yanmuyō shishεεre we, ni nōhōlεε pu nahā tāan. Wa shishiin ya ta já kee yogo ke taanni, ni sipyii kabōfonōō xhuu nigin ni kelεε shishεεre ni shishεεre (144.000) wu ye bε wε. Pee piimu juyō Kile ya wuu konō ki na ge.

⁴ Pee ya ta fōōnrō kaa pye ja ni cee ni wε, bani pee ya pu ye mara yaha fεfεεre ni. Dubyapige ki ba se xuu bεeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya juwuuro ta na foro sipyii pu niņε ni, kōnhō p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiye jε wε.

⁵ Pee ya ta kafinεye jo ja bada wε. Jaagi baa sipyii pu jε pii.

Melekeε taanri wu wo mujonōō

⁶ Lee kadugo na a nε meleke wa ja wu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhōbaama pu bye wu mu na yu niņε ki sipyii pu bεeri mu: fiiye yi bεeri, ni shi wu bεeri, ni shi jomō pu bεeri, ni kpōnhōō ki bεeri.

⁷ A wu jo ni mujuugbōō ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pεle bani tuun wemu ni w'a da kiiri kōn sipyire ti na ge, wee ya nō xō. Y'a fugba ni niņε, ni suumō lōhō, ni lobulowegee ki yaavōō wu pεle.»

⁸ Melekeε shuun wo wu w'a taha nizhiime wu na ge, a wee di jo: «Babilōni kugbōō l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu bεeri yaha w'a gba li dōdōōrō duvenkuumō wu ni.»

⁹ A melekeε taanri wo wu daha wu feni, na jo ni mujuugbōō ni na: «Wemu w'a yaconō ke ni ki jaa wu pεle ge, ki fε d'a kpōn wu gbaa kelee wu kenε na ge,

¹⁰ wee bε na gba Kile wo loyire li wo duven wu ni, w'a duven nizurib-aaga sogi le wu loyire cεεgbuu li ni. Weefōō na ba ganha na ni kirimu ni, fεfεεre melekeε pee ni Dubyapige ki nahā tāan.

¹¹ Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye ηmōnō baa caņa fara piige na, pee piimu p'a yaconō ke ni ki jaa wu pεle, yaconō ki fε d'a kpōn pu na ge.»

¹² Kile ya piimu pye fεfεεε, pee di wu jōmεε conī, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

¹³ A nε mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo kariņεεge ki ni ge, pee jε duba nagoo.» A Kile Munaa li bε di jo: «Can wu jε wii, kōnhō p'i ba ηmō pu kapyewagaa ki tāan. Bani pu kasaanāa ki bεeri kuduun wu wa pu na.»

Niņε sipyii pu wo kiiri we

¹⁴ A nε nahāja nivige ka ja sanha. Wa nidεεngε ki bye kee na ba sipya jε wε. Sanni judōnō jε wu jūnō ni,

ɲakɔŋgɔ ɲatanga wogo be di ɲe wu kenɛ ni.

¹⁵ A mɛlɛkɛ watii di ba na yiri Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na ba ɲahaɲa ki tiinvɔɔ wu pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma ɲakɔŋgɔ ki lɔ, m'a ɲiɲɛ ki yalɔɔrɔ ti lɔ, bani yalɔɔrɔ ti lɔduun w'a nɔ. ɲiɲɛ ki yalɔɔrɔ t'a lɛ xɔ.»

¹⁶ Wemu nidɛɛngɛ ki bye ɲahaɲa ki na ge, a wee di wu ɲakɔŋgɔ ki lɔ, na ɲiɲɛ ki yalɔɔrɔ ti lɔ.

¹⁷ A mɛlɛkɛ watii di yiri fugba wu ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, ɲakɔŋgɔ ɲatanga wogo di ɲe wu be kenɛ ni.

¹⁸ A mɛlɛkɛ watii be di foro saraya yi tawologo ki ni. Sefɛɛɛɛ bye wee mu na na. ɲakɔŋgɔ ɲatanga wogo k'a bye wemu kenɛ ni ge, a wu wee pye ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma ɲakɔŋgɔ ɲatanga wogo ki lɔ, m'a ɲiɲɛ ki ɛɛɛɛɛɛ wu kɔn, bani wu nagoo p'a lɛ xɔ.»

¹⁹ A wee mɛlɛkɛ wu ɲakɔŋgɔ ki lɔ, na ɲiɲɛ ki ɛɛɛɛɛɛ nile wu beɛri kɔn, na wu wá ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ tayaaga wegbɔhɔ ki ni, kee ɲe Kile wo loyire le.

²⁰ A p'i ɛɛɛɛɛɛ wu tɔnhɔ ɛɛɛɛɛɛ lɔhɔ ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro ɛɛɛɛɛɛ wu ni, na fɔ ba lofomɔ ɲe wɛ, fo kiloo xhuu taanri (300) ɲɔhɔ. Pee shishan pu cogonɔ bi lɔ ɲiɲɛ na, na shɔngɔ taa fo ki kɔrɔfɛ wɛ na.

15

Mɛlɛkɛɛ gbarashuun we ni kanhama pusama keree

¹ Lee kadugo na a nɛ kakanhana nigbɔɔ la be ɲa fugba we ni, lee bye ɲawɔɔrɔ kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲe mɛlɛkɛɛ gbarashuun wemu kenɛ ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki ɲɔ fani.

² Lee kadugo na a nɛ xuu wa ɲa, wee ɲe ba logbɔhɔ ɲe wɛ, na ɲe ba vɛɛri ɲe wɛ, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yaconɔ ke ni ki jaa we, ni ki nimɔri wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konɔyɔ yemu kan pu mu ge, yee di ɲe pu keye ni.

³ P'a bi Kile wo kapyebye Musa ni Dubyapige ki wo yoccege ki cee na:

«Kafɔɔ Kile, Se Beɛri Fɔɔ,
ma kapyegeɛ k'a pɛlɛ.

Kakanhanɔa ki ɲe kii!

Shi wu beɛri wo saan we,
ma korogoo ki beɛri ya tii.

Lee ɲe can.

⁴ Kafɔɔ, jɔgɔ wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-ɛ wɛ,
na wee da mu pɛlɛ-ɛ wɛ?

Mu ye nigin wu ɲe fɛɛfɛɛ.

Shi wu beɛri ya ma na mu pɛlɛ,
bani p'a li ɲa na fiinɲɛ na ma kapyegeɛ k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a nɛ Kile wo seɛri fàɲa puga fɛfɛɛɛɛ wogo ki ɲa ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, yi ɲɔ na mugi fugba we ni.

⁶ Kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲe mɛlɛkɛɛ gbarashuun wemu kenɛ ni ge, pee ya foro Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Faviire temu ti ɲe fɛɛfɛɛ na ɲi ge, tee bye pu na. Sanni kirimɛhɛɛ di ɲe pu fushiye na.

⁷ A ɲii yanmuyɔ shishɛɛɛ wu wa nigin di sanni cɛɛgbuugoo gbarashuun kan mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha ɲii na gbee ge, a wee wo loyire di ki ɲi.

⁸ A Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ k'i ɲi wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo nɔɔrɔ we ni wu sefɛɛɛɛ ti ni. Sipyɔ wa shishiin ya já jé Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, yani kanhama kagbɔhɔɔ gbarashuun wu ɲɔ ki fa wɛ, kee kiimu ki bye mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu kenɛ ni ge.

16

Kile wo loyire cɛɛgbuugoo gbarashuun we

¹ Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la logo na yiri Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni li na mɛlɛkɛɛ gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa cɛɛgbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi she kee ɲunɔ sin ɲiɲɛ ki na.»

² A mɛlɛkɛshiime wu she wu wo cɛɛgbuu li funɲɔ yaaga ki ɲunɔ sin ɲiɲɛ ki na. Yaconɔ niguunɔ ki fɛ pu ɲe sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pɛlɛvɛɛ pee, a nɔɔyɔ niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³ A mēleke shuun wo wu wu wo cēegbuu li funṅo yaaga ki ṅuṅo sin suumō lōhō ki ni. A suumō lōhō k'i jēri shishan, ba sipyxugo shishan jē wē. A suumō lōhō ki funṅo ṅi yanmuyō yi bēeri di xhu.

⁴ A mēleke taanri wo wu wu wo cēegbuu li funṅo yaaga ki ṅuṅo sin gba lōhōyō ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan.

⁵ Mēleke wemu wu jē lōhōyō yi ṅuṅofōo ge, a nē wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu yē nigin pe wu jē fēfēē ge, mu jē wà gbee, m'a bi bye wà bē. Kōngana lemu na m'a we kiiri we kōn ge, m'a tii.

⁶ Bani sipyii p'a Kile tudunmōo shishan wo, Kile ya sipyii piimu bē pye fēfēē ge, na pee bē wo shishan wo. A ma bē di shishan kan pu mu p'a gba, p'a yaa ni lee ni.»

⁷ A nē mujuu la logo na foro saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kafōo Kile, Se Bēeri Fōo, ma kiiri keree ki bēeri jē can, k'a tii bē!»

⁸ A mēleke shishēere wo wu wu wo cēegbuu li funṅo yaaga ki ṅuṅo sin caṅa ki na. A fanha di gan caṅa ki mu k'a sipyii pu sōrogo ni ki kafugbōhō ki ni.

⁹ A kee kafugbōhō k'i sipyii pu sōrogo. A p'i Kile mēge kyēegi, pu kanhama kagbōhōo ki jē wee wemu keṅe ni ge. Ga pu ya ta sōo na yere pu jurumu wu na, na Kile pele wē.

¹⁰ A mēleke kaguro wo wu wu wo cēegbuu li funṅo yaaga ki ṅuṅo sin yacoṅo niguuṅo ki wo saanra koro li na, a nibiige di jē ki saanra ti bēeri ni. A sipyii p'i ganha na pu ṅilee nōni pee kanhama pu yama keṅe ni.

¹¹ A p'i fugba fōo Kile mēge kyēegi pu kanhama pe ni pu nōyō niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburajē jo pu kapyege ki na wē.

¹² A mēleke gbaara wo wu wu wo cēegbuu li funṅo yaaga ki ṅuṅo sin Efirate gbagbō wu ṅuṅo ni, a kee gba

lōhō k'i waha, kōnhō saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-nōhō ki na ge.

¹³ A nē kii munaakuuṅōo taanri we ja, nigin wa ya foro wōgōṅo ki ṅo ni, a nigin wa di foro yacoṅo ki ṅo ni, a taanri wuu l'i foro tudunmōo kafinejo wu ṅo ni. Kee bye ba jasiin jē wē.

¹⁴ Kee jē jinaa munahaa, na kakanhaṅaa pyi, a kee di shē foro koṅo ke saannaa pu bēeri mu, kōnhō p'i puyē pinne, p'i ba kashēn ḡmō Se Bēeri Fōo Kile na wu cagbōhō ki na.

¹⁵ A Yesu di jo: «Li wii, kee caṅa nē na ba ba ba nagaa jē wē! Wemu w'a tiin ṅi na, na wu fāya mara, kōnhō wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee jē duba pya.»

¹⁶ Pee jinaa p'a saannaa pu pinne xuu wemu ni ge, wee mēge jē Arimagedōn Heburuu jomō pu ni.

¹⁷ A mēleke gbarashuun wo wu wu wo cēegbuu li funṅo yaaga ki ṅuṅo sin kafēge ki ni. A mujuugbōo la di foro saanra koro li na Kile-peṅṅe pugbōhō ki ni na: «L'a nō li tēhēne na nime.»

¹⁸ A Kile-ṅiṅē, ni Kile-sēlēṅē, ni mujōṅōo, ni ṅiṅē cēlēṅē nigbōhō di bye. Ba sipyii da sii ṅiṅē ki na wē, kee ṅiṅē cēlēṅē ki ṅōhō sanha bye ja wē.

¹⁹ A lee kugbōo li ṅiṅē k'i daa taaya taanri. A fiiye yisaya bēeri wo kulo-goo k'i ja ja. A Kile di wuyē funṅo yaha nidogo lee kugbōo li na, Babilōni kulo le. A wu wu loyire nigbōo li wo duven cēegbuu li ṅiṅē kan li mu l'a gba.

²⁰ Takpiye ye yi wa lōhō ki ṅiṅē ni ge, yee bēeri ya curi, faabobōṅo ka shishiin ya ta ja wē.

²¹ A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu ṅuṅo ni na yiri fugba wu ni. Ka bēeri bi kiloo keleē gbarataanri (80) shishiin xō. A sipyii p'i Kile mēge kyēegi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pele toro.

17

Navarashōo ki keree

¹ Cēegbuugoo gbarashuun wu wa mēlekeē gbarashuun wemu keṅe ni ge, a wee wa nigin di ba nē pye: «Pa,

navarashōgō kemu k'a tiin logbōhōyo yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she ma na.

² Ninje ke saannaa p'a dōdōrō pye ni kee ni. A ki dōdōrō t'i jawōhō wō ninje ki sipyii pu be na ba duven ma jawōhō wō me sipya na we.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di jé ne ni, a meleke wu gari ni ne ni siponō ka ni. A ne cee wa nidēenge ja yacoṅō niniga ka na, Kile mekyeegere fe ya ka kee kabaya yi beeri na. Nuyō gbarashuun ni yenje ke di je ki mu.

⁴ Cee wu bi wuyē to ni fajeyē niza-aya, ni sanni, ni peewa kagereye, ni peewa kuun ni. Sanni ceegbuu di je wu keje ni, lee ya ni katanhanāa ni wu dōdōrō nōhōmō na.

⁵ Kanmōhōnō mege ka ki bi ka wu gbaa na, kee je:

BABILŌNI KUGBŌ,
NAVARAGAA NU,
NI NINJE KATANHANĀA SEFŌ.

⁶ Kile ya piimu pye feefe ge, piimu ya pye jōmehēe feē Yesu mu ge, a ne cee wu ja pee wo shishan ya jawōhō wō wu na.

P'a kanmōhōnō li naha jo

Ba ne cee wu ja we, a l'i bye ne mu jawōrō kaa.

⁷ Wee tuun wu ni a meleke wu ne pye: «Naha d'a li pye mu mu jawōrō kaa we? We cee we ni yacoṅō niniga kemu na w'a tiin ge, nuyō gbarashuun ni yenje ke di je ki mu ge, n'a da lee kanmōhōnō li naha jo ma mu,

⁸ Yacoṅō ke m'a ja ge, kee bye jūi na, ki nime wogo wa jūi na we. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogonō tēhene baa wogo ki ni, na gaanji ki takyēegēni ni. Ninje ke sipyii piimu pu je pu meye y'a ta ka jūi sicuumō Kitabu wu ni fo konō ki jō kōnduun wu ni-i ge, pee bu yacoṅō ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye jūi na, ki nime wogo di wa jūi na we, ga ki na ba foro sanha.

⁹ «Naha, fo ma bu bye fungōngō fōo ni shizhiinme fōo. Nuyō gbarashuun wu je faaboboyo gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge.

¹⁰ Yee nuyō yi je sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu je wà fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deje we. Wee ba ba deje, jeere ye nigin w'a da bye.

¹¹ Yacoṅō ke ki bye jūi na ki nime wogo di wa jūi na-ε ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee ye pyaa k'a nōhō pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyēegēni ni.

¹² «Yenje ke we m'a ja ge, kee je saannaa ke we. Pee sanha deje saanra ti na we, ga pu na ba deje na leeri nigin ye pye saanra ti na ni yacoṅō ki ni shiizhan.

¹³ Pu funzhakeree je nigin. Pu na ba pu sefeere ni pu fanhaya kan yacoṅō ki mu.

¹⁴ Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shōnri ge, piimu ya pye jōmehēe feē ge. Saannaa pu na ba kashen kōn Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafē wo Kafōo wu je wii, na je saannaa wo Saan.»

¹⁵ A meleke wu ne pye sanha na: «Lōhōyo yemu jūṅō ni m'a navarashōgō ki nidēenge ja ge, yee je fiye ya, ni sipyire ta, ni shi wa, ni shi jomō pa.

¹⁶ Yenje ke we m'a ja ge, kee ni yacoṅō ki na ba navarashōgō ki kō, na yanmuyō yi beeri shō ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisanja sōrogo feefe na ni.

¹⁷ Kile ya wu nidaan le pee funyō ni, fo p'a pinne na saanra ti jūṅō feere ti kan yacoṅō ki mu, fo Kile wo kajogoo ki beeri jō bu she fa.

¹⁸ Cee we m'a ja ge, wee je kugbōo le, lemu l'a bye ninje ki saannaa pu beeri jūṅō ni ge.»

18

Babilōni ja ja keree

¹ Lee kadugo na a ne meleke watii nidiginje ja na yiri fugba we ni. Sefeere nigbōrō wa wu mu, wu nōrō

w'a kpεεngε yeege jinε ki kabaya yi
bεeri na.

² A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na:

«Babilɔni kugbɔɔ l'a ja! L'a ja!

L'a bye jinaa tateεngε,
ni munaakuuɔɔ bεeri tanmɔhɔɔ,
ni tɔnbɛn-shazhinɔɔɔ ye bεeri
tanmɔhɔɔ.

³ Bani shi wu bεeri ya dɔdɔɔɔɔ pye ni li
ni,

fo na jawɔhɔ wɔ puyε na kann
duvɛn p'a gba.

Ninε ki saannaa ya dɔdɔɔɔɔ pye ni li ni,
jinε ki jagipyii p'a pye kabyaa fεε
li yanmuzaaya ninεheyε yi wuu
na.»

⁴ Lee kadugo na a nε jomɔ pa bε logo
na yiri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babilɔni ni,
kɔnhɔ yi ganha bu da bye wu
wɔnii wu jurumu wu ni,
wu kanhama nigbɔ pa di ba nɔ yi
na wε.

⁵ Bani wu jurumu w'a pinne wuyε
junɔ ni,
fo wu tonɔ k'a nɔ fugba we ni.

A Kile di wu funɔɔ yaha nidogo Ba-
bilɔni tiibaara ti na.

⁶ W'a pusamaa saraa saraagana lemu
na ge,
yi wuyε pyaa ki saraa lee saraa-
gana li na.

Wu jurumu w'a bε ni kanhama pemu
ni ge,

yi pee tεhεε shuun kan wu mu.

W'a bi cεεgbuu li funɔɔ yagbaga
kemu kaan

pusamaa mu pu na gbuu ge,

yi kee jɔhɔ shuun kan wu mu,

kemu fanha k'a nεhε xuuni ge.

⁷ W'a wuyε pεε ni yanmuzaaya yemu
da ni ge,

yi yee jɔhɔ kanhama ni mεsuu nɔ
wu na.

Bani w'a yi jo wuyε funɔɔ ni na:

«Nε nε saanzhɔ, nε nidεεngε ki wa
naha.

Nε nε naxhugoshɔ wε.

Yamεε da ga nɔ nε na bada wε.»

⁸ Lee wuu na li kanhama na ba do li
junɔ ni cana nigin:

xu ni yamεhεε ni xuugbɔhɔ.

Na bε na ba li sɔrogo fεεfεε,

bani Kile we w'a da ba kiiri kɔn li
na ge,

wee nε sefεεεε fɔɔ.

⁹ «Ninε ki saannaa piimu ni l'a bye
karinεεεε ki ni, dɔdɔɔɔɔ ni naafuugbɔ
wu wo fεrεmε pu ni ge, pee ba li ni-
zogoɔ wurege ja tuun wemu ni, pee
na da mεhεε suu na sipyaa waa li wuu
na.

¹⁰ Pee na ba yere taliige ni li kan-
hama pu jɔi fyaara wuu na, na yu:

«Bɔngɔ! Bɔngɔ!

Babilɔni kugbɔɔ, kulo fanha
wuu!

Ma kiiri w'a to ma junɔ ni
taapile nigin funɔɔ ni.»

¹¹ «Ninε ki jagipyii pu bε nε na mεhεε
suu, na sipyaa waa jatanhanja kenε ni
li wuu na; bani wa shishiin ya pu jagi
yanmuyɔ shuu nige wε.

¹² Yee nε: Sanni, warifyɛn, pεεwa
kagereye, ni pεεwa kuun, ni pεεwa
fapilεpilegεε, ni saannaa faya: Ya
na jaanɔ, ya d'a jaanɔ gbanhaa; ni
pεεwa faya ya yemu y'a peni peni ge,
ni nudanga tiye, ni yanmuyɔ ye y'a yaa
ni suu ganhaa ni, kelee ni pεεwa tiye
ni ge, ni dajaa tɔɔɔ, ni tɔɔɔ yanmuyɔ,
ni yanmuyɔ ye p'a tε y'i nε pεεwa faaya
ge,

¹³ ni shiga yanmuyɔ nudanga woyɔ
yemu mεge ki nε kanɛli ge, ni lasikoli,
ni nudanga Izopu, ni nudanga
yawurire, ni duvɛn, ni sinmε, ni farini
myε nizaama, ni shinma, ni niyε, ni
dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni
buloo, ali ni sipyii bε.

¹⁴ Pu na ba yu: «Yanmuyɔ ye m'a sha
ge, yee ya foro ma keye ni. Naafuugbɔ
we, ni nafε yanmuyɔ ye, m'a buun yi
bεeri ni. Ma da ja yee ta nige wε.»

¹⁵ Yee yanmuyɔ yi wo jagipyii piimu
p'a pye kabyaa fεε lee kugbɔɔ li gbɔɔɔ
ni ge; kanhama pe pu da ba nɔ li
na ge, pee na ba yere taliige ni pee
kanhama pu wo fyaara wuu na, na
mεhεε suu na sipyaa waa jatanhanja
kenε ni.

¹⁶ na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
 ki ɲe kugbɔɔ li wogo!
 Lee lemu l'a bi faɲɛɛye ni faɲɛɛye
 gbanhaa,
 ni pɛɛwa fapilɛpilɛgɛɛ leni,
 na liye puu ni sanni ni pɛɛwa faya,
 ni pɛɛwa kuun ni ge,
 li kabyaa k'a kyɛɛgi taapile nigin
 funɲɔ ni!»

¹⁷ «Suumɔ lɔhɔ kɔɔɔyɔ yi ɲuɲɔfɛɛ pu
 bɛɛri ni piimu p'a ɲaagaa pyi ki na
 ge, ni kɔɔɔyɔ yi kapyɛɲɛɛ pyevɛɛ ni
 jagipyii piimu p'a pu ɲɔlige taa suumɔ
 lɔhɔ ki na ge, a pee di yere taliige ni.

¹⁸ P'a lee kulo li sɔrogo sɔrogo
 wurege ɲa ge, a p'i ganha na muɲɔɔ
 waa na yu: «Kulo lekɛ l'a le kugbɔɔ le
 xɔ wɛ?»

¹⁹ A p'i gbazhɛnhɛ wo pu ɲuyɔ ni
 na mɛhɛɛ su na sipyaa wa ɲatanhanɔ
 kenɛ ni na:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ
 ki wa le kugbɔɔ le wogo!
 Suumɔ lɔhɔ kɔɔɔyɔ yi fɛɛ bɛɛri ya pye
 kabyaa fɛɛ li baraga ni.
 A lee di buun li funɲɔ yaɲmuyɔ yi ni
 taapile nigin ye funɲɔ ni!

²⁰ Fugba wu fundanga ta!
 Tudunmɔɔ,* ni Kile tudunmɔɔ,
 ni Kile ya piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
 yee bɛ pu fundanga ta!
 Bani Kile ya kiiri kɔn li na li kaku-
 uyo yi footɔnɔ,
 yemu l'a pye yee na ge.»

²¹ Wee tuun wu ni a mɛlekɛ baraga
 wo wa di faakagerɛɲɛ ka lɔ ba tira ɲɛ
 wɛ, na ki wá suumɔ lɔhɔ ki ni, na jo:

«Mu Babilɔni kugbɔɔ li da ba ja fɛɛfɛɛ
 taapile ni,
 li da ɲa nige wɛ.

²² Konɔyɔ, ni ciire,
 ni sibenɛɛ, ni maya,
 kee ka shishiin mɛɛ da ga ba foro nige
 Babilɔni ni wɛ.
 Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni
 nige wɛ.
 Tira tunmɔ pa shishiin bɛ da ba
 logo

ma funɲɔ ni wɛ.

²³ Sokinna kpɛɛngɛ ka shishiin bɛ da
 ga bye
 mu funɲɔ ni nige wɛ.

Cenabun poo ni cenabun mujuu da
 ga foro nige
 mu funɲɔ ni wɛ.

Bani mu jagipyii p'a pye ɲiɲɛ ki
 sipyigbɔɔ.

Mu siganma p'a bi shi wu bɛɛri
 ɲaha wɔ.

²⁴ Kile tudunmɔɔ, ni Kile ya sipyii
 piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,
 ni sipyire temu bɛɛri t'a gbo ɲiɲɛ
 ki na ge,

pee bɛɛri shishan ya ɲa le kulo le
 funɲɔ ni.»

19

Fugba shɛɛn p'a Kile sɔ

¹ Lee kadugo na a nɛ mujuugbɔɔ la
 logo na yiri fugba we ni ba sipyire fɔɔ
 ɲɛ wɛ na:

«Aleluya!

Nuwuuro ni nɔɔɔɔ ni sefɛɛɛɛ ɲɛ wee Kile
 wu wuuro.

² Bani wu kiiri keree ki ɲɛ can, k'a
 tii bɛ.

Navarashɔgɔ ke k'a bi konɔ ki fɔnri
 ni ki dɔdɔɔɔ keree ki ni ge, m'a
 kiiri kɔn ki na,
 na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shis-
 han
 pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo di
 ɲiɲɛ.»

³ A p'i jo sanha na:

«Aleluya!

Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i duri
 gbee.»

⁴ A nɔhɔlɛɛ kelɛɛ shuun ni shishɛɛɛɛ
 (24) ni ɲi yaɲmuyɔ shishɛɛɛɛ wu
 nuguro sin ɲiɲɛ ki na, na saanra koro
 li tiinwɔɔ Kile pɛɛ na:

«Amiina. Aleluya!»

*Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki
 keree*

⁵ A mujuu la di foro saanra koro li
 ni na:

* **18:20 Tudunmɔɔ:** Yesu ya kalaapiire ke ni shuun wemu ɲaha bulo na pye tudunmɔɔ ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

«Kile wo kapyebyii pu bæeri,
yee piimu p'a fyagi wu na ge,
sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, y'a Kile
sɔni!»

6 A nɛ mujuugbɔɔ la logo ba
sipyijɛhɛmɛɛ fɔɔ jɛ wɛ, ba logbɔhɔ fɔɔ
jɛ wɛ ni Kile-sɛlɛjɛɛ nigbɔhɔ na:

«Aleluya! Bani wɛe Kafɔɔ Kile jɛ Se
Bæeri Fɔɔ,
w'a jé wu saanra ti ni.

7 Wù funvahaŋa ni fundanga ta, wù
Kile pɛlɛ,

bani Dubyapige ki cekaanra t'a nɔ xɔ,
ki cenabun w'a wu yalere ti le.

8 P'a faviwɛwɛɛɛ nizaara kan ki
cenabun wu mu,
temu t'a jí ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge,
tee faviwɛwɛɛɛ nizaara ti jɛ pee wo
kapyegeee kiimu k'a tii ge.

9 A mɛlɛkɛ wu nɛ pye: «Li ka: Piimu p'a
yiri Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki
ni ge, pee jɛ duba nagoo.» na jo bɛ:
«Pɛ jomɔ pɛ, Kile yɛ pyaa wo jomɔ p'a
sii pɛ.»

10 A nɛ nuguro sin wu fɛɛ ni na giin di
wu pɛlɛ; ga, a wu nɛ pye na di ganha
bu da lee pye wɛ, bani, Yesu ya can
wemu shɛ ge, na nɛ ni na cebooloo
piimu p'a pye jomɛhɛɛ fɛɛ wee can
we ni ge, na wee jɛ Kile wo kapyebye
wa ba wɛe jɛ wɛ; na nɛ w'a Kile pɛlɛ.
Piimu bæeri p'a giin p'i da Yesu wo can
wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni
Kile Munaa li ni ba Kile tudunmɔɔ pu
jɛ wɛ.

Shɔnfige ki dugivɔɔ we

11 A nɛ fugba wu jɔ jɔ k'a mugi.
Shɔngɔ ka di jɛ wà nivige ki bye kii.
Wemu w'a dugi kee na ge, wee mɛgɛ
jɛ jomɛɛ fɔɔ ni can fɔɔ. Wee ya kiiri
kɔɔn, na kashɛn kɔɔn na bɛ ni tiime ni.

12 Wu jii jɛ ba narijɛ jɛ wɛ. Saanra
judɔŋɔɔ nijɛhɛjɛɛ jɛ wu jɔŋɔ ni.
Mɛgɛ ka ki bi ka wu na ni wuyɛ pyaa
bɛ wɛ, wa shishiin ya kee cɛ wɛ.

13 Fàŋa ke ki jɛ wu na ge, kee bi
mini wolo shishan ni. Weefɔɔ mɛgɛ
jɛ: «Kile Jomɔ.»

* 19:15 Zaburuu 2:9

14 Fugba kashɛn keye y'a bi taha wu
fɛni. Pee jɛ shɔnfiye na. Faviwɛwɛɛɛ
fɛfɛɛɛ wuuro t'a bye pee na.

15 Njɔpara jɔtaan wuu l'a bi foro
wu jɔ ni w'a lee taga w'a shi wu
kpɔɔn. «Wu wu mara ni tɔɔɔ biin
ni.*» Wu na ba ɛɛzɛn wu tɔnhɔ Se
Bæeri Fɔɔ Kile wo loyire li ɛɛzɛn lɔhɔ
ki tawologo ki ni.

16 Mɛgɛ ka ya ka wu fàŋa ni wu shii
na na:

SAANNAA WO SAAN NI KAFɛɛ WO KAFɔɔ.

17 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa
niyerege jɔ caŋa ki ni. A wu muju-
ugbɔɔ jɔ, shazhɛɛɛ temu bæeri t'a yiri
na beele fugba we ni ge, a wu tee pye:
«Yi pa yiyɛ pinne Kile wo ligbɔhɔ ki
kaa na,

18 yi saannaa xaara jɔ ni sɔɔsii
jɔŋɔfɔgbɔɔ ni kashɛn jɔŋɔfɛɛ xaara ni
shɔnyɔ ni shɔnduguloo xaara ni sipyii
pu bæeri: Buloo, ni piimu jɛ buloo wɛ,
sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na.»

19 Lee kadugo na a nɛ yacoŋɔ ki jɔ;
jɔŋɛ ki saannaa, ni pu kashɛn keye ye,
pee ya pinne ni ki ni, p'i kashɛn njɔ
shɔngɔ ki dugivɔɔ ni wu kashɛn keŋɛ
ki na.

20 Kee yacoŋɔ k'a co ni ki tudunmɔ
kafinejo wemu w'a bi kakanhaŋaa ki
pyi ki jaha tɔan ge. Ki fɛ p'a kpɔn
sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pɛlɛ
ge, wu kakanhaŋaa k'a bi pee piinŋɛ.
Yacoŋɔ ke ni ki tudunmɔ kafinejo we,
yee beshuun jii woyo y'a co wà wena-
gaŋa na kirimu wogo ki funŋɔ ni.

21 Njɔpara lemu l'a fɔro shɔngɔ ki
dugivɔɔ wu jɔ ni ge, a lee di sipyii
pusamaa gbo. A shazhɛɛɛ ti bæeri di
din pu xaara na.

20

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfonɔ ni- gin

1 Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa
nidiginɛ jɔ na yiri fugba we ni. Weco-
goŋɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki kenikaan ni
shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu keŋɛ ni.

² A wu wəgəŋə ki co. Kee jε wələge ke, p'i ki pyi təəgə levəə, ni Shitaanni. A wu ki co, na shənhəyə yi le ki na fo yee kabəfonə nigin (1.000).

³ Ba w'a ki pə xə wε, na ki wá weco- gəŋə ki ni, na ki jə kemε shəhə, na fε kpən jətəŋə ki na, yani yee kabəfonə nigin (1.000) wu jə ki fa ge, kənhə ki ganha ba sipyiire ti piinjε nige wε. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jεri pye.

⁴ Lee kadugo na a nε saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu kəən. Yesu ya can wemu she ge, piimu wo juyə p'a kən wee can we ni Kilε Kafila wu wuu na ge, piimu bæeri p'a pye pu ya səə na yaconə ki pεε, kelee na ki jaa wu pεε, kelee na ki fε pu kpən pu gbahaa, kelee pu keye na-ε ge, a nε pee bæeri wo munahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a jε, na diin juyə fεere ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabəfonə nigin (1.000) pye.

⁵ Xu u pusamaa ya ta jε wε, fo na she yee kabəfonə nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee jε xuyenε nizhiinε le.

⁶ Piimu p'a jε xuyenε nizhiinε li ni ge, pee jε duba nagoo, bani Kilε ya pee pye fεεfεε. Xu shuun wo wu da ga já fanha ta pee na wε; ga pee na ba bye Kilε ni Kirisa wo saraya jaha shəənrivəə. Pu na ba diin wu yiri wu saanra ti ni na yee kabəfonə nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashen kenε k'a kyεεgi

⁷ Yee kabəfonə nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni.

⁸ Shi we wu wa konə ki kabaya shishεere wu bæeri na ge, ni wu mεge jε Gəgi ni Magəgi ge; wu na ba she wee piinjε, kənhə wu wu pinne kashen kaa na. Pu na ba jεhe xuuni ba gba jə gbazhenhεpya jε wε.

⁹ Pee ya yiri konə ki kabaya yi bæeri na, Kilε wo jidaan kulo le, ni w'a piimu pye fεεfεε ge, a p'i she pee pinne

maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sòrogo fo na pu xə fεεfεε.

¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinjε ge, a wee di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yaconə ke ni tudunmə kafinjε wu jε xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wà gbee cana fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a nε saanra koro nigbəə nivinnε la ja, ni we w'a tiin li na ge. A jinjε ke ni fugba wu baa laha wu jaha taaan yee ya ja nige wε.

¹² A nε xuu pu bæeri ja sipyigbəə fara sipyitiilee na p'a yere saanra koro li jaha taaan. A Kitabuu pii jə di mugi, a Kitabu watii bε jə di mugi, wee jε Nii Sicumə Kitabu we. Kiiri ya kən xuu pu bæeri na na bε ni pu kapyege ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni ge.

¹³ Xuu piimu jε suumə ləhə ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adəsi bε di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di gən pu bæeri nigin nigin na na bε ni pu kapyege ki ni.

¹⁴ A xu ni Adəsi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki jε xu shuun wo we.

¹⁵ Sipyaa sipya wu jε wu mεge niganə ya ta jii sicuumə Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivomə ni jinjε nivonə ki keree

¹ Lee kadugo na a nε fugba nivomə ni jinjε nivonə ja, bani fugba nizhiime we ni jinjε nizhiige k'a toro. Suumə ləhə ki bε di jε nige wε.

² A nε Zheruzalεmu-fomə wu bε nidiginε ja na yiri fugba we ni Kilε yiri, fεεere kulo le. Wu yalere ya taga wu kemε ba cenabun jε wε wemu w'a se gbaga ni ge.

³ A nε mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kilε tatεngε puga ki ke sipyii ninε ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kilε ye pyaa na ba bye pu yiri wà na bye pu Kilε.

4 Wu na ba pu jĕsinmĕ tuu. Xu da bye nige wĕ, yamĕhĕĕ bĕ da bye nige wĕ, kelee mĕsuu kelee yama wĕ. Bani kalĕgĕĕ k'a toro.»

5 Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii nĕ yanmuyō yi bĕeri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu nĕ pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jomō pe ya fiinjĕ na jĕ can.»

6 A wu nĕ pye sanha: «L'a pye xō. Nĕ jĕ Alifa ni Omega, jōkōōnrō ni taxōgō. Waga wa wemu na ge, nĕ na wu kan w'a gba ma ni, jñi sicuumō pu lobulowii li ni.

7 Wemu bu se ta, wee na ba ye yanmuyō ye ta; nĕ na ba bye weefōō Kile, weefōō di bye nĕ pya.

8 Ga fyaara fĕĕ, ni piimu jĕ Kiricĕĕn wĕ, ni kakuubyii, ni sipyigbuu, ni dōdō, ni sigaanfĕĕ, ni yapĕĕgaan, ni kafinejuu, pee bĕeri tashĕgĕ na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee jĕ xu shuun wo wĕ.»

Zheruzalĕmu-fomō wu keree

9 Cĕĕgbuugoo gbarashuun we w'a jñi kojō ki taaxōō li wo kanhagbō tĕhĕĕ gbarashuun wu na ge, kee bye mĕlĕkĕĕ gbarashuun kejĕ ni. A wee mĕlĕkĕ wa di ba nĕ pye: «Pa naha, di cenabun wu shĕ ma na, Dubyapige ki shō we!»

10 A Kile Munaa di jĕ nĕ ni, a wu gari ni nĕ ni faabobotōōngō ka na; na shĕ Zheruzalĕmu shĕ nĕ na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fĕfĕĕĕ kulo le.

11 Kile nōōrō ya bye li na, l'a bi jñi, na wii na jaa ba vĕeri jĕ wĕ, wemu w'a yāa ni pĕĕwa kagerenjĕ ka ni kemu mĕgĕ ki jĕ zhasipu ge.

12 A kasōrōōngō nigbōhō ka di kulo li maha. Kujōyō kĕ ni shuun yi bye li na, kujōō bĕeri mĕlĕkĕ nigin ya bye wā. Mĕyĕ y'a bi ka kee kujōōō ki jō na. Yĕe jĕ Izirayĕli kpōnhōō kĕ ni shuun wu mĕyĕ.

13 Kujōōō taanri ki bye Kile-nōhō ki na, taanri wa di jĕ camutomō pu ni, taanri wa di jĕ Kile-parama pu ni, taanri wa di jĕ pe pu parama pu ni.

14 Kagereye tahaŋaa kĕ ni shuun wu bye kulo li kasōrōō ki jidaa.

Dubyapige ki tudunmōō kĕ ni shuun wu mĕyĕ y'a bi ka kee tahaŋaa ki na.

15 Mĕlĕkĕ wemu w'a jo ni nĕ ni ge, sanni pubiin l'a bye wu kejĕ ni wu kulo le, ni kujōōō kee, ni kasōrōō ki taanna.

16 Kulo li kabaya shishĕĕĕ wu bye nigin. Li jidaa le, ni li kadaa li bĕeri bye nigin. Mĕlĕkĕ w'a kulo li taanna ni lee pubiin li ni. Li jidaa li bye kiloo kabōfōōō shuun di xhuu shishĕĕĕ (2.400). Li jidaa, ni li kadaa, ni li tōōngō bĕeri jĕ nigin.

17 A wu kasōrōō ki pĕĕĕ ti be taanna, a ki pĕĕĕ t'i bye mĕtĕrĕĕĕ kĕĕĕ gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumō ni mĕlĕkĕ w'a wu wo daanna wu pye.

18 Kasōrōō k'a yerenĕ ni zhasipu kagereye ni, kulo l'i jĕ sanni ye pyaa ba vĕeri nivyen jĕ wĕ, wemu ya wii na jaa ge.

19 Kulo li kasōrōō ki jidaa l'a bi kemĕ yāa ni pĕĕwa kagereye nizaaya tuuyo bĕeri ni. Nōhōdaan wo tahana li jĕ zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li jĕ safiiri, taanri wuu li jĕ agati, shishĕĕĕ wuu li jĕ emerōdi.

20 Kaguro wuu li jĕ onikisi, gbaara wuu li jĕ sariduwani, gbarashuun wuu li jĕ kirisoliti, gbarataanri wuu li jĕ berili, gbarashĕĕĕ wuu li jĕ topazi, kĕ wuu li jĕ kirisopasi, kĕ ni nigin wuu li jĕ yasenti, tahana lisana jĕ amĕtisiti.

21 Kulo li kujōōō gburaya kĕ ni shuun wu jĕ pĕĕwa kōōn pyaa kĕ ni shuun. Gbura nigin bĕeri jĕ kōōn pile nigin. Kulo li pinnĕĕ kpĕĕngĕ ki jĕ sanni ye pyaa ba vĕeri nivyen jĕ wĕ, wemu ya wii na jaa ge.

22 Nĕ ta Kile-pĕĕĕ pugbōhō ja lee kulo li ni wĕ, bani Kafōō Kile, Se Bĕeri Fōō ni Dubyapige ke, peeyĕ pyaa ki jĕ lee kulo li Kile-pĕĕĕ pugbōhō.

23 Lee kulo li mago jĕ cana kpĕĕngĕ, kelee yenĕ wogo na wĕ. Bani Kile wo nōōrō we wu jĕ li kpĕĕngĕ. Dubyapige ki ni kpĕĕngĕ ki ma foro, na jñi xuuni.

24 Shi wu na ba jaari kee kpĕĕngĕ ki na. Kojō ki saannaa na ba ni pu

naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu.

²⁵ Lee kulo li kujogoo na ba mugi yaha cana ni, ki shiin di wa da ga do be we. Bani piige wa da ga wo wa we.

²⁶ Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu.

²⁷ Yanmunorogo ka shishiin da ga je wa we, kelee katanhana pyevoo, kelee kafinejo we, ga fo piimu ye meye ya ka Dubyapige ki nii sicuumo Kitabu wu ni ge, pee ye pu da je li ni.

22

Nii sicuumo gba loko ki keree

¹ Ayiwa, lee kadugo na a meleke wu nii sicuumo gba loko she ne na, kee ya ni ba veri nivyen je we, wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni,

² na fuu kulo li pinnere kpenge ki nige ni. Tige tuugo nigin wa bye wa, kee je nii sicuumo tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funjo ni taji ke ni shuun k'a nagoo pyi. Yene veri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki were ya shi wu sipyii pu cujo.

³ Lani da ga bye nige bada we. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyeyii pu na ba wu pele.

⁴ Pu na ba wu jaha ja, wu mege na ba bye pu gbahaa na.

⁵ Piige da ga wo nige we. Pu mago da ga bye sokinna kpenge, kelee cana kpenge na we. Bani Kafoo Kile ye pyaa na ba kpenge yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya tene

⁶ Lee veri kadugo na a meleke wu ne pye: «Nakaara baa pe jom pe ya fiinje, na je can. Kafoo Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmoo pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funjo ni ge, wee w'a wu meleke wu tun wu pa kee keree ki she wu kapyeyii pu na.»

⁷ A Yesu di jo: «Li wii, Ne na ba jeri funjo ni. Wemu w'a kuu we Kitabu

we wo kapajuuro ti jom pu mu ge, wee je duba pya.»

⁸ Ne Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja be na nii na. Ba ne ki logo, na ki ja be we, meleke wu w'a bi ki she ne na ge, a ne nuguro sin wee fee ni, na ganha na giin di wu pele.

⁹ A wu ne pye na ne ganha bu da lee pye we, na Kile wo kapyeyee wee je, ba ne ni na cebooloo Kile tudunmoo pu je we, ni piimu veri p'a kuu we Kitabu we jom pu mu ge, na ne w'a Kile pele.

¹⁰ Lee kadugo na a wu ne pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jom pu to we, bani pu pyeduun w'a tene.»

¹¹ Wemu wu je sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a noko ge, wee di gori wu noko ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu je fefee ge, wee di gori wu fefee ni.»

¹² A Yesu di jo sanha na: «Li wii, ne na ba jeri funjo ni. Ne wo saraa yanmuyi yi wa na kene ni, kono di sipyii pu veri nigin nigin saraa na be ni pu kapyege ni.»

¹³ Ne je Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jokoonro ni taxoo.»

¹⁴ Piimu p'a pu faya jii, kono p'i ja nii sicuumo tige pya wa ta, p'i je kulo li kujogoo ki ni ge, pee je duba nagoo.

¹⁵ Ga puun, ni sigaanfee, ni dooo, ni sipyigbuu, ni yaperagaan, ni kafineye ya dan piimu veri ni ge, ni piimu veri p'a kafineye koon ge, pee veri na gori yaha kadaan li na.

¹⁶ Ne Yesu w'a na meleke wu tun yee mu, wu she kii keree kii paari n'a daa fee pu mu egilizii pu ni. Ne je saannaa Dawuda tuugo shen, na je wu kroon shen; jimugujoo woro li l'a ni ge, lee ne je.

¹⁷ Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee be wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Nii sicuumo loko ki kaa je wemu veri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jom pu taxoo

¹⁸ Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu nuri ge, n'a da pee bεeri sɔnmi yaha jo, wa bu la fara pee jomɔ pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na ba pee fara weefɔɔ mu.

¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu ni, Kile na ba

weefɔɔ ninε wolo jɔli sicuumɔ tige ke, ni fεfεεε kulo li ni, yee yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge.

²⁰ Wemu w'a kii keree kii can fiinne jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funɔɔ ni.» Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu.

²¹ Wu Kafɔɔ Yesu wo niime we wu pye yi bεeri mu. Amiina.